

Forfatter: Goldschmidt, M. A.

Titel: Hjemløs

Citation: Goldschmidt, M. A.: "Hjemløs", i Goldschmidt, M. A.: *Hjemløs*, udg. af Mogens Brøndsted ; Harald Jørgensen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1999, s. I. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-goldschmidt04-shoot-idm140467283315200.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Hjemløs

M.A. GOLDSCHMIDT

Hjemløs En Fortælling II

TEKSTUDGIVELSE OG EFTERSKRIFT VED
Mogens Brøndsted

NOTER I SAMARBEJDE MED
Harald Jørgensen

Danske Klassikere Det Danske Sprog- og Litteraturselska Borgen

4

Danske Klassikere udgives med støtte af Kulturministeriet. Redaktionsudvalg: Charlotte Madsen fra Nyt Dansk Litteraturselskab, Hanne Marie Svendsen for Danske Skønlitterære Forfattere, Mogens Brøndsted, Jørgen Hunosøe og Esther Kielberg for DSL. Serien redigeres af de to sidstnævnte, dette bind desuden af Johnny Kondrup som tilsynsførende. Tekstgrundlag: den første bogudgave af *Hjemløs* (1853-57; se i øvrigt bd. II s. 348).

Nr. 992165.

Efterskrift og noter © DSL/Borgen 1999 · ISBN 87-21-00879-5 Omslag: Lars Rosenquist Bech-Jessen på grundlag af Elisabeth Jerichau-Baumanns maleri fra 1852 af M.A. Goldschmidt og manuskriptside om forfatterens Nemesislære fra hans Efterladte Papirer (NKS 3058,4°) · Tryk: Rounborgs grafiske Hus, Holstebro · Papir: Book Design - 1,3 - 100g, Svane-mærket, klor- og syrefrit · ISO 9706. *infinity*

Anden Deel Hjemløs Tredie Bog

6
7

Første Capitel Brev fra Otto til Schiøtt

Triest d. 5. Decbr. 1847.

I tyve Graders Kulde kjørte jeg inat over Bjergene og fandt her et ganske velsignet Hotel med det stolte Navn »Zum Fürsten Metternich«. Et deiligt varmt Værelse med en stor hvidgardinet Him melseng og belagt med Brüsselertæpper stod beredt til at modtage mig, som om jeg havde været Fyrsten selv, og imorges satte Opvarteren et stort Sølv-Kaffeservice for Sengen, og da jeg spurgte efter Cigarer, bragte han det herligste Udvalg af Havannacigarer, spanske Cigarettoer, dito med tyrkisk Tobak m. M. paa et Sølvfad. Endelig antog jeg dog, at jeg maatte op og gjøre en Gang ud i Isen og Sneen, og da jeg kom til Vinduet - laa det adriatiske Hav blaat og solbeskinnet ved Hotellets Fod. Jeg var kommen sovende til Italien! Til det adriatiske Hav! Adria! Hvor det lyder, naar man har det for sig!

Da faldt det mig ind, at jeg dog efter saa lang Tids Forløb burde skrive Dem til og sende Dem en Stump Liv, et Stykke Lyksalighed. Thi jeg er lykkelig. Hvis den persiske Schach, der søgte et lykkeligt Menneske for

at faae hans Skjorte, skulde komme og spørge sig for hos Dem, saa viis ham til mig. Gjør det dristig. Thi jeg er lykkelig, jeg er det! De naadige Guder have villet det saa. Men hvor skal jeg begynde med at berette Dem om en Lyksalighed, af hvilken en meget stor Deel bestaaer i at have Hovedstæder til Studeerværelse og Europa til Spadseregang, at have hjemme overalt, hvor Himlens Stjerner skinne og Menneskenes Børn have reist et Tag, at være paa Vandring, gaae bort hver Morgen for ikke at vende tilbage, ud til ny Skjønhed og nye Skjæbner.

I Postvognen, der skulde gaae fra Dresden til Töplitz og Prag, sad tre Damer; Klokken slog, idet jeg steg ind; en høi, militairisk udseende 8 Herre, der havde staaet ved Vognslaget, og hvis Plads jeg et Øieblik troede at have taget, fordi der i Nettet under Loftet laa en Sabel og et Par Pistoler, tog Afsked i et mig ubekjendt Sprog, Postillonnen blæste, og Vognen rullede afsted. Damerne sad tilslørede og tause, ligesom hensunkne i Afskedens vemodige Tanker; jeg saae ud af Vinduet, ud i det graa og tungsindige Veir. Efter en Stunds Forløb begyndte en lille, dæmpet Samtale mellem Damerne, og de sloge Slørene tilside, men jeg fandt ingen Leilighed til at tale; thi det forøgede min Tilbageholdenhed, at en af dem var paaafaldende smuk. En skjøn Kvindes Ansigt synes at fordrø Underkastelse og Hylding som en Tribut af alle veifarende Mænd; man aner ogsaa, at Mange have knælet og tilbedet, og det maaskee Saadanne, der ville stille den Nysankomne i Skygge. Eller maaskee ligger det i, at vi blive desto ydmygere, jo større Skjønheden er. Endelig kom dog en Samtale igang paa Tydsk - jeg troer, et Vindue, man ønskede lukket, gav Anledning - og Talen blev livligere og mere ligefrem, end jeg havde ventet. Jeg erfarede, at de to Damer, der sad overfor mig (hun ved Siden af mig var nok deres Kammerjomfru), vare Søstre og Mailænderinder; det blev ikke sagt tydelig, men skimtedes i Løbet af Samtalen, at deres Familie-Eiendomme i Lombardiet vare konfiskerede, og imod deres Ønske skulde de tilbringe Vinteren i Wien eller Omegn. Den ene af dem, den meget Smukke, talte til mig med en særegen Interesse; men det vil med Tiden blive Dem tydeligt, at egenlig ikke jeg havde den Lykke at være Gjenstand for bemeldte Interesse. Hun fortalte Træk af Østerrigernes Adfærd i Lombardiet under sidste Opstand, aldeles forfærdelige Historier, saa blodige, at man begriber, hvad fjendtlig Nationalitet er, men ikke forstaaer, hvorledes der kan være Stilstand. Hendes sorte Øine funkede, medens hun talte om Østerrigerne, hun blev ligesom ældre eller som et Væsen, der ikke har Alder, fordi hun med saadan Alvor og Lidenskab talte om Ting, der ikke pleie at ligge unge Kvinder paa Hjerte, og saa betragtede hun dog tillige mig med hiin besynderlige Velvillie. Søsteren, der med kjendelig Angst havde hørt hende tale saa frit, gav Samtalen en anden Retning og spurgte, om jeg havde været i Töplitz. Saa talte hun om Badestedet med saadan Interesse, at jeg troede, de vilde opholde dem der, og jeg erklærede, at jeg vilde blive der i nogle Dage.

9

Damer ere dog en velsignet Slags Mennesker, ikke blot i Almindelighed, men især at reise med. Jeg viste dem underveis nogle smaa Opmærksomheder, som glædede mig selv, og de gave mig til Gjengjæld deres Venlighed og Ynde, de skjænkede mig en deilig Reise. Da vi kom til den første bøhmiske Landsby, spurgte den smukke Comtesse, om jeg kjendte den bøhmiske Kaffe, og da jeg benægtede det, sagde hun, at saa vilde hun gjøre Honneurs. Vi fik et lille, net Værelse, den blaaøiede Sachserinde, deres Kammerpige, dækkede Bordet, den blonde Comtesse sørgede for Brødet, hun traktede og skjænkede Kaffen, og da gik det op for mig, at Kaffen er en ambrosisk Drik; men hvordan Andre have opdaget det, forstaaer jeg ikke.

Da vi kom til Töplitz og jeg vilde hjælpe Damerne af Vognen, viste det sig, at de skulde lige til Prag, og der stod jeg! Om jeg ogsaa vilde have gjort mig latterlig og strax taget Billet videre, havde det ikke nyttet mig; thi en tyk Töplitzer tog med væbnet Haand (dvs. med Billet) min Plads. Til Afsked svarede de mig dog, at de tog ind i Prag »zum blauen Stern« og blev der et Par Dage. Men saa, da de vare borte og jeg for første Gang, siden jeg havde seet hende, opløftede Øinene, hvad saae jeg da? O, det gjør De Dem ingen Forestilling om! Jeg saae Bjerge! For første Gang i mit Liv! Jeg var pludselig kommen ind i en Dal, midt i Erzgebirge, Rübzahl's Fødeland, og da jeg fik Øie paa denne stolte, bølgende Verden, Jordens Adel, saa løb jeg derind, og da jeg endelig havde et Bjerg for mig og var vel alene, kastede jeg mig ned og kyssede det og trykkede mig tæt dertil. Og det undrede mig, at jeg var saa lille og ikke kunde omfavne det. Og medens jeg saa gik videre, ind ad en Bjergsti, mellem store Egetræer, kaldte jeg paa Rübzahl, gav ham hædrende Navne og takkede ham, hvis det var ham, der paa skjøn Maade havde gjækket mig ved at lade mig see den mailandske Comtesse. Thi skjøndt hun var borte, var det dog en Glæde at tænke paa hende. Medens jeg gik videre og begyndte at stige op ad den anden Bjergbølge, hørte jeg pludselig Klokkeklang og strax efter Sang: Der kom en katholsk Procession med Fakler stigende ned ad Bjergstien. Hvor Jorden dog er deilig! I Sandhed, det synes mig, at den hele Jord lever et trylleagtigt Liv, og hvorsomhelst man paa rette Maade banker og kalder, vil det Herlige stige frem. Blot man saa kan være 10 betænksom og vælge det rette Øieblik og fremkalde det Allerherligste!

Men jeg vil være kort og fortælle Hovedsagen. Jeg kom da til Prag og spurgte naturligviis strax efter de mailandske Comtesser, men traf dem ikke før ved *table-d'hôte*. Det Første, Hun siger, da jeg har hilst paa dem, er: De glemte nok Deres Sabel og Pistoler i Vognen. - Sabel og Pistoler? sagde jeg. - Ja, de laae i Nettet. - Det var ikke mine. - Jeg troede det, de saae ud til at være Officersvaaben. - Jeg er ikke Officier. - Ikke?

Det »Ikke?« sagde hun med en saadan Kulde, at jeg ikke kan beskrive det, og fra det Øieblik var jeg saagodtsom død for hende - det vil sige, hun var høflig nok, men har man prøvet Hjerteligheden, saa er Høfligheden kun Liget deraf. Al Hjerteligheden havde gjældt Vaabnene, Forestillingen om, at jeg var Soldat!

En Maaned efter, det vil sige: for fire Dage siden, reiste jeg om Aftenen fra Wien. Det var meget uhyggeligt, da vi paa den mørke Banegaard steg ind i Vognene. Vinden tudede og peb, Betjentenes Lygter tjente kun til at vække en Forestilling om den Hyggelighed, vi kunde have ved at blive. Det begyndte at snee, og da vi havde kjørt en halv Time, vare vi i det vildeste Sneefog. Kl. 10 rykkede det pludselig i Toget, som om der var skeet en Ulykke, og saa stod det stille; Conducteuren kom og sagde, at vi vare kjørte ud af Sporet, og at Dampvognen stod i en Sneedrive. Der blev stor Angst. De maa nu vide, at Vognene her rumme over fyrgetyve Mennesker; vi vare en Snees i vor; Alle vare triste; en Rude blev slaaet itu, og Sneen fæg ind til os. Der sad en aldrende Dame med en Datter paa omtrent femten Aar; de krøb sammen; den Lille græd. Jeg var saa urimelig glad ved, hvad der var skeet; et Øieblik havde jeg sagt til mig selv: Nu skulde Hønen vide, hvordan Kyllingen sidder i det - men saa var der pludselig i mit Indre udbrudt en ubeskrivelig Lyst og Glæde. Jeg gik hen til Damerne og begyndte at trøste den Lille med den Bemærkning, at nu sad vi saa luunt og godt og sikkert; vi kunde ikke komme til Skade ved Hastigheden, og Ingen kunde kjøre paa os; engang vilde vi blive udgravede ligesom Syvsoverne og med stor Pragt førte til Keiseren og beværtede paa det herligste. Det Eneste var, om Provianten imidlertid skulde slippe op for os. Det nydelige Pigebarn havde med stor Fornøielse hørt paa min 11 Skildring af Gjæstebudet i Keiserborgen, og da jeg nu talte om Muligheden af manglende Proviant, hviskede hun til Moderen: Moder jeg er ganske sulten. Men min herlige Værtinde i Wien havde medgivet mig en lille Kurv med fiint Brød og Wiener-Würste og en halv Flaske Ruster. Det hentede jeg frem og nødte baade hende og Moderen til at spise, og vi levnede Intet. Nu var jeg kommen i Gang og fortalte en Mængde Historier, Gud veed, hvor jeg fik dem fra. De øvrige Passagerer flokkede sig om os og bleve ogsaa muntre. Der var en Mand med stort Skjæg og lodden Hue - en Kroat, sagde han selv - og en Kjøbmand fra Dalmatien; de gav sig til at synge deres Folkesange for os, jeg sang Kjæmpeviser, og et Par Overøsterrigere jodlede meget kjønt. Snart vare vi Alle som gamle Bekjendte og Venner. Klokken blev mange, og jeg maa formodenlig være falden i Søvn. Da jeg vaagnede, laa mit Hoved i Moderens Skjød, og Datteren havde deelt sin Kaabe med mig. Jeg kan ikke sige Dem, hvor denne Kjærlighedsfulde, kvindelige Omhu i fremmed Land rørte mig; hver Gang jeg er nærved at blive mismodig, behøver jeg blot at tænke derpaa, saa bliver jeg igjen glad og synes, at hele Verden maa gaa af Veien for mig.

Kl. 8 om Morgenen blev der meldt os, at et Tog var sendt os imøde; vi vadede ud, og en Times Tid efter bleve vi modtagne i Gloggnitz med al den kjærlige Omhyggelighed, som skyldes Brandlidte, Oversvømmede, Indsnete og Andre, der have været i Dødsfare. Jeg fik et Værelse til at skifte Tøi, Damerne, som vare blevne baarne igjennem og vare forholdsviis uskadte, bleve førte ind i en Sal, hvor der brændte en vældig Kaminild. Her traf de to andre Damer, og enten de nu vare gamle Bekjendte, eller den mærkelige Begivenhed, hvori Moder og Datter havde deeltaget, hurtig tilveiebragte et Bekjendtskab, nok, det lod til, at man hastig fortalte, hvilket mageløst ungt Menneske man havde reist med, og da jeg lidt efter kom ind, sagde den Lille: Da ist er. Jeg saae op - de to nye Damer vare mine mailandske Comtesser! Den Smukke kom hen til mig, saa venlig, som om Sablen og Pistolerne dog havde været min Eiendom. Saavidt jeg kunde forstaae, havde de været i Besøg paa et Gods og skulde nu med Toget til Wien. Jeg var saa lykkelig over dette Møde, at det forekom mig, som om alle Himlens Hærskarer deels geleidede mig, deels ilede forud som Stafetter og Courerere for 12 at anordne min Reise. At see ind i det Ansigt, naar hun var venlig eller smilede! Man kan ikke tænke sig noget mere Livsaligt, Vindende, Bedaarende.

*»Elle est terrible, ma châtaine,
Comme l'aspect d'un étendard,
Et le charme de son regard
Est un clairon qui nous entraîne.«*

Skal vi nu igjen drikke Kaffe sammen? spurgte hun og fortalte derpaa de Andre, at hun havde været min Værtinde i Böhmen.

Hvor jeg sad godt mellem disse fire Væsener, kun angst for det næste Øieblik, der kunde komme og puste dem bort.

Og vil De troe det, den Lille havde et saadant Instinct, at hun var skinsyg. Jeg havde gjort »en lille Erobring« og tænkte paa Christian Winthers Digt:

*»Hun stilled sig paa Bordet, rank og let,
Og saae sig om med skjelmske Blikke
Og sagde: Jeg vil kysse hans Portrait -
Ham selv - nei ham - det tør jeg ikke!«*

Men veed De, hvad jeg troer? Det hænger ikke ganske rigtig sammen. Det, vi kalde Virkelighed, er slet ikke til. Jeg har oplevet noget Lignende før; Ligheden kan kun ikke bevises. Nu faaer jeg Lov til at leve om igjen, og de forrige Skikkelser komme paany, næsten ukjendelige, have det gamle Bekjendtskabs Hjertelighed uden at tilstaae Bekjendtskabet - thi saa maatte de ogsaa udhæve de Feil, hvormed jeg i vort forrige Samliv har forspildt Hjerteligheden.

Men hvad tænkte jeg ikke paa i det Øieblik! Al Verdens Poesi syntes at være lagt om mig, jeg havde for

mig den elskværdige Matrone, det elskende Barn, den besynderlige Ungmø med de store mistænksomme Øine, og Hende selv, Kvinden, Skjønheden.

Hun reiste sig og gik til Vinduet for at see efter Toget. Jeg gik hen til hende og sagde Gud veed, hvad; men jeg vilde da sige, at jeg var glad ved at gjensee hende. Hun bragte mig til at tale om min Reiseplan og lod falde et Ord om, at ogsaa hun mulig kom til 13 Schweitz i Sommer. Da glimtede det for mig som utallige Stjerner: om jeg kunde møde hende igjen! Toget peb, man kunde høre det komme. Der var ingen Tid tilovers. Hun tog et Kort, stak med en Knappenaal deri og sagde: Kommer De i Juli eller August næste Aar til Bern, saa giv Værten i Hotel Faucon dette Kort. To Minutter efter var hun borte, og et Øieblik senere kom en Vogn og hentede Moder og Datter.

Hvor Stedet blev tomt og forandret! Salen havde nøgne, hvide Vægge; Kullene laa og ulmede i Kaminen, Opvarningspigen gik med tunge Trin og sløve Øine gennem Stuen. Men Hun havde sat mig Stævne paa Alperne! Om otte, ni Maaneder! Jeg kan ikke døe før den Tid! Jeg er uforgængelig, Ild og Vand have ingen Magt over mig, ingen italiensk Dolk kan saare mig, og hvis en Bataillon fælder Gevær mod mig, gaaer jeg paa - skjøndt, Sligt skulde man ikke sige.

- Videre er der i Grunden ikke at fortælle, hvorvel jeg finder en Glæde i at lade Tankerne dvæle ved ethvert Punkt af denne Reise. Jeg kom til Cilly, som ligger i den sydlige Spids af Steyermark mellem Kroatien og Illyrien. Her var det et besynderligt Syn fra den ensomme Banegaard at see Jernbanetogene ile henad den vide, sneebedækkede Slette og forsvinde mellem de sneedækte Bjerge. Ved Solnedgang var der saa smukt og hyggeligt i denne af Alpebjerge begrændsede Vinterstilhed, med det røde Solllys paa Klippevæggene og lange blaa Skygger i Dalen, at jeg ikke kunde bekvemme mig til, strax at reise herfra, og først her faldt det mig tungt paa Sindet, at jeg i Virkeligheden fjernede mig fra de Væsener, i hvis Nærhed jeg havde været saa lykkelig. Hvorfor havde jeg forladt dem?

Jeg laa nok og tænkte omtrent saadan i det daarlige Kammer i det daarlige Værtshuus, og det var blevet silde paa Natten. Da aabnedes Døren, og den skjæggede Kroat traadte ind med en Lygte i Haanden. - Hvad, er det Dem, den lystige Fyr i Sneefoget? spurgte han. - Ja, svarede jeg. - Hvorfor ligger De saadan for aabne Døre i fremmed Huus? spurgte han. - Ja, det maa De nok sige, sagde jeg. - Du skulde lukke Din Dør af, min lille Broder, sagde han med sin besynderlige Dialect og traadte nærmere. - Aa, drei da Laasen om og tag Nøglen af Døren; det er saa koldt at staae op, sagde jeg. - 14 Jeg? udbrød han. Naa, lad gaae; god Nat! - Og saa lukkede han brummende for mig. Senere er det faldet mig ind, at han maaskee, muligviis var kommen for at plyndre mig. Det var dog morsomt, om den Magt, i hvis Nærhed jeg havde været, tvang ham til, selv at være min Vagt.

To Nætter efter kjørte jeg i Diligence, ene med Conducteuren, over de juliske Alper, der rage op over Istrien, og hvorfra den frygtede Borra, formodenlig Boreas, skal have Vane at fare ned over Adria. Men da vi kjørte derover, syntes selve Vinden frossen fast til Bjergets Sider. Oppe paa Toppen skiftede vi Heste. Passet var en uhyre Rift i Klippen, til den ene Side aabnede sig et bredt Svælg, og herigjennem faldt Fuldmaanens Straaler ind. I dens Lys fik Sneen et magisk, mildt, guult Skjær, og de skarpe, takkede Klippetoppes Skygger laae blaalige. Hvadsomhelst der kom i Maanens Straaler, syntes at blive omgivet af et gyldent Fluidum, Diligencen saae i ringe Afstand ud som en Feevogn, og al Lyd, Tale, Trin af Mænd og Heste, syntes hurtig at forgaae, blive grebet af Luften, som om Natten skinsyg vogtede paa, at Dianas Henskriden over Jorden blev uforstyrret. De oplyste Vinduer i det noget fraliggende Vaaningshuus syntes i Modsætning til Maanens Lys mørkerøde, blodrøde; man kunde antage dem for uhyre Karfunkler i Bjergets Væg.

Saaledes ere mine Ønsker og Længsler af Nødvendigheden tvungne ind i kold, stivnende Ro, medens der over det Oplevede er gydt en magisk Belysning, som om jeg var skredet igjennem en eventyrlig Verden. Men til Sommer kommer Solen; da smelter Sneen, og den trylleagtige Glands er borte; men istedenfor spire Planter og dufte Blomster, Opfyldelsen kommer og bringer Dagens og Livets og den friske Bjerglufts Karfunkler - Alperoser.

Andet Capitel **Brev fra Otto til Schiøtt**

Rom. Januar 1848.

Kan De sige mig, hvilken Guddom der talte igjennem mig, da jeg hjemme pludselig satte Alfons Mendoza
5 af 228 sider

Stævne paa Capitolium? Uden anden synlig Grund end dette Ord er jeg bleven ført hertil i lige Linie, og naar jeg underveis var fristet til at følge en anden Kalden, drog det mig som en Forjættelse.

Her er Meget ganske anderledes og dog forunderligt nøiagtigt, som jeg har drømt det. Jeg drømte mangen Gang underveis, at Vaticanet var et Palads paa Marmorsøiler, og at en umaadelig lang Gade med Søilegange førte dertil. Den lange Gade er her; men Søiler og skønne Bygninger ere vanskelige at finde. Jeg blev meget skuffet og troede, at Beundringen ogsaa her skulde flyve hjemløs omkring; men efterhaanden, ved at komme ind i Tingene, saae jeg, at hvad man her snarere kunde mangle, var Evne til at beundre og erkjende. Jeg blev saa lille som i en Dal mellem skyhøie Bjerge. Men alt eftersom man med stor Anstrengelse stiger op og faaer Udsigt og betvinger Skjønhedsmassen, kommer en vidunderlig Glæde. Man taber sin forrige, urolige Natur; man er som hjemkommen til et Rige, der er udenfor Verden, hundrede Mile under Havet, høitidelig tyst og stille. Alle Tider mødes her, og alle forgangne Ting indfinde sig her, uforkrænkede. Æneas skal have vandret her, da han kom fra Troia efter at have seet Achilleus og forladt Dido, og Apostlen Peter har været her og kaldes Stadens første Biskop. Her staaer endnu *Porta salaria*, hvor Jupiter steg ned i Torden og Lynild for at forsvare sin Stad imod Hannibal, og i en Kirke vises den Søile, hvortil Christus blev bunden for at hudflettes. De have ført Jerusalem hertil; men Athen og Korinth have ogsaa maattet indfinde sig, Phidias's og Praxiteles's Kolosser, de to hellige Ynglinge med Hestene, staae paa *Monte cavallo*, og Vaticanets og Capitoliums Indre lyser af Marmorskikkelserne fra Hellas og Øerne.

Der er i Vaticanet en rund Hal, som maaskee ikke rummer netop 16 det Skjønneste, men noget for mig Mærkeligt. Der staae de ni Muser i Kreds med Apollo som Chorfører. Imellem dem, i passende Afstand, staae Portraitbuster af Sokrates, Bias, Demosthenes, Sophokles, Alkibiades, Perikles o. s. v.

»Af dem, jeg elsker, men aldrig saae«.

Jeg har engang i et sært Øieblik bedet til Gudinderne og blev bønhørt, skjøndt jeg selv knap vilde troe det, og da jeg nu kom ind og saae dem lyslevende, blev jeg saa høitidelig tilmode, at jeg ganske stille vilde gaae bort igjen og nær var falden ved Udgangen; thi jeg troede, at der var Trapper at gaae ned ad, jeg troede, jeg havde været oppe paa Olympen. Her staaer ogsaa Antigone, som hun gaaer ud at bringe fromme Offre paa Graven; efter hellig Skik er Gevandtet kastet over Hænderne, saa at man fornemmer Ærefrygten og Sorgen - ja, her ere Personerne, hvorom der er sunget og fortalt i de gamle Skrifter, og saa levende bliver her alt det Døde, at engang, da jeg gik op paa Bibliotheket, havde jeg nær bedet om de Tragikere, som ere gaaede tabte husker De, De har engang lovet mig dem i Paradis?

Jeg vil just ikke sige, at det uafbrudt er saa stille og fredeligt. Der kommer sære Uroes, ja Fortvivlelses Øieblikke, især i Regnveir. Da kan det synes En, at Rom er en Ligkiste og Himlen Laaget, og da kan man længes efter Alperne og Juli Maaned, saa Bryst og Hoved er nærvædet at sprænges. Forleden kom jeg i det tyske Bibliothek tilfældigvis til at see i »Oberon« de første Linier om at sadle Hippogryphen og ride »ins alte romantische Land«, og da stode Alper og Erzgebirge for mig med saadan Magt, at det kostede mig otte Dage. I den Tid faldt jeg paa alskens Blasphemie; jeg sagde til mig selv, at Rom, der ligger saa ene baade i Tid og i Rum, uden Naboe, uden at være knyttet til Nutiden, endog uden at have en Befolkning, der er egenlig romersk, men med evig barnløse Fyrster, egenlig er hjemløs paa Jorden, og det forekom mig symbolsk, at Keiser Napoleon, den daadrigeste Mand, aldrig kunde komme hertil, til Skyggernes Stad. Og saa syntes mig, at jeg i visse Maader hørte til denne By, fordi jeg er bleven saa besynderlig løsreven men nu bliver jeg nok følsom jeg seer alt Deres Smil.

17

Af Nyt veed jeg intet Andet at melde Dem, end at Hjelmkrones ere her og føre et ret gjæstfrit Hus. Der har jeg hørt, at De skal giftes eller være gift. Er det Andet end Bagtalelse?

I Nærheden af *Piazza Barberini* ligger en Osteri, som i Reglen kun bliver besøgt af simple Almuesfolk. Simpelheden pleier ikke at afskrække Fremmede, især Kunstnere, der opholde sig i Rom; men Osterien havde nu engang ikke havt det Held at vinde deres Gunst. Otto holdt af Stedet, tildeels for et ubetydeligt Tilfældes Skyld. Bag den skumle Stue var en Slags Skuur, og fra dette førte en forfalden Hvælving ud til en lille Plads, der sagtens om Sommeren var en virkelig, skjøndt meget simpel Pergola, raat brolagt og rundt omgivet af temmelig lave Mure. Over de tynde Tremmer, der dannede det gjennemsigtige Tag, slyngede sig om Vinteren de bladløse Viinrankestengler; men naar Solen om Middagen skinnede derind, frembragte den en herlig Duft fra Buxbom og Epheu, der rakte sig opad de halvt forfaldne Mure og vandedes af en lille Fontaine i en Marmorkumme, der saae ud, som om den havde hørt til en sønderbrudt Søile. Og dersom Solen brændte for stærkt, fandt man Skygge under den naturlige Baldachin, som den uklippede Buxbomhæk udtrakke. Otto havde opdaget denne lille Pergola, da han engang forgjæves søgte efter Folk i Stuerne. Idet han kom derud, saae han en lille, halvnøgen, femaars Dreng ligge ubevægelig, bøiet ud over Kummen, med Ryggen mod Indgangen. Han laa saa smukt, beskinnet af Solen, at den, der hver Dag færdedes i Roms Kunstverden, kunde tænke paa en lille Faun. Med Et sagde den Lille ned i Vandet: O, Du hellige Aloysius, giv mig en ny Skjorte og en Skralle til Befani-Festen, saa vil jeg tjene Dig en Maaned! - I Otto laa det Princip, kun at give til de Smukke - det Stygge skjæmmede Verden - og han listede sig til og lod en Sølvmynt falde over Drengens Hoved ned i Vandet. Drengen greb den og sagde, stadig ned i Vandet: Tak, Sct. Aloysius, Du rare

Hellige! Du er en god Mand! - Han sprang nu op, og da han saae Otto, troede han, at det var S. Aloysius, og kunde ikke bringes derfra, men aflagde senere sit barnlige Regnskab for, hvorledes han 18 tjente ham. Men Otto havde desuden bemærket, at det Huus, som Hjelmkrones beboede, vendte ud mod denne Side, og skjøndt han ikke lagde Vægt paa at see hende eller blive seet af hende, medens han holdt Maaltid, følte han en særegen, oplivende Behagelighed ved at vide sig hende nær.

En Dag, der var saa mild som en nordisk Sommerdag, bad Otto Værtinden om at lade ham faae Maaltidet ud i »Haven«, og for den lille Drengs Skyld fandt den ellers gnavne Kone sig i dette Brud paa Husets Skik. Han tog Plads ved det plumpe Bord under Træet og fordrev Tiden inden Anretningen med at stirre paa Fontainen og lytte til Vandets Rislen ud af Blyrøret og melodiske Fald i Kummen.

Medens han sad saaledes, hørte han ganske tæt ved sig, bag den grønne Buxbom, hvor han formodede en Muur, blive talt Dansk. I Førstningen overraskede det ham ikke, fordi han uden at vide det var langt borte med sine Tanker, maaskee hjemme i Danmark; men pludselig vaagnede hans hele Bevidsthed, og da var det, som om de foregaaende Ord vare blevne liggende udenfor hans Øre og nu fik Adgang til Sjælen og bleve opfattede i Sammenhæng.

Kammerherre Hjelmkrone og hans Moder havde i nogle Øieblikke stiklet paa en tilstedeværende tredie Person, fordi han eller hun i et Selskab hos Torlonia havde havt Uheld i Samtale med en *Principe*.

Pludselig svarede denne tredie Person, blidt, ydmygt, afværgende - og det var Hende, Skuespillerinden, Kammerherrinden!

Aldrig havde en blid og ydmyg Stemme gjort et saa dybt og smerteligt Indtryk paa Otto som denne. Hun var altsaa ikke lykkelig, anseet i sin Kreds, gav ikke Tonen an, tvertimod, man saae ned paa hende, irettesatte, piinte hende. Han forstod ikke, hvorledes den fornemme Frue og hendes Søn kunde lade deres onde Lune gaae ud over den værgeløse Kvinde, med hvem denne Søn havde indgaaet Mesalliance, eller hvorledes de overhovedet i Rom kunde være saa irritable og lægge Vægt paa, om en italiensk Compliment var bleven besvaret meer eller mindre godt. Han tog saa ivrig og indigneert Parti, at det ikke faldt ham ind, at han lurede; han lyttede til hendes Stemme og forstod ikke, hvorfor hun var den Ydmyge.

Men hun var ydmyget, netop ved det fornemme Liv, som hun 19 saa ivrig havde attraaet. Ved en af de Uforsigtigheder, som en fornem Dame saagodtsom ikke *kan* begaae, var hun kommen til at yttre noget Latterligt, og skjøndt man i Selskabet med Lynets Hurtighed var gledet hen derover, betragtede hun og de to andre Danske sig som prostituerede - og de To kunde slet ikke holde op igjen.

Men da foregik en Forandring med hende. Hendes plagede Sind tyede til Nogen eller Noget, det havde kjært; hun tænkte paa en Begeistring, hun tidligere havde været Gjenstand for, paa Skuepladsen, og idet hun samlede mangfoldige Minder og styrkede sig i en skjøn Følelse, fik hun Kraft til paa uventet Maade at vælte de to Mennesker bort. Først bad hun med bitter Ironi »Hendes Naade« om Forladelse for den store Skam, hun havde tilføiet hendes Huus - og det forekom Otto, at han kunde høre, hvorledes Kammerherrinden blev bleg og gul - derpaa vendte hun sig til Kammerherren og erklærede ham med stigende Energi, at siden hun ikke hørte hjemme i hans fornemme Verden, og siden det altid og evindeligt blev sagt hende paa en Maade, hvorved hun skaanselløst stilledes udenfor alle Love og Regler, saa bad hun kun om een Gunst, havde kun een Villie og Attraa, havde urokkelig besluttet at sætte det igjennem: vende tilbage til Theatret, hun vilde beredvillig opgive hans Navn; Theatret, Kunsten skulde ikke indgaae nogen - Mesalliance.

Det klukkede i Otto af Jubel over dette Feltslag, han havde nær høit tilkjendegivet sin Glæde og Sympathi med det frie og ideelle Livs seirrige Gjennembrud, og ikke mindst med Ordene, hvori hendes mærkværdige Stemme i hendes eget Hjertes Tjeneste udfoldede sin hele Magt uden et eneste Øieblik at overskride Skjønhedens Grændser, skjøndt kvindeligt Bitterhed altid er piinlig at høre.

Det lod til, at Kammerherren og hans Moder bleve imponerede eller idetmindste alvorlig bange for »Skandale«. Hendes Naade slog pludselig om i en kjærtegnende Tone, undrede sig over, at man kunde tage Tingene saa overordenlig heftig, der var jo ingen Ulykke skeet, i en Familie kunde let falde et haardt Ord o. s. v. Hun brugte endogsaa Ordet; min bedste Svigerdatter, og overlod derpaa Marken til Kammerherren, maaskee for ikke officielt at deeltage i hver af Fredslutningens Paragrafer. Kammerherren antog en ærbødig 20 Tone, talte som Mand af Verden, beroligede, bad om Undskyldning, gav Løfter, ja lovede, at ved første, passende Leilighed skulde de To leve ene, kyssede endelig hendes Haand og forlod hende, for at man gjensidig kunde komme til Ro efter Sindsbevægelsen og mødes i godt Lune til Maaltidet hernede i Lysthuset.

Hun var allerede overvunden i det Væsenlige, overvunden af sin egen Seir. Overfor denne Eftergivenhed, disse Løfter, fik hun Følelsen af, at hvad hun havde sagt i Øieblikkets Alvor som yderste ideal Beslutning, kunde tjene som Trusel til at forskaffe hende et behageligt Liv som Kammerherrinde, og saa kunde hun ikke længer holde Beslutningen fast.

Hvergang Kvinden paany maa ud af Paradis, fælder hun nogle Taarer, der falde mildt som Foraarsregn.

Hun græd over, at Idealet, der var hende saa nær, fløi bort igjen, at hun havde følt noget Skjønt og Stort, men ikke kunnet personlig tilegne sig det.

Hun troede sig fuldstændig ene og gav sine Tanker Luft i afbrudte Sætninger, af hvilke nogle naaede gjennem Buxbomhækken, medens Otto ikke turde gjøre nogen Bevægelse og hørte med sin Lyst og mod sin Villie Ord, der syntes at indeholde Erindring om deres Møde paa Herregaarden.

.... Hvad kunde det hjælpe, om ogsaa han elskede mig I Ungdommen knytter man sig til den, man vil, naar man bliver ældre, til den, man kan Hvor en saadan ung Kjærlighed, der er ængstelig og keitet og ikke veed, hvorledes den skal tjene En, dog er smuk! Hvad kunde det hjælpe? Han vilde ogsaa snart være fortæret! eller jeg!

Samme Dags Aften var Otto indbudet til i Forening med Kammerherrens og endeel Fremmede og Italienerne at besee Vaticanets Antiksamling ved Fakkelskin. Da man kom ind i Paladset, gjennem den lange Corridor, hvor de skjønnede Rækker af Candelabre, Vaser og Stridsvogne staae, deelte Selskabet sig i smaa Grupper, der hver fulgte sin Fakkeldærer. Det røde Lys, der i Mørket pludselig faldt paa Marmorstatuerne, paa Sophokles's og Demosthenes's bekjendte Træk, paa Achilleus, Athene og Faunen med Bacchus, gav for Otto deres forgangne Tilværelse en større Virkelighed end nogensinde før og rykkede dem i al deres store og skjønnede Pathos nærmere til Livet. Hvad der var blevet talt og handlet i hine Tider, det Mythiske 21 og det Heroiske, det Rørende og det Ophøiede, trængte frem for hans Erindring og skred forbi i store Skizzer, i samme Forhold som selve Marmorverdenen gled bort fra det røde Lys til Mørke og igjen opdukkede af Mørket - og samtidig gik Kammerherrinden ved hans Side, hans Øre opfangede snart hendes Stemme, snart hendes Kjøles Raslen paa Marmorfliserne, hans Arm kom undertiden til at berøre hendes Arm, og fra de antike Skikkelser gled engang imellem hans Blik ned paa hende. I saadanne Øieblikke, medens Aanden fatter og nyder en stor Herlighed, har Hjertet en dyb Higen efter en lignende Lyksalighed. At kunne gaae her ved Siden af en Kvinde, man elskede og blev elsket af] Han havde Trang til at forelske sig og i hende see Personliggjørelsen af de ideale Forestillinger, som svævede om de kolde Marmore, og Noget i ham fristede ham til at slaae af og glemme, hvad han vidste; men hvergang de paany stode foran en af de store Skjønhedsskikkelser, der ved Faklerne fik et forunderligt Liv, syntes han at fornemme Budskab og Varsel om, at han ikke skulde behøve at slaae af Hun blev alt alvorligere. Hun begyndte først nu at lære ham at kjende. Ved at bemærke den Andagt, den stille Begeistring, hvormed han hang ved denne Marmorverden, fik den Liv for hende, og hun begreb pludselig, at der var Mere deri, end hun hidtil i Selskab havde anet. Og da hun fik et Glimt fra Idealets Verden, da hendes Sjæl begyndte at lyse og varmes, saa hun kunde havt Lyst til at udbryde i glad Lovtale, kastede Tanken sig pludselig anerkjendende, rørt, beundrende over ham, som havde havt Evne til at paavirke paa egen Haand, og som syntes saa fuldelig at høre hjemme i denne Skjønhedsverden - ja, han havde hjemme hos Idealet, nu forstod hun, hvad de første Ord, hun havde hørt af ham, paa Herregaarden, havde bebudet, og nu saae hun kun paa Marmorværkerne for hans Skyld, for hemmelig at læse deres Betydning i hans Blik og i hans Ansigtstræk.

De vare komne ind i den *cortile*, hvor rundt om et Springvand i Marmor staae otte af Verdens Mesterværker, hvert i sit afsluttede Værelse. Et af disse Værker er den belvederiske Apollo. I det Øieblik, da Fakkellyset faldt paa Gudens Ansigt, saae Otto i aldrig før bemærket Tydelighed Udtrykkets Høihed, det smertefulde og dog saa skjønnede Uvilliens Smil, hvormed Guden har sendt sin Piil mod Idealets Fjende, mod Alt, hvad der er ondt, raat eller bespottende.

22

Det gik saa mægtig gjennem hans Sind, at han i dette Øieblik udelukkende tilhørte hiin Verden, og hun, der fulgte hvert Udtryk i hans Ansigt, forbausedes og grebes ved at see, at der om hans Mund kom et Træk, der lignede Gudens. Da fik Kunsternaturen fuldstændig Overhaand i hendes Sind; hun fik Ømhed for ham, hun kunde i dette Øieblik have fulgt ham for at være hans Verden nær og have hjemme deri. Noget Usandt var der endnu tilbage; thi hun glædedes over sin egen Begeistring; men Lidenskabens i hendes Sjæl var vaagnet. Hun satte sig paa den lille Steenbænk og sang sagte, med et lille Smil, den sidste Skildvagt, som endnu sikrede et Tilbagetog:

Du Heilige, nehme Dein Kind zurück,
Ich habe genossen das irdische Glück,
Ich habe gelebt und geliebet.

En Dag tidligere vilde denne Lyd have beruset Otto. Nu, foran Apollo, vakte hendes Sangstemme pludselig Erindring om Scenen bagved Osterien, om hende som den Irettesatte, om Aftenseiladsen paa Søen, om Marie Elisabeth, der faldt i Vandet, om den alvorlige Mdm. Sandberg, om Gangen til Vandmøllen, om Pigerne, som havde stoppet ham Hø i Munden, og han vendte sig fra alle disse Erindringer som fra en Tid, hvor han havde været af en lavere Natur, han vilde bortkaste alt Foregaaende, og klyngede sig til Gudens Marmorhjem. Den italienske Betjent, der næppe forstod Tydsk, syntes at forstaae den dæmpede Sangs og hele Scenens Betydning langt bedre end Otto; han vedblev ubevægelig at holde Faklen høit foran Apollo, medens den fremmede Signora sad i Mørke paa Steenbænken, og medens han fra Øienkrogene betragtede det fremmede unge Menneske, der formodenlig syntes ham af Steen.

Hun reiste sig og sørgede for, at da hun igjen kom i Fakkelskinnet, var Damens lette Smil paa hendes Ansigt, og hun sagde, idet de gik ud til Bassinet, hvor i dette Øieblik de Øvriges Fakler kom nær og kastede deres stærke, flagrende Skin: Jeg veed ikke, hvordan det var, at jeg kom til at tænke paa Schillers Tragedier, da jeg saae den deilige Statue belyst.

Denne Sammenblanding af den tydske følsomme Romantik 23 med den klassiske Billedstøtte gjorde ham utaalmodig, og han svarede: Mig forekommer det, at der intet Hold er i de schillersk-romantiske Figurer. Hvis Thekla havde faaet Max Piccolomini, havde de vel blot fortært hinanden og været lige umættelige.

Disse Ord vilde have gledet nogenlunde forbi, hvis han ikke i dette Øieblik havde seet paa hende og overrasket hende ved det Hentydende, han mod sin Villie havde i Blikket. Man er saa agtpaagivende og mistænksom, naar Noget berører det svage Punkt i Ens Liv. Kort efter kjørte de hjem, og hun gik ned i Haven, undersøgte Stedet, hvor hun havde siddet, og saae, at der var Aabning ind til et fremmed Sted, en Osteri. -

Han længtes efter Selskab med Noget, der svarede til den i hans Indre kjæmpende Uro, og efter at have kjørt med til Egnen af Piazza Barberini gik han til Forum og steg op i Ruinerne af Colosseum. Maanen skinnede med sin italienske Klarhed, saa at han knap tænkte paa, at det var Nat, og det magiske, hemmelighedsfulde Lys passede desuden saa godt til Sindets Stemning.

Han steg opad en Trappe, der snoede sig som en Klippesti mellem Buskads, og hvor han mellem de uhyre Ruiner flere Gange kunde troe, at han gik i en Bjergverden. Saa kom han op i Nærheden af et Vindue, stort og forvittret som et gammelt Bjergslots Port, og ad vaklende Steen naaede han saa høit, at han kunde see ud over Rom, og ved at vende sig havde han Bygningens Indre, den store runde Kampplads for sig.

Alt laa næsten ligesaa lyst som en nordisk Dag, men saa blødt, saa eventyrlig dæmrende, og saa stille! Kuplerne og Spirene histinde, Bygningerne paa Capitolium, Kirken paa Bjerget, og i det Fjerne Sletten, der syntes at taabe sig i sorteblaa Skyer, Alt var saa høitidelig tyst, og Skyggerne saa mørke, saa indholdstunge! Og han var ene i denne Verden, ene med sine Anelser og Længsler, ene i Rom. Længe søgte han at samle sig, at gribe sig selv, men forgjæves. Hvor var det ogsaa muligt paa dette Sted, hvor Historien med saa umaadelig Storhed var dragen forbi! Snart syntes ham, at det blev levende nedenfor, at de kjørte paa *via sacra*, at de vilde Dyr eller en Gladiator foer over Arenaen, eller at Cæsar i ensom Majestæt gik ud mod de oprørske Legioner, der vare samlede paa Sletten, og betvang dem ved at give dem Afsked fra Fanerne - snart var Colosseum ham 24 som den i overnaturlig Ensomhed staaende Verdensthronen, den sidste Levning efter Dommedag.

En Tanke vedblev at staae for ham: Selv Apollo var Tegn paa Bedrift, selve Guderne vare kun ved yderste Kamp og Anstrængelse blevene Guder. Og han, hvad skulde han i denne Verden, hvor var der Plads til ham, hvad skulde han udrette? Et nyt Tog af Minder brød frem som ligesaa mange Tilskyndelser.

O, sagde han endelig, man er afspærret fra Handling, Nerven er overklippet, Hjernen tænker og phantaserer, men Haanden er slappet og kan ikke gribe Verdens Hank, og hvor er Hanken?

Han havde uvilkaarlig lagt sig ned som for at tye til den moderlige Jord og trykkede sin glødende Kind mod det ældgamle Theaters klamme Muur.

Hvorledes skal jeg blive til noget Virkeligt, til en Cæsar eller Napoleon eller blot en Goethe! - - Ja, var jeg, som Moder sagde, et Grevebarn; de Folk staaer hele Verden aaben, blot de have Talent. Dem rækkes Hanken; hvad byder Verden mig! Det er sandt, Napoleon og Goethe arbeidede meget Jeg vil ikke spille en Dag, ikke en Time! ... Og jeg maa see til, ikke at forelske mig saa hastig, men være tro imod det store Billedejeg har, Hende paa Alperne!

Han reiste sig for at gaae ned, og atter greb ham Scenens overordenlige Majestæt, Nathimlen med den store gyldne Maane, der saae ned paa den store Oldtids Ruiner. Det faldt ham ind: At synge Menneskene en Sang derom, at hente fra dette tause Dyb de rige Tankeperler, at see ind i Skjæbnen, holde Dom over de Døde og gjøre Fremtiden klar. Holde Dommedag Ja, den Tanke havde han jo havt før, skjøndt paa anden Maade, og han vilde dog hellere nyde Livet handlende end besynge det. Men det var en stor Sang, og den krævede Meget. Jeg vil arbeide, sagde han, og kommer der Omstændigheder, som forlange et Menneskeliv til Indsats, saa vil jeg stræbe at være rede. Hører det, I Aander, som svæve om disse Steder!

Otto mødte en Morgen Alfons paa Monte Pincio, under de eviggrønne Ege, i hvis Nærhed Roserne endnu i Vintermaanederne blomstre, og hvor man seer saa vidt ud over Rom.

Hvorfor gaaer Du her saa dybsindig? spurgte Otto. Kom med! Min Værtinde, den værdige, tykke Donna Theresa, har mistet sin Svigersøn og maa gjøre Plads i sit Huus for Enken; derfor skal jeg ud. Kom og hjælp mig at finde Logi kan Du huske, engang i Kjøbenhavn gik Du ogsaa saadan med mig

Otto drog Mendoza med sig, indtil han standsede udenfor en Dør, hvor et lille ophængt Brædt angav, at der var Værelser tilleie. Der var to store Værelser, af hvilke det ene vendte til Gaden, det andet til en Have med Citrontræer. Der var Jerngitter for Vinduerne og en jernbeslaaet Dør til det ydre Værelse, hvilket Værtinden forklarede af, at en rig Engelskmand engang havde boet i Huset. Værtinden gav denne Forklaring i en kold, ligegyldig Tone og saae ud, som om hendes Tanker vare andensteds. Hun kunde været kaldt smuk, hvis ikke hendes Ansigt havde været saa blegt og koldt som Marmor, og hvis hendes mørke Øine ikke havde havt hiint fraværende Udtryk. En gammel sort Silkekjole sluttede engt og foldeløst om hendes Figur, og skjøndt denne var smækker, rank og kjon, gjorde den ogsaa en Slags Kuldevirkning.

Du skal ikke leie her, i Dalen, sagde Alfons paa Dansk; her er Feberluft, det kan man føle, og man kan see det paa Værtinden.

Ja, men her staae Citrontræer for Vinduerne! svarede Otto.

Værtinden sagde som en Slags Anbefaling: Her er kun faa Skridt til Kirken *Maria del neve*. Men da hun havde sagt det og mærkede, at de vare Kjættene, kom efter et Øiebliks Udtryk af Had den forrige Kulde tilbage.

Hører Du, sagde Otto, hun kalder den *Maria del neve!* hun giver *Maria Maggiore* det poetiske Navn! Fordi man engang fandt lidt Snee der, reiste man en Basilika! Man bør boe nær Steder, hvor Sydfrugter skyde op af Jorden, og hvor Sneen fra Himlen bliver til Marmorsøiler og Spiir.

Da han havde leiet, foreslog Otto en Spadseretur paa Passegiataen; 26 men Alfons saae paa sit Uhr og sagde, at han, da de mødtes, netop havde paatænkt en anden Tour. Det blev ikke Otto paafaldende, at Alfons syntes tilbøielig til at gaae ene, og han sagde: Naa, saa gaaer jeg med Dig, efter Din Hu og Villie. Man kan jo aldrig vide, hvad man oplever, naar man lader Skjæbnen føre sig.

De gik forbi *Maria Maggiore*, gennem hele denne Deel af Byen, ud gennem Roms Mur og ad den appiske Vei. Her fik Egnen et aldeles særeget Udseende. De kom ud mellem Ruiner og lave Mure om Urtegaarde og Viinhaver, hvor Solen skinnede varmt og Luften var usædvanlig luun og krydret. Selve Veien, de gik paa, var totusinde Aar gammel og syntes at lede tilbage til Verdens Oprindelse, medens Ensomheden og Ruinerne og de enkelte tause Huse vakte en Følelse, som om de vare i en bibelsk Stad. De gik over en lille Bæk; den kunde være Kedrons Bæk. Med Et saae de tilvenstre en lille, uanseelig Kirke, en Basilika med hvide Mure og rødt Tag, næsten som en Lade at see til. Det var *Domine quo vadis*, opbygget paa det Sted, hvor ifølge Sagnet Christus mødte Peter og forkyndte ham Martyrdøden ved at svare paa hans Spørgsmaal: *Domine quo vadis?* (Herre, hvor gaaer Du hen?): - *Vado Romam iterum crucifigi* (Jeg gaaer til Rom for atter at korsfæstes). Kirken hedder ogsaa *Maria della pianta*, Fodsaalskirken; thi udenfor ligger den store Steen, som Christus paa sin Smertensgang traadte paa, og som beholdt Indtrykket af hans Fødder. Da Otto saae Stenen, blev han i første Øieblik høilig greben. Hjertet standsede af Længsel efter den ideale Skikkelse, der lige syntes at være gaaet forbi, og som dog ikke kunde indhentes. Alfons var aldeles overvældet. Han berørte Stenen paa jødisk Viis og kyssede Haanden, der havde rørt den, og Taarerne svulmede i hans Øine.

Alfons, Alfons! sagde Otto blidt.

See, Stenen blev blød, Stenen havde Barmhjertighed Hvem der kunde høre til ham, hvem der havde revet sig løs og tømt den umaadelige Sorg!

Jeg kommer nok til at passe paa Dig, Hr. Hylas, at Nympherne ikke tage Dig!

Kan Du da virkelig gaae ligegyldig forbi? Troer Du ikke?

Naar Du spørger mig saa ligefrem, om jeg troer, at Christus har traadt det Mærke, saa svarer jeg: Nei.

27

Troer Du da ikke paa den, I kalde Christus? Jo, som Tegn paa Naturforyngelsen, saadan som Oehlenschläger har besunget ham:

Hver Vaar, naar Taagerne flygte hen,
Da fødes det lille Barn Jesus igjen,
Den Engel i Jord, i Luft og Elv,
Det er vor Frelser, det er ham selv -

eller som Symbol paa hver ny Idee, der bringer Menneskeheden fremad; jo dygtigere og sandere Tanken er, desto høiere raaber Pøblen over dens Bærer: Korsfæst ham! Da bliver Stenen blød af Medlidenhed, men Pharisæerne og Pøblen ikke, og naar saa den herlige Mand har udstridt, stiger Tanken tilhimmels og lyser over Jorden.

Ja, ja! Men det forekommer mig, at der ogsaa er noget Andet og Dybere, en hemmelighedsfuld Smerte i Verden. Her i Rom synes mig altid, den svæver om mig, og her ved denne Steen troede jeg endnu for et Øieblik siden, at jeg kunde gribe den.

Her i Rom? svarede Otto. Her, synes mig netop, forkyndes den evige Glæde. Første Gang jeg i Tydskland saae et Nonnekloster, kom Noget af den Smerte til mig. I det Øieblik en hvid Skikkelse forsvandt i Klosterporten, var det, ligesom jeg selv, min Barndom, min Sjæl, var gaaet derind og for stedse skilt fra Glæden. Men her kan jeg slet ikke troe paa, at det er Alvor med Klostret og den Slags Ting. Naar de synge de deilige Messer, saa er det ikke til Christus, Du kan troe mig! Det er til Zeus. Og Christi Moder er Aphrodite, og Johannes er den lille Bacchus. Her, under den vidunderlige Himmel, føle Menneskene meget godt, at de ikke behøve den Gud, som er til for Lidelsen; men her er nu engang Oplagsstedet, og de holde Udsalg af ham for Fordels Skyld. De ere Apothekere, der ikke ere forpligtede til selv at nyde deres Medicin.

Ja, men Du selv?

Jeg - nu skal jeg sige Dig Noget, som Du ikke behøver at troe, naar Du ikke vil. Ude i Luften om os er der noget Levende, som lytter til os og bringer vore Ord videre til Skjæbnen. Dets Liv og Opmærksomhed voxer ved Livet i os; derfor er Forbindelsen med 28 denne Aandeverden størst paa berømte Steder, der sætte vor Sjæl i stor Bevægelse. Forleden, da jeg en Nat var i Colosseum og fik mig selv ligesom gjenfødt, troede jeg at mærke, at man hørte mig. Siden den Tid kan jeg studere med større Sikkerhed; hver Bog jeg tager i Haanden, synes mig rakt, hver Ting, jeg faaer at see, synes mig forudbestemt, jeg er tilmode, som Jorden maa være om Foraaret, naar dens utallige Blomster berede sig til at spire frem.

Hvad begjærer Du da egenlig?

Et kraftigt Liv og en rask Død, inden man kommer saavidt, at Aanderne i Luften ikke længer bryde sig om En.

Alfons sagde efter en Pause: Mig synes, der er noget Galt derved.

Har Du maaskee faaet Arvefæstebrev paa Livet? Veed Du, om Døden ikke sidder hjemme i Din Stue og venter paa Dig? Men det er jeg sikker for! Jeg veed, jeg kan ikke døe, før jeg har været paa Alperne. Der har min Lykkes Blomst eller Palmetræ sat mig Stævne, og det vilde ogsaa være en Ubillighed, som jeg ikke tiltroer Skjæbnen - thi den er ærlig og honnet - om den vilde lade mig, som har seet dette Lys, langsomt falme i de blege Farver og den klamme Taage hjemme!

Men saa lad os hellere blive her begge To! sagde Alfons; lad os tage Bopæl her for bestandig. Men da han saae, hvilken Virkning dette Forslag frembragte paa Ottos Ansigt, brød han af og spurgte med en pludselig Tankevending: Hvorfor har Du saa lidt Tro til Livet?

Jeg?! Jeg ikke Tro paa Livet?!

Ja, hvorfor kan Du ikke tænke paa Lykken uden med det Samme paa Døden?

Det vilde Otto ikke frem med, eller han kunde ikke gjøre sig klart, at Noget af hans foregaaende Tilværelse laa i ham som Modsigelse mod den fuldstændige Lykke, medens den store Ungdomskraft holdt denne Følelse dybt nede.

Han svarede med et Contra-Spørgsmaal: Hvorfor vil Du tage Ophold her? Hvorledes kunde Du bringe Dig selv til det? Har Du ikke en Søster hjemme?

Alfons blegnede, saa at han blev ganske blaa under Øinene.

Ja, sagde han, det er jo Smerten; men han, som traadte disse Mærker i Stenen, sagde jo ogsaa, at man skulde forlade Alt.

Men saa er det jo Alvor! Saa have vi spaaet Dig rigtig med Hylas-Navnet 29 uden at vide det! raabte Otto. Hvad drager Dig saadan hen? Er det Viraken og Messerne og Musiken?

Alfons svarede halvt undvigende: Du kan da ikke nægte, at der er en mageløs Andagt og Høihed i Messen.

Jo, det kan jeg; for ogsaa inden i mig ligger en Anelse om, at man kunde hengive sig og søge Stilhed; men det er ikke der, at Tilfredsstillelsen er. Man kan aldrig rigtig blive betagen og hvile i de Krusedoller.

Hvad er det, Du kalder Krusedøller?

Aa, f. Ex.: Tre Præster staae ved Messen. Den ene svinger Røgelseskarret mod den Andens Ansigt og bukker; den Tredie gjør ligesaa ved den Første; en Chordreng beviser en Tredie samme christelige Tjeneste. De Tre stille sig i forskjellige Positioner: ved Siden af hinanden eller bagved hinanden; den Ene løfter bagtil Fligene af den Andens Messekaabe; de forandre igjen Position eller gjøre Knix; de flytte Bøger, gaae omkring hinanden, skiftes til at læse et Par Ord op. Chordrengene vimse om dem, stille sig i Position, flytte Lys, bringe Smaakasser, svinge Røgelseskarrene snart mod den Ene, snart mod den Anden, hente ny Røgelse, gjøre Knix

Maa jeg blot fortælle Dig, afbrød Alfons ham alvorlig, at som Barn saae jeg min Fader forrette den Ceremoni, hvormed man slutter Sabbathen, og bl. A. samlede han Fingrene saaledes, at han kun saae Neglenes Overflade. Jeg husker godt, at det uvilkaarlig stødte mig. Da jeg var bleven tretten Aar, lærte jeg Betydningen: Fader tænkte slet ikke paa sine Negle; men der er et Sted i en hellig Bog, hvor den ydre Side af Fingrene omtales som Symbol paa det ydre Lys, i Modsætning til det indre, aandelige Lys. Fader gjorde Tegnet og tænkte paa Betydningen. Saadan er det ogsaa ved Messen. Naar de f. Ex. løfte Præstens Messekaabe, saa er det, fordi han i det Øieblik har nydt Offret, og der betegnes, at han er helliget og ligesom har faaet Vinger derved.

Ja, Tak! Men det seer ud som i Bournonvilles Balletter, og det feiler kun, at der skulde sluttes med en Pirouette.

Hvor Du taler underlig! Bournonville og alle Balletmestre have ja laant deres Stillinger, Optog og Tableaux fra disse Kirkefester, ligesom Operaerne ere udgaaede fra Kirkemusiken, og det Hele er lige nedarvet fra Tempelfesterne i Jerusalem! 30 Ja, jeg takker endnu engang; men en Gudstjeneste skulde imponere ved stor og høi Simpelt, ikke ved en saadan Mængde Brudstykker og Løierligheder.

Ja, en Bonde, der saae flint Selskab, vilde tale ligedan om dets Manerer, fordi han ikke forstod dem.

Hør, Alfons, Du taler Ord, som ikke komme fra Dig selv. Hvor har Du været? Hvor gaaer Du og lærer?

Efter nogen Nølen tilstod Alfons, at han kjendte nogle Munke i et Kloster.

Du Gudernes Yndling! Du gaaer og falder over de Mærkværdigheder, en Anden søger efter og ikke kan finde, og hvor man banker og ikke kan blive oplukket!

Paa Ottos indstændige Anmodning lovede Alfons, engang at gjøre ham bekjendt med disse Mennesker; men han maatte dog først anmelde det og bede om Tilladelse.

Broder-Portneren, en gammel, aldeles skaldet, snaksom Mand, der med sin Livlighed tog sig ud for Otto, som om han kun bar Kapucinerkuttan ligesom en Skildvagtkappe, sagde dem, at nu var det snart Spisetid, og de maatte helst komme igjen en anden Gang, eller han kunde ogsaa føre dem op i Refectoriet, og der kunde de see Bordet og Anretningen, og saa kunde de skynde dem bort og vente i Pater Benedicts Celle, til han fik spist og holdt Bøn, hvis de foretrak det.

Vil Du det? spurgte Alfons.

I et Refectorium og i en Celle! sagde Otto; ja, det vil jeg rigtignok!

Broder Ambrosio, saaledes hed Portneren, ventede ikke, til Svaret blev oversat; han sagde, at skjøndt han ikke havde lært det fremmede Sprog, kunde han godt forstaae, at den unge Signore sagde Ja, og førte dem nu gjennem Forgaarden og en bred hvælvet Gang ind til en firkantet Cortile, til alle Sider omgivet af Buegange, der dannedes af smækkre, parvis ordnede Søiler, hvis Capitæler vare lidt beskadigede, men hvor man dog tydelig saae en rig, kunstfærdig Ornamentik: 31 udhuggede Vinranker slyngede sig opad Skafterne og endte i Druer, som fra en anden Søjle Satyrer greb efter eller Fugle vilde hakke i, eller vævre Dyr sprang ud og forfulgtes af Jægere, og det Hele blev derved bundet let og yndefuldt sammen.

Ja, Ja, sagde Broder Ambrosio, det skal være meget smukt; men vort Kloster er fattigt og har ikke Raad til Reparationer; see blot derude: er det ikke Skade?

Ude paa den af Buegangene indhegnede Plads laa en brudt Søjle omstyrtet og ved Siden af den en Solskive; Græsset voxede frodigt og havde næsten bedækket Søjle og Skive. Solen faldt i dette Øieblik saadan ind i Cortilen, at Skyggens Grændse netop skar dette Sted; Halvdelen af Cortilen prangede i det rige Lys, medens den anden Halvdel laa i høitidsfuld Skygge. Stedets dybe Stilhed passede forunderlig til denne Belysning, og i samme Øieblik opdagede Otto en ærværdig, graaskjægget Munk, der sad lydløs i en Krog, med Hætten næsten heelt nede over Ansigtet.

Men det er jo rigtigt! udbrød han; her bør Soluhret ligge omstyrtet; thi her staaer Tiden jo stille, og

Evigheden er begyndt!

Rigtigt? svarede Fra Ambrosio, en deilig Rigtighed, naar man ikke kan betale Haandværkere og de Ugudelige ikke ville gjøre det for Intet!

Han førte dem nu videre ad en bred, raa, halvmørk Trappegang op til en stor Sal eller Hal med Vinduer som Skydeskaar og med hvælvet Loft. Hallen var kjølig og halvdunkel; i dens hele Længde stod et Bord, dækket med en grov Dug, som netop skjulte Bordpladen. Hver Couvert bestod i en Træbakke med en Haandfuld Castanier og et Bæger med Vand.

Her er jo ingen Knive og Gafler og ingen Skeer, sagde Otto.

Knive, Gafler og Skeer? Hvad skulde vi med Knive, Gafler og Skeer? spurgte Fra Ambrosio. Kan man ikke spise Castanier med Fingrene og drikke Vandet uden Skee?

De faae ikke Andet idag, det er Fredag, sagde Alfons.

Otto gjorde sig Umage for at troe det, for ikke at faae Stedets Poesi forstyrret; men Tvivlen var haardnakket i hans Sind.

Fra Ambrosio, hvis smaa sorte Øine vare henvendte paa Ottos Ansigt, sagde: Om Morgenen drikke vi Melk, hvis fromme Mennesker 32 bringe os nogen, og sommetider findes i Tiggerposen hvidt Brød, ja Oliven! ... Men nu ringer Klokken, lad os skynde os, inden de hellige Brødre komme!

Han førte dem ad en Vindeltrappe ned til en Celle, et temmelig stort, hvidtet Værelse med tilgittret Vindue, med en Seng, hvorover hang et sort Crucifix, og med et Bord og et Par Stole, Alt af yderste Simpelhed.

Ved Vinduet stod, idet de kom ind, en Franciskaner og læste i en lille Bog. Han gjengjældte høflig deres Hilsen og vedblev derpaa at læse.

Efter et Øiebliks Forløb udbrød Otto forfærdet og hviskende: Men, Gud forbarme sig, der løber jo Blod ned i hans Sandaler!

Ja, sagde Alfons med bævende Ansigt, nu har han igjen hudflettet sig selv, og Saarene ere brudte op paa Veien herhid.

Kjender Du ham da? spurgte Otto og betragtede opmærksomt Munken, der øiensynlig var ung, havde et kulsort Skjæg, en fiin, kroget Næse, meget lange Øienhaar og en Ansigtssfarve som bleget Vox; i dette Øieblik perlede store Draaber paa hans Pande og Kinder, skjøndt Værelset var koldt. Han vedblev ubevægelig at læse eller stirre.

Ja, svarede Alfons; han kaldes Fra Jacobeo. Han er af jødiske Forældre og født i Indien. Som ganske lille blev han ført til England af en protestantisk Præst og døbt; men der var det ham for koldt og vantro, sige de, og saa blev han Katholik og kom hertil.

Sig mig, Alfons, hvorfor hudfletter han sig? Har Du ikke spurgt derom?

Jo.

Naa, hvad har man svaret?

Fordi hans Legeme er stridigt.

I dette Øieblik aabnedes Døren, og to Jesuiter kom, i deres lange, sorte, snævre Dragt og med den sexkantede sorte Hue under Armen. De havde været i Begreb med at gaae bort, men inde hos Portneren seet Otto og Alfons komme og vendte nu tilbage igjen for at knytte et Bekjendtskab med disse unge Mennesker; men det tog sig ud, som om ogsaa de ventede paa Pater Benedict. Otto begyndte at blive tilmode, som om han for Spøg havde manet Aander, men nu saae dem nærme sig for Alvor. Disse Skikkelser kom fra en 33 Verden, han hidtil havde betragtet som Poesi, og som nu antog sin hele besynderlige, hans Natur fremmede Virkelighed.

Tausheden blev uafbrudt, indtil Pater Benedict endelig kom. Det var en anseelig Mand med et fast, brunet, fyldigt Ansigt, der ikke vidnede om Spægelse ved Vand og Castanier. Han var uden Skjæg, havde graalig-sort Haar og et Udtryk i Øie og Ansigtstræk, som Otto ikke kunde forklare, ja end ikke tydelig opfattede enten som tiltrækkende eller frastødende. Alfons nævnede ham Ottos Navn, og Pater Benedict præsenterede øieblikkelig alle Tilstedeværende for hinanden. De to Jesuiter hed Pater Hahn og Pater Dauw og indledte strax en Samtale med fuldendt Høflighed og Venlighed. Alt dette gav Otto Sikkerhed; den fremmede Verden tabte endeel af sit Trylleri ved at bevæge sig i de bekjendte Former. Efter et Øieblik at

have været betvungen fik han igjen en Slags overskuende Magt, stod halvt udenfor Scenen og spurgte i Tillid til sin Mission, til det, der hemmelig tog sig af ham: Hvad har man nu til Hensigt med mig, hvorfor skal jeg opleve dette?

Samtalen blev strax religiøs; den kunde i dette Selskab ikke tage anden Retning, og især gik Jesuiterne bestemt ud paa at hævde Katholicismen, og det ikke blot for at skaffe den en theoretisk Seir. Men alle Former bleve jagttagne, Samtalen fik paa den letteste og naturligste Maade dette Sving. Pater Dauw, en undersætsig, blond Mand paa nogle og tredive Aar, med nogle Kopar, men forresten med Friskhed og Sundhed i det brede Ansigt, spurgte om de to Herrers Reise, og da det mærkedes, at baade han og Pater Hahn vare af tydsk Fødsel, blev gjort et Gjenspørgsmaal med Hensyn til deres Reise. Pater Dauw svarede: Vi ere komne sammen hertil. Pater Hahn bliver af vor hellige Fader sendt til Thibet, hvor hans Broder, som ogsaa var af vort Selskab, nylig er bleven henrettet for Troens Skyld. Jeg faaer en Mission til Frankrig.

Det blev fortalt saa simpelt som en Hverdagssag, og baade Otto og Alfons kom uvilkaarlig til at see med beundrende Interesse paa Pater Hahn. Han var en Mand, hvis spinkle Legemsbygning og fine, lange, aristokratiske Ansigt kun lidet syntes at svare til en saadan Lidelsesopgave; men i de store, brune Øine var hiint besynderlige Udtryk, som kun findes hos Sværmere eller hos dem, der ere bestemte til at døe en voldsom Død.

34

Det er jo en frygtelig Reise, sagde Otto.

For os er Intet frygteligt, vi lyde vor General, der befaler i Christi Navn.

Ja, hvo der bliver godt commanderet, han kan sagtens! mumlede Otto.

Frygtelig Reise! - udbrød Franciskanermunken ved Vinduet, med en Stemme, hvis skjønne, dybe, bløde Klang overraskede Otto - forsynd Jer ikke! Misund ham, at han er kaldet og udvalgt! Mig er det nægtet; thi jeg er ulydig og begjærer de store Kampe, fordi jeg ikke kan seire i de smaa. Hellige Jomfru - - hans øvrige Ord tabte sig i Mumlen.

Pater Dauw sagde til Otto: Har De i Protestantismen seet en saadan Kappelyst?

Og da Otto taug, vedblev han: Blandt Protestanterne hører man ofte Tilstaaelsen om, at den egenlig ingen Religion er; den forstaaer ikke at forene Livet med Gudstanken; den er i sin forstandige Nøgtørhed blottet for Alt, hvad der gjør Indtryk paa Sjælen og Phantasien, har ingen Ceremonier

Otto udbrød: Ja, det er ganske rigtigt! Protestantismen er de Intelligentes Religion og behøver ingen udvortes Ceremonier; i Frankrig var det den dygtige Landadel og den høiere Borgerstand, som først modtog den, i Tydskland var det de Lærde og Fyrsterne, medens Katholicismen er

Otto standsede forlegen; han var paa Veie til at sige en Uhøflighed, og de Andre vare saa høflige!

Tal kun ud, sagde Pater Dauw smilende: De mener, at Katholicismen er de Dummes og Uvidendes Religion. Maa jeg først i den Anledning fortælle Dem en Historie om Cardinal Pallavicini. De veed, det var ham, der gjorde sig berømt ved at forfatte den tridentinske Kirkeforsamlings Historie. En Engelskmand, der var kommen hertil og ønskede at see ham, blev overrasket ved, at han boede i en Celle som denne her, og udtrykte sin Forbauselse over, at en saa berømt og klog Mand boede saaledes. Klog? sagde Pallavicini, jeg vil fortælle Dem, at den mindste Djævel i Helvede har mere Kløgt og Forstand end noget Menneske!

Otto svarede: Ja, det er nu Pallavicinis Mening; men vi Andre have 35 en Mand som Goethe, der siger i Wilhelm Meister: Menneskepakket er ikke saa bange for Noget som for Forstanden, men for Dumheden skulde de være bange!

Pater Dauw studsede et Øieblik ved, at Schiøtts Elev kunde citere saa heldig, men sagde hurtig: Nu, hvad Slutning drager De deraf?

Ingen anden, svarede Otto, end at Goethe der udtalte et stort protestantisk Ord; thi i Protestantismen er Enhver sin egen Skriftefader, sin egen Pave, og dertil hører en aandig Udvikling, en Tankemagt

Visselig, og paa den Maade bliver Protestanternes Antal saare ringe. Men troer De da ikke, at det Samme er Tilfældet i Katholicismen? Der er kun den Forskjel, at Katholicismen er af saa umaadeligt Omfang, ligesom et Claveer med en uendelig Mængde Octaver. For den Svage og Uvidende har den Andres Veiledning; jo friere og stærkere, mere oplyst og erkjendende en Mand bliver, desto mere udvider Katholicismen sig for ham, hilser med Kjærlighed hans Storhed

.... For Ex. Savanarola!

Ja, den Storhed anerkjende vi ikke, som gjør Oprør

Mod hvem? Mod Sandheden eller mod Prælater og Paver?

Hvor er Sandheden? I den hellige Skrift! Men hvo kan udlægge den hellige Skrift uden Hjælp af Traditionen, som er repræsenteret i Kirken? Forkast Traditionen, saa har De med det Samme forkastet al Kirke....

Ja, sagde Otto, jeg forkaster ogsaa al Kirke og alt Kirkevæsen. Hver Sjæl er sit eget Tempel.

Gjennemfør det, saa kommer De til os!

Otto smilede.

Pater Hahn tog Ordet: Hvad troer De da paa?

Paa Phøbus Apollo, saaledes som han staaer i Vaticanet og med sit mageløse, skønne Vredens Smil udsender Pilen mod Idealets Fjender!

Pater Hahn svarede: Ja, da læg Mærke til, at Apollo udskyder sine Pile og er skøn derved, men at vor Frelser optog Pilene i sig og var skøn i sin egen Lidelse!

Alfons sagde paa Dansk til Otto: Hvor det dog var deilig sagt!

36

Ja, svarede Otto ligeledes paa Dansk og dæmpet, det er smukt; men det er, ligesom de ville lægge mig en Grime om Hovedet dermed.

Man bad gemytlig om at faae det oversat, og idet Otto gjorde Undskyldning for, at de havde været uhøflige og talt et fremmed Sprog, tilstod han, hvad han havde sagt.

Man valgte at tage det som en Yttring, man ikke havde videre Ret til at kjende. Kun syntes det Otto, at der viste sig ligesom et Smil om Værtens, Pater Benedicts Øine; men om dette Smil betød Uvillie eller Bifald, kunde han ikke afgjøre.

Pater Dauw henvendte sig igjen til Otto og sagde: Det forekommer mig, at der i en Yttring, De før brugte, laa en Miskjendelse af det katholske Skriftemaal. Vor Kirke forlanger, at Livet skal være rettet paa det Ethiske; den tilgiver en uethisk Handling, forsaavidt Personligheden ikke var heelt tilstede i Handlingen. Den trøster de Syndige og Angrende og giver dem tilbage til Livet, og den kan gjøre det, fordi den har Myndigheden af selve vor Herre og Frelser. Myndigheden er gaaet uafbrudt i Arv, og vi Alle føle det med Sikkerhed; men den Sikkerhed er ikke i Protestantismen. Protestanten maa bære sit Liv og sine Synder som en Pukkel, Katholiken bærer dem som en Randsel. Derfor kan ogsaa kun i Protestantismen opkomme Systemer, der søge at indsætte Sandserne i deres saakaldte Ret

Om Forladelse, den Slags Systemer, f. Ex. Fourierismen, hidrører jo netop fra Katholiker

Ja, saa er det slette Katholiker.

Otto fandt sig ikke tilfredsstillet ved denne Maade at disputere paa, og det blev ham ogsaa tydeligt, at der i Grunden ikke fandt nogen Discussion Sted; thi Pater Dauw udgik fra det, han netop skulde bevise: sin hellige Kirkes Ret og Ufeilbarhed. Han følte, at hver kun gav sit Vidnesbyrd, og han gav efter Evne sit. Han sagde: Der er i Skriftemaalet en Svaghed og Ufrihed, som synes mig utaalelig. Hvis jeg kom til at skrifte for Nogen, maatte jeg hade ham.

Munken ved Vinduet vendte sig om, saae stift paa Otto og sagde: Og jeg forkynder Dig, at Du skal komme til at længes efter Skrifte som en Velgjerning, som efter svalende Dug og lædskende Drik! Beder for ham, at han da ikke maa længes forgjæves!

37

Fra Jacobeo vendte sig igjen til Vinduet, efter Udseende i sagte Bøn. Pater Dauw sagde: Min Forbøn skal ikke mangle. Men jeg maa dog fortælle Dem, at et lignende Ord blev sagt mig af en ung Mandjeg engang forberedte i Cöln. Skriftemaalet gjorde ham betænkelig, han var ganske nær ved at ville gaae tilbage til Protestantismen. Saa tog jeg ham en Aften med paa en Spadseretour ved Rhinen. Vi talte om vor Barndom og Ungdom, og han kom til at tale om sit Universitetsliv i Bonn, fortalte sine gale Streger og sine Eventyr og betroede mig endelig et slemt et, han havde havt med en Pige. Da han var færdig, sagde jeg: Saa, nu er altsaa det overstaaet; nu behøve vi blot iaften at gjentage det i Skriftestolen. Det overraskede ham lidt; men han gjorde, som jeg sagde, og saa var Alt i Orden. Hvor mange Protestanter løbe ikke paa Spadseretoure eller sidde i Værtshuse og skrifte jasket for hinanden, ere ikke sikre paa Taushed og faae ingen Syndsforladelse!

Aa, ja, saadanne Protestanter!

Ja, der kan De see! Før saae De ganske uvillig ud, da jeg desavouerede de slette Katholiker.

Der var igjen en umaadelig Sophisme, som Otto vilde tage fat paa; men Pater Dauw vedblev med sin Fortælling: Det samme unge Menneske, husker jeg, havde ogsaa Meget imod at anraabe Helgene. Han troede, at vi tilbad Helgene; men Sagen er jo, at vor hellige Kirke hverken siger, at vi skulle *tilbede* dem, eller at vi *skulle* anraabe dem, men forbyder at betvivle, at det er godt og gavnligt at paakalde deres Forbøn. Naar man troer paa den personlige Udødelighed og de Helliges Samfund hos Gud, hvad er der saa i Veien for at troe, at de kunne fornemme Bønner fra Jorden, hvor de have levet og virket? Og hvor tidt føler man ikke, at man ikke er livlig og stærk nok til at tale til selve Gud, men at man opløftes ved at paakalde dem, der have lyst ved store Exempler! Der er f. Ex. St. Aloysius, som her paa Jorden udmærkede sig ved sin rene Vandel. Er det ikke smukt, at unge Mennesker paakalde ham og fæste deres Tanker til ham, og hvad han menneskelig har udrettet? Den unge Mand, som jeg talte om, blev et ivrigt Medlem af den St. Aloysius-Forening, jeg stiftede. Og hvad skal jeg sige videre, hvad Vidnesbyrd gjøres mere Behov: Vi her Tilstedeværende ere næsten Alle omvendte. Jeg er født i Lutherdommen, Pater Hahns Familie er reformeert, Fra Jacobeo 38 er Jøde, og vor ærværdige Vært er oprindeligt af den græske Kirke. Hvad vidner ikke dette!

Ja, tillad mig, svarede Otto, hvad vidner det?

Nu?

De maa ikke tage det ilde op, hvis min Lignelse er dristig; men Muhamedanismen dannede jo sine bedste Tropper, Janitscharerne, af christne Ynglinge, som bleve bortførte og opdragne i Islam.

Vi maae tales ved en anden Gang, sagde Pater Dauw og gav ham Haanden til Afsked; Pater Hahn ligesaa. Om Pater Benedicts Øine var igjen kommet det lille Smil; Fra Jacobeo stod ubevægelig ved Vinduet og vendte Ryggen til. Det var tydeligt, at han havde et Ærinde til Pater Benedict, og Otto og Alfons toge ligeledes Afsked.

Fjerde Capitel

I Dalen nedenfor Maria Maggiore staaer et ensomt Morbærtræ og indbyder med sin store Krone og sine tæt sammenslyngede Grene Folk til Hvile paa den raae Bænk, som er anbragt under det. Der sad Otto og Alfons en Dag og havde glemt hele den øvrige Verden, idet Alfons havde faaet Otto til at fortælle om Roms Historie og paa Bordet med Blyant betegne Stederne. Han afriidsede Murene, angav, hvor de vare blevne stormede, skildrede Kampene, saaledes som de rimeligviis var foregaaede, kom saa til at tale om de enkelte store Mænd i forskjellige Tider og forbausede Alfons ved den Blanding af historisk Nøiagtighed og vilkaarlig poetisk Magt, hvormed han gjorde Alt levende.

Men hvordan kan Du saadan kjende dem! hvordan kan Du saadan afmale dem? udbrød endelig Alfons.

Otto svarede: Formodenlig fordi vi ere i Slægt.

Alfons sagde med venligt Skjælmeri: Kan Du huske, da Du sagde, at Du var i Familie med Schjøtt?

Otto svarede: Ja, dengang! Her kan man formedelst Wahlverwandschaft blive adopteret i de høieste Familier.

I det Samme stod Fra Jacobeo for dem og spurgte, hvad saa livlig havde sysselsat dem. Da han havde faaet den sidste Ytring oversat, 39 udbrød han: Ja, man kan her blive adopteret i den høieste Familie, i Guds egen! Vi skulle Alle lade os afhugge fra Naturstammen og lade os indpode paa det Træ!

En ung smuk Pige af Almuen med Sølvnaalen i det rige, kulsorte Haar havde fulgt ham og vedblev at gjøre Knix foran ham. Hvad vil Du, Pige? raabte han. Ah, det er Dig, Matthea! Hvorfor løber Du her paa Gaden?

Hun sagde: Philippo har slaaet min Søster.

Hvorfor?

Fordi han er skinsyg.

Naa, og saa?

Saa slog jeg ham en Sko i Hovedet - jeg havde ikke Andet ved Haanden, og saa jog han mig bort.

Og saa?

Saa gaaer jeg her. Jeg skal dog ikke gaae hjem til fremmede Signori?

Pige, spørg ikke med Djævlen. Han er altid tæt bag ved Dig, han rækker sig over Dit Hoved og seer gridsk ned paa Dig.

Hun vendte sig forfærdet til alle Sider.

Gaa hjem, Matthea, og sig til Philipppo, at han skal komme til mig i Klostret en Time før Ave Maria.

Hellige Fader! Blot Djævlen ikke har rørt ved mit Haar, jeg syntes, jeg mærkede det! Læg Eders Haand paa mit Hoved og velsign mig!

Han sagde med en Stemme, der var saa blød, at den lød som Musik: Den Velsignelse giver jeg Eder, at I skulle vide, hvorledes I ere velsignede. I forfærdes, naar I spille Salt og træde paa det, og I træde paa hinanden! Er en Hustru og en Svoger ikke større Guds Gave end Salt? Gaa hjem, Matthea, og husk dette! Spild ikke Saltet!

Da han var gaaet, stod Fra Jacobeo en Stund med lukkede Øine som fordybet i Billeder af den Lykke, Andre havde og ikke paaskjønnede. Pludselig foer han op og sagde forfærdet: Beder! Han ilede afsted saa hastig, at Otto og Alfons havde Møje med at følge ham, og tog Veien mod den gamle Kirke Santa Prassede. Der ilede han op foran Altret og kastede sig paa Knæ med en Voldsomhed, saa at det gjenlød i Kirken. Otto og Alfons vidste ikke, om de skulde gaae eller blive; men efter at have staaet lidt i piinlig Forventning, 40 bleve de opmærksomme paa Helgeninden, hvem de først uvilkaarlig havde antaget for en Dame, der knælede midt paa Kirkegulvet. Ved at betragte Skikkelsen nøiere saae de, at den var af Steen eller Træ, med blaat malet Gevandt og holdende noget Rødt mellem Hænderne. Det forestillede, hvorledes Helgeninden havde opsamlet Martyrernes Blod i en Svamp og afvred Svampen i et Kar.

Det gjorde et ubehageligt Indtryk paa Begge. Fra Jacobeo havde endt sin Bøn og kom tilbage med et Udtryk af feberagtig Ekstase i Øinene. Det var aabenbart, at han paany ved Opbydelsen af den meest glødende Andagt og hemmelighedsfulde Sjælekræfter havde erhvervet en stor Seir og var reven bort fra Jorden. Man skulde troet, at han med et eneste Blik opdagede, hvad de To havde staaet og tænkt om Santa Prassede, og idet han vendte sig til Helgeninden og paany faldt paa Knæ, raabte han: O, Du Høihellige, hvis Forbøn jeg i dette Øieblik saa mægtig har fornummet! O, Du Salige, som opfanger Martyrernes Blod! O, Du herlige, strenge Jomfru, der selv gennem Martyrdøden steg op til Guds Throne! Tilgiv, om profane Øine skue Dit Billede og ikke kunne see Dig selv! O, jeg seer Dig sidde der, og Alle de, hvis Blod Du har opsamlet, sidde om Dig, indsuge Dit kjærlige Blik, fornemme Din varme Aande, mærke Duften af Dit deilige Haar, røre ved Sømmen af Din himmelblaa Kjortel, hvor Gud til Tegn paa Din Reenhed har sat Himlens deiligste Stjerner. O, hellige Blod, som drypper fra Dine Hænder! Hellige Jomfru, værdiges at give mig Tegn, naar Du vil modtage mig! Af Veien, gaaer tilside! Hun vrider Svampen! Blodet drypper! En, To

Han gav sig til at tælle, som om han virkelig saae Blodsdraaber falde, og selv for Otto svimlede det, han var nærvædet at troe, at hun rørte sig.

Fra Jacobeo vedblev at tælle, indtil han kom til Ti.

Om ti Uger! sagde han med stille Jubel, reiste sig og gik ud af Kirken uden at lægge Mærke til de To.

41

Af mere ublandet Natur vare fornyede Sammenkomster med Jesuiterne. Pater Dauw var utrættelig i at fortælle smaa Historier om de Personer, han havde omvendt, og med det Samme give en tiltrækkende Forklaring af Katholicismen. Paa denne Maade gjenngik han Messen, forklarede alle Ceremonierne, indblandede Historier om Martyrerne og Kirkefædrene, hørte paa alle Indvendinger, tog intet Udbrud fortrydeligt op, men fremkaldte det snarere, idet han med fiin psykologisk Kløgt gjorde Regning paa, at Otto, hvergang han havde sagt noget Hensynsløst, vilde i sit Indre fortryde det og komme det Angrebne desto mere imøde. Saaledes dvælede Otto engang ved Katholicismens æsthetiske Uskjønhed. Han omtalte ikke Sta. Prassede, men et Billede i Sakristiet i Kirken *Sta. Agnese in Piazza Navona*, forestillende en Henrettelse, hvor Blodstraalen synes at springe ud paa Tilskueren, samt forskellige pyntede Madonner med Dolk i Brystet eller med brændende Hjerter.

Pater Dauw sagde: Det er jo ikke en Feil ved Katholicismen, men ved nogle katholske Kunstnere.

Men Otto meente, at det laa meget dybere og hørte til den katholske Bevidsthed. Han anførte, at Dante i *Vita nuova* drømmer, at Herren holder Beatrice i sine Arme og saa giver hende Dantes brændende Hjerter at spise, og hun spiser det.

Ja, vistnok er dette katolsk, sagde Pater Dauw, vor hellige Messe er jo en Spisen af Christus, og dette gjør Dantes Drøm ophøietskjøn.

Men da han bemærkede, hvilket uhyggeligt Indtryk Ordet gjorde paa Alfons, hvis jødiske Sands ikke var undertrykt, vedblev han: Dog, jeg vil ikke forsvare en Poesi, der er saa mange Aarhundreder gammel; i den nuværende Catholicisme kan De da ikke paavise Spor af Sligt - eller i alt Fald geneer Dem ikke, lad os blot tale frit.

Naar det endelig skal være, svarede Otto, saa vil jeg sige, at der i den katolske Stiil er en ganske egen Salvelse, forskjellig fra den protestantiske. Jeg kan ikke beskrive den paa anden Maade, end at den synes at komme af, at man paaklæder, kysser og klapper Christusbarnet, kysser Sømmen af Jomfru Marias Kjole, flytter de hellige Kar og Bøger, røger, kysser dem o. s. v. Denne kjælende Omhu 42 gaaer over i Tanke og Tale, og undertiden kan man i Stilen mærke Smasket.

Det vil De da ikke sige f. Ex. om Pascal og Bossuet? sagde Pater Dauw blidt.

Nei, svarede Otto, med en Stemme, der gjorde Afbigt, det er sandt.

Han tænkte ved sig selv: Jeg maa være mindre skjødesløs i mine Ord jeg maa stræbe at blive af med den danske Studentermaneer at strides paa, ellers kan jeg ikke beherske de Folk.

Pater Dauw sagde, da han var gaaet: Han maa betvinges.

- Pater Benedict kom engang til Otto. I denne Munks Væsen var bestandig Noget af den store, verdslige Verden, saa at Otto ikke kunde tage fejl og antage hans Komme for Andet end et Besøg, han høflig aflagde for at gjøre Gjengjæld.

Samtalen, Pater Benedict førte, var ogsaa aldeles forskjellig fra Jesuiternes og Fra Jacobeos. Han yttrede Intet om Religion, men bragte almindelige Anliggender paa Bane, bedømte som Kjender nogle smaa Kunstsager, Otto havde kjøbt, førte Talen over paa historiske Begivenheder og tilbød Otto adskillige sjeldne Værker tillaans.

Det var varmt i Veiret, og Pater Benedict bad om et Glas Vand. Otto sagde: Ærværdige Fader, tør jeg ikke byde Dem et Glas Viin? Jeg har en Flaske med et helligt Navn, det er *Lagrimi Christi*.

Pater Benedict svarede: Baade af Navn og af Indhold er den Viin meget agtværdig; jeg vil med Fornøielse drikke et Glas.

En gammel Ingenieurofficier - tilføiede Pater Benedict efter det første Glas - aflægger ikke let den gamle Adam ganske og aldeles.

Har De været Ingenieurofficier! udbrød Otto og fyldte igjen Glassene.

Ja, vel, som jeg siger, svarede Capucineren, og da han hos Otto mærkede en særlig Interesse, tilbød han strax at skaffe ham Leilighed til at være med ved nogle Skydeøvelser og Manevrer i Campagnen, hvad Otto strax modtog, idet han tænkte: Det forpligter da ikke til Kirken.

- En Tid efter sagde Pater Benedict: Min unge Ven, jeg har nu saa tidt været Deres Gjæst; skjænk mig den Fornøielse at gjøre Gjengjæld og spise tilaften med mig - ikke i Klostret, men hos Falcone, 43 veed De, hvor det er, nede ved *Piazza di S. Eustachio*? De spørger blot efter mig, saa viser man Dem ind i et særskilt Værelse.

Otto var meget forundret over denne Indbydelse og blev det endnu mere, da han traf Pater Benedict ene, i verdensgeistlig Dragt, hvidt Halstørklæde, sort tilknapet Vest, sort Frakke og Støvler, hvis stive Skafter vare udenpaa Benklæderne.

Da han hørte, at Bordet var dækket, opfordrede han jovialt Otto til ikke at gjøre Complimenter og skyndte sig tilbords, uden at han dog et Øieblik ophørte at være høflig og opmærksom. Efter Suppen skjænkede han Velletrivin, der, som Nogle mene, er den gamle Falerner, tømte sit Glas og stirrede et Øieblik hen for sig med alle Tegn paa en mægtig sandselig Naturs Velbehag.

Under denne Deel af Maaltidet talte Pater Benedict kun lidt og stødvis. Hvad der blev sagt, angik meest selve Maden, og alt som den første Sult blev tilfredsstillet, tog Talen samme Vei som Civilisationen, inddrog meer og mere det Aandige i det Nødvendige. Samtalen gik til de forskjellige Nationers Kogekunst og standsede pludselig ved Muhamed, idet Pater Benedict med alle Tegn paa dyb og alvorlig Interesse spurgte Otto: Kan De forstaae, at en saa stor Mand kunde forbyde Viin?

Og De kalder ham en stor Mand!

Ja, ganske vist! Har han ikke forstaaet det Vanskeligste af Alt: at bringe Menneskene, Millioner Mennesker til at troe paa uendelig Nydelse efter Døden, saa at de uforsagt satte Livet ivove?

Ja, men det skulde jo beroe paa, hvilken *Sandhed* han fik dem til at troe!

Min kjære, unge Ven, det gaaer ofte saa, at man ved at tale om, hvad Andre skulde have gjort, kommer til at opstille Fordringer, som man i Praxis aldrig vilde stille til sig selv eller sine fortrolige Venner. Derved fremkommer en Dobbeltthed i Livet, en poetisk eller drømmeagtig Tilstand, der forhindrer En fra at være en sand praktisk Mand.

Dette gjorde Indtryk paa Otto, som altid bebreidede sig selv, at en Drømme- eller Følelseshang forhindrede ham fra fuldstændig at tage Livet med Kraft og Behændighed.

Han taug, og Pater Benedict fortsatte: Man maa for sig og Andre opstille et bestemt, opnaeligt Formaal, og det høieste Formaal er: 44 at beherske Menneskene - det vil sige, at beherske og lede dem til deres eget Bedste. See, Menneskene ere i Grunden meget ulykkelige Skabninger. De ere langfra saa lykkelige som Dyret at kunne tilbringe Livet i bestandig, sorgfri Nydelse. Menneskene ere en frygtelig Slags Dyr, som vilde aldeles ødelægge hinanden, hvis der ikke var en Magt, der indgjød dem Frygt og Haab, satte Love, Skranker og Synd og efter Omstændighederne lettede deres Synd og Usalighed, kort: kunde tage Formynderskabet over dem og saaledes nogenlunde taalelig befordre dem fra Vuggen til Graven.

Det var da endelig Praxis, en Tanke, som ikke naaede ud i det Abstracte og Uendelige, men tog fat paa Jordelivet, og en Mand, som ved Livsstilling virkelig svarede til Ordene.

Mere Følelsen heraf end af selve Ordenes Sandhed bragte Otto tankefuld til at svare: Det er sandt.

Pater Benedict mærkede, at de dog kun halvt vare enige, og vedblev: Dermed skal slet ikke være sagt, at Mænd med dyb Andagt og Følelse saadan som vor Ven Fra Jacobeo ikke ere i høieste Grad agtværdige og nødvendige. Det er nu engang deres Natur, deres Organisme, deres Maade at være paa som Instrumenter i det umaadelige Orchester, vi kalde Kirken, den hellige Kirke

Og Pater Benedict korsede sig uvilkaarlig.

Otto havde troet at holde sig kold og agtpaagivende; men hans Øine havde luet af Intelligens og Sindsbevægelse, hvorimod de sidste Ord, om Kirken, vare som Vand over gloende Kul. Pateren læste i hans Sjæl som i en aaben Bog.

Han vedblev: De har været paa det øverste Galleri i Peterskirken Kuppel? Vel, saa har De seet, hvor Billederne af Apostlene paa Kuplens indre Flade toge sig skjævt ud. Men nede fra Gulvet, ved Høialtret, derfra see de ud, som om de staae i Kreds og udgjøre Himlen. Saadan gaaer det med vor hellige, almindelige Kirke. Den maa sees fra Centret, ikke fra Galleriet. See, her er et Papir undertegnet af vor hellige Fader. Det aabner mig i Italien, Frankrig, Tydskland og Ungarn Adgang til alle Klostre. Naar jeg kommer, staae Munke og Nonner i Rækker paa begge Sider af min Vei indenfor Klosterporten, som Soldater *en haie* for en Fyrste. En halv Time efter min Ankomst ere Egnens Præster tilstede som Embedsmændene om en Konge. Atter en halv Time efter kjender jeg hver 45 betydelig Familiehemmelighed i Egnen; et Ord af mig afgjør Lykke og Ulykke; en Eg har staaet længe, den falder pludselig som en vildtvoxende Blomst paa en Grøftevei for Barnets Kjæp. Jeg gaaer til næste Land, hvor et ganske andet Sprog tales: samme Scene, samme Magt. Den verdslige Konge holdes indenfor sit Riges Grændser, jeg ikke. Hans Undersaatter finde Modstandere, maaskee Fjender, i nærmeste Land, jeg ikke; jeg er altid mellem Venner, i min Hær, under vore Faner, og der er knap en af Soldaterne, hvem det ikke ved Synet af dette Papir fra den hellige Fader risler ned ad Ryggen af Begeistring, Andagt eller Sentimentalitet, og hvem jeg ikke i det Øieblik ved vel valgte Ord kan sende til en livsfarlig Gjerning. Hvor i Verden finder De en saadan Fyrstemagt, og betænk vel, at jeg er en ganske ringe Tjener og dog større end nogen Konge. En Konge, det er i Sandhed en høist ubetydelig Person! Er han end Noget ved sin Magt, saa kan han ikke faae den af sig. Hvor han gaaer og staaer, er han Majestæten, Kronen, Midtpunktet for al Ærgjerrighed og Havesyge, faaer sjelden eller aldrig et ærligt Ord. Jeg gaaer ind i Husene, og strax aabnes mig Familiens inderste Hemmeligheder; man betroer mig det Dyreste, man har, sin Skyld og sin Synd. Mig aabner man Hjertet indtil dets hemmeligste Folder, den ringeste Usandhed medfører ikke blot Fordømmelse, men gjør ogsaa den hele Bekjendelse unyttig; man trænger netop selv til at tale med yderste Oprigtighed, Mænd og Kvinder, gifte Koner og unge Piger, det Deiligste, Verden har frembragt, kommer saaledes og hengiver sin Sjæl tillidsfuld til mig, søger Trøst og Beroligelse og lader sig ved min Haand blidt føre til Saligheden. Nu, velan, hvad om De kunde faae Andeel i dette Hele, Store og Gyldige?

Otto var i høieste Grad greben og tiltalt. Der var jo Tilhold, og der var Storhed. Han følte sig som i et Capel, hvor en hemmelighedsfuld og dog klar og fri Viisdom blev meddeelt de Indviede, og hvori en forunderlig, dæmpet Sang stræbte at bryde frem. Var det Himmerig eller Helvede, der sang? Han vidste det ikke, men var som svævende mellem Begge.

Men det synger jo virkelig! udbrød han og lyttede. Hvad er det dog?

I dette Øieblik blev Lyden stærkere, som om et høitidsfuldt Tog drog ind paa Pladsen. De gik til Vinduet, og det viste sig, at fra en 46 Sidegade kom et stort Tog dragende. Natten blev lys af Voxkjærter, som omgav en Ligbaare dækket af hvide og røde Tæpper. Foran Baaren gik otte Chordreng, og efter kom et langt Tog af Mænd, parviis, i lysegraa Kutter, med Hætten dragen ned for Ansigtet og med stort rødt Kors for Bryst og Ansigt, og Alle med Kjærter og dæmpet syngende en af den katholske Kirkes deilige Dødspsalmer. I dette Øieblik aabnedes for Toget Gitteret og Hoveddørene til Kirken S. Eustachio. Man saa Højaltret tindrende med utallige Lys, som om det var Himlen selv, der aabnede sig for den Kommende, og en mægtig, høitidsfuld Sang af dybe Mandsstemmer begyndte, medens Toget udenfor, fortsættende sin dæmpede Klagesang, langsomt drog ind og fyldte Kirken med end mere Lysglands.

Pater Benedict sagde: Og saadan handle vi med selve Døden!

Taarerne vare traadte Otto i Øinene og vædede hans Kinder. Men aldrig saasnart var dette skeet, Tributen betalt til Poesi og Følelse, før Sindets Stræben efter Sandhed, Daad, Herredømme, Manddom kom til Magt. Han troede ikke paa det, han saa, saa fuldstændig og barnlig, at han kunde være Middel i en Andens Haand. Han fornå, at det Altsammen var Middel for Personligheden til en uhyre Virken, og han vilde selv være Personligheden. I denne Blanding af Begeistring og Villiekraft, med overordenlig Følelse af, at her kunde han tage fat og sætte Livet ind for at leve fuldstændig indtil det Umaadelige, vendte han sig om for at modtage Tilbudet.

Pater Benedict opfattede ham strax, begreb dette Udtryk. Han vilde vel have Otto, men i betvungen Stand, han vilde ikke ganske accordere som med en Ligemand, han vilde, at Otto ganske anderledes skulde komme og ønske eller bede om Optagelse, og han sagde derfor: Nu, jeg seer, De behøver Tid til Overlæg, tag nogen Tid til at betænke Dem. Jeg troer, De bliver en af Vore.

- Vinteraftnen var saa mild som en Foraarsaften i Norden. Maanen var staaet op og beskinne Halvdelen af Gaden, hvor Otto gik, medens han i den anden Halvdeel var i Mørke, saa Stjerneskinnet paa Himlen og de forunderlige bløde, varme Toner, som Maaneskinnet gjød over Husene, forvandlende dem til feeagtige Steder. Paa et Hjørne nær ved hans Hjem brændte foran et Madonnabillede en Lygte, og det røde lille Lys saa ud, som om det 47 hang der med stille andægtig Bevidsthed om, hvor forskjelligt det var fra det hedenske lyse Maaneskin. Paa det andet Hjørne sprudlede en Fontaine ud af Muren; Straalen saa ud som tindrende Sølv, som noget Levende; den stille Pladsken var den eneste Lyd i den brede, tomme Gade, og til hvert Øiebliks Lyd kunde man lytte, som om det var muligt at oversætte den i Ord. Et lille Stykke længere frem kunde han over en Muur see ind i en Have med Orangetræer, og det forekom ham, at han i det grønne og sølvglindsende Løv saa den røde, svulmende Frugt. I samme Øieblik hørte han fjernt i en Tvergade Citherspil. Aldrig føler man sig saa forladt, som naar man hører Andre kalde med Tillidsfuldhed. Da syntes det ham, at han kjendte Stedet: det var hans Drømmes Land; Serenaden, der blev sunget, var hiin:

Kom ned til vor Vigne,
Hvor Rankerne groe -

Der var Vignen! Hans Skjæbne voxede med hans Aar, Alt blev større, mægtigere, skønnere, men dog i Hovedsagen det Samme. Hvo svarede, hvis han sang og kaldte? Hvem havde han at synge til? Dag ud og Dag ind arbejdede han sig bort fra Savnet, stræbte efter den fjerne blaa Blomst, der i dette Øieblik syntes ham en vissens Spøgelseblomst sammenlignet med den varme Bebudelse om Øieblikkets Livslyst. Han havde betragtet Rom som en hellig Stad, hvor han var bleven gjenfødt til et nyt og høiere Liv, og den var dog kun en verdslig Samling af Huse, der skjulte de sædvanlige menneskelige Lidenskaber. Jeg Nar! sagde han. Man gaaer med den Evighed i sig! Kunde man endda sælge en Stump deraf for at faae Øieblikket! Hm, jeg Nar dengang, deroppe ved Apollo!

Da han kom ind i sit Værelse, saa han Værtinden staae ved Lampen ifærd med at tænde den; det ene Blus var tændt; men hendes Haand rystede saa stærkt, at hun ikke kunde faae det andet Blus i Brand. Da han kom nærmere, var det, som om ved et Underværk Marmorstatuen var bleven levende; over Kinderne var bredt en let Rødme, og efter at hun havde seet op paa ham med et kort, hastigt Blik, sank Øienlaagene med de lange sorte Øienhaar dybt ned, medens hun selv blev staaende ubevægelig; ogsaa hendes Dragt var en 48 anden, istedenfor den sorte, slidte, tørre Atlaskes Kjole var hun i hvid Klædning, og ham syntes, han kunde see Marmorskikkelsen aande. Han lagde Armen om den - Blusset sluktes.

Du skal vide, sagde hun bittert grædende og med alle Tegn paa Sønderknuselse, at min Skriftefader havde talt om Dig og sagt, at der laa Vægt paa Din Omvendelse. Jeg var gaaet ind til Dig for at lægge en Medaille, der er indviet af den hellige Fader selv, under Din Hovedpude, det havde han raadet mig ak, her er den! raabte hun, afbrydende sig selv, og kyssede den lidenskabelig. Men som jeg havde lagt den, hørte jeg Dig komme og vilde skjule mit Forehavende ved at tænde Din Lampe, og jeg var saa angst, og da, midt i min Angst, kom Djævlen til mig og holdt Dit Ansigt for mig ligesom i et Speil og gjorde Luften hed om mig ... O, jeg Synderinde! Englene i Himlen vrider deres Hænder over mig! Men blot jeg redder Din Sjæl, vil

det være Gud velbehageligt, og jeg vil engang finde Naade! ... Du maa lade læse Messer for mig ... ak, Du er værre end en vantro Tyrk, Du troer slet ikke, Dine Øine smile over min Anger og Dødsangst jeg vil aldrig see Dig mere, jeg vil gjøre Bod i Sæk og Aske jeg vil flye Dig som Helvedes Yngel, som Djævlens eget Kjød og Blod! Vig fra mig! Forbandet være Fristeren! Herren være mig Usalige naadig!

Med saadanne Udbrud forlod hun ham, flyttede Meubler for Døren ind til ham, og var igjen i nogen Tid den kolde, marmoragtige, fanatiske Bodfærdige ... for atter en Stund efter at begynde forfra.

Af det Udtryk, der undertiden kom i hans Ansigt, begreb hun tilnærmelsesvis hans urolige, smertefulde Higen efter Virken, Handling, Berømmelse, eller antog idetmindste, at Ærgjerrigheden var den Side, hvorfra han kunde vindes. Fra nu af hørte hun op med directe Opfordringer og fortalte ligesom tilfældig Anecdoter om Paver og store Prælater, især med Hensyn til deres ubekjendte eller fattige Herkomst og den Herlighed, hvortil de havde svunget sig op. Sommetider, naar hun var i den anden Sindsstemning, dvælede hun ogsaa ved, at Mange just ikke i Ungdommen havde ført det ærbareste Liv, men dog vare blevne Helgene. Sligt sagde hun med den italienske, særegne Frivolitet, der kun er en dyb Anerkjendelse af Naturmagten og forbeholder sig Hellighedens endelige Seir gennem Skrifte og Bod. Men i dette som i hendes hele Væsen, enten hun var kold eller flammende, var Noget, der i høi Grad greb Phantasien og ligesom bragte den Bud fra en Verden af anden Art end de to, Menneskene ellers anerkjende: Himmerig og Helvede.

I Samtale med hende kom han engang til, fjernt at antyde Muligheden af, at man kunde gaae over til Katholicismen. Da sprang hun op, kastede sig ned for ham, omfavnede hans Knæ, kyssede hans Fødder, trykkede dem mod sit Bryst og raabte, at saa var Alting godt, saa vilde hun tjene ham som Slavinde, saa skulde han stige til den høieste Ære, og hun brød sig ikke om sig selv, om hun saa skulde gaae i Kloster, hun havde frelst ham, det vilde Vorherre lønne hende!

Otto skrev til Schiøtt:

Der er noget Skjæbnsvangert i mangt et Ord, De har sagt til mig. De talte engang om Pygmalion og sagde omtrent, at det, vi elske i Ideernes Rige, maa engang faae Form og blive levende i vor Favn og lønne os. Tænkte De, at det nogensinde skulde blive den fuldeste Virkelighed, at en Marmorstatue skulde blive levende i mine Arme! At Guderne anden Gang skulde gjøre et saadant Underværk!

En skjøn Gave af Guderne er ogsaa en vild Hest, som aldrig har prøvet at lyde, men som man bringer det til at ride i Silketøiler. En saadan Hest var det vel, Kong Didrik af Bern red den Dag, da han red saa langt, at man aldrig saae ham mere. Og paa hans Gjenkomst ventede dog mangfoldige Venner og Tjenere.

- - - De har engang sagt: Der hører Lykke til Livet. Og en anden stor Mand, Bettina, har sagt: Mein Glück ist meine Heimath. - Jeg troer, jeg har ogsaa fundet Hjemmet og Lykken! Thi hvad er Lykken vel Andet end Livets mægtige Styrke, Ungdommen, der har Nok i sig selv!

Man kan ikke godt lege med Ild. Medens Otto troede, at han oversaae og beherskede sin Stilling, havde hiin Duft af Virak, Caprifolier 50 og Elskov lagt sig om hans Sind. Det faldt ham ikke saa vanskeligt at opgive en Tro, han aldrig havde havt, som at antage en, han heller ikke havde. Det stod som høit Bolværk. Han kunde sige: Naar man stiger høit i Katholicismen, saa naaer man jo til den egenlige Protestantisme, til den frie Intelligens, som er hævet over Fordommene. Lad mig tjene i nogen Tid - hvad er til Hinder for, at jeg saa naaer det Høieste, ja jeg kan blive - hvo veed! En Hyrdedreng er jo alt bleven Pave! Det er den eneste Souverainetet, som ikke afhænger af Fødsel, men af Geni og Villie. Det er aldeles ingen Feberphantasi: selv som Fremmed kan man blive idetmindste Cardinal, en af Roms og Italiens Herskere. Det er dog Noget at leve for - eller at døe for.

Men hvergang han ved saadant Raisonnement havde bortskaffet Hindringen, reiste den sig igjen af hans Sjæls Dyb lige høi.

En Dag var han i de Tydskes Casino tilstede ved en Discussion mellem nogle preussiske Theologer og Kunstnere, der i høi Grad interesserede ham. Den lignede dem, han hjemme havde hørt mellem Bregning, Gram, Schiøtt og Hald, men var mere omfattende og tankekraftigere. Han forholdt sig taus for uforstyrret at nyde den styrkende Luftning fra Norden. Man talte om de nazarenske Malere og om Muligheden af, i vor Tid at frembringe religiøse Malerier, og En mente, at uden Religion kunde man aldeles ikke male. En Anden sagde, at for at komme til Religion i christelig Forstand og bøie sig under Troen maatte man først knækkes; kun som menneskelig Invalid, som lemlæstet paa Idealitetens, Lykkens og Haabets Organer, kom man saavidt, og saa havde man ingen kunstnersk Freidighed og Kraft.

Dette slog Otto; thi det var en Anskuelse, han jo selv meget tidlig var falden paa, da han sagde til sin Moder, at Biblen kun var for gamle Folk.

Taleren var en undersætsig, kraftig Personlighed og gjorde godt ved sit Udtryk af Sundhed og kunstnersk Frihed.

Hans Mening blev bestridt, man nævnte store Navne, der havde staaet i Kirkens Tjeneste, og den forrige Taler svarede dertil: Ja, den christne Kirke! Skal man hengive sig til den, slaae Forstanden ihjel, synke hen i Følsens og Troens Hav, maa jeg saa bede om den, som fuldstændig befaler, tager Magten og har Traditionen. Men derfra 51 bevare mig alle gode Guder! Hvis vi ikke havde faaet den græske Verden gjenopdaget, vilde vi aldrig været komne ud af Middelalderens Barbari. Christendommen selv havde ingen Kraft dertil. Hvis vi vilde være Christne og elske hverandre, vilde al Fremgang høre op og Alt blive en communistisk Vælling.

Hertil svarede igjen, at den hele Tradition ikke var nødvendig for Christendommen; man kunde reformere, hvad der var Menneskeværk, saaledes som Luther havde gjort, og gaae videre. Der var visse christne Sætninger, man ikke kunde hævde overfor de Radicale, og man skulde derfor enes om nogle, der kunde forsvares, og derpaa begrunde en ny Kirke. - Ved at høre denne Indrømmelse af, at man ikke havde fuld Tro, at man ikke var sikker overfor Fornægterne, at man uden Begeistring, men forstandig vilde skaffe ny Olie paa Menneskehedens Lampe, syntes det Otto, at det katholske Rom udenfor stod med kjæmpemæssige Skikkelser, der voxede himmelhøit ved deres imponerende Fordring paa, at man skulde troe dem heelt og holdent, fordi de havde Sandheden og havde bevaret den uden Afbrydelse ligefra det Øieblik, da Stenen smeltede udenfor *Domine quo vadis*. Det var maaskee ikke sandt; men der var dog Enhed, Sammenhold og Hvile. Og hvordan det end monne forholde sig med hans Geistlige, Jesuiter og Værtinde, saa var der dog Varme; døde man her, blev man ikke lagt ned i klam, forstandsrossen Jord, men i sommervarmt Muld, hvorfra Spirer kunde udgaae, om ellers Spiren var mulig.

Otto nærmede sig den Kunstner, der havde ført Ordet for Friheden, og fandt en rask Imødekommen. Han blev indbudt til at gaae hjem med i Atelier'et, og her saae han kraftige Skikkelser og store Udkast, men en paafaldende Mangel paa Skjønhed i Farve og Form og ideal, høi Simpelhed i Compositionerne.

Det var altsaa Friheden!

Han gik hjem med den Beslutning at bortkaste al anden Reflexion end den, som hørte til at gribe saa megen Viden som mulig, forberede sig paa Afgjørelsen, paa det Maal, hvorhen han vilde blive ført af Strømmen, som Skjæbnet havde bragt ham ind i.

Uden at han blev det tydelig vaer, fik han lidt efter lidt en Følelse, som om han havde Forpligtelse mod Kirken. Jo mere han blev indviet i Ceremoniernes Betydning og forstod dem, desto mere tiltalte 52 de ham som en Slags Videnskab, som en stor og fiin Symbolik, og han overraskede sig undertiden i, næsten at føle fanatisk Had mod Fremmede, som stode i Kirken og løe. De Helgene, hvis Billeder han saae, syntes ham, ombølgede af Sang og Virakskyer, at betragte ham med en hemmelig Samviden, at have Noget tilovers for ham, ja det var undertiden, som om de kun ventede paa et Ord fra ham for at blive levende og fuldføre Vidundere. Med altbeherskende Magt levede i hans Sjæl Tro paa Lykke, paa at være udvalgt, og paa at komme til Forening med noget Stort; deri blandede sig det dæmonisk Løkkende hos Donna Agnes, hendes afvexlende Lidenskab, Sønderknuselse og Tro paa at være Redskab til hans Frelse; deels syntes det ham noget Særegt og uforklarligt Farverigt, dels noget Forbigaaende, som han skulde opleve for at vinde i Erfaring og Magt.

Femte Capitel

Otto havde i den Grad hengivet sig til sine Stemninger og Studier, at Carnevalet syntes ham en barnagtig Forstyrrelse.

Han havde den katholske Kirkehistorie for sig, og Nydelsen ved snart at see dybt ind i dette Liv af Lidenskab, Hengivelse og Kløgt, snart at føle sig hjemme i den store Verden, blive bekjendt med alle Anliggender, der hørte til Herredømme, snart finde en Skikkelse, der uvilkaarlig tog Plads i hans Dommedag, var saa mægtig udfyldende, at han, da Kanonskuddene forkyndte Senatorernes Tog, tænkte: Aa, de Narre! de Børn!

Men da Stilheden igjen blev saa dyb, da Menneskene saa fuldstændig vare beskjæftigede med sig selv, at de ikke engang forstyrrede ham, læste han med mindre Ro. Gjennem den umaadelige Stilhed syntes det ham pludselig, at han hørte fjern Musik, og som ved et Trylleslag troede han at fornemme Bjergluft. Han sagde da til sig selv: Komme til Rom uden at see Carnevalet! Hvilken Urimelighed! Nei, see et Øieblik paa det, maa man dog. - Han vendte Bogen, som man gjør, naar man strax vil tage fat igjen, og gik ud.

Via Felice var saa stille, at han tydelig hørte det lille Vandsprings 53 Pladsken paa Hjørnet;

Februardagens Solskin laa mildt og varmt, men som urokkeligt, fasttryllet til Husene og Brostenene; en Duft af Caprifolier strømmede fra en solbeskinnet Mur ned over ham. Den hele øvre By syntes ham forvandlet til Forgaard i en Helligdom. Han gik nedad den brede Trappe til spanske Plads; ogsaa den var ganske stille; men da han saae ned ad *Via Condotti*, opdagede han en hvidklædt, maskeret Kvindeskikkelse, der ilede tversover Gaden og forsvandt i et Hus, og i det Fjerne hørte han en Lyd som af Havbølger. Hans Hjerter bankede næsten hørlig. Hvor *Via Condotti* skjæres af Corso'en, stod over hele Gadens Brede en Klynge Mennesker, Mandfolk og Fruentimmer, alle i simpel eller fattig Dragt. Men det var dem, der handlede i Forgaarden, med opsamlede Blomster, Confetti eller med Brød og Frugt. Da han var trængt igjennem denne Klynge, laa til begge Sider Corso'en, til begge Sider Carnevalet i al dets Herlighed: i Gaden en leende, jublende, legende, maskeret eller umaskeret Menneskemængde, snart samlet i Mylren, snart adskilt af Kjørende, der enten nysgjerrige saae til eller med Raab og Latter deeltog i Legen, kastende Blomster, indhyllede i Regn af Blomster og Confetti; langs Gaden Rækker af Kvinder, paa Stole og Stilladser, paa Balconer, i Vinduer, heelt op ad Husene, omgivne af de lyse, manganfarvede Tæpper, hvormed Husene vare pyntede. Saa hjertelig og glad var Latteren, saa rettelig begrændset den rigeste Livslyst, saa umaadelig og uoverskuelig Mængden, at man, betagen og opløftet, uvilkaarlig kunde opfatte det, som om Menneskeslægten var bleven Barn igjen og Vorherre saae til ved dens Leg. Trods det Fremmede og Pludselige var det Hele saa overensstemmende med Ottos Natur, at han følte sig som hjemme, i noget Gammelt, men Nyopdaget. Han havde kun Sky for at tilkaste en Dame en Blomst, især en af de simple, ganske smaa Bouquetter, som bleve solgte hist og her. Paa et Hjørne stod en Kone med et lille Træ i Urtepotte, og paa Træet var kun en eneste, men deilig, hvid Blomst. Hun forlangte en Scudo for Blomsten; Romerne lo, da de hørte Prisen. Hvad lee I af? sagde hun; et Menneskes Lykke er maaskee i denne Blomst. Otto kjøbte den; men nu gjaldt det om at finde en Dame til den deilige Blomst. Smaa og store Piger rakte ud efter den, tilkastede ham Confetti og Blomster og forlangte den alvorlig eller leende; men desto større Værd fik den 54 Ubekjendte, der skulde have den, og han skjulte den under sin Kappe.

I den anden Ende af Corsoen, ikke langt fra Palazzo Venezia, var et gammelt Palads, der syntes ganske ubeboet og øde. Ingen Tæpper prydede dets graa Mure eller de stærke Jerngittre, der lig Skandsekurve stode om Balconerne. Selv udenfor, paa Fortouget, syntes Paladset ugjæstfrit, idet ingen Stole vare anbragte. Med Sydens fine Sands skyede man Stedet, som om det var koldt og glædesfjendsk. Der traf Otto pludselig Alfons staaende ganske ene, bleg og yderst sørgmodig at see til.

Men hvorfor staaer Du her som Sorgens Skildvagt midt i Glæden? udbrød Otto. Hvorfor lader Du dette Steds Skygge falde paa Dig?

Jeg var tilfreds, det vilde aabne sig og gjemme mig!

Men hvad feiler Dig da, Alfons?

Efter nogen Tøven fortalte Alfons, at han havde havt til Hensigt, ikke at gaae til Carnevalet, men dog villet see Høitideligheden paa Capitolium, og der var han gaaet hen.

Naa, ja, det var der, Scipio gik hen at takke Guderne betænk dog, Menneske, vær glad, her kan man sige: »Jeg har været paa Capitolium«, og det er maaskee ikke en halv Time siden.

Nei, ikke stort mere.

Naa, men hvad er der da hændt Dig? Frisk Mod, Du haver intet Ondt bedrevet, det er jeg vis paa Nei, kom nu, sig mig, hvad der er i Veien.

Ikke Andet, svarede Alfons modstræbende, end at der kom de gamle Jøder fra Ghetto og maatte knælende bede om Tilladelse til at blive her et Aar endnu imod at betale Omkostningerne ved Hestevæddeløbene.

Naa, hvad saa? Gammel Formalitet, der ikke betyder Noget!

Nei, ikke Andet, svarede Alfons med pludselig Energi, end at de paa Veien til denne Fest have sat Foden paa min Nakke! O, jeg er saa ene! Jeg troede jeg var de Christne saa nær, og nu er jeg hundrede Mile fra dem. Jeg veed ikke, hvor jeg skal gaae hen; det er, ligesom jeg ikke mere havde Hjem paa Jorden det drog mig herved, blot fordi *han* havde sagt, jeg ikke skulde gaae hertil, 55 troer jeg og saa tænkte jeg jo nok jeg vilde træffe Dig. Men Du vil vel ikke gaae hjem med mig?

Jo, men lad mig blot først kaste denne Blomst.

Til hvem?

Ja, det er netop det, jeg ikke veed. Til min Skjæbne!

Saa kan det vare længe; saa vil jeg hellere gaae ene.

Nei, Alfons, bliv det Øieblik. See, der kommer saa mange Vogne, hun maa være i en af dem. Du kunde desuden gjøre Meget til, at hun kom.

Jeg?

Ja, nyn blot en Melodi Du har selv godt deraf, og for mig maner Din Sang hende frem, eller jeg faaer den rette Stemning som Cajus Gracchus ved det græske Fløitespil.

Jeg kan ikke, Otto.

Naa, saa kan jeg da endelig selv! Jeg maner Norden frem til at være med ved Afgjørelsen:

Den tredie Gang Guldtærningen ad Tavlbordet randt, Den Jomfru hun tabte, den Ungersvend han vandt!

Nu, skjøen Jomfru, nu kaster jeg Runer!

I dette Øieblik kom en Vogn hastig; baglængs sad en Herre med Staaltraadsmaske paa, overfor ham to Damer, af hvilke den ene var hvidklædt, yderst smagfuldt, med noget ubeskrivelig Yndefuldt i Skikkelsen; et Gazeslør var trukket for Ansigtet; men man saae to mørke Øine, der tindrede af Livsglæde.

Idet Otto slog Kappen tilside og greb ind efter Blomsten, blev hun angst og vilde bøie sig til Siden; men hendes Blik havde endnu ikke ganske forladt ham, da Blomsten kom tilsyne, og ligesaa hurtig bøiede hun sig frem igjen - Blomsten var alt kastet, den faldt i hendes Skjød, og inden hun kunde tage den, var Vognen bøiet om Hjørnet; men man saae tydelig hendes Hensigt at kaste en smuk Bouquet til Gjengjæld.

Hvor det var smukt at see! sagde Alfons. Hvor Du altid har Held, Otto! Vil Du nu blive og vente, til hun mulig kommer igjen?

Nei, nu har jeg gjort Mit, nu faaer Skjæbnen gjøre Sit; imorgen 56 er der atter en Dag. Lad os nu kun gaae. - Og han tilføiede ved sig selv: Lad Skjæbnen selv vise, om jeg skal være Pave eller -.

Han tog Alfons under Armen og sagde: Kom, vi vil gaae op til *S. Onofrio!* der fandt jo endogsaa Tasso Ro. Der vil vi see ud til Bjergene og bestemme, hvor vi skal ligge paa Landet i Sommer, eller hvor vi skal seile hen - for hele Verden staaer os jo aaben!

Alfons svarede lidt efter: Ja, jeg synes ordenlig jeg bliver høiere og faaer frisk, vid Udsigt, naar jeg saadan gaaer med Dig.

Hør, Alfons, vedblev Otto, jeg spørger ikke gjerne; men noget Aparte maa der være hændt Dig. Hvordan er Du fra først af kommen i Bekjendtskab med Munkene, og hvad trykker Dig, som ellers altid var saa tilfreds, saa harmonisk - for det var Du, det er bedst, Du hører Din Ros for igjen at kunne fortjene den.

Efter nogen Taushed svarede Alfons: Det var fra Florents, at jeg blev anbefalet til Pater Benedict.

Saa? Fra Florents? Men det var sagtens en Geistlig, som derfra anbefalede Dig?

Ja, en Skriftefader i en Familie.

En Skriftefader?

Ja.

Naa?

Jeg vil sige Dig det Hele, Jeg havde hjemmefra Anbefalingsbrev med til en Professor i Musik, og han havde en Datter.

Og hende forelskede Du Dig i?

Nei. Men hun fik Godhed for mig.

Du Gudernes Yndling! Var hun smuk?

Du skal faae hende at see.

Hvor?

Jeg har hendes Billede her, sagde Alfons og tog til Brystet; men lad os vente, til vi ere ganske ene; jeg kan ikke lide, at en Forbigaaende skulde see derpaa.

Jeg har aldrig truffet noget Menneske med en saadan musikalsk Sands som hun, vedblev Alfons. Hver Bevægelse var rytmisk, hvert Ord, hun sagde, var Musik, hvert Blik af hendes Øine var som en deilig Melodi.

Sig mig Alfons, hvordan vil Du tale om en Dame, naar Du virkelig bliver forelsket?

57

Jeg veed ikke; maaskee tie stille. Jeg var ikke forelsket, fordi det aldrig faldt mig ind, at vi kunde høre sammen. Men da jeg mærkede, at man begyndte at troe det, reiste jeg, og ved Afskeden gav Skriftefaderen mig Bud med til Pater Benedict.

Naa?

Og saa bragte Pater Benedict mig engang en Pakke fra Florents. Deri laa Portraitet; nu kan Du see det -

En Nonne! raabte Otto. - O, Gud, hvor hun er deilig! Og en saadan Madonna er gaaet i Kloster for Din Skyld!

Anseer Du det for noget Stort, at en Pige er bleven ulykkelig ved En?

Nei ja jeg veed ikke! Den største Lykke og Fortjeneste i Verden er at blive elsket af noget Deiligt, Fuldendt ikke for Kjærlighedens Skyld, men fordi en saadan kvindelig Personlighed ikke kan tiltales uden af noget Herligt i Ens Natur. Hun mærker det, enten det er blevet til Bedrift eller ei, og det er Erstatning for dem, som ikke komme til at udføre Bedrifter, skjøndt deres Sjæl havde Anlæg dertil. Det er min Tro. Den Kvinde, man vinder, er Afbilledet af Ens Sjæl! Derfor vandt Du denne Madonna! Havde hun behaget at forelske sig i mig saa mægtig, at hun blev Nonne for min Skyld, saa vilde jeg have gaaet i Kloster -

Otto greb sig hurtig i det; han fik pludselig en Forestilling om Alfons's Sjælstilstand. Eller, vedblev han, jeg vilde gjort som Dante, der lovede, at ingen Kvinde i Verden skulde blive besungen som hans Beatrice - Menneske, efter det Ansigt at dømmes er Du Verdens største Musiker! Har ikke allerede Schiøtt spaaet det? Tænk Dig, om han saae os her udenfor *S. Onofrio* - og der ligger Rom! Og derude, det Blaa, er Sabinerbjergene! Og det Røde, det Violette, det Guldfarvede deroppe i Eufthen - der kjører Apollo sin Solvogn hjem, nu opslaaes Himlens Porte for at modtage ham, og derfra strømmer al den Glands og Farve ud over Verden! Men see dog op!

Jeg er bleven saa sørgmodig og saa tung, sagde Alfons. Jeg veed ikke, hvordan det gik til, at jeg fik en saa uendelig Eængsel efter hende, og saa syntes mig, jeg vilde være hende nær, om jeg fandt et rigtig stille, fromt og renligt Kloster. Men nu, da jeg kom op og saae hendes Landsmænd træde mine Slægtninge paa Nakken, gik det 58 over, og nu er det, ligesom jeg havde en Klump Taage i Brystet, ikke Hjerte. Jeg kan slet ikke begribe, hvorfor jeg er her, eller hvor jeg skal hen.

Havde Du bare sunget nede paa Corso ligesom jeg, saa var der kommet En og havde kjørt med fire Heste ind i Hjertet og lukket Taagen ud.

Hvor kan Du nu spørge?

Det er min ramme Alvor, Alfons. (Bare jeg kunde faae ham til at synge). Hør, Alfons, kan Du huske Din Seirssang, den, Du og Din Søster sang hjemme ved vort Børnebal, og som I en Aften sang hos Din Bedstefader? Den betyder altid Noget, naar den bliver sunget - syng den nu!

O, den! sagde Alfons og istemmede den uvilkaarlig, da Otto nynnede de første Noder.

Otto saae ind i Solnedgangens Pragt og Glød og holdt ved dette Syn alle Tanker borte, som vilde trænge sig frem ved Alfons's Sang. Det Andet skal være afkastet, sagde han til sig selv, det derude skal være Fremtiden. Og saagodtsom medens han talte, skiftede alt Farverne, og Sydens Nat drog frem paa Himlen. Med alle Kræfter søgte hans Sjæl at stemme imod, at Glandsen blev overvældet, følte sig selv paa Spil derude, men anstrengte sig forgjæves. Pludselig saaes Solens halve Skive ganske ene og rosenluerød paa den blegblaa Horizonts yderste Rand, og Alfons sang i det Samme den forunderlige Seirshymnes Ord: Vogne og Heste begrov han i Dybet! og næsten saa hastig som Ordene bleve sungne, sank Solens sidste synlige Rand, glimtende i sidste Øieblik som en guldrød Stjerne. I det Samme hørte Otto, at man talte til Alfons.

Medens han havde sunget, var bagved dem, opad Høien, kommet en aldrende Herre og Dame, en yngre Mand og en ung Pige, Alle med tydelige Tegn paa Forundring og ligesom magnetisk tiltrukne af Sangen. Den yngre Mand havde nærmet sig Alfons og sagt et Par Ord, og øieblikkelig var han som en gammel Bekjendt for dem Alle. Det var i dette Øieblik, at Otto vendte sig, og betagen af sine Forestillinger opfattede han det, som om det gamle Testamentes Skikkelser i moderne Dragt havde ladet sig mane op af Seirshymnen fra det røde Hav for at trøste deres Efterkommer. Saa 59 uvilkaarlig og fuldstændig hengav han sig til denne Phantasi, at han vilde vende sig bort, tilbage til Solnedgangen for at see efter Stjernen; men da var den slukt, og Natten

kom hurtig, ligesom med brede Vingeslag, over Himlen. Han benyttede et Øieblik til hviskende at spørge Alfons: Kjender Du dem?

Nei; men de ere engelske Jøder, af spansk Herkomst ligesom jeg, og de kjendte Melodien, den bliver sunget i deres Synagoge, og de blev saa overraskede ved at høre den her ved Klostret.

Troer Du?

Hvorfor skulde de lyve?

Menneske, de ere jo Sangen selv! De ere manede op, og om et Øieblik, naar *S. Onofrio* ringer til Ave Maria, maae de bort igjen!

Den sidste Tid havde altfor meget ophidset Alfons's Phantasi og spændt hans Nerver, til at han ikke skulde være modtagelig for en saadan Forestilling, og idet han holdt sig tilbage hos Otto, stirrede han paa sine nye Venner i det indbrydende Tusmørke.

Man spurgte ham, hvad der var i Veien, og han sagde: Hvis I komme fra Fædrenes Grave, saa sig det!

Der blev en uhyggelig Pause; de Fremmede syntes nu ogsaa at blive betænkelige og antage de to unge Mennesker for sindssvage, og ind i denne Dissonans brød den pludselig begyndende Klokkeklang.

Otto havde kun været poetisk greben af sin Phantasi og havde Magt til at beherske den, idetmindste for ikke at forspilde Alfons gode Venskaber. Han gjorde et Skridt frem og sagde paa Fransk: Mine Herrer og Damer, hvis her er en Misforstaaelse, saa kommer den af, at jeg for lidt siden bad min Ven Mendoza om at synge sin Slægts Seirssang og forsikkrede ham, at den vilde mane Noget op til ham. Knap sang han, saa kom De, og derfor paakom os den Forestilling, at De ere Aander. Vi bede meget om Undskyldning, hvis vi tage feil, og hvis der er noget Uhøfligt i vor Adfærd.

Odd fellows, you are! raabte den gamle Herre og vedblev paa Fransk: Der, tag min Haand, ryst den og føl, om jeg er en Aand! Mit Navn er Sir James Israel Mocatta, Baronet. Og De hedder?

Jeg hedder Otto Krøyer, svarede Otto, idet han gjengjældte Haandtrykket.

60

Jeg er ogsaa levende, her er min Haand, sagde den ældre Dame venlig Hr. Otto min Datter, Miss Anna Mirjam giv hende kun Haanden, efter engelsk Skik, og for at overbevise Dem.

Den yngre Mand traadte frem og sagde: Jeg kan ikke nægte, at jeg kommer fra »Fædrenes Grave« i Østerland, men har ikke hvilet i dem. Jeg er Sir James's Søstersøn og hedder de Castro. Her er min Haand.

Og saa har jeg ude paa Landeveien staaende en virkelig Vogn med et Par virkelige Heste! raabte Sir James. Ville De gjøre os den Fornøielse at kjøre med hjem og drikke en Kop Thee?

- Mørket var alt indtraadt, og Carnevalet var for den Dag forbi paa Corsoen. Man mødte det hist og her i smaa Selskaber, der kom maskerede, med Fakler og Musik, for at opføre en Serenade eller give en scenisk Forestilling i en eller anden Osteri, som var oplyst med mangfoldige farvede Lygter i alle Størrelser, og hvorfra den romerske Folkeglæde lød, altid harmonisk. Naar et saadant Optog med Lys og Strengeløg pludselig dukkede op i Enden af en bælgmørk Gade, eller man langt borte saae Osteriens Glands, tog Alt sig feeagtigt ud; men Otto og Alfons bleve ikke længer overraskede af det Eventyrlige, det syntes dem at høre til Dagens Orden, de havde jo selv faaet Roller deri.

Vognen kjørte til Corsoen. En Port blev slaaet op, Tjenere i Liberi stode ved Foden af den brede Steentrappe; man gik op ad Trappen og kom gennem en stor hvælvet Forhal, hvor der i den kjæmpemæssige Kamin blussede en lystig Ild, til et Værelse, hvis Vægge vare af udskaaet Træ, brunligt og med Spor af Forgyldning, og over hvis Marmorfliser var lagt Tæpper. Der var dækket et Theebord, hvor Sølvmaskinen snurrede over en Spirituslampe.

Den fuldendte engelske Gjæstfrihed gjorde det let for de To at føle sig vel og hjemme i det Uvante. Man faldt dem ikke besværlig med personlige Spørgsmaal, men forstod at spørge saaledes, at man selv gav Meest.

Den gamle Baronesse havde, hvad der er sjelden blandt Jødinder, ganske sølvgraat Haar; hendes Teint var bleget af Alderen, maaskee ogsaa af Sorger, skjøndt hun forresten var livlig og bar det umiskjendelige Præg af en sikkret, behagelig og anseet Livsstilling. Hun havde ingen høi Dannelse, men megen sund Sands og et godt, mildt Gemyt. Hun var mere forundret over Rom end glad over det og klog paa det og overraskede Otto ved sine naive Udtryk af Forundring, idet hun oftere efter at have omtalt f. Ex. Vaticanet, Ruinerne, Kirkeceremonierne spurgte: Kan De forstaae det! Otto vidste ikke, om hun spurgte saaledes for at prøve ham, eller om hun virkelig var en saa jevn aldrende Dame, som hun gav sig. Han vogtede sig for at

ville synes lærd; men paa hans Øine kunde man nok see, at han forstod. Naar han en enkelt Gang gav en lille Forklaring med den venlige Omhyggelighed for at udtrykke sig rigtig, som i hans Stilling var saa naturlig, blev hun meget tilfreds og sagde, at saadan talte hverken Sir James eller de Castro, for de havde altid deres egne Ting i Hovedet.

Miss Anna var omtrent atten Aar og ikke egenlig smuk. Hun var let, men kraftig bygget og syntes en sund, selvstændig Natur, der ved en omhyggelig Opdragelse og en fornuftig kvindelig Aristokratisme strax gjorde et godt og behageligt Indtryk. Hun lod til at være ligesaa greben af det nys Oplevedes Poesi som enten Otto eller Alfons og kunde i Førstningen ikke tale, uden at Stemmen bævede af den tilbageholdte Bevægelse. Over Otto gled et Par Gange hendes Blik med dyb Nysgjerrighed, næsten med ængstelig Forsken, og hun lyttede nogle Øieblikke til hans Stemme, som om hun hørte med særegne Sandser. Mod Alfons var hun mere freidig og hjertelig, og dersom den poetiske Bevægelse en Stund vaklede ved, hvem den skulde slutte sig til, saa kom snart et Øieblik, der blev afgjørende.

Sir James havde en Kjæphest, som han red til sin private Rigmands-Fornøielse: Geologien. Hvorsomhelst han kom, undersøgte han Jordlagene og samlede fra Italien en heel Skibsladning til sit Cabinet i London. Men ved Siden af at udforske, hvordan Jorden havde seet ud i dens forskjellige Perioder før Syndfloden o. desl., kom han paa denne Maade til sikker Kundskab om vedkommende Landes Hjælpekilder og Producter, Evne til at modtage Bjergværksdrift, Industri o. s. v. Snart var Otto beskjæftiget med at give Oplysninger om Danmarks Jordlag, om Jyllands Heder, om deres Evne til at opdyrkes, om Vanddragene ved Himmelbjerget, og derfra gik Samtalen igjen til de forskjellige Jordperioder. Det var netop, hvad der tidligere saa livlig havde beskjæftiget ham og var brudt 62 frem i Samtaler hos Milner og andre Steder; men her var den Forskjel, at Baronetten ikke i ringeste Maade lod det indvirke paa sin Bibeltro, hvad han opdagede om Jordens Ælde. Imellem Biblen og Videnskaben var for ham ingen Forbindelse; han havde ikke forestilt dem for hinanden, og de toge ingen Notits af hinanden. Den fornemste Grund for hans Reise til Italien var iøvrigt hverken Geologi eller Orangernes Clima, men det praktiske Formaal at hjælpe til Jødernes Oplysning og Frigjørelse. Hans Søstersøn, de Castro, havde nys mødt ham paa Hjemveien fra Østerland, hvor han i Jerusalem, Cairo og Alexandrien havde oprettet Skoler og Hospitaler og i Constantinopel havt Audiens hos Sultanen.

Baronetten gav at forstaae, at hans Søstersøn ventede Audiens hos Paven. Først, sagde han, vil vi have den Skik afskaffet, at Jøderne paa den første Carnevalsdag maae knæle paa Capitolium og købe sig Tilladelse til et Aars Ophold. For den Skiks Skyld vilde vi idag ikke være tilstede ved Carnevalet, men holdt vort Huus lukket - og derved kom vi til den Fornøielse at træffe Dem, mine unge Venner.

Altsaa, dette var Paladset, Alfons havde staaet udenfor! Han og Otto saae paa hinanden ved denne Fuldstændiggjørelse af det Eventyrlige; men for ham var det langt mere end en skøn, poetisk Begivenhed. Hans stedse vandrende Slægt, hvis Sind det saa ofte blev formeent at fæste sig til et Fødeland, havde nu fundet stærke Hvilesteder, havde mægtig Klippegrund at standse paa, havde Hjem paa Jorden, og han blev kjærlig modtaget deri. Det meest uforbeholdne, høieste Udtryk af menneskelig, vemodig, taknemlig Glæde, viste sig paa Alfons Ansigt og fyldte hans Øine med to store, tunge Draaber. Da han atter kunde see, bemærkede han, at Anna Mirjams Øine stode fulde af Taarer. Disse Mennesker sad stille og ubevægelige; men sjælelig vare de i hinandens Arme.

Da Otto nærmede sig sit Hjem eller sin Værtindes Huus, var det, som om han vendte tilbage fra en lang Reise. Han var træt, overvældet af Dagens mangfoldige Indtryk; ligesom et flint Slør laa om hans Bevidsthed, og han vedblev kun at sige sig selv: Hvor jeg dog oplever Meget! Jeg staaer paa mange Heste, der fare afsted!

Sjette Capitel

Med den engelske lagttagelse af selskabelig Høflighed aflagde Sir James og de Castro Besøg næste Formiddag. De havde alt været hos Alfons og bleve af ham ledsagede til Otto. Efter denne Formalitet tog man det mere italiensk og foreslog en Spadseretur.

Otto havde den foregaaende Aften ikke lagt synderlig Mærke til de Castro. Han havde hørt Sir James i Korthed fortælle om sin Søstersøns Reiser og Audiens hos Sultanen, og ved senere at tænke derpaa var han uvilkaarlig kommen til at opfatte de Castro som en selvbehagelig, dannet Jøde, der gik ud paa ved Hjælp af sin Rigdom at spille en Rolle. Men ved nu at gjensee ham fik han en ganske anden Forestilling. De Castro havde i sit Væsen det almindelig Engelske: Sikkerhed og Handlekraft; men hans individuelle Særkjende var

et mærkeligt Udtryk af Tænksomhed og Præg af, at han var kommen bort fra en Mængde af Livets Illusioner, medens han enten af naturlig Velvillie eller anstrengt Selvopholdelsesdrift søgte at bevare saa mange som mulig. Dette viste sig i et eiendommeligt, halvt ironisk, halvt melancholsk Udtryk, der tiltalte og greb Otto med hemmelighedsfuld og sympatetisk Magt.

Paa den anden Side var Otto, med Ærgjerrigheden vakt af Pater Benedict, med Udsigten til Alperne, med Henrykkelsen over Damen paa Corsoen og med hemmelig Triumph over at beherske sin dæmoniske Værtinde, ligesom tindrende af en urolig Livskraft, af hiin Energi, der gjør Mennesket egoistisk, idet man under sit Velbefindende, Haab og Længsel finder en Glæde i næsten Alt, hvad der skeer, og uden ret at vide det er paa Veie til at søge et fast Punkt, hvorfra man smilende kan see ned paa Alt.

De vare ad den brede Trappe stegrie op til *Ara Coeli* og ned paa den anden Side af Capitolium og gik forbi Ruinerne af Concordia-Templet, hvor Dødsdommen blev afsagt over Catilina, forbi Septimius Severus's Triumphbue, der staaer som i en udtørret Brønd, og for dem udbredte sig Forum med de levnede, høitkneisende Søileruiner, med de katholske Kirker og Klostre tilvenstre, tilhøire Palatinerbjerget med det sammensunkne Keiserpalads. En 64 Cicerone kom til dem og sagde, at de mamertinske Fængsler vare aabne, hvis de ønskede at bese dem.

De gik ind igjennem Kirken S. Giuseppe og bleve førte til Nedgangen. Ciceronen forklarede dem, at Dybet, de saae, kun var de øverste Fængsler, og i gamle Dage havde der slet ikke været Trappe, men kun et Hul, hvorigjennem Fangerne eller Forbryderne nedlodes. De stirrede ned i det skrækkelige Dyb, det mørke, fugtigkolde, af Oldtidsmure omgivne Rum. Romere, Eders Badstuer ere kolde, havde Jugurtha sagt, da de kastede ham herved. Otto mindede derom og tilføiede, at nu, ved Synet af Stedet, blev den afrikanske Konges Ironi aldeles forbausende og forfærdende. Dersom en seiglivet Kat kunde tale, meente han, maatte den under lignende Omstændigheder yttre sig saadan.

De Castro svarede: Hans og Romernes Sind ligner Mørket under os; man kan stirre i det, til Haarene reise sig paa Ens Hoved Vanskeligheden er at forstaae en Menneskerace med særegen, vældig Hjernebygning, med de trodsige runde Pander og svære Baghoveder. De havde Evne til at erobre og organisere en Verden, og deres grumme, tvingende Magt var som disse velsammenføiede, sorte Stenmasser Skal vi stige ned i det underste Rum?

Sir James og Alfons vilde ikke med, men foretrak at spadsere paa Forum, medens de Castro og Otto fulgte Veiviseren.

Hu, ja, det var et grumt Folk - sagde de Castro - en blodig Svøbe i Civilisationens Haand, Grækenlands, Jødelands, den halve Verdens Voldtager. Da det Fine og Ædle i Stammens Blodmasse var aftappet ved Borgerkrige og Henrettelser, blev kun det Raae tilbage, den dyriske Styrke og den mægtige Nydelsesevne, der ikke ved nogensomhelst Undseelse holdtes i Tømme. Kun hos et saadant Folk kunde opstaae Uhyrer som Nero, Tiber, Sejan her ovenfor blev Sejan og hans Familie henrettet! Der krænkede Bødlen i hans Paasyn hans Døttre, fordi Loven forbød at henrette Jomfruer - det var et juridisk Folk Hvilken uhyre Smertensgrav vi ere nede i! Kirken staaer som Taarepiil derover.

Otto var ikke vant til at anvende Kritiken paa Fortiden og bedømme den med Nutidens Sympathier. Den var nu engang, som den var, og faldt ikke ind under Begrebene Ondt og Godt.

Lykkeligviis skinner Solen deroppe, svarede han.

65

Ja, hvilken Sol? sagde de Castro. Oppe over os, lidt tilvenstre, i Klostret, som vel nu beskinnes af Sollyset, husere Dominikanerne, dem Rom udsendte at tænde Inquisitionens Baal over al Verden. Deroppe har Paven velsignet dem, som brændte Albigerserne, der har Pius d. 5te skjærpet Bloddømmene. Blod! Blod! i Christi Navn!

Um den Namen, um den Namen Ist ihnen nur zu thun,
som Nathan der Weise siger.

Den romerske Veiviser havde faaet tændt sin Fakkell og sagde i dette Øieblik: Her sad Sanct Petrus fangen, og paa hans Bøn udsprang denne Kilde.

Man saae en lille Sump, hvor det klare Vand rislede og spillede i Fakkellyset.

Dette simple Syn overraskede Begge.

Otto sagde: Saavidt jeg erindrer, er i det gamle Testamente fortalt, hvorledes man nedsablede Hedninger, og man forgreb sig jo endog paa en Konge og afhuggede hans Tommelfingre og Tommeltæer.

De Castro vedblev at see ned i det rislende Vand og sagde endelig ligesom lyttende: Ja, den lille Lyd

taler, som om den kjendte Hemmeligheden i det store Bud: Elsker Eders Fjender.

Otto havde nær spurgt: Hvem var det? Hvo talte? og hans hemmelige Interesse steg for en Mand, der syntes at kunne yttre sig upartisk om Religionen, uden at være betalt for at rose den, som de Franske sige.

Han sagde: Det Ord er jo ganske fra det nye Testamente.

De Castro svarede med et Smil: Siden De kjendte det gamle Testamente, troede jeg, De huskede dets Bud: at man skal elske sin Næste som sig selv. - Men, vedblev han, Sagen er, at det Folk, som stod om Sinai, var raat og vildt og blev ført af en krigersk Mand, der selv havde begaaet Drab. Menneskehedens Tilstand var dengang ikke gunstig for humane Ideer. Man dræbte sine Fjender, man ryddede Pladsen, hvor man skulde boe. Af denne Praxis, af det bestandige Fjendskab med Omverdenen, udviklede sig en Theori, der foranledigede Jesus til at sige: Det er sagt Eder, at I skulle elske 66 Eders Venner og hade Eders Fjender; men jeg siger Eder, I skulle elske Eders Fjender. Loven havde aldrig paabudt Had, og Christus gjenoptog kun den gamle Lov, gav den rette Fortolkning af Ordet Næste som gjældende ikke blot Venner og Jøder, men alle Mennesker.

De Castro taug nogle Øieblikke og vedblev derpaa: Nei, det var dog Mere. Han tilføiede, at vi skulle elske vore Fjender. Som vi før kunde stirre ned i dette Dyb af Had, saadan er i hine Ord et Dyb af Kjærlighed, man aldrig kommer tilbunds i, og troer man at være paa Bunden, saa møder man Kilden fra Uendeligheden. At elske sine Fjender er den høieste, meest smertefulde og triumpherende Opgivelse af sin egen Personlighed for Guds Skyld. Det er selve Korsfæstelsen. Og det er det evig Beundringsværdige, at Christus ikke blot som Moses var Ordet og Loven, men ogsaa Handlingen. Fortællingen om ham kan aldeles ikke være Digt, Menneskene kunne ikke digte noget Uoplevet, der i den Grad griber med Sandhedens Magt. Har man engang paa rette Maade læst Ordene, saa staaer hans Skikkelse, den skønneste af alle Skikkelser i Verden, for En som en Virkelighed, man under alle mulige Forhold seer op til og finder Raad hos.

Troer De da virkelig paa Christus? spurgte Otto forbauset.

Nei.

Jeg beder om Forladelse; hvorledes skal jeg forstaae det?

Jeg troer ikke paa ham som Gud eller Guds Søn *par préférence*. Dersom han ikke var et Menneske, vilde jeg ikke kunne elske og beundre ham. Jeg forkaster alle mysteriøse Dogmer, og jeg hader af ganske Hjerter næsten alle de Steder i Evangelierne, hvor Christus ikke selv optræder talende, simpel, stor, ophøiet over Alle, endog over sine Biographer. Men paa den Maade staaer man saa forfærdelig ene. Ingen Menighed nogensteds i Verden. For dem, der som Børn have lært at troe - thi det maa man vist lære som Barn - er jeg ikke varm nok; for dem, der fra Barnsben have lært at forkaste ham, er jeg for varm. Man har ingen Ven; thi man er vænnet til at være sig selv nok, og Venskabet bestaaer deels i Lighed i aandige Midler, deels i, at man bærer den samme Byrde. Man har ingen Elskerinde - thi hvad er det for en Kjærlighed, der ikke troer paa de 67 samme Mysterier! Ene, Ene! Og naar man møder en Anden, hvis Øie og Pande er præget med Ensomhedens Stempel, saa er man ikkun to Ensomme, og saa Mange vi blev tilsammen, vilde vi aldrig udgjøre et Bundt - hvorimod alle elendige Karle i Verden ere lykkelige, dem træffer man bundtviis.

De vare komne op og traadte ved de sidste Ord ud paa Forum, og det lod næsten, som om de Castro ved den sidste, lunefulde Vending vilde udviske den Stemning, der havde hersket over ham i Dybet. Forum med dets Ruiner, Søiler, Buer og Bygninger laa for dem i saadan Solglands, at dette forunderlige Sted var som nyopdaget for dem og gjorde al den Virkning som ved første Syn. Alligevel holdt Otto fast og sagde: Tillad mig endnu et Spørgsmaal og ansee det ikke for blot Nysgjerrighed: Hvorledes kan De arbeide for Jødedommen, reise saadan omkring og anlægge Skoler for den?

De Castro svarede overrasket: Hvad skulde jeg da gjøre? Man arbeider med de Midler, man har, og for den Kreds, hvortil man er henviist af Verden og af sin Kjærlighed, og som troer at have Krav paa En. Naar jeg, den engelske Jøde, kommer til Palæstina, Syrien eller Tyrkiet, gaaer imellem Paschaerne og mine Troesbeslægtede, skaffer Retfærdighed, bringer Brød, bringer Oplysning, holder Familierne sammen, frier de Fattige fra at sælge sig til græske, romerske eller lutherske indbyrdes stridende og hadske Secter, aabner Udsigt til, at den nye Slægt kan blive fri og kraftig, saa modtages jeg som en Frelser, sendt af Herren vor Gud, Livskraft, Haab og Tro paa vor Slægts Høihed og Uforgængelighed og paa Herrens Tilværelse skyder op som Blomster om Foraaret. Paa ingen andre Mennesker kunde jeg gjøre en saa dyb og velsignelsesrig Virkning, alle Andre ville takke mig personlig, mit Folk tager min Gave og vender sig mod Østen til ham, der sendte mig. Er det ikke nok?

Otto fandt ikke Ord til at svare herpaa. Der klang Noget i de Castros Ord, som kaldte paa det Bedste i hans Sjæl.

Desuden, vedblev de Castro og hævdede Stemmen lidt, idet de nærmede sig hans Onkel og Alfons, desuden har De vist ingen rigtig Forestilling om, hvilken sjælelig Klarhed og Tilfredsstillelse Jødedommen

byder sine Bekjendere. Har De f. Ex. nogensinde hørt om Schechina?

68

Alfons vendte sig hastig, og Sir James, hvem det, de Castro vilde sige, næppe var nyt, sluttede sig dog til dem med den stille Alvor, Jøden sædvanligviis iagttager, naar Religionen nævnes.

Otto tilstod, at han ikke kjendte den omtalte Gjenstand. Alfons gjorde samme Tilstaaelse.

De Castro sagde smilende: Jeg seer, jeg kommer til at holde en Slags Foredrag; men det skal have den Fortjeneste at være kort. Lad os gaae op i Villa Mills.* Der staaer et Mandeltræ; Custoden meente igaar, at hvis Foraarsveiret vedblev, vilde det snart blomstre. Jeg holder af Træet, det bringer mig til at tænke paa Arons Stav, som grønnes paa det Sted, hvor Cæsarerens Palads stod.

Og mig bringer De til at tænke paa Sokrates, der indbød Phædros til at gaae med sig over Ilissos og sætte sig under Platanen for at føre Samtale om Kjærlighed, sagde Otto.

Ja, her kan man let faae et klassisk Forbillede, svarede de Castro; men Tilfældet har bragt mig i en altfor smigrende Sammenstilling. Forresten bliver Talen ogsaa her om en Slags Kjærlighed. Oldtidens Jøder antog tildeels, at Gud var allestedsnærværende, men troede dog tillige, at han fortrinsviis var tilstede hos dem. Han havde som Sky- og Ildstøtte viist dem Vei ud af Ægypten, havde taget Bolig i Tabernaklets Allerhelligste og senere i Templet. Denne Gudspersonlighed, der boede hos dem og var ligesom en Deel af Jehovah, kaldte de Schechina. Paa Pintsefesten, kort før det andet Tempels Fald for Titus, traadte Præsterne en Aften ind i Templet og fornam her først en utydelig Larm, saa et Raab som af tusinde Stemmer: Lad os drage bort herfra! og Tempels store Malmport, som tyve Mand knap kunde bevæge, gik op af sig selv. Det var Schechina, som forlod den til Undergang viede Helligdom. Profeter og Lærde havde imidlertid opfattet Schechina paa en aandfuldere Maade. Den var Menighedens hellige Aand, en særegen Midler mellem Gud og Menneskene. Det kan bedst forstaaes ved et Exempel. Rabbi Jonathan siger, at enhver Dommer, som dømmes retfærdig, foranlediger Schechina til at boe i Israel, og en uretfærdig Dommer jager den bort. Da David havde syndet med Bathseba, veg Schechina i sex Maaneder fra ham. Schechina er altsaa deels

* - 69

Retfærdigheden, de gode Gjerningers Løn, de ondes Straf, den høie Nemesis, deels det Ideale, som Menneskene frembringe i deres Sjæl og omkring sig ved virksomt Samliv med Gud.

Ja, men, sagde Alfons spændt, er deri Noget om Udødelighed? Fra Jacobeo paastaaer, at vi ingen Tilsikkring have om et Liv efter Døden!

De Castro forespurgte sig først angaaende Broder Jacobeo og omtalte dernæst de Bibelsteder, hvor Udødeligheden fandtes forudsat. Hvor afgjort den Sag var for de Gamle, vedblev han, kan sees af deres Lære om Sjælen. Man paaviste hos Mennesket tre Slags Sjæl. Den første, Nephesch, Livsprincipet, faae Alle ved Fødslen, og den have Dyrene ogsaa. Der staaer i 3die Mose Bog 17de Cap., hvor det forbydes at æde Blod: Thi Kjødets Sjæl er i Blodet. Den anden Slags Sjæl, Ruach, er Muligheden til det Guddommelige, Pustet af Guds Aande. Den udvikles ved Opdragelse efter Loven og ved den Villie, som tidlig vender sig til Gud. Endelig, den tredie Slags, er den egenlige, i Livets Kamp hærdede og prøvede Sjæl, Neschamah, og hvo, der erhverver sig den, er udødelig. Følgelig er Udødeligheden vort eget Værk udført efter guddommelig Anviisning; vi beholde efter Døden den Sjæl, vi selv have skabt.

Otto vendte sig forbauset til Alfons og sagde paa Dansk: Livet stiger om os i alle Maader, Alfons. Dette er meget vældigere end det, Din Bedstefader engang fortalte om Ormen ... hvad var det, den hed?

Schamir.

Aa, Schamir! sagde de Castro og trak paa Skuldrene.

Ja, vedblev Otto til Alfons, saadan trækker Tilværelsen her paa Skuldrene over vort lille Liv i Kjøbenhavn.

Men, sagde han efter en Pause og vendte sig til de Castro: I den Lære er ingen Naade.

O, udrød de Castro med Spor af dyb Sindsbevægelse, er Retfærdigheden ikke Naade nok - ikke den Retfærdighed, som Menneskene kjende, og som bestaaer i at hugge Hovedet af Synderen, men den mageløse, høie Retfærdighed, som gennemtrænger al Verden, og hvorved Intet gaaer tabt! Den Spise, hvoraf vi næres, efterlader sit Spor i vor Organisme, og saaledes ogsaa hver Tanke, hvormed vi have nærret Sjælen. Hver god Handling bringer Schechina 70 til at voxer i os, og hver ond Gjerning er ikke blot en udsendt Piil, der engang farer tilbage paa os selv, men i selve Tilblivelsens Øieblik gjør den os ringere. Mennesket staaer til Ansvar, ikke blot for hvert overflødigt Ord, det haver talt, men for hvert overflødigt Ord, det haver hørt; men at staae til Ansvar er det Samme som at være forringet eller straffet. Der gives end ikke en ligegyldig Ting : en Ting, der hverken skader eller gavner. Selve Hvilen, der ikke har det Formaal at styrke os til ny Virksomhed, er et uerstatteligt Tab af Tid. Og i en saadan Verden, hvor i Sandhed hvert Hovedhaar er

talt og lyder Retfærdighedens Lov, er det ikke Naade nok at være kaldet til at leve i den?

Ja, men - sagde Otto, som i dette Øieblik mindedes et af Schiøtts Foredrag, der havde gjort saa dybt Indtryk paa ham - er der i den Henseende ikke Forskjel paa Mand og paa Kvinde, lyser ikke Idealets Stjerne for Manden, naar han kommer op efter at have fornægtet den, medens Kvinden slukker sin Stjerne i Faldet?

Ja og Nei, svarede de Castro. I det Væsenlige er Forholdet eens. Efter hver Begivenhed, hvorved Naturen er gaaet sin egen Vei skilt fra Idealet, svækkes Evnen til at naae det; det lyser nok, men i større Afstand, og man er mere tynget paa sin Vandring. Læs 2den Mose Bog 19de Cap. 14de V, hvorledes Mændene maatte forberede sig, blot for værdig at kunne høre Guds Bud! Og nu at opfylde dem!

Er da ingen Frelse mulig?

Jo; efter Feil og Synd bestaaer Naaden i, at Alt omkring En er saa velordnet og grundet paa Retfærdigheden. Paa Grund deraf kan man ikke befinde sig vel med sin Daarlighed, og man drives fra alle Sider frem mod det Bedste. Bestandig sidde vi ubarmhertige Mennesker til Doms over En eller Anden, ere ofte, uvilkaarlig førte af selve Retfærdigheden, uretfærdige imod ham, og pludselig ere vi selv ude af Dommerkredsen og sidde paa de Anklagedes Bænk. Selv bidrage vi ved vor Strenghed mod Andre til, at den høie Retfærdighed voxer; vi slaae Andre, og Slaget rammer senere vor egen slettere Natur, indtil det gaaer op for os og vi komme til at elske den skønne Retfærdighed, der tugter. I denne Kjærlighed er Naaden. Som den sande Bøn er sin egen Bønhørelse, saadan er Naaden Sjælens yderste, anstrængte Opsving mod Gud, Tilkaldelsen af Schechina for dem, der *kunne* svinge sig op og *kunne* kalde.

71

Thi - tilføiede de Castro i en lavere Tone - man medbringer i Verden visse Betingelser, man ikke selv er Herre over; man har en Naturbund, og man giver sig ikke selv sin tidligste Opdragelse. Man er afhængig af den Samfundstilstand, hvori man fødes, og man er Deel af sin Fader og Moder, deres Liv fortsættes i En. Derved viser Erfaringen det Mærkværdige, at en ond Slægts Afkom efter faa Generationer kan vise sig forædlet, medens det tager overordenlig lang Tid, inden en ædel Slægts Blod ganske fordærves. Det er, som der staaer skrevet: Jeg straffer Fædrenes Brøde paa Børnene i tredie og fjerde Led, paa dem, som mig hade, men gjør Miskundhed i tusinde Led mod dem, som elske mig og holde mine Bud. Vi ere afhængige af vore Organer, af vort Forhoveds og Baghoveds Bygning, af vort Blods Bestanddele; det er arvet, og det er præget ved Opdragelsen. Ved at betragte denne Kjendsgjerning kunde man ad physiologisk Vei komme til samme frygtelige Resultat som Calvinisterne og den anglikanske Kirke: at der er en Prædestination, at visse Mennesker ere forudbestemte til Salighed, andre til evig Fordømmelse, idet ikke blot Evnen, men ogsaa Villien til det Gode kan være afhængig af Hovedets Bygning. Naar jeg møder en forfalden Kvinde, en i Usselhed nedsunken Tigger eller en kold, hensynsløs Vellystning, staaer dette Problem for mig i sin Rædsel, jeg seer Summen af Fædrenes og egen Brøde, og jeg begriber ikke, hvorledes en saadan Sjæl skal leve. Men vi kjende ikke Hemmeligheden i det Indre, kunne hverken maale et andet Menneskes Kvaler eller dets Samviden med Schechina. Vi blive vildfarende ved det Enkelte, der er udenfor os selv; men i det Store see vi en bestandig Fremgang, en Udvikling af alle Livsbetingelser, en Forædling af Organer og Samfundstilstande. Og Menneskene af første Klasse ere de, som staae i Fremgangens Tjeneste og bidrage til, at Schechina voxer i Verden.

Alfons sagde med glad Malice: Jeg skal nok ikke blive Katholik.

Otto udbrød: Saa De troer ogsaa, at der er Klasser, og at man kan svinge sig op i øverste Rang!

Ja, naar man ved hver Handling tænker paa at udbrede Schechina. Virkningen bliver maaskee endog desto større, jo mere Fristelse man har overvundet i sin Natur. - Nu vil jeg slutte mit Foredrag, som dog blev temmelig langt med en lille Historie om Djævlen. Vi 72 troe ikke paa Djævlen som en Personlighed; det Onde er kun Mangel paa Godt, ligesom Kulde er Mangel paa Varme; men alle Livsbetingelser, der omgive os, frembyde Mulighed af Misbrug, og ved ikke at staae i Aandens Tjeneste blive de onde. Dette have Oldtidens Jøder poetisk udtrykt ved, at Djævlen er nødvendig. Engang fangede de Vise Djævlen ved at faste i tre Dage. De vilde dræbe ham; men da han raabte, at saa vilde Verden forgaae (thi saa var der ingen Kjønndrift), prøvede de det ved at holde ham aldeles afspærret i tre Dage. De lode forespørge i Landet, og see! i de tre Dage var ikke engang lagt et Æg. Saa gave de Djævlen fri, men stak først hans Øine ud: Naturmagten er blind, vi have Øine.

Klokken ringede paa Capitolium og kaldte til Carnevalet. Uvilkaarlig fornåm Otto denne Lyd som en Ubehagelighed, som fredsforstyrrende; Noget i hans Natur holdt ham fast her; men i næste Øieblik følte han, at hvor sympathetisk han end droges til disse Mennesker, havde han dog ikke ganske hjemme imellem dem, de knyttedes til hinanden indbyrdes paa anden Maade end til ham, og inden Klokken havde afringet, lød den til ham med Poesiens og Eventyrets Magt, med Kaldelse til hans egen Skjæbne.

Han tog Afsked, efter at Sir James først havde hilst fra Baronessen med Indbydelse til Middag næste Dag og temmelig fiint givet et Vink om, at han der vilde træffe Roms store Verden.

Hvilket forunderligt Liv, sagde han paa Veien til sig selv, at gaae fra den ene Herlighed til den anden, og den ene aldeles forskjellig fra den anden! Hvad skal det betyde? Jeg er som omtaaget af Lykken!

Carnevalet var alt i fuld Gang og end rigere og fyldigere end den forrige Dag. To Rækker Vogne indtog næsten hele Corsoens Længde og arbeidede sig langsomt frem, omgivne af Maskerede og Umaskerede, af Latter, Skrig, nedregnende Confetti og Blomster, mellem Husene, der som ved Trylleri vare blevne fyldte med Liv, med Verdens skønneste Kvinder i farvede og funklende Dragter og i den rigeste Livslyst. Det gik end mere op for Otto, at Menneskene her vare, hvad han saa tidt havde ønsket, at de skulde være: Coulisser for Øieblikkets Henrykkelse, poetiske Skikkelser uden Krav paa Forbindtlighed, lyslevende Væsener i en Dag uden Fremtid - 73 saadan som det især maatte tiltale et Gemyt, der var blevet vant til at miste og ikke ret troe paa noget Forholds Varighed.

En var der dog, til hvem han stod, om ikke i Fremtids-, saa i Fortidsforhold, Hun fra den forrige Dag, og han var spændt paa, om han skulde gjense hende, som naar man af et Øiebliks Held eller Uheld vil spaae sig selv sin hele Fremtid.

Pludselig opdagede han paa en Balcon en ung Dame, hvis Ansigt syntes ham bekjendt, uden at han ret kunde gjøre sig Regnskab derfor. Hun var aabenbart ingen Romerinde, men sad mellem Romerinder og var i Albanerindedragt, som end mere udhævede hendes fine Teint. Medens hun deeltog i Glæden havde hun hiint forunderlige Smil, halv barnligt, halv vemodigt, der vidner om, at Sjælen, hvor meget den end hengiver sig til Glæden, dog »haver andensteds hjemme«. I hendes Belte var en Bouquet, hvori Otto henrykt troede at gjenkjende sin Blomst, og han blev fuldkommen overbeviist ved det Udtryk af Gjenkjendelse, der kom i hendes Øine, da han tilkastede hende en Bouquet. Men hun gjorde ikke Gjengjæld med at kaste nogen til ham, saa at han ikke forstod, om hun mulig var ganske fremmed og ukjendt med romersk Skik eller fandt Noget i hans Adfærd stødende. Maaskee har jeg seet for glad ud, tænkte han.

Da han en Times Tid efter kom tilbage efter at have deeltaget i den barnlige, særegne Lyksalighed, der her overalt kom ham imøde med aabne Arme, var hun ikke længer paa Balconen.

Det er vel bedst saa, tænkte han; det Allerdeiligste maa være kostbart, og her har man godt af, at Lykken engang viser sig lidt sparsom. Jeg vil gaae hjem og være ene.

Men da han nærmede sig sin Værtindes Hus, var det med en ubehagelig Fornemmelse: Han havde nu mødt noget Større, Skjønnere og Renere, næsten noget Saadant, som han i Colosseum havde bedet om, og han vilde nu ikke gjerne anerkjende det Afdrag, han paa egen Haand havde taget. Naar Sjælen saadan bevæges, kan et Minde hastig fare forbi, som Duften af en Blomst eller Tacter af en Melodi. Det syntes ham, at han havde oplevet noget Lignende før. Da han i sit første Studenteraar gik hjem fra Baggers paa Fredriksberg, hvor han havde hørt Musik og gode Menneskers Tale, 74 havde det været noget Saadant. Alt var nu større, hævet i anden Potens, men egentlig det Samme - og dengang var han med en ømfindlig Reenhedsfølelse, han nu havde Vanskelighed ved at forstaae aldeles tydelig, flygtet bort fra sin Værtinde. Det syntes ham i dette Øjeblik, at Livets Gaade som en Sphinx blinkede til ham.

Næste Dag var det Søndag, og tidlig om Morgenen indbød Otto sin Værtinde og en af hendes Slægtninge til en Kjøretour. Han førte dem først ud til St. Pauls Kirke, der alt stod med sine herlige Søilerækker næsten fuldført efter Branden; saa til *S. Lorenzo fuori le mure*, til Jesuiterkirken ved *Via di S. Ignazio*, og til andre store Helligdomme.

Han vilde sætte hende af hos hendes Gud.

I Førstningen var hun stille tilfreds med Kjørslen i den smukke Vogn og andægtig i Kirkerne; men lidt efter lidt syntes Tingen at blive hende paafaldende, især da Otto hverken bød hende Vievand eller vædede sine Fingerspidser ved hendes Fingerspidser, ei heller knælede ved nogen Messe, de overværede, men blot alvorlig og stille viste Ærbødighed. Hun blev alt blegere, medens han fordybede hende i den Religiositet, hun havde villet vinde ham for; hendes kvindelige Instinct opdagede Kulden i hans Indre, begyndte at stave og lægge sammen og forudsætte en Carnevalsforelskelse og vilde have brugt alle Roms Kirker til Baal for Rivalinden. Deres Ledsagerske udtalte med eensformig Pligtskyldighed sin Beundring over alt det Opbyggende, de saae, og irriterede hende desto dybere. Jo mere hun igjen fik sin Marmorbleghed og de koldt glødende sorte Øine, desto mere antog han, at hun paany blev greben af den katholske Askese, og lod endelig Vognen kjøre til Nonnesangen i Kirken *Trinità del monte*. Men den bløde, hengivelsesfulde Sang af Christi Brude dannede en saa skjærende Dissonans til hendes Sindsstemning, at hun pludselig forlangte at komme hjem, og underveis opfangede Otto et Sideblik, der viste ham, at hun havde gjættet rigtig, men at han havde regnet feil. Det var ikke blidt eller bebreidende, men forbausende skarpt og uveirsvangert. - Ja, saa faaer komme, hvad der maa, tænkte han.

De to Italienerinder takkede høflig for Touren, og han begav sig 75 til Selskabet. Der var adskillige Personer af større Fornemhed og Indflydelse end Aand, men ogsaa endel Mænd af virkelig Betydning, baade Romere og Fremmede. Otto blev blandt Andre forestillet for et Medlem af Regeringsraadet i et

Schweitzercanton, en fransk Greve og Medlem af Deputeretkamret og et engelsk Parlementsmedlem. Mellem disse og nogle store Kjøbmænd eller Banquiers udspandt sig en politisk Samtale. Denne havde noget høist Vækkende og Tiltalende derved, at de ordførende Mænd ikke blot havde Forstand paa det, de talte om, men ogsaa Indflydelse paa det i Europa og i deres Personligheder repræsenterede visse betydelige Interesser. Saa frastødende, som disse ere, naar de fremtræde i deres Egoisme, saa tiltrækkende blive de, naar de forenes med overskuende Ideer, og naar det mærkes, at om de end ere forskjellige, staae de ikke absolut fjendtlige mod hinanden, men have Udsigt til en højere Forsoning. Naar de bevæge sig, føles det jordiske Livs Realitet og Sundhed, og Sindet fornemmer en styrkende Alvor, medens det tager Parti og hengiver sig til varm Sympathi eller faaer Lyst til Kamp mod det, som staaer i Veien for det Rette.

Blev Otto greben af det Stærke og Mandige, saa havde han tillige en Følelse, som om denne Verden ikke var bleven aabnet for ham, hvis han ikke ved Indgangen havde rystet sin Kappe - som Schjøtt engang havde sagt, og hvormed han troede Alt afgjort. Han behagede ved det Udtryk af Energi og Fremstræben, der var over ham, ved det særegne Præg af Ungdom og Erfaring og ved den poetiske Evne, strax at opfatte en Person fra den ideale Side og hengive sig til denne - en Evne, der gjør det første Møde saare behageligt, de senere desto vanskeligere.

Af Carnevalet vare endnu fem Dage tilbage, og de hengik eller snarere forsvandt som Flodstrømmen, der farer ned ad et Vandfald; Formiddagen sædvanligviis med en eller anden lille Udflugt, Eftermiddagen paa Corsoen, Aftenen i et Theater eller en Soiree eller i en Osteri, hvor livlige dramatiske Folkescener opførtes.

Otto bemærkede ikke, at en tilhyllet Skikkelse ofte fulgte ham paa Corsoen og holdt Øie med alle hans Bevægelser. Det syntes, at 76 Skikkelsen lidet bekymrede sig om hans ubekjendte Dame; thi, skjøndt hun hver Dag sad en Stund paa samme Sted, undlod hun stadig at besvare hans Opmærksomheder, saa at han tilsidst ophørte dermed. Derimod mødte han en Dag den Hjelmkroneske Familie tilvogns, og da der var en Standsning, kaldte Kammerherren med usædvanlig Venlighed paa Otto og spurgte om det store Selskab hos den engelske Baronet, hvor man havde erfaret, at han havde været Gjæst. Kammerherrinden tog af en eller anden Grund Leilighed til at vise sit meest smilende Ansigt, medens den formummede Skikkelse fulgte hvert Blik og hver Mine og gjennem Larmen lyttede til det fremmede Sprog.

Endelig kom den sidste, den store Dag. Otto vidste, at naar denne Dags Sol gik ned, vare alle Carnevalsbejndtskaber glemte, den Dame, man her kunde tilkaste Blomster og Haandkys, ja tiltale, hvis man havde Mod og kunde naae til hende, vilde næste Dag være aldeles fremmed og staae under de strengeste Formers Beskyttelse, om ikke paa Reisen mod et af Verdens fire Hjørner. For sidste Gang vilde han nærme sig den Ubekjendte og idetmindste tage Afsked med det deilige Syn, der for ham var blevet Carnevalets Sol. Ganske bly og ydmyg nærmede han sig hendes Balcon og tilkastede hende den smukkeste Blomst, han havde kunnet skaffe sig. Da rørte Skikkelsen sig; som om hun havde ventet ham, fremtog hun hastig Noget og tilkastede ham det. Næppe havde han grebet det, saa førte Menneskestrømmen ham ustandselig videre. Det var en Laurbærkrands, hvortil var bundet en lille Medaillon i Emaille med den belvederiske Apollos Hoved. Hans eget Hoved svimlede af Henrykkelse ved denne Lykkens Gave. Et Øieblik vilde han forsøge at vende om for at byde hende Noget til Gjengjæld; men hvad skulde det være? Var dette ikke en venlig Tak og Afskedshilsen, en Afslutning, som Eventyret sendte ham? Var det ikke hans Skjæbne, som nu sendte ham den sidste, yderste Opmuntring og ikke ventede andet Svar, end at han skulde fortjene den?

Han blev stille, mættet af Glæde, og da Strømmen nu havde drevet ham op mod *Piazza del popolo*, mærkede han, at Carnevalets store Slutningsscene nærmede sig. Han havde læst nok derom til at vide, hvad der forestod, og gik med forstandig æsthetisk Beregning op til Obelisken paa Piazza'en for derfra at oversee Corso'en i dens 77 hele Længde, naar der blev tændt Lys. Ved det første Tegn paa, at Solen var ved at forsvinde, viste sig først enkelte Lys, og strax efter, da Natten korn med Sydens Hast, bredte de flammende Ildpunkter sig ud overalt, mylrede paa Gaden, steg opad Husene, strakte sig paa lange Stænger i Veiret fra Tagene, saa at det var vanskeligt at skjelne, hvor Jordens Lys ophørte og Himlens Stjerner begyndte. Otto stirrede med bævende Fryd derpaa som paa den pludselige og fuldstændige Opfyldelse af en Forjættelse i hans Barndomsaar, da de dandsede med Lys og i Stjerneskin over den gamle Gade.

En Dreng, der handlede med Voxlys, skreg ham i Øret: *Senza moccolo!* (Uden Lys!), og uvilkaarlig købte Otto en Stabel, som Drengen ivrig tændte for ham. Men næppe brændte den, før Drengen pustede den ud for ham og skreg: *Senza moccolo!* Først var det en ubehagelig Fornemmelse, som om Drengen næsviis tiltog sig Noget over hans Stand; men hastig blev det afløst af Glæde over Syden, hvor den fattige Dreng ikke er kuet ved sin Næringsvei, men strax er med i Legen. Dette Skjelmeri og denne Glæde, som ophævede al Forskjel i Stand og Formue, som forenede de Tusinder uden Hensyn til Alder, Kjønn, Nationalitet og Religion i en eneste uhyre summende Jubel, betog Otto paa det fuldstændigste. Han bad en ung Pige paa en Vogn om at turde tænde sit Lys ved hendes, fik Tilladelsen, pustede hendes Lys ud, og medens man fra Vognen leende kaldte ham *scelerato*, Forbryder, styrtede han sig med Skriget: *Senza moccolo!* ud i det mylrende Glædeshav. Strømmen førte ham til Stedet, hvor han havde seet Albanerinden sidde. Derudenfor var en Samling Cavalierer, der formodenlig aldrig havde seet hinanden før, men vare forenede om at storme Balconen. Den blev forsvaret af endeel Herrer med Staaltraadsmasker for Ansigtet og med lange tynde

Stokke. De havde hidtil afslaaet ethvert Angreb, nedkastet de Stormende og slukket deres Lys, og hvergang dette var skeet, hævede sig en Række af Damer bagved dem, løftede Lysene høit i Veiret og raabte med bacchantisk Jubel og hoverende Triumph ned til de Stormende: *Senza moccoli!* Her var Alt, hvad der kunde friste Otto: Kvinder, Kamp og Lys; han kom i Spidsen for de Stormende, afparerede de mangfoldige Hug, der leende bleve uddeelte, blev løftet op af sine Stridsfæller og kom ind, idet han svingede sit Lommetørklæde til alle Sider og med hvert Lys, han slukte, skreg som besat: *78 Senza moccolo!* De Andre fulgte efter, Forsvarernes Kjæde vare sprængt, Damerne flygtede ind i et Sideværelse; men Otto fulgte en af dem, og det var Albanerinden, slukkede hendes Lys, som hun søgte at dække med Haanden, og tordnede sit glædedrukne: *Senza moccolo!*

O, nu slukkede han mit Lys! udbrød Damen paa Dansk, og i samme Øieblik kjendte Otto hende: Det var Camilla Hald.

Lyden af hendes Stemme havde samme henrykkende Magt over ham som forhen og forøgedes om mulig i dette Øieblik ved det Hjemlige, der saa pludselig aabenbarede sig. Han kunde selv Intet have udtænkt eller digtet, der for ham saa fuldstændig kunde overgaae Glædeslarmen, som denne bløde, klare, danske Kvindestemme, der var som Sang i Kamptumlen, som et stille, kvægende Lys midt i Fyrværkeriet. Saa lidet voxer man, trods Alt hvad man oplever, fra det, af hvilket Sjælen engang dybt er bleven greben.

O, Frue, jeg beder om Forladelse, sagde Otto, idet han ganske faldt ud af Rollen.

Hvad F-, det er jo Otto Krøyer! sagde Hald, der nu kom tilbage fra Vinduet, hvor han havde slaaet haardt og faaet de andre Stormende, efter velforrettet Sag, drevet ned. Ih, hvorfor har man ikke seet Dem her i Rom? Min Kone Ja, De har jo seet hende i Kjøbenhavn? Men her havde De vel ikke let ved at kjende hende; vor Værtinde og hendes Døttre fik hende klædt ud, ikke sandt, meget net? Vi kom Dagen før Carnevalet Imorgen tage vi til Neapel tag med. Det er saa rart at være Landsmænd i Følge.

Otto gav et høfligt Afslag paa Opfordringen, som knap var videre meent. Han vilde gjerne have sagt Noget til Camilla; men det var for ham, som om det, der var forefaldet imellem dem, kun havde Værd som en Hemmelighed; og hun sagde heller Intet.

Hald vedblev: Vi kommer til Schweitz i Sommer; maaskee mødes vi der. Kommer De til Schweitz?

Maaskee, svarede Otto, ønskede dem en lykkelig Reise og tog Afsked.

Idet han kom udenfor, lød Kanonskudet. Alle Lys forsvandt som ved et Trylleslag, al Jubel forstummede, Mennesker og Vogne fjernede sig taust og hurtig gjennem Sidegaderne som fra en Ligbegængelse. Carnevalet var dødt, Fasten begyndt. Otto vendte sig om 79 mod Balconen, den var tom og mørk. Det var, som om Alt havde været et Eventyr, som om han havde havt den magiske Nøgle og lukket sig ind i et af Paladserne, hvorom han i Hjemmet havde drømt, og nu havde mistet den.

Uden at han kunde gjøre sig Rede for, hvorfra Følelsen kom, sagde det inden i ham: Nu er Ungdommen forbi; efter denne mageløse Tid faaer jeg intet Mere forært af Skjæbnen, men maa vriste det fra den som Mand. Fremtidig vil den staae alvorlig og taus som dette Mørke.

Ligesom hele Nationer i store Øiebliske kunne spaae sig selv, saaledes er det ogsaa med enkelte Mennesker. Enhver med poetisk Gemyt har oplevet det.

Syvende Capitel

Man venter Noget, og det kommer; men saa kan man ikke altid kjende det.

De første Dage efter Carnevalet medførte en Fornemmelse af Tomhed og Kulde. Staden var som en sommerlig Skov, der pludselig havde mistet alt sit Grønne og stod med de nøgne Stammer; de farvede Tæpper vare borte af Corsoen, alt Liv forstummet, de tomme Balconer vare som indmurede Ligsteen paa den begravnede Glædes Kjæmpehøi. Selve Naturen havde forandret sig, en kold, skarp Vind strøg henad Gaderne; man fik Længsel efter Syden, efter at følge de bortfløine Trækfugle.

Otto greb den Bog, han havde lagt Mærke i, dengang han for et Øieblik vilde gaae ned paa Carnevalet; et Aarhundrede syntes ham at være kommet imellem. Men saa var der igjen de store Kunst- og Digterværker, og ved nøiere Eftersyn fandtes de at staae med uforandret, smilende Ungdom og med en Høihed, der indeholdt en stille Bebreidelse mod dem, som havde glemt dem.

Han vovede knap at gaae ned til Sir James og de Castro, af Frygt for, at ogsaa de skulde være forsvundne Carnevals billeder; men han fandt de Castro staaende i Gaarden samtalende med Fra Jacobeo. Munken var ikke at bevæge til at gaae op i et Huus, hvor hans Pligt 80 ikke bød det, og han syntes deelt imellem to stærke Stemninger, en uvilkaarlig Frygt for Huset eller Lyst til at flye det og et brændende Ønske om at omvende de Castro. Begge Stridende havde hurtig opdaget den Side hos Modstanderen, hvor han var svagest; Munken havde mærket de Castros dybe Beundring for Christus-Idealet, og de Castro havde følt Munken gjennembæves af Længsel efter sin Slægt og sit Blod.

Det er slet ikke Jehova, der er Eders Gud! raabte Fra Jacobeo, I har ingen Gud! med den Gjengjældelseslære, I prædiker, behøver I ham ikke; I har forladt Jødedommen, fordi I er bleven oplyst; men I er ikke naaet til Christendommen. Bed til vor hellige Jomfru, at Eders Øine maae oplades! Her er en Bog; den har viist stor Kraft til at omvende Jøder og Hedninger.

De Castro tog venlig imod Bogen og svarede: De siger, ærværdige Broder, at ved Læren om den strenge Orden og Retfærdighed i Tilværelsen forsvinder Gud. Det er, som naar man havde et godt Uhr og roste dets Fortræffelighed, man derfor nægtede, at der var en Uhrmager. Tvertimod; hvis man kunde paavise ringeste Uretfærdighed i Verdens Orden, hvis man følte, at man efter en slet Tanke eller Handling blev lykkeligere eller efter en god Handling ringere, saa burde man troe, at der var ingen Gud.

Ja, det kjende vi godt! Det hedder Pantheisme.

Nei, saadan hedder det ikke; Pantheismen seer en kold Orden; men vi troe paa Kjærligheden, fordi vi føle den. Hvo, der har den, fornemmer ikke Gud som en kold Lov, men som en Personlighed, og han er ingensteds aabenbaret uden igjennem vor Slægt, min Slægt og Deres, ærværdige Broder.

Jeg har ingen jordisk Slægt! skreg Fra Jacobeo med flammende Øine. Vig fra mig, Satan! Vig fra mig med de Ord! Jeg er omplantet i Davids himmelske Slægt, optagen deri ved Daaben. Du har ingen Ret til at dutte mig, Satan! Det er ikke Eder, Signore; han taler kun gjennem Eder, uden at I veed det hans Ord ere skarpe, krumme Kløer Vogt Jer for at bespotte og tale om Kjærlighed! Hvor tør I understaae Jer at tale om Kjærlighed, da I fornægter Ham, som døde paa Korset, skjøndt han stadig banker paa Eders Hjertes lukkede Dør! Føler I ikke, at i ham og alle hans Helgene og Martyrer er en Magt, I forgjæves aflukker Eder fra? Det er Kjærligheden, 81 at han vil ind! See, ham her, paa dette høihellige Kors! Ingen Bespottelse, Satan! Han er født af den allerhelligste Jomfrues Skjød, piint og korsfæstet under Pontius Pilatus, opstanden *efter* at have ligget tre Dage i Graven, han er faren til Himlen, hvor han sidder ved Faderens høire Haand at dømme Levende og Døde! Sku op!

De Castro var blegnet ved denne voldsomme og glødende Tiltale, og han saavelsom Otto saae uvilkaarlig imod Himlen, knap ventende Andet end at see den aabnet; men deres Blik mødte ikke andet Synligt end den gamle Baronesse, hendes Datter og Alfons, der traadte ud paa Balconen, hidkaldte ved den høirøstede Tale. Fra Jacobeo stirrede i nogle Øieblikke paa dem, aabenbart aandsfraværende og uden Sands for det, han saae, men kom derpaa tilbage til Jorden og hilste med geistlig Anstand. Han spurgte blødt: Har Mendoza faaet sin Moder og Søster hertil?

Nei, ærværdige Broder, det er min Tante, Baronesse Mocatta, og hendes Datter.

Baronesse? Er den Jødekone med de hvide Haar engelsk Baronesse?

Ja, og det kan være et synligt Tegn paa, at vor Slægt har en Fremtid og er bestemt til Noget i Verden.

Hvad angaaer mig Eders Titler og Øienforblendelse! udbrød Fra Jacobeo med ny opblussende Lidenskab. I ere bestemte til at vorde førte til vor hellige Kirke, sætter Eder blot ikke imod, lukker ikke Eders Øren! Vil I komme imorgen til vor Klosterkirke? vedblev han mildere. Der skal jeg forkynde Eder Bud fra min Herre. Vil I komme?

De Castro lovede det.

Godt, svarede Munken glad og saae til Afsked endnu engang paa den gamle Baronesse. Han vendte sig i Porten og tilføjede: Jeg vil senere komme her forbi og tale med Eder om min Prædiken ikke for at høste Ros eller Smiger; thi det er min Herre, som taler det Gode igjennem mig, naar jeg værdiges at blive brugt af ham.

Næste Morgen var Otto med de Castro i Kirken. Fra Jacobeo prædikede og søgte efter katolsk Skik at gjøre en Tanke anskuelig ved Hjælp af Billede eller Parabel. Talens Kjerne var en Fortælling om en from Eremit, som ikke kunde forstaae Tingenes Gang i Verden 82 og bad Gud om en Aabenbaring. Saa viste Gud ham den Naade at lade ham i Drømme komme op i Himlen, og han saae da, hvorledes Folk kom fra Jorden, hver med to Pakker, en af gode og en af onde Gjæringer, og de bleve veiede med hinanden, og Dommen faldt i Henhold til Overvægten. Endelig kom en gammel Jomfru, bærende en meget stor Pakke gode Gjæringer, og en ganske lille med Synder. De bleve veiede, og Dommen lød paa Fordømmelse. Da skreg

Eremiten og gjorde Indsigelse; men Englen, der havde ført ham, bød ham aabne den store Pakke med gode Gjæringer, og see, de vare alle oppustede af »Hensyn til Folk«, og derfor havde de ikke kunnet opveie den lille Pakke Synder. Deraf kunne I see, vedblev Taleren, at det er ikke Eders Gjæringer eller Folks Ros og Belønning, hvorpaa det kommer an, men det rette Sind, den ydmyge Kjærlighed, saadan som vor Frelser har viist den - og nu fulgte en veltalende og glødende Opfordring til Tro, Skriftemaal og Bod.

Om Eftermiddagen kom Fra Jacobeo for at see, hvad Virkning hans Prædiken havde gjort, og for at forstærke den. Men strax da Talen kom derpaa, sagde de Castro: De sagde igaar, ærværdige Broder, at De vilde bringe Budskab fra Deres Herre; veed De, hvorfra Fortællingen om Eremiten hidrører?

Ja, svarede Munken, det veed jeg; thi jeg har selv udtænkt og frembragt den som en Klædning for Sandheden.

Det troer De, fordi De ikke veed, at De erindrer den. Den findes hos os.

Beviis! Hvor? skreg Fra Jacobeo.

Jeg vil hente Bogen hened; den hedder Kidduschin Jeruschalaim, men har latinsk Oversættelse ved Siden.

Gaa, skynd Jer, hent den! sagde Munken bydende og ængstelig.

De Castro bragte snart Bogen, og Fra Jacobeo læste sin Tale næsten ordret trykt i det ældgamle Værk. Han udstødte et Skrig, saae sig vildt om og raabte: Det er Djævelen, som gjøgler for mig med sin Løgn! Jeg kjender Dig, Du gamle Fjende! Husker Du, jeg har tugtet Dig før! Hvordan smagte det? Har Du nu opstillet dette Hus og vil bilde mig ind, at det er virkeligt, for at fange mig deri som i et Garn? Men jeg siger Dig: Af Veien, i Christi Navn! Af Veien! Nu vil jeg til Haan og Spot for Dig løbe igjennem 83 Dit Gjøglehuses Kortmure, lige hjem i mit hellige Kloster. Af Veien! Nu farer Christi Stridsmand frem!

Han styrtede med disse Ord imod den haarde Muur, tørnede tilbage og blev liggende som livløs paa Steenbroen, medens Blodet piblede ud af ham.

Det varede længe, inden man ved Opbydelsen af alle Midler fik ham bragt til Bevidsthed, og det var et sørgeligt Syn at see ham slæbe sig hjemad - hvis ellers Klosteret kunde kaldes et Hjem -; men Ledsagelse vilde han ikke modtage.

De Castro sagde nedslaaet: Jeg bringer ham og han mig Uro, uden at det kan nytte nogen af os, og han er et Menneske, som man ikke faaer endt med paa Halvveien.

Et Par Dage efter, da Fra Jacobeo kom igjen, opsvulmet og grøn i Ansigtet og med blodunderløbne Øine, flokkedes Husets italienske Betjente og modtog ham ikke som et Menneske, men som en Helgen. Var Paladset styrtet ned for hans Stormløb, kunde de ikke have viist ham dybere Ærefrygt, og det var aabenbart, at det kun havde kostet ham et Ord, for at de skulde have dræbt Herskabet og dets engelske Betjente. Han lod ikke til at give Agt herpaa, men slæbte sig ind i Gaarden, skottede et Øieblik op til Balconen, hvor han havde seet den gamle Baronesse, og vilde gaae igjen.

De Castro kom ned og hilste paa ham, og han var overraskende mild. Han sagde: Herren er god og naaderig og kan forvandle Tornene til Roser, uden at vi have fortjent det. Jeg troede at storme mod Satan, og Han tog mig i sin Favn. Ja, han trykker stærkt, saa at det udvortes seer fælt ud; det fornåm alt Jacob, da han blev halt under hans Tag; men indvortes! Siden det Øieblik har jeg været undsat og kunnet bede uforstyrret. Ellers, under Bønnen, kom den Lede altid og hviskede til mig ja, I Vantroer vide ikke, hvorledes Katholiken omspændes under Bønnen! hvordan den Lede kommer og hvisker de afskyeligste Tanker! Thi vi have en Sjæl, der er saare kostelig for ham. Men I vide det ikke; thi han behøver ikke at gjøre sig stor Uleilighed for Eder; selve Eders Bøn falder i hans Kram, han lader Eder bede væk. Men nu har jeg det saa stille - - undtagen det skulde være et nyt Fif af ham, at jeg længes efter at see den gamle hvidhaarede Kvinde, der ligner min Moder? Hei, anlægger Du min Moders Skikkelse? Jeg maa hjem!

84

Paa de Castro kunde man i de Dage see Sindslidelse. Han talte ikke om Munken uden i en Tone af den inderligste Kjærlighed, Sympathi og Vemod. Ja, kunde man være Christen som han! sagde han engang. Kunde man blot! Men hvad udretter han for sine Medmennesker? Hvad vilde skee, om vi saadan forsagede og gik i Kloster? Men hvad udrette vi Andre?

Modsætningen var saa stor mellem de Castro og hans Familie. Medens han droges til Fra Jacobeo af beundrende, smertefuld Sympathi og trængte til at samle alle sine Tanker for at staae imod Munkens Stormløb, vare Baronessen og Mirjam bange for dette urolige og vilde Særsyn, og Sir James affandt sig med ham ved at kalde ham en Sværmer. Baronessens Yndlingsfornøielse var at kjøre om Eftermiddagen op paa *la Passeggiata*, de store Anlæg paa Monte Pincio, hvor alle Fremmede og Roms store Familier sædvanlig vise

sig tilvogns, tilfods og tilhest, og hvor der er en Slags Hærskue over Europas Rigdom og Skjønhed. Efter Carnevalet havde det kun tabt i mylrende Mængde, men ikke i Character. Hun indbød Alfons og Otto til at kjøre med, og saa maatte de Castro ogsaa, skjøndt med modstræbende Sind. Otto syntes sig selv at høre hjemme i begge de rige Verdener. Det kom af en hemmelig Samviden, han troede at have med sin Skjæbne om, at den nu endelig tog ham med det Gode og gennem Lykke vilde føre ham til at blive noget Godt og Stort. Idet han med Øinene optog Passetgiataens Herlighed, forekom den ham at være hans, at blive skjænket hans Sjæl til Næring, og naar han tænkte paa Fra Jacobeo og alt det Øvrige, han oplevede i Rom, og grebes af de stærke Stemninger, vilde den poetiske Livskraft ikke give Plads for Angsten og Smerten, de medførte; det Hele syntes ham i dets Usædvanlighed at tabe i Virkelighed og blive til Billeder, der skjænkedes ham, Stykker af Dommedag. Det gav for ham hele Tilværelsen en dyb, halvdunkel, farvet Baggrund, men stod ikke i directe Forhold til hans Personlighed, saadan som Tilfældet vilde have været i Hjemmet. Thi fra Hjemmet er ingen smilende Udvei og ingen Bortgang uden Døden.

Da de Andre kjørte tilbage, foreslog de Castro ham en Spadseretour ned i Villa Borgheses Have, tæt under Bjerget, udenfor *Porta del popolo*, og Talen faldt snart paa Fra Jacobeo.

Otto gjorde den Bemærkning, at hvad der hele Tiden stod for 85 ham som noget forunderlig Vældigt, var Munkens Tro paa, at Murene vilde vige tilside; da han saa ham løbe paa og tørne imod, fik han selv et ubeskriveligt Stød indvendig.

Ja, svarede de Castro, det kommer af Katholicismen. Man kan ikke nægte, at den er consequent; som den bogstavelig troer paa Miraklerne i Fortiden, troer den ogsaa paa deres Mulighed den Dag idag. Vi kunne godt her opleve en Kirkefest, hvor Paven erklærer en Afdød for Helgen og støtter sig paa, at han beviislig har gjort Mirakler. Den samme Tro ligger ogsaa i den naive Jødedom, og der er noget Vældigt i den Naivitet saa man kunde misunde dem, der have den.

De troer altsaa ikke paa Mirakler?

Efter nogen Nølen sagde de Castro: I een Henseende maa jeg svare Nei, i en anden Jo. Jeg har i mit Liv følt mig saa afhængig af det Usete, saa forunderlig hjulpen, at al mathematisk Forstandighed stod stille. Jeg beklager ethvert Menneske, der ikke har følt noget Lignende. Skulde jeg forklare det i nøgterne Udtryk, maatte jeg først gjentage, hvad jeg har sagt før: at den himmelske Retfærdighed er forskjellig fra den jordiske, der slaar Hovedet af Synderen. Nemesis tilsigter med al sin Strenghed noget positivt Godt. Der er i Tilværelsen en overskydende Sum af Kjærlighed, som gjør, at vi lønnes lidt mere, end vi menneskelig taget have fortjent, og straffes lidt mindre, end vi have fortjent, og deraf opholdes Verden. Kjærlighedens Fond bliver aldrig tømt, fra alle Veie, selv de forfærdeligste, er der Adgang til det, og dette synes mig Verdens største Under. Men jeg har i den moralske Verden aldrig ved Siden af denne Formildelse - som vi fra den menneskelige Retfærdigheds Standpunkt maae kalde det - kunnet opdage det ringeste Vilkaarlige; tvertimod synes mig Alt, hvad der angaaer vor Sjæls Udvikling, Frelse eller Fortabelse, at beroe paa den uryggeligste Gjengjældelseslov, paa det Ondes Skadelighed for den, der tænker, taler eller handler ondt, og det Godes Gavnighed. I den Henseende kunne vi aldrig være i Tvivl. Eet kjende vi visselig ikke: Tilblivelsen og dens Modstykke, Døden. Men imellem disse to Yderpunkter er Alt fast og sikkert: en Verden, paa det inderligeste og fineste gennemtrængt og gennemvævet af en moralsk Lov. Vi kunne krænke den, den er elastisk og giver efter; vi kunne trænge den tilbage, men vore Kræfter finde 86 engang et Ophør, og da kaster denne elastiske Magt os igjen tilbage, og vi staae fjernede fra vort Udgangspunkt, med tabt Tid og tabt Kraft og maae søge en ny Kraft og en ny Tid, og denne nye Tid eller dette nye Tidsbegreb er Evigheden. Da aabner selve Livet vore Øine for, hvad der var før Tilblivelsen og er efter Døden. Livet er jo Døden, Livet er jo en vedvarende Omsætning af Timelighed i Evighed eller bør være saa, og vor Sjæls Anliggender afsluttes med Livet. En af vore store Lærere, Rabbi Jacob, har sagt: En Time, i hvilken et Menneske gjør Bod og gode Gjeringer i dette Liv, er frugtbarere end hele Livet hiinsides; thi hist er ingen Kamp og ingen Udvikling.

Ja, sagde Otto, det forstaaer jeg nok; men dermed er det egenlige Spørgsmaal ikke besvaret. Det Skrækkelige, der altid, naar man tænker derpaa, manes op for En, er jo, om den Bog, hvoraf vor Salighed skal være afhængig, idet den bringer os Budskab fra »den sande Gud«, selv indeholder Usandhed. Troer De, at Moses forvandlede Nilens Vande til Blod, endsige at Christus gjorde Vand til Viin eller opvakte den døde Lazarus?

De Castro svarede: Naar jeg skal tale om den Slags Ting, maa De finde Dem i, at jeg tager Sagen paa min Maade. Biblens Ord udgaae fra den Vished, som f. Ex. Goethe har udtrykt i Strophen:

Denn wer Gefahr und Tod nicht scheut,
Ist Herr der Erde, Herr der Geister.

Den omtaler ikke Miraklerne, de usædvanlige og blændende Begivenheder, som Noget, der udelukkende kommer fra en Guds Vilkaarlighed. Derfor kunde de ægyptiske Vise gjøre endeel saakaldte Mirakler, og samtidig med Christus var der en Anden, som uddrev Dæmoner, d. v. s. forrettede underlige og store Ting ved sin Personligheds Magt. Det gaaer igjennem Biblen, det staaer urokket: Forsøg at blive en stor og hellig

Aand, saa behersker Du den verdslige Verden, staaer uafhængig over den; Alt faaer en anden Betydning og en anden Skikkelse. Men man maa personlig prøve det. Biblen er bleven til gennem menneskelige Organer og er, hvad en vis Dannelse angaaer, præget af disse. Dens Opgave har ikke været at lære os Geologi, Matematik, Geographi eller desl., der rigtignok 87 hører til vor Aands Frihed, men hvori dog et Menneske kan tage fejl uden Ulykke. Den har skullet meddele os det, hvori man ikke uden Skade kan have en falsk Mening, og overlader det Øvrige til vor frie Culturudvikling. Biblens Sandhed skal prøves ved det indre Livs Erfaring.

Men hvis det nu er sandt, hvad der paastaaes, at man ikke kan prøve det, medmindre man troer?

Saa maa svares: Prøv, om dette er sandt, prøv at prøve det og see, hvad Tro det fører til.

Ja; men der er noget Udmarvende i at gjøre den Slags Prøver som et chemisk eller fysikalsk Experiment inden i sig. Jeg har forsøgt at hengive mig til Kirkens personlige Gud; saa begyndte Billeder at see paa mig og give mig Vink, fra hver Krog syntes mig det Urimelige at ville springe frem, den store Trang til Forsken og Erkjendelse for Sandhedens Skyld, syntes mig en Barnagtighed, nedlagt i os blot for at give os et Legetøi, jeg selv forekom mig som et Fnug, bevæget af underlige Vindpust, jeg kunde ikke finde, hvad der var mig, og hvad der ikke var mig, og naar jeg vaagen seer tilbage paa den Tilstand, synes mig, at jeg hellere, naar der var en Djævel, vilde være Djævel og fri end Engel og ufri, Skjødehund hos en Personlighed.

Det lyder godt nok, svarede de Castro; men tænk nu blot Tanken ud og forestil Dem, hvad en Engel vilde være, hvis den var til: Det frieste Væsen, hævet over al Ureenhed, lyksalig ved kun at føle og erkjende det Gode, hvilket er det Samme som Guds Villie. Men De har Ret i, at man ikke kan gjøre Prøven som et fysikalsk eller chemisk Experiment. Religionen er ingen theoretisk, men en Erfarings sag, en stedse varende indre Om- og Opbygning. Livet byder Materialierne. Vi skulle have en Ruin eller et Tempel; Salomons Tempel bygges ikke mere paa Moria Bjerg, men i Hjerterne, en Befæstning mod Hedningedommen. Intet Land er Landflygtighedens Land; ingen Slægt er forkastet, om end min Slægt, saa troer jeg, er som den ældre Broder i Familien, Kjærlighedens Førstefødte. Gennem os er den høie Intelligens, som hemmelighedsfuldt i Skaberøieblikket blev nedlagt i Menneskeheden, kommen til Aabenbaring.

Efter en Pause sagde Otto; De talte før om et Kjærlighedens 88 Fond. Naar det ikke er opsparet eller samlet udenfor Verden, saa maa det da være i Virksomhed i Verden.

Ganske vist; og det er paa det eneste Sted, hvor det kan være i synlig Skikkelse: i Menneskene. Det kan f. Ex. sees i Forholdet mellem Forældre og Børn, i den Arvegang af Godt og Ondt, Lykke og Ulykke, der stadfæster de bibelske Ord. De samme Egenskaber, hvormed Forældrene gjøre Godt eller synde mod Omverdenen, have Magt over deres Væsen og betinge derved den Opdragelse, Børnene faae. Det er næsten umuligt at lægge sig imellem og fuldstændig forhindre det; den moralske Consequens eller, som man hyppigere udtrykker sig, Skjæbnens Traade ere vævede saa stærkt og fiint, at en total Sondring er umulig. Men vi Andre virke desuagtet paa Børnene og ere medbestemmende ved deres Opdragelse og Fremtid. Den forløsende Gud lader Andre, med høiere Erkjendelse, komme Børnene tilhjælp, og det er Naadegaven af at leve i et religiøst-oplyst Samfund, at dette Samfunds frelsende Magt griber ind og lidt efter lidt løfter Forbandelsen, som blev nedarvet i Slægten.

De Castro faldt hen i Tanker, ligesom bøiet sammen i Tilbageskuen paa den Erfaring af Smerte og Glæde, hvorfra hans Ord udgik. I samme Øieblik kom et let Vindpust og slog blidt en Green imod Ottos Kind; han saae op: det var en Laurbærgreen. En Stund havde han næsten glemt, at han var i Italien; han vaagnede op til Fornemmelsen deraf og til Skuet af Solnedgangens Farver, der nu straaledede paa Himlen. Det milde Slag af Laurbærgreen forekom ham som venlig Hilsen fra Skjæbnen om Ære og Herlighed til Gjengjæld for det, hvormed hans Sjæl i dette Øieblik var fyldt - thi han troede, at fordi han havde sandset og fattet det saa godt, levede det nu i ham. Det kostede ham Møie at betvinge sin Lyksalighedsfølelse. Han sagde dæmpet: Hvilken Aften! hvilke Farver!

De Castro vaagnede op og sagde smilende: Vore gamle Rabbinere have sagt, at naar der er Tale om Gud, og En siger, det er smukt Veir, skal han være forbandet - kan De løse den Gaade?

Ikke strax maaskee med Tiden, svarede Otto muntert, idet de gik hjemad.

- Midt i disse ideale Sorger og Beskjæftigelser kom pludselig noget 89 ganske Nyt. Da Otto en Aften besøgte Familien, saae han paa alle Ansigter noget Usædvanligt. De Castro modtog ham med de Ord: Der er Revolution i Paris.

Hurra! raabte Otto som ude af sig selv.

Hvorfor bliver De saa glad derover? spurgte de Castro.

Jeg veed ikke tilgiv mig men det er det forekommer mig som et Basunstød til Dommedag!

De Castro fortalte nu, at de havde faaet Coureer om, at man havde kjæmpet hele Dagen den 23de Februar, og at Kongens Tropper overalt vege. Imorgen, tilføiede de Castro, vente vi nyt Bud med Dampskibet fra Marseille; jeg reiser om et Øieblik til Civita Vecchia for at modtage vor Coureer ved Landstigningen.

Han læste et Ønske i Ottos Øine og tilbød ham en Plads i Vognen, hvad Otto med Glæde modtog og skyndte sig blot hjem for at hente sin Kappe og Vaaben til den natlige Reise.

Imod Sædvane førte de kun liden Samtale. Hvad der beskæftigede Begges Sind, var for ensartet, for stort og ubekjendt, til at ikke Enhver med overveiende Hang skulde hengive sig til Tankerne.

Efter nogen Tids Forløb var de Castro falden i Søvn og vaagnede ved en gennemtrængende Piben. Otto sad med sine Pistoler i Haanden og havde opslaaet Klappen for de Castros Reisevaaben, saa at han kun behøvede at gribe til. Ottos Kinder vare røde og hans Næsebor udvidede, det ubedragelige Tegn paa et Sind, der stod over Faren.

Det viste sig snart, at Pibningen kun kom fra endeel Gedehyrder, der havde leiret sig om et stort Baal ikke langt fra en Osteri, hvor Kudsken strax efter holdt for at bede. Der kom samtidig Reisende fra en anden Side, og man bemærkede, at idet de gik igjennem den store Forstue, hvor en Mængde Almuesfolk, Hyrder og Vetturiner vare samlede, bød man dem Viin med Opfordring til at istemme Raabet: *Leve Frankrig!*

Saa hurtig forplanter et saadant Rygte sig, sagde de Castro, da han hørte Raabet.

Da Otto kom ind i Stuen, sprang en Karl hen imod ham, rakte ham et halvfuldt Glas med Raabet: *Leve Frankrig!*

Hvorfor? spurgte Otto.

90

Selve Spørgsmaalet og Maaden, hvorpaa det blev gjort, imponerede Folkene, saa at de raabte til Opfordreren: *Ha ragione! Dice bene! Perché? He!*

Men en ældre Mand reiste sig og sagde: Den unge *Excellenza* ønsker maaskee at raabe: *Leve Østerrig?*

Der blev Dødsstilhed, alle Blik hang ved Ottos Læber som for at gribe Svaret, før det blev udtalt.

Otto tog Glasset og sagde de italienske Stropher:

*Evviva la libertà,
E chi goder la sá,
E chi non la sá goder,
Giorno e notte sospir!*

Jublen og Tumlen kjendte nu ingen Grændser, og da Otto og de Castro igjen stege tilvogns, fulgte man dem med luende Brande fra Caminen og under Raabet: *Evvivano i due milordi!*

Snart efter deres Ankomst til Civita Vecchia indtraf Dampskibet, og da de Castro aabnede sine Depescher, laa hele Begivenheden for ham: Republikken proclameret, Lamartine i Spidsen for den provisoriske Regering, »Frihed, Lighed og Broderskab!«

Ja, sagde Otto, nu skal Digteren regere; thi nu skal Poesien vorde Sandhed!

Han bad de Castro om at tage Budskab med hjem til Alfons for at faae sine smaa Anliggender ordnede og sit Tøi sendt efter sig, og da de Castro overrasket spurgte om Grunden, erklærede han at ville strax reise til Paris.

Hvorfor? raabte de Castro.

Hvorfor? Fordi det har Hast med mig! Kan jeg ikke blive en *Fra Jacobeo* paa den ene Maade, saa kan jeg paa den anden!

O, sagde de Castro, er det i hans Navn, De vil gaae, er jeg fristet til at sige: Gaa med Gud, tørn imod Mure eller Bajonetter, det er Lyksalighed.

Men - vedblev de Castro, idet han tog Otto under Armen og førte ham med sig langs Havet - betænk dog et Øieblik det Fornuftige. Hvad vil De i Paris?

Sætte Livet ind for at vinde det!

91

Ja, ja, jeg troer, der er en Magt i Dem. Men husk paa, at Franskmændene ere i politisk Henseende det meest skinsyge Folk paa Jorden. En Fremmed kan nok svinge sig op, men dog altid indenfor visse Grændser og maa saa hæves enten ved de hemmelige Selskaber eller ved Kvinder. Men saavidt jeg kan skjønne, kommer De ene og ukjendt, uden Evne til at gribe ind i Noget og blive Andet end en Draabe i Oceanet. Bliv, hvor De har Venner, der ikke formaae saa lidt endda. Jeg og Mine have Arbeide for, hvori en Mand kan deeltage; prøv det! Og vær forresten ganske rolig: De behøver ikke at reise til Revolutionen, den kommer til Dem, hvor De saa er paa Fastlandet.

Dette var saa fornuftigt og overbevisende, at Otto gav efter, skjøndt med modstræbende Sind.

Han sagde: Jeg kan ikke takke Dem nok for Deres Venskab! Jeg tager imod det og vil lyde Dem. Men jeg kan ikke nægte, at en Følelse indvendig er i Opstand. Det er første Gang i mit Liv, at jeg ikke følger min Villie.

Saa begynd De kun Revolutionstiden med at betvinge Opstanden indvendig. Kom, lad os nu faae lidt Frokost, og saa hjem! Hør, nu vil jeg dog gjøre Dem opmærksom paa, at da man inat raabte Hurra for Frankrig og Revolutionen, havde man dog ligesaa megen Ret som De hjemme hos os: De kunde heller ikke sige, hvorfor.

Ja, men jeg forlangte ikke, at Andre skulde raabe med, og jeg vil ikke lade mig beherske af Pøblen.

Og De vilde med i en Revolution! sagde de Castro leende.

Ja, det kan jeg ikke give Grunde for, udbrød Otto; men det bæver inden i mig, jeg kan knap holde fast paa mig selv af Utaalmodighed. Jeg har halv barnagtig famlet ved Alt dette før. Jeg har, saa langt jeg kan erindre, havt Forestilling om en Tid, da Jorden skulde blive som en Have for den frie og lykkelige Menneskeslægt, da vi Alle skulde faae Brug for vore Kræfter, arbeide med Iver og Glæde. Saa skulde vi om Aftenen samles om Æbletræet og i Græsset finde de Guldbrikker, hvormed vi i Tidens Morgen have leget. Nu er Signalskuddet faldet - jeg kan ikke begribe, hvorfor det varer saa længe, inden Alle reise sig!

92

Ak, det er Poesi! sagde de Castro; den enkelte Lykkelige finder det paa Livets Aften.

Men jeg har ikke Tid at vente saalænge! raabte Otto. Lad Træet ikke staae der, blot jeg troer det og faaer Lov at kjæmpe derfor, mod hvemsomhelst. Jeg kan ikke længer holde ud at gaae om og nære skjønne Følelser. Tag det ikke som Utaknemlighed; men menneskelig bærer De et Ansvar for at have holdt mig tilbage.

Velan, jeg tager imod Ansvaret, og jeg lover, efter bedste Overbeviisning at føre Dem til Virksomhed.

For alle Mennesker i »den evige Stad« tog det sig ud, som om der var skeet en ny Aabenbaring. Selv de, der saae paa det Indtrufne med Frygt og Bekymring, opfattede Revolutionen som en stor Straffedom, som et Udbrud af Ideens længe tilbageholdte Uvillie mod en Konge, der ved Uret var kommen paa Thronen, og mod Samfundsklasser, der havde tænkt som den rige Bonde i Parablen. Desuden udøver det Seirrige en stor Magt over de fleste Menneskers Sind; man blev tilbøielig til, i Folkemassen, der havde viist sig med saa pludselig og uimodstaaelig Vælde, at anerkjende noget hemmelighedsfuldt Berettiget, i dens Røst at høre Guds Stemme. Man kunde være bange for Udbredelsen af det Nye, som for Viin rakt svagere Organismer; men man troede, at det var Viin. I korte, paa hinanden følgende Mellemløb lød Budskab om umaadelige Folkeoptog, om forskellige Nationaliteters Procession gennem Paris, under Raabet: Frihed, Lighed, Broderskab! og det bølgede da henover Menneskene som hiin »Røst af venlige Vinde«, hvori Gud havde talt til Propheten - men, besynderlig nok, man greb paa samme Tid efter Vaaben, sleb Dolke og Sabler, dannede frivillige Compagnier, og undertiden maalte de hinanden med et Blik som vordende Fjender. Men med alle de Forjættelser, som bølgede i Luften, medens Nogle grebes af det Haab, at Rom paa vidunderlig Maade atter skulde blive Verdens Hovedstad, medens de Fleste fik Tro paa Menneskehedens uendelige Kraft og Styrke og uvilkaarlig forkastede det Venskab, de hidtil i Følelse af Svaghed havde holdt med Gud, og »fordred ham til Kamp, den Gamle, Blinde«, 93 medens Alle ventede Alt, men Ingen endnu noget Bestemt for sig selv, var det, som om hele Verden var bleven forvandlet til Corso og Carnevalsglæden kun betænkte sig paa at vise sig.

Otto traf paa den tyske Kunstner, som havde talt for Friheden og Hellenismen.

Naa, raabte han, ved hvilket Regiment staaer min Broder Danmark?

Otto vidste ikke af, at der blev dannet pavelige Corpser, hvori Fremmede kunde indtræde, og spurgte sig for.

Kunstneren svarede: Det er ikke Regimenter under de gamle Faner og med de gamle Fordomme, som nu dannes; det er netop det, vi skal forhindre! Vi holde iaften Møde for at danne en Cohorte mod Despotiet

under alle Skikkelser og overalt. Jeg har talt om Dem; vil De være med? Taushedsløfte? Haandslag? Godt. Feltraab: Brutus.

Otto mødte om Aftenen paa en Villa udenfor Rom. Da han gav Løsenet, blev han indladt i en stor Sal, smykket med Grønt og rigt oplyst. I Salens ene Ende stod et Bundt af saa mange Nationers Faner, som man havde kunnet overkomme, og over dem hævede sig et stort trefarvet Flag med Indskrift: Frihed, Lighed, Broderskab. Foran Flagene stod en Pallas-Athene og i nogen Afstand fra hende den medicæiske Venus, Bacchus, den vaticanske Silen med Bacchusbarnet og den capitolinske Faun. Der var en temmelig talrig Forsamling, baade af Tydske, Franske og Italienerne, og En traadte frem og holdt en Tale, hvori han sagde, at, som denne Sal var klædt i Grønt, anlagde Menneskeheden nu sine rette Farver: Haabets, Sindet reiste sig mandig, afrystede al Mystik og anerkjendte sine Guder, den hellige Naturs Symboler, den frie Livsglæde over Jorden, Menneskenes Jord, deres fælles Eiendom og hulde Moder.

Derpaa foregik en symbolsk Handling. En Munk blev ført ind med tilbundne Øine. Man spurgte ham, om han ønskede at see og anerkjende det sande Menneskelige, og da han svarede Ja, blev Bindet taget ham fra Øinene, og man viste ham Athene, Aanden, og Venus og Bacchus, Legemet. Han kastede Hætten tilbage, gik hen til Bacchus, saae med lystent Blik op til hans Druer og lod, som om han plukkede deraf og spiste med stor Tilfredsstillelse. Derpaa gik han videre, gjorde et meget dybt Buk for Athene og gav Venus, idet 94 han gik forbi hende, et obskønt Kjærtegn. Det lod til, at de Forsamledes Sind vaklede et Secund; men efter denne korte Taushed udbrød man i Latter og Bifaldsklap. Otto havde været saa fordybet i Ceremonien og saa fuldstændig taget Guderne for Virkelighed, at han uvilkaarlig havde ventet, at Venus skulde have bevæget sig og Athene med sit Spyd slaaet Munken over Ryggen; ved Latteren vaagnede han til den hele Virkelighed, reiste sig og gik.

Udenfor stode Cypresser og Pinier beskinne af Maanen, og i et Marmorbassin stod en Triton, næsten overgroet af Epheu, og opsendte et Springvand, der spillede i det hemmelighedsfulde Lys og melodisk pladskende faldt ned i Kummen. For et stærkt bevæget Gemyt, der troede Tiden kommen, da Menneskene skulde løse alle Gaader og udtale Ordet, som førte Jorden ind i Himlen og bragte dem uden at døe over i Udødeligheden, var der noget Sindsforvirrende i denne Stilhed, i denne Natur, der syntes at have indgaaet Forening med den antike Hedningedom, men stod med sit kolde Marmorsmiil, uden at give Vink om Aanden og uden Uvillie mod dem, som haanede den.

Tiden var for livlig og kampberedt, til at man skulde behøve at vente længe paa en Slags Modsætning. Trods Taushedsløftet var Adskilligt blevet fortalt om den afholdte Fest, og allerede næste Aften holdtes en Forsamling efter Indbydelse af en unitarisk Præst, som Otto havde seet hos de Castro.

Unitaren traadte frem og sagde:

En vis Philosophi siger, at der er en Natur, som i og for sig er uskyldig og hellig, og en af denne Natur fremgaaet Nødvendighed, som hersker over Menneskene. Ifølge denne Lære er der ingen Synd, følgelig heller ingen Anger, Syndsforladelse, Naade, og der er da i Verden ingen styrende, aandig Magt. Paa det Sted, hvor vi staae, har denne Lære hersket for to tusinde Aar siden. Man tilbad Venus, Bacchus o. s. v., og først da man begyndte at tvivle om, at de virkelig vare Guder og ingen anden Guddom fandt - d. v. s. da al menneskelig Undseelse forsvandt af Lidenskab - kom den store Fordærvelse. Men saalænge man troede, saa længe man ikke vidste bedre, var denne Natur uskyldig, Begrebet Synd var langt mere indskrænket i Oldtiden, man syndede mindre.

Man vil nu vise Menneskeheden den Velgjerning at gjøre den 95 mindre syndefuld - just ikke ved at afskaffe Synden, men ved at indskrænke Bevidstheden, ved at afskaffe den Viden om Loven, den Samvittighed, hvorefter vi forbyde os selv eller Andre Noget og i Overtrædelsestilfælde udtale: Skyldig. Menneskene skulle ifølge denne Lære ikke være mere uvidende f. Ex. om Mathematik, Maskinvæsen, Krigskunst o. desl. - tvertimod, kun nogle faa af *Sjælens* Vinduer skulle igjen blændes, og derved skal *Aanden* netop blive lysere, friere, stærkere.

Gjør man Indsigelse, saa svare de: at naar man absolut vil være Synder, saa ville de ikke forhindre det. Men saaledes ville vi ikke optage Kampen med dem, vi ville ikke være saa ukloge at gjøre Krav paa Synd, men ville paa egne og andre Menneskers Vegne fordre: Intelligens.

Vi gjøre Fordring paa, at ligesaa lidt som Veien til Amerika maa tilkastes og Columbus's Opdagelse gjøres uskeet, ligesaa lidt maa den moralske Verden, hvor Moses og Christus ere de store Opdagere og Veivisere, blive afskaffet. Ja, da Naturen virkelig er noget Godt og Skjønt, saa forlange vi at beholde den heel, og især gjøre vi naturligvis Fordring paa den moralske Natur, der er saa mægtig, at den kan tvinge den »hellige« physiske Natur til at gjøre det Modsatte af, hvad »Hs. Hellighed« vil.

Dette er en Kunst, som nogle Mennesker kjende og ved deres Liv kunne aflægge Vidnesbyrd om, og at alle Mennesker kunne lære denne Kunst er Beviis paa, ligesom den er en Følge af, den simple Sandhed: at det aandige Liv ikke er fremkommet ved en vis Sammenblanding af chemisk virkende Kræfter, men at netop

omvendt alle materielle Kræfter kun ere til som Symboler for Aanden, kun skabte for Lovens Skyld, kun bestemte til at være Retfærdighedens Tjenere. Verdens største Smerte er det, naar man fjerner sig fra denne Sandhed og der indtræder Disharmoni, og Verdens største Fryd er det, naar man igjen vender tilbage til den, naar der igjen kommer Harmoni mellem Menneskesjælen og den store Grundtone, naar Sjælen under denne Samklang aabner sig i Hellighed og fatter, elsker det Guddommelige.

Dette udviklede Præsten videre og sluttede sin Tale med at opfordre de Forsamlede til at istemme en unitarisk Hymne; men nu optraadte en Franskmand og sagde, at han haabede, de fleste Tilstedeværende 96 vilde være enige med ham i, paa alle Folkeslags Vegne at udtale Mistillid til Præsterne, der kun havde Veltalenhed til at berolige de Svage, men ikke til at betvinge de Mægtige og med deres smukke Phraser gjorde sig til Politibetjente i Despoternes Tjeneste. Deres Gud var ikke Andet end Politiminister, og man havde dyb Mistillid til ham. Hvad Menneskene skulde have, var ikke Ord, men velbetalt Arbeide og godt Brød. De Fattige havde længe nok sultet og arbeidet for de Rige, de havde derved erhvervet Medeindomsret til Rigdommen, og den skulde gøres til fælles Eiendom.

En Tydsker optraadte og talte, ligeledes paa Fransk, »Menneskehedens Sprog«; han sluttede sig ganske til den sidste Taler og opfordrede sine Landsmænd til, istedenfor en Hymne at synge Herweghs Sang:

Reißt die Kreuze aus der Erden,
Alle müssen Schwerdter werden!

Den kunde gaae ved Siden af Frankrigs Marseillaise.

Man brød stormende op med forskellige Sange, skaffede sig Fakler og drog forbi Quirinalet for i Forbigaaende at hilse den liberale Pave i den Forudsætning, at han vilde afskaffe Pavedømmet.

- Det var dog et Glimt! sagde Otto til de Castro, da Faklerne sluktes og Sangen tabte sig.

Aa, ja, saamæn, svarede de Castro. - Hvad synes Dem om Præstens Tale?

Jeg veed ikke den gjorde mig melancholsk som noget Velmeent-Magtesløst.

Ja, vel; jeg følte ogsaa dens Mangel. Den udtalte den Aand, hvori alle Religioner bør mødes; men med det, som den byder, kan man hverken feire et Barns Fødsel eller forrette en Vielse eller begrave en Død, endsige standse et Vandfald som det, Sluserne nu ere aabnede for.

Men hvad siger De, Hr. de Castro, om Franskmandens Tale?

Derom tillader jeg mig at have en aldeles bestemt Mening; thi min Onkel og jeg ere selv Arbeidsgivere; vi have Jordegods i England og industrielle Anstalter i forskellige Lande og Skoler med 97 Huusflid og Handel i Orienten. Om vore Arbeidere toge vor Formue og deelte den, bleve de dog ikke rigere; thi det er Capitalen i kløgtig og velsindet Haand, der aabner Vei til de store Markeder og giver stor Beskjæftigelse. Ligesaa godt kunde en fattig Bonde dræbe sin eneste Ko for med eet Slag at komme til Melkens Kilder. I den Henseende - maaskee ogsaa i andre - venter De Dem for Meget af Revolutionen. En Revolution er kun en pludselig og stor Fremtoning af den Nemesis, der stille og ubemærket sysler hver Dag og i alle Forhold. Den høie og strenge Nemesis kan faae Udseende af at slaae vildt om sig som en drukken Mand; men vær vis paa, den veed, hvor den slaaer, selv om den rammer dem, som have paakaldt den. Og i de Kaldendes Tone synes mig alt, jeg sporer en ukydsk Begjærligheds Aand, hvormed aldrig nogen lysende menneskelig Bedrift er bleven indviet.

Ak, Herregud, skulde vi see det Hele slukkes som et Stjernesud! sagde Otto.

De Castro vedblev: Jeg har lovet Dem Andeel i vor lille beskedne Virken, til en Prøve eller Mundsmag. Hvis De vil, skal De inden mange Timer blive Deeltager i en lille Expedition, som maaskee dog ikke er uden verdenshistorisk Interesse.

Otto spurgte spøgende, hvilke Vaaben han skulde anskaffe sig til Toget, og Svaret var: En Hammer.

Skal jeg agere Thor, og er Fjenden Midgardsormen?

O, ja, svarede de Castro efter at have faaet Ordet udtydet, o, ja, en stor Orm, der ligger om os, skal overvældes.

En af de næste Aftener blev der kastet Smaastene mod Ottos Skodder - det sædvanlige venskabelige Signal, naar man ikke vilde gaae op - og da han aabnede, saae han de Castro, Alfons, Fra Jacobeo og et Par Fremmede, ledsagede af Tjenere, der bare Fakler. I et Par Skridts Afstand saae han en Skare opmarscheret i Geledder, og med Vaaben, der funkede i Fakkelskinnet.

Otto var alt vant til meget Usædvanligt; men dette romantiske røde Blus om hans Venner i Forening med krigersk Magt forekom ham som en Drøm.

Her er Expeditionen, raabte de Castro, har De Deres Hammer?

Det Bedste er ikke for godt, sagde Otto til sig selv, idet han gik ned ad Trapperne; men den Drøm er rigtignok meget smuk.

Da han var kommen ned, forestillede de Castro ham i Hast for de Fremmede, et Par pavelige Embedsmænd, og fortalte ham derpaa, medens Toget rask skred frem ad Veien til den lavere Stad ved Tiberen, at Paven havde givet Tilladelse til, at Ghettoes Mure og Porte bleve nedbrudte. Vi have valgt denne Aften, tilføiede han; thi det er vor Paaskeaften; nu sidde Jøderne over al Verden og festligholde Udgangen af Ægypten og paakalde Befrielsen.

Og Fra Jacobeo er med! udbrød Otto med dæmpet Stemme, idet han saae hen til Munken, der gik noget afsides og som en Drømmende.

Ja; men jeg kunde ønske, at han ikke var med. Det Menneske lider.

Hvorfor? Er noget Nyt hændt ham?

Ja, det Nye! Denne Revolution i Verden og Paven, der selv byder Jøderne Frihed! Og han er lænket for Tid og Evighed - tænk Dem ind i hans Sind Naa, nu kan det ikke nytte at hengive sig til Melancholi og Medfølelse. - Min Onkel gaaer det modsat. Han har faaet den Idee, at nu skulle alle Nationaliteter adskilles og Jøderne tilbage til Palæstina; men selv vil han dog hjem til England.

Men hvad vil Pøblen sige, naar den opdager os?

Vi have Folket med os; Sagen er vel forberedt; Fra Jacobeo har idag holdt en tolerant Tale i *Sta. Maria in Trastevere*, og Ciceroacchio vil møde os med Hjælpere. Hvis der skulde samle sig en fjendtlig Pøbel, saa have vi jo Sappeurerne til at skræmme den med - har De taget Vaaben med?

Da jeg troede at see Bajonnetter og Øxer i Fakkelskinnet, tog jeg de eneste Vaaben, jeg eier, et Par Pistoler.

Vil De gjøre mig den Tjeneste at kaste dem eller udtrække Ladningen? Selv hvis her er Fare, vil ingen af os udgyde Blod. Det er et stort Fredsværk. Mulig indvie vi inat alle Folkeslags Broderlighed, en ny Tid af menneskelig Kjærlighed og Tolerance, under selve Pavens Velsignelse! Det er i Sandhed en hellig Nat.

Alle Omgivelser svarede til de Castros Ord. Aftenen var saa uigjennemtrængelig mørk som nogensinde en italiensk Aften; Luften 99 hang stille, man kunde troe, lyttende. Der var i Atmosphæren hiin Duft, som er særegen for Rom; den kommer fra Orangehaveerne, Fontainerne, Ruinerne, Kirkerne, er baade af legemlig og sjælelig Natur, tiltaler blidt Sandserne og vækker skiftende Forestillinger om deilige og umaadelig store Ting. Faklernes Blus og de tactfaste Trin blandede sig heri, og medens de stege nedad, var der et Øieblik, da selv de Castro, som bestemt kjendte sit Formaal, havde en Følelse, som om de skred udenfor Verden til usædvanlige Begivenheder. Otto betvang sin Begeistring, sit urolige Sinds Forestillinger ved at sige sig selv, at han var paa Prøve, Verdens store Aand lod ham alt komme nærmere, nu gik han under en Andens Commando, det beroede paa, hvordan han bestod, om han engang selv skulde faae Commando.

For at der ikke skulde afstedkommes Forstyrrelse og Sammenstød, naar Jøderne pludselig hørte Larm fra Port og Mure, gik de Castro, Alfons og Munken fra Huus til Huus, bankede paa Skodderne og gav efter jødisk Hilsen en kort, venlig Beretning om, hvad der forestod, og bad dem forholde sig rolige. Nogle tvivlede eller saae betænkelige ud; men de fleste Steder kom der efter et Øiebliks Forbauselse et lidenskabeligt Udbrud af Velsignelser over den fremmede Jøde, som bragte Glædesbudskabet.

I den høieste Sindsbevægelse standsede Fra Jacobeo de Castros Haand, da han paany vilde banke paa, og bad om Tilladelse til at bringe Budskabet. Indenfor var Familien netop naaet til det Sted i Festens Ceremonier, da Viin og Brød er indviet for Messias og Husets Døre og Vinduer aabnes for at modtage ham. Indenfra blev Skodde og Vindue slaaet op, medens Familien høit kaldte paa Frelsen, og i samme Øieblik stak Fra Jacobeo Hovedet ind med Udraabet: Op, Israels Børn! Frelsen er kommen! Murene falde!

Med et Rædselskrig foer Familien op ved Synet af Munkehætten. Alle Minder om pludselige Overfald, anførte af Munke, vaagnede med Lynets Hast, en gammel Kone faldt hen som død, en lille Pige styrtede over hende og udbrød i ustyrlige, krampagtige Skrig; Moderen kastede sig paa Knæ og anraabte om Skaansel, Huusfaderen stod i sin hvide Høitidsdragt med Ansigtet fordreiet af Raseri og Forfærdelse. Det varede længe, inden de Castro kunde gjøre dem deres Feiltagelse indlysende og forklare dem Sammenhængen.

Munken havde trukket Hætten ned for Ansigtet og gik taus tilbage til Porten. Der var Alt Forstyrrelse, idet

Folk vare strømmede til, og Nogle sagde til Arbejderne: Hvilket Vanvid! I nedbryde Muren, der beskytter Jøderne, nu vil al Slags Pak uhindret kunne anfælde dem! - medens Andre sagde: Ere I afsindige? Skal Jøderne nu boe iblandt os eller have Lov til at være ude om Natten? Ere I sikre paa, at det er Pavens Villie?

Fra Jacobeo! blev der raabt fra Arbejderne. Hvor er Munken? Det var ikke Fra Jacobeo! han er borte! Bedrageri!

I det Samme kom han tilbage og steg taus op paa Muren, medens Masserne trængte sig sammen i Porten og udenfor. Som altid i Rom ordnede det Hele sig saa malerisk, som om det blev ledet af bevidst Kunstforstandighed; Munken belyst af Fakkelskin nedenfra, det Øvrige, de gamle Huse, Murene, Mængdens Hoveder, Alt halvmørkt, omflagret af rødligt Skin. Han slog sin Hætte tilbage, og saa overordenlig var Lidelsen i hans magre Ansigt, saa forunderligt Udtrykket i det Blik, han sendte udad eller opad, at den upaalidelige, teatrale, men yderst modtagelige Mængde et Øieblik hengav sig til den Skuffelse, at den saae Ordenens Helgen, og halvt bifaldende, halvt tilbedende raabte: *San Francesco!* Han begyndte at tale om Jødernes ældste Fortid, skildrede Abrahams Hjemstavn i Mamre-Lund i Hebron, beskrev Landet, hvor han vandrede og blev velsignet af den Høiestes Ypperstepræst, gjorde Beskrivelsen i korte, store Træk, laante Billederne baade fra Indien og fra den romerske Campagne. Der var Sol og Deilighed i disse Billeder og en usigelig Blidhed i Stemmen. Saa skildrede han, hvordan Israels Børn kom til Ægypten, hvorledes Hungersnød havde drevet dem fra den store Frihed i Sichems Dale, og hvorledes de nu bleve slagte i Trældom. Hans Stemme forandredes, saa at den bragte Mængden til at bæve, da han beskrev, hvordan Børnene bleve dræbte eller tagne fra Forældrene. Saa forlod han Historien og sagde: Jeg skal beskrive Jer en enkelt Familie, og han fortalte da, hvordan en Dreng var borttagen, var opdragen blandt Ægypterne og deres Guder og engang en hellig Nat kom hjem og vilde forkynde sig Folk Frelsen; men da kjendte man ham ikke - Forbandelse! skreg Fra Jacobeo pludselig som en Vanvittig - Forbandelse over Eder Alle, I Umenneskelige, Letfærdige, Blodtørstige! Du forbandede Race, Japhets Afkom, for 101 hvem intet Skuespil er stort nok! Forbandelse over Eder og Eders Børn! Tredobbelt Forbandelse over Eders Guder! Jeg river mig løs fra dem og Eder! Jeg spytter dem og Eder i Øinene! Der - - han sønderbrød Crucifixet og kastede det med et Hyl ned over Mængden.

Den svarede efter sin første Forbauselse med et Hyl, et Brøl, man saae Vaaben, et Par Skud knaldede, Fra Jacobeo styrtede til Jorden.

Han var truffen af et Skud i Brystet, og en anden Kugle havde knuust hans Haand. Men hans Lidelser vare korte, Døden kom hurtig, og i sidste Øieblik reiste han sig op, saae stivt paa de Omstaaende og sagde: Ti Uger! Santa Prassede!

Otto havde holdt den Døende i sine Arme, men blev bragt til at see op ved Lyden af en Stemme, der bydende spurgte: Hvor er den Skyldige?

Det var Capucineren, Pater Benedict.

Hvor er den Skyldige? Har man grebet ham? vedblev han myndig, mere som en Hærfører eller Politichef end som en Munk.

Allerhelligste Fader, der ligger han jo, sagde en Mand af Folket.

Han? Fra Jacobeo? Hørte Du ham ikke i dette Øieblik døe med Paakaldelse af Santa Prassede? Vil Du beskyldte ham, denne fromme Martyr, for Gudsbespottelse? Svar: Vil Du? Vil Nogen? Svar! Nu, hvor er da han, som talte, og for hvis Skyld vor Broder blev dræbt ved en Feiltagelse? Hvor er han? Hundrede Scudi til den, som bringer ham! - Værer sikre paa, Børn, det var en af Religionens og Statens Fjender! Giver Agt, det var en Protestant eller en Englænder; men vogter Eder dog for at gjøre en Uskyldig Fortræd!

Mængden havde adspredt sig som Skyerne efter et Uveir. Man saae hist og her smaa Grupper; men ogsaa de forsvandt. Arbejderne og de, som havde paataget sig at vaage over dem, fortsatte deres Værk i Taushed. De Castro stødte sammen med Otto og Alfons; han saae ud, som om han i de faa Minutter var bleven Aar ældre, og bad dem med dæmpet Stemme, som om Liget endnu var tilstede, at gaae hjem; han selv maatte blive for at ordne forskellige Ting med de Ældste i Ghetto.

102

Han kaldte dem endnu engang tilbage og sagde: Gjører mig den Tjeneste at gaae gennem Corsoen for at see, om vort Huus ikke brænder.

De bleve grebne af samme Frygt for, at Ulykkens Sluser vare aabnede paa vid Gab og overalt, og skyndte sig afsted.

Paa Corsoen var Alt stille. Paladset, som Sir James beboede, stod mørkt; Begge kom til at tænke paa den Dag, da de havde kaldt det Sorgens Huus, og kunde ikke komme af med de tunge Anelser. Men da den Ulykke, de vare blevne bragte til at frygte, ikke var indtraadt, vendte Tanken tilbage til det Indtrufne, og den

skrækkelige Begivenhed, Fra Jacobeos Skrig, Folkets Hyl, hans blodige Lig stod for Begges Phantasi. Ingen af dem havde endnu overværet en voldsom Død, endsige en saa forunderlig og saa kjær Persons; Sjælens Streng vedbleve at bæve af det voldsomme Greb.

Otto sagde: Jeg kan ikke sove, jeg vil holde Vagt her paa Gaden inat.

Jeg er forkommen af Tørst og Kulde, sagde Alfons; men jeg synes næsten, det er Skam at nyde Noget nu, selv om jeg kunde faae det.

Nu maae vi holde Liv i de Levende og lade de Døde sove, svarede Otto. En romersk Martsnat er ikke at spøge med. Der er Lys i *Café nuovo*; lad os see at faae Isvand.

Der var endnu mange Folk i *Palazzo Ruspoli* eller *Café nuovo*, og istedenfor at gaae ind i den store Sal, søgte de sig en ensom Plads i den lille Have eller Terrasse nedenfor Vinduerne paa den Side, som vender fra Gaden. Med Lædskedrikken kom Livsaanderne tilbage, og de begyndte at tale om alle Enkelthederne ved den mørke Begivenhed, den Ene fuldstændiggjorde, hvad den Anden ikke havde seet eller hørt. De udtalte sig uforbeholdent, fordi de talte Dansk, det Sprog, der ikke pleier at finde Forrædere.

Men i Vinduet tæt over deres Hoveder var et Hoved bøiet frem, halv skjult af de store Gardiner; det var Kammerherrindens, Skuespillerindens. Hun lyttede forbauset til, hvad disse to Landsmænd havde oplevet, og pludselig faldt det hende ind, om det ikke mulig kunde bruges. Du har luret paa mig! sagde hun sagte.

De reiste dem og gik ud paa Gaden. Henad Morgenstunden kunde Alfons ikke længer holde sig paa Benene; men Otto vedblev 103 at patrouillere til den lyse Dag, idet han sagde til sig selv: Jeg er sat paa Post jeg maa øve mig i at være Soldat.

Om Formiddagen var Rygtet om en stor natlig Ulykke, om en Munks Drab, naaet over hele Rom; men alle Biomstændigheder vare forvanskede til det Eventyrlige; Nogle sagde, at det havde været et Complot mod Paven, Andre, at Munken var østerrigsk Spion, atter Andre, at det kun havde været en forklædt Munk.

Kammerherrinden vidste, hvor Otto logerede, og kjendte en Familie, som boede i samme Huus. Hun besluttede under et Paaskud at besøge Familien for at erfare Noget eller gjøre Noget, hun vidste ikke selv, hvad.

Udenfor Ottos Dør standsede hun et Øieblik og saae paa hans Visitkort, der var heftet paa Døren. Hans Værtinde, der havde seet en Vogn holde udenfor og en ung Dame stige ud og gaae op, aabnede pludselig Døren og fandt sig Ansigt til Ansigt med den Dame, ved hvis Vogn hun havde seet ham paa Carnevalet. Med eet Blik havde Skuespillerinden gjættet det Meste af Forholdet; hun kunde ikke tage fejl af Udtrykket i de Øine, der saae en ung Dame ved Ottos Dør.

Boer ikke Hr. Krøyer her? spurgte hun.

Jo; men han sover.

Han kom sildig hjem inat.

Ja.

Veed De, hvor han var?

Nei.

Sig ham fra En, der interesserer sig meget for ham - og Skuespillerinden borede disse Ord som en Dolk i Italienerindens Bryst - at det er opdaget, man veed, hvem der kom til at skyde Munken. Men det er en Hemmelighedjeg betroer Dem, vaag over ham!

Italienerinden svarede ikke, og Skuespillerinden skyndte sig bort fra disse Øine, sikker paa at have udskudt en Piil; hvor den nu ramte, blev ikke hendes Sag.

Nogle Minutter efter gjenlød Nabolaget af et vildt Skrig: Fra Jacobeos Morder! Jeg har ham! Kommer hid!

Otto vaagnede ved, at der voldsomt blev slaaet og sparket paa hans jernbeslaaede Dør, og i første Øieblik troede han, tynget af 104 forvirrede Drømme, at han havde en Forbrydelse paa sin Samvittighed, og at det var Rettens Folk. Fuldt paaklædt, som han var, sprang han til Vinduet og saae ude paa Gaden en Mængde Mandfolk og Fruentimmer, der med vilde Miner truede op, raabte paa den hellige Jacobeos Morder og ved Synet af ham søgte efter Stene. Udenfor Døren, der trodsede alle Anstrængelser, brølede det: Død! Død over Sanct Jacobeos Morder!

Han greb til sine Pistoler; de vare uladte, og han havde ikke flere Kugler. Med rivende, hvirvlende Hast

foer Tanken gennem hans Hjerne, søgende efter Midler til Forsvar, men fandt ingen. Han var som i en Hule, beleiret af vilde Dyr; Brølene trængte sindsforvirrende til ham, han kunde have skreget med af Raseri over at være vaabenløs, givet i Raahedens Vold. Pludselig blev der en Slags Taushed, og han hørte sin Værtindes Stemme: Døren giver ikke efter! Denne Vei, brave Folk, gennem mit Værelse!

Den Dør, vidste Otto nok, gav efter for den svageste Kvindehaand. Men i dette Øieblik var det ikke Faren, der meest sysselsatte ham, det var den dybeste Forbauselse over at blive forraadt af en Kvinde. Det havde han ikke troet muligt paa den Maade, det var ligesom hans Natur imod, en dræbende Fornemmelse at blive forvisset derom, og med en særegen, ideal Uvillie syntes det ham nu, at hans Liv maatte være fortabt, at alle gode Aander svigtede ham, at der ikke var Andet at gjøre end med Foragt møde Forræderiet og modtage Stødet. Sidedøren aabnedes, og Mængden standsede et Øieblik, enten for, som Tigre, at samle sig til Spring eller studsende ved at see et ganske andet Udtryk hos Offeret, end den havde ventet. Hvad nu skete, foregik i rivende Hast. Værtinden var blandt de Forreste og foer frem med en Kjøkkenøxe; en Karl ved hendes Side kastede paa romersk Viis sin Stilet, den fine spidse Klinge ramte Otto i Brystet, stødte paa et Ribbeen, dirrede et Øieblik og faldt ved sin egen Tyngde ud af Saaret; i samme Nu havde Værtinden seet ham ind i Øinene, naaede hen til ham, og med Udraabet: Det er ikke ham! Morderen er sprungen ud af Vinduet, ned i Haven! dækkede hun ham mod de Fremstormende. Man ilede til Vinduet, og skjøndt der var Jernstænger for, troede man dog i sin Hidsighed Værtinden, vendte om og foer afsted, ud af Værelset og ned gennem 105 Haven. Der glemte Mængden, hvad den løb efter, og fulgte en anden Impuls, mod Sir James's Huus.

Otto begreb Intet af Alt dette.

Han havde uvilkaarlig grebet til Brystet og faaet Haanden fuld af Blod. Ved at see det sprang Værtinden til og aftørrede Saaret; men da hun formodenlig troede at see, at det ikke var dødeligt, forandredes Udtrykket i hendes Ansigt, som om hun fortrød at have ladet Mængden fare bort. Hun satte sig nærved Døren, dødbleg, med fastlukket Mund og bævende Næseboer og med de funkulende Øine stivt fæstede paa ham.

Der er Oprør i Byen! raabte Alfons, idet han kom farende op ad Trapperne. De vil dræbe alle Fremmede! Lad os komme ned til Sir James's!

Ja, sagde Otto og tog sin Hat.

Værtinden reiste sig og greb igjen Øxen.

Gud forbarme sig, hvad er det for skrækkelige Forhold, Du er kommen ind i? raabte Alfons, der afvexlende saae paa Værtinden og Ottos blodige Klæder.

Ikke af Pletten! skreg Værtinden.

Nei, tag Dig iagt! sagde Alfons, da Otto gik imod hende.

Slip mig! - Signora, sagde Otto, er det virkelig de udlovede hundrede Scudi, der friste Dem? dem kan jeg selv betale - gaa tilside!

Hun udstødte et Skrig og vendte sig bort.

Otto, Otto, hvad var dog det? sagde Alfons, da de gik ned ad Trapperne.

Spørg ikke; tal ikke!

- De kom ned paa Corso og trængte sig saa langt som mulig frem i Menneskemængden, som de langt borte havde hørt larme, men nu stod i pludselig Taushed, alle Blikke fæstede paa eet Punkt. Det var et Vindue i Paladset, hvor to Mænd brødes, de Castro og en af hans Tjenere, en Kamp om, hvem der skulde ud over Balconen, et forfærdende Tegn paa, hvad der rasede indvendig i det store Huus. Kampen blev afgjort, Italieneren foer paa Hovedet ud og ned, medens Mængden opløftede et skrækkeligt Raab og veg tilside. Der hørtes Hestetramp, de pavelige Dragoner kom ansættende. Mere saae og hørte Otto ikke; Nattens Anstrængelser, Blodtabet, 106 den overordenlige Sindsbevægelse overmandede ham, og han sank ned ved Mendozas Side.

- Da Otto vaagnede, laa han i en Køie og kunde af Bevægelsen ikke tage feil af, at han var paa et Dampskib; han hørte, at der nærved ham blev talt Tydsk. En Mand, aabenbart en Læge, forsikkrede en Anden, at der var aldeles ingen Fare. I Førstningen, blev der sagt, var der Feber og Phantasier; men den Søvn, som nu varer paa sextende Time, er ganske i sin Orden og kun Beviis paa en usædvanlig sund Natur, der helbreder sig selv efter Overanstrængelse.

Jeg troer Dem gjerne, blev svaret, og denne Stemme var de Castros.

Otto udstødte et Glædesraab.

De blev altsaa ikke dræbt! sagde han, da de Castro traadte hen til Køien. Men hvorfor er jeg bragt ned paa Tiberen?

De er ikke paa Tiberen, men paa Middelhavet, paa Vei til Genua.

Ja, saa! svarede Otto, og da Lægen lidt efter lod dem ene, spurgte han: Hvad er skeet?

Det skal jeg fortælle med faa Ord. Dragonerne ryddede Gaden og havde nær redet baade Dem og Mendoza over; men Alfons holdt trolig ud, skreg: En Fremmed! En Saaret! og saa blev De bragt op til os. Vor Stilling var bleven mislig i Rom; Capucinere og Jesuiter, der ikke vove at føre Folket directe mod det Nye, bruge Fra Jacobeos Død til at naae Maalet ad Omveie. Vi skadede Sagen ved at blive og efterlode blot en paalidelig Agent. Men saa vidste vi ikke, hvad vi skulde gjøre med Dem. Jeg gik med Dragoner op i Deres Logi for at hente Klædningsstykker, og der traf jeg en Pater Benedict, som for det Første erklærede, at endeel Værker, der laae paa Deres Bord, vare hans Eiendom, han havde staaet i Forbindelse med Dem, og dernæst i en ung Enkes, en Donna Agneses Navn, gjorde Fordring paa Deres Person og forlangte, at De skulde ægte hende paa Grund af Ægteskabsløfte. Jeg veed, hvordan Romerne og især Geistligheden ere i det Punkt, og turde ikke overlade Dem til maaskee at blive viet i bevidstløs Tilstand. Er De forpligtet, kan De vende om, naar De er bleven rask; men foreløbig lod jeg Dem i en Bærestol bringe til Civita Vecchia, og da der ikke var tilstrækkelig Plads paa det Dampskib, som bringer min Familie til Marseille, 107 saa indskibede jeg mig med Dem og Mendoza paa det Skib, hvor De nu er, og hvor jeg var saa heldig at træffe paa en tydsk Læge.

Otto greb de Castros Haand og trykkede den taknemlig. Efter en Stunds Forløb sagde han: Jeg maa takke Dem saa meget mere, som jeg i den Sag ikke er forpligtet.

Det var hans Natur imod at sige Mere. Han forudsatte, at de Castro enten vilde troe det Bedste uden Forklaring eller ogsaa tvivle om selve Forklaringen; men det piinte ham, at der baade i dette og i Forholdet til Pater Benedict var Noget, som kunde trænge til at stilles i et gunstigt Lys for en Anden som Skjønsmænd - at ikke Alt, hvad der angik ham, stod blankt. Det fjernede hans Sind med en besynderlig Smerte fra de Castro; thi det forekom ham, at denne let kunde sige sig selv, at han havde viist ham Venskab under Forudsætning af, at han var en Anden, end han var.

Alfons kom ned og bragte ved sin milde Glæde og Deeltagelse Fred over Ottos Sind.

Om Eftermiddagen tillod Lægen, at Otto kom op paa Dækket. Der var kjøligt; en let Modvind kom fra Norden; Middelhavet rullede sine mørkeblaa Bølger mod Skibet; Himlen stod derover som en blaa, sleben Staalhvælving, kold, men uden en Sky. I Sydvest skinnede Solen i farveløs Klarhed; dens Straalers Varme mærkedes knap under Pustet fra Alpernes Sneetoppe. Men altsom den sank, begyndte Farverne at komme og give Vidnesbyrd om, at man endnu var i det pragtfulde Syden.

Hvad er det, hist foran, lidt til Venstre, det Blaalige? spurgte Otto Capitainen.

Det er Elba. Imorgen tidlig kan De drikke Kaffe i Livorno.

Elba!

Hvo kan høre dette Navn og see Øen uden pludselig i Tanken at see de gamle Grenaderer gaae ombord og følge Ham, »Skjæbnens Mand«, tilbage til Frankrig, til Begestringen ved Grenoble og Lyon, til Ligny, til Waterloo og St. Helena. I ethvert sundt Gemyt vedligeholder sig en Cultus for den mageløse Naturmagt, den overordenlige Personlighed og tragiske Skjæbne. Hjertet bæver og svulmer af Vemod og Begeistring og skuer op efter det Store, hvis synlige Fodspor det har truffet paa.

108

Otto vendte sig bort fra de Andre, ud mod Elba, og sagde ved sig selv: I store Magter, tager mig dog engang heel og holden! Jeg har begyndt at mærke, at man maa betale. En saadan Skjæbne som Han kan jeg vel ikke faae; men giver mig paa min Viis mit Austerlitz og sender mig saa kun mit St. Helena!

Paa Skibet blev ikke talt om Andet end Revolutionen, og Otto, hvis Forestillinger for et Øieblik havde været utydelige og drømmeagtige, kom derved paany til Erindring om, at Verden var ude af Fugerne, at ingen gamle Skranker længer stod, men at Enhver ligesom i Menneskehedens Ungdomstid kunde gribe ind, virke og skabe, alt eftersom han kunde gjøre sin Personlighed gjældende. Men blandt Passagererne vare Meningerne ved Lidenskab, Frygt og Haab saa forvirrede, at det ved deres Omtale af Forholdene tog sig ud, som om Fastlandet var en vaklende, svømmende Bygning og Skibet et fast Punkt, hvor Nogle for Øieblikket hvilede. Pludselig huskede Otto paa, at hans Reise nu uden hans egen Medvirkning, ført af selve Skjæbnen, gik imod Nord, til Schweitz og Alperne, hvor Comtessen havde sat ham Stævne - og Comtessen var nu ved Afstanden, ved den digtende Erindring og selve Skjæbnens Indgriben bleven ligesom Kvindelighedens

Incarnation, hendes Billede opsteg i hans Phantasi som Indbegrebet af de Personligheder, der havde tiltalt ham; hvad saa forunderlig dybt havde grebet ham i hans Barndom fra Emilies Aasyn, hvad der virkede paa ham fra Camilla Hald, syntes ham ogsaa at være optaget i Comtessens Fuldkommenhed; hun var Virkeliggjørelsen af hiint »ewig Weibliche«, der indtil Dødsstunden lokker de poetiske Mænd. Men hun var ogsaa det første Herlige, der havde mødt ham i Europa, den Første, der havde bragt store Begivenheder paa Bane, og nu voxede hun ydermere, blev næsten en Genius, om hvis Gjenkomst der kunde været Tvivl, hvis ikke hele Verden havde antaget Skjær af det Vidunderlige. Blodet skjød ham saa stærkt til Hjertet, at Lægen, der ikke begreb Aarsagen til et uventet Tilbagefald, lod ham gaae tilsengs.

Da man endelig nærmede sig Genua, spurgte de Castro Otto, om han følte sig stærk nok til at reise videre tillands. Otto beroligede ham i denne Henseende, og de toge nu en bestemt Aftale. De Castro skulde hente sine Slægtninge i Marseille og vilde i Løbet af fjorten Dage komme tilbage og over Genua reise til Genf, i hvis 109 Nærhed, ved Coppet, Familien alt tidligere, før Revolutionen forstyrrede dens Planer, havde leiet en Villa for Sommeren. Otto skulde efter et lille Ophold i Genf gjøre en Bjergreise enten ene eller med Alfons og saa vende tilbage og træffe de Castro, hvorpaa de Alle skulde følges ad videre.

Ottende Capitel

Man kan blive saa vant til at fornemme Tilværelsen som en Række af oplivende Begivenheder, der endog under Sammenstød og Forvirring bære Ens Lykke over Bølgerne, at man modtager en ny, uventet Glæde som en Selvfølge, en Tribut til Ens gode Genius. Det gik Otto saaledes, da han den første Formiddag paa en Spadseretour langs den skønne Rhone-Quai i Genf pludselig stod overfor Comtessen og hendes Søster. Med Undtagelse af, at hun nu traadte over fra Geniustilværelsen i Virkeligheden, svarede hun ganske til Forventningen. Med ham var derimod foregaaet en Forandring, som han ikke selv mærkede; man færdes ikke i den Slags Omgivelser og Begivenheder, som han kom fra, uden at faae mere Personlighed. At de mødtes paa et andet Sted og tidligere, end de havde ventet, var snart forklaret, idetmindste forsaavidt, at Damerne hentydede til de nye Begivenheder, der gave dem Haab om at faae deres mailandske Familiegodser tilbage, endskjøndt efter Maaden, hvorpaa det blev sagt, dette ikke engang syntes det største Formaal.

Byen er saa lille, De træffer os nok igjen, sagde hun til Afsked.

Det troer jeg ogsaa, sagde Otto ved sig selv med stille, dyb Tro paa sin Lykke.

Et Par Skridt derfra saae han i et Vindue, i det store Hotel ved Floden, Hald staae og læse en Avis. Han hilste op, og Hald raabte ud til ham: Ih, er det Dem! Skal vi træffes igjen! Kom op!

De vare komne den foregaaende Aften i næsten uafbrudt Reise fra Neapel og endnu noget anstrængte af Reisen. Man spurgte hinanden om Nyt hjemmefra, men Ingen vidste Noget, undtagen at den nye Konge havde bebudet en Forfatning, og at der var nogen 110 Splid; men det saae saa fredeligt og ubetydeligt ud i Sammenligning med det, som foregik rundt omkring dem.

Camilla var angst og nedtrykt af Forstyrrelsen, af alt det Truende, Vilde og Usammenhængende, som havde omgivet hende.

Hald sagde: Her er sgu virkelig Fare rundt omkring; det er dog afskyeligt; man risikerer at see blodige Lig paa alfar Vei. Og ogsaa her ere Menneskene blevne ubændige og væmmelige. Om det saa er Opvarterne, ere de storsnude.

Otto svarede: Jeg har seet noget Lignende; men det er dog kun, fordi der er nyt Foraar i Menneskeslægten og al Naturen, og dets Sundhed mærker man først ret, naar man kommer til den stærke Race paa denne Side af Alperne.

Ja, grønt er det, sagde Hald.

Der skal skabes noget Nyt og Stort. Men ifølge alle gamle Myther skal der Menneskeblod til de store Menneskeværker.

Ja, Tak skal De sgu ha'e, svarede Hald, man mærker nok, at De ikke er gift. Men forresten, Gud bevare's, man tør ikke være Egoist i den Grad, at man foretrækker sig selv for det Store, naar man virkelig forstaaer det; men hvad skal skee? Sig De mig det! Veed De det? For jeg veed det saamæn ikke.

Jeg heller ikke, svarede Otto. Skillerummet mellem os og Uendeligheden er taget bort, der er aabnet en saa umaadelig Udsigt, at man maa misunde de Børn, der nu fødes, hvad de skulle see og opleve! Men naar jeg skal sige, hvad det synes mig at gjælde om, saa er det, at i mange hundrede Aar have Menneskene nu levet for Nødvendighedens Skyld, for at leve kummerlig og døe kummerlig; nu skulle de leve for Livets egen Skyld, frit udvikle deres sande Menneskenatur, og saa skal den moderne Verdensbevidsthed gjøre sig gjældende i Skjønhed ligesom den græske; hele Jorden skal gennemstrømmes af Aand; der skal ikke være nogen By saa ringe, at den jo har Bygninger i ædel Stil og Marmorstatuer.

Bah, bah, holdt, sagde Hald; Phantasier, min gode Ven. Tro De mig, jeg har ogsaa sværmet engang; men jeg veed det: et velindrettet Fattigvæsen er i social Henseende det Høieste, man kan komme til.

Otto taug. Camilla sagde med nedslagne Øine, at det syntes hende, 111 at naar et Menneske havde en saadan Tro, maatte han slaes med.

Otto svarede: Ja, Forandringen er maaskee ogsaa, at nu skal hver Mands Liv være en Orlogsmands.

Da han gik fra dem, havde han med Styrke den Følelse, der havde udtalt sig i hans Ord. I end høiere Grad end før var han ved de to Kvinder bleven opløftet til Livets stærke Alvor. Ved en uvilkaarlig, ham selv uforklarlig Tankebevægelse kom han til at mindes det grevelige Bal, da han havde ønsket To at forelske sig i. Det greb ham et Øieblik og fremkaldte paany hiin dunkle Fornemmelse af, at Noget i Livet er en hemmelighedsfuld Gjentakelse, en Omsætning i høiere Potens. Men denne gang, følte han, var det ogsaa i alle Henseender en høiere Potens, han stod ikke nede i Lidenskab og Attraa, hans Sjæl var over Attraen og blev baaren opad af to Genier.

Der blev af Dilettanter givet en Concert til Fordeel for de i 1846-Revolutionen Saarede og de Faldnes Efterladte. Under de forhaandenværende Omstændigheder, da kun eet Parti viste sig offentlig og dettes Tilhængere vare Stadens Seirvindere og ligesom indbyrdes beslægtede, var der ikke Tale om en sædvanlig Concert, Alt havde snarere Udseende af et Familieselskab, hvor Halds og Otto og nogle faa Andre syntes de eneste Fremmede. De vare komne med andægtig Tro paa musikalsk Nydelse og sad nu tilligemed et Par ubetydelige Landsmænd udenfor den Glæde, der omgav de Andre. Men endelig, til Ottos glade Overraskelse, optraadte ogsaa Comtessen, og da hun havde sunget, gik Otto hen og hilste paa hende. Han vidste ikke af, at Camilla havde vakt Opsigt i Selskabet, og at tiltrods for Verdens Revolution var Øieblikkets Hovedspørgsmaal for ikke faa Personer: hvem af de To, Comtessen og Camilla, der var den smukkeste. Han befandt sig uden at vide det mellem to fjendtlige Leire, og Comtessen, der ved Siden af sine store Planer fandt Tid til at være Kvinde og betragtede ham som bærende Camillas Farver, modtog ham med forøget Venlighed, ja næsten Ømhed, saa at det var, som om en duftende varm Sky af Virak pludselig omgav ham. Hun forestillede ham for nogle Herrer, en General og en Oberst, hvis Navne utydelig flagrede forbi ham, og efter et Par 112 Minutters almindelig Samtale lod hun ham tage Plads ved Siden af sig og spurgte, hvor han vilde hen. Nu skulde De følge os, sagde hun; nu samles vi for at gjøre Italien frit.

Da han kom tilbage, spurgte Hald, hvem den Pokkers smukke Dame var, og hvor han kjendte hende fra.

En Grevinde!? udbrød den kongelige danske Embedsmand; og hende har De saadan uden Videre gjort Bekjendtskab med paa Reisen? Ja, saadan skal man reise!

Lidt efter lidt, deels ved den Ynde og Bestemthed, han ikke kunde undlade at beundre, deels ved den Frihed, som til alle Sider omgav ham, følte Hald sig ogsaa fri og sagde til Otto, idet han tog ham under Armen: Hør, De kunde forestille mig for Grevinden, jeg havde dog Lyst til at høre hendes Stemme naar hun taler.

Otto følte, at Hald begik en utilgivelig Tactløshed, men kunde ikke unddrage sig.

Comtessen modtog Hald, som om hun vilde sige til Camilla: Din Elsker har jeg taget for fuld Valuta; men Din Mand tager jeg kun for halvhundrede Procent. Hald fik Alting halvt: Hun vendte sig halvt til ham, hendes Smil maatte han dele med Otto, og selv Ordene, hun henvendte til ham, giede tilligemed hendes Blik tilbage paa Otto - og tilmed talte hun paa fransk Viis til ham i 3die Person.

Desuagtet var Hald henrykt over at have gjort Grevinde Belgardes Bekjendtskab og over at have povet en Smule Usædvanligt.

Hald kom strax efter i Samtale med et Par fremmede Herrer og fandt en stor Tilfredsstillelse ved at tale med Fremmede, tale Fransk og tale om Grevinden. Otto gik tilbage til Camilla, og der var i hendes Stemme, da hun henvendte sig til ham, noget saa paafaldende Blidt, en saa beskedene Kvindelighed, at Otto ved denne Tone og de danske Ord blev ganske rørt og vendte sig til hende som til Hjemmet efter at have været det utro.

Hun gik en lang Omvei, spurgte først om nogle af de Musicerende, dernæst om de Herrer, han var bleven forestillet, og endelig, da hendes Stemme lidt efter lidt var bleven munter, om han havde faaet behagelige

Efterretninger fra Rom, da han talte med den italienske Dame.

Ja, paa en Maade, svarede han. Comtessen har rigtignok ikke selv været der; men hun gjorde mig det Forslag, at jeg skulde drage med at erobre Italien.

Camilla taug. - Altsaa det, hun fra sin Barndom af havde anseet for Livets høieste Formaal, at være en Mands Genius og sende ham til store Gjerninger - det saae saadan ud, det oplevede en Anden!

Otto troede, at hun taug af Misfornøielse, at hun havde anseet hans Ord for Praleri, og begyndte at minde hende om Verdensforholdene, og hvad hun selv havde sagt Dagen i Forveien. Han blev afbrudt ved, at en ung Mand optraadte og spillede Violin.

Hvad er Deres Mening om ham? spurgte Camilla, da det var endt.

De vil smile, naar De hører min Dom, svarede han, for jeg kan ikke bedømme Musik jeg hører altid den Musicerende.

Nu, hvad synes Dem da om den Musicerende?

Jeg troer, at der mangler noget Betydeligt i hans Liv; han har ikke kjendt gode, elskelige Kvinder, hans Talent har ikke faaet Indvielse - for den behøves til den poetiske Magt.

Ja, sagde hun, overrasket over selve Ordene og over at skulle høre dem fra ham, hvem hun engang havde bedømt paa næsten tilsvarende Maade. Ja, det er sandt, at der mangler Noget i hans Spil; men troer De virkelig, at Sligt kan gaae over i Violinen?

Jeg troer, det gaaer over i Alt. Jeg troer, at Mænd, der vare en bedre Skjæbne værd, blot ved den ene Mangel sygne hen og døe som Græs i Tørke, medens et livsaligt Blik fra en god Kvinde vilde være som Foraarsregn og Sommerdug.

Han vidste ikke, at han sagde Ord, som drog stærkere end hine fire og tyve Heste, der vare spændte for Guerickes Halvkugler.

Alfons optraadte.

Ogsaa han var bleven greben af disse heftig bevægede, haabfyldte, friske Omgivelser; med hele sin musikalske Sjæl havde han optaget de stærke Stemninger og kom uvilkaarlig til at componere dem sammen med sin Slægts Tradition. Han spillede som Thema Mirjams Sang, først denne store, grandiose krigersk-religiøse Hymne, og varierede den derpaa, omsatte den i Tidens Stemning. Det slog an, det forenede alle Tilstedeværende i en festlig, ideal-krigersk Tanke, endog i en Slags Følelse af Guddom og Religion, men en krigersk Selvstændigheds Religion. Spillet blev modtaget med en 114 Begeistring, der ikke lignede en sædvanlig Musik-Enthusiasme; thi man opfattede Musikken som en Art Virkelighed, Kampen, den afmalede, var for Døren, og da næsten umiddelbart efter de sidste Tacter lød skingrende Krigsmusik fra Republikens Artilleri, der kjørte forbi til en Maneuvre, og man hørte den svære, stridbare Rumlen tilligemed Hestetramp, forenedes Begeistring i et eneste umaadeligt Raab for: Republiken og Friheden!

Otto var maaskee dybere betagen end de fleste Andre; thi denne Musik hørte til hans Barndom og første Ungdom, havde grebet ind i hans Liv, to Gange kaldt det Bedste og Idealeste i hans Sind til Kamp, og nu syntes den ham at strømme luttrende gennem hans Sjæls Inderste og forene det med Verdens største og skjønneste Stræben. Aldeles bestemt forekom han sig hemmelighedsfuldt udvalgt og forudbestemt til at færdes med det Mægtige, som ordnede sig i Tiden.

Camilla havde Vanskelighed ved ikke at græde. Hun fandt det Hele saa mægtigt og skjønt; men paa hende næsten uforklarlig Maade var hun stillet udenfor det; det saae paa hende hartad fjendtligt. Ikke en eneste Begivenhed var forefalden, siden hun traadte ind i Salen, og dog var hun bleven ydmyget, viist tilside, hen i en Krog.

Men hun vedligeholdte Dametonen, og for dog at sige Noget, sagde hun til Otto: Hvad synes De om den Musik? Kan De heller ikke bedømme den?

Han svarede: Mendoza er min bedste Ven, og Musikken, han spillede, hører saagodtsom til mit Liv, naar den lyder til mig, hænder mig Noget. Men De vilde ret gjøre mig en Tjeneste ved at sige mig, hvad De synes om den.

Camilla sagde, idet Taarerne pludselig traadte hende i Øinene: Det er deiligt Altsammen her; men det er, ligesom Danmark blev heelt borte. Det er, ligesom Danmark var ude mellem Vognhjulene.

Det er sandt, sagde Otto bevæget, vi høre ikke hjemme her.

Hun vedblev: Hvad kan Danmark byde sine Sønner, naar den store Verden saadan aabner sig for dem! Men husk paa, at naar de Bedste ikke komme hjem, saa ville vi Andre føle os hjemløse.

Deres Øine mødtes. Hun lod ham et kort Øieblik see sig ind i Sjælen; saadan forekom det ham, og han drak Livets Nectar i et 115 dybt Drag. Han vidste, at hun enten Intet havde sagt eller næsten for Meget; men han opfattede det, som om hun, ikke personlig, men paa Danmarks Vegne viste ham Kjærlighed, som om hun havde viist ham den høieste Fortrolighed, der nu fra hans Side maatte gjengjældes med den høieste Ridderlighed. Han sagde det ikke reflecterende til sig selv, det kom ud af hans Sjæl, at nu, efter saadan Gunst, efter saadanne Ord, maatte han gaae bort fra hende, ikke føie nogen ny Dag i hendes Nærhed til denne Dag, aldrig søge hende igjen, men tjene hende og Fødelandet trofast til sidste Stund.

Han sagde: Det er det Herlige ved vor Verden, at Alt, hvad der er godt og skjønt, mødes og er sammen, om end tusinde Mile blive lagte imellem.

Han saae Hald komme tilbage og vedblev, idet han reiste sig: Har De Budskab at udrette hjemme i Danmark, Frue?

Hun forstod ham mageløst godt. Hun forbausedes over, at der endnu var Saadant at møde i Verden, hun kunde have smilet og grædt af mangfoldig Sindsbevægelse, og Alt laa i hendes Stemme, da hun sagde: Naar reiser De?

laften eller imorgen tidlig, Frue!

Hvad er det for Historier? Hvorfor vil De reise saa pludselig? spurgte Hald. De har jo Venner, De skal træffe her om nogle Dage, og saa kunde vi jo Alle reise sammen. For vi tage bort om nogle Dage vi vil ligge en Maanedstid paa Rigi, blot man snart fik gode Breve hjemmefra.

Ja, det er rigtignok en Aftale, at jeg skulde gjøre en Bjergreise og komme tilbage hertil igjen og møde mine Venner; men det er da ikke absolut nødvendigt, og i alt Fald kan det saa strax gaae nordpaa.

Naa, saa følg da idetmindste med hjem og drik et Glas Viin til Afsked eller skal vi gaae over paa Rousseaus Ø? Ei, Mendoza, Tak for Musiken, kom, gaa med os Andre!

Den lille, saakaldte Rousseaus Ø ligger i Rhonen, imellem Genf og dens Forstad; en Bro fører dertil.

Fra det nærliggende Hotel havde Hald ladet bringe Aftensmaaltidet, og det lille Selskab sad under ungt Løv tæt ved de stærkt strømmende, grønlig friske Flodbølger. For de Tre var Floden ligesom symbolsk Virkeliggjørelse af Tankernes Strøm; de lyttede til 116 den og indadtil. Alfons var endnu betagen af den Sindsbevægelse, hvori han havde spillet, af den store lyksalige Forsoning, der uvilkaarlig syntes ham tilveiebragt mellem hans Race og Tiden, og til hvis Fuldbringelse det var blevet givet ham at være medvirkende. Han mindedes sin Ven og Stamfælle, der urolig, lidenskabelig og dybt havde søgt et lignende Maal, og for hvem det første Øiebliks Enighed strax havde medført et Brud og derpaa Døden. Saa gik Tankerne til dem, der havde været tilstede, til de Castro, Sir James, Baronessen og deres Datter - sødtbetagen gled Tanken med Strømmen.

Camilla tænkte paa sin tidligste Ungdoms Idealer og paa Livet, der senere prosaisk eller uskjønt fristende eller smertebringende havde skilt sig fra disse, saa at hun en Tid havde troet, at Idealet var som et Speilbillede af Landet i en Sø eller som Skyerne ved Solnedgang. Nu havde det mødt hende; ridderlig havde en Yngling knælet for hende og var gaaet til Kampen med hendes Handske skjult paa Brystet. Virkeligheden og dens Forhold bleve forherligede ved, at Idealet virkelig havde berørt dem og lyst derover; hun kuride nu bedre finde sig i dem, syntes hende. Den rene Tilbedelse og Lydighed - en Lydighed, der hævede hende selv op til Fordringen - var hende som en Strøm fra Paradiset, der jo udsendte fire hellige Floder. Hun syntes at sidde ved en af dem og lyttede, til den og til Ottos Stemme.

Stærk og mægtig i sit Sind ved at have været det Skjønneste nær, grebet det og gjemt det i sit Bryst, sad Otto og talte fornuftig med Hald om Ting, han knap tænkte paa. Det var for ham, som om Floden var Livets store Strøm og Øen hendes og Halds Baad. I et andet Fartøi skulde han selv seile og mødes med hende i Evighedens Ocean, og i denne Forestilling var en Følelse, saa stor og reen, saa usigelig lyksalig trods en stille Smerte, at det nu syntes ham, uagtet det faldende Mørke, at fjernere ude maatte Bredden staae med Lys og Blomster, og at Flodens Vande skyndte sig afsted dertil. Han længtes blot efter at faae Offret fuldbragt.

Den Eneste, for hvem Floden var Rhone og Øen ret faststaaende, var Hald, der paa en Opvarters Autoritet forsikkrede Otto, at der næste Morgen ikke gik noget Dampskib over Søen, ligesom der ingen Diligence var før næste Aften.

Da de skiltes og Otto med et hjerteligt Haandtryk havde taget Afsked med Alfons, gik han ned til Quaien

og leiede en Seilbaad, der strax skulde bringe ham over Søen. Klokken var ti, Himlen var mørk; Skyerne hang ubevægelige i den milde Foraarsnat. Næppe vare de komne ud, før de ovre mod den savoyiske Kyst, i det dybe Mørke under Alpebjergene, saae Blus, og strax efter kom en Lyd af Instrumenter, der paa feeagtig Maade kastedes tilbage fra Klipperne, saa det lød, som om Bjerge, Jord og Sø gave sig til at klinge paa det lifligste og paa en Maade, som intet Menneske syntes at kunne frembringe.

Efter en Stund at have lyttet fornøjet sagde Baadføreren: Jeg gad vidst, hvad det er for et Selskab, der har alle de Instrumenter med sig! Skal vi ikke gjøre et Slag derover?

Otto svarede: Hold Coursen! Den Musik følger med os; det er et Menneskes Tanker!

Skipperen saae forbauset paa ham, men holdt Coursen, og Musiken fulgte dem, om mulig end deiligere, men svagere, end mere aandeagtig.

Endelig standsede den.

Nu faldt hun i Søvn, sagde Otto til sig selv.

Ved Dagens Frembrud fortsatte han Reisen tillands, og alle Mennesker, han kom i Berørelse med, viste ham en besynderlig Velvillie, som om de instinctmæssig mærkede, at han var et Menneske, der af ideale Magter bares hen over Virkeligheden. En aldrende Mand, en fransk Schweitzer, sluttede sig især til ham og fortalte i Korthed sin Historie. I en Alder af femten Aar var han kommen i Lære hos en Juveleer og havde arbeidet anstrængt for engang at blive ligesaa rig som sin Mester og saa komme ud og nyde alt det Skjønne og Store i Verden; men det havde taget Tid, det ene Aar var fulgt efter det andet, og nu, da han endelig var bleven rig og havde trukket sig ud af Forretningen og vilde reise om i Verden, var han bleven gammel, paa denne Dag fyldte han sit fem og halvtredssindstyvende Aar. Kjørte de forbi Piger paa Landeveien eller i en By, saa saae de Alle op paa hans unge Sidemand. Det gjorde 118 ham godt, at Blikkene dog kom i hans Nærhed, han nød den tabte Ungdom gennem Otto og gav at forstaae, at han gjerne vilde reise sammen med ham, hvad dog ikke kunde skee, da han vilde kjøre ad Landeveien, men Otto gaae ind i Bjergegnen. Udenfor St. Maurice indbød han Otto til et saa festligt Middagsmaaltid, som var at tilveiebringe, og saa skiltes deres Veie. Otto mærkede knap, at han var bleven ene. Hele Verden, Bjerge og Floder saavelsom Byer og Mennesker, syntes ham at være en eneste, af Lysglands overgydt Allee, der strakte sig rundt om Camilla, uendelig fjernt og uendelig nær. Først da han vaagnede næste Morgen i et Værtshuus inde mellem Bjergene og havde lagt Søvnens mellem sig og Afskedsøieblikket, følte han, at han virkelig var fjernet, men havde dog endnu sit Indre fyldt af den store, glade Vished om at have oplevet noget forunderlig Skjönt og viist en Adfærd, der var det værdig. Men da han i en lille By paa Alpernes Afhang mod Nord blev overfaldet af Uveir, af Regn og Hagel, der pidskedes ned af den vrede Stormvind, huskede han paa, hvor langt afsides han havde begivet sig hen, og imellem de tause, tvære, uskjønne Mennesker fik han en knugende Følelse af at være ene, afskaaret, medens Camilla rimeligviis reiste fra Genf til Zürich, ikke at tale om, at Comtessen maaskee snart med en heel Hær drog mod Italien!

Hvorfor har jeg begivet mig ud af Verden? spurgte han sig selv. Hvorfor skal jeg ogsaa strax tage enhver Ting heroisk, strax op paa Kothurnen! Jeg kunde være bleven og have gaaet fornuftig og kløgtig mellem de to deilige Kvinder, nydt deres Selskab med taknemligt Sind, indsuget Musik og Poesi og saa maaskee fulgt med Halds til Zürich! Ja, i Guds og alle Engles Navn, hvorfor har jeg ikke gjort det? Det forstaaer sig, det var nu engang saadan bestemt, Planen var nu engang lagt og vedtagen i mit eget Sind - ak, men det er saa tungt! Havde jeg vidst, at det vilde blive saa tungt aa, jeg kunde ikke gjøre Andet! Naar hun nu reiser, er der ikke en Opvarter eller Kudsk paa hele Veien, som jo kan faae Lov at see hende og maaskee række hende Haanden, naar hun stiger ud eller ind. Men hvorfor ere vi Adelsmænd, som Herluf Trolle sagde, hvorfor staae vi i første Klasse uden for at opleve større Glæder og større Smerter! De høre hendes Ordjeg hendes Sjæl! De see hende, 119 og mig følger hun! Overalt er hun nær, kalder mig til snart at udrette Noget, der kan glæde hende. Hjemmet, Danmark, der før var saa tomt, er nu oplyst af hendes glædebringende Skikkelse, og som ved Guds Dommedagskalden reise sig alle gode Mennesker og fylde Landet og tillige mit Sind med Kjærlighed. Men de ere

dog lykkelige, som ere hende nær!

Da Natten kom, velsignede han den, fordi den tvang Alle i Huus og forhindrede Afstanden mellem hende og ham fra at voxte, og da Dagen brød frem, velsignede han Lyset, fordi det var fælles for hende og ham. Hver af Dagene, som nu gik, var sludfuld, tung og trist; men den foregaaende var ham altid kjærere end den nærværende; thi den var nærmere ved hende.

Nogle Morgener hævede de runde, tunge, hvidgraae Skyer sig som fra et Natteleie, stege op ad Bjergenes Sider for igjen at komme dragende ned i lange Masser og indhulle Dalene i Regn. Andre Morgener gik Skyerne ud af Dalene, i Rækker som udrykkende Escadroner; en enkelt Sky kunde løsrive sig et Øieblik som en urolig Hest, der igjen bliver tvungen ind i Geledet. Man saae ikke, hvor de bleve af; Himmelrummet syntes at optage dem i sin Uendelighed, og saa var det pludselig klart Solskin, og de høie Tinder stode

lysende med deres Snee, medens der over de lavere Bjerge var gydt en blaalig Duft. Da kunde man henad Eftermiddagen fra en Bjergtop pludselig see Masserne bryde frem som ud af Smuthuller, hvor de listig havde skjult sig eller været inde og hentet Artilleri, og som i barsk Fryd over at have skuffet de tankesnilde, men svage Mennesker udsendte de Tordenen, der i mangfoldigt Eccho blev kastet tilbage, medens Solen skinnede oven over og lidt efter lidt i truende mørkerød Glands syntes at indgaae Forbund med de fjendske Magter og skjule sig i dem.

I den mægtige Natur var en sund og mandig Oplivelse, og Otto begyndte at oversee sig selv, holde Regnskab med, hvad han vidste og hvad han vilde, digte Sange og lægge rolige Planer.

Saadan kom han, efter at have passeret Furca-Gletscheren og steget over Andermatt og Djævlebroen nedad mod Vierwaldstättersø, til Altorf, og da han efter Skik og Brug havde indskrevet sig i Fremmedbogen, hændte det sig, at Værten saae i Bogen og udbrød: Fra 120 Danmark? Saa kunde De maaskee tale lidt med en syg Haandværksvend, som vi have liggende her, og som vi ikke vide, hvad vi skulle gjøre med; han giver sig ogsaa ud for Dansk.

Værten førte Otto ud i en Slags Skuur, og da de fik den Syge til at vende sig om imod dem, gjenkjendte Otto Peter Krøll.

Peter! Er det Dig? raabte Otto.

Den Syge stirrede i første Øieblik stivt og ligegyldig paa Otto, men kjendte ham pludselig, og efter at have gjort frugtesløse Forsøg paa at reise sig og vise sin Glæde, vilde han kysse Ottos Haand. Det Første, han yttrede, var at bede om en Kop Kaffe.

Har man virkelig været saa ubarmhertig mod Dig, Peter? spurgte Otto.

Ikke saadan ganske ubarmhertig, svarede Peter; men det er en Skurk af en Doctor og en gjerrig Hund af en Vært. Moder gav mig altid Kaffe, naar jeg var syg.

Saa skal Du ogsaa have Kaffe trods hele Altorfs Facultet!

Otto Krøyer! Dem sender Vorherre mig.

Ja, det kan nok være, Peter; men der er dog en anden Person, vi nærmere have at takke. Nu maa Du over i mit Værelse, og saa skal Du strax faae Kaffe.

- Det lod altsaa ikke til, at Peter Krøll nogensteds havde fundet det, han var reist ud efter, den rige Person og den Frihed, ved hvis Hjælp hans Opfindelser kunde blive til Virkelighed. Hvilken Forskjel imellem dette Øieblik og det korte Samliv i Kjøbenhavn, da Haandværksvendens Frihed havde forekommet Otto saa skjøn og misundelsesværdig! Selv havde han ikke blot fundet og nydt saa Meget, men endog havt Raad til at opgive det Største.

Nu troer jeg, at Din Lykke er gjort, Peter, sagde Otto næste Dag; hvis Du blot snart kan vinde med til Genf, saa skal jeg der gjøre Dig bekjendt med en Mand, som har baade Villie og Evne til at udføre Noget. Vi ville seile herfra over til Luzern og saa kjøre lempelig til Genf.

Det kan jeg magelig, svarede Peter Krøll.

Underveis, i deres Samtaler, kunde Otto ikke undlade at yttre Troen paa, at der dog var en særegen Kraft og Freidighed i Haandværkernes frie Vandreliv.

Aa, ja, sagde Peter, naar man ikke saa tidt følte Tomhed i Maven 121 og Mangel paa Noget at hylle sig i. Friheden, den er ikke saa stor endda. Man har dog ogsaa i den Stilling et Navn at holde i Hævd og Ære. Opfører man sig ikke honnet, gjør man ikke i alle Maader sin Skyldighed, saa kommer man i Verschiß. Folk troe, at det gaaer som i Lumpazivagabundus, at man tager sin Ziegenhainer i Haanden og gaaer fra den By, hvor man finder det ubehageligt, til en bedre By. Jo, vist! Nei, det gaaer i Livet ikke til som paa Theatret. De lave et Theaterstykke af Randsien, men ikke af Mandens Liv, der bærer Randsien. Naa, man skal da opføre sig honnet, og saa pines man af Concurrencen. Det er en Spore, der altid ligger En i Siden, og man drives frem til uafladelig Anstrængelse. Og hvo siger En et godt veiledende Ord? Hvo raader En til at gaae tilhøre eller tilvenstre? Ingen. Dumper man, saa lee de. Haandværksvenden slaaer ud til det Yderste, i Glæde og i Sorg; han kjender intet Bedre; han har nok Spore i Siden, men intet Bidsel i Munden. Man lærer ogsaa saa lidt. Derfor gaae saa mange, ja Totrediedelen kan man vel regne, i Hundene.

Med saadanne Samtaler gik Tiden. Peter kunde fortælle mange smaa Begivenheder, som han havde oplevet, og som interesserede, hvorimod Otto ikke kunde gjøre Gjengjæld med det Ringeste af sit Liv; thi ingen Begivenhed havde Interesse uden som Deel af hans indre Historie eller fik kun ved denne sin rette Farve.

De vare komne nogle Mile fra Luzern og holdt udenfor et Gjæstgiversted. Peter blev paa Vognen, medens Hestene fik Vand, Otto gik ind i Gjæstestuen og gav sig til at blade i Fremmedbogen. Som han havde anet, stødte han paa Halds og Camillas Navne midt iblandt endeel andre Reisendes. Han kaldte paa Værten og spurgte, naar de To havde været her. Værten maatte huske sig om og svarede endelig: Aa, han med den smukke, rare Dame, jo, de sov her iforgaars Nat og reiste herfra igaarmorges.

Det løb rundt for Otto. Hvis han ikke havde opholdt sig i Altorf for Peters Skyld, vilde han have mødt dem her, været sammen med dem en Aften og en Morgen!

Trods den Umage, han gjorde sig for at skjule sin Sindsbevægelse, mærkede Værten den og sagde: De vilde til Einsiedeln og blive der en Dags Tid; de reise langsomt; De kan godt indhente dem. Jeg kan leie Dem en Hest.

122

Saa lad den sadle! sagde Otto, ilede ud til Peter og raabte: Paradiset er i Einsiedeln, Peter! Lad mig reise derhen! Jeg skal give Dig Breve med til Hr. de Castro og til Alfons Mendoza, vort Byesbarn. Han vil sørge ligesaa godt for Dig som jeg.

Peter taug, og Otto skyndte sig tilbage til Værten, der førte ham op i sin bedste Stue og bragte ham Skrivematerialier.

Men da Otto skulde skrive og opstille sin Beslutning i bestemte Ord, kom Kampen. Han huskede sit Løfte, og han syntes sig selv at svigte sin lidende, fattige Barndomsven. Som en rivende, bortskyllende Strøm kom saa igjen Tanken om Camilla; men i næste Øieblik huskede han paa Hald og tænkte sig hans Mine, hans stille, vidende Smil, hvis han havde mærket eller erfaret Noget. Striden bølgede saa voldsomt i Otto, at den oprørte hans hele Tilværelse, og det var da for ham, som om fra hans Væsens Dyb reiste sig hans egen Skikkelse eller Billedet af ham, som han havde været i Barndommen, eller egenlig heller ikke dette, men Billedet af hans Sjæl, som den oprindelig var anlagt, hans eget Ideal, og han saae paa det, skjøndt det var skjult i ham selv, og han følte Medlidenhed over, at det skulde føres hen og være Gjenstand for en fremmed Mands Haan. Det forsvandt saa hastig, som det af den stærke Sindsbevægelse var blevet fremmanet; men nu kunde han ikke reise. Nei, sagde han jeg skal til Genf, jeg skal! og paa Ære, jeg vil! Han opløftede uvilkaarlig Øinene og saae, at der paa Væggen vare flere Indskrifter, og over Døren stod med store Bogstaver: Nehme mein Kreuz auf Dich und folge mir!

Ja, Han er Æren, hviskede Otto, gik ud og betalte med nedslagne Øine for den sadlede Hest, steg op ved Siden af Peter og kjørte videre.

Peter kunde godt see, at der havde været en usædvanlig Kamp, men havde for megen fiin Følelse til at spørge. Men da Otto lidt efter begyndte at tale, i saa mild og blid, men dog alvorlig Tone, som man sjelden hører, greb Peter hans Haand og sagde: Otto, dersom jeg glemmer denne Dag, saa glemme Gud mig i min Dødsstund.

Otto svarede: Han glemmer heller ikke mig den i min Dødsstund.

123

Mere blev der ikke talt om denne Sag, og de ankom til Ouchy, gik ombord paa Dampskibet og seilede over til Coppet.

De Castro var tilstede, og efter de første venlige Hilsener gjorde Otto ham bekjendt med Peter Krøll og med Aarsagen, hvorfor han havde ført ham hid. Snart talte de Castro og Peter som gamle Bekjendte eller Venner, og Otto kunde mærke, at Alt, hvad der paa fornuftig Maade kunde gjøres, vilde blive gjort.

Han stillede sig ved Vinduet, saae ud over Søen til Genf, og da et Dampskib, som vilde lægge til ved Coppet, var i Sigte, sagde han, at han vilde tage over til Byen og see efter Breve; han havde skrevet til Postcontoiret i Rom og bedet det forandre Adressen til Genf. De Castro sagde, at saa vilde han rimeligviis træffe Damerne, Sir James og Alfons, som vare seilede over for at gjøre Indkjøb.

Paa Postcontoiret forefandt Otto Brev fra Schiøtt. Efter at have beskrevet nogle af de nyeste Begivenheder, vedblev Schiøtt:

Man vil vistnok adskilligt Sundt og Alvorligt. Man har den gode Samvittighed, den Tilfredsstillelse at være Patriot, at ville det elskede Fødelands Vel, og det elskede Fødeland bestaaer af lutter Jeg'er. Men Egoismen idealiseres ved ikke længer at sige Jeg. Forandringen er foreløbig, at det gamle Danmark er baaret til Graven, det gamle, gemytlige, snakkesalige Danmark, der sværmede for Poesien og i sin høie Alderdom havde bevaret adskillige gode Traditioner. Nu staae Partier beredte til at bekjæmpe hinanden, og de ville sandsynligvis skaffe os al den Frihed, de behøve til at kjæmpe. Vi ere allerede blevne i høi Grad parlamentariske og gjøre gode Feinter; vi ere i den Henseende som de unge Confirmander; det første Mandige, de lægge sig til, er den Last at smøge m. M.

Mit lille Jeg vil ikke raade Deres høistærede Jeg til at forhaste Hjemreisen. De kommer for sildig til at hæve Dem frem og falder blot som en Dryp i Tønden under Taget. Hvis De kan opleve store Ting og i Dem selv gjemme Noget til bedre Tider, saa vil jeg riskere det Utaknemlige at give Dem et godt Raad, hvilket er, at De skal tage, hvad der bydes Dem derude. Har De Lyst til darausen at gaae tilveirs paa en Krudttønde, saa kan De jo ogsaa. Hvis jeg med mine ringe Kræfter kan gjøre Noget for, at De til Belønning bliver sat mellem Stjernerne, tilbyder jeg mine *bona officia*. Ønsker De Plads 124 nærved Orion, hiin vældige Jæger, eller ved Berenices Haar? Min Smag er for det Sidste. Skulde De sætte Priis paa at medtage et subjectiv sandt Budskab om vor lille Hær, saa indlægger jeg til saadan Brug en lille Avisartikel.

Jeg haaber, De paaskjønner den Anstrængelse, hvormed jeg besvarer Deres forskjellige Epistler, og forbliver Deres

velaffectionerede *Schiøtt*.

Otto stak smilende Brevet i Lommen; han saae Hjemmet fra et andet Standpunkt og kunde ikke paavirkes paa denne Maade, og selv mellem Linierne af Brevet laa Antydning af Friskhed.

Han vilde endnu kun over paa Rousseaus Ø for end engang at hengive sig til Minde og Længsel og saa lukke Alt dybt ned i Erindringen.

Alting var uforandret, kun at den lille Plet var torn. Grenene med det unge, fine Løv bøiede sig ned over Stedet; Floden skyndte sig uforandret susende forbi. Han satte sig, hvor han hiin Aften havde siddet, ligeoverfor Camillas tomme Plads, og han manede det Forsvundne op og holdt fast paa det med den forunderlige, aandedrætstandsende Vemod, som Hjertet har ved en saadan Leilighed. Hjertet flyver op som en Fugl, der paa Ruinerne af den nedbrændte Bygning søger sin Rede, søger forgjæves og slaer med Vingerne.

En Opvarter fra Hotellet kom forbi, og Otto bad ham bringe Viin og Brød; han vilde til Afsked holde Kjærlighedsmaaltid paa dette Sted.

Opvarteren bragte det Forlangte og kom lidt efter hastig tilbage med et Brev. Det var lige ankommet, i Convolut til Værten, med Anmodning at faae den Fremmede, det var adresseret til, opspurgt, og Opvarteren erindrede at have seet Otto i Selskab med Brevskriveren. Brevet var fra Hald og for en Sikkerheds Skyld adresseret baade til Otto og Alfons; det lød saaledes:

Gode Krøyer!

Jeg har havt det Uheld at falde paa et af disse velsignede Bjerge og støde mit Knæ, saa jeg formodenlig en god Stund maa holde mig stille. Hvis dette Brev - som jeg haaber - træffer Dem, saa gjør mig den Tjeneste at kjøbe endeel Bøger og sende mig dem tilligemed saa mange af de nyeste tyske og franske Aviser, De kan overkomme. 125 Veed De Nyt fra Danmark, saa tjen mig i at skrive det til mig, og kunde De bekvemme Dem til at gjøre en lille Omvei paa Hjemreisen og besøge en falden Landsmand, saa gjør det. Jeg har skrevet til Værten i Hotellet om Bøger; men ham kan man vel ikke forlade sig paa. Jeg lader mig bringe over til nærmeste Flække, Schwytz; der træffes jeg.

Deres meget forbundne

H. N. Hald.

E. Sk. Hvis Hr. Krøyer ikke skulde være i Genf, henvender jeg samme venlige Anmodning til Dem, gode Hr. Mendoza.

Fra dette Øieblik var Otto ikke mere sig selv mægtig, havde kun een Tanke, der rev ham med som en Stormvind: gjensee Camilla. I Alting saae han Skjæbnens Villie, selv i de Omstændigheder, der havde forhindret ham fra at møde Halds underveis, eller i Beslutningen om at reise til Genf, i Æresordet, han havde givet sig selv, og hvorved han havde undgaaet at blive latterlig ved at ile efter dem, medens Hald nu selv kaldte og indbød, og medens Skjæbne smilede. Og var der Noget i hans Natur, som gjorde Modstand mod denne Skjæbne, saa var det ingen Jernstang.

Han gav sig øieblikkelig ifærd med at besørge det Nødvendige og traf endelig efter nogen Søgen Alfons.

Naa, velkommen! raabte Alfons; seiler Du med over til Coppet?

Nei, jeg har været der, og nu reiser jeg.

Reiser Du? Hvorhen? Og naar kommer Du da tilbage?

Det veed jeg ikke.

Men betænk dog, Otto, vi skulde jo følges ad Allesammen, og vi Andre reise i overmorgen!

Hør, Alfons, der er indtruffet Noget i mit Liv, som jeg ikke kan beherske. Det er maaskee galt, hvad jeg gjør; men fulgte jeg Jer, saa blev jeg aldrig Menneske, jeg vilde være som en tør Gane eller afsvedet Græs. Jeg har engang for alle bedet Skjæbnen om at sende mig Lykken; den byder mig den nu paa sin Maade, og jeg tager den.

Er det den italienske Comtesse?

Nei. Spørg ikke.

Hvor det vil gjøre de Castro og dem Allesammen ondt!

Ja, jeg kan indsee, at jeg aldeles fordærver det med de Mennesker.

126

Tal om mig, saa godt Du kan, Bring dem uendelige Taksigelser, alt det Hjerte jeg har tilovers! Og lev vel, Alfons, kjære Alfons!

Saa det er ramme Alvor? Vil Du da ikke hilse paa Baronessen og min Forlovede?

Miss Mirjam? Saa Du er forlovet med hende! Gud skee Lov! Det glæder mig! Til Lykke!

Kom ned og hils paa dem!

Nei, der er Skibet, som skal føre mig og min Skjæbne! Farvel! farvel!

»Til Seir og Lykke blev Volmer født«, sang Otto indvendig for at tvinge Sindet til ikke at vakle.

Niende Capitel

Den sidste Deel af Veien gik gennem en Allee af Kirsebærtræer i lige Linie til Halds Huus.

I et Speil, der hang i Havestuen, havde Camilla seet Otto komme, og da han kom hende nær og hun vendte sig, havde hun Damens gjæstfrie Venlighed, uden at det var ham muligt at opdage Spor af nogen anden Følelse. Idet han i Afstand havde seet hende paany, havde han bævet af Glæde og Angst eller Undseelse over, at han saaledes indfandt sig som Menneske af anden Rang, efter at han som Væsen af første Rang havde taget Afsked. Nu, da hun modtog ham uden Spor af Sindsbevægelse, gik Angsten over; han forekom sig stegen ned til Jordens Paradiis efter at have med hartad urimelige Anstrængelser været ved Grændserne af det himmelske.

Der blev ikke Leilighed til megen Samtale enten med hende eller Hald; thi strax efter indfandt sig Lægen og Præsten, hvem Hald strax havde stiftet Bekjendtskab med. Hald var kommen i lidt skjævt Forhold til dem. Han havde betragtet den lille By som en ubetydelig dansk Kjøbstad og overfor dens Præst og Læge gjort sig gjældende som den store Tourist, der kom fra Paris, Rom og Neapel. Doctoren, en aldrende Mand med et rødmusset, jovialt Ansigt 127 under graa Haar, havde til Gjengjæld for Halds Beskrivelser givet sig til at fortælle smaa muntre Historier først fra Byen, saa fra Canton Schwytz, saa fra nærmeste Cantoner, saa fra fjernere Cantoner, saa fra Sydfrankrig, saa fra Paris - thi han havde været overalt, studeret eller praktiseret overalt - og Hald, der hver Dag haabede, at Doctoren var færdig, blev hver Dag skuffet og overvunden.

Med Præsten havde Hald givet sig til at tale som Verdensmand og skjemtende slaaet paa, at Geistligheden burde have Lov til at gifte sig. Præsten havde med største Høflighed taget dette meget alvorlig og svaret: Vor Herre frie os fra en saadan Ulykke!

Men hvor kan Deres Høiærværdighed kalde det en Ulykke? Geistlighedens Ægteskab er jo først forbudt for faa hundrede Aar siden af Paven og kan tillades af en Pave.

Ja, men Forbudet er i Consequens af vor hele hellige Religion.

Skulde da vor hellige Religion, spurgte Hald smilende, egenlig have til Hensigt at foranledige Menneskeslægtenes Ophør?

Præsten svarede med uforandret høflig Alvor: Hvis De vilde læse blot Anden Mose Bog, 19de Cap., vilde

De see, at der paabydes Forsagelse endog for Mængden, der forberedes paa at modtage det hellige Bud - hvad maa da ikke fordres af dem, der skulle opbevare og forkynde det, være Ideens Bærere, som det hedder i det moderne Sprog?

Hald kaldte i sit Hjerte Præsten en Hykler, men var overfor denne Alvor i Forlegenhed med sit Smil. Han slog om og gav sig til at tale om Rom, beskrev smilende Livet der, men mødte pludselig en Modbemærkning, som Præsten i Forbigaaende støttede paa, at han havde levet to Aar i Rom, i *Collegio Romano*.

Men saa er De jo Jesuit! udbrød Hald, i sit Indre næsten angst.

Nei, desværre; jeg havde kun faaet Tilladelse til at studere der imod at gjøre Afkald paa at blive optaget i Jesu Selskab, og hvis ikke vor hellige Fader selv løser mig fra mit Løfte, bliver jeg vel her til min Dødsdag.

Hald spurgte yderst spændt: Hvad opnaaer man da ved at komme ind i det Selskab?

Præsten svarede: Der er strengere Disciplin. Man staaer kun under Generalen, og gaaer, hvorhen han befaler.

Ja, vist! tænkte Hald.

128

Ei, der have vi jo igjen Fredens Due med Oliebladet, sagde Doctoren og sigtede hermed til Pigen, der ordnede Whistbordet og bragte Kort. Alle Tre vare udmærkede Whistspillere; det havde knyttet dem sammen, og de fik hver Dag idetmindste en Times Parti med største Andagt.

Denne Dag vilde man af Høflighed mod Otto have en fjerde Mand; men Spillet blev kort, fordi man strax opdagede, at han spillede altfor slet til det Selskab.

Hvor er De tagen ind? Hvor boer De? spurgte Hald.

Camilla havde følt og erkjendt, at hvis Otto tog sin Bolig hos dem eller tæt ved, maatte hun og Hald reise, hvad det end skulde koste. Til hendes Overraskelse svarede Otto, at han boede i Altorf i Canton Uri,ovre ved Enden af Vierwaldstättersø. Altsaa ved Foden af St. Gotthard, ved Veien til Italien og formodentlig til Comtessen!

Men hvad er det for en Urimelighed? Hvad har De for der? Hvorfor skiller man sig saadan fra Landsmænd? Sæt, man laa og kom Noget til her! udbrød Hald.

Doctoren sagde: Der gaaer hver Morgen Dampskib fra Altorf hertil og hver Eftermiddag Dampskib herfra til Altorf.

Naa, det kan da bøde lidt paa Urimeligheden, sagde Hald, medens Camilla vendte sig bort, usikker, forvirret, uden Magt til at beslutte Noget og med en besynderlig Smerte og dog næsten Begyndelse til Smil over, at Hald ved sin Adfærd kom til at gjøre Forholdet piquant.

Otto havde lidt for meget af Længsel og følte sig for ydmyg overfor sit brudte eller forandrede Løfte, til at der i hans Sind skulde være anden Tanke end med yderste Nøisomhed at benytte den Lykke at være hende nær. Blot han igjen kunde see hende, blot han paany kunde indaande Luften, hvori hun færdedes, saa syntes ham, at han endog kunde opgive at forlange et Blik eller et Ord af hende. Det gav ham en saa god Samvittighed overfor Hald, at han i dette vanskelige Øieblik vedligeholdte en aldeles rolig og sikker Holdning, Noget, der beroligede Camilla ved at fremstille ham med en Koldsindighed - hendes Hjerte ikke troede paa.

De to verdenskloge fremmede Mænd havde alt overskuet Forholdet, om de end ikke saae de indre Kræfter. Paa Hjemveien sagde Præsten om Hald: Det er en Mand, der slet ikke forstaaer, at man frivillig kan bringe store personlige Offre. Mulig, han snart kan komme til at bringe tvungent Offer.

Jeg har ret Lyst til nærmere Bekjendtskab med det unge Menneske, sagde Doctoren. Han forekommer mig som en Sky svanger med Lynild, der en smuk Foraarsdag ganske stille seiler ind til os. Hvilken Elasticitet og Energi der seer ud til at være i hans hele Sjæl og Krop!

Han seer ikke ud til at ville afstaae fra Noget. - Den Slags Mennesker, vedblev Præsten, har ingen Skriftefader; man kan ikke blande sig i deres Sager. Han tilfødte efter en Pause: I Rom saae jeg noget Lignende begynde mellem nogle protestantiske Fremmede; det endte med, at de Overlevende gik tilbage til vor hellige Kirke.

Man maatte hellere hjælpe dem til at finde sig tilrette i den hellige Natur, tænkte Doctoren.

Saa ofte Præsten var ene med Camilla, gjorde han Forsøg paa at drage hende til Katholicismen. Men Maaden, hvorpaa det skete, befordrede et ganske andet Formaal end det, der stod ham for Øie; thi han

bestræbte sig for at vise, at man bør gjøre Alt af Kjærlighed til Christi Person, og udhævede derfor Christi Elskværdighed, anbefalede ham som Gjenstand for ekstatisk Tilbedelse, som en Brudgom, hvem saa mange Tusinder af Brude havde helliget sig, og som bør foretrækkes for alle Andre. I et Hjerte, der bærer Spiren til »den søde Lidenskab« i sig, er den Slags Tale som en varm Aande, der bringer Spiren til at voxer, uden at Hjertet ret veed, i hvad Retning det skeer. Naar han fik hende i Kirke og hun overværede Messen, hvor et veløvet Chor med smukke Stemmer sang de herlige Melodier og Røgelsen ombølgede hende, saa kom usigelige, bløde Længsler efter noget Idealt, og hvordan hendes Tanker end gik, saa endte de ved det Øieblik, da Otto havde opgivet Alt for at lyde hende. Og saa besynderligt var det, medens Duften lagde sig om Sjæl og Sandser, at hun ikke kunde bortstøde ham nu, da han ulydig var kommen for maaskee at hente Lydighedens Løn. Hendes tidlige Ungdom med dens stærke, hemmelige Følelser, med Alt det, hun havde betvunget, da hun havde uddannet sig selv til Huusmoder og Dame, reiste sig paany i hendes Sind, forenede sig med Hjertets høie, ideale Raab: Ubetinget, sand Hengivelse til En! Hun mindedes ogsaa Dalbergs Lære om Eden: at den aldrig kunde binde Personligheden og det syntes hende, at for hele Verden var kommet den Befrielsestid, hvori Personligheden blev unddraget gamle, trykkende Forpligtelser for at indtræde i nye, ideale Forhold.

Noget syntes at være foregaaet, der tyngede hendes Sind. Engang, da det hele Selskab var samlet, sad hun nærvæd Hald, og han bøiede sig over og strøg kjærtegnende hendes Nakke. Hun flyttede sig hastig tilside og spurgte derpaa: Var det en Oldenborre, Du holdt hen paa mig?

Kun Doctoren forstod denne Scene, begreb, at Camilla med overordenlig Aandsnærværelse havde opdigtet Tanken om Oldenborren for at skjule den Hast, hvormed hun havde flyttet sig fra sin Mands Kjærtegn.

Otto opfattede og optog Alt som et Daguerreotypi, glemte Alt, hver Nuance, med yderste Nøiagtighed; men hans Sjæl stod stille, reflecterede ikke, vovede ikke at uddrage et Resultat. Thi, hvis hun elskede ham? Der kunde aldrig komme Vished nok for dette Ord, der maatte afgjøre hans Liv.

Han turde ikke udfordre Visheden; hans Sjæl bevarede Sky overfor den lukkede Rose og vilde ikke aabne den til Ja eller Nei. Men han var sikker paa Velvillie og Sympathi, han fornåm al den Lyksalighed, der gjennem Luften kan bæres fra en Kvinde til en Mand. Al Naturen forvandlede sig for ham. Tstedenfor ubestemte Masser blev ved hendes Side Bjerg, Skov og Sø til Hieroglypher, hemmelighedsfulde, smilende, hellige Tegn paa Fryd og Medfølelse. Alt syntes ordnet for hendes Skyld netop saaledes, stod i Forhold til hende, og han blev klog paa utallige Ting ved hende. Han gik forbi Kirken og bemærkede tilfældigviis en Arabesk, der slyngede sig opad Portalen, ganske som en Lok i hendes Haar, syntes ham. I samme Øieblik blev ham den venetianske Bygningskunst paa Piazzetta forklarlig. Han forstod, at det mægtige Stof ikke var blevet saa blødt, ikke havde antaget saa villige Former under Bygmesterens Haand formedelst Studium af Mathematik o. desl., men at Kjærlighed havde givet ham Magt, saa at Stenene vare blevne som Kniplinger. Han 131 begreb, at mangfoldigt Stort i Verden, hvorom man havde lange Beskrivelser, var kommet af Kjærlighed, og at Alt, hvad der var skjønt i Menneskelivet saavel som i Naturen, var Symbol paa den; han begreb det, fordi han oplevede og erfarede det.

Ofte seilede han ikke tilbage til Uri, men gik, naar han forlod Halds, den modsatte Vei, ind i Bjergverdenen. Det hændtes da jevnlig, at han ved Ave Maria naaede til en lille By, en Fjerdingvei borte, udenfor hvilken stod en gammel Kirke og et Kloster for barmhjertige Søstre. Egnen var besynderlig smuk. Den snevre Dal var besaaet med Frugthaver og gjennemstrømmet af en Skovbæk, der korn ud fra de himmelhøie Bjergmasser. Især naar Nonnernes Aftensang lød, syntes Klostret at hvile i Bjergenes Skygge med forunderlig, overjordisk Tryghed. Nonnesangen steg mod Himlen saa reen og længselsfuld, helligende Jordens trodsige Masser. En Stemme var der især, som forekom Otto mærkværdig blid, from og inderlig. Mere end een Gang, naar Sangen ophørte, aftog han sin Hat og raabte paa Dansk, sikker paa ikke at blive forstaaet: Tak, Du skønne Nonnestemme! Saa gik han videre opad Bjergstien til en eller anden Sennhytte. Sennpigen redte ham Seng i Forstuen udenfor hendes Kammer; der var efter Egnens Skik hverken Laas eller Slaa; men Alting syntes ham at vide og forlade sig paa, at hans Troskab var bunden andensteds. Han gik videre ved Solopgang, naar Pigerne paa det grønne, vide, dugvaade Bjergplateau begyndte at kalde og synge, naar Kvægets Klokker lød rundt om i den tynde Luft, naar Alpehorn hørtes fjernt, naar al Naturen syntes at istemme en mægtig, høitidelig Morgenpsalme. Med eller uden Ledsager besteg han høie Fjeldtinder, medens han digtede Ord til de Melodier, der lød om ham. Gjennem Husets Folk naaede til Camilla Fortællinger om, hvor rask, uforfærdet og gavmild den unge Fremmede var, og hun kunde ikke værges sig imod at lytte med Velbehag og Stolthed.

En Formiddag var hun paa en Spadseregang med Præsten kommen op ad en Bjergsti, og de mødte Otto, som steg ned. Samtalen blev, som altid med Præsten, religiøs. Han fortalte Begivenheder af sine Sognebørns Liv og udledte Alt fra en uransagelig Villie, der greb ind, hvorimod Otto søgte Forbindelse mellem Aarsag og Virkning og vilde udlede Alt fra to Hovedsætninger: Enhver Ulykke kommer af en Feil, og: Enhver Lykke kommer af en god Gjerning. 132 Han sagde: Fra Vuggen til Graven gaae vi mellem disse to Principer som denne Sti mellem Bjergvæggene paa begge Sider. Dette forkastede Præsten, og medens de kom forbi Kors og Billeder, der efter Egnens Skik betegnede Ulykkestilfælde og antydede deres Natur,

standsede han foran et Billede, der forestillede, hvorledes en Mand og en Kone arbejdede sammen, og pludselig var en stor Steen rullet ned og havde slaaet Konen i Hovedet. Mandens Forfærdelse og Konens blodige Henseggen var tydeliggjort raat, men energisk. Præsten stod foran dette og pegede opad mod det Ubegribelige, i Henhold til Johannis Evangelium 9de Cap. 1-3 V. Men Camilla anlagde Ottos Lære og kom til en vis Klarhed i sit Sind: Hald skulde ikke bestjæles. Hvad der end skulde indtræde, dette skulde ikke skee; ingen forrædersk Utroskab.

- Hald og Otto kom en Formiddag i lang Samtale. Hald yttrede sin Forundring over, at en Præst, der havde faaet en saa storartet Opdragelse, var bleven hensat i en saadan Afkrog, og meente, at der maatte være Noget i Veien med ham. Det, antog Otto, var ikke rimeligt; han var formodenlig netop bleven udvalgt paa Grund af Dygtighed, fordi her var hemmelige Protestanter.

Hvor veed De det? spurgte Hald.

Det har jeg opdaget rundt omkring. Der er et Kloster og en Kirke herinde mellem Bjergene, og første Gang jeg vilde dertil, tog jeg en Dreng herfra med for at vise mig Vei. Jeg kunde mærke paa ham, at han var Protestant, og at han var mistænksom imod mig, fordi jeg vilde til den Kirke. Men jeg fik ham beroliget, og saa skulde De see, hvilken Kjærlighed der kom hos ham, og hvor han fik Trang til Meddelelse, skjøndt paa den Maade, der er egen for de Forkuede. Han er kun en ti, elleve Aar, men har en forholdsvis stor Modenhed; han har vel tidt siddet i en Krog og hørt paa sin Families Klager over Undertrykkelsen og fulgt dem med mere Følelse og Forstand, end de Andre anede. Engang havde en Munk været der og holdt ilde Huus med hans Moder og truet hende med, at hun skulde blive udsultet; han var dengang sex Aar og laa paa en gammel Kuffert og rullede sig sammen og fik Smerte i Underlivet af Vrede. Nu er han glad over, at der er Revolution; han venter, at Krigen skal naae hertil, og at han kan komme til at skyde Munke.

Det er Satan til Dreng! Gaaer De saadan om og gjør Bekjendtskaber?

133

.... Det er interessant at reise saadan ak, ja, naar man ikke har et daarligt Knæ. Hvad er det for et Papir, De har der sammenrullet?

Det er et Croquis jeg har optaget af Bjergene

Af denne Egn? Til hvad Nytte? Hvortil?

Mens vi ligge her indespærrede, glemmer De reent, at hele Verden er ude af Fugerne. Man kan jo aldrig vide

Hvad kan man aldrig vide?

Naar en Jæger vil blæse i sit Horn, som der staaer i Sangen.

Hald stirrede et Øieblik paa ham og sagde endelig: Ja, naar man ikke er gift, saa kan man altid være beredt. - Men den Præst jeg har gjort Bekjendtskab med her, er virkelig mærkelig af en katholsk Præst at være, vedblev Hald og fortalte Otto Yttringerne om, hvad der skulde fordres af Ideens Bærere.

Otto blev alvorlig og tankefuld.

Hald agtede ikke derpaa, men tilføiede: Reent abstract eller overjordisk er det sandt; men det er umuligt i Praxis. Jeg troer forresten, at Coelibatet er upolitisk.

Det troer jeg ikke, sagde Otto. Det er netop snildt; hvis Præsterne vare gifte, vilde de fleste Fruentimmer ikke skrifte til dem.

Hm, sagde Hald og gjorde store Øine, hvor De er klog paa Fruentimmerhjerter!

Eller dum; men saadan har jeg hort eller læst, svarede Otto parerende i Octav med et Smiil. Nu havde han lært det.

Naa, det er ikke Deres egen Opdagelse, sagde Hald beroliget.

Otto kom denne Aften sildigere end sædvanlig fra Halds, og da han gik henad Kirsebæralleen, syntes Byen ham at ligge med usædvanlig Skjønhed under Stjerneskinnet, medens det høie Fjeld ludede ud over dens hvide Mure, og gjennem Stilheden hørte han en svag Musik. Den standsede, medens han gik efter den; men da han kom forbi Kirken, saae han, at der var Gudstjeneste, og gjennem de aabne Døre lokkede Scenen hemmelighedsfuldt; thi der var næsten ingen Lys, og fra det store, mørke Rum lød tactmæssige Døn af en dyb, stønnende Andagt fra en stor Menighed. Det drog 134 ham indenfor; det kaldte ham med dets mysteriøse Inderlighed, med dets Blanding af Lidenskab, Smerte og Fred, hvortil der altid findes en tilsvarende, bævende Streng hos den, som elsker, frygter og haaber.

Strax efter at han havde faaet Plads i en Krog, steg Præsten op paa Prædikestolen; men det var ikke Sognepræsten, Otto gjenkjendte med nogen Overraskelse Pater Dauw. Han var altsaa her paa Mission, han havde sandsynligviis faaet det Hverv at virke paa de blandede Cantoner.

Efter en Bøn, holdt med blid og blød Stemme, og hvori hentydedes til Farerne, der omgave den hellige Religion, begyndte Pater Dauw sin Prædiken. Hans Foredrag havde noget særeget Fortroligt, som om Fjender stode udenfor den lille Kreds, og paa mærkelig Maade kom derved noget Lidenskabeligt i Luften. Han sagde, at Kirken til forskjellige Tider, naar den var i Trængsel, havde behøvet Kræfter af forskjellig Art, og Herren havde altid vakt dem, der netop behøvedes. I den første Tid, da man havde havt at kjæmpe mod Hedningedommens *Sandselighed* og *Begjær*, havde Kirken behøvet Mænd og Kvinder, der ganske forsagede Legemet, i Ørkenerne øvede sig i *Afholdenhed* og *Kydskhed* og derfra bragte denne Aand ind i Byerne, hvor den efter haard Kamp blev seirende. I den næste Periode, da Kirken var bleven stærk, havde den herskende Fjende været *Rigdom*, og da havde Herren vakt saadanne Mænd som Frants af Assisi, der især tilbageførte Nøisomhed og *Fattigdom*. Atter kom en Trængselsperiode, det var *Frafaldets*, Vantroens, Protestantismens Tid, og da havde Herren vakt den hellige Ignatius Loyola, hvis Ildsjael bøiede det Haarde og Stridige og tvang det under *Lydigheden*. Jesu hellige Orden gik i Striden under *Lydighedens* Fane, holdt ud med *Lydighed*, døde med *Lydighed*. Nu var kommen en ny Prøvelsens og Trængselens Tid: Gemytterne vare blevne *lunkne* og *ligegyldige*, Aanden var svag og smaalig. Nu fordrede Herren *Iver*. Men Herren fordrede Alting heelt. Man maatte være heelt ivrig for det Helliges Seir, man maatte stille sig fuldstændig i Kirkens Tjeneste; med Kjendskab til sin egen Kortsynethed maatte man hos Kirken søge Oplysning om, hvo der var Ven, og hvo der var Fjende, i Tillid til Kirken gaae løs paa Fjenderne med *Iver*, ja med blindt troende *Iver*; thi denne Blindhed i Guds Tjeneste var det rette Klarsyn. Men 135 hvordan kunde Nogen komme til en saadan *Iver*, medmindre han først bekjendte sine Synder og fik Aflad og da som luttret Stridsmand gik tilbage i Verden under det hellige Banner! Nu var Tiden kommen, da de *Lunkne* skulde udspyes, men de varme Hjerter samles om det Hjerte, der var blevet gjennemboret af syv skarpe Sværd. Hvad er det for et Dyr, som I see udhugget foran mig paa denne Prædikestol? vedblev Pater Dauw. Det er en Høne. Det er Sindbilledet paa vor hellige Kirke; I ere Kyllingerne. Gaa, hvorhen I ville, I kunne ikke hjælpe Eder selv; Eders Sandser ere for svage, Eders Forstand for slap! Hvorledes ville I hjælpe Eders kjære Forudgangne, som ere i Skjærsilden? Kun ved Kirkens Forbøn; den har Magten dertil. Hvorledes ville I selv hjælpes ud af Pinen? Kun ved Kirkens Forbøn! Dømmer nu, hvad det er for Mennesker, der fornægte vor Kirke, ja angribe den! En Slægt af Hedninger lig Cananiterne. Saasart de have menneskelig Følelse i Livet, komme de til os. Jeg har nylig gjenoptaget en protestantisk Dame i Kirkens Enhed. Det, som førte hende til os, var Afskyen for den evige Fordømmelse; hun fandt, at der maatte være et tredie Sted, hvis Gud var Gud. Man er umenneskelig, naar man ikke føler saadan. Jeg har gjenoptaget andre Vildfarne, der erkjendte, at naar der er en Udødelighed, saa kunne ogsaa de kjære og store Afdøde fornemme os og gaae i Forbøn for os. Man er ikke noget heelt Menneske, naar man ikke er Katholik. Men heel Katholik er, som jeg alt har sagt Eder, kun den ivrige. Hvad er et Regiment uden Fane? Hvilken helligere Pligt har Soldaten end følge Fanen? Hvad Ret har han til at raisonnere, naar Fanen er i Fare? Velan, den hellige Fane er i Fare! Den begjærer Eder! I skulle komme heelt og holdent, med *Iver*! Jeg kommer fra Steder, hvor Atheisterne have Magt og undertrykke Eders Brødre. Jeg kommer fra Egne, hvor det er en Forbrydelse, en Latterlighed, et Martyrium at være Katholik. Jeg er sendt af Paven, Christi Statholder; mig er givet Fuldmagt til at føre og lede, til at løse og binde. Naar jeg siger: Tal, skulle I tale; naar jeg siger: Ti, skulle I tie; naar jeg siger: Slaa, skulle I slaae. Saadan skal det være formedelst Kjærligheden til Eder, at I kunne have Noget at forlade Eder paa i denne Forstyrrelsens Tid, at I kunne blive frelst i den Herre Christi Navn, forsaavidt I bekjende Eders Synder og faae Indvielsen ved at være ivrige.

136

Talen sluttede med Underretning om, naar og hvor Skrifte fandt Sted, og med Meddelelse af Betingelserne, hvorunder fuldstændig Aflad kunne erholdes.

Otto gjenkjendte Aanden ligesaa vel som Manden. Der var den Forskjel, at det nu var fuldstændig Alvor istedenfor den tidligere halv æsthetiserende Discussion. Det Hele forekom Otto at lyde som Jægerhornet, ja som Generalmarsch og Allarmtromme. Trommen rørtes nu endog imellem Bjergene, hvor han var skjult, og ligesom af en høiere Magt var han bleven ført hen i denne Kirke. Egoismen sagde: Hvad kommer det Dig ved? Du har det godt; Du oplever Alt dette som Tilskuer. Men en anden Følelse i Sjælens Dyb oprørte sig mod en saadan Aandens Thronfrasiselse. Han havde hjemme paa Jorden; de andre Menneskers Sag var ogsaa hans; de havde Krav paa ham; han bævede af Uro. Men hvad skulde man gjøre? Verdens Hank viste sig for ham; men den var af Taage. Og hvem kunde man ønske fuldstændig Seir? Han vidste, at begge Parter forsaavidt havde Ret, som de undertrykte hinanden, hvor de fik Magt. Man skulde selv have en saadan Vælde, at man kunde tilmaale dem deres Ret og bringe dem til at være Mennesker. Man skulde være et Grevebarn, en Fyrstesøn, have et Billede som Camillas i Hjertet og bringe hele den Kjærlighed, som knyttede sig hertil, og den Viden, han havde indsamlet, til Herredømme. - Maaskee ved en flygtig, men skarp Tanke om hans Forhold til Halds Huus, dukkede i dette Øieblik hiint Barnebillede op i hans Indre og vaandede sig. Det medførte en glimtende Forestilling om, at der var et Ridder- eller Fyrstendømme at erhverve trods Fødsel, og at det var allestedsnærværende, naar man kunde opbyde den rette, men overordenlige Kraft.

Da han kom ud af Kirken, var Maanen staaet op og gjød sit fortryllende Lys over den stille By og den stille Bjergegn. Atter og atter stillede Naturen sig op for ham i uhyre Modsætning til Menneskelivet; den

syntes at ville nægte Verdens Bevægelse og Aandens Kampe, ja standse selve Aandedrættet i en Lyksalighedsfornemmelse, der var heelt forskjellig fra den, han i Kirken havde begjært. Ingensteds var tilforladelig Varme og Sympathi uden hist, det Dulgte i det hvide Huus, Camillas Skikkelse, hendes Blik, hendes Smil, 137 hendes Bifald. Hist hen droges alle hans Tanker; han sagde: Lad det føre mig; jeg kan ikke føre mig selv.

Hald begyndte at komme sig; han kunde alt gaae nogle Skridt i Haven. Nu var det umuligt længer at drømme sig ind i Forholdet som stillestaaende og uforanderligt; nu kom Udsigten til Skilsmisse med sin Uro. Imellem Otto og Camilla var ikke blevet talt et kjærligt Ord, enhver Hentydning til Scenen i Genf var bleven undgaaet; men det kommer i saadanne Forhold, indtil en vis Grad, ikke an paa, hvad man directe og udtrykkelig siger. De retfærdiggjorde sig for hinanden; Camilla gav Otto Oplysning om, i hvilket fjernt Forhold hun havde staaet til Schiøtt, og hvor lidet hun havde havt Skyld i Katastrophen, skjøndt hun beklagede, ikke at have viist mere Mod. Han talte til hende om sine Bekymringer, om de Ideer, der vare i Bevægelse, og altid laa det under hans Ord, skjøndt det ikke blev sagt, at han og hun vare sammen i Fremtiden. Hun lagde ikke selv Mærke til, at saadan, som hun talte, taler man kun med den, man indrømmer en Ret til at vide Besked, og Otto havde heller ikke kold Reflexion nok til at blive Stillingen vaer og mærke, hvilken Gunst han nød.

Men endelig maatte dog en bestemt Udtalelse komme. I nogen Afstand fra Vandfaldet kan Baaden endnu vende om; men er den først kommen til Stedet, hvor Strømningens Magt griber den, saa følger den blindt sit Fatum.

Doctoren bemærkede, at Otto med særlig Iver talte om den smukke Egn ved Nonneklostret, og han meente maaskee, at naar de to unge Folk dog skulde og sandsynligviis vilde mødes, kunde det bedst skee under hans Beskyttelse. Han foreslog Camilla en Spadseretur til Stedet, og som han havde ventet, traf de Otto. Efter nogen Samtale om Egnen spurgte Doctoren, om de ikke havde Lyst til at besee Klostret, og da Camilla bejaede det, bad han dem vente lidt, til han havde forhørt sig. Der er nogle Omstændigheder, og det kan vare et Qvarters Tid, sagde han og fjernede sig.

De havde altsaa et Qvarteer til at afgjøre deres Fremtid, deres Vee 138 og Vel, deres Salighedssag, og dog hengik de første Minutter i dødelig Taushed. Han kunde ikke overvinde sin Ærbødighed og Angst; han bævede indvendig som af Feberkulde.

Hun sad paa den lille Bænk under Træet; i sin hvide Dragt saae hun i den mægtige Skyggekrede ud som Træets Dryade. Foran sig kunde hun gjennem en Rift i Bjergene øine Toppen af det mægtige Pilatusbjerg ovre paa den anden Side af Søen.

Hun brød Tausheden og sagde: Hvor man saa gaaer i denne Egn, følger det Bjerg med, og altid seer det saa alvorlig ned, som om det havde Noget at sige mig. Jeg kommer til at tænke paa salig Fader.

Hvad siger det da? spurgte han med blød, kjærlighedsfuld, bævende Stemme.

Denne Lyd virkede tilbage paa hendes Stemme, maaskee ogsaa paa hendes Ord, idet hun svarede: Det siger, at det var bedre, om De ikke var kommen hertil. De havde jo ogsaa lovet det.

Troer De da ogsaa, at det Bedste er den bittre Forsagelse, Opgivelse af Alt, hvad der gjør Livet lykkeligt? For den abstracte Idees Skyld at miste, hvad der har Fylde og Farve?

O, min Ven, sagde hun stirrende, hvo der er meest elsket af Ideen, faaer ofte det mindste Stykke af Lykkens Æble.

Tænkte hun fuldstændig paa disse Ords Betydning, og sagde hun dem med bevidst Hensigt, eller var der i hendes Sind hiin besynderlige Dobbeltthed, der med sær List blander det Bevidste og Ubevidste sammen?

Men han forstod Ordene; et Øieblik stirrede han paa hende, forbauset, næsten ikke istand til at fatte den Lykke, at hans ubekjendte Genius aabenbares i hendes Person.

Er det Dem! raabte han, idet han bøiede Knæ. Kommer De endelig? Saa faaer jeg da Alt, hvad jeg har bedet Himlen om! O, Du meest velsignede af alle Kvinder!

Stille, tys! sagde hun, idet hun med den ene Haand strøg ham om Haaret, med den anden trykkede hans Hænder.

Ja, sagde han, De har Grund til at tysse. Men jeg har nu faaet Alt, og nu kunde jeg døe af Lyksalighed.

Nei, De skal leve! sagde hun, løftede ham op og kastede sig til hans Bryst. Da var hun fuldstændig den frygtløse, lidenskabelig elskeride Kvinde, og Otto nød den store, uendelige Lyksalighed at 139 fornemme sig elsket af Den, i hvem han saae Idealet virkeliggjort, at blive kjærlig trykket af den Arm, hvis blotte Berørelse

foraarsagede en henrykkende Følelse.

I lang Afstand hørte de Doctoren tale høit.

Camilla sagde: Imorgen Aften maa Hald vide Alt. Imorgen tidlig ville vi mødes her for at aftale, hvorledes Alt skal gaae.

Doctoren kom med en lille Pige og meldte dem, at paa denne Tid var Klostret ikke aabent, men hvilkensomhelst Formiddag Kl. 9. Man behøvede da blot at opsøge den lille Pige, saa vilde hun være Fører.

Idet Klokkeslettet blev nævnt, mødtes Ottos og Camillas Øine; men Doctoren forstod ikke, hvad det betød.

Da Camilla kom hjem og var ene, begyndte hun paa et Brev til Otto, hvori hun vilde bede ham opgive Mødet den næste Dag, men hvori hendes egne Ord førte hende langt bort fra, hvad hun ved de første Linier havde antaget for sin Hensigt. Hun skrev:

.... Det vil være bedre saa, hvis De virkelig elsker mig. Hvis De elsker mig - men De gjør det jo! Kan De huske, hvor De saae mig første Gang? Hvor meget har jeg ikke forandret mig siden den Gang! Da var jeg yngre og bedre end nu, og dengang lagde De maaskee ikke Mærke til mig. Og nu - jeg kan ikke fatte, at Du virkelig elsker mig, Du, som har seet saa megen Skjønhed i Virkeligheden og i Tanken, Du, der synlig er indviet til at leve i Skjønhedens og Storhedens Rige. O, ja, Du er kaldet og udvalgt som de Færreste, Dig er en uendelig Bane af Bedrift og Lykke aabnet, blot ingen Havfrusang fører Dig fra Veien. Hvor jeg nødig vilde være Havfruen! Jeg ængstes og frygter. Naar jeg blot kunde troe mig selv istand til at udfylde Din Kjærlighed og beholde den. Gid Du havde befalet og holdt mig tilbage med Magt, da jeg var hos Dig. Hvorfor have vi lagt denne forfærdelige Overveielsestid mellem os? Jeg er syg her, Luften kvæler mig. Var jeg hjemme, vilde jeg døe, det føler jeg; thi der ere tusinde Øine og tusinde Tunger, der misundelige stille sig op som spidst Jerngitter om den kolde Offersteen, hvor saa mangen Kvindes Lyksalighed hengives, og som de kalde Pligten. Hvilken Pligt er større end Sandhed, Ærlighed i Følelsen, ærlig Kjærlighed! Hvilken Gud er der uden ham, som er Ilden i os, som giver Kjærlighedens evige Ungdom! Jeg vil trofast føre Kjærlighedens 140 Alter med mig til Dig - jeg kommer imorgen - - Ja, jeg kommer! Jeg behøver ikke at skrive dette Brev! sagde hun og sønderrev det, og saa nænnede hun dog knap at bortkaste eller brænde Stykkerne, fordi de havde været bestemte til ham.

Efter det første, dybe Drag af Henrykkelse havde Otto en Fornemmelse, der lignede Smerte. Han ønskede Noget, der med nogen Vanskelighed vilde være muligt at iværksætte, men sædvanligvis er umuligt. Ved mange sammenstødende Omstændigheder var Camilla fra Først af og bestandig kommen til at staae for ham paa ideal Maade, saa at hun repræsenterede det Høieste og Ædleste, han havde Anelse om. Nu, da hun fuldstændig skulde være hans Eiendom, traadte Virkeligheden frem og sagde: Hun er dog kun en anden Mands Hustru. Saasart han begjærede hende, var hun dette; naar han saae op til hende, var hun Idealet. Han havde haft næsten bogstavelig Ret ved at sige til hende, da hun gav sig tilkjende, at nu vilde han gjerne døe, og hun fra sit Standpunkt havde ligesaa fuldstændig Ret ved at sige, at nu begyndte Livet. De skiftede Roller - hvad der oftere, end man troer, skeer for et Øieblik paa et saadant Vendepunkt i Forhold mellem Mand og Kvinde. Saa tænkte han paa, hvad der forestod, hvorledes han maatte træde op imod Hald, hvor ubehageligt dette kunde blive, og hvor nødvendigt det var, at hun blev holdt fjern fra alle Scener. Derfra vendte Tanken sig pludselig med ny Henrykkelse til det Øieblik, da han havde holdt hende i sine Arme, og overfor dette Billede forsvandt alt Andet eller blev liggende som en ubestemt, dunkel Baggrund, som et enkelt gnavnende Sandskorn i Livets lyksalige Blødhed.

Imorgen! Saa skulde Livet begynde, saa havde han sin Genius, saa blev paany, i forædlet Skikkelse, Billedstøtten levende, saa gik Veien til rolig Stræben efter at udrette Noget i Verden og skabe Livet harmonisk.

Imorgen!

Da de mødtes næste Morgen, var der ingen Grund for dem til at besøge Klostret; men den lille Pige kom springende dem imøde 141 og tilbød sig at føre dem, og det forekom dem uvilkaarlig, at de for Folks Skyld maatte vise, at de vare komne i dette Ærinde.

En aldrende tjenende Søster førte dem ind i et lille Værelse med hvide, kalkede Vægge og jernbeslaaede, sorte Døre; paa Væggen overfor det stængede Vindue var et sort Crucifix, med Christus i Legemsstørrelse, saa fortræffelig udskaaret og malet, at Skikkelsen saae ud som levende og udbredte hiin stille, anelsesfulde, smerteblandede Ærefrygt over de Indtrædendes Sind, lagde sig som et Slør over deres dybe Livsglæde og Livslyst; paa Væggen overfor Indgangen var et stort, sort Trægitter.

Ved de Tremmer er Verdens Grændse for de stakkels Piger, sagde Otto; der tør Verden komme og tale med dem.

Camilla trykkede blødt hans Arm; selve den vemodige Medfølelse syntes at forøge hendes Kjærlighed; hendes Hjerte takkede ham, fordi det levede, fordi det i dette Fængsel følte sin Frihed.

En Nonne kom tilligemed en gammel Munk, Søstrenes Skriftefader; hun var klædt i en vid, guul, ulden Dragt med vide Ærmer; om Hovedet havde hun en Slags Hætte af samme Tøi, og idet hun trak den sammen, saae man kun ligesom i Foldernes Baggrund et Øie og det hvide Nonnebind om Panden.

Munken var i lignende Dragt; Men Hætten var slaaet tilbage, og man saae hans skaldede Hoved med sølvhvide Øienbryn, usædvanlig livlige, milde Øine og et tyndt, hvidt Skjæg. Han vilde efter en venlig Hilsen gaae bort, men enten af Høflighed eller af andre Grunde betænkte han sig for at gjøre dem Følgeskab. Medens Nonnen ledte i sit store Nøgleknippe og paa samme Tid var bøiet foran Crucifixet, henvendte han sig i dæmpet Tone til Camilla og Otto og fortalte dem, naar Ordenen var stiftet og denne Bygning opført. Endelig havde den barmhjertige Søster fundet Rede i sine Nøgler eller endt sin Bøn og førte dem i Taushed til Hospitalet.

Det Værste her er, at de døde for mig, sagde Munken.

Ja, men det kan jo ikke undgaaes, at der dører Mange paa et Hospital, svarede Otto.

Nei, jeg mener Søstrene. Det er sjelden, at Nogen holder fem Aar ud.

Paa Veien fra Hospitalet ind til Kirken sagde Camilla til Søsteren: Har De været længe her?

142

Nei, et Par Maaneder.

Er det saa kort, siden De blev Nonne?

Nei, jeg kom hertil fra Jerusalem, svarede Søsteren kort og klangløst.

Fra Jerusalem!? Hvordan kom De da dertil? Hvorfor blev De der ikke?

Dengang var der Mangel paa Søstre i Jerusalem, og der var Pest. Jeg fik Befaling at gaae dertil. Saa fik jeg Befaling at gaae hertil.

Otto, sagde Camilla paa Dansk; hun har været i Jerusalem! O, Gud jeg har ogsaa engang længtes efter Jerusalem

Ottos Øine mødte hendes, og Camilla vedblev med dæmpet Tone: Jeg har reist langt for at finde det, og nu skal Du være det!

For Guds Skyld! sagde Nonnen med næsten kvalt Stemme; jeg forstaaer Dansk!

Dansk! udbrød Otto og Camilla samtidig.

Nonnens Hoved sank ned, Hættens Folder faldt tilside

Pauline! sagde Otto og vaklede tilbage.

Ja, Pauline Bille! sagde Nonnen, idet hun, ligesom samlende sin sidste Kraft vendte sig imod Camilla.

Pauline Bille? Bille? Datter af ham i Middelfart? raabte Camilla og greb i Søsterens Arm.

Nei, en Broderdatter; men jeg var der dengang!

Camilla drog Nonnen tilside og sagde med den Hensynsløshed, som et saadant Øieblik fremkalder: Min Fader talte til mig om Deres Familie i sin Dødsstund. Han havde gjort Alt, hvad han kunde for at formilde Deres Tante; men hun forbandede ham. O, han var saa ulykkelig! For Guds Skyld, for den Barmhjertigheds Skyld, De selv haaber paa - og De kaldes jo barmhjertig Søster - gjem ikke Naget, men tilgiv! Er der Noget, som jeg kan gjøre, saa byd over mig! Forlang af mig, hvad De vil! Tilgiv og bed en god Bøn for ham, for min stakkels Fader!

Jeg har tilgivet ham og Andre! I min Sjæl er intet Had! Jeg velsigner dem, som have syndet imod mig! Gud har givet mig Fred. Hvad de tænkte til det Onde, har Han vendt til det Gode. Hans Navn være evig pris!

Gode Søster! sagde Camilla grædende. Ja, De er for mig som en gjenfunden Søster! Ak, at jeg skal efterlade Dem her!

143

Her er jeg vel forvaret, svarede Nonnen med et blidt Smil. Men hun tilføjede med gjenopblussende verdslig Kvindelighed: Her har Den, som engang forkastede min Stemme, takket mig for min Nonnesang..... O, jeg forsynder mig! Hellige Fader, lad mig gaae

bort!

- Da de stode udenfor Klosteret, sagde Camilla med halvt lukkede Øine og famlende efter Ottos Haand: De nævnte hende ved Fornavn - hvor kjender De hende fra?

Otto svarede og sank næsten sammen under Svarets Tyngde: Hun har været min Forlovede.

Og var det uden Deres Skyld, at hun kom hertil? spurgte Camilla og lagde Haanden paa sin Pande, medens Øinene lukkede sig bange.

Otto taug.

Hun sank ned paa den Bænk, hvor hun Dagen før havde siddet, og holdt Haanden for Øinene.

I samme Øieblik følte hun Liv røre sig under sit Hjerter.

Denne Følelse, mægtig, forbausende og sødtbetagende i og for sig, forenede sig hos Camilla med Stemninger, som hendes Organisme næsten var for svag til at bære: Forfærdelse over, hvad hun havde staaet i Begreb med at gjøre, og ekstatiske, mystiske Henrykkelse over, at hun syntes at faae Bud fra sin Fader, Forkyndelse om, at de Magter, som efter hans Mening havde fordret hendes første Barn til Offer, nu vare forsonede. Hun kunde knap huske paa Otto, der stod ved hendes Side; hvad end hendes Hjerter bevarede imod ham af Kjærlighed, Uvillie, Medlidenhed, saa var han nu pludselig bleven hende en Fremmed, og der var hos hende ikke Spor af Tvivl om, at hun fuldstændig vilde og skulde forsage ham.

Uden Anelse om, hvad der bevægede sig i hendes Sjæl, søgte han at tage hendes Haand.

Hun trak den tilbage saa hastig og bestemt, at det under andre Omstændigheder vilde forekommet hende selv ubarmhertigt. Hun kunde ikke sige Andet end: Vi maae skilles.

Dette Ord var ham heelt uforklarligt. Havde der i hans Hjerter et Øieblik været ringeste Tvivl om, at hun var det Høieste, han kunde ønske, saa forsvandt den nu, da hun syntes at staae paa Spil og var nærvædet at tabes. Han kunde ikke troe, at det var Alvor; men hvis 144 det var Alvor, var den sindsforvirrende. Han udbrød: For Guds Skyld, sig dog ikke det! Jeg kan ikke udholde den Tanke! Livet er nu blevet mig umuligt uden Dem uden Dig, Camilla! Vender Du Dig fra mig, er det Døden.

Men jeg vil leve! sagde hun og reiste sig og gik videre med Øinene nedslagne, og medens hendes dødblege Kinder i enkelte Øieblik blussede.

Dette Ord syntes ham saa koldt, egenkjærligt og bittert, at selve Uvillien derover gav ham Styrke og Kulde.

Det er vel fornuftigst, Frue, at jeg følger Dem hjem, sagde han.

Underveis var det hende umuligt at samle sig, at stige ned fra den Høide, hvortil hun var hævet, og hvor Himlens Vinde hvirvlede om hende. Et Øieblik sank hun ligesom fra Pol til Pol; der paakom hende en knugende Angst for, at hun kunde bringe ham til at blive uhonnet og tale til Andre om hende; men hun bebreidede sig den blotte Tanke som uværdig og vilde i alt Fald ikke vove at krænke ham med et Ord derom. Og atter droges Tanke og Sind uimodstaaelig tilbage til Nonnen, til Faderen, til det ufødte Barn, til Vidunderet, der indhyllede hende som en farvet Sky.

Men lidt før de bøiede om i Kirsebæralleen, sagde hun: Jeg kan aldrig forklare Dem, hvad idag er foregaaet. De har ikke Sandser til at høre det, og jeg har ingen Ord. Lad mig blot sige Dem det, at De har været Redskab i Guds Haand, og jeg vil velsigne Dem og bede for Dem til mit sidste Aandedræt.

Han svarede: Jeg er Dem inderlig forbunden, Frue; og dersom det er mig muligt, skal jeg gjøre Gjengjæld.

God Dag, velkommen hjem, Fru Etatsraadinde, Fru Bortløberske, Fru Bjergvandrerske! raabte Hald hende i den største Glæde imøde fra Døren. Nyt hjemmefra! Breve og Aviser! Jeg er bleven Etatsraad! Vi have seiret i et Slag ved en By, som hedder Bau! Oprørshæren er sprængt! Man har sat en Priis paa Hertugen af Augustenborgs Hoved! Hurra!

Og i umaadelig Glæde svingede Hald Papirerne over sit Hoved, medens han raabte.

Reiser De med hjem? spurgte han Otto, da Camilla under Paaskud af Ildebefindende - og det var da

mere end et Paaskud - var gaaet til sit Værelse.

145

Nei, svarede Ottojeg maa nu tage Afsked med Dem. Hør, nu maa De ikke være misundelig over, at de Andre have seiret, medens De optog et Croquis af disse Bjerge, ha, ha! Nei, svarede Otto.

Da han var gaaet, begreb han ikke, hvorfor han havde svaret Hald koldsindig og ikke tugtet ham for den sidste Yttring. I nogle Minutter stod den taarnhøi for ham, skjulte alt Andet, tiltrak sig al den Forbittrelse, som kogte i hans Sind. Vreden blev ham saa utaaelig, at han vendte om; men da han saae Alleen, Klipperne og Stien til Klostret, forsvandt Hald som et lidet Punkt i den uhyre Smerte, Mismod, Skuffelse, og et Billede, der hidtil havde staaet i Baggrunden, traadte kjæmpehøit frem: Pauline.

Han vendte uvilkaarlig om igjen. - Hende syntes Skjæbnen blidt at have taget sig af, medens den saae strengt og skarpt paa ham. Den havde trøstet hende og givet hende Hvile - med hvor megen Smerte, havde han hverken Evne eller Villie til at fordybe sig i. Det gjorde for ondt. Hvorfor ydmygede Skjæbnen ham saadan i Camillas Paasyn? Hvorfor stillede den sig overfor ham op paa Kothurnen i Anledning af et Forhold, der hørte til Hverdagslivet, og hvori han blot havde værget sig imod at gaae tilgrunde? Hun havde nu jaget ham ud af Paradiset, ved hende var han bleven ene, ligesom paa en Kanonkugle skudt bort fra Jorden. Der syntes ham ikke Retfærdighed deri, han straffedes gjentagent og langt mere, end han havde fortjent.

Tankernes Od brødes paa den Klippe, de havde mødt. De søgte ad hine underlige Veie, der aabnes i Smerten, tilbage til hans tidlige Ungdom, til »den lille Nausikaa« med Theemaskinen, Sem, Alfons, Samlivet med dem og Ordene:

»Kvinde, veed Du ei,

At Guders Skyldner jeg ei længer er?«

Ja, det er sandt! - sagde han med pludselig tilbagevendende Energi og Livskraft - jeg er ikke længer Guders Skyldner! Saa fuldstændig 146 have de opgjort Regnskabet med mig, at jeg nu er som en Sjæl kommen ud af Skjærsilden, med Alt opbrændt bagved mig, ene med mig selv og mit Krav paa Livet! - - Disse Bjerge har jeg udpyntet med min Kjærlighed, lagt Guldglands og Regnbuefarver om dem - velan, de ere ikke andet end Steenmasser. Fædrelandet har jeg smykket til et Alfehjem, nu reiser hun hjem og udbreder sin Kulde derover, saa det visner for mig. Ja, vist har jeg optaget et Croquis af denne Bjergegn, medens de sloges og bleve lykkelige; vist har jeg ligget her og uværdig spildt Tiden. Men der er endnu Plads i Verden for en Personlighed, der vil og tør sætte Livet ind for ikke at forgaae i Tasmørke At hun nogensinde skulde sige: Gud skee Lov, jeg ikke betroede mig til ham! Jeg tog fejl af ham! Der var Intet i ham! - - Hvordan kan jeg dog klage? Jeg oplever jo kun det Gamle i høiere Potens! Noget voldsommere end før tilføies der mig Ondt, men saa har jeg den hele, frie Verden at ty til. Utallige Mennesker lide Uret; mig synes selve Klippen her at have Anelse derom, igjennem Skov og Bjerg gaaer en forunderlig Bedrøvelse. Hun har ikke gjort Andet end givet mig Ridderslaget, for at jeg skal ud og kjæmpe med mellem dem, som ville indrette Verden retfærdigere. Hun kaldte mig Redskab for Himlen; men hun har selv været Skjæbnens Redskab for mig, hendes ubarmhertige Ord ere skarpe Sporer imod al Ufrihed og Ubarmhertighed, der tynger Menneskene. - - Jeg har det, jeg har det! Her er Kortet, hun gav mig i Steyermark, og hvorefter jeg altid kan faae hendes Opholdssted at vide! Italien! Italien! - Ingen komme nu og tage min Hest i Tøilen!

Tiende Capitel

At drage en Foraarsnat, henad Morgendæmringen, fra Dalen op i Alpeverdenen mod Italien!

Luften er kjølig og hænger stille ligesom sovende; Stjernerne skinne blegt, og en efter anden synes de at opsluges af noget Mørkt: det er Bjergene, man kommer nærmere og kun paa denne Maade opdager. Sindet er besynderlig grebet; det veed, at Mørket snart skal 147 vige, og aner rigt Lys og herlige Farver; hver lille Lyd tiltaler som en Forjættelse. Veien stiger gjennem Skove, en rødlig Strime kommer paa Himlen, Luften synes at vaagne, omgiver Vandreren med en hærdende Friskhed, der er næret af Snee-Kjølighed, Graners og Alpe-Urter Duft. I det Fjerne høres nu og da en bragende, brølende, hastig farende Lyd som af et uhyre, vildt Dyr, der springer paa Bytte; det er en Lavine. Ved en af Veiens mangfoldige Bøininger farer det pludselig forbi Vandreren som en hvislende Slange eller som et vandrende Vandmøllehjul eller som en Undine, der vil gribe efter ham; det er en af de utallige Bjergbække. Sjælen smiler ad Drilleriet og ad Faren. Himlen bliver lysere, og man seer nu, hvor ene man er: mellem umaadelige Masser, der hæve sig mod Himlen, udstrække sig i alle Retninger og i de mangfoldigste Former og betage Sindet med Fornemmelsen af Storhed og Styrke. Endnu høiere, i Alpeluften, der giver Legemet en forhen ukjendt Fornemmelse af Elasticitet og Kraft, falder Solens Lys paa Græs og Buske, og det seer ud, som om alle Verdens Bjerge have

deres Diamanter ude at sole paa denne Afhang, og saa lidet betyder Mennesket, der vandrer forbi, at man ikke engang har sat en Vogter for Skattene. Ensomhedens og Stilhedens Majestæt griber Vandreren; Phantasien kan ikke overvælde disse Masser; Tankerne vende sig indad og dvæle der med drømmende Tungsind ved Alt, hvad der er til Hinder for en Storhed og Høihed, som Bjergverdenen ved sit Exempel synes at udfordre. Men end alvorligere, barsk og vild, fremtræder Bjergnaturen, jo mere den Veifarende naaer op over den og bliver istand til at beherske og overse den. Fra det romantisk Sammenslyngede og mægtig Bølgende er man kommen til et uhyre Taarn, paa hvis udvendige Side man stiger langs Afgrunden, og derpaa til et engt Pas mellem sønderrevne Klipper, bedækkede med Iis og Snee. Hist og her fremtræder Klippen nøgen og sort, ligesom forbrændt, som et Liv af Lidenskab, der er slukt under en ensom, glædeløs Alderdom. Passet udvider sig, og Veien fører forbi en Sø, maaskee dyb som Erindringen, men frossen. Alt er glædeløst og tankeforjagende; man stræber kun at ovevinde Besværligheden, at komme ud gennem Sneen, der koldt beskinnes af Solen og snart haard, snart løs, gjør Vandreren hvert Skridt stridigt.

Saadan vandrede Otto fremad, efterat han havde været i Bern og 148 faaet den attraaede Underretning. Der havde han ogsaa erfaret Revolutionerne i Wien og Berlin, og til det Øvrige, han bar paa, korn ogsaa en Følelse, der drog ham tilbage, mod Nord. Men, sagde han til sig selv, nu skal jeg visselig aldrig mere forlade nogen Plan eller udtalt Beslutning, »brister Hjertet end derved«.

Vandringen var tungsindig, indtil han kom op over Kammen, da det begyndte at gaae nedad, da han pludselig saa Mennesker og bemærkede, at de ikke længer vare tunge og fiirskaarne, i smagløs Dragt, men at der stod en Gruppe Arbeidere med smukke, skjæggede Ansigter og let Holdning, En med den slidte, brune Fløielstrøje kastet paa den ene Skulder, næsten som en Romer, og over dem hang ungt Viinløv. Saa var det, som om han var kommen over den Linie, der skiller Verden i to Dele: den tunge, klamme Virkelighed fra den deilige, ideale Sandhed, og som om han nu, hærdet i Erfaring, ført af en venlig Fee, kom hjem igjen til Skjønhedens Verden. Italien! Italien! Der laa det atter! For anden Gang i sit Liv vendte han Ansigtet imod det. Forrige Gang var han en ganske ung, sorgløs Reisende uden bestemt Maal og Meed; nu var det Ungdommelige borte, Alt havde taget fastere Former, det smukke Stævnemøde, der dengang lokkede som et Eventyr, var nu forvandlet til et alvorligt Stævne, hvortil Tusinder af væbnede Mænd samlede sig, uden at Eventyret var udelukket. »Skjønt at udvikle sin Menneskelighed«, sætte Livet ind ved Verdens uhyre Tærningekast - hvad kunde han forlange Mere, hvilken højere Lyksalighed havde han begjært, enten da han stod udenfor Kirken ved Halds Brudfærd, eller da han med Paraplyen kjæmpede mod Vinden paa Kjøbenhavns Gader, eller da han i Colosseum bad til Guderne? Norden, Hjemmet - var ikke Jorden rund, og vilde ikke alle Bedrifter føre til samme Maal, saa vist som Folkeslagene nu havde reist sig som een Mand! Sindet bortkastede alt Trykkende, reiste sig med overordenlig Livskraft, og midt i Tanken om store Gjerninger frembrød en aldeles barnlig, ubetvingelig Glæde over, at han maaskee skulde kjæmpe tilhest, at han skulde føre Vaaben. Han tænkte paa de første Scener med Comtessen, da hun havde antaget Vaabnene i Vognen for hans, og smilede over det sære Skjæbneagtige, som var antydet heri.

Han traf Comtessen paa det angivne Sted, i Bjergbyen Costergia. 149 I det store Værelse, hvor han blev ført ind, fik han et Indtryk som af Flyttedag i aandig og moralsk Henseende, saa forskjellig var den Begrebsorden, han her forefandt, fra det, han var vant til. Men der var tillige en Raskhed og Kraft, som hører til stor Flytning.

Der brændte Ild i Kaminen, og Luen speilede sig i nogle tilstedeværende Bevæbnedes Sabelskeder; men ned over Kaminens Marmorplade hang en tung, fyldig Orangegreen, aabenbart plukket fjernere nede i en af Dalene og bragt til at udfolde sig ved Hjælp af Ilden og et Kar med Vand. En stor guul Hund, der laa ved Comtessens Fødder som en Skammel, foer frem og sprang op ad ham med et kort, høit Glam.

Jeg kan høre paa Glammet, at Birbo sporer en Ven, sagde Comtessen ah, jeg vidste nok, at De vilde komme!

Og hvoraf sluttede De det? spurgte han.

Hun svarede, idet hun med sin italienske Accent og pathetiskskjæmtende reciterede:

Aus der Welt die Freiheit verschwunden ist o. s. v.

Han vidste ikke, om hun sigtede til Politiken eller tillige med lidt Malice til Camilla og Hald. - Føler De da ogsaa, at han er udenfor Verden? spurgte han.

Nei, svarede hun raillerende, jeg *føler*, at herfra skal Verden erobres.

Otto mærkede paa Tonen og Atmosfæren og kunde sige sig selv, at hvilken Kraft han end følte i sig, saa var han her kommen til en Verden, der bevægede sig i stærkere eller haardere Former, end han endnu var øvet i, og som ikke mere end høist nødvendig gav sig af med at føle. Han gjenkjendte og hilste paa Comtessens Søster og paa den landflygtige General, han i Genf havde gjort Bekjendtskab med, og som forestillede ham for en Oberst Rossolani. Om Obersten fortalte den yngste Comtesse ham i Hast, at han var en Dalmatier, havde gjort italiensk og russisk Tjeneste, været med i Tscherkessien og gjort stort Bytte; han

var flygtet formedelst Politik og var nu en af de Betydeligste blandt de europæiske Republikanere.

Det lod til, at man opgav en Forhandling, som Ottos Ankomst 150 havde afbrudt. Enten for at prøve ham eller af andre Grunde gjorde Generalen ham til Midtpunktet i Samtalen, og saa kunde det ikke undgaaes, at han paa mange Maader kom til at forraade, at han ikke var »ret emanciperet«, men var blødere Stemningers Barn og troede paa adskilligt Overjordisk - eller ikke just troede paa det; men det talte igjennem ham, det hang ved hans Væsen fra de Steder, hvor han havde været, og stillede ham ironisk til de Andres Ord, medens han selv vilde af med det og al anden »vammel Følsomhed« overfor Mænd og Kvinder. Denne indre Tvedragt gjennemskuede man vel ikke; men man mærkede paa ham, at der var noget Vaklende. Generalens Smil blev alt mere sarkastisk, og endelig gav han sig til at fortælle Selskabet, hvad han kaldte en Anecdote fra Myrernes Selskabsliv: hvorledes de nemlig forstaae den Kunst at bortføre Bladluus, holde dem paa Græs og faae dem til at afgive en sød, melkeagtig Vædske, men hvorledes det saa hedder en Dag: De røde Myrer komme! Generalmarschen gaaer; de sorte Myrer vimse og bævre sammen fra alle Sider; en af deres ypperste Krigere staaer frem, peger paa Bladlusene og spørger, om disse vel skulle falde i Fjendens Hænder? Før døe! En geistlig sort Myre træder frem, velsigner Hæren, overrækker den en Fane, hvorpaa staaer skrevet: Religion, Familie og Eiendom! og lover dem, der falde, Udødelighed. Derpaa komme de røde Myrer, forjage eller dræbe de sorte og malke Bladlusene.

Samtalen tog igjen en alvorligere Vending; Comtessen spurgte om Rom. De nye Forhold førte Tanken til de gamle Minder, hvormed alle Italienerne ere saa fortrolige, og blandt de Mænd, som i urolige Tider havde bemægtiget sig Rom, udhævede Generalen Marius som Helt. Otto mindede om det skrækkelige Øieblik, da den gamle Kriger udenfor Porten modtog de Bønfaldende i Spidsen for sin Armee og ironisk vægrede sig ved at drage ind, før den Lov, der havde gjort ham fredløs, var hævet, men saa rykkede ind og nedsablede for Fode. Otto tilføiede: Han var oprindelig en brav Mand; men han forgreb sig paa noget Helligt, og fra den Tid af blev han alt mere rasende mod sine Fjender og hug dem ned, skjøndt den egenlige Smerte sad indvendig.

Generalen reiste sig rask og gik ud, idet han, som man troede, 151 pludselig mindedes en Forretning. Der blev talt om en Udflugt, som skulde gøres i Løbet af Ugen, og Oberst Rossolani spurgte Otto med en ironisk Høflighed, som det var umuligt at blive vred over, om han kunde ride, eller om man skulde lade komme en Vogn til ham.

Otto svarede sagtmodig, at han vilde forsøge at ride.

Senere gjorde den yngste Comtesse ham bekjendt med sin Forlovede, en slet og ret Boghandler, der vilde nedsætte sig i Nordamerika. Otto kunde ikke tilbageholde - hvad han selv følte, var galt - et svagt Udtryk af Forundring eller Overraskelse over, at Comtessens Forlovede var en Boghandler. Han tog ogsaa feil ved at troe, at denne Mand var forstandigere eller spidsborgerligere end de Andre, at han havde Tvivl om Kampens Udfald og vilde vælge en solid Post. Han vilde kun gaae over Atlanterhavet som den nye europæiske Friheds litteraire Agent; det var et Ærinde, som kunde vare Livet igjennem, men ingen Udvandring.

Selskabet her syntes kun saa ugeneert, fordi det paalagde Tvang paa en anden Maade end det sædvanlige Selskabsliv, og det piinte Otto, at han øieblikkelig var kommen ud af Ligevægten og trods sit bedre Vidende ikke kunde finde sig tilrette. At der var Noget ved ham, som desuagtet behagede, og som havde bragt Generalen og Rossolani til at ville tage Overmagten over ham, faldt ham ikke ind. Hovedspørgsmaalet var for ham ikke, om han havde valgt det Bedste, men om han mandig kunde staae sig i det, han havde valgt, og holde alt Uskjønt, alt Ydmygende fra sig. Men saa maatte man blive en saadan Mand som Generalen, med saa ubevægeligt, haardt Ansigt, en Mand, der stod ved sig selv, uden at trænge til falsk Haab, uden barnagtig Tro, beredt til at taale uden Klynken og falde uden Kny. Han havde, da han gik tilsengs, nær givet sig til at bede Fadervor for at opnaae det.

Næste Dag traf han sammen med Generalen og Obersten. De stode ved et Bord i Haven og ladede Pistoler; i en Snees Alens Afstand var en Skive.

Aa, kom nærmere, sagde Rossolani til Otto, saadan, bliv staaende der, læg Haanden paa Hoften, saa skyder jeg under Deres Arm. Paré, jeg gjør sex Points! Ti Ducater!

Jeg holder, sagde Generalen.

152

Otto tvang sig med overordenlig Anstrengelse til at blive staaende i den forlangte Stilling, og Obersten skjød.

Fem! raabte Generalen, da Skuddet var faldet.

Nei, det er nærmere, sagde Rossolani, men indrømmede dog, at han havde tabt.

Otto var traadt hen til Bordet og havde taget en Pistol.

Jeg holder ogsaa ti Ducater, sagde han.

Godt, de er holdt, svarede Obersten skjødsløst.

Ja, men, vedblev Otto og løftede Pistolen, De glemmer at gaae hen og lægge Haanden paa Hoften.

Jeg? raabte Obersten.

Ja, ganske vist, svarede Otto. Det er jo, ligesom naar man springer Buk: Først staaer jeg, og De springer, saa staaer De, og jeg springer.

Det er ganske rigtigt, sagde Generalen.

Rossolani stillede sig hen, men var blegblaa i Ansigtet.

Otto havde ikke Tid til at tænke eller blive betænkelig, han handlede af bydende Trang og Drift til at hævede sig og af dyb, vred, freidig Tillid til sin Lykke og gamle Øvelse. Et Billede, en Tanke, foer i Hast gjennem hans Sjæl som det Ideal, den uvilkaarlig paakaldte: den belvederiske Apollo med Uvilliens Smiil, da han skyder.

Hvormange Points? spurgte han, da han havde skudt, og lod, som han ikke tænkte paa Obersten.

Fem og et halvt, svarede Generalen og sænkede en Pistol. Otto holdt sig overbeviist om, at Generalen øieblikkelig havde skudt ham ned, hvis han havde ramt Obersten.

Generalen trak sit Uhr frem og sagde: Det er snart Frokosttid.

Der er serveret hos mig, hvis mine Herrer behage, sagde Rossolani med soldatermæssig Høflighed.

Otto følte, at han havde erobret sig sin Stilling.

Vanskeligere var det overfor Comtessen at afværge Ironien. Ligesom en Kanarifugl kan synge, saa at hele Luftten i Værelset ryster og enhver anden Lyd beherskes, saaledes havde hendes Latter noget Lufftrystende og Beherskende, og den, det gik ud over, blev ganske bedøvet. Det var Otto umuligt at opdage, om denne Latter 153 var kold eller skjulte Følelse og værgede for Personligheden, om hun meest var sig selv nu eller ved deres første Møde. Hun skaanede Ingen, men mindst ham. Næsten alle Danske have et gemytligt Hang til at give sig hen i Samtale og efter kort Tilbageholdenhed vise Tillid mod den, de tale med. Otto var tidlig, især ved Schiøtts Spot, bleven vænnet af hermed, men sammenlignet med de koldt afsluttede Fremmede havde han endnu Meget tilbage, og et poetisk Gemyt holder desuden aldrig op med at have sin Barnlighed. Enten det nu morede hende, eller fordi hun vilde bringe ham til at være paa Post imod Alle, var hun ubarmhjertig, saasart hans Sind begyndte at læne sig og ikke stod *en garde*.

Der var indløbet Depescher fra Mailand og Venedig, og Otto kom til at overvære Slutningen af Forhandlingerne. Det lod til, at man ikke stod i godt Forhold til de Partier, som nu herskede i disse Byer, og Comtessen var i en lidenskabelig Bevægelse, hvorunder hun yttrede sig mod al Skaansel og meente, at Krig var uforstaaelig, naar man brød sig om Midlerne, da alle skulde tjene eet Maal, Fjendens Død.

Rossolani sagde spottende: Har De Nogen, der vil gjøre sig til Martyr?

Der blev Taushed. Hun satte sig ved Vinduet, hvorfra man saae ned over de bølgende Høie, der stode med grønt Løv og mangfoldige Blomsterfarver om de adspredte, hvidtede Hytter. Otto gik hen til hende, tiltrukken af det stærke, dæmoniske Sind, der vaandede sig under noget ham Ubekjendt. Hun syntes ikke at ville tale, og efter en Stunds Forløb, medens han hengav sig til sine Tanker, bortknipsede og dræbte han uvilkaarlig nogle Gedehamse.

Hun sagde pludselig: Aa, nei, lad det være; dræb ikke saadan de arme Dyr.

Han forstod godt, at hun, hvis hun følte Smerte, kunde have uvilkaarlig Medlidenhed med Smerten i Verden; men han sagde: Det siger De, som ikke vil skaane Menneskeliv! - Hun svarede efter en Pause med en Stemme, der var præget af lidenskabelig Bitterhed: De Planter dernede, de Blomster og de Bjerge ere smukkere end Menneskene!

Ja, svarede Otto og glemte Forsigtigheden, det er sandt, hvis man ikke tager den moralske Skjønhed med.

154

Hvad mener De dermed? spurgte hun.

Han svarede: Jeg mener dermed, at vi Mennesker gjøre mange daarlige Ting; men hver Feil kan være et

Trin, hvorpaa vi stige op og blive høiere derved. Det er vor Ret til at leve.

O, ja, lev! tilsidst vil De staae paa Montblanc! svarede hun med Udbrudet af sin hele Ironi.

Rossolani nærmede sig og spurgte, hvad der gjorde Borgerinden saa munter. Hun sagde: Vi talte om Syndefaldet, hvis De erindrer at have læst derom. Hr. Otto mener, at Menneskene stege i Veiret derved. Hvad mener De?

Min Tro jeg er ikke Philosoph, svarede Rossolani; men jeg troer, at Mennesket hverken gaaer op eller ned, men gaaer rundt; der Mensch irrt bis zum Grabe, har jeg engang læst i en tydsk Bog, da jeg kjedede mig i Rusland.

L'homme est une Ève permanente, udbrod Comtessen; men da hun i samme Secund af Oberstens glødende og af Ottos forskende, dybe Blik begreb, til hvilken Udstrækning Ordet var blevet opfattet, vedblev hun med uforlignelig Aplomb: *C'est à dire, qu'il faut un serpent comme il faut.*

- Det blev Otto tydeligt, at han ikke havde mødt den Slags Dame før. Han vidste ikke, hvor han skulde føre hende hen formedelst det store Omfang, hendes Sind, Tanke og Temperament syntes at have. Noget i hendes Væsen, den udfordrende, skjæmtende Friskhed, der var forenet med det Ukvindelige i hendes hele Stilling, vakte hos ham Overbeviisningen om, at hun ikke var antastet af det Raae og Slette; men paa samme Tid følte han, at det, som holdt hende opreist, var ikke Principer, men en Personligheden iboende Stolthed. Hun syntes som et modent Æble paa en yppig nedhængende Green; men Træet stod paa et Bjerg. Dette gav hende til sine Tider noget Berusende; men saa snart hun vilde, talte hun saa koldt, klogt og alvorlig som en Mand, drog al Tanke fra sig til det, hun sagde.

En enkelt Gang lod det til, at hun vilde prøve sin berusende Magt paa ham. Det skete kun ved en Bevægelse med Foden. Der er Hieroglypher, som Ingen har lært Menneskene at tegne eller forstaae, men som dog ere et Sprog, uden at samme Tegn nogensinde kan gjøres to Gange. Deres Øine mødtes, og hun fik en pludselig 155 Overbeviisning om, at der var et langt mere uudgrundeligt Dyb i ham end i de Andre, og at han ikke var at lege med.

Engang, da han traf sammen med hende, røg hun en Cigar. Det var ham saa frastødende, at han indskrænkede sig til den allernødvendigste Høflighed. Hun følte det. Uden at han vidste det, var der en Afglands over ham af den Kjærlighed, der havde beskinnet ham. Noget ved ham vidnede bestandig om, at han havde været nærved noget Godt og Idealt. Hun blev ved ham, ved dette Ubeskrivelige, mindet om den Kvindeligheds Verden, hvor hun dog hørte hjemme, og ved hans pludselige Kulde blev det for hende, som om Sollyset falmede. Uden at nogen Tredie kunde opdage et Sammenhæng deri, kastede hun pludselig Cigaren ud ad Vinduet, medens et lynsnart Sideblik vogtede paa, hvad han meente derom. Han opfangede det og nærmede sig hende. Hun førte Samtalen bort fra Alt, hvad der omgav dem, til Poesien, og da hun havde bragt ham til at udtale sig derom, havde hun pludselig en adelig Dames Stolthed, yttrede sig anerkjendende om Digte, fordi de besang Bedrift og store Familier, men ringeagtende om Digterne, fordi de vare en daadløs og drømmende Art Mennesker.

Otto søgte at trække sig fægtende ud af Sammenstødet og sagde, at i Norden havde man havt Skjalde, der selv gik med i Striden, og i Schweiz havde man havt Veit Weber:

Der hatte selbst die Hand am Schwerdt,
Der diesen Reim gemacht -

Ja, Haanden paa Sværdet, svarede hun.

Hans Tanker gik tilbage til den Tid, da Alfons havde sunget disse Vers for ham, og maalte den store Forandring, der var indtraadt fra den Tid indtil det Øieblik, da han betvang Rossolani. Ved dette Tilbageblik kom i hans Sind en luende Fornemmelse af, at der var noget Skjønt og Stærkt derinde, at hans Skjæbne ikke havde sagt sit sidste Ord og ikke vilde lade ham gaae tilspilde, saa at han ikke behøvede at tage sig hendes smaa Drillerier nær.

Hendes Tanker fulgte det stille, stolte Smil, der drog sig om hans Mund, og hun mærkede, at han havde en Dør, hvorigjennem han undslap hende.

156

- Imidlertid var Otto ogsaa bleven gjort bekjendt med endeel af Mandskabet, som laa i Byen og den nærmeste Omegn. Generalens Adjutant havde forestillet ham.

Der var baade Italienerne, Polakker og Tydske, og de forskjellige Grupper afgave et broget Syn i den store Viinkjælder, hvor billig Viin blev tappet af Tønder, næsten ligesaa store som det berømte Heidelbergerfad. Deres Uniform bestod i en bred, graa Filthat, opkrampet paa den ene Side og med kort sort Fjer. Forresten var Enhver klædt efter Lune eller Formue; Lunet var undertiden rigt nok, men Formuen desto tarveligere.

Den hele Hærskare bestod saagodtsom af lutter Officierer, eftersom hver Mand var gaaet med for sin selvstændige Menings Skyld, havde stor Øvelse i Kritik og lagde store Planer. Ved Tydskernes Bord, hvor ogsaa nogle Appenzellere, Solothurnere og Glarnere havde taget Plads, var der ved Ottos Indtrædelse ivrig og høirøstet Tale om en stor, almindelig europæisk Tidende, der fra Alperne skulde udgives i fire Sprog og lig St. Gotthards fire Floder strømme fra eet Punkt til forskjellige Sider og befrugte Demokratiet. Der var allerede i Bern trykt et Prøvenummer, som en af de Tilstedeværende var kommen i Besiddelse af og oplæste, og hvori bl. A. forekom det Løfte, at Tidenden vilde beflitte sig paa, ikke at have nogen skjøn Form.

Saadan er det rigtigt! raabte En og slog i Bordet; det er den vælske Kjønhed, der har fordærvet os! Lad dem mærke, at vi igjen ere blevne tydske Landsknægte! Tre Tommer Jern mellem Ribbenene!

Nogle dadlede Brugen af Ordet Landsknægte som stødende for de italienske Brødre, blandt hvem Landsknægtene engang havde holdt slemt Huus.

Man oplæste Mere af Bladet, og Otto var overrasket af det Fjendskab, som var udtalt mod Dannelsen og Civilisationen. Udtrykket var ofte brutalt, undertiden uhøvisk, men overordenlig kraftigt og syntes udgaaet fra Mennesker, der virkelig følte sig istand til at fornye Folkevandringens Tid og sætte en raa Friskhed istedenfor det saakaldte høiere Aandsliv med dets Fernis og Fordærvelse.

En Mailænder, der forstod Tydsk og i sin blotte Egenskab af Italiener troede sig forpligtet til at sige et Ord for Kunsten, havde 157 nærmet sig og vilde, naar man nu brød ned over Italien, have Kirkerne skaanede for Maleriernes Skyld.

Derom blev megen Strid. Nogle erklærede Skjønheden for aristokratisk. En raabte, at den Fremmede eller Nysankomne skulde drikke et Velkomstbæger og sige sin Mening. Otto efterkom Opfordringen, drak Hilsen og sagde, at efter hans Mening var Skjønheden netop demokratisk, den virkelige Skjønhed var uadskillelig fra Sundhed og Kraft, og det var ad den Vei, at Demokratiet kunde sætte sig i Aristokratiets Sted. Ordet overraskede og fandt stærkt Bifald; men en Appenzeller nedlagde Protest og paastod, at naar en af deres Brydekjæmpere fra Høilandet blev slikket og kjønt, saa duede han ikke noget, og naar man blev poleret i sin Mund, saa hørte Forfædrenes Ærlighed op. Otto svarede: Den græske Gud for Skjønhed var ogsaa den bedste Skytte. Der kom nyt Bifald; men det varede dog kun et Øieblik; thi Menneskene ville helst have det rost, hvoraf de selv ere i Besiddelse; at elske en ideal Ting, der er udenfor dem selv, er dem besværligt, og den, som fordrer det, bliver uvilkaarlig deres Uven. Der var ikke En, som jo i det næste Øieblik var paa det Rene med Hensyn til Otto og ansaae ham for Aristokrat.

Adjutanten sagde: Det, som skal ødelægges, er ikke de blotte Kirker og Bygninger, men Historien. Al Fortid maa afrystes, naar Menneskene skulle frelses; thi Historien, der saa meget beundres af de Dannede og ved Universiteterne, har sit Ophav fra Eiendomsretten. Da Folk begyndte at eie Noget for deres særskilte, egoistiske Personlighed og Eiendommen skulde gaae i Arv, maatte man huske paa, hvem der var Faders Søn, og da begyndte Historien.

Dette var en ny Overraskelse for Otto; thi af dansk Vane havde han uvilkaarlig antaget, at Adjutanten var fornemmere end de Andre, og glemt, at han kun beklædte en høiere Post, fordi han var et stærkere Udtryk af det, der bevægede de Andre. Han gav sig til nærmere at betragte Adjutantens Physiognomi og blev overrasket ved dets Udtryksfuldhed eller rettere: dets Egenskab som Samlingssted for en Mængde Udtryk. Panden var temmelig høi og vidnede om Kløgt og Tankemagt; Øinene vare smaa og livlige og sad paafaldende tæt sammen, hvorved fremkom noget Uglspilagtigt; Næsen var opstaaende, tilkjendegav baade Snuhed, Trods og Drilleri; Munden 158 bred, Læberne bevægelige, falmede som af letfærdig Tale, men havde til begge Sider fremstaaende Muskler med et forunderligt, afvexlende Spil af Bitterhed og Ironi.

Han mødte Ottos forskende Blik og foreslog ham strax at drikke Dus, og Otto fandt sig i at modtage dette Tegn paa Kammeratskab.

Da de fulgtes ad tilbage, sagde Adjutanten: Det kan gjerne være, at jeg dernede sagde noget Snak, som Du formodenlig var lærd nok til at bedømme. Men det var Mad for Mons, og det er det Vigtigste.

Saa det ansees for det Vigtigste at lade de simple Folk blive i Uvidenhed og nære dem med Snak? sagde Otto leende.

Ja, for nu er ikke Tid til Lærdom; den vilde slappe dem og gjøre dem usikre. Saadan som Fyrster og Fornemme have gjort dem, maae vi beholde dem, for at de blindt kunne gaae paa imod Fyrster og Fornemme. Efter Siren skal Folket i Fred udvikle alle sine herlige Anlæg.

Og nu gav han sig til med en Begeistring, der forbausede Otto, at tale om »Folket« og dets Savn og Lidelser, og med lidenskabelig Bitterhed og Haan om Konger, Adelige, Præster, Fornemme og Rige, i hvem han saae alt Lastefuldt og Lumpent personliggjort.

Du kan troe mig - saaledes sluttede han - jeg kjender Civilisationen; jeg har ogsaa gaaet i sort Kjole og

været til Middagsselskab. Sort Kjole og Middagsselskab, det er Civilisationens Blomst. De pæne Folk misunde hinanden saa giftig, at det er høist forunderligt, at de ikke døde af gjensidige Bid men de ere da ogsaa tandløse eller have forlorne Tænder. Og saa have de en Gud! Hjemme, hvor jeg er fra, vare vi nu saa overmaade godt forsynede, der havde vi baade Protestantisme og Catholicisme. Catholicismen er i Grunden en ganske net Religion. Der er en Bogholder, som holder det nøiagtigste Regnskab over Alt, hvad der passerer paa Jorden. Enhver god og enhver ond Handling bliver opført, respective paa Creditog Debetcontoen; en Mand eller en Kvinde kan være ganske vis paa, at hver stor eller lille Synd bliver omhyggelig indført og behørig tugtet. Men man kan træffe en Overenskomst; der er en temmelig nøiagtig Taxt, hvorefter man betaler, fra store Summer indtil et Voxlys, og saa taber Bogholderen en Blækklat over Synden, og saa faaer man den ikke paa sin Nytaarsregning. I alle Himlens 159 udenrigske Forhold hersker den smudsigste Bestikkelse; jeg vil gjerne troe, at der er ærlige Folk mellem dem selv; men hele Departementet for de jordiske Anliggender, alle Forhandlinger med Udenrigsministeriet og Consulerne hernede, Præsterne, gaee ud paa at tage Stikpenge. - Saa Protestantismen jeg veed En, der vilde forføre en lille Kone, og medens hun kjæmpede, vilde hun sætte ham og hans Lærdomme paa Prøve og forlangte, at han skulde gaee med hende i Kirke. Det gjorde han, og Præstens Prædiken var saa dogmatisk tør og kjedsommelig, vidnede i den Grad om Mangel paa ærlig Varme og Begeistring, at det med Sandhed kan siges: Præsten leverede hende i hans Magt.

Fy! udbrød Otto uvilkaarlig.

Ja, det havde Du ikke sagt, hvis Du havde seet hende, for hun var kjøn Eller anseer Du det kanskee for »Synd«? Generalen har ymtet Noget om, at Du har en Slags præstelig Lugt i Dine Klæder Synd? Hvad er Synd? Er det Synd at spise? at drikke? at elske Kvinder?

Kan man da slet ikke begaae Synd mod Kvinder?

Jo, ved Voldtægt, for saa forhindrer man dem fra, med egen fri Villie at gjøre, hvad man vil; Tvang er Synd.

Men naar jeg nu ifølge det System ikke anseer Tvang for Synd?

Vel saa anerkjender Du Tvangen som ikke syndig, og saa ville vi Andre, Majoriteten, tvinge Dig. Kom ikke her at bide Skeer itu, vi kan ogsaa disputere.

Godt, sagde Otto; naar nu Alt er fuldbragt, hvo skal saa lede og opdrage Folket?

Det skulle vi.

Men naar Folket ikke vil lade sig lede, naar Lederne komme i Minoriteten, hvad saa?

Intet skal være mig kjærere end komme i Minoriteten, det vil sige: den rigtige Minoritet. Sandheden er, at den virkelige Majoritet er ikke Antallet, men Kraften og Dristigheden, og den sande Majoritet er derfor altid en lille, energisk Minoritet, der tænker og handler og faaer Resten til at sige Ja.

Men derved blive jo alle Principer satte paa Hovedet!

Ja, vel, det blive de! For i saadanne Tider som vore gjælder ingen Regel. I Inconsequensen er den egenlige, sande Kraft; den er Udbrudet 160 af den geniale Personlighed overfor Øieblikkenes vekslede Fordringer. Noget *skal* skee, Nogle *maa* lystre. Det civiliserede Vrøvl om Retfærdighed afveiet paa en Spindevævs-Vægtskaal kommer os ikke ved. Vi *ville*. Ved dette Ord reise vi Mennesker os i vor Guddomsherlighed og Kraft og tage Verden, vor Arv, i Besiddelse. Vi *ville*! Lad kun alle Villier tørne sammen; der fremstaaer nok en Mand med en saadan særlig gunstig Hjernebygning i sig, at han overvinder og behersker de andre dyriske Hjernebygninger, som kaldes Mennesker, præger dem med sin Villie og skaber en ny Æra i Verdenshistorien. Det er Dictaturet, Manden, vi behøve. Der er mit sidste Ord.

Hm! sagde Otto og tilføiede efter en Pause: Og den, der siger dette sidste Ord, vil kanskee selv være Dictator?

Nei, jeg troer ikke, at jeg driver det høiere end til at være Adjutant. Min Hjernebygning er en Adjutant-Hjernebygning.

Og det kan vides saa vist?

Ja, den første Regel er at kjende sig selv. Der er en Uretfærdighed i Verden. Allerede som Barn begreb jeg den og ærgrede mig over den. Vor Naboes Dreng blev kaldt en god og artig Dreng og altid foretrukken for mig. Hele Forskjellen var, at han af Naturen ikke havde mine Lidenskaber; de roste ham for de uskadelige Stoffer, der virkede igjennem ham. Der er fødte Kapuner. Der er Ting, vi spise eller drikke, som forandre vor Natur, men aldrig rigtig ophæve den oprindelige Hjernebygningens Magt. Jeg er uden at rose mig selv en

prægtig, oprigtig Fyr, modig, kjon, kammeratlig og letsindig, og jeg mangler Ærgjerrighed. Jeg er nysgjerrig efter, hvad Skjæbnen har havt til Hensigt, idet den byggede mig. Indtil den erklærer sig, trækker jeg min lille Gage som Adjutant.

Alt dette blev sagt med de mangfoldigste Overgange fra Spøg til Alvor, i en Tone, der var saa bøielig og bevægelig som Mundens Muskler.

Otto sagde: Talen, synes mig, er hele Tiden om en Dictator; der kunde dog ogsaa være Mulighed for en Dictatrice.

Ja, hvo har ikke en Dictatrice - eller Du sigter nok til Borgerinden eller om Forladelse: Comtessen! Nei, hun har ingen bestemt Magt, Generalen har Comiteens Fuldmagt. Men uden hende gik Mailænderne ikke med. Hun er af stor Familie, og Østerrigerne 161 have hængt hendes Fader og Broder i samme Galge. Den Galge er for en Mængde Mailændere ligesom Symbol paa de fælles Lidelser. For hende lade de sig slaae ihjel, og hun giver sin Formue hen for at faae Hævn. Ja, det er da endelig en Kvinde! Hvor hun er smuk! hvad? Ja, det veed Du jo bedre end jeg, der maa staae udenfor med tør Mund, medens Du og Obersten kan summe om hende som en Bi Og saa staae vi endda i Vaaben for Frihed og Lighed! Egenlig burde Opstanden begynde her!

Hun skulde dog vel ikke være Fællesgods?

Nei, ikke naar hun var min. Formodenlig heller ikke naar hun var Deres ja, jeg maa nok sige De, for Deres Excellence har luunt undgaaet at bruge anden Persons personlige Pronomen i al den Tid jeg med min schwabiske Gemytlighed har gaaet og snakket om Løst og Fast.

Er der ikke andet Godt ved Dig, saa har Du idetmindste en mageløs Oprigtighed, sagde Otto og rakte ham Haanden.

Ja, oprigtig er jeg i al min Tale, og naar vi stige ned paa Sletten, skal Du faae at see, at jeg ogsaa kan slaaes oprigtig - Du kan ogsaa faae det at see tidligere, om Du vil jeg mener just ikke strax, men engang ved Leilighed.

Godt; men fortæl mig nu ogsaa Noget om Rossolani.

Adjutanten dæmpede Tonen og svarede: Ham taler man ikke saadan om. Han er Stabschefen. Man siger, han gjør Cour til Comtessen og vil have hendes mailandske Godser; men dem have Østerrigerne givet den mailandske Grev Fulco, der nu er en af den mailandske Opstands Ledere. Følgelig maae vi bekjæmpe Familien Fulco.

Og det kan Du sige leende!

Er det ikke retfærdigt, at Godserne gaae over fra en Aristokrat til en af vort Parti? - Forresten raisonnerer jeg ikke, men gaaer paa.

Med disse Ord trykkede Adjutanten sin brede Hat lidt mere ned paa Siden af Hovedet og gik bort med stolt Holdning.

Han skal maaskee snart lade sit Liv paa en Valplads! Det er den bløde Seng, disse Mennesker for Tiden have Udsigt til! sagde Otto ved sig selv, og denne Tanke forsonede ham med Alt.

Han lukkede sig sammen i sig selv og kastede sig med al sin Intelligens og Energi over de foreliggende Forhold. I en Samtale, han 162 havde med Generalen og Obersten, udtalte han sig bl. A. om det Uordnede og Uorganiske, han havde seet, og dvælede især ved, at ingen passende Sondring skete, saa at de, der bedst hørte sammen, vare sammen og bleve en fast Enhed.

Til hans Forundring gave Begge ham strax Ret og tilføiede, at Tydskerne og de tydske Schweitzere næste Dag kunde drage til Bjergbyen Breno og slutte sig til de der liggende Kammerater, og saa kunde Otto jo følge dem. Der var ingen Indvending at gjøre. Da Comtessen erfarede det, saae hun kold og ligegyldig ud, og Otto tvang sit Blik til ikke at sige Mere end hendes.

Ellevte Capitel

I Breno var ingen Organisation mellem de Forsamlede, og Otto var sendt dertil uden nogen Myndighed, han var kun en Deel af Massen. Han saae, at hvor meget Indbyggerne i Byen end politisk sympathiserede med de Fremmede, saa vare de ugunstig stemte imod dem personlig. Om Søndagen bleve Gaderne under Gudstjenesten spærrede med Jernkjæder, og de Folk, der vilde befrie Verden saavel fra Guddom som fra Fyrster, vovede ikke at aftage en af disse Lænker.

Otto var indesluttet, afspærret som paa en Ø i Oceanet. Han var vred over, saaledes at være bleven forviist, vred paa Comtessen, skinsyg uden at elske hende; noget Ondt i hans Natur ønskede, at han kunde hævne sig paa hende og Alle i Costergia; men saasnart han begyndte at undersøge, hvilken Hævn han da kunde attraae, var hans Sind for udviklet, til at han kunde finde Andet tilfredsstillende end at hæve sig selv frem. Men dette var han netop afskaaret fra, og samtidig var der dog i hans Sind Noget saa lyttende, anende og beredt - en saadan hemmelig Samviden med Skjæbnen, syntes ham - at den umulig kunde lade ham i Stikken. Som tidligere havde han da den Fornemmelse, at Noget fulgte ham, og at, naar han ønskede Ondt over Nogen, vilde det gaae i Opfyldelse paa egen Haand, fordi Ønsket kom fra den Sjælens dunkle Baggrund, hvor Skjæbnen sad og hviskede.

163

Han gjenkaldte i Erindringen den Tid, da han hjemme ved Folkefesten havde haft en usikker Fornemmelse af Folkeslagenes Opgave, af deres fælles Kamp mod noget Ondt, og nu havde Skjæbnen ført ham til at være med ved Opgavens Løsning. Noget Uforklarligt var kommet i Veien, egentlig allerede ved hans Fødsel; derfor var han ikke stillet klart, høit og gunstigt; han havde en trist, vildsom Skov at gjennevandre, inden han naaede det fulde, rige Lys. Menneskene, han havde sluttet sig til, vare ligesom fortryllede: Idealet laa paa Bunden af dem, men naar de talte, blev det i deres Mund forvrænget, dog kun, indtil Tidens Fylde kom, og den vilde komme!

Hver Morgen, naar han vaagnede, syntes det ham, at den frembrydende Dags Solskin vilde bringe Opfyldelsen, og altsom Dagen gik, kom Hadet og Fortvivlelsen. Saa kunde han søge Ro og Styrke ved at betragte Medaillonens med Apollonhovedet, som Camilla havde givet ham den sidste Carnevalsdag. Hvilken Dag, hvilken Rigdom, hvilken Bebudelse! Men tillige; hvilken bitter Smerte ved at tænke tilbage! Hvilket Opraab til Energi!

Jeg er saa forladt som dengang hjemme i Kjøbenhavn, da jeg troede at ligge paa Jordens yderste Rand, med Ryggen til Uendeligheden. Nu ligger jeg paa samme Sted; men Randen hedder Alperne! Og Han seer paa mig! Den stærke, skønne Gud! Det maa dog betyde Noget!

- Som Vaabenøvelse valgte han at gaae paa Jagt høit tilfjelds, og en Dag traf han, da et Uveir nærmede sig, sammen med nogle af sine Kammerater, der ligesom han havde været paa Jagt og søgte Ly. Stedet var en uhyre Granitklippe, der ludede ud over Stien, saa at man var som under en Baldachin. Ovenover var den høie Bjergtinde; i et Par Skridts Afstand gik Fjeldet brat ned, og en Bjergstrøm skummede i sit dybe, snevre Løb, der var som en uhyre Ligkiste, indvendig bedækket med grønt Buskads og fugtige, sorte Klippestykker.

Man var i Læ og kunde tænde Ild; En havde lidt Mundforraad tilovers og bød det til Deling; men Uveiret forjog al Hyggelighed. Tordenslagene gjenlød saa voldsomt, at det var, som om Bjergene tørnede sammen, og som om Klippestykket over deres Hoveder bævede; men udenfor var endnu farligere, i Mellemmrummene mellem 164 Tordenslagene hørte man Laviner rulle med hiin særegne forfærdende Lyd, Blanding af Bragen og Brøl.

Kunde man monstro, naar det kneb, glide ned ad Skrænten til Bækken? sagde En for dog at sige Noget.

Man blev snart enig om, at det var umuligt.

Otto sagde: I gamle Dage have Folk fra Norden gjort det.

Ja, svarede En, Folk fra Norden, det har nu altid været Pokkers Karle.

En Solothurner sagde: Jo, det er vist; det var Cimbrerne og Teutonerne; de lod dem paa deres Skjolde glide ned over Alperne, da de vilde erobre Italien.

Bah, det er opdigtet af Folk, der aldrig have seet Alperne! Jeg skulde troe, at jeg kjender dem og kan tale med!

Det blev bekjæmpet af Andre, og imidlertid, medens man talte, fik Bjergene en ganske ny Interesse, vare ikke blot Dynger af Steen og Jord: her var Noget skeet. Endelig spurgte Tivleren: Men hvordan gik det dem, de Folk?

Otto, til hvem det var henvendt, svarede: Tak, godt; i Førstningen havde de betydeligt Held; men saa kom det til en stor Bataille, og saa blev de slagtede som Sviin, alle Mand.

Fy for Djæveln! De skulde ikke sige det paa saadan en Maade Var det Forræderi, eller kneb de ud?

Nei; man siger, at Soldaterne i første Geled endog vare lænkede sammen for at staae fast og kammeratlig, og Fjenden gik lige løs paa dem.

Den Anden blegnede synlig og spurgte: Var det Østerrigerne?

Solothurneren lo ham ud; men Samtalen interesserede nu Alle i høi Grad; man vilde vide Grunden til, at Fjenden havde seiret.

Otto svarede: Fordi han sloges for det, der er Mennesker kjærest, for Kvinder og Børn, for Huus og Hjem.

En svarede: De, som ikke have det og ville erobre det, slaaes endnu bedre! Der er større Magt i Angreb end i Forsvar.

Ja, maaskee; men saa vare Romerne lænkede sammen af en stor Anførers Villie, af Troskab mod Fanen og dygtige Officierer. - Otto fortalte dem om den romerske Krigsmaade og Krigstugt, om den uhyre Virkning, som frembragtes af Legionernes samlede Anfald, om den Selvtillid, som opkom i hver Legion, og om de umaadelige 165 Landstrækninger, der faldt i deres Magt. I hans Sind laa Erindringen om Rom, om alt det Mægtige og Skjønne, han havde seet; de vilde Scener, han selv havde oplevet, stod for hans indre Blik, og en vred, mørk Længsel efter at komme ud fra det nærværende Fængsel kogte i ham, medens hans Ord vare korte, skarpt betegnende og ligesom aristokratisk kolde. Han udøvede en dæmonisk Tiltrækning paa sine Tilhørere, rørte op i deres Sind, bragte det til at koge og slog lis i det, hvergang det vilde koge over.

Han førte pludselig Talen fra Romerne til Hannibal. Flere af Tilhørerne kjendte godt Navnet og Adskilligt af Heltens Historie; men det var ikke faldet dem ind, at de vare i Nærheden af de Bjerge, han med sin Hær havde overskredet, og at i Søen Bourget, som de havde seet, var en Mængde af Hannibals Heste og Lastdyr styrtet ned. Otto beskrev nu, hvorledes han seirrig var dragen frem, idet han med sin Personlighed havde gjort sin af mange Nationaliteter sammensatte Hær til en uimodstaaelig Organisme, der bragte Rom til at skjælve og rimeligviis vilde have styrtet den romerske Magt, hvis ikke Partivæsen og Tvedragt i Karthagos Regering Skridt for Skridt havde ført til Slaget ved Zama.

De sad eller stode dybtaandende, uden at lægge Mærke til, hvorledes Tordenen fjernede sig. En udrød: Bare de fordømte Civilister i Karthago dog ogsaa havde ladet være at klamres!

Hvorfor? spurgte Otto.

Jo, for saa havde Hannibal seiret!

Ja, men han skulde falde! Paa Romernes Side stod Civilisationen.

Da Regnskylllet var forbi og man reiste sig for at gaae, lod Enhver Otto gaae først.

Ved Hjemkomsten traf man Adjutanten, der var kommen over for at aflægge et Besøg. Han kunde ved at see Otto i disse Omgivelser godt forestille sig, hvor ensom han var, og følte nu megen Hjertelighed for ham. Han fortalte de Andre Scenen, Otto havde havt med Rossolani, og disse Mennesker, der just ikke vidste, hvordan det var at hævde en Personlighed, kjendte dog Vanskeligheden derved overfor saadanne Folk som Rossolani og Generalen og kunde sætte Priis derpaa.

Næste Dag fik Otto en Anmodning fra to af sine »Kammerater« 166 om at møde dem paa et afsides Sted. Det var en forhenværende Tømrer og en Bøssemager, der havde arbejdet i Paris og været Medlemmer af et hemmeligt Selskab. De havde Hang og Lyst til Intrigue, men vidste ikke rigtig, hvorledes man bar sig ad dermed. De foreslog Otto, at de vilde hjælpe ham til Indflydelse i »Bataillon«, hvis han vilde dele Magten med dem. Han spurgte, hvad der saa skulde gøres; men det vidste de ikke.

Næppe var han kommen tilbage, før han modtog en Indbydelse til at møde ved en Generalforsamling, som Bataillon holdt. Der optraadte Solothurneren og erklærede paa alle Tilstedeværendes Vegne, at de vilde vælge ham til Bataillonens Fører under Forbehold af Comiteens Ret; de indsaae, at de trængte til Orden, naar de skulde slaaes, og de troede, han var Manden til at føre dem; de troede, han bragte Lykke.

Otto tog det med dulgt, oplussende Glæde som en Ting, der fulgte af sig selv: Hanken, der havde svævet i Luften, blev nu virkelig rakt ham, og han greb den. Han troede nu selv paa sin Lykke.

Han sagde, at hvad han kunde udrette til det store Formaals Fremme, vilde han gjøre af yderste Evne, men paa den Betingelse, at Enhver af dem nu skulde være forpligtet til at lyde ham saa ubetinget og hensynsløst, som om de vare udskrevne og tjente hver i sin Fødestavns Hær. Man studsede og tænkte tilbage paa, hvordan Fødeegnens Skik var; med en Bevægelse, som om man havde gjenfundet noget Tabt, gav man Løftet, først med et pludseligt, fælles Raab, saa enkeltviis, Mand for Mand.

Det viste sig vanskeligt at faae en Enhed ud af de mange forskjellige Love, som her vare repræsenterede, og Otto foreslog derfor, at man skulde holde sig til den gamle, simple, tydske Landsknægtlov, og gav i korte Træk en Fremstilling af denne. Ogsaa dette gik man ind paa.

Godt, sagde Otto, saa vil jeg dele Godt og Ondt med Eder og lover, at jeg med Hensyn til Eder ikke skal have anden Tanke end trolig arbeide for et hæderfuldt Udfald.

Det Første, han bød, var, at de Alle skulde opgive deres Logi i Breno og danne en Leir i nogen Frastand fra Byen. Der stod paa en Afhang mod Syd to store Magasiner eller Skure; dem maatte man søge at faae til Afbenyttelse; de, som ikke fandt Plads her, kunde 167 boe i Telte eller Hytter. En Leir skulde strax afstikkes. Han bød dem selv vælge de underordnede Førere, men anbefalede dem, som havde tjent før, især de Schweitzere, der havde været i Ilden.

Allerede et Par Dage efter erklærede Tømreren og Bøssemageren, at de igjen vilde boe i Byen, gave sig til haanlig at afvise enhver Commando og true med, at de vilde slaae Enhver fordærvet, som vilde være Herre over dem.

Otto lod Bataillonens slaae Kreds og begyndte at fortælle den om Georg af Frundsberg, der havde ført Landsknægtene mod Italien, om den Justits, hvorved han havde holdt dem sammen til Seir og Magt, om Maaden, hvorpaa han havde ladet Regimentet danne en Gade og jage Rebellerne ud imod fældede Spyd. Han talte med en saa dæmonisk Magt, at de to Syndere blegnede, skjøndt de af Forfængelighed søgte at smile haanlig. Og nu, sagde han sluttelig, andrager jeg paa, at I danne en Gade og pidske disse to Mænd ud af Leiren. I kunne vælge en Jury til at svare Ja eller Nei; svarer den Nei, er min Commando til Ende.

Juryen traadte sammen og svarede Ja, og Solothurneren lod øieblikkelig Executionen gaae for sig.

Umiddelbart derefter befalede Otto den ene Halvdeel af Mandskabet at arbeide paa Leiren, den anden at gaae til Vaabenøvelse. De raae Mennesker lystrede med en hemmelig Fornøielse over at blive commanderede, med en besynderlig, styrkende Følelse af hensynsløst at tjene et Formaal, over at have et Menneske for sig, der syntes at have de samme Egenskaber som en Fane, paa en gaadefuld Maade, baade koldt og begeistrende at tjene deres Formaal og bydende føre dem til det.

Faa Dage efter at denne Forandring var foregaaet, kom en af Cantonets Regeringsraader silde om Natten til Otto. Det var den Samme, som han havde gjort Bekjendtskab med i Rom hos Sir James, og det var temmelig tydeligt Regeringsraadens Tro, at Otto var kommen hertil paa de Castros Foranstaltning, og at den engelske Regering havde en Haand med i Spillet. Men da Slikt i alt Fald skulde være hemmeligt, spurgte han ikke og havde selv en særegen diplomatisk Maade at tale paa, hvorved han altid sagde det Modsatte af, hvad han vilde have forstaaet. Han lykønskede med det roligste Ansigt Otto til, at han havde faaet de Landflygtige til at forlade 168 Cantonet og opgive Tanken om at forurolige Nabostaten. Det var saa meget heldigere, som Cantonet i en nærliggende lille By havde nogle særdeles gode Feltkanoner, som de Landflygtige kunde have faldet paa at laane til Krigsbrug, da de vare ganske uden Bevogtning; han tvivlede ingenlunde paa, at de med den største Ærlighed vilde have bragt dem tilbage efter endt Felttog, endog i Selskab med flere; men han var dog glad ved, at dette nu var forhindret, saa at Cantonet ikke syntes at bryde sin Neutralitet. Ogsaa var paa samme Sted nogle paalidelige Kort over den Egn, hvor Urostifterne mulig havde havt isinde at slaaes; lidt Ammunition var der ogsaa. Alt dette var nu sikkert imod at blive taget og benyttet mod Østerrigerne.

Den indirecte Tales Mening var tydelig nok. Næste Dag drog Otto med nogle Bevæbnede til det angivne Sted og forlangte Kanonerne udleverede tilligemed Ammunition og Kort. Regeringsraaden, som netop var tilstede, nedlagde høitidelig Protest, idet han gav efter for Overmagten; et venligt Tilfælde havde føiet det saa, at der udenfor græssede nogle Mulæsler, som tilhørte Cantonet og strax kunde forspændes. En Time efter kom en Trup af Landstormen tilstede; den forfulgte Sporet af Kanonerne lige til Breno, skjød adskillige Gange, søgte i hele Byen efter de Skyldige og fandt de To, der vare pidskede ud af Leiren. Næste Dag stod i Bladene en Beretning om, at der havde fundet en Kamp Sted, og at de Landflygtige vare dragne tilbage med uforrettet Sag og havde efterladt to Saarede, der nu vilde blive bragte over Grændsen. Samme Dag meldte der sig frivillige Artillerister. I Leiren steg Troen paa Fremtiden til en Slags Idealisme; man fandt sig i uafbrudte Øvelser og Disciplin, stolt og spændt paa, hvad Italienerne og Polakkerne vilde sige, naar de saa, hvordan det stod til i Breno.

Regeringsraaden kom flere Gange om Natten til Otto. Han nærrede et theoretisk, men haardnakket Had til Østerrig og gjorde Alt, hvad han kunde, for at bidrage til Italiens Seir. Han havde en Mængde Forbindelser i Lombardiet og gav Otto Underretning om alle Tildragelser, idet han med jovial, godmodig Mine sad og omtalte, hvilke urimelige Rygter der vare i Omløb, især angaaende Østerrigs Planer og Udsigter til at gjenerobre Venedig og Mailand, medens det gjæredede saa stærkt i Böhmen og Ungarn. Hvert Punkt 169 er i denne Tid lige vigtigt, gjentog Regeringsraaden; Europa er en eneste stor Valplads, hvor en enkelt Bataillon, der gjør sin Pligt, enten den staaer i Centrum eller i Flanken, kan afgjøre Slaget. Her nedenfor disse Bjerge er Østerrigs blottede Flanke, og vi maae sørge for, at den ikke foruroliges. Schweiz er neutralt, ellers vilde vi

tage Parti naturligviis for Østerrig.

- Dersom Otto skulde have gjort Afregning med Skjæbnen, vilde han have givet Qvittering for fuldstændig Lykke.

Der var kommet noget Mandigt i hans Tilværelse, han var beskjæftiget, han havde haft Held, og Heldet skjærpede alle hans Evner. Fremtiden syntes ham en uafbrudt Række af lykkelige Tærningekast.

I et af de Øieblikke, da han fik Tid til at give sig af med Indadskuen og Reflexion, sagde han ved sig selv: Det er dog en anden Ting end at blive Byfoged! Jeg lever. Lad saa være, at Livets Intensitet skal betales med Varigheden! Blot det maa gives mig at udrette Noget, der aftvinger Verden et Beundringsraab!

Hvad Omgivelserne manglede i at være, som han egenlig ønskede, tilføiede han i Haabet uden at bemærke, at han digtede. Han overraskede en søvnløs Nat sig selv i, at han digtende havde ført det Hele til Danmark, hjembragt det som Attest for sig selv, som Adkomst til Beundringsraabet. Den Drøm var baade smuk og feig, sagde han; jeg kan jo ikke komme bort uden at løbe herfra, og saa følger mig Intet. Hvad man rører ved, holder En, tilføiede han med et Smil.

Selv om man veed, at det ikke er sandt, hvad der staaer i Aviserne, antager man dog, at der maa have været nogen Ild, hvor Røgen kom fra. Comtessen og hendes Søster gjorde en Udflugt til Breno for at see Stedet, hvor der var blevet kjæmpet. Desuden vilde Søsteren sige Farvel, hun skulde nu reise med sin Forlovede.

Otto førte dem til Leiren, hvor Bataillonens stod i Slagorden og præsenterede Gevær ved deres Ankomst. Saa forbausende som dette Syn var for Comtessen, og saa fornøiet hun end blev over denne Dronningehilsen, var det dog ikke at sammenligne med hendes Bevægelse 170 ved Synet af Kanonerne. Hun havde før seet Feltkanoner og Mænd i Slagorden; men dette Uventede, der mødte hende i den fjerne Fjelddal, forekom hende som et Vidunder; Vaaben, Heste, Mandskab syntes skabte af Chaos.

En Tidlang var hun afmaalt i sine Ytringer og spurgte Otto, hvad han nu havde tænkt sig, der først skulde gjøres.

Han svarede: Siden De spørger mig, saa tillad mig et Spørgsmaal: Hvorfor drage vi ikke til Mailand? Staden er jo fri, men kan snart behøve Forsvar nok mod Østerrigerne.

Til Mailand! Men det er jo slet ikke vort Parti, der nu hersker i Staden!

Og det kan holde Dem borte fra Deres Fædrenestad! Jeg har frygtet det, men ikke villet troe det! I Dem saae jeg, idetmindste tidligere, Datteren af den store italiske Slægt, der tæller Camillus og Cincinnatus blandt sine Forfædre.

Nu, ja, jeg modtager Complimenten; de Mænd vilde bringe Rom til at herske og ikke lade den bøie sig for nogen anden italiensk By.

Ja; men om de end i Fredstid stredes bittert med andre Romere, saa stillede de sig dog i Krigstid strax under romersk Fane!

Saa koldsindig kan man tale som Fremmed. Vi elske ikke Mailands Huse og Muursteen; der er Mennesker, vi elske, Andre, vi hade. Vi anvende al Magt og Kløgt paa at faae dem tugtede, vi hade. Saadan ere vi; vi ere Mennesker.

Det er et Spørgsmaal.

Men De, De selv! Hvorfor staaer De ikke under dansk Fane?

Fordi mine Landsmænd ikke behøve mig. Sidst jeg hørte fra dem, havde de beseiret en oprørsk lille Prinds. Man holder ikke af at komme hjem og dele en Glæde, man ikke har gjort Noget for at erhverve. Her har jeg troet at tjene noget Menneskeligt og mig selv.

De kan altsaa komme hjem? De er ikke landflygtig?

Nei, aldeles ikke. Hvordan er De falden paa det?

Jeg veed ikke; fra Først af stod det utydeligt for mig, at De ikke havde noget Hjem og Tilhold, og nu, da De fandt Dem i at drage her til Breno, troede vi, De kunde ikke Andet; Alle troede det; jeg er vis paa, at selve Bataillonens ikke vilde have Tillid til Dem, hvis 171 den ikke troede, at De var idetmindste Majestætsforbryder Hvorfor drog De her til Breno?

Men jeg havde jo paataget mig at være med!

Sig mig: Hader De da slet ikke? Er De af Træ?

Han svarede: Jo, jeg hadede for faa Dage siden af ganske Hjerte, f. Ex. dem, der koldt sendte mig hertil. Men man kan da heldigviis ikke beholde det gnavende Sand i Hjertet, naar Lykken kommer og synes at sige, at man skal tjene Guden og gjøre Verden ny. Jeg troede engang, at De havde den Slags Længsel og det ideale Had; jeg troede, Deres Hjerte var som Orangegrenen, jeg saae hos Dem, rigt og fyldigt og udfoldende sig, skjøndt fjernet fra den moderlige Jord. Jeg saae i Dem vor Fane.

Hvor han er voxet! hvor han taler *du haut en bas!* sagde hun.

Deels for endmere at hæve sig og ydmyge hende, deels ganske oprigtig vedblev han: Og lad mig saa sige Dem det, lad mig tale ud; jeg er træt af at gaee her og lægge Baand paa mig selv og taalmodig høre Theorier om Bladluus og om Dictatur og Hjernebygninger, som, naar jeg ret kommer til at føle, ere min inderste Sjæl imod! Dette Tog er domfældt og forbandet, det vil være saa goldt som Ørkenens Vind, naar det skal føres af Smaalighed og Had, naar det ingen Fane og ingen Guddom har!

I de Øine, der see paa En, medens man taler, kan der være en Tilbagestraaling, saa at Ordene vende tilbage i En selv, søge efter flere Ord af samme Slags, nære Sindet som med Drivhuusvarme.

Han vedblev, paa saadan Maade paavirket: Hvad kan det hjælpe at ville erobre Italien uden at bringe det en ny Religion istedenfor Katholicismen, uden at tilføre det Protestantisme!

Hvad er da Protestantisme? spurgte hun simpelt.

Dette Spørgsmaal var for ham et pludseligt, standsende Ryk. En heel Række af Erindringer aabnede sig i hans Sind ligefra hans Samtaler med Schjøtt om Lyksaligheden af at være en Gustav Adolph til Pater Dauws Prædiken. Hans egne Tanker og Ord syntes ham tørre Floskler sammenlignede med den korte, stærke Følelse af, hvad der behøvedes overfor Katholicismens farverige Inderlighed og dunkle Lidenskab. Men Billedet blev strax forvirret. Med en Blanding af Letsind og stolt Selvfølelse over at have betvunget Rossolani og Bataillonens syntes han sig selv at have realiseret Alt, at 172 være et stort og udmærket Menneske, mægtig ved sin egen Kraft, og han svarede: Velan, Protestantismen er at leve for en Idee, at føle den lue i sig og føre Menneskene efter sin Villie! Mængden troer aldrig paa Ideen, før det kniber, og saa troer den paa en Fetisch.

Nu, ja, saa gjælder det jo blot om at finde en Fetisch.

Ja. Og en lille Fetisch gjør smaa Gjerninger, en stor Fetisch gjør store.

Comtessen begyndte at troe, at han indirecte gjorde Cour eller havde Hensigter paa hende for at faae et Begeistringens Ophav, og sagde: Naa, lad os saa høre, hvad det er for en Fetischdyrkelse, De vil indføre, og ved hvis Hjælp Deres tappre Hær skal blive uovervindelig.

Han var bleven altfor kløgtig til ikke at mærke Skalken i hendes Sind og svarede med hiin Kulde, der gjør et saa særegent Indtryk, naar Sjælen samtidig synes med Varme at omfatte en anden Gjenstand: Det har jeg jo alt sagt Dem. Lad os blive frie for de smaae Formaal.

Der er hans Fetisch! raabte den yngre Comtesse og greb skjelmsk i den Snor, hvori Camillas Medaillon hang om hans Hals.

Lad os see den! - -

Apollo! Vor Apollo! raabte begge Italienerinder, og Comtessen fæstede et Øieblik sine Øine med et ubeskriveligt Udtryk paa ham.

Hun udbrød i Ekstase: Han skal ikke see med Uvillie paa mig! Det er mig, det Smil gjælder! Jeg vil, jeg vil! Jeg vil see opad og glemme de smaa Mennesker nedenfor mig selv med. - - Skjøndt, hvad kan det hjælpe, at jeg vil!

Det er sandt, vi ere faa.

O, det er ikke det! Vi ere ikke saa faa; fra Grændsen af Genf hertil ligge otte til titusinde Mand adspredte. Det er ikke saa lidt..... Blot mit Hjerte kunde komme til at slaee i Vincentios Bryst! Jeg vil gjøre, hvad jeg kan O, det er sandt, Verden bliver større! Og det er Dem, som har gjort det! Havde jeg blot kjendt Dem tidligere men kan De huske, jeg anede det, jeg paastod, at Sablen og Pistolerne i Vognen vare Deres! Nu vil jeg kysse den Pande, hvorfra Kanonerne ere sprungne ud - saa! Kys Du ham ogsaa, Søster! Men kys hans Læber!

173

Det var en farlig Tak og Beundring af en Kvinde, der forhen havde talt saa frit som Comtessen. Hendes

Læber rørte kun hans Pande; men hans Skulder følte i samme Øieblik det bløde Tryk af hendes Skikkelse, og det syntes snedig at hviske: Der er Noget høiere end det Høie, Du saa forstandig taler om.

Vincentio og Rossolani kom. Generalen yttrede sig smigrende om Troppernes Holdning. Rossolani blev, efter at Generalen var tagen bort, og sagde til Otto med en Mine, der var baade snu og spodsk: Naa, det har De jo udført meget klogt.

Otto kunde ikke lide, at det, han betragtede som sin hele Personligheds Værk, skulde blot kaldes klogt, og begreb desuden ikke, hvori Klogskaben skulde have bestaaet. Men Sagen var, at Rossolani, der levede og aandede i indviklede Planer, havde Mistanke om en Intrigue, hvori Generalen eller Comtessen havde Deel. Han vedblev: Men lige meget! Det er godt gjort. - Nu vil jeg gjøre Dem et Forslag. Jeg vil give Dem en Mission til Rom.

Til Rom? udbrød Otto.

Ja. Vi skulle have en Mand derhen. Sendelsen er ikke vanskelig. De kan med gode Creditiver gaae derfra til Madrid, eller ogsaa hvorhen De selv vil.

Det var en Maade at komme hjem paa efter at have udrettet Noget og uden at løbe sin Vei. Men deels havde han ikke Lyst til at komme tilbage i Nærheden af Donna Agnese og Pater Benedict, deels blev det Nærværende og dets Fremtid ham tillokkende netop ved Muligheden af at kunne forlade det, især efter den Samtale, han havde havt med Comtessen. - Nu skal jeg spidsborgerlig holde op midt i Spillet! Nei, va *banque!* tænkte han.

Han svarede: Tak, jeg foretrækker at blive her.

Rossolani sagde: Som De vil. Men jeg giver Dem saa et Raad: Glem ikke, at jeg er den Mand, der sønderbryder som et Leerkar, hvadsomhelst der ikke vil tjene min Villie.

Otto svarede: Maaskee har De hidtil meest forsøgt Dem paa Leerkar.

Istedenfor at yttre Vrede smilede Rossolani.

174

- Nogle Dage efter modtog Otto en Anmodning om at møde Generalen og Comtessen i et afsides Huus mellem Bjergene. Det var tydeligt, at man ønskede at holde Sagen saa hemmelig som mulig, og Otto handlede i Overensstemmelse hermed.

Comtessen sagde: Jeg har talt med Vincentio, og han vil nu forklare Dem Alt.

Af den Forklaring, som Otto nu fik, skimtede han kun, at der mellem Obersten og Generalen var kommet eller længe havde været et dybt Nag, og at Generalen vilde afkaste sin Stabschefs Aag. Dette skulde skee ved, at Otto med den Magt, han havde erhvervet, forpligtede sig til, ikke at lyde andre Ordre end Generalens hemmelige.

Det var altsaa en Revolution i Revolutionen, og hvo borgede ham for, at Planen ikke var anlagt mod ham selv for at bringe ham i en falsk Stilling, tilintetgjøre ham? Hvordan havde de ikke sendt ham afsted, da han i Costergia tillod sig at tale med! Og med hvilket Blik havde Comtessen dengang taget Afsked med ham!

Han saae paa hende, og som om hun kunde læse hans Tanker, havde hendes Øine et forunderlig talende, undskyldende, kjærtegnende Udtryk.

Han spurgte: Hvorfor skulle vi da ikke gjøre kort Proces og tale ligefrem til Obersten og, naar han uden tilstrækkelig Grund gjør Modstand, bemægtige os ham levende eller død?

Der blev svaret: Fordi vi ikke vide, hvormange Tilhængere han har, og den ringeste Tvedragt her paa Grændsen kunde blive os Alle fordærvelig.

Comtessen sagde: De nøler, og det er dog det Samme, som De for faa Dage siden forlangte af mig!

Nu, ligefrem og ærlig talt - svarede han endelig - hvis saa er, hvad Garanti har jeg da for, at Generalen mener det fuldstændig og alvorlig?

Det er paa en Maade rigtigt, svarede Comtessen fortrydelig.

Garanti? sagde Generalen mørk; han skal faae Garanti, naar vi ere ene.

Efterat Comtessen havde fjernet sig, blev der en lang Pause. Generalens lange, magre Ansigt var saa haardt som ellers; paa den høie, smalle Pande laae de sædvanlige lange Furer Lag paa Lag; kun de 175

mørkerøde og hvide Flader, hvoraf hans Ansigtsfarve bestod, vare stærkere end ellers og gjorde en Virkning, som om Noget kogte indvendig. Han fyldte i et Værelse; man kunde ikke let see Andet end ham; han gav Luften Electricitet.

Med sin vante, rolige Stemme, hvori endnu syntes at ligge en Nuance af Haan, sagde han til Otto:

Hvad er De egenlig? Jeg har tænkt nøiagtig derover. De er kun Enthusiast til en vis Grad. De er i nogle Henseender ganske som et Barn og synes mig ikke at attraae noget Personligt, selv naar De handler som Mand; men Noget har De bag Øret.

Generalen fortsatte: Jeg har spurgt mig selv, hvad det kan være. Comtessen sagde engang, at De var Poet. Nu siger hun, at De er en Napoleon. Saadan ere Fruentimmerne. Hvad er det at være Poet?

Det er at forholde sig idealt til Livet.

Generalen rynkede Panden. Som overhovedet Folk af hans Slags kunde han ikke lide Ordet Ideal. Han sagde: Ja, ja. Men hvad er et saadant Menneske saa bundet af? Hvordan kan man vide, at han ikke smøger ethvert Forhold af sig?

Otto svarede: Hvordan kan man vide, at de Andre ikke smøge af sig?

Det er sandt! Det er sandt! Alt kommer an paa et Skjøn Men man bedømmer Menneskene efter, hvad de attraae Vidste jeg blot, hvad De attraaer! Hvad er Deres dybeste Attraa? Vil De betroe mig det? ikke saadan med Hensyn til Ideer, men for Deres eget personlige Vedkommende.

Velan, svarede Otto efter et Øiebliks Nølen, det er: at naae høit, at naae saa vidt, at jeg kan ydmyge dem, der have tvivlet om mig, og dem, der have hadet mig ogsaa at faae Fylde i mit Liv, at udrette Noget, blive tilfreds saadan omtrent.

Godt, det er menneskelig talt, det kan man forstaae.

Angaaende »Poesien« - vedblev Otto - vil jeg sige Dem, hvorledes det forholder sig dermed. Ethvert Menneske søger noget Heelt at blive udfyldt med; Poeterne ere dem, som naar de kun møde noget Halvt og Brudt, forstaae at omskabe og fuldstændiggjøre det i Phantasien og trøste sig med dette Phantasiværk. Paa samme Maade slippe de ogsaa for meget Had; som Michael Angelo sætte de den hadede Gjenstand i den Dommedag, de digte. Men møder os noget 176 Heelt, saa ere vi hele, og Poesien, der i hine Øiebliske syntes os det Høieste, bliver da bleg overfor den pulserende Virkelighed. Derfor skal man have heel Tillid til os eller slet ingen; saasnart der mangler Noget, smøge vi af os ind i Phantasians Land.

Hm, ja. Byron kjæmpede trofast for Grækerne.

Ja, fordi deres Forfædre havde frembragt skønne Billedstøtter og Tragedier.

Generalen overhørte de sidste Ord. Han sagde næsten mumlende: Alt kommer an paa et Skjøn. Jeg kan bedre lide Dem, naar De er mig nær, end naar De er borte. Det er et godt Tegn.

Derpaa reiste han Hovedet, saae stivt paa Otto og sagde: Har man i Deres Bataillon aldrig talt om mig? Jeg mener: ilde. Har man ikke sagt, at jeg var - en Forræder? Svar mig kun ligefrem.

Otto svarede: Jeg har hørt sige, at Nogle beskyldte Dem for at bringe Ulykke.

Godt. Naa, siger man det? - Sig mig, troer De ikke, at de fleste Mennesker have begaaet en Forbrydelse?

Ih, Gud frie os, nei!

De ynder undertiden at tale i gamle, afdøde Former. - Velan; men Forbrydelse og Forbrydelse er To. Man kunde tænke sig en Mand, som havde foranlediget sin Hustrues og sit ufødte Barns Død ved en Slags Tilfælde, ved Vaade.

Generalen gjorde en Pause, medens Otto stirrede paa ham og lyttede til den kolde Tone, der jernhaard syntes at betvinge en Jamren. Han vilde ikke discutere Begrebet Tilfælde; han indsaae, at det skulde ikke undersøges.

Godt, vedblev Generalen; Ingen sagde Andet end, at det var Vaade; kun een Mand, Krigsministeren, af hvis Slægt hun havde været, vilde ikke gjerne mindes om Ulykken og strøg derfor Obersten af Officerslisten - og da Obersten vil gaae ud for at forlange en Krigsret, træder det ufødte Barn frem for ham og siger: Det var ikke Vaade.

Hvad siger De til det, vedblev Generalen med en besynderlig, kort, ligesom gryntende Latter: Det blev

Oberstens Metier at anføre ved Revolutioner. Det blev hans Næringsvei, og han kaldtes General. Naar en svindsottig Revolution skal tilrides, saa skal han være Berideren, og naar Øget styrter under ham, saa er det hans Ulykke 177 eller Forræderi! Hvorfor kan denne Soldat ikke faae Lov at kjæmpe under den Fane, han vil? De husker vel Historien om Barberen, der havde seet, at Kong Midas havde Æselsøren, men ikke turde sige det og dog ikke kunde tie, saa at han tilsidst gravede et Hul i Jorden og hviskede sin Hemmelighed ned deri. Det skal siges! Det skal ud! skreg Generalen pludselig ude af sig selv. Det er sandt! raabte han med blodrøde Øine; Barnet har Ret! Det var ikke Vaade! Men endnu efter at den er død, vover Ungen ikke at kalde mig Fader!

Otto havde aldrig seet et saadant Udbrud af Raseri, Lidenskab og Fortvivlelse som det, Generalen gav sig hen til.

Efter en Stunds Forløb havde Generalen faaet sin Fatning tilbage og sagde: Nu er det ovre. - Jeg maatte grave et Hul i et menneskeligt Bryst. Jeg har anseet Dem for et Menneske.

Kan jeg være Dem til nogen Nytte, min General, saa befal, sagde Otto.

Ja. Lad os nu komme til alvorlige Ting. Det er blevet mig tydeligt, at vi have staaet her som Fjender af Alt Saasnart jeg ophører at hade de andre italienske Partier, tier Barnet Det maa være den rette Vei, og jeg vil gaae den. Men rykkede vi nu ned til de Andre, vilde de foragte og haane os. Vi maae udføre en Bedrift, slaae Østerrigerne nedenfor disse Bjerge, komme med Trophæer til Mailand og byde Forsoning og Alle udfolde Italiens store Fane. Det er et hæderligt Liglagen for en Soldat. Her har jeg foreskrevet Dem Deres Marsch. Tre Miil herfra er en Bro, *Ponte di Cretto*; den maa De bemægtige Dem og afbryde; saa marscherer De tilhøre og kommer Fjenden i Ryg og Flanke, medens han er engageret med mig og mine Mailændere. Lykkes det, saa er Veien aaben. Lyd ikke nogensomhelst Ordre, der befaler Dem at gaae over Broen. Hvad De har hørt idag, er Dem vel Garanti. De har at bryde op imorgen Aften ved Midnat. Farvel! Husk, hvad jeg nu siger Dem: Naar De seer mig næste Gang, rammes jeg af en Kugle Snak, Barn, en gammel Soldat tager ikke feil af Sligt.

Generalen kunde ikke maale hele den Virkning, han havde gjort paa Otto. Det var ganske rigtigt, at han hos ham havde vakt en Blanding af Sympathi og Forfærdelse, en energisk Villie til ikke at svigte ham i en Kamp, der paa en Maade var ædel og lys, paa en anden 178 Maade syntes at være omgiven af Dæmoner. Men han længtes bort fra det Hele uden at kunne slippe det. Han tænkte paa Danmark og fik Hjemvee. Han tænkte paa den danske Fane, de danske røde Kjoler, og kunde have kysset et dansk Bandoleer. Han tænkte paa Rendestenen udenfor sin Faders Gaard og følte det som en Lyksalighed, om han kunde stirre ned i den. Han tænkte paa sin Moder og hendes Svoger, paa Venner, paa Fjender, og over Alle var gydt et magisk Skjær, saa at han længtes efter Alle næsten uden Forskjel. Han begyndte at tænke efter, hvordan han var kommen hertil, gjorde Regnestykket op og fandt det rigtigt, men uforklarligt. Intet ventede ham hjemme; der var Ingen, som baade elskede og forstod ham, Ingen, der heelt udfyldte hans Hjerte og Sind, og dog var i dette Øieblik hans Hjerte fyldt med en Vee, som om hist det Bedste og Kjæreste i Verden var udsat for Ondt, var ladet alene og behøvede ham, eller som de Alle behøvede hinanden for at lide i Fællesskab. Han følte sig pludselig saa træt af at tale fremmede Sprog; han gav sig til at tale Dansk høit, men fandt sig desto mere ene derved. Hjemvee er uden Bund; thi med al dens Smerte har den en forunderlig Sødme og Blødhed, der lokker Sindet til at hengive sig mere og mere og slapper det. Otto mærkede, at han tilsidst sad ganske kvindagtig, og begyndte at betvinge sin Stemning. Men efterhaanden som han betvang den, mærkede han, at det, der feilede ham, ikke blot var Hjemvee efter Danmark, men at Hjemveen skjulte noget endnu Dybere. En uovervindelig Fornemmelse sagde ham, at Den, der stod truende i Veien, var den snue og voldsomme Oberst, og at han maatte gjøres uskadelig, og det kunde kun skee, naar han selv havde et saadant idealt, hensynsløst Mod, at han kunde staae over Generalen og Comtessen, beredt til at skille sig fra dem, hvis de ikke vilde gaae aabent løs paa Rossolani, men, hvis de vilde dette, da selv kunde træde frem for sin Bataillon og rive den fuldstændig med efter sin Villie. Han kunde blive en stor Mand, en Mand af første Klasse, ved dette, enten det endelige Udfald var heldigt eller ei, i alt Fald stor i sit eget Indre, en mægtig Personlighed, der udrettede Alt ved sig selv. Men hvergang han var nærvædet at faae det himmelblaat og stjerneklart i sit Indre, trængte en anden Fornemmelse, det røde Lys, frem og fandt hjemlig Modtagelse 179 i Sindet; saa tænkte han paa Comtessen, saa var han skinsyg, saa var og blev hans ideale Mod lammet, saa følte han uvilkaarlig, at han maatte byde Bataillonens Udsigter, der lignede hans egne, maatte smigre de Enkeltes Lidenskaber og vinde dem ved en personlig og elskværdig Kammeratlighed, han ikke besad og aldrig havde villet besidde. Han søgte at holde fast paa det røde Lys og forherlige det til Blaahed; han tænkte paa den første Gang, han havde seet Comtessen, paa det mægtige, ideale Opsving i hans Sind - men Noget laa imellem før og nu; nu havde han Udsigt til at naae, hvad han dengang begjærede som det Høieste; men nu var det ikke længer saa høit, opløftede ham ikke, saadan som Camilla kunde have gjort. Engang imellem standsede Kampen, og han undrede sig over, at den kunde være til, at Opgaven saadan voxede, at Sindet kunde slides frem og tilbage mellem saadanne Nuancer, og dog vare disse, hvergang han paany betragtede dem, ligesaa store og brede som gabende Afgrunde. At man dog ikke, naar man endelig kom i det Store, selv var heelt stor, men trods alt Opsving og netop i de vanskeligste Øieblikke beholdt Sjælen præget af Fortiden!

Han sagde: Fik jeg blot et Tegn, Noget udvendigfra at støtte mig paa! Jeg begriber, hvordan Folk kunne være i Vaande og tage Varsler for at have Noget at følge blindt. Et Tegn!

Hvad er det for et Sprog, De taler? spurgte Comtessen udenfor Vinduet.

De her, Comtesse! Jeg troede, De var taget bort.

Jeg maa da gjøre Undskyldning for min Nærværelse, sagde hun spøgende.

Nei, misforstaa mig ikke.

Jo. Jeg var nødt til at blive, fordi jeg ikke kunde vide, naar Vincentio tog bort, og vi ikke maatte synes at have været sammen paa en Udflugt Hvad Sprog talte De? Hvem kaldte De paa?

Jeg talte mit Modersmaal. Jeg begjærede et Tegn, en ledende Stjerne i dette Virvar.

Her er et Tegn! sagde hun og rakte ham sit røde Skjærf ind ad Vinduet. Følg den Plan, Vincentio har lagt. Jeg stiller mig under Deres Beskyttelse. I Mailand eller Venedig indløser jeg Tegnet Farvel, til vi sees i Mailand eller Venedig!

180

Hun sagde dette med et Smil, der med dets Blanding af Alvor og Ømhed end mere forhøiede Virkningen af hendes kraftige, skønne Skikkelse, saa at Ordene nu bleve til fuld Virkelighed:

*»Elle est terrible, ma châtaine,
Comme l'aspect d'un étendard,
Et le charme de son regard
Est un clairon qui nous entraîne!«*

Det røde Lys blev forherliget til Himmelblaat. At opleve skønnere Ting syntes ham ikke sunget for hans Vugge. At kaste sig ud i Eventyret og lade Skjæbnen raade - hvad havde han dog i Grunden begjært mere!

Da han kom tilbage og gjensaa Leiren, følte han sig ikke saa fri som før. Men paa den anden Side var han heller ikke stemt til at ville indrømme Bataillonens Ret til at raisonnere. Den maatte blindt føres til, hvad den selv vilde valgt, hvis den havde tilstrækkelig Sands og Forstand, fordi det var det Bedste. Det var jo Politikeres almindelige Maade overfor Massen. Og vil jeg ikke selv gaae med og dele Faren med de Andre? sagde han.

Han blev udreven af Tanker og Reflexioner ved Adjutantens Komme. Schwaberen sagde, at han havde ladet sig sætte *a la suite* hos Generalen og nu vilde tjene her ved Bataillonens Naa, Du byder mig slet ikke Velkommen?

Nei, for Du glemmer, at Din Natur gjør Dig uskikket dertil; Din Hjernebygning er en Adjutant-Hjernebygning.

Det er sandt; men saa kan jeg jo være Din Adjutant.

Hvor vil Du hen! Stige fra Generalen ned til mig! Hvad har Du spiist, der saaledes har paavirket Dine Stoffer?

Hør, kort og godt, jeg vil.

Naa, Du vil?

Ja; Folkene her ere mine ligesaa godt som Dine Hvem vinker Du efter?

Jeg vil med største Beredvillighed lade dem træde sammen og vælge.

Adjutanten svarede hastig: Nei, lad være; Sagen er, jeg skal. Ja, jeg er sendt herhen for at være Inspecteur eller Opsynsmand eller 181 Spion naar man selv siger, man er det, er man det ikke og desuden, en fattig Djævel som jeg, der er for stolt til at gaae Skjørteveien, maa tage tiltakke med, hvad der paa ærlig Maade falder af.

Hvor er Beviis for, at Du skal?

Her, Ordre fra Stabschefen.

Rossolani! sagde Otto ved sig selv.

Ja, der kan Du see, Alt i Orden, og uden at gaae Skjørteveien!

Hør, gode Schwaber, hvad skal den Skjørteveistale betyde?

Bah, forstil Dig nu bare ikke! Troer Du ikke, Alle vide, at Du har faaet denne Post igjennem Comtessen?

Otto følte, hvorledes Misundelsen gnavede Adjutanten og bragte ham til at være ondskabsfuld. Det var Fjenden, han fra gammel Tid kjendte og ansaae for saa lav og ynkelig. Han opgav Schwaberen i menneskelig Henseende og følte sig selv styrket ved at sammenligne sig med ham.

Han sagde koldt: Jeg skal underrette Bataillonen om, at vi have faaet en Inspecteur.

Adjutanten sagde med Vigtighed: Ordren lyder paa at bryde op ved Midnat i Retningen mod *Ponte di Cretto*.

Ja, svarede Otto og tilføiede ved sig selv: Gud være Lov, der er ingen anden Ordre!

Og nu, tryk ved, at hans Sag var aldeles reen, besvarede han det sidste Spørgsmaal, hvormed Adjutanten holdt Døren til Venskab aaben: Har Du ... De Mere at befale? - med et iskoldt Nei.

Saa kanske jeg har, mumlede Adjutanten, idet han gik ud af Døren.

- Ud paa Eftermiddagen kom endnu to Chirurger fra Hovedkvarteret, og Regeringsraaden sendte Otto til Foræring en Kurv med Viin. Efter at alle Forberedelser vare trufne, beholdt Otto en Times Tid for sig selv, inden Alpehornet henad Midnat skulde give Tegn til Opbrud. Det var dyb Nat i Dalen, en stille Juninat uden Stjerneskin. Stilheden hvilede saa tryk og inderlig over den hele Egn, som om den vilde benægte Muligheden af den forestaaende Kamp; men for den, der vidste, at Kampen vilde finde Sted, indtraadte det Modsatte: Naturen tabte sin Tilforladelighed, Sjælen rakte sig ud efter det Kommende og forestillede sig Faren, som Mørket skjulte, i desto større Omrids. Otto følte en Beklemthed, 182 som han ikke kunde blive Herre over; den laa udenfor hans Aands og Villies Omraade, sneg sig igjennem hans Organisme og foraarsagede ham Kulde. - Blot jeg var i Virksomhed og kunde tænke paa andre Ting! Blot ude i Handling og næste Dag overstaaet! sagde han til sig selv.

Han kom forbi en Soldat, der sad paa et Klippestykke og rystede en Flaske. Han vilde ikke spørge for ikke at lade sin Stemme forraade Sindsstemningen; men Soldaten fandt noget Spørgende i hans Holdning og sagde: Det er Brændeviin og Krudt.

Otto maatte nu sige Noget og blev selv forundret over den dybe, rolige Stemme, hvormed han svarede: Det er jo Synd at spilde Krudtet saadan.

Soldaten svarede: Ja, De!

Tonen blev Otto paafaldende, og endskjøndt han mærkede paa Soldatens Aande, at han alt havde smagt sin Brændeviin med Krudt, gav han sig i Samtale med ham.

Otto fik nu indirecte og ad mange Omveie Oplysning om, hvordan han stod overfor Folkene.

Han havde aldrig talt til nogen af dem med Deeltagelse eller Sympathi for deres smaa Forhold, deres Leveviis, deres forrige Livsomstændigheder eller deslige, knap spurgt om deres Navne. Dette, som fra hans Side, idetmindste tildeels, var Høflighed og Discretion, en Ret, han tilstod de Andre og forlangte for sig selv, var fra de Andres Side fuldstændig blevet opfattet som Noget, det tildeels ogsaa var: stolt Kulde. De syntes for ham ikke at være Andet end Schakbrikker. Selve Spillet troede de, at han havde Varme og Interesse for; men ikke for dem. Dette Spil, dette Ideale, hvormed han havde grebet dem, var i deres Øine kun et nødvendigt Onde. De hjemløse, eventyrlystne, i de fleste menneskelige Forhold fortvivlede Mennesker begreb ikke selv ret, hvorfor de anerkjendte det, men ansaae Seirens Øieblik for det, hvori de ikke længer skulde have det nødig. Nogle af dem betragtede idetmindste nu, i Farens Øieblik, en sorgfri, ubemærket, smaaborgerlig Tilværelse for det Attraaværdigste, og meente i Grunden, at al den store Revolution gik ud paa det Samme. En Høne i Gryden om Søndagen! som hiin franske Konge havde sagt. For den Sags Skyld rystede nu Europa convulsivisk. Nogle havde to eller flere Høns i Gryden, Andre slet ingen, det var 183 hele Sagen, hvori Spørgsmaalet om Gud og Evighed, Monarchi og Republik, var indbefattet. De første Livsfornødenheder, Befrielse fra materiel Nød, ansaae ogsaa Otto for vigtig, men kun som Grundlag, som uundgaelig Betingelse; han havde aldrig tænkt, at de kunde undværes, men heller aldrig tænkt videre over dem. At han havde Blikket andensteds henvendt og kunde leve saa ensom, uden Kammeratforhold, forekom de Andre at grændse nær til det Fuldkomne; men denne kolde Fuldkommenhed forekom dem dæmonisk. De ansaae ham ikke rigtig for Menneske; derfor havde Soldaten, da han lod haant om Brændeviin med Krudt, sagt: Ja, De!

Otto maatte erkjende noget Sandt deri, men tænkte: Jernet tiltrækkes af Magneten; hvorfor ere I ikke Magneter? Længes Nogen mere end jeg efter at blive sympathetisk tiltrukken og kunne give sig uforbeholdent hen?

Men der var tillige i Maaden, hvorpaa man saae op paa ham, Noget, der opløftede ham, samtidig med, at det fremkaldte en smertelig Fornemmelse. Hvor han vilde tage sig af dem og elske dem Alle, blot det Nærmeste, Uundgaaelige, uforanderlig Indledte var overstaaet! Hvordan turde han nu gaae og være beklemt, han, som havde paataget sig at være deres Skjæbne!

Han tog Afsked med Soldaten, idet han sagde: Jeg skal sige Dig, det er ikke min Skjæbne at falde her mellem disse Bjerge, og jeg troer, det er heller ikke Din.

Ikke? - udbrød Soldaten med møisom tilbageholdt Glæde - ikke?

Otto hørte ham gaae tilbage i Teltet, nynnende en lystig Sang.

Man var dragen afsted ved Midnatstid, og henad Morgenstunden traf man paa Fjendens Forposter, der langsomt og kjæpende trak sig tilbage. Fremrykningen tog meget lang Tid; de fleste af Soldaterne gjorde deres første alvorlige Forsøg og vilde nødig ud fra en dækket Plads; men lidt efter lidt vænnede de sig til Kampen, især ved at see Schweitzerskytternes store Sikkerhed. Ogsaa Terrainet, der bestandig gik nedad, var dem gunstigt, og tilsidst mærkedes det, at Fjenden før Alvor ønskede at komme bort.

184

Henad Middag var man avanceret tre Miil og havde naaet *Ponte di Cretto*. Otto lod gjøre Holdt, for at Folkene kunde hvile; Nogle bleve beordrede til at afbryde Broen, medens Kanonerne, som med stor Vanskelighed vare medbragte, bleve opkjørte for at holde Fjenden i Afstand paa den anden side af Floden.

Næppe havde man begyndt med at afbryde Broen, før Adjutanten ankom og med høi Røst spurgte, hvad det skulde betyde.

Otto svarede, det skulde betyde, at man nu vilde drage tilhøre og forhindre Fjenden fra at komme over og forurolige Marschen.

Adjutanten fremtog et Papir og sagde: Ordre fra Stabschefen. Man har at rykke frem over Sletten til næste Bro.

Soldaterne stimlede sammen. Otto sagde: Hvis I ville lægge Øret mod Jorden, kunne I høre, at man slaaes mod Vest. Der er Generalen; jeg vil komme ham tilhjælp ad Bjergveien der tilhøre.

Adjutanten raabte: Ingen har at gaae paa egen Haand, Enhver skal lyde Overcommandoen! Man har forudsat Muligheden af en saadan Opsætsighed, og for det Tilfælde er her Ordre til, at Solothurneren overtager Commandoen over Bataillon. Derovre er Fjenden og rigt Bytte! Fremad, i Comiteens Navn!

Solothurneren tøvede; men den Soldat, hvem Otto havde spaaet, at han ikke vilde falde, istemmede: Fremad! og løb ud paa Broen.

Du Taabe! tilraabte Otto ham; det er kun i Bjergene, hvor det er Din Skjæbne ikke at falde!

Hans Ord naaede ikke til Soldaten.

Følger mig! raabte han til Bataillon. Hvis jeg skuffer Eder, kunne I handle med mig efter vor Lov!

Der var hos dem blandt andre Stemninger et Ønske om at ydmyge ham ved at kunne være ham ulydige og bøie ham under deres Villie.

Det er kun en Dansk! Skyd ham ned! skreg Adjutanten.

Solothurneren forlangte at see Ordren, og da han havde læst den, commanderede han en Peloton frem for at skyde Otto. Men nu bød Otto Artilleristerne vende Kanonerne imod Bataillon, og de adlød. De vare i Virkeligheden Regeringsraadens Folk og vare sendte med Otto, ikke med Andre. Han vilde have drevet Sagen videre og hellere ladet Bataillon tilintetgjøre end taalt dens Ulydighed; men nu faldt Skud fra fjendtlige Skarpskytter, der havde 185 sneget sig nærmere, og man blev enig om, at Kanonerne skulde blive tilbage og i fornødent Fald dække Tilbagetoget, og at Otto kunde commandere dem; men han erklærede at ville gaae ad Fjeldveien og bringe Generalen Budskab. Adjutanten satte sig tilhest »for at bringe Stabschefen Melding«. Bataillon gik over Broen og var snart i Fægning med de fjendtlige Tirailleurer, som bleve drevne tilbage.

Terrainet, som Bataillon nu havde begivet sig ud paa, var en jevn Slette, hist og her besaaet med Smaahøie, der saae ud som store Muldvarpeskud; den var tilhøre omgivet af Bjerge, tilvenstre strømmede Floden i en Halvcirkel, og i en halv Miils Afstand, næsten ligefor *Ponte di Cretto*, var den næste Bro.

Otto var stegen op paa et Klippestykke og dvælede, tiltrukket af Bataillonens Marsch og Kamp, og deelt imellem de heftigste Sindsstemninger, Vrede og Fortvivlelse over at være forladt, Længsel efter at være

med, Fortrydelighed over, at hans Sag ikke havde været aldeles klar, Frygt for, hvorledes det vilde gaae Vincentio.

Pludselig, medens Bataillonens høire Fløi stormede op ad en af Høiene, saae man de Øvrige standse, vakle, vende om i vildt Løb. Kun faa Secunder blev dette uforklarligt: Fra deres Skjul bagved Høien fremkom Ryttere; deres Trompeter skingrede, deres fremstrakte Sabler blinkede i Sollyset, de kom buldrende og hastig som en Lavine. Istedendfor at slutte sig sammen løb Bataillon, skjøndt hver Mand maatte vide, at de frygtelige Ryttere vare endnu hurtigere. Der var ikke Udsigt til, at en Eneste kunde undkomme, snart saae man dem ogsaa kaste Vaabnene og blive tagne tilfange.

Man var ved Kanonerne saa betagen af dette Syn, at man ikke bemærkede en lille Trop Ryttere, der et eller andet Sted havde været skjult af Terrainet og nu med Lynets Hast kom frem og foer over Broen. Inden man fik Tid til at samle sig, vare Rytterne midt imellem Kanonerne og hug ned, hvad der satte sig til Modværge. En fjendtlig Officier red hen til Klippestykket, hvor Otto stod, drog en Pistol ud af Hylstret, skjød, men feilede.

Saa skal dog En gaae foran og melde mig! skreg Otto, idet han sprang ned, greb Hestens Tøiler, og førte Haanden tilbage til et Stød med Kaarden.

Holdt! Hvad S-! Dansk! Iød det fra Officieren.

186

Løvenhjem! raabte Otto og lod Armen synke.

Det havde jeg da mindst ventet! udbrød Løvenhjem skjøndt, af Dem kan man jo vente Alt. Men Deres gamle Held har forladt Dem.

Hvordan da?

Hvordan? Det spørger De om?

Nu, jeg synes, det gaaer ganske godt endnu; den Hær, jeg staaer ved, gjør en tilbagegaaende Bevægelse jeg bliver lidt afsides og gjør en Fange

Fange? Hvor? Jeg, Deres Fange, Krøyer? Men hvordan vilde De føre mig bort, selv om jeg gav mig? De er jo midt imellem mine Folk.

Det er der ikke Spørgsmaal om. Saasart vi høre op at være Danske, saa indtræder *status quo ante*, jeg har Deres Hest i Tøilen og Kaardespidsen paa Deres venstre Side.

Det er da ikke Deres Alvor? Krøyer, vær hellere fornuftig og bliv hos os

Saa vist mit Alvor, at jeg nu for det Første tager Tøilerne tilbage De maa ikke trække den anden Pistol op! De maa heller ikke see op og kalde.

Men, Krøyer, dræber eller blot saarer De mig, saa hugge mine Husarer Dem, Gud døde mig, til Plukfisk!

Derfor vil jeg ogsaa foreslaae Dem, at De følger mig ud herfra, lidt op ad Bjergstien. Der giver jeg Dem Deres Frihed, og De kan sige Deres Husarer, at De har givet mig min Frihed.

Hør, Krøyer, er det Deres Alvor? Vil De sætte Livet ind paa den Galskab?

Det vil jeg, paa Ære! Og nu maa De skynde Dem.

Hm, sagde Løvenhjem og saae ned, der tabte jeg min høire Stigbøile Det er da underligt, jeg kan slet ikke komme i den igjen.

Otto forstod ham, lettede ham ud af Sadlen, svang sig op og foer afsted.

Løvenhjem havde i Faldet grebet sin anden Pistol, og endnu medens han laa paa Jorden, skjød han og ramte Hesten. Den sprang rasende op ad Breno-Veien, hastigere end nogen af de forfølgende Husarer, og da den styrtede, var der ikke længer Fare for nogen Forfølgelse.

187

Paa Bjergstien, ikke langt fra Breno, mødte han Comtessen. Hun sad ganske ene paa et Klippestykke som et Billede paa Sorg og Forladthed, og det syntes ham i første Øieblik ganske naturligt. Heller ikke hun blev overrasket ved at see ham ene og blodig; snarere kom et Udtryk af Glæde, idet hun gav ham Haanden.

Det blev ham tydeligt, at noget særeget Smerteligt eller Ulykkeligt maatte være vederfaret hende selv,

og at hun dulgte det, medens hun fortalte, hvad der forøvrigt var hændt. Kort før Afmarschen skulde finde Sted, saaledes fortalte hun, var der fra Comiteen kommet Depescher, der fraraadede enhver Bevægelse paa Grændsen; saa mange vaabendygtige Mænd som mulig skulde bryde op og møde i Paris: der vilde Slaget være at slaae, og hvo som seirede der, vilde afgjøre ogsaa Italiens Skjæbne. Det var for sildig at sende Contraordre til de forskjellige Afdelinger, og desuden var Befalingen i andre Henseender urimelig, idet Comiteens franske Medlemmer altfor hensynsløst og egoistisk tog Alt i Beslag for sig og kun tænkte paa Paris. Saa var man afmarscheret; men allerede henad Morgenstunden kom Flygtninge og meldte, at Alt var tabt; selv var hun flygtet ned til denne Side i Haab om her at møde bedre Efterretninger.

Han foreslog, at de skulde begive sig tilbage til Costergia. Nei, svarede hun med en for hende usædvanlig Angst, lad os følge Bjergstier og søge at komme til det franske Schweiz.

Og hvad saa? spurgte han.

Det vidste hun ikke bestemt; man maatte først indhente Efterretninger; hun var betagen af en stor Rædsel.

Han fulgte hende, bedøvet, stille taknemlig mod det Ubekjendte, som havde hjulpet ham, ulykkelig over det Indtrufne.

Da de vare komne heelt ind mellem Klipperne, mærkede hun hans Sorg og begyndte at tale.

En Kvinde trøster saa gjerne. Selv om hun har villet emancipere sig ud til Mandens Gjerning, griber hun dog strax, naar det frembyder sig, det trøstende Hverv som sit rette Kald, betvinger sin egen Angst og Tvivl, opfinder Argumenter imod sig selv, frembringer Smil, der virke blidt og oplivende som Foraars-Solskin.

Hun sagde, da de havde vandret længe og nærmede sig en ensom 188 Gaard: Kom, nu skal jeg igjen lave Kaffe til Dem ligesom i Böhmen!

Den uafbrudte Anstrængelse i næsten et Døgn virkede tilsidst paa ham, saa at hans Sandser ikke længer opfattede skarpt; hvad der var hændet, laa fjernt og ubestemt, hans egen Skikkelse forekom ham overnaturlig udstrakt eller lille, ligesom givende efter for de bølgende Tanker, Stemninger og Begivenheder, og medens hans Hoved svimlede, syntes ham, at han blev ført af en Fee, der bøiede Skove tilside, for at Grenene ikke skulde pidske ham i Ansigtet, holdt vilde Ryttere fra at ride ham overende eller forhindrede ham fra at drukne i en af Veiens Furer, hvor et Kildevæld piblede.

Næste Dag afgik Bud til forskjellige Sider. Værtinden i Huset syntes efter en kort Samtale ganske vunden for Comtessens Hensigter og gav med rolig Omhu de fornødne Befalinger. Man erfarede, at Vincentio var undkommen. Ottos Bagage kom tilstede, men Comtessens ikke; hun købte sig en Schweitzerpigedragt og gav sig til at sye paa den hjulpen af Værtinden.

Stedet laa paa Grændsen af et tydsk Canton og hed »die Krähe«. Nedenfor den Bakke, hvorpaa det var bygget, strakte sig Eng og Ager, og i nogen Afstand var en Høi, paa hvis sydlige Afhang voxede Viin. Imellem Viingaarden og Huset flød en Bjergstrøm, der lige under en Eng dannede et Vandfald, hvis susende Bulder lød op til Huset. Rundt omkring hævede sig Dalens Jordbølger op til Bjergene, nogle lave og med yppigt Græs, andre, fjernere, taarnede sig mod Skyerne, paa deres Toppe laa Sne, medens Siderne vare bevoxede med Skov, der saae ud som stride, mørke Haar eller Børster.

Værten gik ud til Strømmen for at fange Foreller til Middagsmaaltidet, og Otto fulgte ham og fik en Snøre. Men paa Engen laa nyslaaet duftende Hø, Solen spillede paa Elven, Regnbuefarver stode i Vandfaldet, og over den bølgende Dal laa Lyset varmt og fuldt, blandet med de store, friske Skygger fra Bjergene. Otto kunde knap forstaae, at han nylig havde været i saa vilde Begivenheder og saa sjælelig anstrængt. Glæden over Livet, over Jorden og dens Skjønhed, over hans egen Lykke greb ham med al Magt; han kunde ikke holde ud at sysle med det sløve Fiskeri, men gik op til Comtessen for at gjøre Gjengjæld mod hende og bringe hende Noget af den 189 Glæde, han selv var bleven saa rig paa. Da han kom derop, var hun omklædt i sin Schweitzerdragt. Den syntes at tale om den indtrufne Ulykke, medens hendes Miner og Skikkelse hævede sig aristokratisk og skjemtende ud derover, og han stirrede paa den skjønne Kvinde, der var saa kjæk og stærk og fornem, Datter og Søster til Mænd, der vare hængte i en Galge.

Han førte hende ned til Vandfaldet, og de sad der paa Randen og lyttede til Fossens Bulder og til deres egne Tanker.

Han kunde og vilde ikke forklare hende sin Sindsstemning.

Han var fyldt af en dyb, usædvanlig Sands. Hvad han havde erfaret, hørt og oplevet, havde frembragt en Følelse i ham, som om Verdens Hemmeligheder vare aabenbarede for ham, som om det var blevet givet ham at vide Besked om Lovene og deres Anvendelse, om Retfærdighed, Lidenskab, Synd, Ulykke, om Dommedag. Men ved Lykken, han havde med sig, var han bleven hævet derover og saae ned paa det som et

Skuespil, hvori han selv i visse Maader var med og undergiven de fælles Love, men ikke heelt med, hans egenlige Jeg svævede begunstiget, som Undtagelsesvæsen, derover og kunde have Nydelse endog af hans egen Skjæbne, hvordan den saa blev. Det var Poesien, der bar ham paa sine stærke Vinger.

Han følte, at han i de foregaaede Begivenheder ikke havde løst en stor Opgave enten i sit Indre eller udadtil. Men han bortgjennede Bebreidelsen ved at sige, at hvis han havde været heldigere stillet, blandt Landsmænd, i Hjemmets Tjeneste, vilde han havt en ganske anden Sikkerhed. Noget havde han erhvervet ved sin egen Energi, og det var dette Øieblik, Opholdet i denne Dal. Han havde kjæmpet sig ud i noget overordenlig Smukt, i denne Egn, denne Luft, dette Selskab - der ingen Fremtid havde. Der var en stille Vee og Vaande, som omgav det Hele; men derved blev det tillige saa forunderligt og eventyrligt - medens en ny, stor og lykkelig Prøve kunde forestaae. At selve Øieblikket kunde være en Prøve, at Livet aldrig har Hviledag for den, som vil erobre det, tænkte han ikke paa.

Han kunde, naar han saae op paa hende, have tiltalt hende med poetiske, urimelige, phantastiske Ord: Er Du Reiselivets Genius, Du, som modtog mig nærved de første Bjerge jeg saae? Eller er Du Nutidens Fee, Incarnation af dens gaadefulde Skjønhed og vilde 190 Uro? Hvorfor er jeg sammen med Dig? Hvilken Gaade hviler over Dig, siden Synet af Dig vækker saa smeltende Glæde og ubestemt Smerte, træder til ved al den sære Fryd og Vaande, der er i min Sjæl? Faaer jeg desto mindre Part i Dig, jo høiere jeg elsker Dig, og kommer Du skuffende, fristende nærmere, jo mere mit Sind drages til andre Regioner uden dog at kunne slippe Dig?

Hun havde ingen Anelse om, hvad hans spørgende, tungsindige eller luende Blik egenlig betød. Hun saae i ham den, der troede paa noget Idealt, men havde givet sig selv og dette i hendes Tjeneste. Hun tilgav gjerne den Synd, hvis hun troede, det var nogen. Hun havde den Tro, at i hvilket som helst Forhold vilde han bryde Vei for sig og for hende, netop fordi hun begejstrede ham. Der var i hendes Væsen, Skikkelse, Blik og Smil en Sympathi, en Varme og Energi, der udrev ham af hans Drømme og fremkaldte en ny glad Forundring over, at den levende, skjønne Virkelighed var givet ham.

Han mødte hende tidlig om Morgenen i Haven. I Afstand, da Bedene vare imellem dem, da Duften fra de simple, friske, duggede Blomster angav ham, da Kirsebærtræernes Grene ved en ringe Berørelse rystede Draaber og fine Blomsterblade ned over ham - paakom ham et pludseligt Minde om den Morgen, da han hjemme havde mødt Skuespillerinden i Havens Gange. Hvilken Ængstelse havde der dengang været over ham, hvilken undseelig Attraa efter Liv, efter al Verdens Liv! Nu var denne Ængstelse borte; nu var det, som om Alt indeni ham var blevet bygget af stærkere Stof; nu slog Hjertet med Sikkerhed overfor den kjække, skjønne Comtesse, en virkelig Dame, paa en Maade en Heltinde, men ikke fra Scenen. Der var kun kommet en anden Følelse, ikke just af Angst, men beslægtet dermed, en Fornemmelse af, at under alle Forhold laae hemmelige Traade, der gik ind til Skjæbnen, gave Lyd og kaldte derinde, ligesom i Sagnet om Røverne i Skoven. Men saa tog hun hans Arm og gik saa sikker ved hans Side i al denne Naturherlighed. Hvorfor ikke være fuldstændig sorgløs i Øieblikket? Hvorfor ikke stræbe at være harmonisk og heel som den antike Tids Mænd og bortjage Baggrundens underlige Skygger?

De vandrede tilsammen ud i Bjergeggen. Til den ene Side gik Veien over en Bro af Træstammer, under hvilken Elven skummede, og førte til et grønt Plateau, der skraanede opad mod den mørke 191 Skov. Derinde gled Foden paa de tørre Grannaale, hvormed Jordbunden var bedækket, og de hjalp hinanden, glade over hver ny Berørelse, som den listige Jord fremkaldte. Sporet forsvandt for dem; men de bekymrede sig ikke derom; de vare hjemme hos hinanden og tænkte ikke paa andet Hjem. Paany mødte de Elven, men den negning som en ganske smal, rivende Bæk, og paa den anden Side af en raa, fugtig Bro laa en faldefærdig Hytte. De gik ind for at spørge om Vei op til Bjergtoppen, og fandt i et lavt, mørkt Værelse fem smaa Børn ganske alene; den Ældste havde den Yngste paa Skjødets. Billedet af disse Børns Forældre, der levede i yderste Afslutning fra Verden og kun havde sig selv, stod levende for dem i al dets Modsætning til dem selv, der begjærede et lignende Liv, men hørte til og skjæbnsvangert droges til den fjerne, urolige, af Aanden gjennembævede Verden.

De traf Moderen fældende Træ høiere oppe paa Bjerget. Hun var lille og sammenbøiet, Ansigtet furet og Hænderne krogede af bestandigt Slid; men hun var venlig og tænkte strax paa at skaffe dem en Fornøielse; hun viste dem en Sti, der vilde føre dem ud af Skoven til »saadan en kjøn Sø«, og hvorfra de ad en Gjenvei kunde komme tilbage til »die Krähe«.

Imedens de gik frem, sagde Comtessen: Hvor det er underlig fordeelt! Den fattige Kone, der her slider og slæber og visner, tager det som Noget, der følger af sig selv, at vi kun gaae forbi for Fornøielseres Skyld, og byder sig strax til at vise os Vei! Som om hun hørte til en Race, der kun er Portner for Lykken!

Han svarede: Ja, og som boer frit i den lave Kjelder. Vi Andre maae betale.

Han sagde det med den Energi, der er beredt til at betale, og hun lyttede mere til den end til Ordene.

Strax efter aabnede Skoven sig, og de saae Søen. Der var en Kreds af gule, takkede Klipper, hvis

Sneetoppe skinnede i Sollyset. I denne Kreds laa Søen mørkeblaa; men imellem den og dem var et yppigt Grønsværstæppe, til hvis øverste Rand Søens Vande naaede, og det saae ud, som om det svulmende, smilende Blaa hvert Øieblik kunde gyde sig ud over Smaragdtæppet og kun af de mægtige alvorlige Bjerges Blik blev holdt til adstadig Ro. De vendte sig om og saae, hvorledes Skoven, de havde gennemvandret, strakte sig 192 opad Bjergene, men ligesom var veggen tilside for at gjøre Plads til den lille Dal og nu dannede en mørk Vagt om den.

Hun sagde dybtaandende: Hvor her er deiligt!

Ja, usigelig stille og stort!

En Lavine, der skjød ned fra en af de fjerne Fjeldtoppe, og hvis rasende Fald de kunde see, mindede dem om, at her ikke var blivende Sted.

Om Aftenen, da hun var gaaet til sit Værelse, gik han udenfor i den lille Have og forsikkrede sig om, at hun kunde sove trygt, at Ingen med Lethed kunde trænge ind i Huset. Hendes store Hund gik snusende omkring og syntes, medens den anerkjendte ham som Ven, at ville trofast vogte paa, at den majestætiske Stilhed, der laa over Bjerg og Dal, blev uforstyrret.

Næste Aften ved samme Tid begyndte Hunden pludselig at glamme. Comtessen kom til Vinduet, og efter at man havde overbeviist sig om, at kun noget Tilfældigt paa Bjergene havde for et Øieblik foruroliget Hunden, blev hun længe staaende i Vinduet i stille Samtale med ham.

Den følgende Aften kom hun af sig selv til Vinduet; Samtalen blev længere og blødere end forrige Aften, og der kom et Øieblik, da hendes varme Kind sagte berørte hans. - Uden Ord bleve de enige om, at Mailand var der, hvor man elskede hinanden. Vinduet blev til en Dør.

- De gjorde en ny Udflugt, gik til den anden Side, steg over Bjergaase og kom saa langt, at de fra en Høj kunde skimte en fjern By. I ringere Afstand saae de Noget, der tog sig ud som et Capel eller en Pavillon bygget i en Slags Buskads paa en Bakke. De gik derover, og efter at have fundet Indgangen til Anlægget, opdagede de, hvad det var: hiin Byes Calvariebjerg. Hver katholsk By har et saadant, hvortil de Troende valfarte i Paaskeugen og symbolsk følge Frelseren paa hans Lidelsesvei. Dette Calvariebjerg var anlagt saaledes, at Veien, beskygget og formørket af tætte Træer, bugtede sig opad rundt om Høien, og i nogen Afstand fra hverandre var i Nicher anbragt raae, men energiske og udtryksfulde Malerier af Passionshistorien, begyndende med Indtoget i Jerusalem og endende med Korsfæstelsen. Luften selv syntes svangret med Begivenhedens store Smerte, med Legemet Lidelse for Aandens Skyld, og pludselig 193 opdagede Otto Indskriften: Nehme mein Kreuz auf Dich und folge mir.

Det mindede ham mægtigt om, i hvilken Sindsstemning han forrige Gang havde seet disse Ord, og stillede Aandens store Fordringer frem for hans indre Blik. Han stod over sig selv og dømte, som om det gjaldt en Anden, at hans nuværende nydelsesfulde Liv ikke kunde være Indledning til noget Stort og Herligt; men hvad skulde skee?

Hun saae opmærksomt paa hans Ansigt og sagde, idet hun blidt trykkede hans Arm: Jeg veed, der er Noget, Du gaaer og tænker paa, og som jeg skylder at forklare Dig.

Han tvang sig til at smile fornøiet og svarede: Saa? Kan Du virkelig gjætte det?

Ja, Du tænker paa, at jeg ikke har sagt Dig hele Sandheden, i Anledning af, at Du mødte mig alene og flygtende.

Jeg skal ikke nægte

Vidste jeg det ikke nok! Men, velan, jeg kan nu fortælle Alt. Det var ikke Flygtninge, der kom og skræmmede mig bort; det var Rossolani.

Rossolani!?

Ja. Jeg var gaaet op ad et Bjerg for at lytte efter Kampen; saa saae jeg i Afstand Ryttere komme farende sydfra. Noget efter kom min Kammerpige aandeløs og fortalte mig, at Rossolani var brudt ind i mit Huus og søgte efter mig. Hun havde sneget sig bort med nogle af mine Juveler, som hun troede at burde bringe i Sikkerhed. Lidt efter havde de fundet Sporet, vi kunde høre dem. Hun bad mig skjule mig bag et Klippestykke og skyndte sig afsted for at lede dem paa Vildspor. De fore lige forbi mig. Jeg vendte om og ilede ind i Byen. Jeg vidste ikke, hvor Rossolani havde stillet Vagt. En gammel Bonde, der stod og saae efter det Virvar, og hvem jeg betroede mig til, raadede mig at gaae igjennem Rossolanis Huus; det havde Udgang til den anden Side, ind til Bjergene. Det gjorde jeg. Jeg troede, han var en Forræder, og da jeg i en Stue saae en Mappe med Papirer, tog jeg den med. Jeg kom ad Veien til Breno, uden at vide det, eller mit Hjerte drog mig. Men underveis erfarede jeg, at man flygtede.

En saadan Fare maatte Du udstaae! sagde han ømt, idet han lagde 194 Armen om hendes Liv. Men Rossolani, den -! Er han en Forræder? Har Du læst Papirerne? Er der noget Vigtigt deri?

Nei, jeg har i den Henseende gjort ham Uret. Det var en Correspondance, hvori man netop yttrede sig glad over, at han vilde føre sine Venner efter den aftalte Plan og understøtte det velsindede Parti i Paris. Jeg kjender forresten ikke Correspondenten; de fleste Breve ere blot underskrevne med et D. Kun tilfældigviis opdagede jeg, at det var en Pater Dauw.

Pater Dauw! Pater Dauw! raabte Otto. Veed Du, hvem det er? En Jesuit, der har reist omkring og bearbejdet Katholikerne!

Jesus Maria! Saa er det Forræderi! Saa vare vi solgte Allesammen! O, men saa ere de Breve af stor Vigtighed i Paris! De sige Et og betyde et Andet! Kan Du give Nøglen til dem, saa vil Du være velkommen; der aabner sig en bred, stor Udsigt for Dig i Paris! Lad os komme afsted! Der er intet Øieblik at spille!

De nærmede sig Paris. Det var en lummer Junidag henad Aften; i det Fjerne troede de alt at høre Torden, medens der viste sig røde Glimt paa Himlen. Men i en Landsby udenfor Forstaden erfarede de af Indvaanerne, der stode blege og ængstelige i Grupper, at Tordenen og Glimtene ikke kom fra Himlen. Det var Cavaignac, der nedskjød Huse og Oprørere, Kampen havde alt varet i fire Dage. De kunde ikke komme ind i Forstaden. I nogen Afstand fra hinanden stode Skildvagter og tilraabte hinanden, og paa deres Blik, Miner og korte, barske Ord var tydeligt nok at mærke, at de ikke taalte ringeste Indsigelse. Man hørte Trommehvirvel og Commandoord, Alt bevægede sig med mørk, energisk Hast. Altsom Mørket faldt paa, saae man Himlen lyse af Ildebrand, medens Kanonerne uafbrudt tordnede og vakte Billedet af de Rædsler, mellem hvilke de lød.

De maatte blive i et Gæstgiversted i Landsbyen og bleve her temmelig overraskede ved at møde Mænd fra Bjergene. Ud paa Aftenen blev Otto opfordret til at give Møde i et afsides liggende Huus.

Der vare en Snees Mænd forsamlede og blandt dem Vincentio.

195

Generalen sad paa en Bænk og var bleg. Da han saae Otto, hilste han med Øinene, men saae forresten ud som en Mand, hvis Tanker vare langt borte. Otto vilde nærme sig ham, men blev anmodet om at holde sig i Afstand.

Der begyndte et Forhør under retslige Former. Vincentio var anklaget for Forræderi, og En fremførte Anklagen, som blandt Andet gik ud paa, at han havde givet Bataillonens ved Breno en Ordre, der vidnede om en ganske anden Plan end Comiteens, og som, hvis den var bleven udført, vilde have ført Tropperne til Mailand. Adjutanten var tilstede og aflagde med urolige Ansigtsmuskler Vidnesbyrd imod ham. Man opfordrede Otto til at afgive Vidnesbyrd. Han benægtede de Tilstedeværendes Ret til at spørge eller dømme. Man svarede med skjærende Kulde, at han kunde spare sig al Slags Indsigelse; kunde han ikke vidne til Fordeel for Vincentio, saa var hans Taushed tilstrækkelig. Han svarede, at efter hans Overbeviisning havde Ordren til at gaae over *Ponte di Cretto* været den virkelige Aarsag til Ulykken. Dette, svarede man, hørte aldeles ikke til Sagen; Spørgsmaalet var, om han havde en Ordre fra Vincentio, der bød ham gaae over Broen, eller om han kunde skaffe Sandsynlighed for, at den havde været givet ham. Dertil maatte han tie.

Hvad svarer den Anklagede? spurgte den, som syntes at præsidere. Har De, General Ottavio Maria Vincentio, givet den Ordre, som Deres Adjutant beskylder Dem for?

Vincentio svarede: Ja.

Den Præsiderende sagde: General Ottavio Maria Vincentio er ved egen Tilstaaelse og alle sammentræffende Omstændigheder overbeviist om Forræderi. Lad vore Love skee Fyldest!

En nærmede sig Vincentio og sagde med hiin forfærdelige, skjærende Ironi, som kun Italienerne have: Det gjør mig ondt, Broder, at der kun er een Død - og satte en Pistol for Vincentios Tinding.

Otto saae Hanen spændt og Fingeren paa Aftrækkeren og i næste Øieblik, samtidig med Knaldet, Hjerneskillen løfte sig og sprænges og Blod og Hjerne strøes rundt, endnu inden Vincentio var falden til Jorden som Lig.

I næste Øieblik fore Alle som drevne af en panisk Skræk ud af Værelset. Otto vaklede efter.

Han korn tilbage til Comtessen.

196

Værelset var i tredie Etage, og hun havde fra Vinduet Udsigt over Staden, hvor enkelte Huse hist og her stode i Lue, medens fra mangfoldige Punkter Skuddenes røde Glimt viste sig, lidt før Drønet kom rullende. Og

hver Gnist var Tegn paa dødelig Forbittrelse, paa Mænds rasende Kamp, paa Død og Tilintetgjørelse. Scenen havde en særegen Virkning paa Italienerindens Nerver og Sandser, en Virkning, lig den, Gladiatorernes Kampe havde paa de romerske Kvinder, og som maaskee tildeels kommer af, at Kvinden ved en saadan Leilighed ikke føler sig personlig truet af Faren. Hendes Øine flammede, hendes Læber vare aabnede, og de hvide Tænder, som saaes, toge sig i det rødlige Halvmørke ud som en fiint Skum.

Otto fortalte hende dødbleg, hvad der var skeet. Hun studsede ved det, men sagde strax efter: Velan, vi ville hævne ham! Hvo, der ogsaa seirer dernede, han skal blive hævnnet! I Frankrig formaae Kvinder Alt. Naar Alt kommer til Alt, er det for Kvindens Skyld, de nu slaaes.

Otto sagde: Kjendte De Vincentios Historie? Vidste De, hvad der plagede og piinte ham?

Nei ja, jeg har hørt Noget om hans Kone, som foretrak en smukkere Mand, og saa skal han have hævnnet sig.

Ja. Og den, der nu skjød ham, var hendes ufødte Barn.

De har Syner, gode Ven.

Det er let at have Syner, naar man kun behøver at aabne Øinene.

Det var en levende Mand, og han maa døe tilligemed de Medskyldige!

Ja, den døde Vincentio dræber nok sin Morder.

Bah, det Døde! Livet er Kjærlighed og Had! Jeg har aldrig levet meer end nu Luften er Ild ryst Bleggheden af Dig bring mig ikke til at fortryde

Comtesse, vil De nu drage hjem med mig til Danmark?

Hvad skal jeg der?

Dersom De saa behager, blive min Kone.

Tiden er godt valgt til et anstændigt, borgerligt Menageforslag!

Ja, det mangler ikke paa Brundefakler og Festsjud.

Hvad skal jeg i Dit kolde Land, der vel er ligesaa blegt som Dit Ansigt i dette Øieblik? Er Italien tabt for mig, saa er mit nye Fædreland i Amerika Eller spørger De blot, min Herre, for at 197 faae Qvittering for at have gjort Deres spidsborgerlige Pligt? Velan, jeg qvitterer!

Han gjorde uvilkaarlig et let Buk.

Bi lidt! sagde hun og tog ham i Skjægget, og det var i første Øieblik maaskee umuligt for hende selv at sige, om det skulde være et Kjærtegn eller ei; men det blev et smerteligt Kjærtegn, saa krampagtig haardt holdt hun fast.

Comtesse! raabte han, idet han greb hendes Arm, saa at hun slap.

Jeg veed det, raabte hun, De har aldrig været ærlig imod mig! Der har manglet Noget, jeg har følt det. De er Blanding af Barn og Olding, men ingen Mand! Jeg har tænkt det før: De er en borgerlig Natur! De er Poet!

Behersk Dem - sagde han, hemmelig truffen og overrasket -opfør Dem ikke uværdig! Endnu engang gjør jeg mit Andragende, drag med til mit Hjem og bliv min Hustru.

Jeg har den inderligste Forvisning om, at han ikke mener det! Mener Du det ærlig, saa bliv hos mig og mand Dig op; der er Meget at udrette, Spillet har mange Chancer

For mig ingen. Jeg har troet, at Menneskene under denne Kamp skulde stige ind i Himlen; det Hele er sunket Skridt for Skridt, og de ere i Helvede. Det forgaaer end ikke som Stjernesjud, men som Mordbrand. Det er det Eneste, jeg veed. Og det Eneste, jeg seer, er mit personlige Forhold til Dem. Jeg forstaaer Intet jeg svimler, jeg er træet.

Det er god borgerlig Natur; den maa gaae hjem, til Hvile!

Han vidste ikke selv, hvordan han kom bort, hvordan det udtalte Ord gik over i Handling, fordi Intet stillede sig hindrende i Veien.

Først efter flere Dages Forløb vaagnede han af Bedøvelsen. Han var trykket af det Rædselsfulde, som om han havde seet Verden forvandlet til Chaos, og ydmyget af hende. Baade Kvinde og Ideal havde vendt Vrangsidens til ham. Men det begyndte at dæmre i ham, og han sagde, at han dog saa nogenlunde havde gjort, hvad han kunde.

Det Ægteskabsforslag, han havde gjort hende, var idetmindste i 198 Tilblivelsens Øieblik oprigtigt, om end umiddelbart fulgt af Forvisning om, at det kun var en Form, en Maade at tale paa. Det havde sin Oprindelse fra en uvilkaarlig Stræben efter og Trang til, i den umaadelige Forstyrrelse at finde sig selv, finde fredelig og fast Grund, og det, man saa griber efter, er ligesaa uvilkaarlig: Pligten. Efter alle Kampe om Frihed, Lykke, Storhed, begynder man at opfatte Friheden og Lykken som det, de ere: Pligtopfyldelse, den absolute Pligtopfyldelse, uden Hensyn til, om man selv i Betalingen ikke er Andet end Mynten. Men det er det Mærkelige, at saa kan man endda have en lang Vei, inden man finder Modtageren, den rette Creditor.

Han havde saa nogenlunde gjort, hvad han kunde, sagde han. Og Alt var ikke tabt; han havde mistet en kjær eller interessant Verden; men ret undersøgt var det dog en fremmed Verden; hans egen stod endnu urørt, han kunde komme hjem.

Og ikke for at hvile, for at sove! Han elskede det derhjemme; nu forstod han at sætte Priis paa Fødelandet og være det en Søn. Ak, hvor dets Kyster vinkede ham, hvor hellige de syntes ham! De stode for hans Blik som den stadbyggende Athenes Tempel for Orest, da han bad:

Athene, Herskerinde, paa Apollos Bud
Jeg kommer.
Længe tilvant alt og heel forsøgt i mangt
Et fremmed Huus ved Andres Omgang mangelund,
Saaledes har jeg faret over Land og Hav.

Versene gik som et stort og opløftende Oldtidsminde igjennem hans Sind. Havde han ikke kunnet blive en stor Mand i Handling, saa kunde han blive det i Digt. Han kunde synge Menneskene en stor og høitidelig Sang, han havde levet, han medbragte Noget til sine Landsmænd, til sit Hjem.

199

Tredie Deel Hjem

200

201

Første Capitel

En Baad seilede en Morgen over Lillebelt, fra fyenske til jyske Kyst. Hindsgavls Skovkuppel prangede i Efteraarets Farver, det dybe Mørkegrønne, Broncerede, Gule og Røde, hvormed Livets Henviisningen begynder, men som i Afstand synes en ny, stærk Sundhed. Skoven saavel som Middelfarts røde Tage spillede sig i det klare, grønne Vand, medens en frisk Luftning foer hen derover og enkelte Bølgetoppe spillede i Morgensolens Straaler. Land og Sø var uforandret, som da Otto forrige Gang seilede her, kun var det dengang tidlig Sommer, og Forandringen forekom ham et Øieblik som Symbol paa, hvad han havde oplevet. En af Menneskehedens store Kampe var tilende, Forhaabningerne, der vare stegne rosenrødt i Veiret og havde farvet Himmel og Jord, vare bristede, han ene syntes den Overlevende, han bar paa det Hele indvendig, medens det udenfor, i Virkeligheden, sank i Forstyrrelse eller gik til Hvile. Han var deelt imellem to Fornemmelser, Vemod over det Tilintetgjorte og gjærende Kamp med det indre, erhvervede Liv, der var saa indholdstungt, at Baaden syntes ham at maatte gaae dybt i Vandet, hvor han sad. Den Følelse, som altid havde været hos ham - at han var udvalgt til Noget, at han gik i en Mission - og som havde givet ham en hemmelig Berettigelse overfor Alt, hvad han søgte, og Alt, hvad han forlod, var nu dybere end nogensinde,

men i sin Stolthed blandet med en melancholsk Uro efter, endelig engang at gribe den og gjøre den Fyldest.

Han bar derhos paa en Tanke, han ikke gjorde ret klar for sig selv, og den var, at han skulde have Noget at leve af. Denne prosaiske Tanke vilde ikke ret harmonere med den større og vigtigere. Skjæbnen, syntes ham, maatte paa denne Reise gjøre ham et passende Tilbud, uden at han forskede og anstrengte sig med dette Underordnede. Han syntes sig selv en Rigmand, der havde sine Capitaler udestaaende, men i Øieblikket ikke erindrede sine Creditorer.

202

Sindet rummede endnu en Kamp. Han var først nylig hjemkommen fra Sydens Jord, Luft og Farver, dens rige Natur og Kunstherlighed. Han forekom sig selv gjennemtrængt deraf, han havde en Fornemmelse som af en Silke-Tilværelse, medens det, han nu færdedes i, var Vadmel og Hvergarn. Vadmelet frastødte ham ved dets Simpelt og tiltrak ham ligesom med utydelig Hvisken om Trohjertighed og Kraft. De to Sømænd i Baaden vare Repræsentanter derfor, og han gav sig i Samtale med dem; men det, der gjærede inden i ham, var for mægtigt til, at han mere end i faa Øieblikke kunde holde sig i deres simple, jevne Forestillingskreds. Idet Baaden nærmede sig til Land, blev Vandet farvet ganske gyldent-rødt af Solen, og Kysten speilede sig saa eventyrlig, saa hemmelighedsfuldtpersonliggjørende deri, at Jord og Hav syntes ham at forestille liden Gunver og Havmanden, og han hviskede: O, mit Fædreland, forkynder Du, at Du eier skjøn Virkelighed, eller at Skjønhed og Lykke kun findes i Livets Afspeiling? Jeg beder en Bøn til Dig: Giv mig, hvad Du under mig bedst.

Strax efter at han var landet, kom en Vogn hastig kjørende, og Alfons Mendoza sprang ned og hilste Otto: Velkommen! Velkommen hjem! Saa naaede jeg dog hertil i rette Tid! Kom nu hjem til mig og bliv et Par Dage!

Otto sagde, at han helst vilde besøge sin Moder først; men Alfons svarede: Din Moder bliver her i Landet; men jeg reiser om faa Dage; lad os nu tilbringe den Tid sammen Jeg har sat Musik til et af Dine Digte, og den maa Du da i alt Fald høre, tilføiede han spøgende.

Ja, den Grund er afgjørende, svarede Otto.

Mendozas Svigerfader havde kjøbt en Gaard til ham nogle Mile høiere mod Nord. Gaardens Jorder vare bortforpagtede, saa at Alfons ikke havde videre at gjøre dermed end leve som paa et Landsted. Der var en af de herlige Skove, som paa Jyllands Østkyst række sig heelt ud til Skrænten ved Havet; i Nærheden af Gaarden forvandlede Skoven sig til en Planteskole og Park, der til den ene Side umærkelig gik over i Have, til den anden Side gennem et Led udmundede i en Allee, som førte til Hovedindkjørslen. Paa den brede Steentrappe stode to Damer, som hjertelig modtog de Ankommende; 203 det var Mendozas Hustru og hans Søster. Idet Fru Mendoza rakte Otto Haanden, huskede han, at han ikke havde berørt denne Haand siden hiin feeagtige Aften ved *S. Onofrio*, og da han saae paa Alfons's Søster, mindedes han Børneballet og den spanske Dands. Medens han hilste i de sædvanlige Høflighedsformer, foer Fortiden med alle dens Forjættelser i store, lysende Omrids forbi ham og reiste det Spørgsmaal: Kunde Du have bragt Andet ud deraf, end Du nu bringer hjem? De Andre vare ligeledes grebne; for hver af dem betød han Noget, vakte Minder, bragte Poesi i Huset.

Fru Mendoza sagde: Saa indhente vi Dem endelig, slemme Menneske, der ikke vilde blive i Genf!

Nei, tillad, Frue, svarede Otto, det er aabenbart mig, der indhenter Dem; jeg er kun reist en Omvei.

Da maa da strax gjøre Bekjendtskab med min Søn, sagde Alfonses's Søster, idet hun førte en lille Dreng frem til Otto.

O, jeg gratulerer jeg vidste ikke engang sagde Otto, der først nu erfarede, at Isabella var bleven gift med Kjøbmanden, som havde taget sig saa ivrig af Tilberedelserne til Alfons's Reise.

Hvad hedder den Lille?

Alfons svarede leende og glad: Vi have opkaldt ham efter Dig, han hedder Otto.

Med en Følelse, der var ham ganske ny, med en Kjærlighed, han ikke kunde begribe, og som var forenet med en forunderlig Vemod - som om han først i dette Øieblik fik Begreb om sin egen Forgængelighed - vilde Otto tage Barnet; men det trak sig tilbage, uden Angst, stirrende ligesom med forskende Blik. De Andre saae derpaa som et lille Lune af det kloge Barn; men Otto saae i dette Barneblik selve Skjæbnen, der stirrede paa ham. Man er til for Fremtidens Skyld, men hvorledes? Man skulde som Isabella finde Lykken for at lade den gaae i Arv, men hvorledes?

Du havde vel været i Paris, siden Du skrev mig til fra Dünkirchen, sagde Alfons.

Ja; jeg vilde gaae ombord der; men jeg havde Noget at anmelde eller klare for Øvrigheden, og det

opholdt mig temmelig længe. Der fik jeg da Tid til at blive bekendt med vor nyeste Historie.

Kunde Du ikke have studeret den før?

204

Nei, jeg var tagen ind i Bjergene til Elverfolket, og de holde ikke danske Aviser men de have Musik, Alfons. Kan Du huske, det blev raadet Dig at tage derind, da vi holdt Gilde i Ermelund?

Det gjorde jeg jo ogsaa, og jeg narrede min Elverpige, saa hun maatte med! raabte Alfons, idet han omfavnede sin Kone. - Men hør, det er sandt, vedblev Alfons, hvis Tanker gik hastig: jeg har glemmt at fortælle Dig, at de Castro har kjøbt en Strækning længere oppe i Landet og anbragt Peter Krøll der. Han ligger nu i Bygning og Roderi, men see at besøge ham senere. De Castro vilde saa gjerne havt Dig med dengang

Isabella mærkede eller anede, at Otto gjerne vilde ud af den Samtale, og med lidt dulgt Skjemt hjalp hun ham ved at synge:

»Havde Gud ikke gjort min Lykke saa god,
At Hanen havde slaget sin Vinge,
Vist var jeg bleven i Elverhøi
Alt hos de Elverkvinder.«

Otto sagde: O, Frue, De har endnu Deres deilige Stemme; det er smukt, at De vil synge.

Alfons meente, at de efter Bordet kunde faae Musik, og indbød Otto til, inden den klamme Aften kom, at gjøre en lille Tour; han havde sendt Bud til Ottos Broder, og de kunde møde ham. Otto beundrede underveis paany Gaardens Omgivelser, den smukke Or den og den kraftige Natur, især de store Ege, der stode saa høitids- _ fuldt stille i den begyndende Skumring, og mellem hvis Kroner man saae den fiintfarvede Himmel som et Loft eller udspændt Telt over Jordens Fred, medens man etsteds mellem Stammerne fik et Glimt af den opgaaende Maane, som af en Terne, der betids bringer Lys i Salen.

Han sagde efter en Pause: Du talte om, at Du vilde reise bort, Alfons; hvorfor vil Du forlade et saa smukt Sted?

Alfons svarede: Det er ikke Alt Guld, der glimrer.

Har Du nu tabt Nøisomheden? Gjør Rigdommen Dig utaalmodig overfor smaa Mangler, som dog maae findes overalt?

Nei, Du misforstaaer mig. Men hvad hjælper Alt, naar man ikke tør kalde det sit Eget, naar man har Fornemmelsen af, at det er ligesom 205 ulovligt Gods, naar det er, ligesom Jorden bestandig farer bort under Ens Fødder?

Men, Alfons? Din Kone og Du ere jo Et; hvad Formue hun har bragt Dig, er jo lovlig og ærlig Din!

O, min rare, lille Kone, hun har saamæn ingen Deel i de Fornemmelser. Men seer Du, Otto, og det giver Du mig vist Ret i, man skal dog være Noget i Verden, man skal arbeide og høre til etsteds. Ikke sandt?

Jo.

Da jeg kom hjem, modtog man mig godt og roste mine Compositioner. Men saa var der en Post, jeg søgte, Lønningen var ikke værd at tale om; men jeg ønskede en Virkeplads og en Tillidspost. Men saa sagde de, at jeg og min Musik var ikke national, jeg var blot en Fremmed, uden Sands for dette Land. Og jeg, som netop elsker det og dets Kunst! Siden den Tid har det været mig en forfærdelig Ting at høre den ægte, nordiske Musik; thi jeg har Sands for al dens Deilighed; men netop saa husker jeg, at derfra skal jeg være udelukket, her maa ikke være min Hjemstavn, uagtet jeg intet andet Hjem har. Her kan jeg ikke udholde at være udelukket; jeg vil hellere søge til et fremmed Folk, hvor jeg ikke forlanger at være med, hvor jeg kun er Gjæst.

Bedre var dog at blive og kjæmpe og vise, at Du har Ret til at være med.

Ja; men Sindets Tilforladelighed borttages ved saa mange Leiligheder. - Præsten her i Sognet har en Datter, der er forlovet med en theologisk Candidat; men de ere fattige. Candidaten kom hertil i Besøg og skulde prædike, og jeg indbød dem Alle til Middag. O, det gjorde mig saa ondt at mærke, at han og hans Forlovede tænkte: denne Fremmede har Grund, som vi kunde bygge vor Lykke paa. Jeg kom i Disput med ham, fordi han paastod, at Jøderne kun kjendte Lovens Gjerninger og ikke brød sig om Lovens Aand, og jeg fortalte ham Noget af, hvad jeg havde fra de Castro. Jeg viste ham ogsaa, at Stedet i Johannis Evangelium 13de Capitel, hvor Jesus taler om Jøderne i Modsætning til Apostlene, maatte være forfalsket, eftersom Jesus jo var mellem lutter Jøder. Men næste Søndag, i sin Prædiken, talte han netop imod Jøderne paa Grund af Alt dette.

Naa, ja! Kan Du huske, da Du spillede hos Kongen, lod man dog ogsaa til at huske, at Du var Jøde, uden at Du blev saaret derved.

O, dengang! de Folk! Ja, de vilde maaskee nok have mig omvendt; men hvor humane og kjærlige vare de tillige! De vare tolerantere end deres Love, nu er det omvendt.

Hvad vil Du bryde Dig om de Smaating! Det danske Flag vaier dog over os Allesammen, som tale den danske Tunge!

Det troede jeg ogsaa. Da jeg var flyttet ind, var det krigersk rundt omkring. Jeg hørte, at man vilde øve Soldater og behøvede en Plads dertil; saa kjørte jeg over for at tilbyde et Stykke Land. Jeg var saa glad ved at træffe sammen med Mænd, der havde staaet i Ilden; det foer igjennem mig som store Digtejeg kunde sætte i Musik. Den Officier, jeg blev viist til, var en Reservelieutenant Paulsen, der havde gennemgaaet Centralskolen i Kjøbenhavn, Søn af Justitsraad Paulsen.

Min gamle Ven! hvad han?

Han sagde ubeseet: Jeg troer ikke, den Jord er kauscher, og vendte mig Ryggen.

Det gjorde han ikke af pure Jødehad, Alfons! Paulsen er ikke saa ideal.

Nei, det kan nok være. Han vilde havt Gaarden her; men de Castro bød ham over. - Men, seer Du, ingen Officier tog mit Parti, og jeg maatte jo tie. Siden den Tid syntes mig de danske Kanoner ikke længer at ville tillade, at jeg ansaae dem for mine. Jeg afbryder mange Forhold eller kommer skjævt til dem, blot fordi jeg har Tanken herpaa og ikke Tilforladelighed i Sindet Der kommer Din Broder! Tænk ikke videre paa, hvad jeg nu har sagt Dig. Lad os Alle være glade iaften.

Vilhelm kom i en stadig, men kraftig Gang, uden Bøsse, men ledsaget af sin Hund. Han opholdt sig som Forstcandidat eller »Forstjunker« paa et nærliggende Gods og var klædt i sin grønne Uniform med Sølvknapper. Idet Brødrene kjærlig hilste hinanden, optog de opmærksomt en Synsforretning over hinanden. Vilhelm skottede til Broderens kloge, udviklede Træk, Otto saae beundrende paa Vilhelms sunde, brunede Kinder og fandt i hans jevne, klare Blik ligesom en anden Udgave af sin egen Barndom.

Det gik, som Alfons havde ønsket; man tilbragte en livlig, om 207 end ikke larmende glad Aften. Vilhelm blev der om Natten og næste Dag. Det herlige Efteraarsveir lokkede Selskabet det meste af Dagen ud i det Frie, ud mellem det gule, nedfaldne Løv under mangefarvede, af Blæst lidt fortyndede Kroner, hvor Egen i Modsætning til de andre Træers rødlig og guldagtige Løv stod kold og streng mørkegrøn, hvor den friske Luft hævede Hjertet, medens man hemmelig »tog Afsked med Aaret«; i nogle Hjerter var Afskeden dybere. Otto havde sin stille Glæde af at bemærke, hvor fortrolig Vilhelm var med alle Røster i Naturen, hvordan han havde et Øie med hver stor og lille Fugl, kunde forklare, hvad hvert Pip eller Skrig betød, og i Hunden havde ligesom en Adjutant, der foer omkring og snart slukøret kom hjem med Melding om et Pindsviin, snart stod agtpaagivende og klog foran en Flok Agerhøns. Han var saa hjemlig paa Jorden og syntes ikke at have Anelse om, at det kunde være anderledes.

Brødrene bleve en Stund ladte alene, og Otto, der ikke vilde have talt om sig selv, spurgte om Broderens Forhold, om hans Overordnede o. desl. Vilhelm talte snart alvorlig, snart lunefuldt om dem, udhævede adskillige Urimeligheder, ja Uretfærdigheder, de tillode sig.

Naa, hvad gjør Du saa? spurgte Otto.

Hvad jeg gjør? Det blander jeg mig ikke i; jeg passer Mit.

Og mig koger det i blot ved at høre derom! sagde Otto; de Mennesker ere jo hjemme! Jeg vilde i Dit Sted ikke have Rist eller Ro.

Ja, saa er det godt, Du ikke er i mit Sted.

Otto taug. Han havde i dette Øieblik Fornemmelsen af, hvor inderlig han stod i Forhold til den ideale Retfærdighed, hvorledes hans Væsen var gennemtrængt deraf, saa at han i den Henseende ikke var i Slægt med sin Broder. Men han følte sig nu paa sin Maade hjemme og stærk.

Da man spøgede med, at Vilhelm som Salomo havde lært Dyrenes Sprog, og som Prøve paa hans Viisdom forlangte, at han skulde sige, hvad en Mængde Spurve skreg saa høit om i en Tjørn, svarede han: Den Opgave er let nok. For lidt siden var hele Flokken inde paa Marken for at fouragere. Den havde efter Sædvane udstillet Poster; men Skildvagterne maae have holdt daarligt Udkig; thi jeg saae 208 en Spurvehøg flyve langs Hækken, sætte over og pludselig slaae ned i Flokken. Saa foer de forfærdet ind i Tjørnen, og da de vare komne sig af deres første Skræk, begyndte de en Proces mod de forsømmelige Skildvagter, som nu

hjulpne af Slægt og Venner forsvare sig paa det Bedste og love, at det i alt Fald skal gaae bedre næste Gang; men det gjør det ikke.

Man kom i Samtale om, hvorvidt det gik Menneskene bedre, om de virkelig bleve kloge af Erfaring, og i Talens Løb bleve mange af Egnens Forhold bragte paa Bane, og Damerne talte især om en Jægermesterinde Schiøtt, som de dog lode til kun at kjende efter Rygtet.

Sig mig, min gode Hr. Forstjunker - sagde Otto - Du maa da i Embeds Medfør kjende den Jægermester Schiøtt.

Den Grinebider! nei, det gjør jeg ikke. Jægermester, det er jo blot en Titel, Konen har skaffet ham.

Er han en Grinebider? Det havde jeg ikke troet efter Omtalen.

Ja, det vil sige, han griner maliciøst, naar han kan komme til. Men jeg sagde engang til ham, at naar han vilde slaae sig til Ridder paa mig, saa kunde han selv let blive Ridder af det brune og blaae Baand.

Bravo, Hr. Broder! Hvad svarede Rasmus, da Jesper talte saa?

Han hedder ikke Rasmus og jeg ikke Jesper; men siden den Tid skjætter han sig selv.

Og han hedder Schiøtt? Var han ikke Jægermester, kunde jeg troe, det var min egen Schiøtt!

Men det er jo Din egen Schiøtt! raabte Alfons; jeg tænkte, Du vidste det.

Saa vil jeg profecto ogsaa besøge ham. Hvor langt boer han herfra?

Aa, en fire, fem Miil, svarede Vilhelm. Men vil Du tage den Omvei, kunde Du da med det Samme komme over til os. Du kunde være med paa en Andejagt imorgen; jeg har lovet at gaae ud med en Lieutenant Paulsen, som er i Besøg paa Gaarden.

Er det Reservelieutenanten, Justitsraadens Søn?

Ja.

Saa vil jeg nok være med.

209

Alfons saae misbilligende dertil, men kunde, da Vilhelm tillige indbød ham, ikke undslaae sig.

Jeg maa vel som Din Vært, Otto, sagde han.

Ja, vel - svarede Otto fornøiet - eller maaskee som min Gjæst.

Det lod et Øieblik til, at Paulsen ikke befandt sig ganske vel i Selskabet; men netop derfor forcerede han sig efter en Stunds Forløb, og som det hyppig er Tilfældet, kom han til hverken at have Holdning med Hensyn til sig selv eller til Andre.

Nu skal vi see Kjøbenhavneren skyde Vildænder! raabte han, da de gik ned til Søen. Du kan da kjende en Vildand fra en tam, hvad Krøyer? Ja, Du skal ikke see saa hoven ud. Ifjor havde vi en Kjøbenhavnner hjemme hos os, og han holdt saa grumme meget af at gaae paa Jagt, sagde han. En Morgen, før Fanden fik Sko paa, listede han sig ud med Bøsse og Jagttaske, og snart hørte jeg det ene Skud efter det andet nede fra Søen ved vor Gaard. Jeg gik derned. Han skreg til mig: Hvad her er for Jagt! Ved mit første Skud blev Gjæssene som vanvittige og skreg og svømmede imod mig, ligesom de vilde angribe mig; jeg kan ikke skyde hastig nok. - Det maatte jeg troe, det var vore egne Gjæs.

Man lo. Vilhelm sagde: Min Broder er da ikke egenlig en Kjøbenhavnner, og han er jo ogsaa nylig kommen fra Udlandet.

Ja, pyt, svarede Paulsen, lærer man der at skyde? Nei, der bliver man skudt i Italienerinderne, hvad Krøyer?

Sommetider, svarede Otto.

»Selv var jeg skudt saa mangen god Gang,
Men aldrig endnu tilgavns«,

sang Paulsen.

Det kan komme, naar man mindst venter det, sagde Otto.

Det er et sandt Ord, Krøyer. Der kommer strax en And derude.

Hvor?

Der, svarede Paulsen og blinkede til de Andre.

210

Vilhelm kastede et Blik paa sin Broder og sagde: Men Du har jo en Riffel, Otto.

Ja, Paulsen gav mig den; han sagde, at man her maa skyde Ænderne med Kugler, fordi de holde sig i Afstand.

Vilhelm undertrykte et Smiil, men gik hen til Paulsen og hviskede: Tag Dig ivare, at Otto ikke mærker Uraad.

Aa, sagde Paulsen og vedblev høit: Jeg har selv ladet begge Løbene, og Bøssen er udmærket. Tag nu Anden, Krøyer!

Men hvor er den, Paulsen?

Den lille sorte Plet derude, der!

Naa, er det en And?

Han troer, at et saa lumsk Dyr viser ham sin hele Krop til Skive! Han er god! Skyd nu!

Otto skjød, og i samme Øieblik lo Paulsen høit; men Latteren hørte ligesaa hurtig op; thi det lille Stykke Træ, han havde kaldt en And, var truffet, og paa Stedet saaes kun Skum.

Det var da Satan til Skud! udbrød Vilhelm.

Aa, Svineheld! sagde Paulsen.

Det kan vi strax afgjøre, sagde Otto; der kan blive Mere at lee af. Jeg holder paa, at jeg, som Du nu staaer, skyder Dig Huen af Hovedet, Paulsen.

Ja, men jeg holder ikke!

Ja, men saa gjør jeg det gratis, sagde Otto, spændte Hanen til det andet Løb og lagde an.

Paulsen saae paa Bøssepipen, der pegede mod hans Hoved, og paa Ottos Øine og blev som fortunlet. Lad være med de Narrestreger! raabte han og veg baglængs hen imod et Træ for at dække sig.

Narrestreg mod Narrestreg! Skuddet bliver usikkert, naar Du ikke staaer stille! raabte Otto. Staa! Et Secund efter trykkede Otto af - Bøssen klikkede.

Ved den lille, skarpe Lyd af Hanen, der smækkede paa Knaldhætten, sank Paulsen i Knæ.

Det varede en Stund, inden han kom til sine Sandsers Brug; han syntes mærkelig betagen og sagde endelig: Var det blot fordi jeg lo, Otto Krøyer?

Nei, det var ogsaa for andre Ting.

211

Har Du, vedblev Paulsen saa sagte, at det kun naaede Ottos Øre, hørt om Pigen fra Veilaa Mølle? Tal saa ikke derom til Nogen; lad det være nok.

- Da Brødrene vare ene, sagde Vilhelm: Det var dog forfærdeligt, Otto; det trækker mig krampagtigt i Hjernen, naar jeg tænker paa, om Bøssen ikke havde slaaet Klik.

Du Nar, svarede Otto, den kunde ikke gaae af. Jeg havde i Forveien sat en Kobberhætte uden Sats paa.

Hvad for Noget? Fy for Pokker! Var det Komediespil?

Nyssens gruede Du ved Tanken om, at Skuddet var gaaet af.

Ja, det kan nok være Men - ja, jeg vil nu ikke sige Mere.

Tal Du kun.

Hvor kan man være saa kold? Hvor Du har forandret Dig, Otto! Jeg kan huske, da Du første Gang kom herover til os og Du tog mig med ud i Haven. Det var, ligesom Du var en voxen, kjærlig Mand dengang, jeg har altid seet op til Dig.

Hvor Børn kan skjønne og mærke sig Meget af Lidt! Naa, kan Du maaskee nu see ned paa mig? Havde Paulsen ikke en ladt Bøsse i Haanden, medens jeg var vaabenløs? Sæt, han havde trodset! Kunde Du gjøre mig det efter?

Nei; men det var det Satans Udtryk, der var ved Dig, som gjorde det Hele. Du skulde selv seet det. Du ligner os ikke længer.

Det maa Du ikke sige! Du maa ikke sige, at jeg ikke ligner Fader! - Men jeg skal sige Dig, vedblev han leende, jeg kom ud i Verden, og saa udviklede sig min Naturs Vinger. Vi ere Begge af Museslægten; men Du er bleven en Muus, jeg en Flagermuus Ja, jeg maa vel tilføie, at saadant Noget siger jeg kun for Spøg, saa Du skal ikke tage det for Alvor.

Nei, det kan jeg nok vide. - Det er forresten ikke for det, vedblev Vilhelm, jeg under nok Paulsen en Tugtelse; han er fælt kaad. Husker Du Knud Gjedde, hjemmefra?

Ja, hvad han? spurgte Otto opmærksom.

Vi vare engang derovre, medens Fjenden var her. Der laa mange Officierer, og Knud Gjedde blandede sig altid imellem dem og teede sig, ligesom han endnu var Husarofficier, men holdt sig klogt borte fra al Ufred, skjøndt man vilde have ham ind blandt Herregaardsskytterne. En Dag, paa Postgaarden, sad han øverst ved Bordet, 212 og da Stegen kom, paatog han sig at skjære for og sagde: Um gut tranchiren zu können, muß man erstens von Adel sein. Und zweitens Courage haben, sagde Paulsen og trak Stegen fra ham.

Ih, Gud frie os! Hvad sagde Knud Gjedde?

Han troede nok, at Paulsen var en af de Rigtige, der havde været i Bataille. Han sad ganske bleg og kom aldrig mere igjen, og siden den Tid lever han som en Skygge. Og veed Du, hvad han tager sig for? Han spiller Mariage med Dr. Siemens!

Gudinden var altsaa ogsaa der! sagde Otto ved sig selv. Hvad mon hun nu siger om min Indblanding? - Jeg vil forsone Hende med et Offer, som man gjorde i Oldtiden, naar man uforvarende havde betraadt Eumenidernes Lund.

Han spurgte Vilhelm: Er der Noget, hvorved Du troer, at jeg kan muntre Paulsen op eller gjøre det godt igjen?

Vilhelm blev forundret over denne pludselige Godmodighed, som han ansaae det for, men svarede: Ja, fortæl her paa Gaarden, at han viste sig tapper og tilbød at staae for Skud.

Det vil jeg gjøre!

- De feirede en Afskedsaften med Mendoza, og næste Morgen tog Otto til Schiøtt.

Andet Capitel

Schiøtt havde modtaget Livskampen paa det Punkt, hvor den bødes ham: vred og mishandlet havde han benyttet, hvad der faldt ham ihænde, for at have Fornøielsen af at leve godt trods sine Fjender, indtage en Position og gjøre dem Fortræd. Han havde theoretisk vidst, at det at skaffe sig Forbindelser, ikke foragte noget Middel, blive stærk til at skade og derhos dække sig med smukke Phraser var Veien til at »sætte sig i Respect«; nu udøvede han det i Praxis, hjulpen af sin Hustru eller ført af hende, og der var kun den Forskjel imellem dem, at hun gik fuldstændig op deri og ansaae det for Verdens virkelige Orden og Sammenhæng, medens han tillige stod ironisk dertil. Han havde faaet en vis diplomatisk, kold og fornem Holdning; den hjalp ham til, med Anstand at forhandle 213 Sager af almindelig Interesse fra den personlige Interesses Standpunkt og dog skjule dette sidste; men det kunde træffe sig, at han pludselig med et Smil eller en skjærende Tone antydede den Haan, hvormed han vidste, at hans Ungdoms Idealisme saa ned; var denne Tribut betalt, gik han videre. Han var for lidet naiv til at kunne skuffe sig selv og troe, at han havde en ædel Hensigt, der helligede Midlet.

Da han igjen mødtes med Otto, var der et øieblikkeligt Indtryk af Glæde, en Duft fra Ungdommen, som fra en Høstak, men i samme Øieblik Lyst til at beherske Otto som tidligere, Mismod over, at han havde udviklet sig, Lyst til at miskjende det og et overordenligt skarpt Blik for, hvad Otto endnu manglede. Han anlagde strax hele Idealitetens Maalestok, og Otto, der ogsaa fornåm Høduften, kunde ikke som overfor andre Mennesker være myndig og afsluttet, men blev i Førstningen Barn igjen, stod som Disciplen overfor sin gamle Lærer.

Maa jeg forestille Dig en gammel ubekjendt Bekjendt, sagde han, idet han førte Otto ind til sin Kone; Du saae ham nok knapt, dengang Du kjørte mig over. Det er ham, som skrev og forespurgte, om Bagtalelsen var sand: at vi vare gifte. Lad ham nu selv gjøre Dig sin Undskyldning. Han er forresten et godt Gemyt, der staaer med den ene Fod i gothisk Christelighed, med den anden i det, Gotherne kalde Synd; saaledes halter han paa begge Benene, men saa ligelig, at det knap kan sees.

Ved denne Præsentation var intet Andet at gjøre end at overhøre den, og det gjorde Begge.

Otto gjenkjendte det runde Ansigt med de kraftige, lidt fremstaaende Kindbeen og den bestemte Mund og Hage. Hun var ikke saa smuk som før; men hun havde visse fine Manerer, som gjorde det vanskelig, strax at afgjøre, om hun var en fiin Natur eller ei.

De har gjort en lang Reise, sagde hun efter at have budt ham Velkommen, og førte Talen over paa Udlandet.

Ja, sagde Schiøtt, lad ham kun fortælle om sin Reise, det holde alle Reisende af, ligefra Odysseus til Geert Westphaler.

Otto fulgte hendes Opfordring, og da hun vilde vide, hvor han havde fundet et rigtig smukt Sted, nævnte han Schwytz, uvilkaarlig, skjøndt modstræbende, og beskrev Egnen som et Paradiis -

214

Hvor der vel ikke manglede Slangen? spurgte hun med et Blik og et Smil, hvoraf Otto følte, at hun ikke var nogen fiin Natur, og nu for sit Vedkommende var paa det Rene med hende.

Da hun efter en Stunds Forløb lod dem ene, sagde Schiøtt: Ei see, De er interessant, De kan tale med Damer, De kan behage. Men kom ikke her og stik mig selv ud.

Otto gjorde en utaalmodig Bevægelse.

Det var nu det dydige Been, der blev sat frem, sagde Schiøtt. Og det er ganske i sin Orden; overfor Ægtemanden er man dydig. Det er maaskee endogsaa Coquetteri; naar jeg fortæller det videre, skal det vække Interesse for Dem - naa, vær nu ikke sentimental, men bliv siddende i Deres Menneskelighed overfor Deres gamle Ven. Hvilke Danske traf De i Udlandet?

Otto nævnte Forskjellige og blandt dem Hjelmkrones.

Traf De ikke Halds.

Jo, svarede Otto og kunde ikke holde Rødmen fra sine Kinder.

Naa, gjorde De dog! Fik De et Kys af Fruen? Jeg veed nok, hun lader det ikke komme for vidt.

Har Fru Hald nogensinde budt sig til at kysse Dem eller Nogen, De kjender? spurgte Otto.

Schiøtt vilde gjerne gjort sig den Fornøielse at svare tvetydig; men Situationen blev for alvorlig, og han svarede: Nei.

Otto lod det blive herved, tilmed da Schiøtt hurtig vedblev: Saa De traf Hjelmkrones? Ja, det er et Bekjendtskab, som De skal cultivere. Hun gjør Figur, fører Huus, har Indflydelse, samler et politisk Parti hos sig, intriguerer og coquetterer. Hun hører rigtignok til et fjendtligt Parti, hvad mig angaaer; men hende maa De, Pinedød, gjøre Deres Opvartning.

Jeg troede, De snarere vilde give mig Anviisning paa Deres egne Venner.

Hm; troede De? Ja, mine Venner de ere noget kræsne, skal jeg sige Dem Eller hør nu: jeg kommer ikke med Phraser, som Ingen troer paa, men siger Dem: Gjør Lykke! Det skrider til Dem ud af Samfundets Indvolde, og har De gjort Lykke, kan De tale salvelsesfuldt.

Otto svarede smilende: Kan De huske, da De sagde, at det gjælder ikke om at gjøre Lykke, men at blive lykkelig i Verden? Nu har jeg paa Deres Ord reist Verden rundt efter Lykken, og saa modtager De mig med: Det er galt, bliv ikke lykkelig, men gjør Lykke.

Min Hr. Lykkens Franklin eller Columbus eller *commis voyageur*! Behag at mærke Dem, at jeg ikke er stædigt Æsel nok til ikke at strække Gevær overfor Fornuft og Erfaring. Gjøre Lykke - hvor gjerne vil De ikke! De vil kanskee bilde mig ind, at De kommer fra Rom og Paris som et uskyldigt Barn, der troer paa Paradiis og Papa Gud, der hjælper de artige Børn, naar blot de ere kjønt artige

Lad nu blot være at declamere, gamle Schiøtt. Om mig vil jeg give den Oplysning, at jeg i gamle Dage troede paa Marmorpaladser bag Husene og troer derpaa endnu, men paa anden Maade. Jeg troer paa Marmortemplet ogsaa i Dem, Schiøtt, skjøndt jeg ikke veed, hvordan det skal fiskes op.

Kan sgu gjerne være, sagde Schiøtt; men De gjør dog Samfundet Uret, idet De antyder, at det ikke er smukt udvendig. Der er en Fernis udbredt over Samfundet, og jeg finder, at den er baade smuk og nødvendig. Hvo, der om Søndagen seer Folk gaee i Kirke, hvo, der i Bladene læser Domfældelserne, hvo, der seer de offentlige Beretninger om Velgjørenhed, vil ikke være saa uretfærdig som De og tale om Marmor i Baggaarden. Og det er Altsammen ikke blot kjønt, men ogsaa rigtigt. Uden det vilde Uhyret, Massen, bryde frem for at tage os Stegen af Munden; uden Respect for disse Scener, vilde Mængden ikke blot føle, men benytte sin virkelige Magt. Nu bøier den sig. Og hvor meget Smukt foraarsages ikke derved: Fattige Familiers naive Lidelser, deres gemytlige Tro, deres inderlige Overbeviisning om, at istedenfor dette glædeløse Liv, hvorunder deres Legemer visne, skal gives dem et bedre Liv! Ja, det er godt, at de Fattige troe og blive dydige. Men gaa bag Coulisserne, see efter i Historien: Hvo har udrettet Noget, hvo har nydt, hvo er bleven beundret, tilbedet? Den, som nød med store Evner! Den, hvis Lunger vare Blæsebølge! - Forholdet til Kvinden - læs Michelet. See, hvorledes i Aarhundreder alle theologiske Kampe havde det Formaal at nyde, at blive elsket, hemmelig elsket af Kvinden. See, hvorledes undertiden Samfundets virkelige Tilstand viser sig, som ved et vulkansk Udbrud, der lyser milevidt. Under de fine, rige, velhavende Klassers Fernis ligger en umaadelig Nydelsessyge, der bliver til Forbrydelse, umaadelig Forbrydelse, fordi den har at vedligeholde 216 Dydens Fernis! Vor Tids Bourgeoisi udmærker sig ved at have alle disse Laster og Forbrydelser i det Smaa og alle Dyder ligeledes i det Smaa! - See frem og see tilbage! Hvad seer man? Den ene Slægt efter den anden, Fødsel, Liv og Død, et evindeligt Kredsløb. For os synes Livet at staae stille, at være noget Vigtigt, vi selv synes vigtige. Det Samme have de Andre bildt sig ind! Først naar man bliver ældre, mærker man, at det Hele var Indbildning. Man blev født for at leve, for at bevæge sig i Solskin, være glad, ogsaa for til Afvexling at være sørgmodig og lide. Der blev tidlig indprentet os Regler for, hvordan vi skulde bære os ad for ikke at gjøre Andre Skade og paadrage os selv Fortræd. Disse praktiske Regler bleve kandiserede med noget Mystik og kaldtes saa Religion; man prædikede derover i Kirkerne. Man talte overhovedet, for at fornøie sig, en heel Deel om udødelige Ting, om Ideer og Idealer, og Digtere gjorde Vers derom. Det var meget kjønt. Man har havt sin Fornøielse deraf. De som tidligere døde, havde lignende Fornøielse, de brugte alle disse Skuffelser til at pynte Livet. Saa døde de, nøgterne, forstandige, desillusionerede! Nei, kom til mig, naar De har tabt Illusionerne - saaledes sluttede Schiøtt med et sært Blik - saa skal jeg maaskee lære Dem, hvor de i Virkeligheden findes igjen.

Farvel saalænge, Schiøtt, og Tak for god Modtagelse! sagde Otto.

Naa, vil De bort, hvor vil De hen?

Ind i den slemme Verden med alle de Illusioner, jeg har tilovers, »og dem er der endnu, Gud skee Lov, mange af«.

Ei, han citerer endnu danske Digtere!

Der er serveret, hvis Jægermesteren behager, sagde en Person, der traadte ind, sortklædt og med hvidt Halstørklæde.

Sem! Haundrup! raabte Otto. Sem! hvordan har De det?

Otto Krøyer Hr. Krøyer ham selv velkommen! jeg beder om Forladelse.

Men, Schiøtt, hvad har De gjort med Sem? Er han bleven Deres Kammertjener?

Huushofmester, Hr. Krøyer, sagde Sem og rettede sig i Veiret.

Dyden vilde ladt ham komme paa Ladegaarden for ikke at saare ham, Udyden gav ham Brød, sagde Schiøtt. Men kom nu med tilbords.

Nei, jeg vil

217

Vist ikke, nei! Gaa ind og byd min Kone Armen. Sem, viis Hr. Krøyer Vei og bring os saa den bedste Viin, Deres Høiærværdighed kan finde.

Det skal jeg, Hr. Jægermester!

- Otto lagde Mærke til, at Schjøtt havde en stor Nydelse af hver Ret og behandlede Maaltidet som en Sag, der fortjente et Menneskes hele Opmærksomhed. Schjøtt var deri aldeles forskjellig fra Otto, der ikke var istand til at afvinde Gourmandisen mere end et Øiebliks Interesse og desuden ved Samtalen havde tabt Appetiten.

De er og bliver en Spurv, sagde Schjøtt.

Hr. Krøyer spiser rigtignok som en Fugl, sagde Fruen. Hvad maa jeg dog byde Dem?

Vent nu lidt, han pimper hellere. Maa jeg drikke et Glas Chambertin med Dem Libertin, havde jeg nær sagt, hvis jeg ikke havde husket Ben Jonsons Ord, at den Mand, der kan gjøre en Kjeldermand, ogsaa kan blive Lommetyv.

Schjøtt blev alt mere oprømt, og da de vare ene ved Kaffe og Cigar, begyndte han at tale om Kvinder paa sin gamle Viis, maaskee kun lidt mere materielt. Han var af den Mening, at der burde udarbejdes et stort Conversationslexicon over erotisk Erfaring og foreslog Otto at overtage Italien.

Otto var ikke kommen videre end til at kunne fatte en Lidenskab og vilde ikke videre; Frivoliteten havde han ingen Sands for. Han sagde: De sidder altsaa stadig som en Tannhäuser i Venusbjerget.

Naa, og De, Høistærede, De er som den dumme Tannhäuser gaaet ud af Bjerget og vandret til Rom uden at faae Syndsforladelse.

Aa, ja, det kan nok siges.

Saa er De jo fuldstændig hjemløs! Kirken vil ikke vide af Dem, og Venusbjerget har De forskjærtset.

Aa, ja, det kan nok siges.

Jeg har aldrig kjendt noget Menneske, der er voxet saa lidt som De.

- Men da Otto kom udenfor og red videre paa den Hest, hans Broder havde laant ham, sang han i høien Sky. Han var ene i Skov og paa Mark, Livskraften slog op i Lue efter at være henviist til sig selv som eneste Støtte. Den kastede Sangen som et Slør over Fortid 218 og Fremtid, tog midt under sin egen Larm sin stille Beslutning og beredte sig paa det venlige, korte Møde med Moderen.

Man seer et Land ganske anderledes, naar man reiser ene og tilhest, end fra et Diligencevindue. Otto indaandede Storheden af de Former, hvori Egnen undertiden strakte sig, de lange, bølgende Linier, hvori Jorden ligesom jevnt skyndende sig med Efteraarets Vind skraanede mod et Vanddrag eller en Mose og hævede sig igjen, medens de halvt afbladede Trægrupper paa Skraaningerne alle stode bøiede mod Øst - men seigt og haardnakket beredte til igjen at optage Kampen med Vesterhavsstormen - og medens den brune Lyng kantede det dyrkede eller pløiede Land. Enten Tilfældet var ham gunstigt, eller hans Øie var opladt, traf han faa Mennesker af stygt Udseende, med Tegn paa at være af slet Race. I Reglen var der noget Opvakt i Blikket, og undertiden hilste han glad-beundrende Physiognomier med tydelige Præg af en ædel Race. Han syslede med at sammenligne det Fremmede og det Hjemlige og udfinde Forskjellen f. Ex. mellem et regelmæssigt italiensk og et regelmæssigt dansk Ansigt. Hiint Fremmede tiltaler ofte kun ved sin Form og sit Præg af Lidenskab, uden at noget Præg af Indhold i Længden kan tilfredsstillende Beskueren; undertiden har det dog ogsaa et Udtryk af idealt Sværmeri, som Norden sjelden opviser, og som Nordboen aldrig glemmer, naar han har seet det, men beholder dybt i sin Sjæl som en Tilskyndelse. I Norden er det ædle Ansigts Udtryk det Dybe, Tænksomme og Trohjertige, forenet med en vis Jevnhed; et særeget Træk, ofte endog hos Børn, et Træk af Vemod, staaer som Minde om, at denne Races bedste Afkom har saa mægtig Fornemmelse af Godt og Ondt og af Livets svære Kamp for Seir.

Med Hensyn til Hjemmet gjorde Otto sig ingen Illusioner; han vilde mere bringe end hente Glæde og havde i sit Sind Fornøielsen, der kommer af en saadan Forvisning og af Længsel efter at bringe glad Overraskelse. Det lykkedes ham ogsaa, da han red lige hen til Vinduerne, bøiede sig ned og nikkede ind til Moderen; hun kjendte ham uden at tage Brillen paa; Moderhjertet har sine egne Øine.

Alting var uforandret: de samme kjære, gamle Meubler fra Barndommen, 219 der fyldte i de smaa Stuer, den samme stille Eensomhed og simple, blanke Reenlighed. Som forhen havde Moderen det strengt kirkelige Væsen og syntes efter den første hjertelige Modtagelse hurtig at tye dertil som Middel til at bevare Overmagten og trykke ham ned. Kun havde hun nu ogsaa lagt sig til at bruge Snuustobak. Det var for hendes Øines Skyld, og medens det generede ham, kunde han just ikke blive vred paa Moderen derover, men paa Skjæbnen, der syntes at drille ham med at gjøre det uskjønt, som var ham nærmest, og bestandig niere skjule det, han vilde elske, under en frastødende Form.

Svogerens havde heller ikke forandret sig. Han havde ikke glemt Otto Noget og veiede ham med samvittighedsfuldeste Nøiagtighed paa sin Guldvægt. Hvad var han? Hvad duede han til? Hvilken Anseelse

stod han i hos Byfoged og Præst? Af hans Breve fra Udlandet havde Moderen med Stolthed spaaet noget Stort; denne Søn, overfor hvem hun gjerne gjorde sig haard og opstillede religiøse Fordringer, var dog tillige hendes eget verdslige Haab, medens han af samme Grund var Søsterens og Svogerens Frygt. Fra sit lille Huus havde hun kun ham at sætte imod Svogerens store Huus, og ved hver stolt, selvtillidsfuld Yttring i hans Breve havde hun gjort ham høi, saa høi, at han ragede op over Skorstene og Fløie paa det høieste Huus i Byen. Nu kom han, og medens Moderhjertet bankede af Glæde over det Energiske, Trodsige og særegne Poetiske, Vidnesbyrdet om Lykke, Sorg og Elskov, og gjerne tog dette Udseende som Valuta, hvorpaa der kunde udstedes gyldige Vexler paa Fremtiden, sagde Svogeren: Jeg kan sgu ikke see, at han er bleven en Døit mere, end han var, da han ikke undte mig Maden i Munden. Kjønne Klæder har han paa, og Skjæg har han; men det kunde jeg da ogsaa faae, naar jeg ikke vilde lade mig barbære.

Moderen spurgte Otto: Hvad er Du nu egenlig bleven, Otto?

Jeg tænker jeg er bleven mere Menneske, Moder.

Moderen tænkte paa det skrækkelige Ord om Skjæget og fandt, at Svogeren ogsaa kunde trumfe Otto med Hensyn til »Menneske«. Hun vedblev: Ja, men hvad er Du? Hvad Titel har Du eller tænker Du at faae?

Jeg tænker, jeg er Digter; men det Navn er for stort til, at man kan give sig det selv.

220

Blot Du ogsaa er bleven god og from! sagde hun, men ventede ikke paa Svaret.

Mdm. Krøyer gik ind til Svogeren og sagde: Otto er Digter.

Svogeren svarede med et meget langt: Pyh- hvad er en Digter?

Mdm. Krøyer gik tilbage igjen, og ad lange Omveie og med stor Fiinhed, som hun troede, førte hun igjen Talen tilbage til det Forrige og spurgte: Hvad er en Digter?

Derpaa kunde Otto ikke let give Svar; men han sagde efter nogen Nølen: De have i Udlandet opfundet den Kunst at lave et kostbart Metal af Leer; en Digter laver Guld og Sølv af Menneskeleer. Endogsaa af Din Svogers Sjæl kan jeg hente lidt Leer frem og forvandle det til Guld eller idetmindste til Sølv.

Moderen sagde: Du er ikke barmhjertig og god imod Din Onkel, Otto. - Hun gik tilbage og sagde til Svogeren: Jeg veed nok, hvad jeg veed.

Svogeren svarede: Ja, det veed jeg ogsaa.

Otto overskuede det hele Forhold og følte, at det slappede ham. Enten maatte han gjøre det lille Huus stort, eller det maatte gjøre ham lille. Han sagde til sig selv, at han kunde ikke som Antæus kaste sig til den moderlige Jord for at fordoble sine Kræfter; han maatte kaste sig til sig selv, til sin Verden derinde, opgive Virkeligheden for at skabe en ny gennem Phantasi og Digt.

Digter, sagde han; ja, hvad Fortjeneste er der ved at være Digter, naar man ikke skaber noget Betydningsfuldt og Stort, naar man ikke bringer Tiden fremad, naar man ikke i sit eget og andre Menneskers Indre har læst en stor Hemmelighed. Mig synes, der er saa dybt, saa glødende hedt og smertefuldt inden i mig. Blot komme i Ro, være ene med mig selv! Og hvor er man ene som i en stor By!

Moderen spurgte, om han ikke før sin Afreise vilde tage ud og see til Birgitte, som var hos Sandbergs; Forpagter Sandberg var død, men hans Enke og Datter vare endnu paa Gaarden. Han svarede, at saadanne vemodige og behagelige Gjensyn nu maatte vente til en anden Gang.

Hun sagde: Jeg har ikke brugt alle de Penge, Du gav mig, før Du reiste; vil Du have dem tilbage?

Det vægrede han sig ved; han sagde, at han havde endnu nogle af sine Reisepenge, med dem vilde han spille i Lotteriet.

221

I hvilket, Otto?

I Livets.

Hvor Du taler sært! - Hun endte med at bede ham tage sig lidt af den gamle Proces; den var nu for Høiesteret, og der var nogle Papirer, som beroede hos en Hr. Bagger, og som denne skulde udlevere.

Tredie Capitel

Paany en lyksalig Tid, paany en Tilværelse, hvori det syntes Otto, at Skjæbnen betalte ham, hvad Livet gav ham Fordring paa. At have glemte Alt og dog leve erindrende, at sysle med store Planer, hvortil han ikke behøvede anden Hjælp end sit eget Indre, at forberede sig til Udførelsen ved Studier, kjæmpe den ideale Kamp med Vanskeligheder og beseire dem, at fornemme Troen paa en lys og herlig Fremtid som Frugt af hver Dags Møje, hver Dags Glæde, hver Dags rhythmiske Sang!

Det var den gamle Tanke om Dommedag, der trængte sig frem i ny Skikkelse, omtrent som den havde foresvævet ham, da han om Natten stod paa Colosseums Ruin. Sangen skulde indledes med Paradiset og dets Tab og dernæst vise Menneskehedens Kamp i en Række store Epoker og store Personligheder samt Maalet, hvortil den stundede. Dette Maal kjendte han ikke; men dybt i hans Sjæl var en dunkel, glødende Fornemmelse eller Anelse derom, og han haabede, at den vilde slaae ud i klar Lue under selve Arbeidet. At det Hele skulde ophøre, naar man var kommen til Erkjendelse og Skjønhed, at Menneskene skulde naae saa høit, at de udtalte det hemmelige Ord, der førte Jorden ind i Himlen - saaledes som han tidligere havde sagt til Schjøtt og de Castro - troede han tildeels endnu; men han var ikke ganske enig med sin tidligere Mening om, hvad Erkjendelse og Skjønhed egentlig var. Han vilde behandle hver stor Epoke som et særskilt Hele, og den første, han tog for, var Roms Kamp med Karthago, Hannibals Geni i Spidsen for Barbarer og Scipios Seir i Spidsen for Civilisationen. Ligesom skjæbnesvangert dreves han til dette, hvorom han havde talt paa Bjergene ved 222 Italiens Grændse, og som indeholdt Scener svarende til, hvad han selv havde oplevet.

Han havde truffet paa Justitsraad Roed og var kommen til at boe i et Par Værelser, som Justitsraaden havde tilovers i sin store Etage og pleiede at leie ud. Dette var ikke skeet ganske tilfældigt. Der var hos Otto altfor meget Præget af, at han var fyldt med Noget, en Energi, Dybde eller Glød, til at han ikke skulde tiltrække, skjøndt rigtignok ogsaa frastøde og ængste en Mand som Justitsraad Roed; men den sidste Slags Fornemmelse blev hos Justitsraaden overvunden af et andet Hensyn. Han havde mærket, at Tiden var forandret; Magt, Indflydelse og Betydning trak sig andenstedshen end til de stille, adstadige Embedsmænd; en vis Uro var paa Dagsordenen, og han antog, at der kunde komme noget Fortræffeligt ud af hans Modenhed og Klogskab forenet med en ung Mands Energi, især naar denne unge Mand blev knyttet til ham ved Familiebaand - hans lidet smukke Datter. Han antog efter den Maade, hvorpaa Otto fremtraadte, at han besad Formue eller havde den ivente, i alt Fald troede han uvilkaarlig paa en Fremtid for ham og glemte gjerne sit tidligere Mishag.

Naar en Mand som Justitsraad Roed gjør Beregninger, blander han altid lidt Gemyt deri. Saaledes kom det, at han uvilkaarlig overfor Otto antog en Tone af faderlig Velvillie, af en upartisk og ærlig Mands jevne Oprigtighed, som det var vanskeligt at afvise, især for Otto, der kunde høre paa Alt. Otto modtog de jevnlig Indbydelser, tildeels af en Grund, som Justitsraaden, hvis han havde kjendt den, vilde have kaldt forfærdelig. Der var noget Særeeget ved hans Erindringer; Sjælen vægrede sig ved at drage dem frem i deres hele Sandhed og Betydning, og medens han vilde bruge dem, trak de sig tilbage og bleve ubestemte, hans Sind blev som et bedugget Speil. Han behøvede noget oplivende, styrkende, opløftende Liv i Omgang og Omgivelser og fandt det ikke. Han holdt sig ogsaa meget tilbage af Ulyst til at træffe sammen med Camilla. Men i Tusmørke, hos Justitsraadens, naar Kakkellovnsskinnet faldt paa en af Damerne, saa kunde en uvilkaarlig Bevægelse, en Fold af Kjolen eller Spidsen af en Fod ligesom aabne en Sluse for Tanker og Stemninger, fremtrylle en forgaet Verden i ny, omskabt Skikkelse, fylde hans Sjæl med en Duft, som den vedkommende Dame selv ikke var istand til 223 at frembringe, og saa kunde han leve længe af denne Bevægelse. Han brugte, hvad der korn ham for, som Malerne deres store Dukker, som Skelet for en ideal Beklædning. I nogle Øieblikke kunde da hans Stemme og hele Adfærd bære Præg af en Inderlighed, der gjaldt det Fjerne, men blev tagen til Indtægt af de Nærværende, og som forøgede Justitsraadens faderlige Velvillie.

Justitsraaden kom en Dag ind og aflagde ham et Besøg.

Efter nogen Tale om Veirlig og Bynyt sagde Justitsraaden: Hør, jeg kunde have Lyst til at tale rigtig ligefrem med Dem, hvis De tillader det.

Med største Fornøielse Hr. Justitsraad.

Ja, saa vil jeg da sige Dem, at De er et underligt Menneske.

Hvorledes mener De, Hr. Justitsraad?

Jo, for jeg har lagt Mærke til, at første Gang De træffer sammen med Folk, kan De nok være elskværdig og behage; men anden eller tredie Gang er det forbi, og saa støder De blot Menneskene desto stærkere fra Dem.

Ligger det ikke i, at første Gang man træffer Mennesker, har man Øie for, hvad Ideen har havt til Hensigt med dem, da de bleve skabte; anden eller tredje Gang opdager man, hvor lidet de svare til Hensigten.

Det er saa subtilt. Ingen af os er Engel; men Alle have dog noget Brugbart; Enhver kan gavne En paa sin Maade. Jeg betragter Venskaber og Bekjendtskaber som Støvler; man skal træde dem ud, før de rigtig passer En.

Ja, saamæn. Men hvad skal man da bruge alle de Støvler eller Tøfler til?

De maa ikke holde altfor meget fast paa Lignelsen. Har man gjort et godt Indtryk paa Folk, skal man cultivere det. Man behøver hverken at være Smigrer eller Spyttslikker for at lægge Mærke til Folks Svagheder, give lidt efter for dem o. desl. I vor Tid maa man gjøre sig selv lille, som der da ogsaa staaer i den hellige Skrift: Hvo sig selv fornædret, skal ophøies. Det er virkelig et Ord at lægge paa Hjerte, naar man vil frem i Verden. Det er ikke for at rose mig selv; men dengang Grundloven forhandlede, talte jeg tidt med Ministeren og gav ham mange Vink uden at lade, som om de kom fra Andre end ham selv, og han tog virkelig meget Hensyn til dem. Det er 224 nu en af Folks Svagheder, som man maa skaane, at skjøndt de ere Gjøgemødre, ville de selv have lagt Æggene. Hvis han havde vedblevet at være Minister, var jeg vel ogsaa kommen endeel videre, end jeg er; men med den velsignede Tilstand, som vi have, kan man jo knap skrive Udskrift paa en Indstilling; for man veed jo ikke, hvad der kan indtræffe, medens Brevet er undervejs.

Men i den Usikkerhed er det altsaa til ingen Nytte at behandle Folk saa klogt.

Jeg be'er om Forladelse. Der har jeg nu en Ven, og Ingen kan vide, naar Hjulet dreier ham op igjen. Ingen er saa ubetydelig, at han eller hun jo kan blive En til Gavn eller idetmindste til Skade. Især Fruentimmerne; naar de kjende et Menneske og synes om ham, og han taler, skriver eller udfører Noget, saa tale de om det i alle Selskaber, sværme for det, finde det guddommeligt. En klog Mand forstaaer at behage dem Alle uden at binde sig, uden at vise den ene mere Opmærksomhed end den anden, og naar de have løbet om og sværmet og hjulpet ham fremad, saa gifter han sig. En klog Mand i vor Tid er forekommende imod Alle, tager Hatten dybt af selv for sin Flødebonde og tænker ved sig selv, hvad han vil.

Man kunde da ogsaa tænke sig en anden Vei.

Hvilken da?

F. Ex. gjøre sig saa stærk og udføre noget saa Kraftigt, at Alle maatte staae stille og see op.

Ja, men det er svært. Men kanskee De har saadant Noget for. Maa jeg uden Indiscretion spørge derom? De har i Huset Ord for at være meget flittig - hvad tager De Dem for?

Dersom det kan interessere Dem, kan jeg gjerne meddele Dem Noget deraf, sagde Otto og forelæste Justitsraaden et Stykke af sin Digtning, der bl. A. omhandlede Karthagernes Uro og vexlende Stemninger, deres Ulyst til at høre Andet end det Behagelige, deres Forkjærlighed for de Talere, der nedsatte og haanede den romerske Magt og benægtede Nødvendigheden.

Da han havde endt, sagde Justitsraaden: Det var som Pokker! Gik det virkelig saadan til? Var det virkelig en capuansk Dame, som forraadte den romerske Consul den Vei, Hasdrubal vilde tage for at komme Hannibal tilhjulpe? Stakkels Hannibal! Det maa have været et haardt Øieblik, da de kastede Hasdrubals Hoved ind i hans Leir 225 Men seer De, med Deres Tilladelse, der har De igjen været uklog. Den Maade, hvorpaa De har behandlet Raadet og Folket i Karthago, kan let blive tagen for en Allusion. De haaner Folketalerne og maaskee Karthagos Constitution og driver Afguderer med en enkelt Mand, fordi han sætter sin Person ivove. Hvordan troer De, det vil blive optaget? Hvem kan være Deres Ven, naar det gaer galt?

Ja, der skulde rigtignok Venskabet vise sig men hvordan skal Poesi da være i vor Tid?

Den skal gjøre Folk fornøiede. Den skal skildre det huuslige Liv og være moralsk og alligevel kildre lidt De forstaaer? - Tro De mig, var jeg Digter, jeg skulde skrive et Digt, der skulde gjøre Lykke, for jeg veed, hvordan Folk skal ha'e det.

Jeg troer, Folk skulle have det saadan, at enhver Digtning opslaaer Uendelighedens Porte for dem, sagde Otto.

Justitsraaden tog sig en Priis og bød Otto en. Otto modtog den høflig. Han fortrød at have udtalt dette Ord til Justitsraaden, og efter sin pathetiske Yttring fortsatte han med hemmelig Ironi: De har dog vist skrevet Digte, Hr. Justitsraad.

Hvem har ikke det? Men egenlig Poet har jeg aldrig været; jeg er en praktisk og ligefrem Mand.

Samtalen endte med en Indbydelse til Thee.

Da Justitsraaden var gaaet, blev Otto siddende en Stund i Tanker. Hans Blik faldt paa den gamle Sopha; den stødte hans Øie, og uvilkaarlig kom han til det Ønske og den Plan, naar hans Digtning udkom og gjorde Lykke og indbragte ham Penge, saa at købe sig en smuk, ny Sopha. Med den Følelse af Rigdom, han bestandig bar i sig, kunde det ikke falde ham paa Sinde, at han egenlig var fattig, og Tankerne tyngede ham heller ikke nu. Efter at have i Tankerne købt Sophaen anskaffede han sig endvidere et heelt Indbo, indrettede Værelser derefter, byggede sig et Huus efter sin egen Smag, skulde saa ogsaa have et Gods, købte en stor Strækning, anlagde en Havn, byggede en Flaade, gjorde Tog og Erobringer - og var saa igjen inde i Hannibal og Karthago.

Justitsraaden fornyede undertiden den Slags Samtaler, og trods al Forskjel imellem ham og Otto, var der dog Noget, hvori de hemmelig stemmede overeens. Otto ønskede Livsnydelse og blød Tilværelse 226 for at kunne holde sig i Stemning til at digte uforstyrret; den sande Digter skulde ikke plages med uopfyldte Ønsker; Skjæbnen skulde hæge og pleie ham, for at han kunde synges om det Mægtige og Store, om Menneskehedens Formaal.

Justitsraaden nærrede sine Planer uden just at turde gjøre Noget for dem. Men engang, da Kammerherrinde Hjelmkrone besøgte ham, fik han sin Datter til at synges en af Ottos Sange, som Alfons havde sat i Musik. Det var en af de Sange, Otto havde digtet paa Bjergene, da han havde forladt Camilla i Genf, og der var hele Udtrykket af den ideale Lykke og Veemod, som dengang havde fyldt hans Sjæl. Kammerherrinden blev tiltalt deraf og roste Sangen. Ja, udbrød Justitsraaden fornøjet, er det ikke sandt, at han er Noget? Der ligger Noget i det Menneske! Han boer forresten hos os, ovre paa den anden Side.

Hvad hedder han? spurgte Kammerherrinden.

Otto Krøyer.

Saa? Naa, jeg troer næsten jeg har seet ham i Italien.

Hverken Otto eller Kammerherrinden vidste bestemt, hvordan de stode til hinanden. Han havde i Rom mærket Afkøling i Venskabet, men ikke lagt Vægt derpaa og næsten glemt det, da han kom mellem ganske andre Omgivelser og i en Strøm af Begivenheder. Det stod nu kun for ham, at han ikke uden Paatrængenhed kunde opsøge Kammerherrens som gamle Venner. Hun vidste ikke, hvor meget han havde erfaret om hendes Færd, og hvilken Afregning han mulig bar paa. Forsvandt han i Mængden, var det ligegyldigt, hævede han sig op, kunde det blive hende ubehageligt i de nye Forhold, hvorunder hun med sine Evner til at behandle Menneskene havde faaet Betydning i sin fornemme Familie og hjalp den til at spille en Rolle. Hun havde endnu ved Siden af sit Nag en vis Sympathi for Otto. Hun havde dog engang »læst en Fremtid i hans Øine«. Det forekom hende ogsaa, da hun nu et Øieblik havde seet ham, at der var en stærk Udvikling tilstede; det Samme, han følte selv, mærkede ogsaa hun: han bar paa Noget.

227

Kammerherrinden og Helzen havde en Samtale. Hun sagde: Jeg var forleden hos Justitsraad Roeds - man maa jo holde sig gode Venner med sine halve Fjender - og der lod man til at gjøre overordenlig meget af en ung Mand, som nylig er kommen hjem fra Udlandet. Man venter sig nok store Ting af ham; formodenlig skal han bringes frem og i Veiret.

Saa? sagde Helzen urolig. Deels var han ivrig for sit Parti indtil Grændsen af Fanatisme, deels vilde han ikke, at noget Talent skulde komme frem, medmindre det stillede sig under hans Beskyttelse og tjente ham imod Gjentjeneste.

Hun spurgte: Hvorledes kunde man forekomme det og tilintetgjøre en saadan Person?

Hvis han hører til den slettere Deel af vort Bureaukrati og er skadelig for Land og Rige, ligger jo Midlet nær.

Ja, men skulde Midlet ikke netop være at bevise hans Skadelighed?

Helzen svarede: Hvis det var en høiere Sandhed, at han burde ødelægges, bleve alle Midler underordnede i Forhold til Sandheden.

Det vil sige - bemærkede hun halvt spøgende - at man maatte virke saaledes, at den Vedkommende følte sig stillet fjendtlig til Folket og blev overstrømmet af Bitterhed imod det og tilintetgjorde sig selv?

Helzen saae beundrende paa hende, næsten skræmmet ved at høre sine Ord oversatte, og svarede: Saa omtrent.

Hvem er det? spurgte han efter en Pause.

Først vil jeg sige Dem, at jeg ikke absolut vil troe ham skadelig. Jeg har indbudt ham til imorgen Aften og

vil gjøre et Forsøg. Han hedder Otto Krøyer.

Saa kan Deres Naade spare Deres Uleilighed. Det er et Menneske uden andet Formaal i Verden end sin Egoisme. Jeg kjender ham fra gammel Tid. Han er som en Edderkop, der sidder i sit Væv som i Verdens Centrum og kun har den Opgave at fange Fluere.

Ja, maaskee; men jeg vil dog først prøve ham. Og skulde det saa gaae anderledes, end De venter, saa maa De holde vor Aftale og være hans Ven, ligesom jeg er Ven af Deres Venner.

Ganske sikkert, De kan stole paa mig.

228

Giver jeg Dem et Tegn, saa maa De komme og lade Venskabet blive indledt.

Saa kan jeg maaskee staae længe paa Post.

Godt; hvis jeg finder det Modsatte, saa skal De betragte Dem som afløst, naar jeg bryder en Ubetydelighed i Stykker.

Naar De bryder Staven over ham - godt! svarede Helzen leende.

Da Otto havde modtaget Indbydelse til Kammerherrens Soiree, sagde han til sig selv: Min Lykkes Posthorn lyder atter. Den har fundet, at jeg for ikke at synke sammen maa ind i en Atmosfære af Dygtighed og Skjønhed. Nu aabnes mig Dørene til en ny Selskabskreds, saadan som jeg engang gjorde Regning paa. Lykken honorerer endnu de Vexler, jeg trækker paa den. - Om jeg skulde træffe Camilla Hald? Aa, nei, man siger jo, at hun lever ganske indgetogent og religiøst. Hun er vist et mærkelig sammensat Væsen, Blanding af Lidenskab og Frygt, saa at hun altid, naar man forlader sig paa hende, maa vise sig troløs Hm, jeg troer, jeg trods al min Erfaring er ligesaa glad og urolig, som da jeg skulde til Grevindens Bal; men naar jeg kommer under Folks Øine, er det borte. Der viser man sig i sit Resultat, ikke i sit Maskineri.

Det gik i den Henseende, som han havde ventet; han var hverken glad og urolig eller imponeret, da han traadte ind i de smukke oplyste Værelser, i det talrige, smukke Selskab. Personligheden mindedes ligesom uvilkaarlig, hvad den havde oplevet, og stod afsluttet paa Erfaringens Høide. Han troede desuden fuldt og fast, at han gik sin Skjæbnes Ærinde, at den havde indbudt ham, at Alt, hvad der omgav ham, var Midler eller Vidner.

Han hilste paa Vært og Værtinde, og Kammerherrinden forestillede ham strax for Milner, hvem hun forresten godt huskede, at han kjendte. Det blev ikke Otto paafaldende, at hun forsigtig forbeholdt sig at forestille ham for nye Folk.

»Hr. Etatsraad Milner« - »Digteren Hr. Krøyer«.

Ih, Hr. Otto Krøyer, hvor det er længe, siden vi saaes! sagde Milner, der altsaa nu var bleven Etatsraad. De har nok været reist? Ak, 229 ja, Reiselivet! den gyldne Frihed! De har vel hørt om min Ulykke?

Nei, svarede Otto og opsatte efter Høflighedens Regler et uroligt, medfølede Ansigt.

Min Dagmar er død, sagde Milner og bøiede Hovedet.

Otto var i Forlegenhed; han vidste ikke, hvem eller hvad Dagmar havde været.

Milner vedblev: Der stod i Bladene et Digt om hende, hvori blev sagt, at hun vil vente mig mellem Cheruberne. Man veed jo ikke, om der er Cheruber; men, *enfin*, det er smukt. Der er ogsaa en Musiker, som for at trøste mig i min store Sorg har komponeret en Fuga over Navnet Dagmar Milner De troer vel paa Udødeligheden, Hr. Krøyer?

Ja, Hr. Etatsraad.

Det gjør jeg ogsaa. Derfor seer De mig ikke sørge efter de gamle Regler; thi naar man er ganske vis paa Gjensyn, er det jo urigtigt at sørge overmaade meget *Ah, monsieur le baron!* *au revoir*, Hr. Krøyer.

Og Milner kom i Samtale med den fremmede Diplomat.

Conferensraad Dalberg - thi Dalberg var bleven Conferensraad - sad i en Sopha i Samtale med et Par andre Herrer. De syntes at tale om alvorlige Ting og havde i deres Udseende noget Tiltalende, som kom af, at de havde arbeidet med samlet Kraft, udrettet Noget og erhvervet sig Specialdygtighed. Dalberg havde sit tidligere livlige og aandfulde Ansigt, hvori tillige hans Yndlingstilbøielighed havde faaet sit Udtryk: Ønsket om at synes Martyr for Ideen. Det blev understøttet ved, at han for Øieblikket havde en syg Fod og maatte

lægge den paa en Gyngeskammel. Da Otto nærmede sig, saae Dalberg op paa ham med en Blanding af Smerte og høflig Overraskelse.

De har været udenlands, sagde Conferensraaden; ja, Ungdommen er lykkelig; vi Andre opslides af Staten.

Er De bleven Invalid i Statens Tjeneste? spurgte Otto.

Conferensraad Dalberg vendte sig til den anden Side; han led af Podagra.

Det var nok galt, tænkte Otto, idet han gik videre, ind i et andet Værelse.

230

Der sad imellem Damer og Herrer Ottos gamle Bekjendt Carlsen. Carlsen var bleven Skoleinspecteur og havde lagt sig betydelig ud; han havde brede Skuldre og runde Kinder. Han forestillede Otto for sin Kone, der ligeledes var rund og fyldig og havde et meget blidt, godmodigt Udseende. Efter nogen Samtale forlod Carlsen Kredsen, og hans Kone begyndte nu at omtale ham med stor Beundring. Og saa er han saa dansk, sagde hun endelig; det kan sommetider gjøre mig ondt for ham, fordi han føler saa inderlig. Medens Tydskerne vare i Jylland, tjente i Huset hos os en tydsk Pige, og Carlsen havde virkelig ikke Ro, førend hun blev sagt op. Han kan heller ikke lide, at der ved Skolebal bliver spillet Musik af tydske Componister - er det ikke ogsaa meget rigtigt, Hr. Major?

Majoren svarede: Det er jeg vist en daarlig Dommer over, Frue. Jeg maa selv tidt dandse efter tydsk Pibe; jeg er nylig bleven gift med en tydsk Dame.

Fru Carlsen gav sig i Samtale med en anden Dame. Otto havde siddet og tænkt over den Forandring, som var foregaaet med Carlsens Sømandsnatur, enten nu Følelsen var ærlig eller tillige lidt snu og kunstlet. Han blev opmærksom paa Majoren og sagde: Med Tilladelse, er De ikke forhenværende Lieutenant Holm?

Og er De ikke Krøyer? Syntes mig det ikke nok? Hvordan staaer det til? Hvor har Vorherre havt Dem?

De reiste dem og gik op og ned ad Gulvet sammen. Major Holm fortalte, at han kun var i Kjøbenhavn paa kort Permission, uagtet Alt tydede paa Fred; om sine Bedrifter i Felten sagde han Intet; men hans Udseende, den stærkere og sundere Skikkelse, det Mandige og Commanderende i Holdningen talte derom. Af Letfærdigheden fra hans tidligere Garnisonsliv var ikke blevet andet Synligt tilbage end et skjelmisk Træk ved Øinene. Ridderkorset hang paa hans Bryst som Noget, der var voxet ud indenfra.

Otto sagde ved sig selv: Han bærer sin Kamp udenpaa som et Hæderstegn; jeg bærer paa min som en Hemmelighed.

Der paakom ham en Fornemmelse, som om Skjæbnen havde indbudt ham til dette Sted for at fordre hans Liv til Noget, den ønskede, til en stor Opgave, den vilde meddele ham. Loftet blev høiere for ham, Lyset stærkere; blandt Alle, der samtalede, kunde Opgaven forhandles, Enhver, der nærmede sig, kunde være Sendebudet.

231

Major Holm traf en anden Bekjendt, og et Øieblik efter stødte Otto paa Vilhelm Berg, den forhenværende Digter, der nu var bleven Contoirchef.

Hvad? De her? Er det Dem? Hvor har De alt været? udbrød Berg.

Det kan gjøre et underligt Indtryk paa En - vedblev han efter de første hurtige Svar - naar man saadan pludselig seer et Menneske igjen efter saa store, mellemliggende Begivenheder Husker De, da vi sad sammen derude i Ermelundshuset? Vi To talte sammen om Livet, kan De huske? Der var dengang noget Ungt og Idealt i Deres Opfattelse, har De faaet det slidt af Dem? Ja, Guds Død, nu seer De jo heelt anderledes ud De er bleven praktisk, hvad? Ligesom vi Andre Det er meget klogt, at De har banet Dem Vei til dette Huus Tag ikke mine Ord ilde op, jeg er egenlig uforskammet, jeg kommer fra et svært Middagsgilde, tolv Retter og tolv Slags Viin korn, sæt Dem lidt ned og fortæl om Rom Traf De maaskee der sammen med Kammerherrens? Og Mendoza, har De nylig hørt fra ham? Vare De sammen paa Carnevalet i Rom?

Otto fortalte; Tjenere bøde lis; Vilhelm Berg blev mere samlet.

De taug lidt og bleve tilfældigviis Vidner til en Conversation, der førtes i ringe Afstand. En Kreds af unge Damer og Herrer var samlet om en Skuespiller; dramatiske og sceniske Ubetydeligheder bleve forhandlede med dybeste Interesse; Anecdoter om Kunstnere modtoges som himmelfalden Manna. En ung Pige, der stod yderst i Kredsen, udbrød dæmpet: Hvor han er sød! hvor han er guddommelig! og slog Øinene mod Himlen eller Loftet med et Udtryk, som om det, hun hørte, oversteg alle hendes Forestillinger om det

Beundringsværdige.

Otto sagde, idet han reiste sig og drog Berg med sig: I Afstand er man tilbøielig til at tage et saadant Pigebarn for en Engel med hvide Vinger. Har man været Vidne til en saadan Scene og seer efter hende, saa bliver hendes Kjole til Duun og hendes hvide Atlaskes Sko til røde Svømmefødder.

Vilhelm Berg lo og sagde: Det er at idealisere i omvendt Retning! Ha, ha! Det er sommetider den eneste Fornøielse, man har tilbage Nu skal jeg give Dem en Mundsmag til Gjengjæld 232 Seer De den tynde Mand derhenne i Krogen? Han er Philosoph og Forfatter og arbejder især for Religion og Velgjørenhed. Naar der kommer en fattig Dreng til ham, saa jager han ham bort, men fortryder det og skriver saa en ypperlig Afhandling om, hvordan man skal behandle fattige Børn. Han jager Barnet bort, fordi hans Nerver blive ubehagelig berørte af dets Tegn paa Nød, af dets fattige og ikke ganske reenlige Ydre. Han kan aldrig finde sit Ideal for Fattigdommen saaledes repræsenteret, at han personlig kunde tage sig af det, nemlig en sund, smuk, reen, net, intelligent og velhavende Fattig.

Otto sagde: Er der ikke i den Historie ogsaa et Hib til os Andre?

Kan sgu gjerne være! Kan De huske gamle Schiøtts Taler om Ideal og Natur? Han havde saagu meget Ret! svarede Vilhelm Berg leende og vedblev at fortælle om flere af de Tilstedeværende.

Otto var ligesom to Mennesker. Det ene smilede og kom til samme Resultat, som han engang havde fundet ved Ballet i Kjøbstaden: at imod at betale sin Penning til Bagtalelsen, kan man uhindret dandse videre, Livet er kun en Dands - det andet var et opstræbende, smerte- og vaandefyldt Væsen med et Skjær af Barnet, han engang havde seet i sit Indre; det vilde gribe det Hele, rive det opad, men var selv heftet til hiint første.

Imidlertid fortsatte Vilhelm Berg: Men naar Alt kommer til Alt, er her dog megen Dygtighed. Vi gjøre os nyttige Allesammen, imod Gage, naturligviis, og vi ere næsten uden Undtagelse respectable Folk, der ved en Gage af 2000 Rdl. eller derover ere sikrede mod mange Fristelser jeg føler mig dog vel her, jeg holder af hele Klatten, Gud ford- mig! Ei, derhenne seer jeg Agent, Grosserer Hagemann, om ham skal jeg dog fortælle Dem Noget. Han boede tidligere i en Kjøbstad og var meget gode Venner med en Kjøbmand, men især med hans Kone. Engang overraskede Kjøbmanden ham i dette Separatvenskab og kastede ham ud; saa opkjøbte han alle Vexler paa sin Ven, lukkede hans Boutik og fik ham ruineret.

Viis mig nu noget Smukt, noget rigtig Smukt og Kraftigt, det Bedste! udbrød Otto.

See Dem selv om blandt de rare, elskværdige Damer! Det Kraftige og de Bedste hvad er det for en græsk Forfatter, der siger, 233 at de Bedste ikke høre til et Parti, men tage Parti? Stop lidt, derhenne sidder En, vedblev Vilhelm Berg, og gjorde Otto opmærksom paa en Mand med et bredt, smukt formet Ansigt og tykt graaligt Haar, som i dette Øieblik syntes at føre Ordet i en lille Kreds.

Han led engang Uret, sagde Berg, og blev afsat fra sit Embede med en lille Pension. Men han var uforsagt, tog Tjeneste hos en Grosserer som Pakhuusforvalter, men skrev og talte tillige med stor Iver for Frihed og Almeenvel. Jeg kom engang en Morgen forbi hans Dør, og saa saae jeg ham selv læsse Tørv af og bære sin Sæk op. Senere, efter Omvæltningen, kan han til Indflydelse

Naa, og nu? spurgte Otto ivrig.

Ja, nu har han ingen Indflydelse, fordi han har lært endeel og forandret sine Anskuelser; nu siger man, at han er et forvirret Hoved og bare vil høre sig selv tale.

De kom i det Samme forbi Gruppen, og den omtalte Mand saae tilfældigviis op. Otto standsede og gjorde et dybt Buk; Manden reiste sig med militair Anstand, gjengjældte Hilsenen og satte sig igjen.

Otto var saa vel tilmode, som om han havde gjort en god Gjerning; den bittre Smerte i hans Sind var for et Oieblik dulmet.

De traf paa Kammerherrinden, som syntes at ville indlede en Samtale med Otto. Berg forlod dem og kom i Nærheden af den nys omtalte Herre.

Hvem var den unge Mand, De gik med? spurgte han Berg.

Berg nævnede hans Navn.

Manden sagde: Jeg husker ikke at have seet ham før og begriber ikke, hvorfor han hilste saa dybt, saa usædvanlig

Han var nok i Formiddags oppe i Rigsdagen og hørte formodenlig en af Deres Taler, svarede Berg.

Det var forresten en vakker ung Mand, sagde Herren og saae et Øieblik efter Otto.

- Hun sagde: Naa, nu har De nok slaaget Dem til Ro her hjemme?

Han svarede smilende: Ja, forsaavidt det Ønskelige er Ro?

De tager Ordene i hele den Betydning, der kan ligge i dem - jeg husker nok, det er Deres Sædvane.

234

Og det er maaskee en Feil, svarede han; hvor tidt siger man ikke Noget, hvis Betydning for Tilhøreren man selv ikke aner?

Hun tænkte: Er det en Imødekommen, en Afbigt? Eller skulde han dengang have talt tilfældig?

Men, vedblev han, jeg hentydede kun til, hvad i Øieblikket saa tydelig viser sig: Deres Naades beundringsværdige Talent til at samle saa megen Bevægelse og Uro, der gjør et harmonisk Indtryk.

Samtalen gik videre i denne Retning. Hun kunde ikke opnaae at faae ham til at tale om sig selv, men mærkede, at hun af ham blev ført til at tale om sig og sit Selskab. Endelig benyttede hun et Øieblik til at fornye Angrebet.

Helzen gik forbi i nogen Afstand og kastede et Sideblik til dem.

De kjender Hr. Helzen? spurgte hun.

Ja, noget, Deres Naade.

Hvad synes Dem om ham?

Alt hvad Deres Naade behager.

Han er bleven en Mand af Indflydelse.

Det er han vist.

Forholdene have forandret sig meget. Magten i Riget er virkelig gaaet over i andre Hænder. Alt hvad Menneskene ansee det for Umagen værdt at strides om, Ære, Bifald, Indflydelse, Formue, kan nu opnaaes af dem, der slutte sig sammen og seire.

Ja, det er sandt.

De fleste af dem, som nu ere unge, have havt en Tid, da de af al Magt ønskede at faae en Kampplads, hvor Livets Herlighed var at erobre; men de tvivlede om, at det nogensinde kunde skee for ramme Alvor paa Fødelandets Jord og Bund. Man troede, at det var i Udlandet eller i en magisk Verden - er det ikke sandt? Men nu tilbyder Virkeligheden dem Alt, hvad de forlangte af Drømmen De seer ud, som om De vilde nægte det.

Jeg vilde kun sige, at Ungdommens Særkjende er at elske Sandheden og Retfærdigheden hensynsløst. Men naar man danner Partier og kan opnaae saa Meget ved dem, faaer man let andre Hensyn, og saa mærkes Partiskheden.

Hun svarede: Saa udvikles andre Dyder, Mænds Sammenhold om et Formaal. Livet faaer ogsaa Varme og Farve netop ved Partier, og Sandheden lider i Grunden ikke; thi naar man udhæver det Gode 235 hos sine Venner, er det overladt Modpartiet at sige det Ugunstige. Det stemmer næppe med den menneskelige Natur at hæve sig ud over det daglige Livs Sympathier og være kold som Gudinden, der holder Vægtskaalen udenpaa Nørreport.

Mere end selve hendes Ord virkede den bløde, behagelige Stemme og de bløde Omgivelser, og han var fristet til at lade det gjælde, at hun satte Gudindens kolde Steenbillede istedenfor Gudinden selv. Det ene Menneske i ham havde Lyst til kjækt og smilende at komme hende imøde og bede om Optagelse; men Barnestemmen var vakt, og medens Hovedet tænkte, talte den, maaskee understøttet af de store Minder fra Rom. Han sagde: Det er vistnok saa, at der maa være Partier, og det er en Lykke, naar Damer tage Deel i dem; de kunne gjøre en heel ideal Revolution.

Hvorledes mener De? spurgte hun.

Han hentydede til Agent Hagemann, til Maaden, hvorpaa - efter hvad han havde hørt gennem Camilla - hans Formue skulde være grundlagt, samt Vilhelm Bergs Fortælling, og tilføiede: Sæt at en Dame sagde, at ham vilde hun ikke have med, selv om han eiede Millioner!

Hun sagde, idet hun legede med sin Vifte: Det var store Fordringer at gjøre til Damen.

Der kunde svares, at Fordringen stod i Forhold til Agtelsen.

Samtalen kunde nu ikke gaae videre. Hun havde overbeviist sig om, at i det beregnende, praktiske, sagte bevægede Liv kunde han ikke blive hende farlig. Et lille Blad var gaaet løs paa hendes Vifte; hun brød det af. Ved den lille Lyd fjernede Helzen sig.

O, der gik det istykker! sagde hun og viste Otto det brudte Blad.

Den kan vist let gjøres istand; det ene Blad meer eller mindre vil ikke savnes i den Rigdom.

Jeg faaer vel forsøge det, svarede hun og reiste sig.

Han anede ikke, hvad den lille Lyd havde betydet, men havde alligevel en Fornemmelse af, at der samtidig var et Brud imellem dem, og at han maatte følge sin Naturs Drift og vende tilbage til Ensomheden. Han kastede et Blik ud over de oplyste Værelser og det elegante Selskab for at tage Billedet med sig i størst mulig Skjønhed. I samme Øieblik nærmede sig en Nabostats Gesandt til Kammerherrinden og udtalte sit Haab om, at de skulde mødes i 236 hans Land næste Sommer. Hun svarede med smilende Ansigt, og Otto tog sluttelig dette med, idet han tænkte, at det Ansigt kunde idealiseres til Cleopatra og Diplomaten til en romersk Gesandt eller endog Cæsar.

Fjerde Capitel

Digtningen om Karthagos Kamp eller den første, selvstændige Deel af den paatænkte store Cyclus var fuldført. Den svarede til hans egen Tilværelse: Han havde oplevet Meget, og selv det Oplevedes Betydningsfuldhed havde gjort, at han ikke kunde sætte sig et lille Formaal. Synet af en Hovedstads fortvivlelsesfulde Kamp og Brand, af en Munks Fanatisme, Hengivelse og Lidelser, af morderisk Dom og Straf over en Hærfører, fremkalder Tanker, der ikke rummes i en Idyl, og dem havde han udført med Liv og Ild. Men idet han vilde skildre Mænd som Scipio og Hannibal og gjøre dem til symbolske Repræsentanter for Menneskehedens Udvikling, mødte ham en anden Erfaring i hans Indre: han havde svigtet eller unddraget sig det Store, da det mellem Costergia og Ponte di Cretto blev fordret af ham, han bar paa en sjælelig Ydmygelse; der var Noget i Veien med hans Sjæl, den kunde ikke udstraale den Høihed, som Opgaven paa sine Steder fordrede. Det stillede sig ikke bestemt og tydelig for ham. Det, han digtede, var dog stadig større og skjønnere end det virkelige Liv, han i Øieblikket levede. Idet han daglig bestræbte sig for at holde sig »i Stemning« - som det er Digternes Sædvane - og uden at være sig det bevidst havde en jevn, behagelig, nydende Tilværelse for Øie, virkede det tilbage paa hans hele Sjælstilstand, hans Productionsevne og hans Selvkritik. Først da det Hele var færdigt, ude af hans Magt, overgivet til Læserne, saae han paa det fra Idealets Standpunkt og blev sørgmodig over, at det ikke var stort, ikke en saadan verdslig-hellig Sang, som det skulde været. Men saa tænkte han, at Kræfterne dog laae i hans Indre, og at Fremtiden nok vilde udvikle dem, især hvis en eller anden stor Lykke blev ham tildeel.

Hvad Mangler han nu kunde see, kunde Andres kritiserende 237 Blik ogsaa opdage. Medens Poeten i sit eget Indre maa have realiseret det Ideal, han vil skabe, behøver Kritikeren kun at have Kundskab om Idealet og kan føle sig selv opløftet ved at træde i dets Tjeneste som dets Hævner eller Skarpretter. Kritikeren kan ved at see sine egne Mangler, mislykkede Kampe og Forsøg, slutte sig til Andres, fremstille dem med Skarphed og slaae paa dem som paa Noget, hvori han selv er udeeltagtig. Endog om hele Samtiden lider under mislykkede Kampe og er udygtig til at frembringe en stor poetisk Composition, et freidigt Glædes- eller helligt Smertensbudskab, kan Kritikeren have Sands for, hvad der burde ydes af Digtekunsten. Saa kan han desuden vælge imellem, hvilken Side han meest vil fremhæve, den heldige eller den mislykkede, han kan gaae et Ærinde, der er deels hans eget personlige, deels et literairt; men altid er det tillige Skjæbnens.

Helzen skrev en Anmeldelse, hvori han med Held udhævede Manglerne, men tilføiede, at de vare ganske naturlige som Følge af, at Digtets egenlige Hensigt var at tage Parti for den tyske Civilisation mod det danske Barbari og fremstille Karthagos Skjæbne som Symbol paa, hvad der ventede Danmark.

Med dette Skudsmaal var Digtet, i den nationalt bevægede Tid, slaaet ihjel, og Otto stod vaabenløs; Fødelandet blev taget bort under hans Fødder.

Medens han næsten bedøvet stod overfor denne Afgrund, fik han Brev fra sin Moder. Han havde skrevet hjem for at bede om de Penge, han tidligere havde afslaaet, og fik dem nu tilligemed ny, indtrængende

Skrivelse angaaende den evindelige Proces. En Mængde Thingsvidner vare nu efter erhvervet Bevilling paany optagne, og Sagen kunde fremmes, naar blot Bagger udleverede de Papirer, som beroede hos ham, og som han i en tidligere Samtale havde lovet Otto at tilveiebringe, naar Tiden kom.

Tilfreds over at kunne have noget Praktisk at beskjaeftige Tankerne med gik Otto Ærindet.

Bagger sagde skjodesløst, at han ikke havde fundet Papirerne.

Ja, men, sagde Otto, De lovede jo at søge efter dern.

Det har jeg ogsaa gjort, og Mere kan jeg ikke gjøre.

De glemmer, at det ikke er en Tjeneste jeg beder Dem om, men en Forpligtelse, De har at opfylde. Jeg maa have Papirerne.

238

Saa? svarede Bagger; maa De? Kan De bevise, at jeg har faaet dem?

Nei, ikke juridisk; men jeg har jo Deres mundlige Tilstaaelse, og De vil vel ikke fragaae den?

Enhver veed, at naar jeg nægter at have faaet Papirerne, saa er det kun en Form for, at jeg ikke har dem og ikke kan skaffe dem. Enhver veed, at jeg er en honnet Mand.

Er det da hertillands blevet Skik, at Navnet dækker Handlingen?

Hvad vil De sige med det?

Forstaaer De virkelig ikke, hvad jeg mener?

Det er altsaa en Trusel? Den modtager jeg meget gjerne, meget gjerne! Lad os engang see, hvad De formaaer mod en Mand som mig og imod mine Venner! True mig, mange Tak skal De have! Jeg vil blot fortælle Dem, hvad der slet ikke skal være nogen Hemmelighed, at man af et Brev fra Grev Løvenhjelm, Ritmester i keiserlig østerrigsk Tjeneste, veed, at De etsteds i Udlandet har gjort noget Schofelt. Det er fortalt hos Kammerherre Hjelmkrones, og jeg tænker, det er nok mellem os To. Adieu, værsgo og hils og sig, at mit Navn er Bagger!

Dermed vendte Bagger ham Ryggen, gik hastig ind i sit inderste Contoir og smak Døren i efter sig.

Den, der havde villet erobre Italien og ladet Opsætsige pidske ud af sin Leir, blev saaledes behandlet! Aarerne svulmede Otto i Tindingerne, hans Blod kogte af Vrede og af en dyb Uvillie, som han vilde have følt, om han end ikke havde været Part i Sagen. Han nærmede sig hastig Døren; men i samme Øieblik dreiede Bagger Laasen om indvendig og ringede.

Otto vaklede bort som en slagen Mand; saa ydmyget og afmægtig følte han sig, at det forekom ham, som om han kun var en Skygge og ikke traadte fast i Steenbroen som andre Folk. Dette var Resultatet, hvortil han var kommen, dertil havde hans Liv ført! Han, som havde villet indblande sig i Verdens største Ideer og i Phantasien holdt Dommedag, kunde end ikke sikkre sin Moder hendes Ret og ikke tugte en »honnet« Mand.

Det var hans Natur imod at tale til Andre om en Sag, der laa ham paa Hjerte, og ved denne Leilighed gik det ham desuden som 239 engang hans Fader; man kunde ikke svare ham uden at blive personlig Ven eller Fjende.

Stakkels Fader, sagde han til sig selv; nu forstaaer jeg tilfulde, hvad Du led med Basse og Spekhøkerne derhjemme. Men hvorfor skulde jeg ikke arve Din Skjæbne?

Han kom hjem og traf Justitsraaden. Det syntes ham, at han dog nu gjerne kunde spille Plat og Krone om den Mands Venskab, og fortalte ham Sagen. Han hørte smilende paa Justitsraadens Svar:

Det kan jeg ikke rigtig troe om Bagger. Den honnette Mand! De maa da vist have fornærmet ham Apropos, hvordan staaer De med Kammerherrinde Hjelmkrone? Der er han Pot og Pande.

Aa, ikke videre godt, troer jeg.

Det har jeg nok hørt en Fugl synge om. De skal have yttret Dem noget hensynsløst om Agent Hagemann Har jeg ikke sagt Dem, at De bar Dem uklogt ad? Men, à propos, siden jeg træffer Dem: Værten har tilbudt at ville reparere iaar, og saa skulde vi begynde med Deres Værelser. De tager vel ikke ilde op, at De saa foreløbig, blot foreløbig, maa tage et andet Logi?

Ikke det Ringeste, Hr. Justitsraad. Jeg kan gjerne strax flytte hen paa et Hotel, hvis det har Hast.

De er saagu dog en charmant ung Mand, naar man rigtig kjender Dem Men det er vi i Grunden Allesammen; vi blive blot miskjendte. Hvordan er det, der staaer i den tydske Sang Die Welt ist blind

Der staaer:

Die Welt ist arg, die Welt ist blind,
Sie wird Dich immer verkennen.

Ja, saadan staaer der; og det er saagu meget rigtigt.

Der rørte sig i Otto en Slags klukkende, lystig Latter, da Justitsraaden saaledes paa det Høfligste havde skilt sig af med ham. Medens det paa Bunden af hans Sjæl laa som sorte Skyer af Vrede og Sorg, havde han en besynderlig Fornøjelse af denne Mand, kunde ikke blive vred paa ham, men maatte lee - maaskee fordi Justitsraaden var den, der meest tydelig bragte ham til at føle det Ideale i ham selv.

240

Han tog høflig Afsked med Familien og sagde til sig selv, idet han flyttede bort: Vor Tid er dog en mageløs Tid! I Form af en Rigsbankseddel bærer man Hotel, Heste og Vogn etc. etc. i Lommen; men idet man gaaer ud af sit Logi, kan man dog bilde sig ind, at man ikke veed, hvorhen man skal vende sig for at finde Tag over Hovedet. Det er aldeles sandt, jeg kunde sværge paa, at jeg ikke har Hjem; men Sandheden er dog tillige, at jeg kun har *l'embarras du choix*. Skal jeg boe med Udsigt til Christiansborg Slot, til Theatret eller til Schimmelmans Palais? - Selv er jeg altsaa væsenlig humoristisk og tillige Philosoph over min egen Humor.

Men denne »Philosophi«, der stod paa svag Grund, havde Vanskelighed ved at holde sig, og imedens han tvang de halv lystige Ord frem, bævede hans Ansigt af Uvillie mod Justitsraaden, Bagger og Helzen, og det foer paa besynderlig Maade gennem ham: at den Bæven i Ansigtet lignede, hvad han havde seet paa Donna Agnes, da han beskyldte hende for at forraade ham for den udsatte Præmies Skyld.

Det var en Efteraarsdag henad Mørkningen, da Otto flyttede ind i Hotellet. Hvilken Forskjel mellem nu og tidligere, paa Reisen, da ethvert Hotel havde forekommet ham som et smilende Sted, bestemt til for et Øieblik at modtage den Lykkelige, der »havde hjemme overalt, hvor Himlens Stjerner skinne og Menneskenes Børn have reist et Tag«, og som »gik bort hver Morgen for ikke at vende tilbage, ud til ny Skjønhed og nye Tilskikkelser«. Nu modtog det Den, der syntes at komme tilbage fra Alt til sit sidste Tilflugtsted. Meublerne, der stode opstillede med en vis mathematisk Tørhed, i størknet Hyggeligheds Form, forekom ham kolde og udeeltagende at modtage en ny Herre, efter at de med lignende Kulde havde seet den forrige gaae bort. Det ruskede paa Gaden, og der kom Røg i Stuen, medens man lagde i Kakkellovnen. Han aabnede Vinduet for at see, hvor langt der var til Jorden. See, sagde han, nu opfører Skjæbnen den Komædie med mig, at jeg skulde troe, dette var virkeligt, og blive fortvivlet og springe ned. Nei, god 241 Karl, det kan man altid gjøre! Sæt, Lykken kom lige Øieblikket efter!

Opvarteren sagde: Her er Ventil; det er snart ovre.

Mener De? Ja, en Ventil er en god Ting, svarede Otto venlig og lukkede Vinduet.

Pigen kom for at lægge Lagener paa Sengen og give ham Vand. Det var samme Maneer som paa de utallige andre, lykkelige Steder; hver af hendes Bevægelser frembragte en forbiflyvende Erindring, Bjerger og Søer, Sommermorgener og Vinteraftener, Solskin og Kaminild, Krigere og Kvinder. Det dandsede for ham som i et Kaleidoskop; han kunde have taget fat paa sig selv og spurgt, hvorfor han var udenfor Kaleidoskopet.

Uvilkaarlig kom det ham paa Tungen:

Die Welt ist arg, die Welt ist blind,
Sie wird Dich immer verkennen.
Sie weiß nicht, wie weich Deine Arme sind,
Und wie Deine Küsse brennen.

Ja, hvor vare de henne, de med hvide Arme og varme Kys? Her, i Sandhed, ikke, sagde han og saae sig om i det klamme, halvmørke Værelse hvor Luen undertiden stod i en lang Tunge ud af Kakkellovnen.

Pludselig paakom ham en Erindring, saa overvældende og lidenskabelig, at hele hans Væsen bævede derved: Comtessen i det mørke Værelse, medens Paris brændte, og medens hun glødede og han var kold og bleg. O, jeg Nar dengang! stønnede han; hvis det var nu!

Det var frugtesløst at længes, at udstrække Armene efter En, der var skilt fra ham ved mere end

Afstanden. Erindringen slog ned andensteds og dvælede ved hende, han engang havde givet tyve Daler for at lade ham slippe. Det Bløde i hendes Skikkelse, det Forlegne og Beundrende i hendes Blik stod for ham, og han vilde gjenfinde hende eller hvis hun var bleven ældre og forandret, kunde en Anden med en yngre Søsters Lighed indtage hendes Plads; hvert Aar har jo sine Roser. Hovedet er saa træet, det behøver Hvile - sagde 242 han - og Sandserne behøve at dulmes i nogen Duft af Blidhed -og den er vel at finde, tilføiede han med et Smil og satte sin Hat paa.

Kom ned til vor Vigne,
Hvor Rankerne groe!
Der voxer en Drue,
Saa sød, kan Du troe!

Han satte Melodi til og gik nynnende ned ad Trapperne.

I kort Afstand fra Hotellet gik en Dame alene og temmelig hastig. Han var endnu saa lykkelig at være angst, at troe sig nær noget Skjönt og Eventyrligt, som kunde vindes, og en kvindelig Værdighed, som kunde krænkes. Da han kom hende paa Siden og saae et ret kjønt, ungt Ansigt, foer et Minde om Pauline forbi ham, og idet han hilste med Hatten, kunde han ikke sige Noget.

Jeg kjender Dem ikke, min Herre, sagde hun.

Ikke? Sig det dog ikke saa bestemt var det ikke Sophie, De hed, før jeg reiste?

Nei, svarede hun leende, Marie.

Naa, Marie, hvordan har De levet saa længe? (Gid jeg sad paa Bloksbjerg!)

Jo, Tak; men jeg husker Dem ikke. Naa, De har været reist? Ja, hvem der var saa lykkelig! Men Mandfolkene kan sagtens! De flyve ud og hjem efter Hjertenslyst.

Naa, De synes jo ikke at have Grund til Klage. De leer saa klart; De lader til at være af et fornøieligt Sind.

Det er jeg ogsaa, Gud skee Lov! Hvad kan det nytte at plage sig med Griller?

Saa De har dog ogsaa Griller? spurgte han i en Tone, der var langt dybere og alvorligere, end han selv vilde.

Hun sagde: De er dog vist et rart Menneske. De taler saa godt. De forlanger ikke, at man skal lee bestandig.

Har jeg sagt det? Tvertimod! Jeg troede, De havde Glæde tilovers og kunde give mig nogen med.

Det mener De ikke. Behøver saadan en fiin Herre som De Noget af mig! Hvad Glæde troer De vel, der er i Verden for en stakkels Pige som jeg?

243

Men, Marie, for et Øieblik siden sagde De jo, at De tog Verden fra den lette Side og havde et sorgløst Gemyt! Hvordan kan Livet være tungt for Dem?

Bliver ikke Alting hver Dag dyrere? Hvorledes skal man tilsidst faae Brænde i Kakkellovnen?

Ja, seer De, Marie, det er Brænde i Kakkellovnen, Alting kommer an paa. Jeg har den fortræffeligste Kakkellovn af Verden; men om De saa fyldte den med Brænde, blev den ikke varm.

Saa kan De troe, at der er noget i Veien med Spjeldet, eller De skal lade sætte Steen op indvendig.

Det har jeg ogsaa tænkt paa, lille Marie. Vil De tage imod Noget at kjøbe Brænde for?

Det er næsten en Skam De er saa god.

God Nat, lille Marie.

Men ham syntes, han havde ikke noget Andet at glædes og varmes ved, og han *maatte* i Stemning, der *maatte* sendes ham Noget til at vække Livsaanderne, om ogsaa blot for et Øieblik; ja selve Angsten og Attraaen og den strax paafølgende Skuffelse var dog bedre end den klamme Ensomhed i hans Værelse.

Og nu gav han sig til at vandre omkring som engang i hans tidligste Studenteraar, med Længslen efter hiint »ewig Weibliche«, med Vished om, at det ikke fandtes, med den seige, halv afsindige Villie til at trodse det frem, med dulgt Smerte over den Naturdrift, som higede og søgte og ydmygede hans anden, finere Natur, og søgte at stikke alle Minder ned i Pølen.

Da han vaagnede næste Morgen, havde han en Følelse, som om hans Legeme, hans Person var en Karklud. Han havde Rædsel for det, der laa i Sengen hos ham, og det var dog ingen Anden end ham selv.

Han var kommen op, og for at blive fri for alle de piinlige Fornemmelser og Minder tog han en Bog, et nys udkommet Digterværk, og gav sig til at læse deri. Snart var han ogsaa Herre over sine Tanker, tvang dem til Bogen og fulgte Værket med udeelt Opmærksomhed. Begyndelsen var meget smuk og livlig, Formaålet, som Digteren havde sat sig, aabnede sig for det opmærksomme Blik, og det var, som om man kunde see selve Digtersindet, der glad, ungdommelig-stærkt og haabende drog frem med Sang. Det 244 tiltalte og oplivede Otto; men hele Tiden var der tillige en ham selv ubekjendt Følelse tilstede, ligesom en Skygge, der stod ved hans Side og ikke vilde bort. Han troede, at det var hine piinlige Tanker, og søgte at fordybe sig endmere i den æsthetiske Nydelse. Men pludselig, da han var kommen til et Sted, hvor det blev ham øiensynligt, at Digterens Kræfter ikke strakte til, at han slog ind paa en Afvei, at Værket som Heelhed maatte forfeiles - opdagede han, at han havde en Fornemmelse af Glæde.

Han greb sig i denne Følelse, det stod aldeles umiskjendeligt for ham, hvad den var, han var tilmode, som om han havde opdaget en Snog i sit Hjerte. Han begreb baade den og Skyggen. Han havde misundt Digteren hans Friskhed, Styrke og Haab, og han var bleven glad, da han saae, at et andet Menneske dog heller ikke var stort.

Saavidt er det kommet med mig! sagde han, sjælelig bøiet sammen over sig selv. Jeg, som har villet kjæmpe for det Største og Skjønneste, er glad over, at see noget Smukt mislykkes! Jeg, som har tiltroet mig selv en Mission i Menneskehedens Tjeneste, føler en hemmelig, dyb, schofel Glæde over, at Menneskeheden møder en Steen paa sin Vei og vælter bare fordi jeg selv ligger paa Landeveien.

Det *kan* ikke nytte, Fornemmelsen er der! Jeg har godt ved at skjælde mig selv ud for den og tvinge mig til at ønske Bogen fortræffelig - det er Tvang, inden i mig er den skrækkelige Følelse, at naar det lykkes de Andre at komme frem, er det min Ulykke og Ydmygelse.

Og jeg, som har været stolt af, at min Organisme ikke havde Plads til Misundelse! Saadan har jeg handlet med mig selv, at den er gaaet over i mit Blod. Hvordan maa et Menneske blive tilmode, naar han erfarer, at han har Tubercles i Lungerne? Og jeg, som har Tubercles i Sjælen!

Jeg veed godt, hvad det er! Jeg er passeret forbi Idealet! Jeg har ladet det ligge til Siden og er ført videre af Strømmen. Den store, skjønnne Menneskehed fortsætter sin Vei hen imod det, jeg er ikke længer med. O, jeg husker det! Den Nat i Rom sagde jeg, at jeg vilde sælge en Stump Evighed for at faae Øieblikket - jeg har solgt min Evighed, udstykket den i lutter Øieblikke! Jeg har elsket Mange og tabt min Sjæl derpaa, istedenfor at elske En og faae mere 245 Sjæl! Jeg veed det godt, og det er uopretteligt; jeg er bleven en daarlig, ubetydelig Person, der maa misunde. Jeg er død, mit Legeme løber omkring efter Sjæl og kan løbe til Dommedag ak, jeg har villet holde Dom over Menneskeheden! Jeg! Hvad kunde jeg ikke være bleven til! Det er mig, som bad i Colosseum og lovede Troskab, men kun holdt den, til Donna Agnes stod ved Lampen! Det er mig, som med høitidelig Ridderlighed tog Afsked med Camilla Hald, men strax kom tilbage igjen! Det er mig, der talte til Comtessen om Protestantisme, men -! Det er mig, som vilde være en Fra Jacobeo! Derfor er jeg forladt af alle gode Aander, priisgIVEN til Smaalighed, uden Haab eller Udsigt til Nogetsomhelst, henkastet i dette Hotel, Dødens Forværelse!

Opvarteren kom og bragte hans Frokost, idet han bad om Undskyldning for, at Smørret mulig ikke var rigtig godt; men Hotellet var blevet narret, og Herren skulde nok faae fiint Smør næste Morgen.

Otto svarede ikke, men sagde til sig selv, da Opvarteren var gaaet: Fiint Smør! Er jeg værd det Brød jeg æder?

- En Tanke kom over ham, saa hurtig, saa mægtig og indholdsrig, at Tusinder af Ord ikke kunde gjengive den.

Er jeg værd det Brød jeg æder?

Menneskene af 1ste Klasse ere dem, der udbrede Schechina, som de Castro sagde, eller udstraale det Ideale. Hvad kan udstraale fra mig? Men jeg *vil* ikke døe saa lumpent! Jeg *vil* ikke lade Sjælen raadne i mig! Dette forbandede, stridige Legeme *skal* betvinges og renses! - - Men nu blot Ro, Ro! ingen spruttende Begeistring

Idet Sjælen saaledes tænker og fordyber sig i sig selv, kan den være som en Armee, hvis Hovedcorps slutter sig sammen, medens en Skare lette Tropper spreder sig foran og til Siderne. Phantasien og Erindringen ere saadanne lette Tropper, der gjøre sondret Tjeneste, Phantasien ofte paa en udisciplineret og upaalidelig Maade, plyndrende og ildspasættende, let skræmmet og raadende til Flugt, men Erindringen trofast trods dens lette Vinger. Erindringen er ikke en Magt, der gaaer paa egen Haand; den faaer Ærinde af Stemningen, den henter det Sæt af Minder frem, som Sjælen i Øieblikket begjærer eller behøver.

Ottos Erindring ilede bort fra de smaa Forhold, hvori Virkeligheden holdt ham, aabnede Udsigten til Rom, svævede om *Domine quo vadis* og Fra Jacobeo og dalede ned til den lykkelige Soldag, da han i Osterien ved Piazza Barberini havde lyttet til den lille Dreng, der lovede St. Aloysius en Maanedes Tjeneste. Men hvor Scenen nu var forandret! Istedefor den lette Skjønhedsglæde over det lille, æsthetisk smukke Syn, var nu kommet en dyb, smertelig Erkjendelse, Barnet syntes ham Symbol, at betyde ham selv, det mørke Skuur var Virkeligheden, og det rislende Vand var Budskabet fra den sande Tilværelse ligesom Kildevældet paa Bunden af de mamertinske Fængsler.

Velan, sagde han, jeg vil ogsaa tage en Maanedes Tjeneste, paa Prøve, hos det Ubekjendte, Rene, Ideale. Jeg giver mit Æresord paa, at i en Maaned fra nu af vil jeg ikke tilstaae Legemet Andet end det aldeles Nødvendige. Det skal ikke have anden Magt end til at tjene, det skal være Tempel for Aanden. Og saa vil vi see jeg vil give mig selv en ny, haardfør Opdragelse O, jeg kan endnu blive frelst!

Med en stille, smertelig Fred, endnu med en sjælelig Bæven efter den udstaaede Angst og Kamp, med Villien resolut heftet paa det Høieste, gav han sig til at holde den Slags Maaltid, som staaer i Ideens Tjeneste, det, hvor Nydelsen bestaaer i Forsagelse for Aandens Skyld, og havde en blid, men tillige mægtig Triumph over, at Friheden og Uafhængigheden voxede i ham, medens Reflexion og Selvfølelse strax efter vaagnede og sagde: Jeg vil gjøre mig selv til en Stridsøxe, der kan slynges imod Fjenden.

Saavidt gik Alt let nok; men anderledes blev det længere op ad Dagen, da han efter at have læst og syslet med forskellige Ting fik Lyst til efter Sædvane at ryge en Cigar. Den hørte til det Overflødige, men pleiede at sætte ham i behagelig, nydelsesrig Stemning. End værre blev det ved Middagstid, da den legemlige Natur reiste sig i al sin Kraft, understøttet af Vanen, og da Phantasien forrædersk opregnede ham alle Yndlingsretter samt Kaffen og Cigaren efter Maaltidet og dvælede ved den æsthetiske Dygtighed, som pleiede at udvikle sig deraf. Under Legemets Krav og Raab var han næppe istand til at mindes, hvilken Betydning han havde lagt i Sagen, og hvorfor han ikke skulde have Andet end det Nødvendigste. Det 247 Hele kom an paa at gjenfrembringe den høie, ideale Stemning, og den var ligesom fortæret af Legemet.

Han sagde til sig selv: Jeg, som har deeltaget i de store Kampe og staaet imod selve Døden, skal nu tumle mig om i saadanne smaa Uroligheder, have Storm i et Glas Vand! Det syntes mig imorges saa stort, maaskee fordi man nu engang behøver at leve i den Illusion, at man har med store Ting at gjøre, og jeg gav mit Æresord - men hvad kan det hjælpe, at jeg bogstavelig og materielt holder Ordet, naar Betydningen er borte og jeg er som en Munk, der imod sin Villie er i Kloster! Saa bliver det Hele jo kun til Bespottelse. - - - Men hvad forlanger jeg da? Skal idag blive som igaar? Skal det virkelig have Magt endog over mit Æresord? Skal den daarlige Verden i mig og om mig være min Herre? ... Naturligviis, det var behageligere, om jeg nu gik ned til *Table d'hôte*, lod Vært og Opvartere med skyldig Reverens sørge for min Vom, pleiede mit Legemes Majestæt med tilbørlig Omhu ligesom de andre Probenreutere. Efter Kaffen og Cigaren tog maaskee en af dem, hvis jeg bad meget, mig med paa en Dandsebod eller et finere Sted, og imorgen tidlig kunde jeg igjen spytte mig selv i Øinene. - Det *maa* være, som jeg har sagt, jeg *maa* tjene en anden Guddom heelt og fuldstændig! Jeg *skal!* - Hvo der blot havde lidt Hjælp! tilfødiede han, idet han trykkede Haanden mod Brystet. Han følte Medaillonens med Apollohovedet, som Camilla havde givet ham, og tog den frem.

Den gjorde i dette Øieblik en ganske anden Virkning end tidligere. Han gjenkjendte Skjønheden; men Begeistringen for Apollo som frelsende Guddom vilde ikke komme. Med en Slags Lune stod Sjælen overfor denne Gud, fra hvis Attraa Daphne kun slap ved at blive forvandlet til et Laurbærtræ - blive Offret, som Poesiens Gud gjorde til Krands for sig selv - paa en Maade gaae i Kloster, tilfødiede Otto o, Pauline og Camilla! - Hvor er der Noget at see op til for at blive Menneske, fries fra Ydmygelsen og Misundelsens Dynd? - - Ham selv! »Nehme mein Kreuz auf Dich und folge mir!« O, det er Ham! Han er den Eneste! - - Hjælp mig at tjene Aanden! Før mig ikke ud i Fristelse, men frels mig fra det Onde, fra det, jeg har kaldt Lykke! Gjør det, Du høie Herre! - - - Moderjeg har lært at bede!

Femte Capitel

Otto skrev:

Jeg kan ikke bestille Andet end være sammenbøiet over mig selv og passe paa. Opgaven er saa vanskelig, Kampen fornyes hver Time paa Dagen, jeg er ikke Andet end bare Legeme med et sugende Savn; kun et lille lyst Punkt i Hjernen holder fast ved Løftet. Men det er ogsaa nok. Det lille Stykke Træ bag Skibets

Agterdeel tvinger det til at holde den lige Linie trods Vind og Vove, og om Aftenen er det dog en Triumph at have holdt Roret fast om Dagen.

- - Alle de Mennesker, som sætte Sjælens Liv over Legemets, Mennesket i os over Dyret i os, føle, at de ikke kunne gjøre det ved dem selv alene; de behøve et fast Punkt udenfor dem selv, og dette er Menneskehedens Ideal: Gud.

Imellem disse to Verdener er en Mellemtilstand, hvor Dyret er forenet med Talent, Skjønhedssands og mangfoldige blinkende Anelser om noget Godt.

- - O, hvor han havde Ret, da han sagde, at man maatte prøve, erfare det! Først naar man alvorlig stræber efter det Gode, faaer Indbegrebet af alt Godt Personlighed, saa bliver Gud til for En, saa behøver man at tage personlig Tjeneste hos ham - og saa gjælder det om, ikke at narre sig selv ved at tale i hans Navn, men stadig holde det klart, hvad han, det Godes Personlighed, vilde forlange af En, hvis man talte med ham. Mange lade vel, som de gaae ind til ham, og hente falske Orakler ud til sig selv.

- - Naar det saadan strider og slider i mig og vil rokke mig, er det, jeg maa huske: at den udvortes gode Gjerning vel ingen Betydning har, men at det er Aanden, hvorpaa det kommer an. Og i de Tider, da jeg faaer Aanden til at herske ret levende, bevidst og myndig, gaaer jeg som paa hellig Jord, i helligt Land, tilhører mit Fædrelands Reenhed. Jeg opdager en Lyksalighed, jeg aldrig tilforn har havt Begreb om. Marmoraladserne staae der, den magiske Nøgle er funden! Den lukker mig ind i en Sjælefasthed, der 249 danner Antipoden til al Sandselighed, til alle Forsøg paa at have Nydelse af sit Legeme. Men skjøndt denne Følelse er saa skjøn, forfriskende og styrkende, er det dog forunderligt, hvor vanskeligt det er at holde fast paa den. Jeg troer, det er, fordi Sjælens Vellyst støtter sig paa et Rige, man ikke seer, medens Legemets derimod er saa sikker og saa tryk; hvad den griber, har den - indtil det er grebet og nydt.

- - Hvor man bliver kræsen og dog nøisom med Lidt, med en godmodig Hilsen en tidlig Morgenstund, med Mørket, der falder, medens Vægteren tænder Lys i Gaderne, med Træerne, der hænge saa dybt med Grenene i den stille Aften. Kun det, hvori der skulde være Aand, men som fornægter Aanden, synes fjendsk. Alt, hvad der stræber, fristes, bøier sig, falder - hvilken Smerte i Naturen, og hvor Hjertet er aabent derfor!

- - For mig synes det en aldeles demoraliserende Tanke, at man efter Døden skulde faae Leilighed til at oprette, hvad man har forsømt i Livet. Evigheden er alt tilstede i Øieblikket. Katholikerne antage Skjærsilden, endeel Protestanter troe, at man faaer Lov til at ligge og speculere sig bedre. Det husker jeg, at allerede Bregning sagde, og det viser sig i vor Literatur. Men er Sjælen først skilt fra Legemet, har den jo ingen Kamp at kjæmpe og ingen Seir at vinde, følgelig er Tanken ufornuftig. Demoraliserende er den, fordi Folk derved faae Haab om, at alle Kræfter ikke behøve at anspændes her paa Jorden, og faae de blot saadan en Udsigt aabnet af Trediemand, saa lade de staae til paa hans Ansvar, skjøndt det gaaer ud over dem selv.

- - Jeg begynder nu at forstaae mange Ting; jeg troer, jeg forstaaer Skabelsen. For Menneskene vilde den jo ikke være til, hvis de ikke selv vare blevne til, og den har derfor kun Betydning for os i dens Forhold til os. Der er maaskee Væsener, som kunne see Gud. Men for os, der have faaet en særlig Opgave og særlige Organer, mulig blot ere rykkede et Trin op paa Tilværelsens Stige, bestaaer den i, at Gud, som for andre Væsener maaskee eller rimeligviis er synlig, for os dulgte sig og blev usynlig, blev skjult tilstede i alle synlige Ting, 250 saa at vor Opgave er at opdage ham, især inden i os selv. Have vi gjort det, saa skulle vi rykke end høiere op og komme til at see ham. Han aandede sig ind i os og blev dulgt. Vort Liv ligner derfor hiin Leg, hvor Noget er skjult i Værelset, og hvor en Dame sidder ved Claveret og veileder den Søgende. Fjerner han sig for meget fra det Skjulte, saa tier Musiken; jo mere han nærmer sig, desto høiere stiger Musiken, indtil den ender med en Fanfare.

Ja, Kvinden sidder ved Claveret, men spiller sommetider høiest, jo nærmere vi komme hende selv.

- - Er det sandt, at Gud aandede sig ind i os, indpustede os Livets Aande gennem Næseborene, som der staaer i Skriften, saa falder Christi Fødsel som en ganske naturlig og ligefrem Ting. Gud dulgte sig igjen, men mere bestemt, i menneskelig Form; han blev noget tydeligere. Børnene ville ude i Skoven ikke troe, at deres Kammerat er at finde, medmindre de faae et Tegn. »Kuk, hvor Du er!« Vel, Gud udsendte det forunderlige, dybe, glade, bævende, smertelige Tegn, som er Christus. I Adam og Eva var det jordiske Stof overveiende, fordi Formaallet var Formerelse; i Christus var det modsat, fordi Opgaven var at gaae dristig over Dødens Bro i Tillid til, at den er en Bro mellem to Bredder.

- - Jesus sagde til Kvinden: Jeg fordømmer Dig ei heller, gak bort og synd ikke mere.

Fik hun med det Samme Evnen til ikke at synde mere? I saa Fald var det ved, at hun ikke blot fik Budet, men fornåm det af en Personlighed, blev paavirket af den hellige Stemme og Blik. - Hvad vi savne, er enkelte Mennesker eller en Classe Mennesker, der have helliget sig til Idealet og hjælpe os ved at give de hellige Bud en imponerende Personligheds Medhjælp.

- - Et Exempel paa Bourgeois-Idealitet oplevede jeg idag, idet jeg gik forbi en gammel Kone udenfor

Nørreport og følte Medlidenhed med hende; hun sad paa en Bænk og gumlede lidt bart Brød; jeg vendte om og gav hende en Mark. Jeg befandt mig saa vel ved at have foraarsaget hende Glæde! Lidt efter tænkte jeg: Naar man bærer sig saadan ad, vil Gud (Ideen) tilgive En smaa Egoismes- og 251 Sandselighedssynder. Dette er Principet i Bourgeois-Velgjørenhed; forsvandt Fattigdommen, mistede man sin Idealitet.

Bourgeois-Naturen er den, der har indrettet sig honnet, men ikke opoffrer en Tilbøielighed for Udødelighedens (det Usikkres) Skyld, hvorimod, hvis Udødeligheden er til og kan komme som Bilag til et angent Jorideliv, er den dem velkommen.

- - Var oppe i en Varmestue. Der sad et Par hundrede Mennesker og varmede sig. Nogle spandt. De fik endog Kaffe. Ikke et Menneske var hos dem, der forstod at tale med dem, give dem sit Selskab, udstraale Kjærlighed; jeg kunde heller ikke. Hvad har man dog faaet Viden til, naar man ikke har lært, imellem Fattige at være en Personlighed, beherske deres Opmærksomhed, gjøre Indtryk paa dem. De sidde som Parias, alene. De kunne sige (og føle det vel): Her er det slette Selskab, som varmer sig og faaer Kaffe.

- - Hvad der hjælper mig overfor Tvivl og Anfægtelser, er Fornemmelsen af, at den Vei, jeg er paa, er den protestantiske. Det er protestantisk, med Opbydelsen af alle sine Kræfter at udvikle og trainere sig selv, saa at man bliver dygtigere til Livet og frembringer en større og stærkere Sjæl.

Paa Restaurationen - hvor Opvarterne nu have vænnet sig til min »Særhed« - gjorde jeg igaar Bekjendtskab med en Tydsker, der sagde, at han var Lector i Berlin; en Mand oppe i de 30, af ret behagelige Manerer. Efter faa Minutters Forløb disputerede vi om Slesvigholsteen, og han frem med Tractater o. s. v. Jeg sagde, at naar alle Vedkommende vilde give sig til at leve med Tanken paa Døden, ikke begjære Mere end det Nødvendige, ikke leve for at nyde, saa vilde der komme en Tilstand, hvori de nuværende Stridigheder som ganske smaa kom i Orden af sig selv, fordi man fandt høiere Formaal at forene sig om. Hvis Modstanderne prøvede at komme sammen, naar de for Guds Skyld f. Ex. havde nægtet sig Equipager, Viin, Cigarer! Han gav mig Ret og blev saa fornøiet, at han vilde tractere mig med en ægte Havannacigar; han blev ganske overrasket, da han mærkede, at jeg handlede efter mine Ord, og indbød mig til at boe hos sig, naar jeg kom til Berlin.

Ak, hvordan har jeg før snakket om Protestantisme! Gid jeg 252 kunde glemme det! Jeg har pyntet mig med Ordet eller havt et ubestemt Begreb om den eller villet paalægge Andre dens Krav. Nu er jeg paa det rette Punkt, paalægger mig den selv og tænker, at jeg voxer derved. Jeg har snakket til Schjøtt om Gustav Adolph; egenlig stod han dengang for mig som enhver anden Feltherre og Konge; det var kun tilfældigviis, at netop Protestanternes Stilling i Tydskland kaldte ham til Kamp, gjorde ham stor og kostede hans Liv. Men nu begriber jeg, at Protestantismen, Hengivelsen, Opoffrelsen var i ham, og idet jeg føler noget Beslægtet i min Sjæl, tvivler jeg aldeles ikke om, at jeg kan faae en lignende Mission, skjøndt det vilde see ud som Mirakel. Men Mirakel vilde det kun være, hvis jeg fik Opgaven uden at have det indre Kald. Hvad skal jeg tvivle om? Førte ikke Mendozas Sang mig ind i Sir James's Palads! Hvad kan da ikke skee nu ved den ringeste Foranledning! Paa den Maade forstaaer jeg nu, hvad jeg engang sagde til Alfons, at Noget i Luften hører En. Saadan lærer man at forstaae sine egne Ord!

- - Idag var Maanedens udløben, og jeg har taget ny Tjeneste paa en Maaned. Det er egenlig Spørg; thi den kan jo kun være paa Livstid.

- - En god Natur gjør et behageligt Indtryk, en tilkjæmpet god Natur et opløftende; den frembringer Beundring blandet med Vemod, men hos sædvanlige Mennesker ingen Sympathi. Sædvanlige Mennesker have Instinct imod alt det Stærke. Det er dem en Bebreidelse.

Jeg har opdaget, at den Karl, der gaaer Ærinder for mig, har været i Forbedringshuset. Da han fortalte, at han havde kjendt Peter Krøll, og at de tilsammen havde villet lave et Perpetuum Mobile, vidste jeg Besked, men lader som Ingenting. Hvis han efter tyve Aars Forløb er bekjendt som skikkelig Borgermand, og det saa opdages, at han har været i Forbedringshuset - hvad saa? Jeg troer, saa falder han hos sine Nærmeste i Foragt; men Fjerntboende, der f. Ex. kom til at læse hans Skjæbne i Aviserne, vilde udbryde i Beundring.

253

- - Det er saa vanskeligt! Jeg gisper som en Hund paa en hed Dag. Den Mangel paa Liv kvæler mig.

Wenn aber nun vom Scheine
Das Herz sich abgekehrt,
Und nur das Aechte, Reine,
Das Menschliche begehrt,
Und doch mit allem Streben
Kein Ziel erreichen kann:
Da muß man wohl vergeben
Die Trauer auch dem Mann.

Saadan synger Uhland. Han har altsaa ogsaa prøvet det. Men det trøster dog at læse endog

Mistrøstighed, blot den er brav og ærlig.

- - Jeg har været omkring i en Mængde Skoler, ogsaa i Fattigskolerne, for at høre paa Underviisning i det Vigtigste: Kundskab om Livet, Sjælen, Døden. Hist og her traf jeg Mennesker, der havde det Eiendommelige i sig, den ædle Essens, som jeg savner eller søger at udvikle, og overfor hvem jeg undseelig og urolig kommer til at føle, at den endnu kun er tilstede i flygtig Form, ikke er bleven Part af mig, min Sjæls Vane. De gjorde mig godt ved deres Blik. Jeg glædes over, at mit Fædrelands Jord bærer saadan Grøde. Men de længes dog i Reglen bort - til et fordeelagtigere Embede; de have ikke Hjem i deres Kald. Det Sædvanlige, jeg traf, var uskjønnere. Man forstaaer ikke at fremstille Gud som Friheden, men som Tvungen, rigtignok i mild, patriarchalsk Skikkelse; men antager han ikke denne Mildhed, fordi han har Tvivl om sin Ret? Noget Saadant, synes mig, maa dunkelt foresvæve Børnene og har vistnok foresvævet mig. Jeg kan ikke forstaae den plumpe Christus, de give Børnene ind. Det Første, man maa gjøre, naar man staaer paa sine egne Been, er at slaae ud, saavidt Verden tillader det; thi den egenlige Religiositet: Trang til Reenhed og Frihed (Sjælens Herredømme), har man ikke, og man troer i Grunden, at Loven er given vilkaarlig, istedenfor at den er Naturens egenlige og sande Orden.

254

Men er det at undres over, naar endog Luther kommer med en saadan Beviisførelse som denne: Hvis Christus ikke er Gud, saa er hverken Faderen eller den hellige Aand Gud; thi vor Troesartikel siger, at Christus tilligemed Faderen og den hellige Aand er Gud. - Beviset kunde snarere føre til at sige: Hvis Christus ikke er Gud, saa er vor Troesartikel falsk. - Man beviser Biblens Guddommelighed med et Skriftsted og Skriftstedets Ufeilbarhed med Biblens Autoritet. I det Øieblik, da Præsten allermeest skal gjøre en religiøs Sandhed indlysende, da man skal mærke, at han taler af dyb sjælelig Erkjendelse og Erfaring - citerer han et Skriftsted. Saa læser man engang en Bog, hvori historisk paavises, at Evangelierne ere opskrevne over hundrede Aar efter Christus, og at de ere sønderlemmede og sammenføiede, og dermed styrter hele Troesbygningen, der ikke var Andet end en omvendt Pyramide hvilende paa sin Spids.

- - Kagekonen derude har faaet sig bygget et lille malet Skuur istedenfor den skrøbelige og aabne Tingest, halv Telt, halv Paraply, hvorunder hun hidtil har siddet. Jeg kom der forbi tidlig imorges og gav hende Handsel. Jeg vidste ikke, hvad jeg skulde købe, og tog derfor Noget, hun anbefalede som saare deiligt, nogle røde Sukkersager, som hun kaldte Dameconfect og skulde være fyldt med Liqueur. Den Liqueur smagte mig afskyelig vammel; men jeg gjorde gode Miner, slugte Confecten og roste den, for at hun ikke skulde tage det for ondt Varsel, at den første Kunde fortrak Ansigtet eller spyttede ud. - I Eftermiddag er det pludselig faldet mig ind, at det er første Gang i mit Liv jeg har gjort Saadant for Andre, havt lidt Kjærlighed til dem og tænkt mere paa dem end paa mig selv. Mit hele Liv har været en Stræben efter at smage paa det Bedste, betragte Alt som skatskyldigt til mig, spytte ud, hvad der ikke behagede mig, og derved tillige vise min fine Smag for den forbausede, beundrende, men ulykkelige Kagekone, der kom mig for.

- - Jeg saae idag et sørgeligt Syn paa Østergade. En lille, net klædt Dame kom til, med Krogen af sin Parasol at gribe fat i et fattigt Fruentimmers Klæder, og da hun skulde befrie Parasollen, saaes det, at den havde grebet ind i Pjalter. Det gik saa hurtigt; den net 255 klædte Pige sagde uvilkaarlig om Forladelse og ilede videre. Jeg formoder, at hun i sit Hjerte var undseelig og ulykkelig over at have blottet den Andens Fattigdom, og jeg formoder, at den Fattige har følt det dybt og bittert, at et elegant Pigebarns Parasol skulde gjøre det. Saa megen Vee i et Secund, og saa lidt Resultat! Ganske, som om Mødet skete paa en rivende Strøm. Og dog, hvo siger, at det er uden Resultat? Sæt, at Pigebarnet i det Øieblik gik med en Fristelse i sit Indre, allerede var lidt glidende nedad, og at det lille Ryk, da Parasollen hang fast, standsede hendes Tanker og viste hende symbolsk, hvad hun stod i Begreb med at fange paa sit Livs Krog. Eller den bittre Sorg, som sagtens vaagnede hos den fattige Pige og maaskee traadte istedenfor Sløvhed og Glemsel af det Bedre. Maaskee Vorherre fangede hende paa Krogen!

- - Jeg vaagnede op inat ved, at der paa Gaden blev skreget: Gevalt! Vægter! Jeg havde nær troet, det var mig. Det var Fortsættelsen af min Drøm. Det er mig, som skriger. Jeg kan ikke udholde den Tanke, at jeg igaar gik som Tilskuer og reflecterede over de to Fruentimmer og maaskee idag, imorgen o. s. v., til min Dødsdag, vil gaae som Tilskuer. En Krog, en lille Hægte! Et Kongerige for en Hægte! kunde jeg sige med trivial Parodi. Det er Sliddersladder med min Tanke om at være eller blive en Gustav Adolph. Var jeg det i mit Sind, blev jeg det i Virkeligheden; thi Himlen er retfærdig. Til i hvilkensomhelst Henseende at være et Geni i vor Tid hører langt Mere end i Fortiden, fordi Udviklingen er stegen og alle Livsforhold ere blevne finere og mere sublimerede. Men paa samme Tid forlange vi stærktbegavede Mennesker en lang Tid af vort Liv *Mindre* af os selv, ansee Begavelsen for et personligt Privilegium, medens Geniet er et Privilegium i Menneskehedens Tjeneste. Fra Jacobeo sagde med Selvbefreidelse, at han var ulydig og begjærede de store Kampe, *fordi han ikke kunde seire i de smaa*. Hvorfor begjærer jeg det Store, en kjæmpende og seirende Stilling ude i den mægtige Verden, da jeg igaar ikke engang kunde optræde i Ideeris Navn og anbringe min Intelligens til Hjælp for et af de to Fruentimmer? Det var saa vanskeligt; men hvorfor? Fordi jeg dog i Hjertet ikke havde den rette kjærlighed, der udstraaler og ikke bliver miskjendt og ikke vækker Latter. Fordi jeg ikke har Høiheden. 256 Fordi jeg er et lille, ubetydeligt Menneske, der bestandig, trods Alt, gaaer og bærer paa min store Egoisme. Hvor er der Befrielse fra denne Smerte? Bønnen gjør den dybere og blidere, men bevirker intet Mirakel.

- - Blot jeg kunde forstaae det Mysterium, at Christus ved at lade sig korsfæste har taget mine Synder paa sig og givet mig Adgang til Naade! Min Natur vægrer sig ved at fatte Andet end, at han har viist mig Veien, at hans Exempel er den største Opmuntring, at der er personligt, hjerteligt Forhold mellem ham som Ideal og mig. Men hvorledes jeg skal blive helbredt fra min Fortid saadan, at jeg beholder det Gode af Feilene (Erfaring og Intelligens), men fries fra Syndens onde Følger (tabt Tid, slet Hang, tynget Villie), er mig ubegribeligt. Dette Vidunder mangler, og netop fordi det vilde være et Vidunder, skeer det ikke.

- - Jeg vilde saa gjerne gaae til Alters og blive Deel af en Menighed, høre til etsteds. Men jeg kan ikke finde nogen Personlighed, der forsoner mig med den sorte Kjole og hvide Krave. Jeg kan heller ikke bekvemme mig til at opgive mig selv og antage, at nogen hellig Magt, som jeg ikke med Villie og Bøn kan frembringe i mit Indre, kan indgives mig udvendigfra og virke mirakelmæssig. Hvis der var et saadant Mirakel i Tilværelsen, hvorfor viser det sig da aldrig, hvorfor seer man blandt Alle dem, der give og modtage Nadveren, aldrig en Eneste blive begejstret, hengive sig selv, henkaste sin Person til Bolværk for Sandheden? Hvorfor er der saa lidet idealistisk Opsving, naar Verden saa hyppig optager en ideal, miraculøs Kraft? - Saavidt som jeg er kommen, er jeg kommen uden at tye til Mirakler, og naar Alt kommer til Alt, staaer jeg saa ikke høit nu? Og jeg har dog ikke pharisæisk opgivet Haabet om at naae højere paa samme Maade.

- - Det kan ikke nytte! Jeg kan vaagne op som et Menneske, der har glemt Alt. Hvad jeg fandt uafviselig rigtigt igaar og fandt Fred i, synes mig urimeligt, latterligt, Frugt af en sygelig Stemning eller endog af Feighed. Paa en vis Tid, synes mig da, har Noget i min Natur faaet et Knæk; jeg gaaer ikke freidig og med Lidenskab løs 257

paa et Formaal, handlende ifølge Alt det, som er i mig, og bidragende min Deel til det Hele. Om hele Verden vilde gjøre som jeg og tænke paa Døden? Naar den blot vilde passe paa sig selv, at den ikke syndede? Saa levede den ikke. Om det saa er det sagte faldende Sneefnug, der i Selskab med de andre, utallige, Millioner Fnug udbreder et hvidt Tæppe over Jorden, synes det mig at kalde mig en Nar, der anstrenger sig til ingen Nytte. Lyset bagved Gardinerne, hvor Menneskene ere sorgløse og aande frit og ved hvert Aandedræt komme nærmere til Døden uden at tænke derpaa, synes mig at sige, jeg er en Nar, fordi jeg har ombyttet min Ungdoms Phantasi om de skjulte Marmorpaladser bagved Murene med Tanken om, at Døden er bagved det Hele. Solstraalen, der om Morgenen falder paa Sneen og bringer dens Krystaller til at blinke, gjenopvækker de deilige Drømme, jeg engang havde paa Bjergene, de usigelige Haab og Længsler, den forunderlige Tro paa, at Livet, Solglandsen, Horizonten skjuler Saligheden - og kalder mig en Nar. O, den forunderlige Ungdom i mit Hjerte, der troede paa det forgaaede Skibs Gjenkomst, paa en Guddom i Lunden, paa Feer i Luften, Havfruer i Vandet og paa Rübezah! i Bjergene - og som ikke vil døe. Det kommer over mig, lister sig paa mig, taler med utallige, fine Røster og ender med at synge den forbandede Sang om »Vignen, hvor Rankerne groe«, hvormed jeg er bleven forgiftet som med saa meget Andet. Saa synes mig, jeg har Kjempekraft til at erobre, gribe og nyde Alt, og at ingen Skranke er opstillet uden Mangel paa Nydelsesevne eller Mangel paa Mod. Og saa vaagner den vrede Mismod, den inderlige, stærke, ubændige Længsel efter Strid, efter at tilintetgjøre Mennesker, som staae i Veien. Der gaaer dog ogsaa en Mængde Labaner omkring, hvis eneste Ret til at leve, nyde, hovmode sig og være raae i deres Sjæls Inderste er den feige Fredstilstand, som befrier dem fra at sætte Personligheden ivove. Overfor en ladt Pistols Løb vilde de blive som en »Vandmand«, der kastes paa Land: tørret Sliim. Det er ikke fromt tænkt, det veed jeg nok; men, naar Alt kommer til Alt, er det saa ikke bedre at være endog Stratenrøver end et fromt Hængehoved? - - Disse Fornemmelser gjøre ikke godt i Sindet; jeg har ligesom Sand i Hjertet; Bølgegangen indvendig oprører Grunden. Jeg kan med Forstanden, men ikke med Hjertet huske, hvordan 258 jeg var igaar. Den helligste Bog er til ingen Nytte i den Stemning; thi jeg savner Trangen til at læse i Bogen, og jeg begriber, hvordan Fra Jacobeo maatte forfalde til at hudflette sig selv for at tvinge det stridige Legeme. Jeg begriber Munkevæsenet, skjøndt jeg veed, at det er forkasteligt. Jeg vil ikke gjerne opgive det Hellige, men bevare Skindet deraf og samtidig nyde Verdsligheden, bevare Idealet som Princip og Naturen, som den er. Jeg forstaaer hele Hyklervæsenet. Det er oprindeligt slet ikke Andet end Forsøg paa at holde Fanen opreist, medens man engang imellem svigter den. Jeg forstaaer de utallige Theorier, som Menneskene have fundet paa for at lette sig Livet, f. Ex. Aflad eller det, at en Hellig kan have Sjælen hos Gud, medens Legemet synder, og ikke tage Skade deraf. Jeg forstaaer Molina som docerede, at det var Djævelen, som i Sjælens Fraværelse bevægede Legemet. Jeg forstaaer, hvordan den stakkels Mand kom dertil; men min Hjerne er endnu for sund til at komme i saadan Forvirring.

Hvis jeg energisk vendte om igjen? Men Tilbagegangen er mig jo afskaaret. Bagved mig er Afgrunden og foran mig den steile Bjergtop, der skjuler sig i Himlen eller - i Taage.

- - Man kan ikke gjøre sig bedre, end man er af Naturen. Man bestaaer af Atomer, og efter deres Natur og Sammensætning har man Hang til Reenhed, Sands for det Skjønne, Ophøiede o. s. v. eller ei. Endvidere har man ifølge deres Sammensætning en Villie til at beherske sine Tilbøieligheder eller ei. Man hører til de Udvalgte eller til de Forskudte; selve Christendommen lærer det. I Joh. Aabenbaring er Tale om, hvo der skal vorde frelst. I selve Herrens Bøn er Tale om, at Gud leder os i Fristelse. Alting er et Spil af Kræfter, som Ingen forstaaer! I Joh. Evangelium 6te C. 65 V. siger Jesus: »Ingen kan komme til mig, uden at det er givet ham af min Fader«. Vil det sige Andet end, at man maa være født til det, have faaet Organer, Hjernebygning dertil?

-- Det nytter ikke at ville tænke paa Dødens Stund; thi Livet har en virkelig Letsindighed.

259

-- Jeg tog en Hest og red sex Miil trods Sne og Is. Det trættede dog.

-- Jeg red igjen idag og gjorde Bekjendtskab med en Berider.

-- Sneen laa for høit idag, og jeg red i Ridehuset. Der red hun, som jeg engang traf paa Grevens Bal, Frøken de Vega. Hun er nu gift, temmelig trind, rødmusset, men endnu kjøn, med det Fornemt-Dristige i sit Væsen. Berideren talte ganske ugeneert til mig om hendes Mands Hovedprydelse, men smilede derved; thi det gjør ikke Noget, hun er rig. Jeg hilste hende, og jeg kunde ikke gjøre ved, at jeg red med større Fornøielse under hendes Øine; selv Hesten syntes at blive livligere derved. De Andre red og converserede hende og lo med hende, og mig paakom en dyb Hjertevee over at være udelukket, at have udelukket mig selv, at skulle være udelukket derfra. Jeg kan snart ikke mere skjelne Godt fra Ondt, Skjønt fra Uskjønt.

-- Jeg beder til Gud om Hjælp, men uden Haab og uden rigtig Villie. - Ere saadanne Personligheder som de glade, fristende, livslystne, sødtsmilende, snildtskuende Kvinder virkelig af en slettere Race? Er det ved at »faae Deel i dem« eller ved andre Omstændigheder, at man taber det kraftige Greb paa Livet, den overskuende Magt, den dybe Sandhedsfølelse, Opoffrelsens Evne og Dygtigheden til at døe? Hvor jeg føler mig sønderlidt, af Længsel, og af den høie Smerte, af Begjær og af Aand! Hvor hun og de, hun leger med, synes mig at være hjemme paa Jorden, og jeg, den Ensomme, Stræbende, Stridende, at være hjemløs! Thi kun det Usynlige er mit Selskab, og man mærker ikke dets Tilværelse, naar Savn og Længsel gjør Hjertet tungt. Og jeg skulde og vilde jo netop opdrage mig selv til at troe paa det og holde det fast! Min Gud, min Gud, hvor Livet er alvorligt, og hvor Alvoren er vanskelig!

-- Jeg mødte Hende. Jeg troer ikke, hun saae mig. Hun var ovre paa den anden Side af Gaden. Ak, det er det samme Ansigt, skjøndt blegere end forhen. Jeg elsker hende ikke længer; men dette velsignede 260 Træk om Munden, denne rene Profil, dette Ansigt, der sendte mig Bud om Rom og Genf og Schwytz, om det Øieblik, da jeg sagde: »Har De Budskab hjem til Danmark, Frue?« - om Værtshuset, hvor jeg vilde forlade Peter Krøll, og hvor Ordene mødte mig: Nehme mein Kreuz auf Dich und folge mir - om Klostret, udenfor hvilket hun forlod og opgav mig - med Rette. O, Herre jeg takker Dig, at Du ikke har taget det Retfærdige og Skjønne bort af Verden, at Du har ladet hende leve for at paaminde mig og bringe Smerte og Fred tilbage i min Sjæl. Jeg kryber igjen ind under min Smule Kors og slæber det videre.

-- Nu veed jeg det. Det forlanges med bydende Magt af mig, at jeg skal hengive mig fuldstændig, gaae ud i Verden og taale Alt for at udbrede, hvad han kaldte Schechina, og som vi Alle kalde den hellige Aand eller Guds Rige. Det forlanges, at man skal handle efter hele sin Erkjendelse; jeg har ikke for Intet faaet det selvkritiserende Blik, Hadet til Selvskuffelse og denne dybe Fornemmelse af, at Livet er saa forfærdelig alvorligt og saa herligt i denne Alvor, at der ikke er en eneste Feriedag og ikke ringeste Affald. Ingen ydre Magt forlanger Noget af mig; men Betingelsen for Sjælefred og en værdig Død er, at de engang givne og udviklede Kræfter skulle bruges. Man kan ikke røre letsindig og ustraffet ved de høie Ideer. Man kan ikke mane dem op, slaae Kreds om sig og byde dem blive udenfor; de maae optages i Ens Sjæl, ellers sønderrive de En.

-- Traf Løvenhjelm

-- Nogen Glæde maa man da finde sig i at modtage i denne Verden.

Sjette Capitel

Otto havde mødt Løvenhjelm. Som han en Dag bøiede om fra Kjøbmagergade til Østergade, hørte han en Ryttersabel klirre mod Brostenene og munter Samtale. Det var Ritmester i østerrigsk Tjeneste, 261 Grev Løvenhjelm, med et Par danske Venner. Efter hvad Otto havde hørt af Bagger, kunde han i Løvenhjelm kun see en uædel Fjende og vilde gaae forbi med en kold, foreløbig Hilsen; men Ritmesteren ilede imod ham med alle Tegn paa Glæde og Venskab og udbød: Krøyer! Bruderherz! Det var et heldigt Møde! Har De tilgivet mig Skuddet? Jeg kunde ikke Andet, Gud fordømme mig! Er vi gode Venner?

Otto tøvede med at modtage den fremrakte Haand; han fortalte Løvenhjelm, hvad Bagger beskyldte ham for at have skrevet hjem.

Det er en Fordreielse af mit Brev! raabte Løvenhjelm; jeg omtalte Dem kun utydelig, det troede jeg jeg

burde. Jeg vil skaffe det tilstede, og i alt Fald erklærer jeg her for disse Herrer, at hvis Dadel kan falde paa Nogen, er det paa mig.

Otto trykkede den fremrakte Haand, medens hans Bryst hævede sig; en svær Vægt var tagen fra hans Skuldre; Luften hvævede sig pludselig høi og blaa over ham.

Løvenhjem tog ham under Armen, idet han sagde: Hør nu, vi To ere hidtil komne til at behandle hinanden med en underlig Fjendtlighed; lad os nu være Venner. Jeg bliver her kun fjorten Dage; lad os sees tidt. Kom med hjem til min Fætter.

Otto mindede om Sammenstødet hos Milner og sin Uret mod Greven.

Aa, de Ungdomshistorier! sagde Løvenhjem. Jeg bringer Dem en Indbydelse - hvor boer De?

Greven indtog en betydelig Stilling som administrativ Embedsmand og havde desuden sine store Besiddelser at passe. Han lod til at gaae aldeles op i praktiske Beskjæftigelser og havde efter Tidsomstændighederne antaget en vis Jevnhed, skjulte sin Personlighed for hverken at synes stolt eller nedladende. I Samtaler med Otto mærkede han snart, at dette ikke behøvedes, men havde en Stund Vanskelighed ved at komme til bestemt Holdning overfor dette energiske, indadvendte Menneske, der uvilkaarlig betragtede Tingene fra Idealets Synspunkt, og hvem han samtidig gjerne vilde være til praktisk Nytte, hjælpe til en dygtig Beskjæftigelse. Paa sin 262 Side søgte han igjen at drage Nytte af det Idealistiske, som Otto bragte ind i Opfattelsen af forskellige Anliggender.

De talte engang om de materielle Interesser, og Greven sagde med noget Lune: Det er en stor Lykke for de parlamentariske Stater, at de materielle Forhold ere saa vigtige; thi disse beroe paa Principer, der ikke kunne fornægtes eller fordreies, uden at hver Borger faaer det at føle, følgelig maa enhver Regering midt i al Partiernes Ensidighed og Sophisteri søge at realisere det Sande.

Otto blev behagelig tiltalt af denne Yttring og svarede: Det bekræfter Mdm. Staéls Sætning: *la morale est la nature des choses*. Men de materielle Interesser synes mig ogsaa at have en anden Side; de tjene Oplysningen, Videnskaben, Skjønheden, Folkenes Flid og Velvære, men have tillige en hemmelig demoraliserende Magt ved at gjøre Nydelsen til Livsformaal.

Hvad da, hvis begge Paastande ere sande? spurgte Greven leende.

Otto svarede: Jeg tænker, vi komme til den Sætning, som Aristoteles udtalte, at Dyden er den rette Midte mellem to Laster. I det Folket er nærved at naae den rette Midte, men endnu tarvelig og med Ærefrygt stræber op til den, bryder Skjønhed og Poesi frem. Det er Blomstring; Offret bringes Guden. Saa kommer Nedgangen: Fylde, Overmodenhed og Død: man nyder selv Offret.

Efter en Pause sagde Greven: Jeg sad og betænkte, om Dyden virkelig holder Middelveien mellem to Laster - lad os see, f. Ex. Tapperhed mellem Feighed og Dumdristighed.

Ja, den begestringsløse Dyd, der ikke udgaaer fra Udødelighedstroen.

- En anden Gang var Greven mismodig over visse udenrigske Forhold og udbrød: Det er dog ogsaa forbistret, at vi ikke ere en Stormagt og kunne indrette os, som vi finde det bekvemmest!

De talte en Stund derom. Endelig sagde Greven:

Velan, min Hr. Philosoph, kan De finde en trøstende Sætning i den Anledning?

Jeg er bange, min Philosophi strækker ikke vidt. Men undertiden, naar jeg har betragtet Danmark som Jordens bedste Land - og man kan jo sommetider ikke lade være at have saadanne Forestillinger om sit Fædreland - saa er det faldet mig ind, at det fortrinsviis har faaet den Opgave at realisere Retfærdigheden mod sig selv 263 og sine Nærmeste, og derfor er det saa lidet. Den Lille har ikke anden Styrke.

- Otto korn først her, i den nye Omgang, til fuld Fornemmelse af, hvad han i de forløbne Maaneder havde udrettet med sig selv, hvilket Præg han havde givet sin Sjæl, hvorledes den gennem Øieblikket skimtede Evigheden og stræbte at holde fast paa sig selv. Mellem ham og Verden var ligesom et tyndt, fiint Slør, saa at de vel kunde tale sammen, men ikke hørte sammen. Men samtidig blev dog Verden alt niere og mere beskinnet, tindrede i sin egen Herligheds Glands, laa for ham som nyfødt, opdukket efter Syndfloden. Det var en ny Glæde over Tilværelsen, en ny Ungdom, hvis Jubel møisomt blev holdt i Tømme; snart veg den ganske for Villiens Magt og fremkaldte ved selve sit Nederlag Melancholi, snart bebreidede den ham, at der hang et Slør mellem hans Ord og Virkeligheden, og saa stredes ham med sig selv. Han skrev:

Mener jeg af Hjertet, at Retfærdighed er den Svages Styrke, og at han kan være tilfreds dermed? Ligger der ikke dybt i Sindet en sugende Længsel efter at være stærk, have Magt til at være uretfærdig? Saa skulde man tillige have Styrke til at være retfærdig. Det er Idealet! - Men hvis det er sandt, er der saa i

Virkeligheden intet Ideal for den Svage? Maa han blot af Feighed eller Afmægtighed dulme sig selv med Tale om Retfærdighed? Der staaer jeg igjen O, jeg glemmer Ordene, de Castro anførte:

Denn wer Gefahr und Tod nicht scheut,
Ist Herr der Erde, Herr der Geister.

- - Greven forekommer mig som Personification af Besiddelse, »Familie« og Indflydelse. Jeg opfatter og føler ham som »en Mand af Vægt«. I hans Legeme er der ikke blot en Sjæl, men noget Mere: det levende Princip for en Mængde Huse, Gaarde, Legater, Anstalter, hvoraf andre Mennesker leve. Hver Tanke, han har, hver Beslutning, han tager, tynger i Vægtskaalen for Andre. Jeg er en Spirrevip, sammenlignet med ham. Jeg har ikke Andet end en Sjæl og et Legeme, der behøver sex Fod Jord for at faae Ro. Jeg er, ret beseet, en Proletar, der spiller i Lotteriet paa bestemt Udtræk: En Sjæl. Han har Pietet for Alt, hvad der er gammelt og traditionelt; 264 det overveier endog hans politiske eller personlige Fjendskaber. Det er, som om han føler sin Personlighed, ikke som enestaaende, men som Led af en Kjæde.

Maaskee er der Meget deri, maaskee en hemmelig Natursandhed. Naar man lægger Mærke til den nøie Forbindelse, som er mellem Forældre og Børn - selv hvor Stamtræet ikke videre paaagtes - den skjæbnsvangre Paavirkning af Blodet, som Ingen kan unddrage sig (saa at vi endog kunne føle to Naturer, den givne og den erhvervede, kjæmpe uden Udsigt til Afgjørelse), saa falder man let paa, at den personlige Udødelighed maaskee vil være at modificere til en Slags Slægt-Udødelighed: en lang Suite (Traad) af Forældre og Børn, ordnet paa os ufattelig Maade, hvorved Familielivet fortsættes. Man vil saa i den anden Verden være lænket til, indoptaget i, Fader og Barn - en uendelig Lyksalighed for dem, der have elsket og frembragt Afkom af høiere Art, en forfærdelig Ting for dem, der ikke have elsket eller sat slet Afkom i Verden, som de da maae optage i sig.

- - Imedens jeg gennemgaaer og udarbejder de Planer og Udkast, Greven har overgivet mig, vender mit Sind stadig tilbage til disse Tanker og især til Retfærdigheden, der gjør Verden saa skøn, medens den selv er saa streng. Selv Elskov falder ind derunder. Vi ere sandsynligviis satte i Verden for at forædle os og frembringe ædlere Væsener. Naar Mand og Kvinde, idet de favnes, ere gennemtrængte af sand Kjærlighed, af Æmhed og Guds frygt, naar Sjælen, det Ideale, er levende i dem, saa ville de Atomer eller Moleculer, hvoraf deres Barn bestaaer, være gennemtrængte af denne Sjælelighed og blive et udmærket, elskeligt og begavet Væsen. Men hvilken Fortid baade i sjælelig og legemlig Henseende der hører hertil! Hvilken lykkelig, brav, sund Udvikling hos Manden, og hvilken sund, kraftig, elskelig Uskyldighed hos Kvinden! Hvilken passende Erfaring og Sorg de ogsaa maae have; thi Sorgen forædler. Sorgen er ikke noget Guddommeligt, men en Salve, der aabner Øinene for det. Alt dette vidste de Gamle; man kan see det af Tobiaes Bøn i Brudekamret. - - O, en Brud! Men saa skulde man da selv være en ret Brudgom.

I det ene Udkast, Greven har givet mig, forekommer den 265 Yttring, at man maa forebygge tidlige (letsindige) Egenskaber. Men saa henviser man jo mange Mennesker til et vildt Ungdomsliv. Saa komme ved mange Leiligheder Mennesker sammen, der, selv uædle, frembringe uædlere. Hvordan skal man raade Bod derpaa og hjælpe os stakkels Mennesker? Og hvordan skal man tidlig gennemtrænge dem med den sjælelige Essens, hvis Frugt er en stor, skøn Menneskefremtid - ak, den Fremtid jeg ikke skal see!

- - Hvordan skal denne besynderlige Smerte, der kommer til min Sjæl som en Trækfugl og synger de Sange, den bedst forstaaer, blive forvandlet til noget Virkeligt og gjøre sig gjældende i Handling?

Der er en Fornemmelse, som bestandig bliver mig mere bevidst og tillige mere piinlig, og den er, at jeg i Ensomhed og Stilhed synes at have Idealet nærværende i mig, men saasnart jeg kommer ud i Verden, træder det afsides, og ligesom en anden, ikke modsat, men forskjellig Personlighed, med særskilt Historie, tager Magten, fører mig, er mit egenlige Jeg. Den tænker, taler, handler med fuldstændig Bestemthed, har en vis Holdning overfor Menneskene, er i visse Maader stærkere og mandigere end mit stille Jeg, haard, urolig, staaende paa sin juridiske Ret. Er jeg saa igjen ene, saa gaaer denne Personlighed atter til Ro, og det Ideale kommer frem igjen. Næsten som i et Glas Kalkvand, hvor Delene efter at have været rystede adskilles og Klarheden efter nogen Tids Forløb indtræder. Men der er noget Forstyrrende og Smerteligt i denne Maade at være paa. - Døden, ja den hæver Forstyrrelsen. Men det vanskeligste af Alt er netop at døe godt.

Det kunde ikke undgaaes, at hvad der saaledes sysselsatte Otto, viste sig tydeligere i Samtaler med Greven, altsom de bleve mere bekendte. Otto blev lidt overrasket ved, at Greven kjendte til disse Sindsbevægelser, og Greven viste Tegn paa en lignende Forundring, idet han sagde: Hvad, slaas De for Alvor med de Tanker?

Otto spurgte: Hvorledes har De da baaret Dem ad med dem, Hr. Greve?

Ja, jeg har sandelig ikke kunnet løse Gaaderne; men jeg veed 266 nok, at de piinte mig, og at jeg ikke fik Ro uden ved at fordybe mig i Arbeide.

Ja, men der er jo Arbeider, hvori man søger at frembringe noget Godt og Idealt, og hvor saa Tanken kommer frem igjen; thi man kan jo ikke frembringe Mere end det, man bærer i sig.

Man maa ikke ville for Meget, man maa ikke forcere sin egen Natur.

Men naar det nu er i En? Naar man momentviis har smagt det Bedste og følt dets Kraft og saa bestandig længes, men ikke kan finde Harmoni og ikke blive af med sin Fortid?

Ja, i den Henseende kan jeg huske, at et Ord af Goethe gjorde stor Virkning paa mig nu skal jeg slaae det op. - Det er i Anledning af et ungt Menneske, der ikke kan komme til Ro af Fortrydelse over en begaaet Feil, og Goethe siger om ham: Es war mir nicht lieb, dieses zu bemerken, denn es zeugt von einem zu zarten Gewissen, welches das eigne moralische Selbst so hoch schätzt, daß es ihm Nichts verzeihen will. Ein solches Gewissen macht hypochondrische Menschen, wenn es nicht durch eine große Thätigkeit balancirt wird.

Otto svarede smilende: Det løser ikke Spørgsmaalet, som netop er: hvad Virksomhed tilfredsstillen en saadan Samvittighed? Og er den ikke netop den sande menneskelige? Den indiske Religionsstifter kom ligesaa nær som Goethe eller maaskee nærmere, da han sagde: En Brahmin maa aldrig foragte sig selv, hvad han saa har gjort.

Greven udbrød i et Anfald af Humor: Ja, der kan De see, man muß erstens von Adel sein - - Naa, der har De igjen »den adelige Hovmod«; men dennegang behøver De ikke at blive vred derover i Sandhed, vi danske Adelige faae ikke Lov til at være indbildske; det sørge Bladene for. Gjør mig nu en Tjeneste, lad Dem ikke forstyrre, men tal heelt ud, saa ligefrem som mulig; jeg hører med Venskab, saa stor Egoist jeg ogsaa er. Lad os, siden vi engang ere paa det Capitel, tale som Mænd og forsøge at maale det Piinlige. Hvad vil De? Hvad begjærer De? Hvad staaer i Veien?

Otto svarede: Det vil let blive Klynkeri at tale om, hvad der staaer i Veien indvendig; det afgjør man bedst med sig selv

267

Saa lad os tage fat paa det Udvendige. Man finder sommetider Beroligelse ved at lade sine Tanker revolutionere den hele Verdensorden

Og saa lade dem vende tilbage som gode Borgere?

Aa, ja, efter at de have rusket sig trætte i Gjærdestaverne og Alt, hvad der er stillet forkeert.

Jeg har Intet at udsætte paa Verdensordenen. I sit Indre fører man selv en upaalidelig Hær; men Tilværelsen er saa herlig ordnet, at den hjælper til denne Hærs Betvingelse ved at bringe En Smerte. Saasnart Lykkens Sol skinner, voxer Ukrudtet, eller der kommer en jevn Behagelighedstilstand, der kan bringe En til at ende som Conferensraad.

Naa, ja, saa modtag da den Ulykke, end som Conferensraad!

Ja, men saa skal man passe i de Forhold, der høre Conferensraads- og Rangforordningsverdenen til, forstaae den Kunst at accommodere sig, tage Verden, som den er, have Elskværdighed til Hverdagsgjerning, istedenfor bevidst og bestemt at have en Mission til at bringe Verden fremad og gaae hen over Jorden, opløftet af Ideerne. Det er derpaa, det kommer an! - vedblev Otto, og den sagtmødige Tone, hvori han hidtil havde talt, veg Pladsen og lod den dulgte, lidenskabelige Sindsbevægelse komme tilsyne -; det kommer an paa at handle, at faae sine gode Evner holdte i Virksomhed ved Formaal og Omgivelser, at yde Bistand og finde Bistand! De sagde, at De hørte mig med Venskab. Velan, naar nu f. Ex. De og jeg sluttede os sammen og drog Flere til os og gjorde os til Opgave, i alle Anliggender at udforske og sige Sandheden aldeles hensynsløst og ved at indrette en fælles, yderst tarvelig Leveviis gjorde os uafhængige af alle verdslige Hensyn

Det var jo et Parti.

Ja, men med den Forskjel, at medens Partier ellers ere til Fordeel for Vedkommende og hæve endeel af deres Medlemmer op til Embeder, Titler og Ordener og forresten bære over med Medlemmernes smaa og store Skrøbeligheder, saa skulde vi gjøre netop det Modsatte og sætte Hengivelse og Opoffrelse som vort Formaal. Saadan var det jo i Christendommens første Tid, og noget Saadant foresvævede ogsaa Sokrates og hans Disciple, og selv Heine har attraaet det, da han sang:

268

Tausend Ritter wohl bewappnet
Hat der heilige Geist erwählt.

Tænk Dem Virkningen i Politik og Poesi, i hele Livet!

Jeg kjender den Sang af Heine, som De citerede; den ender, troer jeg, saadan:

Nun so schau mich an, mein Kindchen,
Küsse mich und schau dreist,
Denn ich selber bin ein solcher
Ritter von dem heil'gen Geist.

Ja, saadan forstaaer man en lang Tid Kampen; men engang opdager man, at Opgaven er en anden.

I Praxis bliver den nok altid saadan. Hør, veed De hvad, jeg troer, at Deres Tanke er upraktisk; men De skal gifte Dem.

Otto taug.

- Kort Tid efter sagde Greven en Dag: Nu har jeg Noget til Dem! De skal blive gammel, rolig og tilfreds. De skal gjøre som jeg og slaae de urolige Tanker ihjel ved praktisk Arbeide. Det kan være godt for Dem at komme bort og prøve nogle Aar i et andet Samfund. Der er en lille diplomatisk Post ledig i Amerika; tag den, saa har De Foden indenfor Døren. Vi vil see at faae den til Dem. Det er bedst, De først bliver Rigsdagsmand; min Indflydelse er næppe saa stor, at jeg ellers kan skaffe Dem Posten. Tager De imod mit Tilbud? Det er velmeent.

- Hjemme gjennevlæste Otto det, han havde skrevet efter sidste Gang at have mødt Camilla - om den fuldstændige Hengivelse -, kunde ikke komme tilbage i den Sindsstemning, forstod den ikke mere, men fandt Grevens Tilbud forstandigt, sundt, praktisk og smukt. Han besluttede at modtage det, medens Mængden af nye, livlige Planer og Forhaabninger dulgte sig under et Vers, der kom ham i Minde:

Will Einer merken lassen,
Daß er mit Gott es hält,
269 So muß er keck erfassen
Die arge, böse Welt.

Og saa sang han endnu engang: Til Seir og Lykke blev Volmer født.

Da de talte videre om Planen, sagde Greven: De veed jo, at Regeringen ikke har noget Parti og ingen Valgdistricter til Disposition, jeg heller ikke; men det kan jo ikke være umuligt at komme paa Accord med et eller andet Parti.

Otto meente, at nu var det Tid at henvende sig til Schjøtt, og Greven sagde: Aa, ja! Alle Veie føre til Rom.

Syvende Capitel

Otto havde i Førstningen ikke Lyst til at sige Schjøtt Noget om sit egenlige Formaal, men kunde allerede i den første Samtale Intet dølge, og til hans Forundring tog Schjøtt Sagen med større Alvor og Interesse, da han hørte, at der var et personligt Øiemed. Det er godt, sagde han, der er ingen Phraser. De kommer paa Torvet og vil have en Gaas; De faaer den til Torvepriis og behøver ikke at takke.

Ja, hvad er Torveprisen?

Ganske simpelt: den Afgift, Partiføreren hæver, fordi han er kommen først og har dannet Parti. De maa forpligte Dem til at tjene i en Session og stemme med os, saa kan De reise.

Det finder jeg klart og tydeligt. Men jeg maa dog vel først faae at vide, hvorom der stemmes og hvorledes?

Anseer De mig for en Seelenverkooper, siden De siger dette spørgende? Alting skal blive Dem saa tydeligt som ved en Licitation, hvor Conditionerne ligge til Eftersyn paa Thinghuset. Imorgen kan De, hvis De har Lyst, tage med til et foreløbigt Valgmøde.

Mødet blev holdt i en Kro, og ved deres Ankomst var alt en stor Mængde samlet. Atmosfæren, der slog dem imøde, var meget beklumret; men Otto sagde til sig selv: Det er det praktiske Liv; her nytter det ikke at være Poet. Bonden bliver ikke kraftig ved fiint Arbeide og gjøder ikke sin Mark med Patchouli.

270

Men en anden Atmosfære var værre, idetmindste for ham. Ifølge den Udvikling, han havde

gjennemgaaet, var han aldeles fremmed her. Hans inderste Naturs Formaal var Personligheden, den indadvendte Individualitet, der afgjorde Alt i Eenrum med sig selv og stod ved sin egen Magt. Her havde hver Enkelt et dybt, stærkt Instinct om, at han Intet var ved sig selv, at al Betydning kun laa i de Manges Sammenhold. Han havde ført en kort, men haardnakket Kamp mod Begjærligheden, hans Sjæl havde faaet et uudsletteligt Præg deraf, og her var Begjærlighedens Møde. Alle forlangte for Alle; men det Samlede var Summen af hver Enkelts Attraa, og det var hovedsagelig anden Mands Gods, de vilde have sig udlagt til tvungen billig Priis. Den Sætning, der blev anført som Grund, havde han alt under Revolutionen hørt i Rom og i end større Almindelighed: »De Fattige havde længe nok arbeidet for de Rige, de havde erhvervet Medeiendomsret til Rigdommen.« Med en uvilkaarlig Tilbøielighed til at komme dem imøde udmaalede Otto sig Fremtiden: mangfoldige enkelte Familiers større Velstand og Dannelse. Men uovervindelig stod det for hans Sind, at Grunden, hvorpaa der skulde bygges, var udhulet af Nemesis, at naar man flyttede ind i et Huus, erhvervet ikke ved Anstrengelse, men ved Afstemning, flyttede Velsignelse ikke med. Han kjendte ikke Folket igjen saadan, som han gjemte det i Erindringen og havde bedømt det efter de Enkeltes Ansigtstræk. Idet de kom sammen her, syntes Førerne at lokke Alt frem undtagen det Ideale. Han mærkede en vis styrkende Aande af Nyttigheds- og Hensigtsmæssighedsprincippet, men følte ved sig selv, at hvis der var Fortjeneste derved, maatte han overlade den til Andre; hans Rolle var det ikke. Hvad der ogsaa slog ham, var Schiøtts Holdning. Schiøtt var her mere behersket end Leder; han havde intet andet Valg end tjene Interesserne og maatte møisommeligt arbeide sig gennem mange modstridende Fordringer og give tvetydige Svar, som kun tilsyneladende skuffede. Tilhørerne bleve i den Henseende ledede af en beundringsværdig, instinctmæssig Snuhed; de brugte Jægermesteren, netop ligesaa meget som de vidste, at han brugte dem, og der viste sig Udsigt til, at han kunde blive afbrugt, kastet tilside, naar han var udpresset af Mængden.

Da de kjørte hjem, var Schiøtt meget træt og meget nedstemt. 271 Otto havde aldrig før tilbragt fem Minutter med ham, uden at han talte; nu var han taus hele Veien.

Hvad grunder De saa dybt paa, Schiøtt? spurgte Otto endelig, da de nærmede sig hans Gaard.

Jeg grunder ikke; jeg sidder og glæder mig til det Bedste, svarede Schiøtt sløv.

Glæder De Dem? Naa, saa tager jeg min Medfølelse tilbage. Jeg troede, De var mismodig over al den Uro og Piinsel.

Netop derfor skal man have Glæde Veed De vel, at jeg endnu iaften bliver Theaterdirecteur ved Verdens største Theater?

Schiøtt! sagde Otto og tog ham i Armen, ganske bange for, at han talte i Vildelse eller Vanvid.

Heiberg har engang i sin flyvende Post skrevet en Afhandling om upassende Berørelser paa Scenen; Deres Berørelse er upassende eller unødvendig men det er sandt, De mangler Forudsætningen. Sig mig, kjender De Hadchi?

Mener De Hadchi Babas Eventyr?

Baba? Bah!

Det Sprog forstaaer jeg ikke. Det lader ikke til at have mange Vocaler.

Lad os nu ikke løbe surr. Jeg mener den Spise eller den Delicatesse, den Gelee Hadchi.

Det er jo en Slags Opium!

Ja, ligesom en Diamant er en Slags Steen. Opium er en brutal Person, der tager En i Kværken, Hadchi er en let østerlandsk Tjener, der kaster et Slør over Verden og En selv, og man kan ved Forsøg bringe det til nøiagtig at bestemme, hvorledes Sløret skal være, hvilke Blomster og Figurer der skal være indvirket deri, ligefra den mysteriøse Lotus til den duftende Viol, ligefra de indiske Tempelruiner til den luftige Sennhytte, ligefra Zenobia til Sygigen, og naar man vaagner, er man ikke sløv.

Nu?

Nu, det er den Panacee, Guderne have bestemt Menneskene for at erstatte dem alle Ungdommens Illusioner. Alt, hvad De har drømt om, faaer De ved Hadchi og faaer det som en saadan Virkelighed, at De kan bilde Dem ind, at den Tid, De ellers tilbringer, er en Drøm, en styg Virkning af det vilkaarlige Opium.

272

Og tager De Hadchi?

Med Maade. Naar Opiumsrusen bliver ubehagelig, maa man søge at komme lidt tilbage i den skønne Virkelighed.

O, Schiøtt! sagde Otto.

Hvad behager? raabte Schiøtt; taler De i den Tone? Jeg troede, jeg sad ved Siden af den praktiske Mand, og saa hører jeg pludselig Studentens Stemme. Jeg troede, at jeg for Deres beundrende Blik skulde oplade et af de Naturmysterier, som verdenskloge Mænd have slaaet Tæppet tilside for, og saa gjenkjenner jeg paa Deres Røst den altkluge Spidsborger, som maaskee endog kan misbruge min Fortrolighed.

Det skal jeg ikke, Schiøtt, jeg skal for min egen Skyld stræbe at glemme. Lad mig blot sige Dem, at De kun kommer til at gjøre mig til Rigsdagsmand i Hadchi.

Camilla og Hald sad sammen ved Theebordet; Hald havde taget endeel Papirer ind med fra sit Arbeidsværelse og bladede i dem, medens han spiste og drak.

Troer Du, det er sundt at spise saadan? spurgte hun smilende.

Hvad skal jeg gjøre? svarede han. Du veed jo, at jeg er Formand i den Comitee, der skal lede Valgene, og den Ting kan saagu ikke forsømmes.

Efter en Pause lagde han Papirerne fra sig, saae paa hende og sagde: Andre Mænd, som jeg ikke vil nævne, have dog ogsaa en ganske anden Nytte af deres Koner, end jeg har af Dig Gud bevare's,

jeg dadler Dig ikke. Du er en god og rar og religiøs lille Kone, hele Verden seer op til Dig, tidt er jeg ganske stolt af Dig ja, det er

virkelig sandt. Men naar Du med Dit lille Hoved vilde hjælpe mig

- kan Du huske, Camilla, i det første Aar efter vort Bryllup, hvor Du tog Deel i Alt, og hvor Du oplevede os Allesammen!

Kan Du huske, svarede hun, at dengang var Du og Dine Venner ogsaa noget anderledes? Naar I talte, var der Begeistring for Friheden uden Tanke om Eders egne Personer - idetmindste ganske lidt

- nu er det Eder selv, Magt og Embede, der altid kommer med i Spillet.

273

Ja, dengang vare vi forlovede med Friheden, nu ere vi gifte med den - det er det Hele det kan jeg godt sige med al Respect for Ægteskabet. Sig mig, forlanger Du, at vi skulle opgive Embeder og høie Stillinger og lade vore Modstandere indtage dem? Og lad os saa ogsaa have nogle Feil, saa er man dog kun Mennesker.

Kun Mennesker! sagde Camilla sagte med et eiendommeligt Udtryk, som antydede, at hun ved dette Ord tænkte paa det store Pund, der er betroet Mennesket, i Modsætning til Svagheden, Hald beraabte sig paa.

Ja, veed Du hvad, min Pige - sagde Hald, hvem dette Udtryk var hoist ubehageligt - vi kan min Sandten ikke leve efter Biblen; vi kan ikke, naar En slaaer os paa det ene Øre, række det andet frem.

Hun svarede: Jeg tænkte ikke just paa Biblen, der er andre Bøger.

Ja, Poesier! sagde Hald med et Skuldertræk og tog til sine Papirer.

Nei, her skal jeg læse Dig Noget for af en Bog, du selv har bragt mig. Det er Roms Historie. Der staaer: »Viriathus, en Spanier, tjente i sit Fødelands Hær mod Romerne. Han havde tidligere som Hyrdedreng udmærket sig i Kamp mod Rovdyr og Røvere; nu var han en dristig Høvding for en lille Trop. Den var tilligemed de Andre bleven omringet paa et Bjerg, og man var ifærd med at ville overgive sig til Fjenden. Da traadte Viriathus frem og lovede dem Redning, der vilde følge ham, og det lykkedes. Saa blev han kronet til Herre og Konge; men ogsaa nu forenede han sin fyrstelige Magt med uforandret jævnt Væsen. Fra det rigtbesatte Bryllupstaffel hos sin Svigerfader, Fyrst Astolpa i det romerske Spanien, reiste han sig uden at have berørt de gyldne Kar eller de kostelige Spiser, løftede sin Brud paa sin Hest og red med hende til sine Bjerge. Intet Udmærkelsestegn skilte ham fra Soldaterne; kun paa den mandige Skikkelse og det opmuntrende, træffende Ord kjendte Soldaterne ham, men især derpaa, at han i Maadehold og Taalmod var den Første, aldrig saaes uden i Rustning og gik foran i Slaget.«

Foragter Du os, fordi vi ikke ere drabelige Krigsmænd og harniskklædte Riddere?

Der er lang Afstand imellem at foragte og ikke kunne tage virksom Andeel. Jeg beder jo kun om at turde leve i Stilhed for Dig og vort Barn.

274

Hvis Du vilde kjøre hen og aflægge det Besøg, Du veed nok det vilde gjøre saa god Virkning for os, og

naar Du gjør det, ville Alle finde det velgjort.

Vil Du bruge mig til at være Din Afskriver, kan jeg arbejde for Dig i al Ydmyghed, saa vil jeg, Hald; men misbrug ikke Din Hustru. Jeg er selv skyldig for Gud, og kan jeg besøge en fattig Synderinde og bringe hende Trøst, saa forlang det, men -

Naar Du først begynder at tale saadan, saa har jeg nok, svarede han mismodig, samlede sine Papirer og vilde gaae.

Kom, sagde hun, lad mig hjælpe Dig. Lad mig kun være Din Afskriver. Viis mig Dine Papirer og fortæl mig om Dine Sorger og Anstrengelser. Kom, lad mig nu stryge Folderne af Din Pande.

Og en opmærksom lagttager vilde i dette Øieblik have seet et Udtryk i Camillas Øine, som om hun paakaldte Noget for at faae Kræfter til at gjøre sin Pligt paa rette Maade.

Naa, kan Du see, vedblev hun, Folderne vare bløde og lagde sig meget artig ned.

Er man ikke saadant et Jern som Hr. Viriathus, sagde Hald, saa er man heller ikke af Jern, desværre. I skulde s'gu prøve at være gifte med Viriathusser.

Skal Du besvare alle de Breve? Det er dog forskrækkeligt!

Veed Du hvad, nu kan Du sætte Dig ganske rolig i Lænestolen og dictere, saa skriver jeg. Hvem skal nu være første Mand?

Hvor han skriver skjævt Paulsen, hvad er det for en Paulsen?

Det er Justitsraad Paulsen. Han opregner de Valgbare, der kan være at vælge imellem i hans Kreds, og saa melder han, at Otto Krøyer er kommen til Egnen, formodenlig for at gjøre Umtriebe.

Otto Krøyer - sagde Camilla, idet hun umærkelig vendte sig fra Lyset - vil Du anbefale ham?

Nei, hvorfor skulde jeg det?

Men naar Du nu anbefalede ham til Justitsraad Paulsen, troer Du saa, han blev valgt?

Det kan nok være. Vilde Du kanskee have ham valgt?

Ja.

En besynderlig Følelse, vred Skinsyge og tillige Glæde over at gribe sin Kone i en Svaghed, bemægtigede sig Hald.

Du har der - sagde han - en særegen Interesse for et Menneske, 275 der levede en Tid med os, men pludselig blev borte og ikke har ladet sig see hos os siden sin Hjemkomst.

Hun svarede: Af alle de Mennesker, jeg har truffet paa, havde Krøyer de største Anlæg til at blive noget Udmærket under en god Ledelse. Men den har manglet ham, og nu er han bleven et aldeles verdsligt Menneske, men med fine Sandser og mærkelige Evner. Vorherre vil forskyde ham paa Dommeris Dag; men jeg synes, vi Andre bør give ham Leilighed til at leve sit Sommerfugleliv paa Jorden; han har jo intet andet. Der er lovet ham en Ansættelse i Amerika, hvis han blev Rigsdagsmand; lad os da ikke lægge ham Hindringer i Veien. Hvo veed?

Der var en logisk Usikkerhed i disse Ord; men den stille, religiøse Tone, hvori hun talte, dulgte den for Hald og maaskee for hende selv. Hald kunde i alt Fald ikke være skinsyg paa En, hans Kone vilde have til Amerika.

Ja, jeg forstaaer mig ikke paa, saadan at arrangere Himlens Affairer, sagde han. Men hvordan har Du faaet det at vide?

Ganske tilfældig. Grev Løvenhjelm tager sig af ham, og Grevens Søster kom til at berøre, da vi fulgtes ad fra Kirke, at hendes Broder havde været ærgerlig over et Brev, der angik den Sag.

Naa, saadan gaae I i Kirke!

Fra Kirke, lille Hald, rettede Camilla i en Tone, hvori der baade var noget Ængsteligt og et Glimt af Fortidens Skjælmeri. Hun tilføjede: Da jeg nu saa dette Brev, var det ligesom et Fingerpeg.

Det er det ogsaa Grev Løvenhjelm Det kunde ikke være saa ilde, underhaanden at vise den Mand en lille Opmærksomhed Men der kan Du see, hvorledes Du selv handler med Embeder og Stillinger

Men om jeg nu skrev til Paulsen for din

Protegé vilde Du saa

Ikke kjøre derop, paa ingen Maade, Hald!

Naa, ja, ja! Men maa jeg saa indbyde Conferensraad - -, og vil Du være rigtig venlig imod ham? For Du kan godt tvinge Dig til at være venlig og elskværdig, om Du saa ikke mener det, Du Strik!

Camilla blegnede og svarede Ja.

Hun vilde gaae ind til sit Barn; men hun standsede paa Veien i sit Sovekammer, inden hun oplukkede Døren til Barnestuen. Det forekom 276 hende, at Tanker havde været hos hende og bragt hendes Sind i en Bevægelse, hvormed hun ikke turde være i sit Barns Nærhed for ikke at meddele Luften om det Noget deraf. Hun knælede ved sin Seng, lagde Hovedet ned i Tæppet og tilbragte nogen Tid i lang, dyb Bøn eller kjæmpende Forberedelse til Bøn. Da hun atter reiste sig, var hun meget bleg; men en dyb, vemodig Fred laae udbredt over hendes Ansigt. Hun gik igjen ind til Hald, samtalede lidt med ham om Huset og om Barnet, førte ham langt bort fra al Uro, drog ham med ind i den stille Venligheds og de stille Forhaabningers Egne. Da hun ligesom følte Luften god, gik hun ind til sit Barn, en usædvanlig smuk Dreng, med store, livfulde Øine, med Noget, der uvilkaarlig vakte Anelse om en Fremtid af Poesi, Kjærlighed og Kraft, men hvori Moderens stille Viden tillige læste en Uro, der ved hende skulde besværges og ledes den rette Vei. Den danske Moder var ene med sit Barn, med sit Bidrag til Fædrelandets og Menneskehedens Fremtid. Tæppet falder derfor.

Ottende Capitel

Otto havde meldt Greven sit første, mislykkede Forsøg og var, medens han ventede paa Svar, tagen hjem til sin Moder.

Han sad atter ved Svogerens Bord, og skjøndt den dybe Antipathi ikke brød ud som tidligere, var den dog følelig tilstede. Han vilde gjerne tale, men vidste ikke, om hvad. Da kom pludselig, ligesom hiin Middag, Justitsraad Paulsen, og strax bleve alle Ansigter livlige.

Nei, det er dog ikke for at tale med Dem, jeg kommer idag, sagde Justitsraaden, jeg søger Hr. Krøyer. Jeg skulde hilse og spørge, om De vil være vor Rigsdagsmand?

Alle stode som himmelfaldne. Svogerens trinde Ansigt blev ganske langt. Mdm. Krøyer slog Hænderne sammen.

Ja, vil De saa have den Godhed at følge med hjem til mig, der er ingen Tid at spille, vedblev Justitsraaden.

Underveis søgte Otto lempelig at erfare, hvordan Tanken var falden paa ham, men fik ikke noget tydeligt Svar. Saa spurgte han om 277 Familien, og derom var Justitsraaden mere talende. Især dvælede han ved sin ældste Søn, med hvem en stor Forandring var foregaaet, sagde han. Han var bleven stille og dygtig. Han havde nok et Rencontre med Dem, da De engang var herovre paa Egnen, tilføjede Justitsraaden; De var nok noget slem ved ham; men det har gjort godt, og De bar Dem til Slutningen honnet ad. Han er flink nu, det er det Vigtigste. Sommetider gaaer han isøvne, fortæller man mig. Jeg vil see at faae ham godt gift.

De kom til Gaarden, og Otto blev modtaget, om ikke hjertelig, saa dog meget høflig og venlig.

Justitsraaden tog Sagen med en Alvor og Nøiagtighed, der i enkelte Tilfælde grændsede til det Komiske, og det var paa hans tørre Adfærd umuligt at see, hvorvidt han selv mærkede det og stod ironisk til det Hele, eller ei.

Imorgen, sagde han, maae vi om til Præster og andre pæne Folk; nu maa De see at være en Pelham.

Og da Otto kom op paa sit Værelse, fandt han Pelhams *canvassing* eller Vælger-Frieri ligge opslaaet paa sit Bord.

De kjørte ud den næste Dag og besøgte først den fjerneste Præstegaard, to Mile fra Godset. Den var ganske ny, Hovedlængden opbygget i en Stiil, der øiensynlig skulde være gothisk. Justitsraaden forklarede

Otto, at den nylig havde brændt og var gjenopbygget af den nye Præst, der var meget nordisk og havde bestræbt sig for at faae en Bygning med gammeldags Kraft og Hyggelighed, et ægte Hjem for Familielivet. Blot vi maae træffe ham hjemme, tilføiede Justitsraaden; thi de er altid paa Farten; han siger, at Guds Børn skulle altid være glade.

Men hvordan kan han saa passe Kaldet med alle de mangfoldige Forretninger og udarbeide sine Prædikener? spurgte Otto.

Det kan han vist magelig, for han er et Geni, svarede Justitsraaden. Han har ogsaa sin egen Maade at tale paa; jeg var engang i Kirke hos ham, og saa hørte jeg ham pludselig sige: »For Vorherre er nu ikke saadant et Snøvl som Du, Niels Jensen.« Den Slags Prædikener behøve ikke saa stor Forberedelse; men de kradse.

278

Da de kom ind i Gaarden, holdt Præstens Viernvogn for Døren, og det var tydeligt, at de vare komne i det yderste Øieblik. Præsten kom ud, og Otto gjenkjendte Viggo Gram.

Pastor Gram modtog dem med alle Tegn paa gjæstfri Glæde; hans Øine smilede under de buskede Øienbryn, medens han djærvt gav dem Haanden. Justitsraaden vilde forestille Otto; men Gram sagde: Vi behøver slets ingen vælske Complimenter, og desuden husker jeg godt Otto Krøyer. Nu skal De, min Tro, lade spænde fra.

Nei Tak, Hr. Pastor, vi tage strax bort.

Nei, det gjør De, min Tro, ikke! Jørgen, tag Du og spænd fra min Vogn; vi har ingen Hast Gaa nu indenfor I gode Mænd; Guds Fred og god Dag og velkommen i Huset!

Otto havde ikke antaget om Viggo Gram, at han kunde blive en saa elskværdig Vært (skjøndt det er lettere at være Vært end Gjæst). Der blev dækket Bord, Familien, bestaaende af Grams Hustru, Svigerfader og to Svigerinder, der vare i Besøg hos ham, satte sig igjen til Frokosten for at gjøre de nye Gjæster Selskab.

Gram gav sig til at examinere Otto og blev meget ivrig, da han hørte, at Otto ikke troede paa Djævlen. Det Menneske, som ikke troer paa Djævlen, er en Hedning, en Jætte! raabte Gram; ja, han er, min Tro, en Jætte!

Den gamle Svigerfader, der ligeledes var Præst, tog sagtmodig Ordet, og meente, at man maatte være mild i Dommen.

Men, sagde Gram til Otto, troer De da ikke, at Djævlen har besat Tydskerne, saa at de med Vold og Magt ville gjøre os Fortræd og drive os ud af vort Paradiis? Troer De ikke, at man skal slaae Dem ned med Thorshammeren som ved Thrymurs Bryllup?

Otto kunde ikke tilbageholde sin Forundring over, at en Præst var saa ivrig for Nationalhadet, og mindede om hiin Præst i et blandet District i Nærheden af Straßborg, den herlige, fromme Oberlin, der selv var tydsk, men lærte Børnene af franske Forældre at tale reent Fransk.

Saa? sagde Gram; ja, det kunde da kun en Tydsker gjøre; men jeg vil bare sige Dem, at Nationalitet er meer end Tro; for vi fødes nationale, men blive troende.

Det kan Du vist ikke forsvare, sagde Svigerfaderen smilende.

279

Troer Svigerfa'er ikke det? Ikke? Naa; men troer Svigerfa'er ikke, at Nationalitet er meer end hans Tro der? Seer han ud til at have Tro? Jeg seer prophetisk i mit Hjerte, at han ingen har, og jeg er ikke bange for at sige det. - I dette Øieblik satte Gram pludselig paa sin gamle Maade sit Ansigt tæt ind imod Ottos og udbrød: Jeg vil sige Dem, min gode Mand, at De er lunken! Jeg vil spytte Dem ud af min Mund.

Men Gram dog! sagde hans Kone.

Gram svarede hende: Vær Du kun rolig; Krøyer er klog som alle Jætter og veed, at jeg kun taler billedlig.

Man brast i Latter over denne Naivetet, og Gram lo selv hjertelig med, idet han forsonende rakte Otto Haanden over Bordet.

Nu vil vi synge en Vise! sagde Gram og begyndte med en overraskende smuk Das Kjæmpevisen om Dronning Dagmar, og Alle stemmede i. Da den var sungen, sagde Gram: Han har været for meget udenlands. Skal han være vor Rigsdagsmand, maae vi dyppe ham ned i Danskhed over Ørene. Han har et Øie for meget. Odin bortgav sit ene Øie for at blive rigtig klog.

Denne underlige, geniale Paradox gjorde et Øieblik en slaaende Virkning, og Grams Øine tindrede af Fornøielse ved at bemærke det. Han vedblev lidt efter: Det er Skam godt at synge Viser. Ovre i Forstanderskabet har jeg tidt noget Vrøvl. Saa bryder jeg af og foreslaaer en dansk Vise, og dertil sige de ikke gjerne Nei. Har jeg saa sunget dem igjennem, saa blive de fornuftige og tie stille og give mig Ret. Vi skulle være snilde som Slinger og uskyldige som Duer Ja, min gode Krøyer, jeg veed Skam ikke, om jeg kan stemme paa Dem; men det gjør ikke Noget, for jeg er næppe herovre paa Valgdagen, jeg tager til Kjøbenhavn. Jeg skal sige Dem, Justitsraad Paulsen, jeg søger Kald derovre, jeg vilde helst have et Kald, hvor jeg kunde holde Capellan.

Det har De, min Tro, Ret i, svarede Paulsen med sin urokkelige, tørre Alvor.

Gram fulgte dem tilvogns, og sagde som Afskedshilsen til Otto: Husk nu paa, hvad jeg har sagt Dem!

Han sang efter dem med sin smukke stærke Stemme:

»Dansken er Herre i Danmark!«

280

- Hvad tænker De nu saa alvorlig paa? spurgte Justitsraaden efter en Stunds Forløb.

Aa, jeg tænkte paa, om den Mand vilde holde ligesaa meget af det Danske, hvis han var miskjendt, forfulgt og ene.

Justitsraaden kastede et Sideblik paa Otto og svarede ikke.

Lidt efter saae han paa Uhret og sagde: Nu maae vi beregne, hvor vi skal spise til Middag. Vi vil blive budne allevegne; men jeg tænker, det Klogeste er at tage Kammerraad Ravns paa Lykkensgave. Han er gift med sin Malkepige, vil jeg sige Dem. Kan De engang i Talens Løb slumpe til at kalde hende naadige Frue, saa lader Manden sig slaae ihjel for Deres Valg, ellers -

Ellers?

Ellers indestaaer jeg ikke for Noget.

De fleste Steder, hvor de kom, var Otto tilbageholden og taus, ligesom undseelig. Han følte sig ikke i sit eget Ærinde, men var bugseret af Justitsraaden, havde ikke Brug for sin Personlighed. Til Fru Ravn kunde han ikke en eneste Gang faae »Naadige Frue« over Læberne, netop fordi hun tiltalte ham. Det var en høi, fyldig Kone med havblaa Øine, alvorlig og djærv i hele sit Væsen, sommetider keitet, uden at det egenlig stødte; Kammerraaden var lille og vissen, og Otto var stemt til at opfatte det Tragiske i denne »hjemmebagte Skjæbne«, et forspildt Liv med lang Bod for en ufornuftig og dog i visse Maader berettiget Ærgjerrighed. Han behandlede hende med stille Sympathi, med Tro paa, at hun var, som hun saae ud til; det forundrede hende som noget Nyt og i Førstningen Uforstaaeligt, men endte med uvilkaarlig at vinde hende, medens Justitsraaden sad med hemmelig Ærgrelse over sin spildte Formaning.

Da de kjørte videre, sagde han: Nu kan vi ligesaa godt ende Dagen, som vi har begyndt, i en Præstegaard. Saa har vi kjørt næsten rundt om min Gaard og har halvanden Miil hjem i Maaneskin. For Maanen staaer op, inden vi faaer drukkert Thee.

Ja, det kan vi jo gjerne, svarede Otto.

Ja, for det Mæhæ er Alt lige fedt, sagde Justitsraaden ved sig selv.

- Er han selv hjemme? spurgte Justitsraaden ned fra Vognen til et Vindue, da de med det sædvanlige Pidskeknald vare kjørte for Døren.

281

Ja, vær saa artig! velkommen, Hr. Justitsraad! svarede en Damestemme.

Ja, her er jeg! sagde Præsten strax efter og stod i Døren.

Jeg bringer vor Rigsdagsmand med, sagde Justitsraaden og vilde præsentere, men gjenkjendte knap Otto, da han saae paa ham; thi Otto havde faaet sig selv igjen, han stod ikke længer overfor Politiken, men overfor sin egen Skjæbne. Præsten var Bregning, og Damen, hans Hustru, var Emilie.

Justitsraaden var ikke hurtig lagttager nok til bemærke det Udtryk af Forbauselse, der kom og forsvandt paa Emilies Ansigt.

Ei, see! det fornøier mig sandelig! sagde Bregning.

Naa, saa De er ogsaa kjendt her? udbrød Justitsraaden til Otto.

Gamle Bekjendte og Kamphaner fra Kjøbenhavn, svarede Bregning.

Hvor det fornøier mig at see Dem igjen, Frue! sagde Otto til Emilie med fuldstændig Sikkerhed, skjøndt greben paa en dobbelt Maade. Hans hele Fortid blev lille og trak sig sammen om Haven med den grønne Plads og det lille Æbletræ, og samtidig blev det dog saa rummeligt indvendig, han følte sig voxen og stærk af meget Oplevet, og Duften fra Hjemmet syntes ham Budskab om Seir og Lykke.

Saa Du kjender ogsaa Krøyer, Emilie? spurgte Bregning.

Vi er Byesbørn, svarede hun og rakte ham Haanden.

Byesbørn det er jo ogsaa sandt! sagde Bregning.

Hvor har Hr. Krøyer før truffet gamle Bekjendte idag? spurgte Emilie, da de vare komne til Sæde i Stuen.

Der blev nu fortalt lidt om Pastor Gram, og saa førte Bregning Talen hen paa Udlandet og Ottos Reise. Emilie blev frapperet ved, at hendes Mand spurgte saa vaklende og saa spidsborgerlig-beundrende, medens Otto svarede saa sikkert og ligefrem.

Paa Tjørnelund stod Birgitte samme Aften ude ved Leddet under et Piletræ. Det var ikke Gaardens kjønneste Sted; der var ved Grøfteranden ikke engang Grønsvær at sætte sig paa; men der 282 samledes nu engang jevnlig Gaardens Piger efter Dagarbeidet, medens Karlene rede Heste tilvands i Kjæret tætved, eller de hjemvendende Markarbeidere langsomt og trætte korn forbi, eller Gaaseflokkene i Tusmørket forstandig trippede tilbage til Gaarden ligesaa meget førende som ført af Gaasedreng eller Gaasepige.

Birgitte var kommen lidt tidligere end sædvanlig; hun stod og strikkede, nynnede en Sang og slog Tacten med Foden.

Hvor Du er glad iaften! sagde en anden Pige, der kom til, strikkende paa en stor graa Strømpe.

Det er jeg ogsaa! svarede Birgitte. Hr. Otto Krøyer er kommen og boer hos Justitsraad Paulsen!

Naa, er han Din Hjertenskjær kanskeesens?

Vorherre Jesus frels' mig, Maren! Han er jo en fiin og stor Herre! Han tog sig af mig, da jeg var lille, og læste med mig. Han lod mig komme her ud paa Landet. Siden har han reist hele Verden rundt. Han skal være bleven saa smuk, skjøndt det var han da altid i mine Øine!

Ja, hvad han ikke er, kan han jo blive, svarede Maren.

Tal nu ikke saadan, Maren!

Naa, ja, kanskee Du har en Anden i Kikkerten. Hvad Synd er der deri? Som nu hun, de taler saa meget om, Madamen, der er bleven gift med Jægermesteren. Hvad har hun ikke gjort, efter hvad Folk sige? Nu er hun Jægermesterinde. Hvorfor skulde en Anden da?

Det veed jeg ikke, svarede Birgitte; men jeg tør intet Ondt gjøre for ham. Saalænge de to Øine staae aabne, see de paa mig, om saa i det sorteste Mørke, eller om han er tusinde Mile borte.

Det var langt, sagde Maren.

Jeg synes, Jomfruen kaldte, sagde Birgitte og gik ind.

Derinde sad Marie Elisabeth alene og syntes mod Sædvane meget sørgmodig uden at kunne angive nogen bestemt Grund. Der havde den Dag været Begravelse i Egnen, og overfor den stærke Paamindelse om Faderens Død og eget Ophør, var det formodenlig gaaet op for hende, at hun ikke ret levede, at hun var afspærret og ingen Udsigt havde; det kjærlige Samliv med Moderen vilde i dette Øieblik ikke ret forslaae, og hun nænnede ikke at forstyrre Moderen med sine Følelser, der kunde vække Smerte.

Paa Birgittes deeltagende Spørgsmaal svarede Marie Elisabeth, at 283 der slet ikke var Noget i Veien; men hun tænkte paa Begravelsen, og den havde gjort hende trist.

Det var jo dog en gammel Kone, sagde Birgitte trøstende, og alle hendes Børn er jo forsørgede.

Ja, Gud skee Lov, svarede Marie Elisabeth; men der er dog Noget ved Døden noget Utaaleligt. Hvordan kan man forstaae, at den er en Begyndelse? Man veed det ikke og troer det knapt. Man gaaer bort, og det er, som man aldrig har været. Ak, Birgitte, har Du nogensinde følt det? Jeg synes, man er saa ulykkelig.

Tys, Jomfru, lad ikke Deres Moder høre det!

O, nei, men jeg vilde ønske, at Gud hørte det.

Det gjør han nok, Jomfru. Men jeg skal fortælle Dem, hvad Hr. Otto Krøyer engang sagde til mig, da han hørte mig i Bibelhistorien?

Naa, hvad sagde han?

Det var Saras Død, jeg havde. Hun døde i Kiriath-Arba, som er Hebron i Canaans Land. Saa sagde Hr. Krøyer: Da hun nu var død, saa vilde han have en stor og smuk Begravelsesplads til hende, og han henvendte sig til de Omboende, som eiede Landet, og bad dem sælge sig et Stykke Jord. Men Sara havde været en saa honnet Kone, og Abraham sørgede saa inderlig, at de ikke vilde have Betaling for Jorden. Saa sagde Hr. Krøyer: Nu kan Din dumme Tøs see til, at Du ogsaa bliver et honnet Fruentimmer, saa er der ogsaa En, som savner Dig, og saa kan Du faae Fribegravelse.

Det var ikke videre kjønt sagt af Hr. Krøyer, sagde Marie Elisabeth.

Jo, det var det rigtignok, for han meente det ikke! svarede Birgitte.

Meente han det ikke, Barn?

Nei, for han meente det bare godt. Han var bange, jeg skulde troe, at han brød sig om mig. Men naar han ikke brød sig om mig, hvorfor læste han da med mig? De skal aldrig troe, hvad han siger eller gjør, der seer ondt ud; for han mener det bare godt. Veed De, hvad jeg troer, Jomfru?

Nei, hvad troer Din lille Gaas?

Er det nu videre kjønt sagt af Dem, Jomfru? spurgte Birgitte leende.

284

Man maa vel! Du bilder Dig ellers ind, at Du er saa klog, fordi Din Hr. Krøyer har læst med Dig.

Ja, saa troer jeg ikke mere, hvad jeg før troede.

Hvad troede Du da før?

Jeg troede, at det var Mandfolkene, som var bange for, ikke at være storagtige nok; men det er vistnok ogsaa Fruentimmerne.

Du lille Strik kan ordenlig forslaae En Grillerne. Nu vil jeg gaae ind til Moder. Gud veed, hvad Moder har paa Hjerter idag, hun er saa taus Du maa ikke bilde Dig ind, at det er Dig, der har opmuntret mig, Birgitte. Kom, her er det lille Ravhjerter, Du altid har ønsket Dig, vil Du nu have det? Vil Du bære det til Erindring?

Da Marie Elisabeth kom ind, meddeelte Mdm. Sandberg hende, at Justitsraad Paulsen havde friet til hende for sin ældste Søn. Verdslig taget, tilføiede Moderen, er det en overraskende Lykke, og Folk sige jo, at den unge Paulsen i den sidste Tid skal være bleven saa stille og god. Holder Du af ham, mit kjære Barn?

Det troer jeg ikke, Moder.

Holder Du af Nogen Anden, Marie?

Nei, søde Moder, svarede Marie Elisabeth rødmende og skjælvende.

Saa vil vi ikke forhaste os, sagde Moderen.

Birgitte var igjen gaaet ud ved Leddet, og som hun stod der, kom Justitsraaden og Otto kjørende. I Maanelyset kjendte hun ham og raabte: Hr. Krøyer! Hr. Krøyer! Velkommen!

Prr! Holdt, Hr. Justitsraad! raabte Otto, sprang ned og tog begge Birgittes Hænder og havde nær kysset hende.

Saa, har han nu ogsaa Kjærester staaende paa Egnen? sagde Justitsraaden.

Ei, Birgitte, hvor Du er voxet, hvor Du er bleven - Du ligner jo et Tyltebær! Det er min og Moders Pleiedatter, Hr. Justitsraad.

Vær saa artig, Hr. Krøyer! Her boe vi. Vil De hilse paa Madamen og Jomfruen!

Justitsraaden fulgte mismodig og brummende. Otto antog, at det Stive og Forlegne, der viste sig,

hidrørte fra den upassende Tid, hvorpaa Besøget blev aflagt, og tog Afsked saa snart som mulig.

- Tyltebær? sagde Justitsraaden, da de igjen sad tilvogns. Hvorfor kaldte De Pigebarnet et Tyltebær?
285

Aa, man har jo Vanskelighed ved at komme af med den Tone, man engang har anslaaet overfor et Menneske. Men har De ikke lagt Mærke til Tyltebærret, hvordan det staaer i Nærheden af Lyngen, med de friske grønne Blade og saa simpelt, smukt rødt, lavt ved Jorden?

Efter en Pause sagde Justitsraaden: Hør, vi har Stikkelsbærviin hjemme. Naar vi komme hjem, skal De smage en Flaske.

Niende Capitel

Justitsraaden sagde næste Morgen til Otto: Nu er der mange Folk, jeg maa ilav med; kunde De ikke imidlertid tage over og gjøre Dem gode Venner med Folkene paa den store, nye Fabrik? Manden hedder Krøll. Det er rigtignok en lang Vei; men tag min Brune; den løber godt.

Dertil var Otto strax beredt, og da Justitsraaden tilbød ham Brev til en Præst, der kunde føre ham ind paa Fabriken, sagde Otto: Det behøves ikke; Krøll kjender jeg; hvad han har Magt over, er mit, naar jeg blot kalder.

Saa værsgo og rid og kald, svarede Justitsraaden og sagde ved sig selv: Vindbeutel.

Otto mærkede det og tænkte: I Grunden har jeg dog ikke villet prale med mig selv, men forkynde et andet Menneskes Troskab.

Det var en lang Vei, først varm og besværlig paa tung, nøgen Hede, saa gennem Skovegn, der langsomt høinede sig, medens den frembød rig Afvexling af Bakke og Dal og udbredte sit svære, tætte Løvtag som kjælende Skjærm mod Sommersolen.

Ved en Bøining af Skovveien saae Otto et Syn, der i lang Tid fængslede ham til Pletten. En temmelig bred, rask strømmende Aa viste sig i ringe Afstand tilvenstre, og paa hiin Side af Aaen laa en lille, lys, grøn Plads, omgiven i en Halvcirkel af den uoverskuelige Skov. I Ly af Skoven havde Græsvæxten paa den aabne Plads udviklet sig til en frodig Fløielsgrønhed, der er sjelden i disse Egne; men hvad der forunderlig hævede det Hele, var et ganske nyt, øiensynlig ubeboet Huus, nylig hvidtet, med Straatag og Teglsteen til 286 Tagskjæg, der stod midt paa Pladsen. Tagets Straa var endnu guult og Teglstenene endnu lyserøde.

Otto steg af og trak Hesten ned til Aabredden og satte sig der, med Tøilen om Armen, stirrende over paa det ubeboede Huus og den grønne, skovhegnede Plet. Imod tidligere Tids Sædvane sang det ikke i ham; Synet vakte hverken Minde om fremmede Digte, ei heller bragte det ham selv til at frembringe Poesi. Han var hvilende, betagen som af Forkyndelsen om hemmelighedsfuld Fred; knap rørte sig Længsel eller Veemod, skjøndt den rask strømmende Aa saa betydningsfuldt skilte ham fra Freden histovre. Et Øieblik, naar Vandet af ubekjendt Grund gav Lyd som af Rislen og slæbende Dandseskridt, kunde det fare forbi ham som Minde om Rhonen hiin Aften med Halds og Mendoza eller om Elven ved »die Krähe«; saa syntes Aaen ham pludselig at være noget Symbolsk, i hele Verden Hjemmehørende; men i næste Øieblik, naar han paany saae Skoven, Grønsværet, Huset og det strømmende Vand, traadte Alt igjen ind i Øieblikkets Virkelighed, den simple, uomdigtede, uforklarede Virkelighed. Han lagde sig ned for at hvile af al Magt; saa hørte han i det Fjerne stampende Lyd, begreb, at Fabriken var nær, og steg igjen tilhest.

Han kom ud af Skoven og saae foran sig en Bro over Aaen og hinsides Aaen et Par store Bygninger, hvis Skorstene røg stærkt, og hvorfra kom en stærk, buldrende Lyd; rundt omkring laa temmelig uordnet en Mængde mindre Huse eller Hytter. Paa Broen stod en sexaars Dreng, hvis Klædedragt befandt sig i aldeles omvendt Forhold til de Regler, Sundhedsvidenskaben pleier at foreskrive. Paa Hovedet havde han en tyk, ulden, spidst opløbende, sribet Hue med Kvast i; hans Trøje eller Kofte var af guult Vadmel, hans Beenklæder af Lærred, men sønderrevne, og Fødderne vare nøgne. Alligevel saae Drengen ud som Sundheden selv; kun syntes det, at den i Hovedet samlede Varme ikke tillod hans Ideer at bevæge sig. Da Otto spurgte, om han vidste, hvor der boede en Mand, som hed Krøll, traadte Drengens blaae Øine stærkere frem, hans Kinder bleve dybere røde; men han stod som en Muur og taug. Utaalmodig red Otto frem til den nærmeste store Bygning, og da han gennem en Aabning, som endnu ikke var fuldstændig Port, kom ind paa en 287 Gaardsplads, saae han Peter Krøll staae og give Anviisning til, hvordan en svær Bjælke skulde hidses

op.

Peter saae i nogle Øieblikke paa den fremmede Rytter, men gjorde pludselig, som om en Fjer var gaaet løs, et langt Spring; inden han imidlertid havde naaet Otto, var han ganske rolig og modtog sin Gæst hjertelig, men uden Spor af videre Sindsbevægelse. Kun havde han ganske glemt Bjælken, og Otto maatte minde ham om, at den hang der og svævede, og blev staaende, indtil den kom i Orden, medens en Karl tog hans Hest.

Peter førte Otto ind i sin Stadsstue - et simpelt, hvidtet, men dog gibset tre Fags Værelse, med en haard, rødtbetrukken Sopha, et aflangt Birketræes Bord og nogle Stole - og lod bringe »Brød og Brændeviin«. Derpaa viste han ham om i hele Fabriken, til Vandhjul og Dampmaskiner, forklarede Betydningen og angav, paa Ottos Forespørgsel, hvad der var hans egen Opfindelse.

Da de kom tilbage, stod Middagsbordet dækket; men før de skulde gaae tilbords, sagde Peter Krøll med nogen Geneerthed: Jeg vil nu bede Dem spise og tage tiltakke Jeg har tidt tænkt mig, hvordan jeg skulde være tilmode, og hvad jeg skulde sige, naar jeg engang havde Dem ved mit Bord og kunde sige Tak for Uri og Veien ... underveis jeg glemmer det ikke Og saa vilde jeg sige: Mit Bord er ogsaa Deres Bord. - Værsgo nu at tage tiltakke.

Peter, Du lønner mig mere, end jeg har fortjent, sagde Otto; lad os nu være Dus som i gamle Dage.

Otto vedblev lidt efter: Saa har jeg en Tjeneste at bede Dig om, Peter.

Den kan Du nok vide jeg gjør Dig, naar jeg kan.

Ja; jeg vil gjerne være Rigsdagsmand for Districtet, og saa vil jeg bede om Din og Dine Arbejderes Stemmer, forsaavidt de holde Dug og Disk og have boet her et Aar.

Nei, dog! Det var rart, at Du skal være Rigsdagsmand. Ja, min Stemme kan Du nu være saa evig sikker paa; men

Men?

Men mine Arbeidere har jeg ingen Magt over.

Ikke det? Jeg troede, at en Fabrikherre førte sine Arbeidere ligesom en Capitain sit Compagni.

288

Aa, ja. Men deels er jeg dog ikke rigtig Fabrikherre, jeg skal staae til Ansvar for Hr. de Castro i London, og deels har jeg indrettet mig paa en anden Fod med mine Arbeidere.

Hvordan da?

Ja, det er vanskeligt at sige, hvordan. Men siden kan Du jo, hvis Du vil, gaae med mig og gjøre deres Bekjendtskab.

Saavidt Otto paa faa Timer kunde faae et samlet Billede, syntes det ham, at der hos disse Mennesker var en besynderlig Blanding af Stolthed over Arbeidet og Ydmyghed eller Skamfuldhed over, at de vare Arbeidere; Mistænksomhed, Spottelyst og næsten Had til saadanne Folk som ham og overhovedet »de fine Folk«, og en uvilkaarlig Fornemmelse af Afhængighed; uhyre Tro til deres Viden, forsaavidt de vidste Noget, og et hemmeligt, dybt Savn af Kundskab og Klarhed, forenet med Længsel efter at lære - hvis det kunde skee uden at tilstaae Uvidenhed - og hos de Gifte end stærkere Længsel efter at faae deres Børn rigtig godt oplærte, men dog bevare dem hos sig til Hjælp ved Arbeidet. Næsten uden Undtagelse syntes de at vente, at Staten skulde gjøre noget Særligt for dem, som de havde Ret til; men at Nogen upartisk og idealt kunde nære Interesse for dem, troede de ikke, og vilde helst vise en Slags Tillid til den, hvis Interesseerthed de tydelig kunde see, og som de lønnede paa tydelig Maade. Nogle havde et behageligt Væsen, Flere et frastødende og syntes at lure paa, at den Fremmede skulde give en eller anden Blottelse, de hemmelig kunde lee af. Tilsammen gjorde de et Indtryk af Agtværdighed - hvad der altid hviler over det kraftige, ærlige Arbeide - og tillige af Veemod formedelst den Tvang, der var over dem; jevnlig frembragte de ogsaa Uvillie over den Brutalitet, der tittede frem. Et Øieblik kunde Otto føle Lyst til at tjene dem af ganske Hjerte, et andet Øieblik Lyst til at betvinge dem med Vold og Magt. Hvad de i Politiken kunde og maatte stemme for, var han ikke istand til at afgjøre; men at de ingen Grund havde til at stemme for hans Amerika-Reise, var ham klart.

Da han og Peter Krøll vare alene og gik lidt afsides, ind ad en Skovsti, sagde Peter: Jeg har jo selv været Haandværker og Arbeidsmand, saa jeg veed, hvordan de Folk skal behandles; derfor talte jeg ikke med; ellers havde de strax lugtet Lunten.

Hvordan skal de da egenlig behandles? spurgte Otto.

Saadan i det Hele taget? Ja, Gud give, man kunde det! Men Du har vel Andet at tænke paa end gaae her og høre min Snak om de Dele.

Nei, slet ikke; tal Du bare.

Ja, seer Du, Ottojeg havde nu altid troet, at naar jeg engang blev til Noget, saa skulde jeg blive anderledes imod mine Folk end andre Mestre eller Fabrikanter. Men det er lettere sagt end gjort. Og alligevel synes det mig altid, at her kunde blive et lille Paradiis. Iaar faaer nu hvert gift Par udlagt sin lille Havelod, og jeg har forskrevet Frø og Planter. Jeg bygger en stor Sal, hvor de kan komme sammen om Vinteren til Belæring og Morskab, saadan havde jeg drømt mig det.

Naa, kan Drømmen da ikke gaae i Opfyldelse?

Hvem skal jeg faae til at belære og more os? - Nogle Mile herfra er en anden Fabrik. Der er allerede flyttet Kjøbstadfolk til. Om Vinteren holde de Baller og Assembleer, men Kjøbstadfolkene for sig og Arbeiderne for sig. Der er forskrevet en Skolelærer for Kjøbstadfolkernes Børn, Arbeidernes Børn gaae i Almue- eller Bondeskolen. Her vil det gaae ligedan, for naar Kjøbstadfolk flytte hertil, ville de ikke lade deres Børn gaae hos vor Skolelærer, som driver Politik og ligger i med Jægermester Schiøtt og sgu ikke kan Meer end jeg.

See her - vedblev Peter og førte i det Samme Otto ud paa den grønne Plads, han havde seet fra den anden Side af Aaen - her har jeg bygget dette Huus, om det mulig kunde friste en lille Familie, som man kunde have Gavn af, og som vilde sætte Bo her for bestandig.

Har Du hørt Historien om Alexander? spurgte Otto. Han sagde, at hvis han ikke var Alexander, vilde han være Diogenes. Hvis jeg nu ikke skulde gaae den Vei, jeg har valgt, vilde jeg blive her.

Ja, Du! Saadan som Du kunde fortælle for mig og Sem og Birgitte! Men Gud frie mig fra at tænke paa, at Du skulde holdes borte fra Din Lykke! Nei; men finder Du Nogen inde i Kjøbenhavn, saadan et Par nygifte Folk - bare jeg selv kunde skabe nogle Mennesker, saa vilde jeg gjerne bygge end et Huus til dem. Jord har vi nok af, og kneben paa det er Hr. de Castro ikke.

Jeg tænker, Maanen staaer tidlig op; jeg kan nok finde Veien 290 hjem, skjøndt det bliver sildig see, hvor rødt Aaens Vand bliver, og hvor det skinner paa Træerne.

Ja, vi faae smukt Veir imorgen Du vil altsaa ikke tage tiltakke her inat? - Det er sandt, Dit Valg; ja, nu skal jeg gjøre Mit. Mig seer Du i alt Fald paa Valgstedet og maaskee før Giv nu ikke for mange Drikkepenge, naar Du rider bort; fordærv mig dem ikke her.

Dagene hengik nu rask med Valgagationer og Selskabelighed. Otto kunde stadig ikke begribe, hvorfor Justitsraad Paulsen var saa ivrig for ham og gjorde sig saa megen Uleilighed. Dette laa deels i, at Justitsraadens Natur ikke tilstedte ham at begynde paa en praktisk Sag uden at anvende al Magt paa at føre den igjennem, deels vilde han indlægge sig en Fortjeneste og træffe saadanne Forberedelser, at han selv snart kunde blive valgt til Landstinget, ikke fordi han selv havde megen Lyst til at være Lovgiver, men fordi hans Kone vilde til Kjøbenhavn nogle Maaneder af Aaret og indtage en Stilling. Otto valgte overfor det Uforklarlige at anvende sin sædvanlige Benævnelse: at hans Skjæbne tog sig af ham, og han lod den have saa meget Arbeide, som den vilde paatage sig.

Han tog en Dag ned til Tjørnelund for at aflægge et mere passende Besøg hos Mdm. Sandberg end forrige Gang og gjensee Marie Elisabeth og Birgitte. Han overraskede sig selv i at føle en glad, fredelig Længsel efter dem, uden bestemt at kunne sige, om det var Birgittes taknemmelige, trofaste Ansigt eller den unge, smukke Jomfru med Skibets Navn, som havde meest Deel i denne Længsel. Han huskede paa Scenen i Skoven, da han havde seet den lille Marie Elisabeth med Hindbærkrukken; dengang var han kommen fra Veilaa Vandmølle med urolige Tanker opløst af Naturglæde; hans Gjenkomst var nu en lignende, kun efter Begivenheder i langt større Stil, hvor Alt, hvad dengang laa sammenfoldet, havde udfoldet sig i store Dimensioner. Og i al den Tid havde hun ikke forandret sig; Barnet var blevet voksen Jomfru, men havde samme uskyldige Blik, og den blotte Tanke om dette Blik gjorde hans Sind barnligt, bragte alt det Udfoldede til at lukke sig sammen.

»Moder, det er ham!« Saadan havde Hilsen og Velkomst engang lydt, da han aabnede denne samme Dør.

Det er Hr. Krøyer! sagde Birgitte, der modtog ham i Forstuen og aabnede Døren paa vid Gab, som om den ikke kunde gjøre sig stor og bred nok.

Et Øiebliks Rødme forsvandt hastig paa Marie Elisabeths Ansigt. Hun sagde, at hendes Moder var i Haven, og indbød ham til at gaae med derud.

Der blev tægget, og Port og Gaard laae fulde af Langhalm, saa at Stedet syntes ham fremmed; men da de kom til Havelaagen, udrød han: O, den husker jeg godt! Der er endnu det lille Hul forneden, hvorigjennem Hønsene smuttede ind.

Ja, og der staaer endnu de Bogstaver, De begyndte at skjære.

Han saae glad paa hende, idet han udrød: Ja, og husker De

Men Marie Elisabeth kunde nu aldeles Intet huske mere; og da Otto mærkede hendes Hukommelses Uutilbøielighed, vovede han ikke at minde hende længe. Strax efter saae de Mdm. Sandberg sidde i et Lysthuus og strikke, øiensynlig i dybe Tanker. Hun modtog ham høflig, skjøndt han ikke var hende velkommen. Hun bad ham sidde ned hos sig og fortælle om Udlandet, og det gjorde han saa godt som mulig; men saa forunderlig var denne stille Kones Magt, at det forekom ham, hun kunde see igjennem ham og mærke, at han udelod det Vigtigste.

Marie Elisabeth var sendt op i et Ærinde, men kom strax efter tilbage og meldte, at Fru Bregning holdt udenfor tilligemed et Par unge Piger, hun havde i Besøg, og forespurgte, om de ikke vilde kjøre med op til Snakkebækken.

Det kan vi ikke, mit Barn, vi har jo selv Besøg, bed dem hellere tage tiltakke hos os i Eftermiddag, sagde Mdm. Sandberg, hemmelig fornøiet over, at Otto nu maatte tage Afsked.

Han gjorde det ogsaa strax; men da han kom udenfor, udrød Emilie: O, der have vi jo en Cavaleer, og det Hr. Krøyer! De maa tage med og see vort Bjerglandskab!

- Snakkebæks-Eggen var et »Bjerglandskab« i overordenlig formindsket Maalestok og nedadtil. Imellem to Rugmarker strakte sig en Fordybning, en halv Snees Alen i Brede, men en Fjerdingvei lang. Paa Bunden rislede et Vand, der om Foraaret summede og 292 »snakkede«; om Sommeren kunde man knap see Vandet, saa overgroet var det Hele af Tjørn og mangfoldige Buske og Planter. Paa den ene Side kunde man komme til en smal, græsbedækket Sti, der dybt nede fulgte Vandets Løb, og her fandt man sig virkelig som mellem Bjerge, idetmindste var Udsigten afskaaren til alle Sider, Stien gik snart op, snart ned, snoede sig mellem tæt Buskads, førte undertiden over store Stene, mellem hvilke Vandet randt hastig, foranledigede Hindringer og Besværligheder, som man leende overvandt. I Vandets Nærhed stode mangfoldige Blomster, andre kunde kun møisommelig naaes høiere oppe mellem Tjørnene. Emilie begyndte at samle til en Blomsterkost eller Krands. Der er Øieblikke, da det kan have noget dulgt Coquet ved sig, naar en Dame saaledes begynder at samle Blomster; hvor uskyldigt det er, beroer naturligviis paa hendes Stilling. Emilie plukkede paa en saadan Maade, at hun foranledigede Otto til at hjælpe sig, og skjøndt Mdm. Sandberg gjerne saae, at han ikke beskæftigede sig med Marie Elisabeth, var hun af en anden kvindelig Følelse imod, at han hjalp Emilie. Desuden undlod han heller ikke at byde Marie Elisabeth en og anden smuk Blomst, medens de to fremmede unge Damer hjalp Emilie. I de fleste andre Tilfælde vilde hendes stille, blide Gemyt ikke have været aabent for den Slags Indtryk; men Moderens Sind følte sig kaldet til Kamp og var modtageligt eller pirreligt. Hun opfattede uvilkaarlig sin Stilling, som om hun var i to Mænds Sted, i Bregnings og hendes afdøde Mands.

Hun søgte at drage ham til sig ved igjen at føre Samtalen paa Udlandet; men den blev til Brudstykker, fordi Otto hyppig skulde hente en ny Blomst frem af Tjørnene, og fordi man kun kunde gaae En for En paa den snævre Sti. Endelig standsede hun paa en lille Plads, hvor man netop kunde rummes, og hvor der var en lille Grønsværbænk.

Hun havde just sagt, at hun ikke kunde lide Paris, og den stakkels Kone meente det i Grunden ikke; dertil stod Byen fra hendes Ungdom altfor mægtig og herlig i hendes Sind. Men da han spurgte, hvorfor, haandhævede hun sin Mening efter bedste Evne, og da Beviset ikke ret vilde slaae til med historiske Mænd, anførte hun, at de franske Romaner vare slette.

293

Det vilde Otto i alt Venskab ikke lade gjælde i Almindelighed og nævnte med stor Roes Consuelo.

Af hvem er den Bog? spurgte Mdm. Sandberg.

Af Georges Sand.

O, det Fruentimmer!

Ja, det kan man nok sige; men hun har skrevet deilige Ting ved Siden af mislige Sager. De stærke Talenter ere som Bækken; de føre ikke blot reent Vand, men røre op i Mudderet.

Ja, men det maa ikke være lutter Mudder.

Dette var af den Slags Sætninger, som synde ved deres Overmaal af Sandhed, og Otto nøiedes med at svare: Ja, det er ganske sandt.

Mdm. Sandberg følte nogen Fortrydelighed over sig selv, fandt sig ikke velsindet og gjæstfri nok og havde dog Vanskelighed ved at komme bort fra den Retning, Samtalen havde taget.

Hun sagde: Hvad meente De med stærke Talenter? Jeg er jo kun en Landsbykone og skulde ikke tale med om saadant Noget. Men ere ikke de gudfrygtigste Mennesker ogsaa de stærkeste Talenter?

Ja, det maa jo komme an paa, om de Gudfrygtige have Talent. Sæt, at Evnen til Gudsfrygt var et særligt Talent?

Mdm. Sandberg kunde ikke af Ottos lette Tone ane, hvor dybt og angstfuldt han havde forsket i dette Anliggende, og antog ham for frivol. Hun svarede med Bestemthed: Gudsfrygt er Kilden til Alt!

Ogsaa til at blive Rigsdagsmand? spurgte Otto.

Hun taug med en Mine af Uvillie. Han vidste godt, hvorvidt hun havde Ret, og taug ogsaa.

Emilie havde sin Fornøielse af denne Samtale. Marie Elisabeth stod taus med nedslaget Blik.

Man vendte om, og efter tidligere Aftale kjørte man tilbage til Sandbergs for at drikke Thee. De kom igjennem en Landsby, hvor der paa Kirkegaarden var blevet opført et Gravcapel eller Mausoleum for en fornem Mand, og dette Capel var nøiagtig i samme Stiil som den øverste Deel af Kirken. Marie Elisabeth sagde til Emilie: Mig forekommer det altid, at Capellet der seer ud, som om den øverste Deel af Taarnet var hoppet ned.

Det gjør det virkelig ogsaa, svarede Emilie.

294

Mdm. Sandberg gjorde en Bemærkning om det Besynderlige i den Tanke, at det var bestemt til at staae til Dommedag.

En af de fremmede Damer sagde: Dommedag er vist altfor langt borte, til at det kan faae Lov at staae saa længe; det troer jeg!

Og jeg troer, sagde Otto, at den kommer aldrig i den Forstand. - Han meente, at den for Sjælene var tilstede hver Dag, men aldrig indtræder for Legemeerne. Men Mdm. Sandberg sagde skarpt: Derom kan ikke disputeres.

Nu vilde jeg ønske at kunne lægge en Laas for min Mund til Solnedgang, tænkte Otto; den lader til at ville bringe mig i Ufred idag.

De kom til Theebordet. Gemytternes Stemning havde nu engang faaet et bestemt Præg; man havde mærket Mdm. Sandbergs underlige Stemning og tilskrev den deels en hemmelig Uvillie over at have ham ene med saa mange Damer, deels et blot religiøst Ophav, og saa tænkte man paa Religion eller kom uvilkaarlig til at berøre den. Emilie kunde have givet Samtalen en lettere Vending, men vilde ikke; hun gjorde sig ikke selv Regnskab for, hvorfor hun gjerne saa Otto komme i Krigstilstand med Sandbergs. Otto kunde ogsaa have bragt Talen i andet Gled, men havde nu engang taget sig for at være forsigtig.

En af de Fremmede kom til at fortælle om et Dødsfald i hendes Familie, et spædt Barns, og før man ret lagde Mærke dertil, var man inde i at tale om smaa Børns Salighed. Et Spørgsmaal, der blev henvendt til Otto, afparerede han ved at tale om, hvad der er vort Eget, og hvad Verden giver os i sjælelig Henseende. Indirecte fremtraadte dog hans Mening; at vor egen Gjerning er vor Salighedssag. Mdm. Sandberg spurgte: Saa troer De da ikke, at smaa Børn kunne blive salige?

Nu kan jeg ligesaa godt springe som krybe i det, tænkte Otto og svarede: Nei. Jeg troer ikke paa det Vidunder, at Daaben skal give et nyfødt Barn Sjæl og Salighed. Saa var der ikke Mening i, at vi Andre skulle leve og kjæmpe.

Har et nyfødt Barn da ikke Sjæl?

Jo, Anlæg til Sjæl, svarede Otto og udviklede Læren om de tre Slags Sjæl og om Tilintetgjørelsen, der bestaaer i, at man ikke bliver udødelig, at man har dræbt sin Idealitet og overlevet sin Sjæl.

295

Mange vilde være tilfredse, hvis de slap saa godt, svarede Mdm. Sandberg. Og Maaden, hvorpaa hun

sagde det, vidnede om en saa dyb, urokkelig Tro, en saadan Hengivelse til det Uforklarlige, at Otto ved at mærke denne Aande af en ubetinget Troende, der stillede sig fremmed, næsten fornem til ham - bøiede sig sammen og tvivlede om, at han virkelig i sin Tanke var naaet til det Høieste. Umuligheden af, sikkert at dømme om hine Mysterier fremstillede sig samtidig for ham, og idet han tænkte paa, om Daaben virkelig skulde have en magisk Magt til at vække en Sjæl og uden dens egen Gjerning sende den ind i Saligheden, sagde han ved sig selv: Vi ere Alle Døbere; vi skulle jo Alle udstraale den magiske Magt, der frelser.

Har De saa faaet mange Vælgere? spurgte Emilie.

Mdm. Sandbergs hemmeligste og dybeste Hensigt med hendes Kamp mod Otto: at lade Marie Elisabeth mærke hans Mangel paa Religiositet og indtage hende imod ham, var aldeles forfeilet. Men i dette Øieblik, da Emilie begyndte at tale, saae Marie Elisabeth tilfældigviis paa hans Ansigt og opdagede det dybe, glade Velbehag, hvormed hans Øre opfangede Stemmens Lyd. Hun mindedes med pludselig Tydelighed Udtrykket i hans Ansigt, da han havde siddet i Baaden og lyttet til Skuespillerindens Stemme, og en stærk, hastig Følelse af noget Troløst hos ham fyldte hendes Hjerter og rev hende med et Ryk fra ham.

Tiende Capitel

Emilie havde med voxende Forbauselse gjenseet den Otto, hun i dobbelt Forstand havde leget med i sin tidligste Ungdom. Ham havde hun ikke tiltroet Noget, dels fordi hendes Fader var langt rigere end hans, dels fordi han ikke var gammel nok til hende, og tillige fordi hendes coquette Natur behøvede Nogen at øve sig paa for at blive stærk overfor den Ventede, den Store, den Ideale. Skjæbnen havde ført hende til Bregning, der istedenfor at hæve hende høit og virkeliggjøre hendes Drømme var og blev en simpel Landsbypræst og med en Hang, der forekom hende som Indolens, 296 kun sjelden attraaede Andet. Af Arven efter hendes Fader var der kun blevet Lidet, saa at hun, der var født i Rigdom og ved Opdragelsen havde faaet en vis aristokratisk Fornødenhed til at være hævet over det hverdagslige Liv, nu ofte maatte kjæmpe derimod, »tage Alting nøie«, men stadig fandt sig som Fremmed overfor denne Pligt.

Nu kom Otto og var - især overfor hendes lidt nedstemte Fordringer - selve det Drømte, det Begjærede, Idealet. Ung, kraftig og enten formuende eller med næsten ubegrændset Evne til at skabe Formue, hyldet og feteret, bestemt til en Hædersplads i Rigets Politik, dristig, livlig og poetisk begavet, stillede han Bregning saa dybt i Skygge, at hun, naar Otto var borte, kunde undres over, at hun endnu var i Præstegaarden. Hun var ikke vant til den Slags Kamp, hvori man lægger Mærke til sine Følelser, beregner, hvorhen de kunne føre, og i rette Tid paalægger dem Tvang. Hun tænkte ikke, men følte; hun vidste godt, hvad Verden forlangte, og hvad hun skulde skjule; men Et var at skjule, et Andet at slukke Ilden, og naar hun vilde raisonnere og gaae i Rette med sig selv, kom en afgjørende Følelse: Skjæbnen skyldte hende Noget, hun havde ikke havt den Lykke, hun syntes sig bestemt til.

Hvad vilde hun da? Det kunde hun ikke sige, eller det forskede hun ikke efter. Hun levede i det nærværende Øieblik, i Glæden over at see Otto, føle sig ved utallige Minder tiltrukken af En, der ikke behøvede og ikke begjærede hende, igjen fornemme Ungdommens Liv, opleve et nyt Foraar, længes, være mismodig og bange, dølgge alle sine Stemninger, gaae omkring i Hjemmet med en indsmuglet Verden, der hørte til udenfor.

Otto havde glemt Fortiden, hvis det kan kaldes at glemme at have Noget dybt begravet i sit Sind og have afbrudt Forbindelsen dermed. Man fortæller om Bomber, som ere kastede ind i en Stad uden at springe og ligge længe begravede i Gruus; da findes en saadan, og den Umistænksomme, der pusler dermed, kommer til at røre ved »Satsen« og frembringer Explosionen. Otto saae i Emilie kun Mindet om Barndommens lykkelige Tid, om Alt det, der var saa ubetydeligt og dog stod i et helligt Skjær. Ved at see hende og være hende nær blev han glad paa en ganske anden Maade end ved andre Mennesker; hun var ikke Fortidens Emilie, men heller ikke 297 Fru Bregning; hun var et Tegn; altid syntes hun ham paany at komme frem ud af Fortiden, at medbringe en Luftstrøm og en Duft, som forunderlig tiltalte ham. Ogsaa syntes det ham, at han imod hende kunde være fortrolig som imod ingen Anden; men naar de saa kom til at tale sammen, var det dog ikke egenlig hende; de bleve pludselig begge To saa voxne. Han huskede ikke, at hun havde gjort ham Fortræd; hans Forstand kunde sige ham det, men Hjertet kunde ikke mindes det. Ei heller huskede han paa, hvorledes hun engang havde villet lege Mand og Kone. Det var ham som en Hemmelighed, der tilfældig var bleven betroet ham om en lille Pige, som Fru Bregning ikke behøvede at kjendes ved.

Naar rejser De? spurgte hun, da han var kommen i Besog.

Om en halv Snees Dage, tænker jeg, strax efter Valget.

Det er jo ogsaa sandt! Folk sige, at De saa bliver sendt i et vigtigt Ærinde og langt bort.

Det er i alt Fald mere langt end vigtigt. Mulig fører det til, at jeg kommer til at see Sydamerika.

Herregud, hvad De dog oplever!

Ja, man gjør Bekjendtskab med den Kugle, man ruller paa, og kan, hvis man kommer tilhimmels, afgive Beretning.

Hvad Vei reiser De?

Jeg tænker, med Orlogsskibet til Vestindien og saa med en amerikansk Dampbaad videre.

Er De nu slet ikke angst for Valgdagen?

Nei for jeg er overtroisk.

De?! - Men hvordan mener De? Hvad er det for en Overtro?

Det skal jeg sige Dem. Jeg antager, at et Menneske skal fuldføre et vist Kredsløb. Nu forekommer det mig paafaldende, at jeg i min Barndom var i Huset etsteds, hvor man bestandig talte om de tropiske Egne og beskrev dem med overordenlig Kjærlighed. Der, troer jeg, lagdes den første Grund til min Længsel udad Og saa har jeg skullet møde Dem, ligesom for at faae taget Afsked med Alt, hvormed mit Liv begyndte.

Men, Gud bevare's, det er jo, ligesom De tænkte paa at døe.

Aa, nei, men paa et nyt Kredsløb. Man maa tage sin Skjæbne, som den er; havde jeg Valget, blev jeg maaskee helst her hjemme i en Kreds, der tiltalte mig.

298

Det mener De ikke!

Han mærkede, at hun ikke forstod ham, og smilede som for at give hende Ret i, at han virkelig havde talt i Spøg.

Emilie hørte nu engang til den Slags Kvinder, der finde meest Behag i, at man taler ironisk til dem og gjækkende stikker andre Følelser frem end dem, man har. Han lod hende blive i Troen, beholde den Helteskikkelse, hvori hun ønskede at see ham.

Da han red bort, sagde hun til sig selv: Jeg viser ham for megen Hylding. Men hvordan kan jeg Andet.

Hvor hendes Stemme er blød og behagelig og Blikket mildt, tænkte han, idet han fjernede sig.

Næsten en Uge hengik, Afgjørelsen nærmede sig. Otto skulde til et Prøvevalg i Byen og standsede undervejs i Præstegaarden.

Kan De nu give mig Lykke med? sagde han spøgende til Emilie. Det skulde helst være Ens Fødeby, hvori man traadte op; der kunde man selv udsøge sig de bedste Agitatorer. Derinde skulde være saadan en Mand som Dr. Siemsen kan De huske Dr. Siemsen?

Om jeg kan! »Saa ta'er vi en Skeefuld Vandgrød«, sagde hun, idet hun heldig efterlignede Siemsens Tone.

Og Green, kan De huske Green?

Uf, ja, det onskabsfulde Menneske! »I Kongens Navn arresterer jeg Jer, I Kjæltringer!« Aa, han var kostelig!

Kan Du huske Kan De huske det: Dengang vi vare oppe i Dueslaget?

Ja, og Christian Foss, der løb! Hvor han var angst! Accurat som en Hare løb han jeg troer virkelig, han lagde Ørene tilbage.

Hvor I er hørøstede og muntre, sagde Bregning, der korn hjem fra et Sygebesøg. Lad mig høre lidt med Aa, Emilie, send lidt Suppe hen til den gamle Niels Christopher, jeg troer ikke, der feiler ham Andet..... Naa, Krøyer, nu skal Slaget nok snart staae.

Ja, der er Prøvevalg inde i Byen idag, og jeg haaber, De følger med ind og hjælper mig lidt. De handler jo hos den fornemste Kjøbmand.

Jeg faaer vel, svarede Bregning; men hvor er Justitsraaden?

O, han er næsten ivrigere end jeg selv; han holder Møde i en Kro med endeel Forvaltere, Forpagtere, Godseiere og Præster. Han commanderer høire Fløi, som staaer imod Jægermester Schiøtt, der 299 er os slemt paa Nakken. Selv fører jeg Centrum. Vil De føre venstre Fløi, gode Pastor?

Nei, min Sandten, vil jeg ei! De skal af et godt Hjerte faae min Stemme; men slaaes med vil jeg ikke.

Ja, jeg kan trøste Dem med, at der er heller ingen venstre Fløi. Jeg vilde gjerne have nogle graae Kofter ligesom Kong Valdemar paa Grathehede; men Kofterne ville ikke.

Aa, det gaaer vel nok alligevel.

Ja, i alt Fald maa man opstemme Sangen:

Til Seir og Lykke blev Volmer født!

Er De ridende?

Nei, jeg er kjørende idag, saa jeg kan byde Dem Plads.

Det var rigtignok rart, for man vil jo gjerne spare sine Bæster.

- Der kom en lille Pige med et Brev til Præsten.

Er Du gaaende Stafet idag, Anne Kirstine?

Ja, vor Fa'er er paa Arbeide, svarede den tiaarige Pige, der var støvet, solbrændt og svedt.

See, hvor kjøen hun er! sagde Bregning paa Tydsk til Otto.

Det er hun virkelig, svarede Otto; en ægte dansk Profil, og hvilket reent Blik! Jeg er saa inde i Tanken om at skulle bort, at jeg ordenlig føler Hjemvee ved at see noget smukt Dansk Hør, lille Anne Kirstine, Du er vist tørstig, vil Du have Kirsebær?

Den Lille var saa undseelig, at hun hverken kunde svare Ja eller Nei. Anne Kirstine skal have Kirsebær, vedblev Otto, nu skal jeg gaae ud og plukke nogle til Dig.

Lidt efter kom han tilbage med et Par Haandfulde og gav den Lille dem.

Emilie sagde: Det er bedst, Anne Kirstine faaer lidt Mad først; kom Du med mig ud i Borgestuen.

Nu vil jeg lade spænde for, sage Otto, da de vare gaaede. Idet han gik ud gennem den lange Gang, der førte til Gaarden, blev han staaende et Øieblik foran en Glug til Borgestuen for endnu engang at see det smukke Barn.

Samtidig kom Emilie ind i Stuen og sagde til Barnet: Her har Du en heel Kurv Kirsebær, mit Barn, saa behøver Du ikke det Par 300 der. - Med disse Ord tog hun de Kirsebær, Otto havde plukket, og i samme Øieblik faldt hans Øine paa hendes Ansigt, og saa var det, som om hun nu havde antaget sin virkelige Skikkelse, den, hun havde som Barn, det forunderlige Udtryk, der fra hans tidligste Tid havde fyldt ham med ubestemte Forjættelser om Livets største Lyksalighed.

Efter en Stunds Forløb sad han paa Vognen ved Siden af Pastor Bregning; men hvorledes han var kommen derop, vidste han ikke. Det sang inden i ham: »Munken gaaer i Enge« og »Der stander et Kloster i Østerrig«. Alle Melodier brøde frem som Strømme om Foraaret, Alt var skjænket og givet ham: Hans Barndoms Poesi var bleven voxen og moden og virkelig, Skjæbnen havde betalt ham al dens Gjæld.

Saa stor var Lyksaligheden, saa reen og ideal stod den for ham, at han syntes, han kunde have fortalt den til sin Sidemand som Exempel paa sær og mærkværdig Menneskelykke; men, da han vendte sig om og saae paa Bregning, huskede han, at det var hendes Mand, og at han neppe ganske upartisk kunde bedømme en saadan Lykke.

Nu har vi kjørt en Miil, sagde Bregning.

En Miil!? svarede Otto.

De sad og udtænkte Deres Tale, kan jeg tænke, og saa gaaer Tiden. Jeg vilde ikke forstyrre Dem. Efter Deres Udseende antog jeg, at Talen blev meget god. Saa sad jeg og tænkte paa det Vers, De sang.

Sang jeg et Vers? Ja, jeg kom til at tænke Det kan løbe En saa underlig rundt »Munken gaaer i

Enge« kom mig paa Tungen.

Nei, det var ikke »Munken gaaer i Enge«, den Barnevise! Nei, det var: »Til Seir og Lykke blev Volmer født«. Jeg sad og tænkte paa de andre Vers, om, at »Lykken sig vende kan om til Nød«, og hvordan saadant et Verdens Barn som De, der vel aldrig har kjendt Sorg, vilde finde sig deri.

Ja, det maa De nok sige, gode Pastor. Der sidder De nu og ryger Deres Pibe og befinder Dem saa vel, medens saadant et Verdens Barn som jeg sidder med tør Mund.

Bregning vendte sig forundret om og sagde: Men hvad Pokker 301 kommer min Pibe den Sag ved? Ryger De ikke, saa er det vel, fordi De ikke har lært det!

Jo, jeg har lært det og lagt det af.

Saa var det vel, fordi De ikke kunde taale det?

Nei, det var for Ideens Skyld.

Hvad vil det sige? spurgte Bregning opmærksom. Men Otto havde allerede gaaet sin sjælelige Undseelse for nær og vilde ikke videre.

Nei, hør nu, sagde Bregning, De slipper ikke saadan fra mig. Er der virkelig Noget i Dem, saa De kjender til Selvfornægtelse, saa vil jeg kjende det og tage Hatten af for Dem Men De skal sandelig frem og sige, om De anser min Tobaksrygning for Synd mod Ideen.

Nei, ikke Deres; det kan gjerne være, at De ikke har opstillet Dem første Ideal.

Første Ideal? Der er ikke et andet eller tredie. Der er kun eet Ideal for alle Mennesker, kun een Herre, den Herre Christ.

Naa, ja, saa reent ud talt, jeg troer, at ethvert overflødig Maaltid og enhver overflødig Nydelse er Synd. De føre Sindet bort fra Dødstanken; man har ikke Lov og Ret til Andet end det, der behøves, for at Legemet kan bære og tjene Aanden. Alt Overflødig giver Legemet Overvægt, og saa fører det Ene til det Andet, til Letsind, Haardhed og Vellyst.

De tager feil! De tager feil! De kan see af Pauli Breve, at der ikke fordres Askese.

Nei, ikke af dem, der høre til anden og tredie Classe! Men Paulus selv, Manden af første Classe, paalagde sig den fuldstændige Tvang. Der har De netop første Ideal.

Bregning kunde i Hast ikke finde sig tilrette, da han saaledes selv var Gjenstand for Kritiken, og meente, at et jevnt, hyggeligt og godt Familieliv var Formaalet; man maatte paa honnet Maade tage Verden, som den er; naar det kneb, skulde man bede Gud om Forladelse og om mere Styrke, saa vilde Naaden ikke mangle.

Troer De, Pastor Bregning, at det Mægtige og Store i Verden er blevet fuldbragt gennem det hyggelige Familieliv? Men saa de, der ikke have kunnet danne Familie? Hvordan skulle de staae sig overfor mange Fristelser?

302

De maae see til at gjøre saa lidt Skade som mulig

Tag Dem iagt for, hvad De siger, gode Pastor! - Er ikke det, jeg nu siger, i Grunden det Samme, som laa i Deres Ord for rum Tid siden, da jeg saa ængstelig spurgte mig for (men De mærkede rigtignok ikke Angsten). De stillede da Lovens absolute Bud op. Nu kommer jeg med Consequenserne, nu er Deres egen Tilværelse med paa Spil, og nu gaaer De paa Accord!

Jeg gaaer ikke paa Accord. Jeg holder mig til den hellige Skrift. Har Christus ikke selv billiget lidt Luxus? Roste han ikke Maria, fordi hun havde kjøbt kostelig Salve og salvede ham dermed istedenfor at give Pengene til de Fattige?

Jo, svarede Otto; men dengang følte Alle, at noget Forfærdeligt nærmede sig Jesus, en tung, dyb Anelse laa over Gemytterne, alle menneskelige Ting tabte i Værdi og fik kun Værd, forsaavidt de forherligede hans sidste Timer paa Jorden. Og Maria havde jo desuden selv ingen Nydelse af Salven.

Medens Otto talte saaledes, tænkte han ved sig selv: Jeg kan dog ikke være en saadan Kjæltring og Hykler at tale paa denne Maade og imidlertid tænke med Længsel paa hans Hustru! Det gaaer ikke an. Jeg kan ikke see hende igjen, jeg vil ikke! Nei, paa Ære!

Imidlertid sagde Præsten: Ja, hvor Mange opfatte det saa poetisk som De?

Hvor Mange eller hvor Faa er jo ligegyldigt; den Sag afgjøres ikke ved Haandsoprækning. - O, Marie Elisabeth! sagde han paa samme Tid til sig selv jeg vil hellere tænke paa hende.

Men hvad kunde det nytte? Dybt i hans Natur var opsteget to Følelser, der mødte hinanden: den uovervindelige Forkjærlighed for det Ansigt, der i hans Barndom havde vakt hans Sjæl til Ømhed, Beundring, Smerte, Poesi, det henrykkende, blide, skjælmske Ansigt, som han endnu saae med Erindringen, og som ikke var udslettet i Virkeligheden - og den af hans Ungdomsliv udviklede Hang til det Frie eller Forbudne. Uden Emilie, uden det synlige Beviis paa hendes Kjærlighed kunde han have elsket Marie Elisabeth; nu formaaede han kun at betragte hende som en Søster, et elskeligt Barn; Kvinden var Emilie. Skulde der være Tale om at vælge, laa al Tyngde i Emilies Vægtskaal; men han kunde, naar han samlede sig selv til yderste Anstrængelse, forsage Begge. Men saa rakte hans 303 Sind sig ud med dyb Længsel og Trang til noget Heelt og Stort, der vilde sysselsætte ham og fordre en uforbeholden Hengivelse, eller til den strenge, eensomme Kamp fra afvigte Vinter hjemme i hans lille Værelse. Og saa traadte han samtidig frem i det tilsagte Møde for at tilkjempe sig Behagelighed, Gage og Reise eller for at love Andre Livsnydelse og Herredømme, tale i en Aands Tjeneste, der ikke var hans, love Opposition mod Foranstaltninger, hvis Nødvendighed han erkjendte, og smigre Følelser, som kun vare berettigede hos de ganske Naive, hos dem, der troede saa fast, at de vilde besegle Ord med Handling, ja med Døden.

Alligevel kom han temmelig vel derfra ved at tale i Almindelighed, som saa mange Andre, og hovedsagelig dvæle ved de Punkter, hvori ingen Uenighed kunde finde Sted. En Interpellation fra en Slagter om, hvorvidt det skulde tilstedes Landsbyslagtere at falbyde Kjød paa Axeltorvet og ruinere Kjøbstæderne, besvarede han med, at han vilde søge det Retfærdige.

Alt gik forresten stille og høitidelig til. Byfogden havde foreslaaet Præsten til Dirigent og holdt selv først en kort Indledningstale, derpaa en længere om Byens Tarv, som han lagde Valgcandidaten paa Hjerte, og som fandt meget Bifald.

Otto blev tilligemed Bregning indbudet tilaften hos Byfogden, hvor der var meget elegant og en oprømt Stemning.

Fødelandets gemytlige Blødhed, Livets sorgløse Velbehagelighed tog ham i sin Favns. Her vare hans Venner. De aabnede Verden for ham, ikke hiin store ideale, kjæpende, hvor Livet var sat paa Spil, eller hvor Dødens Alvor sluttede den daglige Udsigt, men den jevnt fredelige, kjønne, discuterende, nydende, hvor man accomoderede sig og gik Arm i Arm baglængs til Døden. Han følte paa den bløde Stol, hvor han sad, og fik Længsel efter at sætte Bo og føre et elegant Huus; han vilde være fornuftig og gifte sig, han vilde frie til Marie Elisabeth.

Hans Følelser svarede virkelig til Atmosfæren, hvori han befandt sig. De vare saa fornuftige, medens Marie Elisabeths Billed paany hævede sig tydeligt og smukt. Han holdt dog af hende; det Eneste, han ikke kunde give hende, var Hjertets Begeistring - det Eneste, som saa mange Kvinder savne i Ægteskabet, indtil de faae »alvorligere Sorger«. For første Gang i hans Liv kom ogsaa den Tanke, 304 at Marie Elisabeth maaskee havde Formue; de behøvede saa ikke at reise til Amerika for at søge Fremtiden, men kunde blive hjemme.

Netop som han, under den omgivende Samtale, havde ordnet dette med sig selv, sagde Byfogden: Nu, da De bliver vor Rigsdagsmand, maa De tage mere Deel i Districtets Glæder og Sorger end før og jevnlig komme herover. Vi faae snart et stort Knald, hvor vi da vil have den Fornøielse at møde Dem. Det er egenlig en Hemmelighed: Der er idag skrevet efter Kongebrev for unge Hr. Paulsen og Jomfru Sandberg paa Tjørnelund.

Ja, saa? sagde Otto, i den Tone, man ved Omgangslivet faaer Færdighed i at anslaae ganske uvilkaarlig.

Indvendig stod det ganske anderledes til. Menneskets Sind er jo saaledes, at noget Attraaet ofte kun faaer det sidste, poetiske Skjær ved Vanskeligheden, der spærrer Adgangen til det. Marie Elisabeth fik pludselig sit hele fulde Værd i hans Øine - i samme Øieblik, som hun var fuldstændig tabt. Fra alle Hyggelighedsforestillinger rev »Skjæbnen« ham ud med eet Ryk og viste ham Oceanet. Men den gjorde det paa en fjendsk Maade, syntes ham, og i hans Sind kom en bitter, vild Lyst til Rebellion mod al denne Førelse, hvori han nu ikke kunde see Retfærdighed.

Man udbragte Toaster; han drak den ene Skaal efter den anden og udbragte selv et Par, først en lunefuld, for Forsoning mellem Kjøbstadslagter og Landsbyslagter, Enighed mellem By og Land, saa efter Skyldighed for Huusfruen som Repræsentant for Hjemmets Fred og Poesi, for Alt det, Mændene kjæmpe om.

Der blev bragt Cigarer, og Bregning sagde til ham: Nu skal De, sandt for Herren, ryge med og ikke ville være bedre end os Andre.

Otto modtog Cigaren, idet han svarede: Aa, ja, har en vis Mand taget Hesten, kan han tage Grimen med.

De er dog let at forføre, sagde Bregning overrasket over at have mødt saa lidt Modstand eller blot Skin deraf.

Troer De? Ja, jeg er næsten kommen til samme Tro.

Der er dog endnu nogen Troeseenhed i Verden! raabte Bregning høit leende; han var kommen i det meest oprømte Lune.

Da Otto om Natten havde kjørt Bregning hjem og satte ham af 305 udenfor Præstegaarden, sagde Bregning: Kommer De over til os imorgen Eftermiddag?

Nei, ellers Tak, Hr. Pastor. Nu faaer jeg vist ikke aflagt flere Besøg.

Hvad er det for Passiar! Hvad har De at bestille?

Otto nævnte Adskilligt og tilføiede, at han havde lovet Birgitte at see ind og sige Farvel næste Eftermiddag, og saa vilde han med det Samme tage Afsked med Sandbergs.

Aa, det kan De jo gjøre paa Hjemveien fra os! Jeg vil lade Dem vide, at Kammerraad Ravn idag meldte mig sin Kones Besøg, og at jeg sagde, hun vilde træffe Dem. De maa ikke støde en Vælgerinde!

Aa, ja, naar det er en Forretnings sag.

Ja, nei, det skal Pinedød ogsaa være Dem en Fornøielsessag, nu bandede jeg og Pastor Bregning, hvad vi ellers ikke pleie van.

Ellevte Capitel

Mit Æresord ligger brudt paa Tærskelen, sagde Otto ved sig selv, da han næste Eftermiddag var stegen af Hesten og gik ind i Præstegaarden.

Men det Væsen indeni ham, der sagde det, sad blot sørgmodig reflecterende og iagttagende i Sjælens Baggrund eller ligesom over hans Hoved, medens den anden Deel af hans Tilværelse gik frem efter den givne Tilskyndelse, endmere sikker efter en stor Frokost, som havde været given hos Justitsraaden, og hvor Vinen havde flydt i rigt Maal. Da han kom ind og saa Damerne fra Omegnen, mellem hvem Emilie gik med sin hemmelige, kun ham bekjendte Elskov, yndefuld fremfor de Andre som et Væsen fra Poesiens Hjem, blev han den livlige og høflige unge Mand, man ventede at see, medens hans Indre gjemte Henrykkelse og Bæven.

Bregning var for Øieblikket kaldt bort. Man tog Plads i Haven, under et stort Æbletræ, hvis vidtstrakte Grene hang ned, tyngede med halvmodne Æbler. Damerne strikkede og samtalede, men efter 306 kort Tids Forløb ikke meget levende. Luften var opfyldt af tunge electricke Skyer, Aftenen var lummer; en Præstekone klagede over nervøs Hovedpine; Kammerraadinde Ravn sagde, at hun havde aldrig Hovedpine, men Veiret laa paa hende, som om der skulde skee en Ulykke.

Et tidlig modnet Æble var faldet ned; Otto tog det og ridsede i det med en Kniv. - Rister De Runer? spurgte Emilie spørgende.

Ja, svarede han, nu skal De see; jeg skjærer to Børn, en Pige og en Dreng under et Æbletræ.

Ak, Gud, der falder han, saa lang han er! raabte en af Damerne, en Præstekone, hvis Børn legede i Haven.

Hvo der holder meest af mig, faaer det største Stykke! sagde Otto med dæmpet Stemme og trillede Æblet over til Emilie.

Hun blev bleg og vaklede paa Stolen, og i næste Øieblik fløi en brændende Rødme over Ansigt og Hals; men strax efter var der ikke Spor af Sindsbevægelse i hendes Ansigt. - Stødte Du Dig? sagde hun til Drengen; kom Du hen til mig! Hun lagde Barnets Hoved i sit Skjød og kjærtegnede det.

Luften blev alt mere tung og ligesom svagt blandet med Svovllugt. Midt i det Lumre kom undertiden et koldt Vindpust. Det er nok bedst, vi komme hjem, sagde en af Damerne. En Anden bemærkede: Maanen

staaer tidlig op iaften, saa bliver det ikke til Noget. - Otto følte i sit Sind den vulcanske, fortærende Bund, hvorpaa han stod, og medens hans Tindinger bankede, kom engang imellem et koldt Glimt, som et Febergys. Men han var ikke istand til at finde et fast Punkt udenfor sig selv, i Emilies Selvbeherskelse var noget Dulgt, der gjorde ham svimmel.

Da Theebordet var dækket, kom Bregning og sagde: Jeg maa bede om Undskyldning for, at jeg snart tager bort. Gamle Ole Larsen ligger paa sit Yderste; der er sendt Bud, at jeg maa komme og berette ham. Vil Du pakke min Kjole ind, Emilie?

Bliver der nu endelig løst op for ham? sagde en Dame.

Fru Ravn sagde: Det er jo i Annexsognet. De har en slem Vei at kjøre, Pastor Bregning, og det bliver en styg Nat.

Ja, svarede Bregning, jeg kommer vel ikke hjem før Morgenstunden. Det bliver en slem Nat. Jeg har altid gruet for at skulle berette 307 gamle Ole Larsen; jeg veed ikke selv hvorfor; men de have altid talt ilde om ham i Sognet.

Aa, jeg troer, han var ikke Andet end et fordrucket, ondskabsfuldt Sviin, sagde Fru Ravn. Og der er jo ingen Børn, saa Skaden er ikke stor.

Det kan nok være, svarede Bregning. Man tager sig sommetider Ting mere nær, end de fortjene. Ved høilys Dag vilde det maaskee være anderledes for mig end i denne Aften.

Damerne gjorde sig færdige til at tage hjem, Vognene kjørte for Døren.

Otto stod et Øieblik alene ved Siden af Emilie i Dagligstuen nær et aabent Vindue. Hendes Blik gled over hans Ansigt uden at standse. Han sagde: Luk ikke dette Vindue, Emilie! - Da han havde sagt dette, følte han, at en Atmosfære af Ild omgav dem Begge.

Han fulgte Vognene, indtil Veiene skiltes, saa red han endnu et Stykke frem, bøiede til Siden og kom ad en stor Omvei til Præstegaardens Mark, bandt her Hesten ved et Led og gik igjennem Haven.

Den opgaaende Maane var skjult af Skyer, men havde alt begyndt at udøve sin Magt og lammet Tordenveiret. Før Otto steg af Hesten, havde han seet Stjerner skinne lige over sit Hoved; da han gik gjennem Haven, vare igjen mørke Skyer drevne for. Nu lukke de Skodderne for mig deroppe, sagde han uden tillige at fordybe sig i sine egne Ords Betydning.

Hvis hun nu venter mig? Nei, jeg *kan* ikke, og jeg *vil* ikke

vende om! Der er blevet saa plumret i mig, der er kommet et

saadant Oprør af alle urolige Kræfter, at jeg i alt Fald ikke faaer Magt over mig selv uden at synde mod Idealet og saa fortryde. Man kan dog ikke komme videre, før man er bleven en gammel Mand Jeg kan ikke, det er stærkere end jeg. Hende gaaer det

maaskee ligedan, og saa er det jo godt, at jeg forlader Danmark for lang Tid, maaskee for bestandig.

Vinduet stod aabent. Men han kunde ikke see Nogen i Stuen, og hvis Emilie ikke selv kom til Vinduet, vilde han ikke gaae nærmere. Denne sidste Dæmning kastede han endnu op for sig selv, eller denne sidste Undskyldning begjærede han. Han mindedes uvilkaarlig Versene af Kjæmpevisen:

308

Fru Ingeborgs Ja og Villie
Var ligesaa god som min,

og ved dette Minde kunde han gaaet fremad, selv gjennem Ildsluer, syntes ham, hvis hendes Villie var tilstede.

Et Øieblik efter, medens han stod saaledes bag et af de store Træer i Alleen tæt udenfor Vinduet, kom Emilie tilsyne. Hun udstrakte Haanden som for at lukke Vinduet; men Haanden faldt slap ned, og hun sank hen paa en Stol og lagde Hovedet mod Vindueskarmen. I dette Øieblik vilde han træde frem; da foer Emilie pludselig op og lyttede, men indad mod Huset, og strax efter brød en Lysstrøm ind i Stuen: Bregning kom med Lys.

Emilie sank sammen, og Otto troede, at hun besvimeede; men hurtig som Tanken reiste hun sig igjen, ilede henimod sin Mand, kastede sig ned for ham og raabte: Gud være Lov, at Du kom!

Min kjære Pige, fat Dig, sagde Præsten, satte Lyset fra sig og løftede hende op.

Lad mig ligge! raabte hun; jeg har været ond! Der har været onde Tanker hos mig! Men jeg vil sige Dig Alt.

Ord kunne gjøre meget ondt, svarede Bregning; Du skal Intet sige mig, hvis det Onde kun har været i Dine Tanker.

Hvor Du er god og stor! sagde Emilie og reiste sig. Men Du har Ret; jeg vil Intet sige Dig uden det, at jeg fremtidig vil være Dig en sand christelig Ægtefælle. Saa sandt hjælpe mig Gud!

Amen! sagde Bregning, og Ægtefolkene omfavnede hinanden med et Udtryk af reneste Tillid og Hengivenhed.

Ole Larsen er død, sagde Bregning lidt efter. Den underlige Praas Haandrup eller Sem, der saa tidt kommer her i Sognet og vil fuske mig i Haandværket, havde været hos ham og mødte mig paa Hjemveien. Det arme Skind, han var gaaende for min Skyld; saa laante jeg ham Vognen for at komme tilbage Hvor det er skummelt ude! Jeg vil lukke Vinduet, min Pige; Du har ikke godt af Natteluften.

Med disse Ord lukkede Bregning Vinduet.

Otto gik ud af Haven og følte, hvorledes en aldrig før kjendt Feighed ved hvert af de sagte Fjed listede sig paa ham.

Han havde ingen Tanker mere; han gik dump og fløv henad 309 Marken i Læ af Gjærdet. - Jeg kan Intet sige mig selv jeg veed Alt, sagde han i tung Fortvivlelse.

Endelig huskede han paa Hesten. Da han nærmede sig den, snøftede den fornøiet ad ham, strakte Snuden imod ham og greb kjærtegnende fat i ham med Spidsen af Læberne.

Stakkels Bæst, Du veed ikke, hvem Du kjærtegner, sagde han og steg op. Hesten gik, som den vilde, og efter en Stund, der forekom ham baade uendelig lang og uendelig indholdsløs, saae han i den matte Dæmring, at han kom forbi Sandbergs Sted. Madam Sandbergs og Marie Elisabeths Ansigter stode for hans Erindring, men fjerne, i en anden Verden, hvortil han ikke længer hørte. - Det var mig, som meente, at vi Alle skulde udstraale det Magiske, der frelser! Hvis Bregning var kommen fem Minutter senere - Gud forbarme sig! Det var den sidste Tjeneste, min Skjæbne kunde vise mig. Skodderne ere lukkede. Naaden er slukt Ere I tilstede, I gode Aander - hører Du mig, saa beder jeg om Naade, hvad det saa skal koste, uden Betingelser! Men mig kan vel Intet hjælpe. Bregnings uskyldige Haand lukkede mig ude i det Skumle. Jeg kan ikke stole paa mig selv. Nu vælg de mig, og saa bliver jeg en Pjalt; saa reiser jeg og bliver en Pjalt. Kunde jeg endda tale til Nogen - o, Fra Jacobeo!

Hesten standsede udenfor Justitsraadens Port. Han vilde stige af for at gaae gjennem en Laage og i al Stilhed lukke Porten op indvendigfra og komme ubemærket hjem; men i dette Øieblik kom den unge Paulsen tilsyne i et Vindue. Han var afklædt, havde et Gevær i Haanden og sagde med huul Stemme: Skuddet bliver usikkert! Staa! Nu skyder jeg!

Otto huskede paa, at Paulsen havde Ord for undertiden at gaae isøvne; men han havde tabt sit Mod og var ikke vis paa, om Paulsen ikke maaskee var vaagen og havde passet paa ham eller kunde vaagne og virkelig skyde, hvis Porten gik, og derved bringe hans Nattetour for Dagen. Uvilkaarlig trak han Hesten bort om et Hjørne, steg igjen op og red Fod for Fod, i Haab om, at Paulsen imidlertid skulde gaae fra Vinduet, eller uden at haabe eller tænke noget Bestemt. Han kom op paa Banken i nogen Afstand fra Sandbergs Gaard og blev holdende der, lyttende eller grundende.

Med Et saae han en gul Tunge slikke op ad Sandbergs Tag. Det, 310 der egenlig beskjæftigede ham, var af saa overveiende og intensiv sjælelig Natur, at han ikke ret havde Sands for Virkeligheden og blot ansaae denne gule Tunge for et fra Naturen udgaaende Symbol, han havde tabt Evnen til at forstaae. Da det brændte i Paris, havde han endnu havt Magt til deri at see et stort og forfærdeligt Tegn og begribe dets Betydning; nu var han for meget kuet til aand- og sjælfult at ville følge Verdens ledende Kræfter og ane deres hemmelige Sammenhold baade i moralske og physiske Fremtoninger. Men Tungen bredte sig hastig ud, andre, røde Tunger piblede ud og forenede sig med den; det bævede og dandsede og slog derpaa høit op i en stor Flamme - der var Ildebrand. Han begreb det og vaagnede, fik hele sin Energi igjen, jog Sporerne i Hestens Sider og kom i et Par Minutter til Gaarden.

Der er i Maaden, hvorpaa Ilden tager fat og udbreder sig, undertiden Noget, som kunde lede til Troen paa en overnaturlig, dæmonisk Indflydelse, skjøndt Alt gaaer saa naturlig til. Hvor vanskeligt kan det ikke sommetider være for Børn at faae en Troldkjærling til at fænge eller for Jægeren at faae et Skud til at gaae af, og til andre Tider er den ubetydeligste Bevægelse nok til det usalige Vaadeskud eller en forglemt, halvt udslukket Glød, et faldende Fnug tilstrækkeligt til at antænde den største Ild. Birgitte havde ventet Otto ifølge hans Løfte og, hvor mange end Klokken blev, holdt kogende Vand og nogle Kager, hun havde bagt, tilrede for ham. Tilsidst vilde hun overvældet af Søvnighed gaae tilsengs, og enten trillede en Glød ned paa

urette Sted, eller fra det flagrende Lys faldt en Tande, en Trækvind førte Fnuget hen etsteds, hvor det fandt sin Leilighed, medens hun gik til sit Kammer og faldt i Søvn. Naar saa Ilden faaer listet sig op til et Straatag, er den som en Samling af Aander, der for at bedøve deres Offer istemme en sagte, dulmende Sang. En eensformig, søvndyssende Hvisken sniger sig om Huset, Ildens Knittren gaaer paa Kattepoter, dandser foran de Sovendes Senge, puster varm Aande over dem, saa at de ikke troe deres Øren, naar Sparre- og Bjælkeværk begynder at knage, men trække Dynen høiere op over Hovedet for uforstyrret at drømme om den sagte Dands.

Op Folk! Brand! skreg Otto og stødte Ruderne ind til Karlekammeret, der var ham nærmest. En kom farende ud og lukkede Porten op; da greb Ilden alt fat i Langhalmen, der laa i store Knipper 311 udenfor Vinduerne. Man hørte Skrig fra Pigerne, og Kjøkkendøren blev aabnet. Kvæget brølede i Stalden, Hestene vilde ikke ud af Frygt for Lysningen, Karlene sloges med dem. Hvor er Madamen og Jomfruen? skreg Birgitte, der halv nøgen havde frelst sig. Taget styrtede over Kjøkkenet, og ved dette Syn hævede Pigerne et Rædselskrig; thi nu syntes Madamens og Jomfruens Sovekammer omspændt af Luerne, og der var ingen Tvivl om, at de endnu vare derinde.

Birgitte, hvor er deres Sovekammer? spurgte Otto, idet han tog hende haardt i Armen og tvang hende til at tænke rolig et Øieblik.

Der! sagde hun og pegede paa et Sted, hvor Luerne nu sprængte Ruderne, og hvor Døren var spærret af brændende Tæggehalm. Der! Det er lige overfor Dagligstuen! Herren forbarme sig!

Otto saae i nogle Alens Afstand derfra et Vindue staae aabent. - Velan, sagde han til sig selv, der er det Vinduejag skal ind ad inat.

Han ilede frem mod det Forfærdende, hjulpen af den uvilkaarlige, mandige Drift, man maa have i sin Natur, og af Hengivenhed for de To, der vare stedte i Dødsfare; men for en stor Deel var det hans bevidste Villies og Tankes Gjerning, det var en Afregning, han havde for sit eget Vedkommende, og samtidig med, at det Hele var fuld Virkelighed, blev det tillige et Symbol, med Uvillie mod sig selv drev han sig frem til igjen at faae Himlens Skodder aabnede, hvad det end skulde koste. I dette Øieblik, da Sjælen opbød sine dybeste og hemmeligste Kræfter, saae han midt i Røgen og Lueskinnet sin Faders Ansigt, saadan som det blegt havde seet paa ham sidste Gang, og det lignede trods dets blege, strenge Alvor Barnebilledet, han engang i svær Kamp havde fornummet indvendig. Og medens det saa stærkt bevægede sig i ham, mumlede han under sin hastige Gang eensformig: Men fri os fra det Onde! Men fri os fra det Onde!

Da han kom ind i Sovekamret, laa Mdm. Sandberg i Sengen med vidtopspilede Øine og fægtede med Armene i Luften, men ude af Stand til at reise sig, og Marie Elisabeth stod ved Sengen med en Hovedpude i den ene Haand og gjorde med den anden fortvivlede Anstrengelser for at reise Moderen. Ved at see Otto udstødte Marie Elisabeth et Glædesskrig; men i samme Øieblik slog, foranlediget ved Lufttrækket, en Røgsøile ned om Moderen og kastede Datteren 312 blendet og halvkvalt tilside. Otto tog Mdm. Sandberg i sine Arme, idet han sagde til Marie Elisabeth: Grib mit Frakkeskjød! Kan De? - Ja, ja! - Saa afsted! - Loftet brændte og knagede. En Sparre faldt ned, og den brændende Spids ramte Otto i Siden; det syntes ham, at det var hans Fader, der rørte ham, halvt i Vrede, halvt med forunderlig Kjærlighed. Faa Secunder efter vare de ved Vinduet, endnu et Par Secunder, og de vare frelst, medens Taget sank sammen bagved dem, og medens Menneskene udbrøde i et voldsomt Jubelskrig.

Brandklokkerne lød i Egnen, og der samlede sig Folk. En Sprøite indfandt sig, og hjulpen af Vestenvinden fik man Haab om at redde Lo og Lade, medens det Øvrige nedbrændte med stor Hast. Bregning kom og tilbød Mdm. Sandberg og Datter Huusly og gjorde Anstalter til strax at faae dem hjem. Til Otto sagde han: Det er dog en sand Herrens Tilskikkelse, at De skulde komme fra Kjøbenhavn hertil for at redde disse Mennesker. - Saa De er ude om Natten at redde Mennesker paa min stakkels Brune! raabte Justitsraaden, der nu var kommen tilstede tilligemed sin Søn. Men godt gjort var det! vedblev han og gav Otto et varmt Haandtryk. Et Øieblik var hele Gruppen samlet om de to Damer, der nu skulde til at kjøre, men ikke kunde blive færdige med at række Otto Haanden. Paulsen omfavnede ham fra Siden uden at sige et Ord. Da de vare kjørte, sagde Justitsraaden: Præsten meler altid sin Kage og faaer det Bedste. Han tilføiede høit raabende: Alle dem her, der ikke har Huusly, byder jeg hjem til mig!

Hans Stemme lød trøstende over den mørkt glødende Tomte og blev besvaret med Tak fra Karle og Piger.

Da Otto vaagnede den næste Morgen, blev han, hvis ellers Mindelse var nødvendig, erindret om Nattens Begivenheder af Brandvabler paa Hænderne, svedet Haar og en stikkende Smerte i Siden. Fornemmelsen i Siden gjenkaldte med yderste Bestemthed hans Faders Billede og førte ham heelt tilbage i den store Sindsstemning, da Alt var sat paa Spil, og i det store Uveir, der var gaaet igjennem hans Sjæl. Som i Skoven efter Lynild, Storm og Pladskregn 313 Grene hænge knækkede og Alt staaer tungt og bøiet, men dog forfrisket, saadan var hans Sind. Han havde ikke troet at kunne opleve noget Nyt i sjælelig Henseende, og dog var der kommet en ny Følelse: Ydmyghed, ikke den Slags Ydmyghed, hvormed han havde kaldt sig selv

en Pjalt, men en Tilstand, hvori han var ømslaaet, forfærdet og ekstatisk greben af Tilværelsens forunderlige Blanding af Strenghed og Gunst, og hvori alle Sjælekræfter stode harmonisk til hinanden i at anerkjende Livet, ikke som et Krav, men som en Gjæld. Han øinede med Tydelighed en dyb, mægtig Lyksalighed i at leve for denne Gjælds Betaling, for Livets uafbrudte Alvor, uden Hensyn til dets Storhed eller Lidenhed, i sand, activ Tjeneste, og i at tage den strax, ikke vente, til den kom efter hans Behag, men indrette sig og sit Behag efter den.

Som en stor Guds Gave tænkte han paa Peter Krøll og hans Fabrik og begav sig derover.

Peter modtog ham muntert med den Forsikkring, at han troede nok, at nogle af Arbejderne vilde stemme paa ham.

Men nu har jeg en ganske anden Ting at bede Dig om, Peter; vil Du lade mig faae et Værelse i Huset ved Aaen og antage mig til Lærer her paa Fabriken?

Dig, Otto? Det er da ikke Dit Alvor!

Jo; jeg har kun den Frygt, at Du nu skal afslaae mig det af misforstaaet Venskab. Jeg beder derom som en stor Gunst. Du maa ikke troe, at jeg vil gjøre Fordringer og genere Dig.

Det er ikke det, sagde Peter, men kunde dog øiensynlig ikke finde sig i den Tanke at faae Otto i sin Tjeneste.

Da Otto bemærkede det, sagde han: Peter Krøll, for første og sidste Gang minder jeg Dig om Uri. Skylder Du mig Erkjendtlighed, saa betal den, jeg beder Dig derom; hvis ikke, maa jeg gaae andenstedshen og søge Tjeneste.

Tro dog bare ikke ondt om mig! Jeg vil Alt, hvad Du vil. Men hvad vil Folkene sige?

Lad mig blot komme til at tale med dem og fortælle dem, at jeg vil boe og bygge hos dem og leve med dem. Og lad dem saa prøve mig.

De vil troe, at Du gjør det for at faae deres Stemmer.

Men jeg vil ikke være Rigsdagsmand.

314

Ikke? spurgte Peter. Vil de Andre ikke have Dig?

Nei, der er dem, som ikke vil have det.

Ja, men Du skal ikke lade Dig gaae paa! raabte Peter, og Blodet steg ham op i Kinder og Pande. Nu vil jeg ride Landet rundt for Dig! Og saa vil jeg sætte hele Fabriken til derpaa, om det skal være! Lad mig nu see, hvem af Folkene her der vil mukke! Lad mig høre et Kny! Saa kan Hr. de Castro bagefter jage mig herfra, om han vil.

Peter, Peter! Her havde jeg tænkt at faae den mindste Kamp, og her faaer jeg den stor nok. Gjør dog blot, som jeg beder Dig.

Det er sandt; Du vil have det. Men jeg kan ikke begribe det. - Ja, men jeg skal nok rydde et Stykke Skov, og til Foraaret skal Du faae en Have paa en halv Tønde Land.

Otto smilede. Er jeg saa antaget nu? spurgte han.

Ja, svarede Peter, endnu nølende. Men da han følte Ottos Haandtryk, udbrød han: Det er dog en stor Lykke, hvis det er Din rigtige Mening, Otto! - Naar vil Du komme?

Jeg er kommen. Her er mit Hjem.

Saa maa jeg da sige: Velkommen! Og til Lykke!

Det blev næsten endnu vanskeligere at forsone Justitsraad Paulsen med den Tanke, at han havde gjort sig saa megen Møie forgjæves, »gjort sig til Nar«. Vanskeligheden var især, i en Hast at faae en anden Rigsdagsmand, indtil det faldt ham ind, at han selv kunde stille sig, hvilket han ogsaa gjorde.

Havde det paa Herregaarden og andre Steder noget Uforklarligt, at Otto saaledes forsvandt, saa vakte det endnu mere Forbauselse paa Fabriken og i dens Omegn, da man erfarede, at han frivillig havde trukket sig tilbage til den. I nogen Tid bevarede man en vis Sky overfor dette Usædvanlige, der næsten syntes at fjerne sig fra den sunde Menneskeforstand; men desto større og dybere blev lidt efter lidt Anerkjendelsen hos

dem, han daglig færdes med, og som ikke fuldstændig begreb, men troede paa, optog, hvad der udstraalede fra ham. Han blev hjulpen i sit Kald af Smerten i Siden; den var ham en Paaminder. Sjælen stirrede ind i den Verden, der ligger bag den virkelige. Hans indre Øie saae, naar han var sammen 315 med Mennesker, en Baggrund, hvor Faderens blege Ansigt var tilstede mellem andre, ubekjendte, og hans Øre havde faaet Evne til, naar Mennesker talte, at høre det Udødelige af deres Sjæls Liv og beholde dette som det Egenlige. Med denne dybe, vemodige Sands kunde han høre Sjælen, det Gode, Udødelige, endog naar det ligesom laa begravet i Gruus; Gruset er altid forholdsviis let at rydde tilside, naar man veed, at Nogen, Ens Slægtning eller Ven, lever dernede. Undertiden opkom i hans Sind en forunderlig, ham hidtil ubekjendt Ironi. Den sædvanlige Ironi - som Schiøtt engang havde lært ham - bestaaer i, at man mærker det Daarlige paa Bunden trods alle kjønne Ord; han saae nu det Modsatte: Det Gode, forundret over enhver Haandsrækning, kjende sig selv som den egenlige Natur og kjæmpe sig op, medens ofte Ordet endnu var præget af det Ondes Vane. Med dyb Lystighed kunde han opfatte Livet som en besynderlig Komædie, hvor Verden er god, men handler ondt og taler værre, og hvor Alt det, der adspiltet er ondt, tilsammen er godt.

Efterhaanden blev Smerten i Siden til mere end en Paaminder, til en tung og besværlig Kamp, og endelig raadspurgte han en Læge. Han saae paa Lægens Ansigt, at der var Fare, og bad ham sige sin Mening tydelig og bestemt.

De kan jo komme Dem, sagde Lægen.

Otto begreb, at det var Døden, og hans hele Væsen bævede ved at staae overfor Fjenden, der er alt Liv uforstaaelig og dog skal gjøre sig forstaaelig for det. Og at skulle bort nu, da han havde begyndt at være lykkelig, at prøve Freden, at elske uegennyttig og føle sig elsket! Men i næste Øieblik, efter nogen Anstrengelse, saae han igjen Baggrunden; han vidste nu blot, at han var nær den smertefulde Bro, som førte derover. Samlende i Erindringen sit Livs store Øieblikke for at møde det største, sagde han til sig selv: Derfor ere vi Adelsmænd; vi maae betale.

Han spurgte: Hvorlænge har jeg tilbage, Doctor? Og vil jeg beholde Bevidstheden til det Sidste?

Til det andet Spørgsmaal kan jeg svare Ja. Til det første: Det kan vare kortere eller længere; men hvad De har at ordne i denne Verden, vil det være raadeligt at besørge inden en Maaned.

Altsaa en Maanedes Tjeneste! mumlede Otto.

316

Han havde en Samtale med Paulsen og Marie Elisabeth, og - som de senere sagde - han kunde gjøre med dem, hvad han vilde, naar han blot saae paa dem. Til det, han begjærede, vare de alt villige i Forveien; han testamenterede dem sit Kald, og Paulsen flyttede strax over til ham.

Saa havde han den Glæde at forlove Birgitte med Peter Krøll.

Hans Moder kom, og han fortalte hende saa godt som mulig sit hele Liv, betroede hende ogsaa, hvorledes hun havde frastødt ham, hvor kold han havde været i sit Sind, og hvor urimelig, at han f. Ex. ikke havde kunnet tilgive hende, at hun brugte Snuustobak. Nu, sagde han, er det mig netop en Glæde; thi det er mig, der skal fornøje mig over, hvad der kan være Dig behageligt.

Fra det Øieblik paalagde hun sig selv Tvang. Den gamle Kone gjorde alt Muligt for at tage sig ud for sin Søn. Med den forunderlige Evne, som Moderkjærligheden besidder, trængte hun ind i hans Sind, løftede sig op til ham og begyndte ligesom at skabe sig selv paany med stor, smertefuld Opgivelse af megen indgroet Hang.

Som hun engang, medens han sov, sad over ham, med Ansigtet forherliget af Smerte og Kjærlighed, vaagnede han op og stirrede overrasket paa hende. Hvad er der, Otto? spurgte hun ganske angst.

O, Moder, Du er saa deilig! Du er saadan en Matrone, som jeg længselsfuldt søgte, Gracchernes Moder. Men Din Søn er ikke bleven nogen Gracchus, lille Moder!

Hun fik Taarer i Øinene over hans Skjemt, og da hun saae, at han vilde op, sagde hun: Vil Du nu ikke hellere holde Dig rolig? Dø blot ikke fra mig!

Han sagde ved sig selv: Ak, hun forstaaer ikke, at jeg maaskee kunde havt denne Lyksalighed for billig Priis - at jeg kun med Døden for Øie har kunnet faae Sjæl til at døe og leve efter Døden.

Hun vedblev: Bliv nu liggende, Otto; anstreng Dig ikke idag.

Lille Moder, Du veed ikke af, at jeg kun ved Anstrengelse faaer Magt til at leve.

Ja, saa er det en anden Sag, sagde hun beroliget.

Endelig kom Tiden, da Legemet ikke længer formaaede at adlyde; han havde blot faa Dage tilbage.
317

Marie Elisabeth og Moderen vare hos ham og vege sjelden fra hans Leie; ogsaa Emilie kom over.

Kan Du huske, sagde han den sidste Dag til Emilie, hvordan vi gik ned til Stranden og saae efter Skibet, efter Marie Elisabeth?

Ja, Otto, hvorfor tænker De nu paa det?

Han svarede ikke, men blev liggende længe med lukkede Øine og et lykkeligt Smil.

Tal til mig, sagde han endelig; lad Eders velsignede Stemmer følge mig. Jeg er dog mageløs lykkelig blot Barnet kom nærmere.

Hvilket Barn, Otto? spurgte Moderen.

Det indvendig i mig Det svæver foran mig; det har aldrig

villet komme rigtig nær Der kommer Marie Elisabeth seilende

..... Kan Du see, Emilie, det gik ikke under Barnet staaer

ved Flagstangen De raabe Hurra ... nu skal vi seile O,

der er Barnet O, Fader, hvor Du er lys.

318

319

Tillæg

M.A. Goldschmidts efterskrift til *Hjemløs*

(Noteapparatet oplyser om de sidetal i nærværende udgave, der svarer til Goldschmidts egne sidehenvisninger i efterskriften)

Medens jeg skrev paa sidste Trediedeel af denne Fortælling under Trykket af mine brudte Løfter til Publicum, syntes det mig, at jeg havde overordenlig Meget at sige Læserne i den Anledning, naar Bogen var fuldført. Men nu, da den foreligger trykt, kan jeg knap selv forstaae, hvorfor den ikke for længe siden er bleven færdig, og det, jeg kunde fortælle, forekommer mig at være lutter ubetydelige eller for Andre ligegyldige Ting. Det veed jeg, at jeg til ingen Tid opgav Arbejdet, men heller ikke vilde skille mig fra det, før jeg havde realiseret den udkastede Plan, og deri, at jeg har anvendt endeel Aar af mit Liv derpaa, ligger min Undskyldning. Man kan indvende, at saa skulde jeg ikke ladet Begyndelsen trykke saa tidlig, og det er sandt; men jeg troede dengang, at jeg kunde blive færdig i den angivne Tid.

Med Hensyn til Bogens Indhold, da veed jeg, at hverken For- eller Eftertale kan bøde paa, hvad der ikke er tydelig og bestemt tilstede i Værket. I Betragtning af de særegne Omstændigheder - at det er tænkt og udarbejdet som Enhed, men udgivet i Stykker - bør jeg maaskee gjøre en orienterende Bemærkning, men i alt Fald en meget kort. Der vises en Tid og en Personlighed paavirket af Tiden; de gaae ved Siden af hinanden og vise bestandig stærkere et Tredie: de Magter, der beherske begge. Helten er ikke skildret for at vække sværmsk Beundring, og om Bogen forventes ikke, at den skal blive kaldt en spændende eller en morsom Bog. Læsernes Tilfredsstillelse maa ligge i de Tanker, Begivenhedernes Sammenhæng og Personernes Skjæbne formaaer at vække.

320

Da et betydeligt Stykke alt længe har været trykt, har det kunnet være Gjenstand for adskillig kritiserende Samtale, og bl. A. er blevet bemærket, at jeg kunde have behandlet Helten med mere Humor, staaet ironisk til ham. Selv forudsat, at jeg havde havt Evne dertil, vilde dette ikke ligget i min Plan, eftersom Humoren - om jeg tør bruge dette Ord - ligger skjult i selve Compositionen. Helten stræber efter det Store, gjør uendelige Fordringer paa sin Personligheds Vegne; men jo mere han kommer ind i Livet, desto mere

bliver han uden at vide det Redskab til Udviklingen af Andres Skjæbne (jvfr. 2den D. Pg. 418, 644 og 1118, samt 1ste D. Pg. 11, 2den D. Pg. 427 og 3die D. Pg. 207) og føres samtidig selv til en ganske anden Uendelighed, end han havde tænkt. Dette forhindrer lidt efter lidt al humoristisk Farve i Enkelthederne. I Yttringen om, at der under Tilværelsen ligge Traade, som gaae ind til Nemesis, og at man ved at berøre dem bringer Klokken til at lyde hos Gudinden, er i denne Henseende Bogens Tanke. Men om der ogsaa er flere Grundtanker, hvorom ingensteds i Fortællingen har kunnet gives tydelige Vink, og om jeg ogsaa har stræbt at holde en Forbindelse mellem tilsyneladende meget fjerne Punkter - man sammenholde, som lidet Exempel, Milners Yttringer til Camilla 2den D. Pg. 394 og 413 med Pg. 980 og hendes Brev til Otto Pg. 1110 - skal jeg dog ikke videre foregribe Læserens selvstændige Opfattelse. Alting maa komme an paa, om Bogen kan taale at læses to Gange.

En Følge af Planen var, at der hist og her maatte brede Skildringer til. Et Par af disse maa jeg selv erkjende at være for brede. Begivenheden paa Klampenborg tynges af Schiøtts Tale om Guden Vatch (2den D. Pg. 408 og 9); jeg brugte Mere af indisk Mythologi, end der til at begrunde en Yttring i 3die D. var nødvendigt. Ved Selskabet hos Milner (2den D. Pg. 457 og flg.) er der ligeledes overfyldt, men af en anden Grund. Samtalen om Præsterne skulde været Foranledning til noget Senere; men imidlertid udbrød den Kierkegaardske Polemik, og man vil let forstaae, at jeg saa meget som mulig stræbte at undgaae, hvad der end ikke kunde blive Rivalisering, men blot Efterklang.

Der er andre Steder, hvor Værket kunde havt godt af at være blevet eftergaaet, naar det var fuldstændig færdigt; jeg overseer det ikke; men det er ikke min Opgave at udhæve det her. I dets Heelhed er det, hvad jeg har formaaget, og hvad jeg har villet.

Retskrivningen har jeg i det Væsenlige holdt eensformig i hele Bogen, skjøndt jeg i Mellemtiden har forandret den i »Nord og Syd« med Hensyn til dobbelte Vocaler. Jeg beklager, at der hist og her har indsneget sig Afvigelser 321 og Unøiagtigheder bl. A. ved Brugen af c og k i fremmede Ord. Man kan i Correcturen komme til at oversee den Slags Ting uden at være ligegyldig for vort Sprogs Retskrivning. Desværre er det jo saagodtsom umuligt at gennemføre denne systematisk.

Endnu staaer tilbage at opfylde en Pligt, men en behagelig. Den er at bringe Forlæggeren, Hr. Cancelliraad Høst, min hjertelige Tak for hans Adfærd under Værkets Gang. Enhver vil indsee, at det ikke er et ubetydeligt pecuniært Anliggende at forlægge en saa stor Bog, der trykkes i 3000 Expl., og at Risicoen, der kunde foranlediges ved Standsningen, var stor. Ved skriftlig Contract var jeg forpligtet til at levere Slutningen paa bestemt Tid; men Hr. Høst løste mig beredvillig fra alle Forpligtelser uden at forlange sig selv befriet fra nogen. Efter at han havde sendt mig et Brev, hvori han gav mig fri Haand og bad mig, ikke at bekymre mig om andre Hensyn end de blot litteraire, har han senere, hvor langsomt det end gik, ikke et Øieblik, ikke med det ringeste Ord, viist Tegn paa Utaalmodighed. Enhver, der veed, hvor ugjerne Folk opgive deres Ret, og hvor vanskeligt det er dem, efter Opgivelsen ikke at minde derom, vil kunne vurdere denne Adfærd; men Ingen kan i dette Tilfælde føle den saa dybt og paaskjønne den saa hjertelig som jeg. Uden Hr. Høst's Humanitet kunde jeg ikke have fuldført Bogen i Fred - maatte det nu blot ikke af Samtiden befindes, at dette Gode og Velsindede har været ilde anbragt.

* - Novbr. 1857

322

323

Efterskrift og noter

324

325

Efterskrift

I. Baggrund og tilblivelse

Goldschmidts stilling i dansk åndsliv er præget af delthed. Tiden ved midten af det 19. århundrede delte sig mellem den overleverede romantik og den frembrydende realisme; og politisk var den gamle enevælde ved at opløses af liberale strømninger. Gennem sin herkomst var han mærket af jødedommen, men nærmede sig kristendommen. Som skribent dyrkede han den nye udtryksform journalistikken, inden han gradvis viede sig fiktionsfortællingen. Hvor hørte han til? Han følte sig splittet og fremmedgjort, men skal ikke af den grund indrulleres som præmodernist. Når tilværelsen viste sig modsigelsesfyldt, tændtes han af en glødende hang til at få modsigelserne til at smelte sammen i en højere metafysisk enhed. Bød livet på uretfærdigheder, måtte han tolke dem ind i en dybere meningsfuld sammenhæng.

Som et sådant fortolkningsforsøg må hans alderdoms statusværk ses, *Livs Erindringer og Resultater* (1877), hvoraf anden del er en udfoldelse af læren om Nemesis. Det blev foregrebet tyve år tidligere med hans manddoms hovedværk, storromanen *Hjemløs* (1853-57). Selvbiografien skildrer det trygge barndomshjem i Vordingborg og livets senere vildveje op til den store roman; denne bygger selv på barndomstiden i købstaden - første del »Hjemme« - og de følgende turbulente ungdomsår i København og udlandet - den brede andendel »Hjemløs« - indtil helten i tredje del føres tilbage til sit udgangspunkt, men på et nyt erkendelsesniveau, således at han i symbolsk forstand er kommet »hjem«, nemlig til opgørelse og regnskab.

Dette er købmandsbegreber, og fødestedet var en gammeldags sjællandsk købmandsgård, skærmet mod den truende omverden. Meir Aron fødtes det år der var jødeoptøjer i hovedstaden (1819), og faderen kom ud for at blive snydt af uredelige prokuratorer.

326

Han drømte om rehabilitering gennem sønnen, den førstefødte, og drengen blev tidligt kendetegnet af en særlig jødisk holdning: kampberedskabet, ambitionen om at udnytte alle evner. Derfor reagerede han også så heftigt, da ironisk nok en dårlig eksamenskarakter i religion hindrede ham i at nå den efterstræbte udmærkelse til artium. En skygge var hermed faldet over hans studiebane, og han søgte udløsning ved at digte noveller om strid og kærlighed. For at få dem publiceret startede han et ugeblad i den provinsby, hvor faderen var flyttet hen (Næstved), og fyldte det snart op med samfundskritiske og lokalpolitiske artikler. Herfra gik vejen til den politiske verden, det var i de bevægede 1840'ere, men han blev ingen partigænger. Snarere en friskytte eller med et bibelsk billede en Ismael, hvis hånd er mod alle og alles mod ham. Han bruger det selv som program for det forvovne satireblad *Corsaren* (1840-46); følelsen af at stå ene i en fjendtlig verden forstærkedes af hans pirrelige sind - og af hans jødekompleks. De bitre erfaringer måtte atter udløses skønlitterært: i debutromanen *En Jøde* (1845). Her er det trefasede livsforløb farvet negativt, således at den unge ortodokse titelperson, der forsøger at emancipere sig, efter et frugtesløst kampliv stødes tilbage af omgivelsernes uforstand i den mest foragtede jødedom, som ågerkarl.

Nærmest mod sin vilje blev Goldschmidt samtidig indviklet i Corsar-polemik med Søren Kierkegaard, hvis religiøse idealisme i virkeligheden skulle ligge ham nær. For at frigøre sig og komme videre afhændede han det berygtede blad (1846). Der dæmrede nu for ham et romanprojekt, hvor tidsskildringen kunne farve en personlighedsvækst. Til udvidelse af perspektivet afsøgte han det Europa, hvor storpolitiske gæringer forberedte revolutionsåret 1848. Han besøgte Tyskland, Østrig, Italien og ikke mindst Schweiz, hvis løse kantonforbund netop da blev tømret sammen til republik trods sprog- og religionsskel. Efter hjemkomsten påbegyndte han et tidsskrift *Nord og Syd* med egne europæiske reportager og politiske betragtninger, en journalistisk pionerindsats. Herfra kom også stof til tidsromanen, hvor han kunne inddigte og omsmelte sine mangeartede erfaringer. De blev yderligere udbygget under treårskrigen samt ved fornyede rejser og bekendtskaber. Da fortællingen svulmede op, lod han den for størstepartens vedkommende indgå i 327 tidsskriftet (sml. ndf. II s. 348-49). Dettets titel harmonerede også med hovedpersonens livsstadier, fra hjemmet i nord til de brogede rejsemål i syd og den sluttelige tilbagevenden til Danmark.

Men nu skulle negationen fra den første roman overvindes. Dertil tjente et særligt mønster fra Goethes romaner om Wilhelm Meister: købmandssønnen der drages mod teaterverdenen og i sit rejseliv kommer i kontakt med hemmelige ordner, men ender med at finde sit kald i en praktisk lægegerning. Han gennemløber en sjælelig udvikling, hvorunder personligheden dannes om en ideal kærne, og romantypen til beskrivelse heraf er kaldt *udviklingseller dannelsesromanen*. Den var af romantikerne i Tyskland især benyttet til belysning af kunstnerproblematikken - hos Tieck og Novalis - og i Danmark blev den introduceret af H. C. Andersen med *Improvisatoren* (1835) om et romersk improvisationstalent Antonio og fortsat af Ingemann med *Landsbybørnene* (1852) om den musikbegavede Anton og hans barnekæreste.

Goldschmidt havde ligeledes kaldt sin helt for Anton, hvis forbogstav sammen med barnekæresten Emilie kunne klinge af Adam og Eva (virkelighedsmodellen var en kusine Esther, hvis navn sammen med hans eget indgik i hans første jødiske novelle »Aron og Esther«). Men da den ingemannske fortælling udkom, ændrede han fornavnet til Otto, hvis fædrelandske klang kunne harmonere med efternavnet Krøyer (H. E. Krøyers melodi til »Der er et yndigt Land« var slået igennem efter møderne på Skamlingsbanken). Samme efternavn havde en gæv kaptajn fra Kalundborg, nævnt i »Erindringer fra min Onkels Hus«, altså forbundet med barndommen.

I modsætning til de tyske forbilleder lægger genrens danske dyrkere således vægt på barnealderen. Her ligger personligheden i kim, og indtrykkene herfra kan være så stærke, at de bliver bestemmende for resten af livet.

328

II. Tolkning

Første del. Hjemmet

Paradismyten hviler over 1. kapitel som altings begyndelse. I den jyske gårdhave med æbletræet, der svarer til Goldschmidts egne minder, ser vi genboens datter Emilie - navnet betyder den venlige - dele ud af den forbudne frugt til legekammeraterne. Hun lover det største stykke æble til den der holder mest af hende og som kan vente til sidst; straks går Otto tilside, men der bliver ingenting tilovers, og hun trøster ham da med at hun selv heller intet fik. Det foretegner afkaldets lære, ligesom *Wilhelm Meisters Vandreaar* havde undertitlen »De forsagende«. Emilie kan skaffe andre lykke, men hverken hun eller Otto vil selv opnå lykken. Da drengen senere har fået høre beretningen om syndefaldet, gennemspiller han den selv: Emilie rækker ham æblet, og han spiser deraf - ikke af lyst, men fordi »der var en Magt over ham« (I s. 12). I det samme kalder faderen, og han hører det som Guds stemme. Dette foregriber romanens slutning, da barnekæresten er blevet gift med en anden, og noget, der er stærkere end han selv (II s. 307), driver ham til et forsøg på at forføre hende. Forsøget glipper, men i Ottos hjerte er syndefaldet sket. Han soner det ved gennem en symbolsk redningsaktion at få mulighed for at frelse hjemmets ånd. Det koster ham livet, men i sin sidste stund ser han for sig faderens tilgivende åsyn.

På plussiden af regnskabet står også Ottos sociale bevidsthed. Den legemliggøres ved forholdet til den fattige kammerat Peter (med efternavnet Krøll efter en anden brav skipper fra forældrehjemmet). Denne bliver begejstret for en af Emilies billedbøger, men i et lune kaster hun den i ilden. Da hun og Otto senere får et par æbler af deres gudmoder, giver de dem som trøst til Peter - og de viser sig at indeholde pengesedler. Derved har de skaffet ham lykke, og siden skal Otto takket være ham ledes til den samfundsnyttige gerning, der svarer til Wilhelm Meisters.

På det følgende fødselsdagsbal - hvortil han ikke får lov at invitere Peter - præsenteres i humoristisk lys de borgerlige ægtepar, som udgør omgangskredsen. Kun et enkelt af dem er uden for ironien 329 og dansen: en spansk-jødisk (sefardisk) købmandsfamilie; til gengæld danser og synger børnene derfra en hebraisk hymne, Moses' søster Mirjams lovsang efter overgangen over Det røde Hav. Denne mosaiske sejr-melodi (som forfatteren nylig havde hørt i en londonsk synagoge) bliver et blandt flere ledetemaer i Ottos historie - et billede på heroisk oprejsning, en af de idealdannelser som er hans vigtigste arv fra hjemmet.

Da nu købmand Krøyer, i lighed med Goldschmidts far, bliver bedraget i en fragtaffære, kårer sønnen sig i stilhed til hans oprejser og defensor, på vagt over for enhver kritik af forældrene. Det medfører et brud med Emilie, da hun viser animositet mod moderen: dvs. to af hans idealbilleder tørner sammen. Eksalteret arrangerer han et selvmordsforsøg, med det resultat at han sendes bort til skolegang i hovedstaden.

Her udvides hans horisont ved kendskab til andre, især værtsfamilien som måske af samme grund hedder André (som i Kjeld Abells *Den blaa Pekingesser*). Den er excentrisk, men »Livet i en saadan Familie kan indeholde den samme Sum af Dannelse, som paa anden Maade er fordelt i andre Familier paa samme Udviklingstrin« (I s. 58). Husherren er indvandret franskmand og indprenter den unge logerende kunsten at parere med noblesse - et nyt ledemotiv - og hans kreolske hustru drømmer om sin fjerne hjemstav, hvad der får hemmelighedsfuld forbindelse med Ottos viden om at »Edens Have var lukket« (I s. 65). Sønnen er en art karikeret spejlfigur af ham selv: Ottos idealiserende skildring af barnekæresten får ham til impulsivt at drage over og fri til hende. Den københavnske fusentast henter sig selvsagt en kurv, men værre er at Otto i hjembyen erfarer at hun har sværmet med en ung stamherre. Selv om hun tydelig er til sinds at kaste anker hos sin oprindelige ven, bryder han med hende i trodsig fortvivelse. I lan er heller ingen rolig havn, men selv i søgang. Faderen er død efter at have manet ham at være »flink og ærlig«. Hjemmets religion, repræsenteret af konfirmationsforberedelsen og moderens faste tro, forekommer utilgængelig som sten. Med hendes ord om at »du skal lære at bede til Gud« slutter første del.

Anden del. Hjemløsheden

Den brede anden del omfatter tre bøger. Første bog beskriver Ottos studietid i København, hans bekendtskaber, venskaber og forelskelser. Den anden hans forsøg på at træffe valg, engagere sig - både med hensyn til livsgerning og kærlighedsforbindelse. Den tredje svarer til Wilhelm Meisters »vandreår« efter »læreårene«: den foregår ude i det urolige Europa i revolutionens år 1848. Her møder vor helt både den ydre tummel, bestræbelserne for idealernes virkeliggørelse, og den indre levelære og livsforståelse han uklart har efterledt.

1. Ungdommens prøvesejladser

Forfatteren har i en efterskrift bragt i hans tidsskrift *Nord og Syd* forklaret, at med andendelen »begynder han sit Studenterliv med ubestemt og urolig Længsel efter Idealet, med en sympatetisk Trang der er »hjemløs« ... Han bærer paa en Anelse om, at hvad der bydes ham ikke vil holde ud til Enden, men hvad han kan faa, tager han som Afdrag paa det Ubekendte, der skal komme og være sandt, paalideligt og udholdende til det sidste« (*Nord og Syd* 1858 I s. 127). Det er et modstykke til Paludan-Müllers Adam Homo, en anden enlig provinsstudent, der stadig fristes til at svigte sin idealitet. I tråd med udnyttelsen i Goldschmidts noveller af det meningsfulde tilfælde hedder det i afsnittets første forfatterrefleksion, at »Tilfældet er ikke saa blindt, som man troer ... Hvad man møder og finder, afhænger ogsaa af, hvad man søger, af den Retning, som Sjælen har, bevidst eller ubevidst« (I s. 104).

Af de forskellige studiefag er det navnlig den antikke filosofi og digtning, der tiltrækker som arnestedet for den europæiske idealisme. Men der er ingen kontakt mellem universitetets lærere og studenter, og de skiftende logier kan ikke erstatte det tabte fødehjem. Han føler også urolig længsel efter kvinder - dette tema får sit ledecitat fra en strofe af Chr. Winther, der passer med den mytiske erindring om æblet (I s. 115). En logiværtindes datter bliver af studiekammeraterne antikiseret til Odysseus' Nausikaa; hendes navn Pauline er måske fra fru Gyllembourgs novelle »Den magiske Nøgle«, som der et par steder alluderes til. Hjemligere tilknytning 331 har pigen Marie Elisabeth, som han træffer under et forårsbesøg på barndomsegnen; hun hedder det samme som hans mor og som et forlist skib der var opkaldt efter denne. Men størst betydning får i første runde en kendt skuespillerinde, der er gæst på en af de større gårde hvor han indbydes. Herved drages han ind i teatrets tryllekreds ligesom Goethes Wilhelm. Og han er beredt dertil gennem samværet med sine æstetiske venner i København, frem for alle kunstkenderen Schjøtt.

Denne er den mest levende af romanens bipersoner: en fuldblods æstet ligesom sin model, kritikeren P. L. Møller (også portrætteret af Henrik Stangerup i *Det er svært at dø i Dieppe*). Sarkastisk og maliciøs, afskydende hvasse pile mod idealets fjender som selve Apollon fra Belvedere - deraf navnet, der betyder skytte, og som passer med at han senere gennem et fordelagtigt giftermål bliver jægermester. Hans sjælelige pansring har baggrund i en ulykkelig barndom (I s. 180). Debatterne mellem ham og vennerne er ikke alene elegant fægtekunst à la André (ovf. s. 329), men åndrige platonske dialoger med ægte attisk salt. Hvis han synes ualvorlig, er det fordi det komiske tilhører den højere guddommelige sfære, hvorimod det tragiske hører sammen med det af jorden tyngede menneske (I s. 186, et paradoks som Karen Blixen har overtaget i »Sorg-Agre«). Han hævder endda at man må undgå tragedien og have lykke - et farligt ord for Otto, der på en dumdristig ridetur vælger sig mottoet fra Ingemanns *Valdemar Seier*: »Til Seir og Lykke blev Volmer fød« - uden at huske fortsættelsen: »Men sorgløs Mand har ei levet,/ Og Lykken vendes kan om til Nød:/ I Stjernerne staaer det skrevet.« Et af de mange varsel- og skæbnetegne på hans livsvej.

Lykkejagten kan synes at harmonere med den israelske sejrshymne, og som et bindeled mellem kunst og barndomsmiljø møder vi sønnen fra den sefardiske familie Mendoza, der nu studerer musik og kan udvikle den musiske side af diskussionerne.

Nogle af dem har drejet sig om politik, skandinavisme og andre dagsaktuelle sager, og det store afsluttende kapitel af første bog bringer disse emner i forgrunden, konkurrerende med de kunstneriske.

Kompositorisk sker det som ringe der breder sig i vandet. Schiøtts spirituelle konversation bliver kopieret af juristen Milner 332 (som er kopist i et ministerium) med den hensigt at gøre indtryk på grossererdatteren Camilla. Hendes far har forretningsforbindelse med Emilies far, agenten i Jylland, og inviterer ham og datteren på kurophold ved den nyoprettede badeanstalt i Klampenborg. Her omgås de med politikerne Dalberg, journalisten Helzen, juristen Hald og teologerne Gram og Bregning (delvis tegnet efter samtidige). Derved udvides tidsbilledet, men de afgørende hændelser tager sigte på den fraværende Otto, som er på kroferie og skriver til Schiøtt om en art naturreligiøst gennembrud, hvor han har oplevet guddommen i lidenskaben. Schiøtt opfatter det som et litterært plagiat, og Milner gør det dertil ved at udgive det som sit eget over for Camilla; snarere er det dog en af de mange forklædninger for den ottoske idealitet. Og denne kommer nu på en hård prøve, idet første bog slutter med at der har været eroter i luften på kuranstalten: Camilla forloves med Hald, for næsen af Milner, og Bregning med - Ottos Emilie.

2. Skiftende engagementer

Otto havde trængt sit Emiliebillede i baggrunden for at dyrke den feterede skuespillerinde. Og det har drejet hans stræben i æstetisk retning, så at han stiler mod at skrive et drama for hende. Da erfarer han i en »salon« hos Milner, at hun skal giftes med en kammerherre - og Emilie altså med teologen Bregning. Meget apropos har en anden digter i selskabet foredraget en vision af dommedag, der kommer så pludseligt »som en Tyv om Natten« (det bibelord, hvormed siden Johannes Jørgensen kaldte sin beretning om det samme). Og Otto har omdigtet den til en fysisk-astronomisk naturkatastrofe, hvor verden går under og genopstår.

Nu styrter hans egen verden sammen. Han søger støtte i Det Gamle Testamente, men ejer ikke Mendozas faste fundament, og i Det Nye møder han Jesu uoverkommelige krav om afkald på de jordiske goder. Emilie og æblet! Kvindebillede jager igennem ham, og da han overværer Halds bryllup med Camilla - som pigen hed i Winthers digt (ovf. s. 330) - forstærkes hans savn af hustru og hjem. Han prøver at følge moderens råd og bede til Gud om lykke, men ender i stedet med at bede Schiøtt om råd til læsning(!). Han får et veloplagt foredrag om antik skønhedsdyrkelse; dog er 333 den frie æstet ikke mere uafhængig end at han kort efter lader sig hverve til Dalbergs parti ved udsigten til at blive teaterdirektør. Også Otto er ustabil og lader sig indfange ved gensynet med den lille Nausikaa Pauline, så det bliver til forlovelse. Den spotske Schiøtt får ham ganske vist ud af småborgerligheden i et frit kærlighedsforhold.

Det går kun til en tid, men til erstatning for den erotiske karriere reusserer han kunstnerisk: hans drama (inspireret af skuespillerinden) får succes ved premieren, selv om det siden udsættes for kritik og intriger, så at han trækker det tilbage. Hele hans bohemeliv med dets æstetiske åndshovmod får ham næsten til at tabe det ideale af syne.

Midt i denne forvirring strækker barndommens fortid en hjælpende hånd ud efter den synkende. Da han på hjemvejen efter et gilde i desperat skønhedstørst anråber muserne og gratierne, Apollons følge, kommer en flok håndværkersvende imod ham på gaden, anført af Peter Krøll. Det er det første af tre sammenbræf med ham, der gradvis skal lede Otto mod det uerkendte mål: arbejdet i samfundets tjeneste. Peter viser sig at have teknisk snilde og sigter mod at udvikle det i udlandet.

Foreløbig tager han Otto med til en folkefest med samfundspolitikken på dagsordenen. Her genser vi Klampenborgkredsen, hvis interne drøftelser nu træder frem som offentlige appeller. Det afspejler den nationalliberale bevægelse, men iblandet tydelig kritik. Helzens opfordring til at kue slesvigerne får Otto til at reagere lige så heftigt som Goldschmidt over for Tschernings tilsvarende tale på Casinomødet 1848. Til gengæld gør Dalbergs plougske lederskikkelse et imponerende indtryk, og det er nærmest mod Ottos hensigt at det kommer til sammenstød mellem dem.

Han provokeres hertil af en lige så uventet hilsen fra barneårene. Efter folkefesten har han sammen med Schiøtt vandret i skumringen og sunget tavleboardsvisen som en »Haabets Sang« - og hørt en ukendt kvinde svare med at synges næste vers. Da Schiøtt beretter episoden for Camilla Hald, synes hun at den unge idealist fortjener en opmuntring, og eftersom hun af Emilie på Klampenborg har hørt om hendes barnekæreste, former hun et anonymt brev til ham med vendingen »Hvo der holder meest af Ideen, faaer 334 undertiden det mindste Stykke af Lykkens Æble«. Denne mysteriøse hentydning til hans første idealpige gør selvsagt det voldsomste indtryk på Otto, og han udsender via Schiøtt anonyme artikler om sine socialutopiske ideer. Det kniber dog med at realisere dem i praksis, og da han ydermere anklager Dalberg og fæller for »mangel paa Klarhed og det personlige Opoffrelsens Mod«, udebliver Nemesis ikke. Helzen kommer på sporet af Schiøtt som ophavet og karikerer ham og Otto i en revy (som det var sket med Goldschmidt selv i en studenterkomedie af Ploug). Det medfører at Schiøtt mister sin magtposition i partiet og ruineres, symbolsk betegnet ved at han styrter med hesten og samles op af en tidligere elskerinde. Han

lader sig herefter forsørge af hende, mens Otto beslutter at rejse ud i verden og »vorde noget i sig selv« (forfatterens udtryk i den nævnte efterskrift). Anden bogs sidste afsnit skildrer afskeden med den troende mor og med fødebyen, der er ved at blive delt politisk mellem den gamle nationalisme og den nye liberalisme. Hans slutord om at finde sit faste punkt i det fremmede er både rigtige og forkerte. Han kommer til at finde en livssandhed, men må hjem igen for at virkeliggøre den.

3. Rejsens udfordringer

Otto taler meget betegnende om »skæbnens imødekommen«, og tredje bog lægger alt til rette, således at han i Italien, Schweiz og Frankrig møder ikke alene de åndelige og politiske oplevelser han behøver, men også sine venner og veninder hjemmefra. Derved bliver dannelsesrejsens klassiske konfrontationer med kunst, religion og politik sat ind i en personlig udvikling og gjort til led i den individuelle skæbne mere end i en udvendig 'dannelse'. Forfatteren har selv forklaret heltens ophold i udlandet som »i visse Maader kun en ny, forstørret Gjentagelse af Fortiden«. Derfor har Otto flere gange fornemmelsen af *déjà vécu*.

Det subjektive islæt fremgår allerede gennem optakten til Europaafsnittet i form af rejsebrevne til hans fortrolige Schjøtt. Han har undervejs mødt en landflygtig komtesse, hjulpet hende da toget løb af sporet og ved sin interesse for hende vakt en ung kvindelig medpassagers jalousi. Foruden de håndfaste symboler på hjemløshed (landflygtighed og afsporing) gentager dette konstellationen 335 fra en rotur, hvor hans betagelse af skuespillerinden fik den skinsyge Marie Elisabeth til at lade sig falde over bord (I s. 261 f). Skuespillerinden er da også den første fra hjemlandet som han genser - i Rom hvortil alle veje fører. Eller genhører, idet han i et osteri uset overværer hendes opgør med sin adelige gemal og svigermor. Hun længes tilbage mod teatret og også til Ottos ildfulde tilbedelse, og i Vatikanets antiksæl finder hun samme lighed mellem ham og Apollonstatuen, som han fandt mellem den og Schjøtt: pileskytten mod idealets fjender. Han føler sig ildnet til bedrifter og beder i Colosseum stedets ånder bønne om ham - en »forstørret gentagelse« af bønnen på den københavnske gade til museerne og gratierne. Nu ønsker han ikke blot at besynges livet, men at sætte sig til doms og vove livet derved.

Fra æsteticisme til heroisme, men hvordan og hvor? Næste gensyn er med Mendoza, som symbolsk skaffer den husvilde et foreløbigt logi, ligesom han engang gjorde i København (I s. 124, II s. 25). Dengang resulterede det i bekendtskabet med Nausikaa alias Pauline, i den hellenske ånd; nu er det en katolsk værtinde, som betages af ham og tillige med jesuitiske patere vil få ham til at konvertere. Den unge jøde er på sin anende måde gået i forvejen, idet han drages mod Kristusskikkelsen som rumniende lidelsens og offerets begreb. Men for Otto er det lokkende karakteristisk nok den jesuitiske magtbeføjelse, udsigten til at indvirke på sjæle. Det forbinder sig med det erotiske i gentagelse og variation af ledemotiverne: det wintherske digt danner ouverture til romerindens hengivelse, og svarende til at pigen i serenaden fik en rose af sin tilbeder, kaster han under det store karneval en blomst til en tilsløret dame, idet han synger tavlebordsvisen. Som gengæld tilkaster hun ham senere en medaljon med den belvederiske Apollon, og han genkender hende ved karnevallets slut som - Camilla Hald (der har husket episoden fra den danske folkefest).

Nu er kortene for alvor ved at blandes. Og skæbnen/forfatteren har endda i mellemtiden spillet det vigtigste ud. Mendoza kunne ikke deltage i feststemningen og gik med Otto op på et højdedrag ved det kloster, hvor korsridderens digter Tasso havde levet sin sidste tid. Her betroede han venen at en ung romerpige for hans skyld var blevet nonne. Otto fik ham da til at synge sit folks sejrshymne, 336 Mirjamsangen. Kunne det jødiske gå op mod det katolske? Eller forenes dermed? Sangen blev hørt af en spansk-engelsk filantrop, rigmanden de Castro, der som sefardisk jøde kendte den fra synagogen, og det førte til at han for de to udviklede læren om Schekina, en art mosaik helligand. I romanens system af vægtlodder har den tyngde som de vises sten, ligesom forkynderens navn Castro er så fast en borg som Gud selv for lutheranerne. Det svarer i Wilhelm Meisters historie til indvielsen i den hemmelige orden.

Otto føler at hans ungdom er forbi, nu følger manddommens prøvetid. Han higer efter handling, og ved budskabet om februarrevolutionen vil han til Paris. Men den besindige de Castro holder ham tilbage og forskåner ham fra at blive desillusioneret som hovedpersonen i *En Jøde* ved julirevolutionens excesser. Allerede nogle lokale dønninger i folkerejsningens kølvand - et unitarmøde og stiftelsen af en frihedskohorte - fremstår som yderliggående demonstrationer. En anden, religiøs yderlighed repræsenterer den fanatiske jødemunk Fra Jacobeo, der hudfletter sig selv og vier sig martyriet. Han opnår det også ved at blive dræbt i forbindelse med nedbrydelsen af Roms ghettomure, en i bogens symbolik betydningsfuld begivenhed, som er flyttet hen til dette tidspunkt. Det kommer til at berøre Otto, idet skuespillerinden - som hævn for at være beluret i osteriet - får ham mistænkt for mordet; den rasende pøbel stormer hans logi og ledes på vej af den

skinsyge romerske værtinde. Han søger sammen med Mendoza tilflugt hos de Castro, som vælger at drage nordpå med de to danske. Disse voldsomheder skal bekræfte hans ord om revolutionen, at det er »en pludselig og stor Fremtoning af den Nemesis, der stille og ubemærket sysler hver Dag og i alle Forhold. Den høje og strenge Nemesis kan faae Udseende af at slaae vildt om sig som en drukken Mand; men vær vis paa, den veed, hvor den slaar, selv om den rammer dem, som have paakaldt den« (II s. 97). Men Otto erkender endnu ikke sin andel: han tror sig forrådt af romerinden uden at kende skuespillerindens angiveri; i virkeligheden er det hans eget usande forhold til begge kvinder der slår tilbage.

Det samme gentager sig nu på et højere plan i det næste rejseafsnit, fra Schweiz. Selve den rene ophøjede alpeluft betegner et trin opad mod idealet. I Genf møder han komtessen fra færdens begyndelse, 337 der var blevet ham som »Kvindelighedens Inkarnation« (II s. 108), foruden at han genser Camilla, sit hjemlige idealbillede. Der går bud om omvæltninger hjemme, og Otto fornemmer en vældig løftelse - i kontrast til den prosaiske Hald - og anspores af Camilla til at drage tilbage og virke for fædrelandet. Hvorimod komtessen, der har mistet familie og ejendom ved østrigsk vold, maner ham til at være med til at befri Italien. Mirjam-hymnen lyder (spillet af Mendoza ved en til formålet indlagt koncert til fordel for Schweizerrevolutionens ofre) og peger som altid hemmeligt mod hjemmet. Han tiltræder retræten og må skilles fra begge sine inspiratricer, et første vidnesbyrd om hans offervilje.

Da han stiger ned mod dalen, skal hans næste og vigtigere prøve bestås. Schweiz er jo demokratiets hjemsted, hvor den rejsende forfatter engang var blevet beskæmmet, da han traf en dansk håndværker og ikke ville række ham hånden. Her lader han nu Otto gense sin håndværkerven som en forstørret gentagelse af deres møde i København. Det er som dengang at mødes med realiteterne: hans forestillinger om det frie liv på valsen får et knæk, da han finder Peter syg og hjælpeløs og erfarer, at to tredjedele af de farende svende går i hundene. Han beslutter at ledsage ham tilbage til de Castro i Genf for derigennem at hjælpe ham til at realisere hans mekaniske opfindelser. Men da han undervejs hører at Halds er i nærheden, fristes han til at forlade vennen for at gense den tilbedte Camilla. Frem for ham står »Billedet af hans Sjæl, som den oprindelig var anlagt ... og han følte Medlidenhed over, at det skulde føres hen og være Gjenstand for en fremmed Mands Haan« (II s. 122). Tanken på ægtemanden vejer altså mere end hensynet til barndomskammeraten. At afkaldets vej er den rette, antydes ved at han lige efter opdager et skriftsted over herbergets dør: »Nehme mein Kreuz auf Dich und folge mir«. Det var Jesu ord til disciplene, en forstørret gentagelse af hans ord til den rige yngling om at ofre alt, som Otto under sin første krise havde fundet så uoverkommelige (ovf. s. 332). Det er også dette bud der var efterlevet så outreret af Fra Jacobeo. Det bliver et følgetema for de etiske konflikter.

Den næste lader ikke vente på sig. Ved tilbagekomsten til Genf finder Otto brev fra Hald, der er tilskadekommet med sit ben 338 (halt?) og intetanende beder ham slutte sig til dem. Han iler da mod Camilla, ledsaget af Volmer-mottoet der for ham varsler lykke og for læseren ulykke (ovf. s. 331). En række episoder handler om kald og forsagelse, og han hører nu af hendes mund hine ord fra det anonyme brev om lykkens æble (ovf. s. 333) - men med den omvendte virkning at hans begejstring river hende med sig. Et nyt brev hun skriver for at bryde deres forhold, ender med bekendelse til den tro på »Gud i Lidenskaben«, som hende uafvidende stammer fra Otto selv - via Milner (ovf. s. 332). Således demonstreres de Castros tanke, som gentages i forfatterens efterskrift, om at mennesket står til ansvar for hvert ord det har talt, såvel som for hvert ord det har hørt.

Straks efter bliver ansvaret stillet frem for både ham og hende. I et kloster træffer de ingen anden end Pauline som nonne - hun der er svigtet af Otto, har fundet afkaldets smertefulde og lutrende vej. Og i det samme mærker Camilla liv under sit hjerte, en levendegørelse af hendes ansvar over for Hald. Otto er imidlertid forurettet over denne huskekage af skæbnen såvel som over Camillas pludselige omsving. Hermed har også hjemlandets kamp mistet sin tiltrækning, og han søger i stedet til den fordrevne komtesse, inkarnationen af frihedskravet. Han vil ud at stride for en retfærdigere verden og slutter sig til de italienske revolutionstropper.

Om hans oplevelser her og sluttelige skuffelse handler de sidste, svagere kapitler i anden del. De kan forstås som en parallel til slutkapitlerne i Københavnsafsnittet, da de desillusionerende indblik i kulissekampen på den hjemlige politiks arena fik ham til at rejse ud. Nu er det intrigerne, hævnsygen og rivaliseringen bag revolutionsbevægelsen som han får personlig erfaring for - en forstørret gentagelse af frihedsidealets forrådelse.

Det fremgår navnlig gennem to af de ledere han kommer i berøring med, en schwabisk adjutant og en italiensk general. Begge bliver selv ledet, mindre af ideelle motiver end af private afreaktioner. Adjutanten bærer på et tilsidesættelseskompleks fra barndommen, og hans folkelige floskler dækker over en kynisk diktatorideologi. Den mere sympatisk tegnede general har engang i jalousi skudt sin grvide hustru, hvad der udelukkede ham fra regulær 339 karriere, og da han ender med at blive skudt selv ved en forræderiproses, giver Otto den »rigtige« forklaring: det var hans ufødte barn der skød ham, ligesom han selv efter døden vil dræbe sin morder (II s. 196). Det er de afsporede og forvildede lidenskaber, hvori ikke Gud findes, men en Nemesis der slår om sig som beruset (de Castros ord ovf. s. 336).

Ottos egne motiver er også blandede. Over for generalen, der har mistro til uselviske bevæggrunde, forklarer han sin tilslutning med personlig ambition; men desuden tilstår han sin »poetiske« længsel efter noget stort og helt. Ligesom i Platons *Symposion* ses menneskets Eros som en higen efter at komplettere sig, eller med Schiøtts ord fra fortællingens eget symposion (I s. 156), at fylde en opgave uden for sig selv. Otto betros at føre en bataljon og får derved rakt den »hank« til virkelighedens verden, som han havde drømt om under folkefesten og bedt om på Colosseum (billedet genkommer II s. 166). Bataljonen splittes dog af modstridende ordrer og bliver revet op af fjendens ryttere (hvoriblandt en grevesøn hjemmefra dukker op som østrigsk officer - det sidste af rejsens mange frapperende gensyn). I nederlaget mødes han med komtesen, hvis magnetiske dragning jo var den egentlige årsag til hans komme; og mødet lader ane at dragningen mod hende kan være den egentligste grund til hans fiasko.

I en ensom bjerggård oplever de en kort stund af lykke, inden begivenhederne tvinger dem videre til revolutionens centrum Paris. På hende virker ildkampene erotisk hidsende, hun bliver en hævnens furie - som om Ottos fordums tro på en gud i lidenskaben genkommer i forvrænget skikkelse. I en slags pligtfølelse tilbyder han hende ægteskab, men hun vil ikke til hans kolde land. Deres forbindelse har stået under Apollons auspicer; i Belvederemedaljonen har han hentet opmuntring til striden, og i den har hun set hans indvielse dertil (II s. 163). Det var som en forening af dåd og poesi, nu er dåden sunket sammen i krudtrøg, og poesien er det eneste han kan vende hjem med. Han drømmer som tidligere om et dommedagsdigt (ovf. s. 332), og hans sidste ord til den grevelige »borgerinde« var en dom over Europas frihedskamp (II s. 197). Men det er historiens ironi at der samtidig fældes dom over 340 ham selv. »Der har ikke været Renhed og Højhed nok i hans og de andres Stræben; Sagen er hjemsendt til en ny og bedre Behandling«, hedder det i efterskriften. Således bliver helten hjemsendt fra militærtjenesten. I hjemmet skal de definitive prøver stå.

Tredje del. Hjemgangen

Den afsluttende del *Hjem* er ligesom udenlandsfærden lagt an som en stribe gensyn. Blot ses fortiden nu ikke i forstørret gentagelse, men i fordybet videreførelse. Og samtidig melder fremtiden sig med sine fordringer. Otto føler sig udvalgt til en mission, men er stadig uvis om hvori den skal bestå, ja ved end ikke hvad han praktisk skal leve af. Han har trangen til at nå »hjem«, men kender endnu ikke målet eller omkostningerne. Gensynene med venner og familie er alle tilrettelagt som slørede retningsvisere, positive eller negative.

Allerede det indledende natursceneri er billedligt. Han sejler over Lillebælt ligesom hin forsømmer da han besøgte moderen (II s. 201); nu er det eftersommer, høstens og fuldbyrdelsens tid. Det første besøg gælder Mendoza, hvis udbytte af rejsen har været mere reelt: han er blevet gift med de Castros søster med sejrnavnet Mirjam og etableret i en herregård. Men han har kunstnerkaldet i sig og kan ikke som H. C. Andersens Antonio falde til ro i en komfortabel godsejertilværelse. Konflikten er for ham tilspidset ved at hans jødiske kompositioner ikke anerkendes som nationale, hvortil kommer lokale pinlige udslag af antisemitisme; dette af Goldschmidt kun altfor gennemspillede tema skal næppe betragtes som personlig afreagering, men som en skærpet henvisning på hvad Otto trænger til at vide. At være kaldet og udvalgt er uforeneligt med borgerlig behagelighed. Et nærmere fingerpeg giver meddelelsen om at de Castro er ved at finansiere en fabrik i nærheden for Peter Krøll - frugten af Ottos mellemkomst. Og til yderligere markering af at Otto her får vist sin fremtid, præsenterer Mendoza sin lille søstersøn opkaldt efter ham. Otto ser i barneblikket selve skæbnen stirre på sig: det er barnet i ham selv, begyndelsen og endepunktet for den hele udvikling.

En anden inkarnation af barndommen er Ottos yngre bror Vilhelm, 341 den næste han genser; han er forstkandidat, hjemme i sin begrænsede verden og i pagt med naturen, men uden Ottos iltre retfærdighedsidealisme. Under en jagt sker et sammenstød med en ungdomsbekendt, der har vist jødehad over for Mendoza, også en afregning (se note til II s. 206).

En tydelig negativ retningsviser er Schiøtt, nu situeret som jægermester på samme egn. Otto genfinder sin gamle lærer som kynisk epikuræer, dyrkende bordets og sengens glæder. Over for denne nedre ende af den æstetiske skala har hans tidligere discipel let ved at løfte sig til den øvre, og syngende rider han derfra som en Tannhäuser ud af Venusbjerg. Vanskeligere bliver det at fastholde bestemmelsen som digter ved det sidste af hjemegnens gensyn, mødet med moderen. Her spørges efter konkrete resultater: hvad er han egentlig bleven? Og han kan kun svare: mere menneske (II s. 219). Det er vel heller ikke ganske lidt, men det forpligter.

For at præstere noget tager han efter tilbagekomsten til hovedstaden sin dommedagsplan frem påny. Efter den første kosmiske fantasi (ovf. s. 332) blev den i Rom konkretiseret til et verdenshistorisk panorama,

ligesom Goldschmidts egen romanplan tog historisk form på hans Italiensrejse. Den universelle ide minder om H. C. Andersens *Ahasverus*, som han havde givet en hård medfart; også Paludan-Müller var kommet med et dommedagsdrama af samme navn i 1853. Otto ser selv det krævende og ambitiøse ved projektet og begynder med den del der forekommer nærmest ved hans egne oplevelser, Roms kamp med Karthago, hvorom han havde foredraget for sine bataljonsfolk i Alperne. Men her vil Goldschmidt demonstrere sin tese fra efterskriften, at man digter som man er - ligesåvel som man høster som man sår. Otto formår ikke at skildre det ophøjede emne med fornøden kunstnerisk magt; det er bekræftelsen på at hans ydre nederlag i Alpekrigen var et billede på et indre. Derfor er der Nemesis i, at hans digt ved udgivelsen bliver nedsablet af kritikken. På den anden side nærer han den ideelle stræben - modsat flere af de gamle kendinge, der har svigtet den for titler og fordelagtige samfundsstillinger, såsom digteren Berg og politikeren Dalberg med navne som bjerg og dal. I sin nævnte efterskrift har Goldschmidt protesteret mod Paludan-Müller, der i *Adam Homo* gjorde svigteren til helt og lod ham fortjene 342 frelsen gennem en kvinde; selv stiller han sin Otto på et højere trin, da denne vil »være ideal Personlighed eller gaa til Grunde«. Også derfor kan nedrakningen af Ottos digterværk - leveret af samme Helzen, som i anden del karikerede ham fra scenen - ramme så hårdt og give anledning til hans anden store krise.

Den er formet som direkte modstykke til den første (ovf. s. 332). Dengang var hans erotiske ideal bristet, det var et ydre tab, og han søgte trøst i skønhedens og kunstens riger. Nu har han lidt skibbrud som kunstner, det er et indre forlis; og det medfører et indre opgør. Men foranledningen er som i første tilfælde typisk goldschmidtsk, den heftige reaktion på en tilsyneladende grov uret. Helzens kritik nøjes ikke med at påvise digtets faktiske mangler, men insinuerer en politisk tendens deri: at det skulle tage parti for den tyske civilisation mod det danske barbari og bruge Karthagos lod som billede på hvad der venter Danmark. Med et sådant skudsmål er værket i den nationalt bevægede tid slået ihjel, og Otto har uventet oplevet Mendozas skæbne, at »Fødelandet blev taget bort under hans Fødder« (II s. 237, sml. s. 205). En besk eftersmag af de nationalliberale beskyldninger mod Goldschmidt for at være unational.

Et lige så bittert privat minde var den fædrene proces (ovf. s. 325), som sønnen søger at videreføre skønt sagføreren nægter at kende til sagens akter. Ottos samtale med prokurator Bagger er en nøje parallel til faderens med prokurator Basse - samme afmægtige harme, som om han har arvet sin fars skæbne. At han tillige eller snarere slæber rundt på sin egen, ses af en tredje kalamitet. Da den snobbende justitsråd, hos hvem han logerer, erfarer at hans navn ikke længere er i vælten, beder han ham flytte. Sammenlagt bliver han altså ramt af tredobbelt hjemløshed, idet han frakendes fødelandet, afskæres fra at oprejse fædrehjemmet - samt mister sit logi. Det er en tragikomisk situation; men pointen er at den ydre uretfærdighed skal sammenkædes med tidligere skyldmomenter. Digtterværkets brist hang sammen med brist i hans personlighed; Baggers og justitsrådets optræden har som baggrund hans tidligere karambolager med henholdsvis grevesønnen og skuespillerinden. Skyldafvejningen fører til selvopgør, og ligesom han rent uventet 343 må finde sig et tilhold, må han finde sit åndelige ståsted. Det bliver til en dyst mellem det højere og det lavere jeg, ikke uden drastiske eller næsten barnagtige islæt. Som forbillede angives hin lille romerdreng, hvis løfte om at tjene den hellige Aloysius en måned han i sin tid bønne hørte med en sølv mønt (II s. 17). Det har det naives storhed at ville tjene guddommelige magter; men da hvilke? Her munder krisekapitlet (4.) ud i klar stillingtagen, et decideret brud med skønhedsdyrkelsen, overgangen fra Apollon til Kristus. Den belvederiske medaljon er afløst af korset, selvofferets tegn, og han lærer at bede - om at frelses fra det onde, som er lykken (II s. 247).

Det er en etisk, næsten dennesidig kristendom, der i mindet om de Castro byder at »gaae ud i Verden og taale Alt for at udbrede, hvad han kaldte Schechina, som vi Alle kalde den hellige Aand eller Guds Rige« (II s. 260). Men udsoningen med den unge greve medfører nu et tilbud om en diplomatisk post i udlandet: akkordens ånd! Goldschmidt havde kort forinden stået over for noget lignende, da han kom i forbindelse med en sammenslutning af adelige godsejere, der ville udnytte hans kritik af de nationalliberale i *Nord og Syd*. Reflekser heraf sporer man i samtalerne med grevens verdenskløge og indflydelsesrige fætter, der synes tegnet over grev Frijs, den af kredsen der havde stået ham nærmest. Goldschmidt selv sprang fra, men lader sin helt hoppe på, »tage sit parti« som en Adam Homo - endda bogstaveligt, idet greven overtaler ham til at blive partikandidat.

Dermed videreføres den indrepolitiske satire fra anden del. Den partiløse forfatter lægger ingen fingre imellem i billedet af den demokratiske partimaskine, vel det tidligst forekommende i en dansk roman. Først det forberedende valgmøde, dirigeret af Schiøtt som stedlig indpisker - exit Schiøtt, han må døve sig med hash for at kunne gennemføre rollen. Dernæst valgkomiteens formand Hald, der lader sig bevæge af sin kone til at anbefale Otto; Camilla forsøger at undsætte sin forrige tilbeder, men må så at sige rense luften inden hun går ind til sit barn, der ligger som fremtiden selv i vuggen. Endelig justitsråden, der kører Otto rundt på vælgerfrieri alene for at tilfredsstille justitsrådindens honnøret ambition. Denne 344 rundtur til gamle kendinge på hjemegnen - Bregning, Sandberg, Krøll - danner imidlertid foranledningen til det afgørende syndefald, det erotiske.

I pastorinde Bregning genkender han uformodet Emilie - moden og voksen, som et tegn på barndommens fuldbyrdelse. Hans ord til hende om kredsløbet i et menneskeliv har en dybere betydning end han endnu ved af (II s. 297). Og hos Sandbergs stilles han over for sin ungdoms sværmeri Marie Elisabeth,

hvis navn pegede mod hjemmets mistede værdier (ovf. s. 330 f). Hendes trossikre mor og deres hus Tjørnelund havde været som en uindtagelig Torneroseborg. I en blanding af erobrertrang, længsel efter hjemmehygge og realpolitisk beregning beslutter han at fri til hende, men erfarer i det samme hendes forlovelse (med hans modstander fra jagten ovf. s. 341). I vild »Rebellion mod al denne Førelse« vender han sig påny til sin første barnekærlighed. Under en tordensvanger sammenkomst i præstegårdshaven minder han om hendes løfte fra begyndelsen (s. 328), at den der holder mest af hende får det største stykke af æblet. Bregning kaldes tjenstligt bort, og alt er beredt til syndefaldet - da ægtemanden uventet kommer tilbage. Emilie kan nu genfinde sin idealitet i angeren; Otto, der har været den aktive part, må finde sin gennem handling (forberedt ved et tidligere Goethe-ord II s. 266).

Han hjælpes så at sige af Nemesis, idet han ved sin slukørede tilbagevenden til justitsrådets gård ser husets søn sigte på sig med et gevær (det er hans jagt-modstander og rival). Han iler da op på en banke, hvorfra han opdager at Tjørnelund brænder. Hans redning af Marie Elisabeth og hendes mor er beskrevet som en åbenbar erkendelsesproces (II s. 311). Gennem sin fars ansigt fornemmer han barnebilledet i sig selv, den ideale kerne som Alma kunne se i Adam Homo og Solvejg i Peer Gynt, men som hverken Adam eller Peer gjorde noget for at realisere. Det er i grunden den han frelser fra den passionens ild han forhen tilbad. Og den hænger sammen med faderbilledet som led i generationernes kæde.

Indvendes det herimod at han selv er uden børn, kan man pege på at han engang på ungdommens vildveje tog sig af en mishandlet elleveårspige, fordi han i hende så noget af sin egen barndom (I s. 421). Han fik hende anbragt, sidst på Tjørnelund, hvor han på

345

katastrofeaftenen havde lovet at besøge hende. I stedet tog han på det usalige besøg hos Bregning. Den lille Birgitte sad trolig og ventede, indtil hun sov ind, og en gnist antændte huset. Men da han derpå kom ilende, kunne hun vise ham vej til Marie Elisabeths og moderens kammer.

Således kan han virke og virkeliggøre sig gennem hende, barnet. Det viser videre mod den aktive tjeneste, hvortil han vil vie sit liv. Her kommer da Peter Krøll-motivet til udfoldelse. På sit stemmefiskeri kom Otto også til de Castros nævnte fabrik, men måtte erfare at virksomhedslederen ikke dikterede sine arbejders stemmer. På vejen så han et nyt og ubeboet hus ved en strømmende å, opført af Peter som bolig til en lærer og vejleder for fabriksarbejderne. Nu står det ham med ét klart, at her må hans mission ligge: »Det er mit Hjem« (II s. 314).

Som en gerning i næstekærlighedens ånd kan den også siges at være i Kristi ånd. Hvis ledemotivet om at tage hans kors på sig forekommer lovlig stort, må handlingens slutpointe give svaret: at Otto blev dødeligt såret under redningsaktionen - ydermere såret i siden, altså stigmatiseret. Han har en måned tilbage at leve i, dvs. den samme »månedes tjeneste« som romerdrengen indviede sig til (ovf. s. 343). Han kan nå at forlove Krøll med Birgitte, de to hvori hans indsatser lever videre, og at testamentere sit kald ved fabrikken til Marie Elisabeth og hendes forlovede. Han dør også forsonet med moderen, mens han for sig ser faderens blege ansigt i et himmelsk lys.

Goldschmidt har selv forklaret hvorfor det ville være usandt at lade bogen slutte med heltens lutring i katastrofen:

Otto dør paa den Tid, da han ethisk er naaet til det høieste Punct, som hans Natur egner sig til, da han kan afgive en Sjæl, som formaaer at leve ... Dersom man ikke i rette Tid har bragt det til at tvinge sin Natur, saa fordrer Nemesis, at naar man vaagner til den energiske, ideale Stræben, maa man betale med noget af sin Levetid. Det svarer til den Lov, som gjælder i Mekanikken: Hvad der vindes i Kraft, tabes i Tid. Men i Menneskelivet har den indvundne Kraft Evigheden i sig. (*Nord og Syd* 1858 I 135)

346

Hjemløsheden, der har givet bogen navn, er altså ingen uforskyldt skæbne, ikke nogen forviisning som jødedommens diaspora; og forfatterens egen spaltethed mellem jødisk og dansk, mellem poesi og politik er kun motivets personlige baggrund. Det udvides til at gælde menneskets vildfarende idealitet, den ubestemte kaldsdrift; som sådant er det på én gang et adelsmærke og et svaghedstegn. Selve den ungdommelige dådstrang fører ud over hjemmets snævre kreds, og konfrontationen med nye miljøer, opdagelsen af verden og dens muligheder, bliver et vigtigt led i dannelsesprocessen. Men jo videre horisont, des større ærgerrighed og des mere usikkerhed. Først når indsatsen for andre sætter frugt, erkender man tilværelsens orden og sammenhæng og kan medvirke til at den bliver meningsfuld.

III. Modtagelsen

Goldschmidt fortrød undervejs romanens bredde, som fik mange læsere til at trættes og afsige abonnementet på tidsskriftet, hvori den fremkom. Publikationsformen var også uheldig for en beretning med så mange indvævede tråde, som forudsatte nøjagtig erindring om det forudgående for at kunne danne det tilsigtede mønster. Forfatteren måtte forklare sig i to længere efterskrifter, dels som anhang til slutkapitlet (optrykt her s. 319-21), dels i den følgende årgang af *Nord og Syd* (1858 I s. 125-39). Centrale udsagn derfra er benyttet i nærværende efterskrift.

Modtagelseskritikken blev især bestemt af de ideologiske holdninger. Den første af de få samtidige anmeldelser fremkom i det konservative organ *Flyveposten* 1857 (nr. 283), vistnok affattet af den jødiske litterat Gottlieb Siesby. Han havde været medarbejder ved *Corsaren*, men også polemiseret mod sin chef i en »Epistel«, hvor han efterlyste mere humanitet hos den vilde fribytter. Romanen imødekom netop dette ønske, og den anonyme anmelder er da også anerkendende uden dog at vise dybere indsigt. Han finder det karakteristiske for Krøyer i »Ungdommens urolige Higen efter Tilfredsstillelse i Livet« uden særlig retning mod noget idealt, og heltens tidsomgivelser er langt interessantere end heltens selv.

347

Den næste dagbladsomtale fremkom i det nationalliberale *Fædrelandet* 1858 (nr. 55) og var forfattet af den unge kritiker Clemens Petersen, så at sige som en modkritik på partiets vegne. Han finder at »første Del er et fortræffeligt Arbejde, der kun taber noget af sit Værd ved, at den senere viser sig for lille til at bære de Dynger der læsses paa den, hvorimod hele Resten er skrevet saa modløst og famlende, at Bogen gerne kunde være nogle Dele endnu, hvis Forfatteren ikke tilfældigvis havde slaaet Helten ihjel.« De to sidste dele er usammenhængende med hin til højre og venstre, »en Samling af mere og mindre underholdende Feuilletoner«, som bortset fra spredte naturskildringer og enkelte småscener af høj lyrisk skønhed ikke indeholder egentlig digtning. Hovedpersonen »er i moralsk Forstand en Pjalt, Forfængeligheden er hans Drivfjeder, men ogsaa hans Orm, og den har til sidst udmarvet ham saa grundigt, at man kunde fløjte i hans Benpiber.« Goldschmidts biograf Hans Kyrre bemærker at Clemens Petersen ikke har tænkt på hvordan denne kritik leverer det åbenlyseste bevis på rigtigheden i romanens skildring af *Fædrelandets* kritiske metode gennem Helzens nedrakning af Krøyers drama.

Den mest udførlige analyse foretog litteraturhistorikeren Carl Rosenberg i *Dansk Maanedsskrift* s.å. (bd. 7). Han bestemmer indholdet som en skildring af livets modsætninger mellem det lave og det høje, mellem natur og ideal. Hvad specielt angår angrebene på det nationalliberale parti, kan man ikke deraf slutte at forfatteren forkaster respekten for det nationale. Hans beskrivelser af dansk natur, begejstring for dansk poesi og kunst og ikke mindst billedet af patriotisk kvindelighed i Camillas skikkelse gør det klart at »han elsker sit Fædreland og vil vække den samme Følelse hos sine Læsere«. Det har været sød musik i forfatterens øre. Derimod er Rosenberg ikke tiltalt af den nådeløse gengældelseslov, selvom han bevidner den gribende virkning af romanens slutning.

I øvrigt har det skortet på anerkendelse. For den uvillige Georg Brandes opløste mastodontromanen sig i brokker (*Kritiker og Portraiter* (1869), optr. i *Samlede Skrifter* II 452). Vilhelm Andersen, der i sine *Tider og Typer* bruger den som type på dansk hellenisme i guldalderen (Goethe II 1916 183), kalder den i sin litteraturhistorie en »genial Kladde« (III 647). Udtrykket minder om Carsten 348 Hauchs i et brev til Goldschmidt lige efter udgivelsen: »De digter ligesom i aandfulde Spring og hentrænger tit Alt som paa en overraskende Spids, medens De forsømmer at give os Mellemedene, men derved faar det Hele paa mange Steder Udseende af en genial Skizze« (Kyrre II 40, sml. Goldschmidts indsigelse smst. 41).

Blandt dem i eftertiden, der har værdsat romanen, er Karen Blixen for hvem den var en af hendes ungdoms yndlingsbøger (*Breve fra Afrika* II 98). Ellers har den med tiden fortonet sig til en »høitidelig Colossus i Baggrunden« - for at bruge Oehlenschlägers ord om Shakespeare - der står som dannelses- og udviklingsromanens store paradigma og med sine tre dele har navngivet dens faser hjemme, hjemløs, hjem. Men den der gennemlever dem, Otto Krøyer, har ikke vundet plads i den litterære bevidsthed i samme grad som sine efterfølgere Per Sidenius og Jørgen Stein.

Efterverdenen har i højere grad taget forfatterskabets to følgende romaner til sig: *Arvingen* (1865, udgivet i *Danske Klassikere* 1988) og *Ravnen* (1867), som begge i mere sammentrængt form giver udtryk for Nemesis-tanken. I den sidste er et eventyrmotiv lagt ind i den realistiske handling, som omfatter fabriksarbejderforhold. Dette sociale islæt viderefører Ottos samfundskald, som han aldrig nåede at gøre til virkelighed. Således ender Goldschmidt på sin særlige måde med at overvinde deltheden og forene idealisme og realisme.

IV. Tekstforhold og udgaver

Et egentligt trykmanuskript (eller trykmanuskripter) til *Hjemløs* er ikke udgiveren bekendt. Ifølge Kyrre (II 18) stammer de ældste bevarede udkast fra 1846, og store partier af rejseafsnittet er konciperet under udlandsopholdet 1846-47. Affattelsen tog lang tid, da alle enkeltheder skulle gennemarbejdes for at stemme sammen efter planen. At dømme efter et brev til Hauch (1858, Br. II 44) medførte en fejl i tredje del, at hele dennes sidstedel måtte omskrives. Hvor store ændringer heri der er tale om i forhold til det oprindelige koncept, kan ses af Dagbogen for 25. juli 1855 (I 380).

Goldschmidt brugte sit tidsskrift *Nord og Syd* til udgivelsen af den omfattende roman. Den samtidige bogudgave benytter samme sats. Romanen 349 indgik i den senere, såkaldte *Folkeudgave* af hans skrifter, dog således at et deloplag udsendtes uden de to *Hjemløs*-bind under titlen *Udvalgte Skrifter*.

Tidsskriftrykket

Hjemløs. En Fortælling udkom således i *Nord og Syd* (idet nærværende udgaves sidetal er anført i parentes):

Ny Række, 4de Bind, 1853: [Forord], *Dagbog, Første Deel. Hjemme* (180 s.) (bd. I, s. 7-99).

Ny Række, 5te og 6te Bind, 1853-54: *Anden Deel. Hjemløs, Første Bog* (430 s.) (bd. I, s. 101-335).

Ny Række, 9de Bind, 1856: *Anden Deel. Hjemløs, Anden Bog*, s. 431-860 (430 s.) (bd. I, s. 337-568). På titelbladet hævdes bindet desuden at indeholde tredje bogs første kapitel, men det kom først i årgang 1857.

Ny Række, 10de Bind, 1857: *Anden Deel. Hjemløs, Tredie Bog*, s. 861-1222 (362 s.) (bd. II, s. 5-198). - *Tredie Deel. Hjem* (230 s.) (bd. II, s. 199-317).

Separatudgaven

Dansk Bogfortegnelses indførsler af de s. 6 nævnte fire leveringer af romanen omfatter følgende (når de to første leveringer i Bogfortegnelsen betegnes som 2. udgave, må det være fordi tidsskriftrykket i *Nord og Syd* regnes som 1. udgave):

Sept. 1853: 1. Deel. 80 sk.

Dec. 1853: 2. Deel 1. Bog. 1 rdl. 48 sk.

1.1.-14.1.1856: 2. Deel 2. Bog, 3. Deel 1. Cap. 1 rdl. 8 sk. + 52 sk.

Nov.-dec. 1857: 2. Deel 3. Bog, 3. Deel. 1 rdl. 64 sk. + 1 rdl. Samlet pris for 3 dele i 5 bd.: 7 rdl. 68 sk. (Bemærk, at beløbet er større end summen af de tidligere. Det synes rundet op, men til et meget skævt tal).

Beskrivelsen af den komplette trebindsroman efter *Danske Klassikeres* vanlige praksis ses s. 6.

Senere udgaver

En ny subscription i 18 hæfter 1866 synes ikke gennemført.

Som 3. udgave kan regnes: *Poetiske Skrifter udgivne af hans Søn* (Adolph Goldschmidt). Bind III-V 1896-97.

Folkeudgave. Udvalg og Tekstrevision ved Raadhusbibliotekar Julius Salomon. Bind II-III 1909. Med oversættelse af udenlandske citater, sml. VIII 504.

350

4. udgave 1918, identisk med foregående.

Hverken Adolph Goldschmidts eller Julius Salomons udgaver meddeler oplysninger om valg af tekstgrundlag og andre udgivelsesprincipper. Ingen af udgaverne er forsynet med kommentarer. For begge vedkommende er retskrivningen lettere moderniseret (fx *Støi* > *Støj*, *Kjækken* > *Køkken*, *Mynt* > *Mønt*).

Jævnside med førsteudgivelsen blev romanen oversat til tysk (I-X 1854-58), hvorimod en svensk oversættelse ved C. V. A. Strandberg 1854 standsede efter 1. kapitel. I 1861 kom en engelsk udgave ved forfatteren med assistance af Frederica Rowan og Hester Rothschild, sml. Lene Bjørn Olsen og Susanne Nyegaard: *M. Goldschmidt. Bibliografi*, 1977, s. 146f.

Tekstrettelser

Nærværende udgave følger den første bogudgave, idet åbenlyse tryk- eller skrivefejl heri er rettet stiltiende. Desuden er foretaget følgende tekstrettelser (bemærkningen »Goldschmidts rettelse« henviser til forfatterens rettelsesliste »Trykfeil i 1ste Deel« og »Trykfeil i 2den Deels 1ste Bog«):

Bd. I:

26,18

unge Tunger > onde Tunger

27,10

fn.: *Lassen > Nebel*

27,10

fn.: *Lassens > Nebels*

28,17

Lassen > Nebel

33,23

Lassen > Nebel

37,16

Lassen > Nebel

37,20

Lassen > Nebel

38,11

Lassens > Nebels

38,16

Lassen > Nebel

38,21

Lassen > Nebel

38,26

Lassen > Nebel

39,1

Lassen > Nebel

39,6

Lassen > Nebel

54,9

deres > Deres

54,3

fn.: *Anton > Otto*

57,9

fn.: *Pligten den > Pligten, den*

60,10

Elegence > Elegance

73,22

Anton > Otto

80,11

dem > den

92,16

Lassen > Nebel 351

94,20

de > De

96,6

vare > var

99,14

min Tanker > mine Tanker

110,15

Døttre, havde > Døttre havde

111,3

om en > som en

112,23

Smiil Og > Smiil. Og

126,12

Gudens > Guders

129,8

siger, Plutarch > siger Plutarch, (Goldschmidts rettelse)

131,1

fn.: Gilde ... > Gilde« ...

132,3

igjen - > igjen« -

144,3

dem > Dem

150,11

sid > sed (Goldschmidts rettelse)

153,4

De > de

156,12

fn.: Maaneder > Maader

158,22

Selvbevisthed > Selvbevidsthed

158,10

fn.: *Bevisthed* > *Bevidsthed*

166,8

Vikingeagtig > *Vikingeagtigt*

167,6

fn.: *de* > *De*

171,22

ere en > *ere af en*

177,25

Stemmen > *Stemme* (Goldschmidts rettelse)

183,23

egen > *egne*

193,22

Nephelakokkygia > *Nephelekokkygia* (Goldschmidts rettelse)

196,27

Hvor forgaaer > *Hvorfor gaaer* (Goldschmidts rettelse)

208,17

paa Toldboden > *ved Toldboden* (Goldschmidts rettelse)

213,22

seet Dem > *seet dem*

218,23

skinnede > *skinnende* (Goldschmidts rettelse)

256,7

fn.: *Mærke med* > *mærke med*

267,1

fn.: *De* > *de*

313,24

Deres Boutik > *deres Boutik*

317,31

Bregnings, Dalbergs > *Bregning, Dalberg*

321,14

Stemme > *Stamme*

364,14

Mir nichts, Dir Nichts > *Mir nichts, Dir nichts*

365,4

De > *de*

370,9

frommer > frommen

370,11

grellt > grollt

381,6

fn.: *Øre, Vielsen > Øre, mens Vielsen*

391,13

deres Plads > Deres Plads

427,3

fn.: *titte i > titte ind i*

428,3

dem > Dem

443,2

fn.: *Menneske > Mennesket* 352

450,16

Poulsen > Paulsen

496,2

bleve > blevne

526,14

Men > Man

541,9

fn.: *setztet > setzet*

Bd. II:

13,17

Glæde i lade > Glæde i at lade

21,2

fn.: *Smiil hvormed > Smiil, hvormed*

23,7

Men er > Man er

43,25

Dem > dem

48,2

see, Marmorskikkelsen > see Marmorskikkelsen

92,9

dem > Dem

112,6

den kongelig danske > den kongelige danske

Goldschmidt, M. A., *Hjemløs*, 1999

135,10

for slap? > for slap!

188,1

Gaard. Kom > Gaard: Kom

195,18

Vincenzio > Vincentio

196,16

De nu slaaes > de nu slaaes

229,25

Ynglingstilbøielighed > Yndlingstilbøielighed

239,19

Justitsraad? > Justitsraad.

241,19

halvmørke, Værelse > halvmørke Værelse

258,14

Fraværelse, bevægede > Fraværelse bevægede

273,13

Biblen der > Biblen, der

280,14

De kom > de kom

V. Litteraturhenvisninger

Hans Kyrre: *M. Goldschmidt I-II* 1919.

Mogens Brøndsted: *Goldschmidt s fortællekunst* 1967.

Aage Lærke Hansen: Fra dannelsesroman til udviklingsroman (i: *Kritik* 8, 1968).

Knud Wentzel: Udvikling og påvirkning. Goldschmidts vej fra korsar til skriftklog (i: *Kritik* 10, 1969).

Ib Bondebjerg: Den hjemløse myte - en ideologikritisk analyse. Om dannelsesromanen og Goldschmidts *Hjemløs* (i: *Kritik* 23, 1972).

Johnny Kondrup: *Levned og tolkninger* 1982, s. 78ff.

Johan de Mylius: Dannelsesromanen i Danmark - en traditionshistorisk skitse (i: *Udviklingsromanen*, red. Thomas Jensen og Carsten Nicolaisen 1982, s. 157ff).

353

Noteapparatet støtter sig til en omfattende kommentar til *Hjemløs*, udarbejdet af Morten Borup (1974). Denne foreligger i manuskriptform og findes på Det Kgl. Bibliotek (NKS 4887,4°).

Forkortelser:

Br.: Breve fra og til Meir Goldschmidt udg. af M. Borup I-III (1963).

Brøndsted GF: M. Brøndsted: *Goldschmidts fortællekunst* (1967).

Dagb.: M.A. Goldschmidts *Dagbøger* udg. af K. Ober I-II (1987).

DgF: *Danmarks gamle Folkeviser* I-XII (1853-1976).

DK: M.A. Goldschmidt: *Noveller og andre fortællinger* (1984) (*Danske Klassikere*) .

Fam.br.: Meir Goldschmidts Breve til hans Familie udg. af M. Borup I-II (1964).

GT: Det Gamle Testamente.

Kyrre: H. Kyrre: *M. Goldschmidt* I-II (1919).

LE: M.A. Goldschmidt: *Livs Erindringer og Resultater* udg. af M. Borup I-II (1965).

NS: *Nord og Syd* udg. af M. Goldschmidt (1848-59).

NT: Det Nye Testamente.

Udv. Skr.: M.A. Goldschmidt: *Udvalgte Skrifter* ved J. Salomon I-VI (1908).

Bind I's notehenvvisninger uden romertal gælder noterne til samme bind.

I noterne omtales flere steder Goldschmidts efterskrift til *Hjemløs* i *NS* 1858 I 135f. Denne må ikke forveksles med nærværende udgaves efterskrift ved Mogens Brøndsted eller med Goldschmidts efterskrift fra 1857, der bringes som tillæg s. 320.

Note A. *Datidens rangforordninger og titler:* På romanens tid indtog man rang i tre sammenhænge: som adelig, i kraft af sit embede eller efter værdig indsats. Den gældende rangforordning gik tilbage til 1746, revideret i forordningen af 1808. 354 Embedsmænd og titelindehavere var opdelt i ni rangklasser, hver for sig igen opdelt i rangnumre; i *Hjemløs* forekommer følgende titler (med forbehold ovf. titler af typen Virkelig Etatsraad/Krigsraad osv.):

2. rangklasse nr. 5: Kammerherre

2. rangklasse nr. 12: Konferensraad

3. rangklasse nr. 3: Virkelig Etatsraad

3. rangklasse nr. 9: Etatsraad

4. rangklasse nr. 2: Kammerjunker 4. rangklasse nr. 3: Virkelig Justitsraad

4. rangklasse nr. 10: Jægermester

5. rangklasse nr. 3: Justitsraad

6. rangklasse nr. 2: Virkelig Kammerraad

6. rangklasse nr. 5: Virkelig Krigsraad

7. rangklasse nr. 4: Krigsraad

Note B. *Datidens møntsystem:* 1 rigsbankdaler (daler) = 6 mark = 96 skilling. Rigsbankdaleren konverteredes i 1875 til 2 kr. Omregnet i øre var en mark altså = lidt over 33 øre, en skilling lidt over én øre. Dalerens værdi svingede med tiden; følgende eksempler kan gives: En fuldmægtig ved toldinspektionen i København fik i 1844 en årsgage på 600 daler. Et par sko kunne på den tid fås for 3 daler. Goldschmidt betalte o. 1860 25 daler om måneden som underholdsbidrag til sin fraskilte hustru og deres datter.

Bind I

9

Agent: eg. kommissionær, der udførte forretninger for andre; her som titel til større selvstændig købmand. - *Arild(s Tid)*: urgammel (eg. tidernes begyndelse).

10

Stude (...) Brænderiet: man udnyttede masken (brænderiaffaldet) til kreaturfoder. - *Landsenererne*: regimenter af lansebevæbnede ryttere, som fandtes fra 1816 til 1842. - *Amtstuen(s)*: amtsforvalterkontor.

11

Jagt: holl., mindre sejlskib. - *Svingbasse (r)*: mindre, drejelig skibskanon.

12

Byfogden(s): underdommer og politimester i købstæderne.

13

oversee: overskue, gennemskue.

14

Munken gaaer i Enge: sanglegen »Munken og nonnen« (S. Tvermose Thyregod, *Danmarks Sanglege* 1931, 96).

355

15

Der stander et Kloster: sanglegen »Bryde Kloster« (smst. 231).

17

enhver (...) Undseelse: måske fra EC. Sibbern, jf. *Efterladte Breve af Gabrielis* 1826; se *Danske Klassikere* 30.

18

Otteskillingen: se ovf. note B. - *Cimbrerne og Teutonerne*: germanske folkeslag, som anfaldt romerne o. 100 f. Kr. og sagdes at forcere Alperne ved at glide på skjoldene.

20

Tidalerseddel: se ovf. note B.

22

Justitsraaden(s): se ovf. note A. - *det skjønnne (...) Overflødige*: allusion til Voltaires (1694-1778) »Le superflu, chose très nécessaire« (*Satires*, Le Mondain 9, 11).

23

vorned: forpligtet til ikke at forlade hjemstavnen uden herremandens tilladelse. - *Krigen*: krigen mod England som en del af Napoleonskrigene 1800-1814. - *Jøder (...) spærret*: jøder fik først adgang til lavene 1788 og til at erhverve grundejendom og drive landbrug 1802. - *Bissekram*: småhandel ved dørene. - *Korsklæder*: trekantede hovedklæder. - *Gyldenstykker*: af (silke)stof gennemvævet med guldtråde eller - bånd.

24

Et Sæt: en samling. - *rye*: upoleret, grov (af fr. rude). - *Reel*: eng., hurtig sømandsdans i 2/4 takt.

25

For da dandsede: udtryk fra folkevisen »Indtagelsen af Riberhus« (DgF nr. 147). - *Kammerraad*: se ovf. note A. - *Skimler*: gråskimlede heste. - *Vienerovogn*: den fineste type kalechevogn.

26

Feiler: savner.

27

brunet: fr., mørk. - *Catechet*: gr., hjælpepræst.

28

Krigsraad: se ovf., note A. - *Maanedslieutenant*: under krig kunne man tidligere blive ansat i marinen som løjtnant på månedlig opsigelse. - *Kaper*: skibsfører med en krigsførende magts tilladelse til at beslaglægge fjendtlige handelsfartøjer (koffardier). - *Prise*: krigsbytte.

29

Fagre (...): fordrejelse for »Fare«, af sanglegen »Bro Brille« (Tvermose Thyregod anf. st. 220). - *Dansen gaaer (...)*: omkvædet i folkevisen »Elverskud« (DgF nr. 47). - *Sportler*: indkomster, afgifter. - *Piquet*: fr., kortspil mellem to.

30

Afsluttethed: afsondring. - *Dons*: sp., adelsmænd (med titlen Don).

31

Mirjams Sang: i 2. Mos. 15, 1-21 synger Israels folk Herren en lovsang efter overgangen over Det røde Hav, og Moses' søster Mirjam (Maria) og alle kvinderne danser til trommers lyd. Goldschmidt har anvendt den i skuespillet *Rabbien og Ridderen* (1869, II 8) og skriver i noterne hertil (s. 139): »Paa mig har selve Melodien (...) ved Vingeslaget i 2den Strophe og ved hele Sangens Blanding af 356 næsten vemodig Blidhed og ustyrlig Triumph, gjort et overordentligt Indtryk. Fra det Øjeblik, da jeg hørte den første Gang - i Margaret Street-Synagogue i London - i Aaret 1852, har den været mig en Trøst, en Oplivelse, en Kjærlighedsgjenstand, en Magt, der altid, naar helst den lod sig høre, sendte en ideel Luftning til Livsaanderne.« Sml. NS 1857 I 134.

32

smaa Gryder (...): ordsprog (Mau, *Dansk Ordsprogskat* 1879 nr. 9140).

33

ganz vorzüglich: ty., ganske fortræffeligt.

34

Mal: ty., gang.

35

F. g. m.: fanden gale (forhekse) mig. - *Kehraus*: ty, afslutningsdans. - *Molinasco('er)*: (eg. mølledans) par- eller rækkedans, opr. lig med folkedansen »Den toppede høne«. - *Langengelsk*: dans, hvor deltagerne stod opstillet i to rækker over for hinanden, mens parrene efter tur dansede ned mellem rækkerne og tog opstilling nederst i disse. - *Mark*: se ovf. note B.

38

Fattig Mand (...): ordsprog (Mau anf. st. nr. 2057).

40

Skibet (...) *Olieblad*: Noas ark, 1. Mos. 8. - *ien Mose (...)* *i Dvale*: før ornitologer begyndte at ringmærke trækfugle, var det en udbredt opfattelse, at fugle som svalen og viben overvintrede på bunden af søer og moser. - *gjækket*: narret.

41

man seer efter dens Bryst (...): var storken skiden, blev sommeren regnfuld; var den tør og ren, blev året

tørt (H.F. Feilberg, *Ordbog over jyske Almuesmål* 1886-90 III 593). - *Jynde*: dial., hynde.

42

Skibet var assureret: motivet med assurancesvigen, også benyttet i romanen *Ravnen* 1867, har baggrund i, at Goldschmidts faders fartøj forliste på vej til England, og at han led svære tab ved, at en engelsk assurandør stak af med konnossementerne (se flg. note); trods en langvarig proces fik faderen ikke sine penge tilbage (*LE* I 56). - *Connossement(erne)*: ladebrev, skipperens skriftlige erklæring om at ville udlevere de fragtede varer. - *Procurator*: lat., sagfører.

43

Michel Kohlhaas: titelfiguren i Heinrich v. Kleists fortælling fra 1810 om hestehandleren, der på grund af krænket retsfølelse ender som lovovertræder. Af Vordingborgs domsprotokoller fremgår, at Goldschmidts fader var indviklet i diverse retssager (*Kyrre* I 17f.).

44

Byfoged: se n.t.s. 12.

47

dobbelt italiensk Bogholderi: alm. brugt system, hvorefter enhver forandring i formuen bogførtes både som debet- og kreditpost til lettere kontrol. Opfundet af en italiensk munk 1504.

48

Rytterescadron(erne): sp., underafdeling af rytterregiment.

357

52

discurere: lat., samtale, drøfte.

53

Bombe: bredfyldt glas, som skal tømmes i ét drag. - *gjorde Besked*: tog for sig af drikkevarerne.

58

Vestindien: øgruppe i Det Caribiske Hav øst for Mellemamerika; delvis fransk kolonibesiddelse.

59

gentil: fr., nobel. - *enfin*: fr., velan, godt! - *Prakker*: fattigfyr, tigger.

60

Octav: eg. den 8. slags stød; drejning af hånden nedad med sænket kårdespids. - *dyb Terts*: den 3. slags stød nedefra op imod højre side af modstanderens våben. - *Feinte*: fr., finte, narrestød. - *dyb Quart*: den 4. slags stød mod venstre side af modstanderens våben. - *gentilhomme*: fr., adelsmand, hofkavaler. - *Creolerinde*: kvinde af blandet indiansk-europæisk race.

61

Generalbas: bas-stemme under musikakkorder; harmonilære.

64

Pisang(s): malajisk, bananplante. - *Granater*: rød æblesort.

65

Blanke: hvide. - *Napoleon*: i Fontainebleau tog kejseren afsked med sin garde efter at have underskrevet tronfragselsens. Fra hans ophold på St. Helena 1815-21 havde Goldschmidt set nogle relikvier på verdensudstillingen i London 1851 (*NS* 1851 VII 244, *Fam.br.* I 81).

67

Physiken: kan i 19. årh. dels betyde naturlæren omfattende den uorganiske naturs love samt stoffernes

opbygning og egenskaber (herunder også kemi), dels betegne det område af naturlæren, der omfatter mekanik, varmelære, læren om elektricitet og magnetisme, lydlære og lyslære (men ikke kemi). Den sidste betydning bliver den sejrende, her bruges tilsyneladende den første.

68

Ildluft: ilt i fri tilstand.

69

Arons Stav: 4. Mos. 17. - *Jesus forvandlede (...)*: Joh. Ev. 2, 9.

72

canaille: fr., hund, slyngel.

73

Fiat justitia (...): lat., retfærdigheden må ske fyldest, om så verden skal gå til grunde (tillagt kirkefaderen Augustin). - *Grøndals*: Grøndalshuset, skovløberhus og traktørsted i Charlottenlund Skov (kendt fra J.L. Heibergs vaudeville *De Uadskillelige*, 1827).

74

Bellevue: traktørsted ved Klampenborg. - *Christian Winthers Sang*: af »Til Een« (nr. 15, 1843).

75

Eventyrets slumrende Prindsesse: ikke identificeret.

76

den første Kjærlighed: lystspil af den franske dramatiker A.E. Scribe (1791-1861), oversat 1831 af J.L. Heiberg.

78

præ('er): lat., *præ ceteris* = fremfor de øvrige, udmærkelse (sml. *LE I* 120f.; nærværende udgaves efterskrift II s. 326). - *Metaphysica*: filosofisk læreemne. Hentydning til Holbergs komedie *Erasmus Montanus* III 1: »Jeg holder vel af Mademoiselle Lisbed, men min *Metaphysica*, min *Logica* har *Prioritet*«.

79

Suffisance: selvsikkerhed. - *Probenreuter*: ty, handelsrejsende med vareprøver. - *Saffian(s)*: pers., blødt læder.

81

Springfyr: livlig og væver person; laps.

82

Buk: brøler, dumhed.

83

Ageposten: den ordinære postvogn (modsat ekstravogn). - *Slag*: dybe hjulspor.

84

ligesom (...) *Røg*: så let som ingenting. - *alle Fire gik fra ham*: han faldt, så lang han var. - *vov*: sjællandsk, rask.

85

kommen (...) *slagen*: frit efter Cæsars »Veni, vidi, vici« (lat., Jeg kom, så og sejrede) som melding om slaget ved Zela år 47 f.Kr. - *Ritt ins alte romantische Land*: ty., ridt til det gamle romantiske land (fra Wielands epos *Oberon* 1780). Sml. II s. 16.

86

besynderlige: særlige, særegne.

87

academiske Borgerbrev: studentereksamensbeviset, udstedt af universitetet, hvor eksamen dengang blev aflagt.

89

Chirurgicum: den i 1736 oprettede kirurgiske lærestanstalt, der først 1842 blev forenet med universitetets medicinske undervisning. - *Steensliber*: person, der driver om på gaderne, dagdriver. - *Bruus*: gammelt kortspil.

90

Escadron: se n.t.s. 48.

91

Fadding: overdel af (åben) vogn. - *Aaringer*: år. - *Caroline Amalie (s)*: kronprinsesse, f. 28/6 1796, gift med Christian Frederik, den senere Christian VIII.

92

Statstidende(n): navn på *Berlingske Tidende* 1808-33. - *Kronprindsessen*: måske Sophie Frederikke (1758-94), gift med arveprins Frederik (søn af Frederik V). - *Nebel*: se s. 28. - *pudse*: narre, spille et puds.

93

unter uns: ty., mellem os. - *Lux*: af ty. Luchs: los.

95

mixtura (...) decoctum: lat., kamfer og kinin.

96

Paganini: den berømte italienske violinvirtuos Nicolò P. (1782-

1840

havde som lærer Giacomo Costa i Genova. 99 *Matrosen*: ikke identificeret.

104

slaaer (ud): sparker. - *Pallas Athene(s)*: visdommens gudinde.

105

Privat-Præceptor: en student skulle dengang - nærmest proforma - have en universitetsprofessor til sin personlige vejleder under studietiden. - *Kjæmpehistorier*: heltesagn.

106

Herrer i Aandernes Rige: efter Chr. Winthers studentervise »Her under Nathimlens rolige Skygge« med koret »Herrer vi ere i Aandernes 359 Rige«, skrevet ved Studenterforeningens stiftelse 1820. - »*Himmerig*« (...) »*Helvede*«: værtshuse i Københavns Latinerkvarter (sml. *NS* 1853-54 V-VI 429). - *Burschenschaft (...)* *Landsmandskaber*: politisk betonedede korporationer ved tyske og svenske universiteter. - *Poul Møller*: digteren Poul Martin Møller (1794-1838) var professor i filosofi i København fra 1831.

107

Brøndsted: arkæologen Peter Oluf Brøndsted levede til 1842 og havde med »fornøjelse« (*LE* I 105) eksamineret Goldschmidt i græsk til artium, der dengang afholdtes ved universitetet som adgangsgivende studentereksamen. Sml. nærmere om de to lærere i *LE* I 122. - *hans egen Reise*: B. har skildret sine udgravninger i Grækenland 1810-13 i værket *Voyages et recherches dans la Grèce* 1825-30. - *Sophokles*: græsk tragediedigter (496-406 f. Kr.). - *Oversættelse*: B. oversatte på forelæsningserne de græske tekster til latin. - *en venlig Hilsen var bleven hans Død*: B. omkom ved fald fra hesten, da han standsede op for at tale

med en ven. Ingen af de to mest bekendte mindedigte om ham (af Oehlenschläger og Chr. Winther) indeholder et udtryk som det citerede. - *Gudinden*: Athene (sml. n.t.s. 104).

108

Romer: den romerske gesandt i Karthago (n.t. II s. 15) sagde til karthagerne: »I denne toga (mandskappe) bærer vi krig eller fred for jer - tag, hvad I vil!« De svarede: »Giv, hvad du vil«. Så begyndte den anden puniske krig (218 f.Kr.). - *Freia* (...) *Vaulundur*: i Oehlenschlägers *Vaulundur Saga* (*Poetiske Skrifter* ved F.L. Liebenberg 1862, XXX 55f.).

110

Collegier: forelæsningshæfter med studerendes notater. - *Familie*: Bagger (s. 478).

111

Sem: seminaristen Diderik Haundrup (s. 129). - *Collegier(ne)*: (her) forelæsningerne.

112

Octav: se n.t.s. 60.

113

Sands: fornuft. - *Kan om en rask, romantisk Daad* (...): begyndelsen af tilegnelsen til grev A.C.P. Rantzau til Breitenburg (1840). - »*min Skat*«: i digtet af denne titel (1840) fra samme samling (*Samlede Digtninger* 1860 I 200f.). - »*Sangerens Lykke*«: i digtet af denne titel (1840) fra samme samling (anf. st. V 175).

114

Serenaden: digtet »Serenade« fra samme samling (anf. st. I 217). Dets slutning kalder Goldschmidt i sin afhandling *Lyrisk Poesi* (NS 1857 I 32) »enten uforstaaelig (mislykket Symbolik) eller usædelig, blot sandselig (Symbolet vendt paa Vrangen)«. - *Faust-Fragment*: scenen »Faust und sieben Geister« af et Faust-drama, hvorpå G.E. Lessing 360 arbejdede fra 1756 til ind i 1770erne, og som tryktes 1759 i et af hans *Literaturbriefe* (*Meyers Klassiker-Ausgabe* u.å. III 108f.). - *Vigne*: fr., vinhave eller -gård.

115

Hauge: have. - *den magiske Nøgle*: hentyder til Thomasine Gyllembourgs novelle af dette navn (i *Kjøbenhavns flyvende Post* 1828, *Samlede Skrifter* 1866 I 219). Heri finder en ung teolog på gaden en nøgle, der passer til et hus med en rød mur, og da han lukker sig ind med den, træffer han en vidunderlig skøn kvinde. - *huld*: venlig. - *en ung Dame*: sml. s. 479.

116

nydelig og frydelig som Fløiternes Klang: citat fra Winthers førnævnte digt »Min Skat«. - *Rambaut*: fra Winthers førnævnte digt »Sangerens Lykke«. - *Faublas*: hovedpersonen i Jean Baptiste Louvet de Couvrays roman *Les amours du chevalier de Faublas* (1787-90); han er skildret som en libertiner. - *Casanova*: venetiansk eventyrer og forfatter (1725-98), kendt for sine erotiske memoirer.

118

Saturnal: en romersk løssluppen vinterfest (eg. for guden Saturn). - *Rambaut* (...) *Montferrat(s)*: fra Winthers førnævnte digt »Sangerens Lykke«. - *Camilla*: fra Winthers førnævnte digt »Serenade«.

119

De Fremmede: sml. s. 396. - *Brændepenge*: tidligere måtte forældre betale brændselspenge for skoleeleverne.

120

Abekjærlighed: overdreven omsorg for afkommet.

121

uden I blive som disse Smaa: Matt. 18, 3. - *det ene Fornødne*: allusion til Luk. 10, 42. - *Himmerig for Vordingborg Slot*: ifølge sagnet var det ellers Gurre slot, som Valdemar Atterdag ikke ville give afkald på for at komme i himlen. Sml. Goldschmidts *Fortællinger* 1846 (*Udv. Skr.* I 348).

122

Fylgie: skytsånd.

123

Collegierne: forelæsningsnerne.

124

Adresseavisen: avertissements- og annonceblad siden 1759. - *gav paa Haanden*: betalte et mindre beløb forud. - *hellig*: gudfrygtig.

126

sympathetisk: i fælles følelse, samstemt. - *Du plager mig (...)*: *Aias* vers 589f., gentages s. 127 og II s. 145). Oversættelsen var udarbejdet, inden Dorphs danske udgave af Sofokles forelås (1851). Sml. *Dagb.* II 31. - *seine Sache (...)*: ty., »ikke satset på noget«, fra Goethes digt »Vanitas! Vanitatum vanitas!« 1806. - *thi kun de Forstandige (...)*: *Aias* vers 132f.

127

Thi bedre (...): smst. vers 633ff. - *Idag tilraaber (...)*: smst. vers 868f. Citeres også *LE I* 225.

128

Philoktet: tragedie af Sofokles. Citatet er vers 82. - *Hakon Jarl og 361 Væringerne i Miklagaard* (eg. Miklagard): tragedier af Oehlenschläger fra 1807 og 1827. - *Elverhøi*: skuespil af J.L. Heiberg 1828. - *Joseph og hans Brødre*: syngestykke (1807) af den fr. komponist E. Méhul. - *Den hvide Dame*: syngestykke (1825) af den fr. komponist F. Boieldieu. - *Des Knaben Wunderhorn*: Arnim og Brentanos tyske folkevisesamling fra 1806-08. - *Aristoteles's Værk om Staten*: I.II.15 (»hvis mennesker blot var forskellige i legemlig henseende, således som gudebillederne er det, ville alle hævde, at de ringere burde være slaver for de bedre«, *Statslære* overs. af Norvin og Fuglsang 1946, 15). - *Kodros('s)*: efter et sagn havde oraklet i Delfi spået dorerne, at de skulle vinde magten i Attika, dersom de dræbte Athens konge Kodros, hvorefter han frivillig gik i døden; fra da af afskaffede athenerne kongemagten (1068 f.Kr.). - *Jupiter* el. Zeus: den øverste gud. - *Phidias*: berømt græsk billedhugger (5. årh. f.Kr.). - *Propylæerne*: indgangsparti til Athens tempelborg Akropolis. - *Lysander*: føreren for den spartanske flåde, der i den peloponnesiske krig besejrede athenerne ved Aigospotamoi 405 f.Kr. - *Philip*: Filip II besejrede Athen i slaget ved Chaironeia 338 f.Kr. - *Alkibiades*: athensk statsmand og feltherre (5. årh. f.Kr.).

129

Plutarch: i sin levnedbeskrivelse af Alkibiades kap. 23. - *Kong Agis's Kone*: Agis II af Spartas dronning Timaiia, som Alkibiades forførte (ifølge Plutarch smst.). - *det Eleusinske Tog*: de halvårlige fester ved byen Eleusis til ære for gudinden Demeter var i nogen tid blevet forsømt, hvorefter Alkibiades blæste nyt liv i dem (ifølge Plutarch smst. kap. 34). - *Forræderi*: Lysander fik den persiske statholder i Lilleasien Parnabazos til at sætte ild til Alkibiades' hus og overmande ham; han blev begravet af sin elskerinde Timandra (Plutarch smst. kap. 39). - *Obol(en)*: græsk mønt. - *Styx*: flod i underverdenen. - *Sem*: sml. s. 111. - *Seminarist*: seminarieuddannet lærer. - *Artium*: studentereksamen. - *Non*: forkortet for »non contemnendus« (lat., ikke foragtelig), 3. eksamenskarakter.

130

Balles Lærebog: biskop N.E. Balles *Lærebog i den Evangelisk-christelige Religion* 1791 og ofte siden. - *Baden(s)*: Jacob B., klassisk filolog, hvis *Grammatica Latina* udkom første gang 1782. - *Sem, Cham og Japhet*: Noas sønner ifølge 1. Mos. 5, 32. - *Phæacer*: (af Sem udtalt Fæaser) i *Odysseens* 6. sang får den skibbrudne Odysseus en venlig modtagelse hos Phaiakernes konge Alkinoos og hans datter Nausikaa; i deres ø-rige levede man under lykkelige naturforhold. - *grant*: tydeligt. - k: græsk kappa.

362

131

Wilster: filologen Chr. W oversatte *Odysseen* 1837. - *Saa hun talte*: 6. sang vers 66f. - *Grønsel*: grønsager. - *Karm (en)*: fornem vogn. - *klaffersk*: bagtalerisk. - *Men naar du ind (...)*: smst. vers 303ff.

132

Viid, at ifald (...): snist. vers 313f. - *Ulysses*: lat. form af Odysseus. - *Jüngling und Mädchen*: sang fra Neckar i Sydtykland; hedder i *Des Knaben Wunderhorn* (ovf. n.t.s. 128) »Zwei Röselein« (Du vil da ikke rejse

videre, har jo tid endnu. - Jo jeg vil rejse videre, min vej er lang! Hen hvor ingen pige bryder sin trofaste kærlighed! - Skat, tag hjem af kærlighed, du finder ikke derhen). - *Der hatte selbst* (...): de to næstsidste strofer af Veit Webers digt »Schlacht bei Murten« (gendigtet efter Diebold Schillings *Beschreibung der Burgundischen Kriege*), optaget i *Des Knaben Wunderhorn* (Den, som gjorde dette rim, havde selv hånden på sværdet. Til om aftenen mejede han med sværdet, om natten besang han slaget. Han svang strengene og sværdet, en spillemand og soldat, dyrebar for herrerne og pigerne, for danseren og prælaten). Sml. n.t. II s. 155.

133

Danmark deiligst (...): Laurids Kocks (d. 1691) Danevirkeviser, gendigtet flere gange af N.F.S. Grundtvig. - *Forlov*: fri. - *Pauline*: navnet måske efter Goldschmidts sværmeri fra Skamlingsbanken Pauline Seidelin (*Kyrre* I 79f). - *Udstillingen*: den årlige salon på Charlottenborg.

134

Phidias: se n.t.s. 128. - *Perikles*: berømt græsk statsmand (5. årh. f.Kr.). - *Parthenon*: Athenetemplet på Akropolis. - *Wonnedienst noch glänzte*: af Schillers digt »Die Götter Griechenlands« (1788) strofe 1 (deres frydelige dyrkelse endnu strålede). - *Paros*: ø i Ægæerhavet, kendt for sit marmor.

136

Minosdom: sagnkongen Minos af Kreta blev efter døden dommer i underverdenen. - *Jeg seer* (...): populær datidig vise. - *Lyder*: fejl. - *sokratisk*: som den græske filosof Sokrates (469-399 f.Kr.), hvis spørgsmål skulle bringe den udspurgte til klarhed over sig selv.

137

Watt: opfinderen af dampmaskinen James W. (1736-1819). - *Jacquard*: opfinderen af vævemaskinen Joseph Marie J. (1752-1834). - *Rosenkilde*: skuespiller ved Det Kgl. Teater Christen Niemann R. (1786-1861), til hvis bedste roller hørte titelfiguren i Mélesville og Duveyriers vaudeville *Michel Perrin* 1834 og Trop i J.L. Heibergs *Recensenten og Dyret* 1826. - *Fru Heiberg*: Johanne Luise H. (1812-90), tidens betydeligste skuespillerinde. - *Ryge*: skuespiller ved Det Kgl. Teater Johan Chr. R. (1780-1842). - *Jesper Ridefoged*: i Holbergs komedie *Erasmus Montanus* (ca. 1722).

138

Qventin Messys: den nederlandske maler Q. Metsu (1630-67), som 363 Goldschmidt havde set billeder af på Dresdener-galleriet 5/11 1846. Ifølge en overlevering fik Metsu først sin brud, da han på faderens forlangende havde malet hendes portræt uden at se hende (sml. Ingemanns digt »Qvintus Messis« i *Reiselyre I*). - *Høiskolen*: Den militære Højskole, oprettet 1830. - »*Guldslagerdatteren i Brügge*« og *de Bassenvelds Dragoner*: ikke identificeret.

139

modus disputandi: lat., måde at disputere på. - *Livets Aande*: 1. Mos. 2, 7.

140

Troerne: beboerne af Troja (i *Iliaden*). - *Achæer*: de hellenske deltagere i felttoget mod Troja (smst.). - *Pythia*: Apollons præstinde ved oraklet i Delfi. - *Spelandisimo* (...): vrøvlelatin, replik, let ændret, af Chilian i Holbergs komedie *Ulysses von Ithacia* (1723) I, 14; måske dannet af ordene »spædlam dier sin mor, ren kål afædt, spæk afædt, ko-pis, øjensand« jf. Ludvig Holberg: *Seks komedier* (*Danske Klassikere* 151). - *Quod erat* (...): lat., hvilket skulle bevises. - *Creditiv*: troværdighedsbevis. - *Tribunal*: domstol. - *Solen* (...) *Ajalons Dal*: Jos. 10, 12.

141

Schiller: i Schillers foretale »Über den Gebrauch des Chors in der Tragödie« 1803 hedder det: »Es ergibt sich daraus von selbst, dass der Künstler kein einziges Element aus der Wirklichkeit brauchen kann, wie er es findet, dass sein Werk in *allen* seinen Teilen ideell sein muss, wenn es als ein Ganzes Realität haben und mit der Natur übereinstimmen soll« (Det giver sig af sig selv, at kunstneren ikke kan bruge et eneste element fra virkeligheden, som han finder det, at hans værk i alle sine dele må være ideelt, hvis det som et hele skal have realitet og stemme overens med naturen). - *En fransk Forfatter*: ikke identificeret.

142

Kaffemøllebefordring: vognene, der udlejedes for kørsel til Charlottenlund, kaldtes kaffemøller (vistnok fordi hjulene knirkede med en lyd som af kaffebønner, der blev malet).

143

Phantasmus: i græsk mytologi navn for drømmeguden. - *Pegasus*: i græsk mytologi poesiens vingehest. - »*Tinter*«: farvetoner. - *Contrapunkt*: harmonilære. - *Nattergal*: (her vel) sangkunst.

144

maatte jeg spørge Monsør (...): Holbergs *Erasmus Montanus* IV, 4. - *der følger deraf (...)*: Erasmus' svar på Jacobs spørgsmål smst. - *Constantia*: traktørsted ved Charlottenlund Strandvej. - *Psalmebogen*: et spil kort, kaldet »Holmblads salmebog« efter kortspilfabrikanten Jacob Holmblad, jf. T. Vogel-Jørgensen: *Bevingede ord*, 5. udg. (1975) sp. 536. - *over Skrævet*: for vidt.

145

Borchs Collegium: studenterkollegium i St. Kannikestræde, stiftet af 364 Ole B. (1626-90). - *Doctrinaire*: se n.t.s. 147. - *misundte ham*: så skævt til ham.

146

Doctriner: læresætninger. - *Læseselskaber*: foreninger med bogsamlinger. - 2 *Mk.*: se ovf., note B.

147

Collard (...): leksikonartiklen handler om den oppositionsfløj inden for fransk politik i Restaurationstiden (1815-30), der kaldtes »De doktrinære«, fordi de hævdede en videnskabelig statslære i modsætning til en vilkårlig politik; de kendteste medlemmer var Roger-Collard, Hertugen af Broglie og F.P.G. Guizot. - *Pelagianismen*: en af den engelske, mest i Rom boende munk Pelagius (o. 400) grundet lære, der bl.a. benægtede arvesynden og anså barnedåben for overflødig. - *jacobitiske*: den spanske munk Jakob Baradai (d. 578) stiftede en såkaldt monofytisk kirke, ifølge hvilken Kristi guddommelige og menneskelige natur kun er én, idet hans menneskenatur var opslugt af den guddommelige. - *Monotheletterne*: kirkelig retning, efter hvilken Kristus har to naturer, en menneskelig og en guddommelig, men kun én vilje. - *Almindeligt Hospital*: sygehus i Amaliegade (bygget 1768).

148

spansk Flue: medicinsk udtræk af biller med afledende virkning. - *Catechismus*: lærebog i kristendom. - *commilitones*: lat., eg. krigskammerater; fæller. - *Gratias (...)*: lat., Jeg takker dig. Jeg skal komme. - *det passive Futurum*: ifølge Goldschmidts anmærkninger i *NS* 1853-54 V-VI 429 opfatter Sem udtrykket grammatisk (om gerundiven *veniendum*), mens Carlsen mener fremtidig lidelse. - *Præteritum*: datid. - *venturus sum*: Jat., Jeg vil komme. - *Incurabel*: uhelbredelig.

149

Margo: Margaux, fransk rødvin. - *Lafit*: Château Lafitte, fransk bordeauxvin.

150

aved: bagvendt. - *probere*: prøve. - *sobrius (...)*: lat., ædru. Ingen danser ædru (Ciceros tale »Pro Murena« 13). - *Est hæc (...)*: Dette er ikke en medfødt, men en skreven lov (Ciceros tale »Pro Milone« 10, anført som eksempel i Badens *Grammatica Latina*, 7. udg. 1830 s. 21). - *Syntaxis*: sætningslæren. - *Est hæc non scripta (...)*: lat., Dette er ikke en skreven lov, men en medfødt, som vi ikke har lært, ikke hørt, ikke læst, men har grebet, øst og hentet ud af selve naturen, som vi ikke er oplært, men skabt til (smst., Baden s. 300). - *til Maade*: moderat. - *Lader*: manerer. - *Ephes.*: Paulus' brev til menigheden i Ephesus.

151

Paulsen: sml. s. 231. - *Lem paa Almindeligheden*: Almindeligt Hospital 365 (se n.t.s. 147) omfattede en såkaldt lemmestiftelse, dvs. bolig for syge, gamle el. fattige.

152

Libation: ofring. - *Gratierne*: græske gudinder for skønhed, ynde og festglæde. - *favete linguis*: lat, Hold tand for tunge (Horats' *Oder* 3, 1, v. 2). - *Hald* har visse lighedspunkter med Orla Lehmann uden dog at være et portræt. - *in corpore*: lat., korporligt, i virkeligheden. - *Bregning* er som teolog elev af H.L. Martensen (1808-84, professor i teologi, biskop); sml. s. 299, 362. - *Atellanerne*: sådan kaldte forfatteren Carl Ploug (1813-94) sine studenterkomedier efter gammelromerske folkeskuespil, der oprindeligt skulle stamme fra byen Atella i Campanien.

153

Østergade: her kunne man møde prostituerede (sml. s. 159). - *ryster Erindringen (...)*: tydeligere i den engelske oversættelse (*Homeless* I 213): »Memory shakes the dust off her mantle«. Sml. s. 296, II s. 75. - *sætte (...)* *Ban*: bandlyse Holbergs komedier p.g.a. deres frisprog. - *Syllogisme*: følgeslutning. - *Omar*: Omar ibn el-Chattab udvidede som kalif (634-44) Islams områder og gjorde Medina til en betydningsfuld by. - *Hyllesteds Badstuer*: ikke omtalt i samtidige københavnske vejvisere eller i den topografiske litteratur. - *Rysensteens Bastion*: del af fæstningsanlæg ved Kallebodstrand, hvor også en meget besøgt badeanstalt lå (sml. digtet »Rysenstens Bade« i J.L. Heibergs *Danmark, et malerisk Atlas* 1841-42).

154

Herrnhutere: i Øst-Sachsen nær Bøhmens grænse oprettedes i 1727 et evangelisk kirkesamfund, en »Brødremenighed«, i kolonien Herrnhut (Herrens varetægt). Den fik i 1772 en aflægger i Christiansfeld i Nordslesvig. - *les dehors*: fr., det ydre. - *Menneskene ere ikke saa gode (...)*: citat fra Balles lærebog (ovf. s. 130) s. 50.

155

Syndens Sold (...): Paulus' Romerbrev 6, 23. - *Baiser ainsi la main (...)*: fr., fra Molières komedie *École des femmes* (1662, da. *Fruentimmerskolen*) II 6. - *Qu'il est aux enfers (...)*: fr., Arnolphes replik fra samme komedie III 2. - *tre Hestehaler*: fornemste grad (idet de sattes på en stang med en forgyldt halvmåne uden for ejerens telt). - *Circassierinder*: tjerkessierinder (fra Vestkaukasus).

156

Cliquot: Veuve C., champagnemærke.

157

Grisette: fr. (eg. gråklædt) jævn pige, der er kæreste med kunstnere eller studenter. - *løsende*: fritagende, tilgivende. - *løsende og bindende Magt*: Matt. 16, 19. - *David*: salmedigter (efter Salmernes Bog i GT). - *Raphael Sanzio*: den italienske maler Rafael (1483-1520, eg. Raffaello Santi) var søn af maleren Santi, urigtigt kaldet Sanzio. Berømt 366 er hans sixtinske Madonna. Han giftede sig aldrig, men fik ry for at have forskellige elskovsforhold. - *Prokesch von Osten*: østrigsk diplomat og forfatter (1795-1876), har skildret historiske og politiske forhold i Østen og tillige skrevet digte. Citatet er fra »Ober Ungarn« 1821 (*Kleine Schriften* V 1844 s. 299) (Bred, o glemsel, dit slør over de mørkere livsdage, de dage, som letsind og vildt blod fyldte for mig med skyer; tilhyl dem venligt. Før mine fejls skikkelser af vejen, så at jeg ikke hører deres klagestøn og deres fordrings sørgelige råb! Tænk på, at jeg var god og endnu er det, thi hvad jeg har sået af synder, var ikke udsprunget af hjertet).

158

Absolution: syndsforladelse. - *Woltmann*: Karl W.s roman *Memoiren des Freiherrn von S-a* 1817 (også kendt af P.L. Møller, sml. Julius Clausen: *En Kvindes Kærlighed* 1928 s. 36). - *Klag'gestöhne (...)* *traurigen Ruf*: jf. n.t.s. 157, *Prokesch von Osten*. - *blive lykkelige (...)*: sml. s. 278.

159

Tillysningen eller Kongebrevet: forkyndelsen eller bevillingen til ægteskab. - *Wir Alle sind (...)*: ty, Vi er alle forelsket natur. I G.F. Daumers oversættelse 1846 af den persiske lyriker Hafiz (1326-90) står »Wir alle sind verliebter Art« (s. 135). - *Da jeg blev større (...)*: fra Oehlschlägers *Aladdin* (*Poet. Skr.* ved Liebenberg I 288). - *At gantes lidt (...)*: orig. »at løbe efter (...)«. - *Musselin(et)*: fint bomuldsstof.

160

toe: vaske; sml. Matt. 27, 24. - *Deutschtum (...)*: fra Goethes »Vier Jahreszeiten« 1796 (*Jubiläums-Ausgabe* 1902 I 242) (Tyskhed eller franskhed fortrænger i disse forvirrede dage - som i sin tid lutherdom - rolig dannelse). - *jo*: (her) ikke.

161

Lykkens Yndling: Carl Bernhards roman fra 1838. I sin Efterskrift NS 1858 I protesterede Goldschmidt mod udgangen på den slags »demoraliserende« bøger, som »gjøre et behageligt Indtryk og dysse Læserne i venlige Drømme (...) Der døe Helt og Heltinde i Sandselighedens høieste Øieblik, og den menneskelige »Lykke« krones ved denne Død, der kommer saa heldig, at den forhindrer Vedkommende fra nogensinde at savne Nydelse.« Her derimod dør helten, da han etisk er nået til det højest mulige punkt, og dette er den største lykke (sml. nærværende udgaves efterskrift II s. 345)

162

Robespierre: fransk revolutionær politiker, henrettet 1794. - *Carrousel*: ringridning. - *strikkede borgerlige Strømper*: den franske kommune besluttede, at de revolutionære kvindeselskaber skulle have en hædersplads ved nationalfesterne og strikke imedens, hvorfor de blev kaldt »Robespierres strikkekoner« (Lamartine: *Girondisternes Historie*, overs. af Th. Overskou VII 1848 s. 226). - *Desmoulens*: Camille Desmoulins, revolutionær skribent, henrettet 1794. - *Danton*: fremtrædende fransk revolutionær politiker, henrettet 1794. - *Veto*: (lat., jeg forbyder) forbud, forkastelse. - *guillotineret*: henrettet med guillotine, faldøkse.

163

Medisancen: bagtalelsen.

164

der staaer skrevet: udtrykket ses flere steder i NT, fx Matt. 4, 4,6,7,10.

165

i Taaget: i tåge, blinde. - *Mynt*: mønt. - *Kjæltringesproget*: hos de jyske tatere eller natmænd, for en stor del byggende på hemmelige sprog (tyvesprog). Det var beskrevet af filologen N.V. Dorph i *De jyske Zigeunere og en rotvælsk Ordbog* 1824.

166

Parlementair: underhandler i krig, som ledsaget af en trompeter var ukrænkelig.

167

Eheu (...) sein!: lat.-ty. »Ak kammerater! Lad os ikke være kulrede« (formodentlig en tysk studentervise). - *sans phrase*: fr., uden omsvøb. - *Gratiene*: se n.t.s. 152. - *Muserne*: ni græske gudinder for kunst og videnskab. - *Hvi sjunges (...)*: fra Oehlenschlägers digt »Daniel Rantzau« (1811, *Poet. Skr.* ved Liebenberg XXIV 216). - *Passet*: Thermopylæ, som soldater fra Sparta søgte at spærre for perserne (480 f.Kr.). - *Hvi rose (...)*: fra Rahbeks »Drikkevise« (Chr. Iversens Samling af Poesier, Nytaarsgave 1783 s. 42).

168

Umiddelbarhed: ironisk titel i lighed med Højhed o.l.

169

hvide Schavler for røde: allusion til Oehlenschlägers *Aladdin*, 4. akt; *Schavler*: sjaler. - *à tout prix*: fr., til enhver pris.

171

Emploi: fr., ansættelse. - *Informationer*: privatundervisning. - *Associé*: medejer.

172

Jagt: se n.t.s. 11. - *Lyæus*: tilnavn til guden Bacchus som den, der befrier for sorg.

173

Treuthold (...): fra Aloys Blumaurs »Lied, in Abwesenheit des Geliebten zu singen« (Sang at synge i den elskedes fravær, *Gedichte* 1787 II 14) (Treuthold, min elskede, er gået herfra, skove og bjerge skjuler ham for mig). - *Biskop Christian*: ærkebiskop C. I af Mainz (d. 1183), en overgang pave Victor IVs gesandt i Danmark, en fremragende diplomat og kriger, der ydede den staufiske kejser Friedrich store tjenester. - *Nero*: romersk kejser (37-68, kejser 54-68), indbildte sig at være en stor digter, sanger og skuespiller og skal på dødslejet have udbrudt: »Hvilken kunstner mister verden ikke i mig!«

174

Israels Børn: israelitterne forlod »Ægyptens kødgryder« (2. Mos. 16, 368 3 og udvandrede til Kanaan. - *Deputeret*: fuldmægtig, embedsmand. - *Admiralitetet*: marineministerium. - *Heiberg*: J.L. H. indførte Hegels filosofi i Danmark, efter hvilken den umiddelbare erkendelse gennem refleksion blev løftet op i den spekulative sfære. - *Mynster*: J.P. M., førende teolog og biskop (1775-1854). - *Visitats*: gejstlig inspektion. - *Joseph (...)* *den øverste Bager*: i 1. Mos. 40 fortælles, at Faraos mundskænk og bager kastes i fængsel, hvor Josef udtyder deres drømme; mundskænten drømmer om et vintræ, hvis tre kviste grønnes, hvilket Josef udlægger som, at han om tre dage skal være genindsat i sin stilling, bageren, at der var tre kurve på hans

hoved, hvad Josef tyder som en forudsigelse om, at Faraos om tre dage vil hænge ham. - *Generalprocureur*: kongens øverste juridiske rådgiver.

175

Diogenes: den græske filosof fra 4. årh. f.Kr., der ved højlys dag gik rundt med en lygte og sagde: »Jeg søger et menneske« (ifølge Diogenes Laertios' filosofihistorie). - *Alexander*: Aleksander den Store (356-323 f.Kr.) beklagede sig ifølge Plutarch over, at hans far Filip II af Makedonien ved sine mange erobringer ikke havde efterladt ham mere at udrette (Levnedsbeskrivelse kap. V). - *Salomon*: da Gud tilstod ham en bøn, udbad han sig et viist og forstandigt hjerte (1. Kong. 3). - *Jeg kalder Lykken (...)*: af Oehlenschlägers *Aladdin* 3. akt (*Poet. Skr.* ved Liebenberg I 182); orig.: »(...) Min Lykke er / At sætte det igiennem, som jeg kan; / At overvinde hver en ussel Hindring«. - *Brysselertæppe*: særlig udsøgt tæppe tilvirket i Bruxelles.

176

Herrens Nat (...): forvanskning af »Herrens dag (dvs. Dommedag) skal komme som en tyv om natten« (1. Tess. 5, 2). - *en af de gravede Kalke*: efter Matt. 25, 27 (»Ve Eder, I skriftkloge og farisæer, I øjenskalke, thi I er ligesom kalkede grave, hvilke synes dejlige udvortes, men indadtil er fulde af døde ben og al urenhed«).

178

Madam Bille: Paulines mor. - *et Ordsprog*: fra Juvenal 14, 47. - *Nausikaa*: sml. s. 131.

179

Sandelig det er ikke godt (...): 1. Mos. 2, 18.

180

Institut: undervisningsanstalt.

181

i to Verdener: sml. skildringen af P.L. Møller i *LE* I kap. 8.

182

Ottolie (...): sml. s. 562. - *Informationer*: huslærerundervisning.

183

det Skjønne og det Sande: hovedbegreber i tidens idealistiske filosofi, fx hos H.C. Ørsted. - *holde Foredrag*: sml. *LE* I 174 (»han vilde ikke 'holde Foredrag' for mig, lade sig 'suge ud'«). - *Tirailleur(fægtninger)*: 369 fr., blænker, skytte. - *Foreningen*: Akademisk Læseforening, stiftet af Carl Ploug 1839 som diskussionsklub til modvægt mod den konservative Studenterforening fra 1820.

184

Euripides's »Bacchantinder«: vers 203-206. - *Elementarisk*: elementært, sammensat.

185

positiv Baggrund: Goldschmidts eget forsvar for »Corsaren«.

186

mine Herrschaften: ty., mine herskaber. - *to Børn*: sønnen og døden, hvormed den græske gudinde for natten (Nyx) blev afbildet.

187

homerisk Latter: skoggerlatter, som guderne brød ud i, da den vanføre smedegud Hefaistos optrådte som mundskænk (skildret i Homers *Iliade* I 599). - *Kleon*: atheniensisk garver og demokratisk politiker, modstander af folkeforlystelser og genstand for komedieforfatternes hån (d. 422 f.Kr.). - *Funker*: gnister.

188

Anfaldet: overfaldet. - *Bayard (...)* *peur*: fr., uden dadel og med frygt. Pierre du Bayard, »Ridderen uden frygt og dadel«, tjente sine sporer (dvs. gjorde sig værdig til ridderslaget og de gyldne ridderspore) under den franske kong Karl VIII's tog til Neapel 1496. - *Radamanthos*: Kong Minos' bror Radamanthys (sml. n.t.s.

136) blev ligesom denne efter sin død dommer i Underverdenen.

189

Stoa: søjlehal i Athen, hvor Zenon o. 300 f.Kr. underviste i filosofi, hvorfor tilhængere af hans retning kaldtes stoikere. - *Academiet(s)*: lokalitet ved Athen, hvor Platon underviste. - *Tribunal*: domstol. - *Præsteattest*: gjaldt normalt udskrift af kirkebøger, attestering af civilstand m.m.

190

1500 Rbd.: se ovf., note B. - *Salon*:- selskabs. - *ad majorem (...)*: lat., til større ære for. - *vergilde (...)*: jødetysk (?), forgylde Rundetårn (forekommer også i *Ravnen*, *Udv. Skr.* IV 255). - *Selskab*: samfund (ty. Gesellschaft).

191

Vaudeville (n): fr., lystspil med indlagte sange. - *O, Svaghed (...)*: fordrejning af Hamlets replik hos Shakespeare (I, 2): »Svaghed, dit navn er kvinde«. - *Absolutismen*: enevælden. - *vort Maskepi (...)*: her taler en nationalliberal ligesom i det følgende om Skandinavismen. - *Anfald*: se n.t.s. 188. - *Barbarerne*: perserne i 5. årh. f.Kr. - *Da skal det Frie (...)*: fra Carl Plougs digt »Længe var Nordens herlige Stamme / spaltet i trende sygnende Skud« 1842.

192

Aa (...) raabte *En*: teologen Gram (sml. s. 296), en karikatur af historikeren Fr. Barfod, der i sine *Fortællinger af Fædrelandets Historie* 1853 havde frakendt Goldschmidt »Alvor, Overbevisning og Troskab«. Skønt Goldschmidt havde deltaget i studentertoget til 370 Uppsala 1843, var han ikke skandinav. Om grundtvigianerne udtalte han i en politisk oversigtsartikel (NS 1856 III 51): »Grundtvig var dengang [efter Julirevolutionen 1830] ivrig Absolutist og Barfod hans ivrige Amanuensis. Dette Parti holdt smaa Conventikler eller Samfundsmøder, hvor man sang om Uffe hin Spage, om Modersmaalets Sødhed o.s.v., og havde her en Slags hemmelig Cultus, som Politikerne smilede ad, eller som de fandt skadelig, fordi Folket ved disse dunkle Sympathier blev holdt i blind Afhængighed af Skjoldunge-stammen.« - *Hel(s)*: den nordiske døds gudinde. - *(Seirs)drapa*: kvad. - *Løvehoved*: i skibsstævnen. - *Hjertespeil*: hjerteformet agterspejl; *Løvehoved* og *Hjertespeil* alluderer til Grundtvigs *Dansk Rimkrønike* 1826, *Poetiske Skrifter* 1885 VI 78: »Da kom en Snække før fulde Seil / med Løvehoved og Hjerte-Speil«. Også kendt fra Grundtvigs sang om kong Skjold »I gamle Dage det var engang«, som bygger på versene i Rimkrøniken. - *Loke*: gammelnordisk gud af jætteeæt, men optagen blandt de egentlige guder, aserne. - *Moses har lagt Bjælker under Isen*: sml. 2. Mos. 14.

193

Aristophanes (...) »*Fuglene*«: 414 f.Kr. - *emancipere*: frigøre. - *Hugin og Munin*: eg. tanke og minde. - *han gik (...)*: efter en replik i Thomas Overskous skuespil *Østergade og Vestergade* 1828 (III 16), hvor skuespilleren C. N. Rosenkilde ved førsteopførelsen ændrede »frygtelig« til »fyrgerlig«. - *Thi Zeus (...)*: *Fuglene* vers 480. Ifølge NS 1853-54 V-VI skylder Goldschmidt N.V. Dorph oversættelserne fra dette stykke, som Dorph var i færd med at fordanske.

194

Tilforn de sokratiserede: smst. 1282-85. Sml. n.t.s. 136. - *ved Ord (...)*: smst. 1438f - *some thing rotten*: Shakespeares *Hamlet* I, 4 (»Something is rotten in the state of Denmark«). - *Baldur*: Odins søn Balder, der dræbes og kommer til døds gudinden Hel. - *Sværdtid og Øxetid*: fra Eddadigtet »Vølvens spådom« strofe 45. - *Reißt die Kreuze (...)*: Riv korsene af jorden! Alle må blive sværd, Gud i himlen vil tilgive det! Fra digtet »Der Aufruf« i samlingen *Gedichte eines Lebendigen* (6. Aufl. 1843 I 44) af den politiske lyriker Georg Herwegh (1817-75), som Goldschmidt havde mødt i Rom 1847.

195

Østens Despot: Rusland. - *en udmærket Taler*: Carl Ploug under Studentermødet 1843 i sin tale i Kalmar (*Fædrelandet* nr. 1263, der blev konfiskeret, sml. Jul. Clausen: *Skandinavismen* 1900 s. 59f.). - *Finland*: var russisk storfyrstendømme, erobret fra Sverige 1809. - *Wir haben (...)*: Vi har længe nok elsket - vi vil endelig hade! Fra Herweghs digt »Das Lied vom Hasse« (anf. st. I 63). - *En ordineret Præst*: utvivlsomt den nationalliberale politiker og teolog D. G. Monrad (1811-87), selv om hans standpunkt her er forenklet eller måske let karikeret. En lignende udtalelse fremsatte han 1878 (Asger Nyholm: *Religion og Politik* 1947 s. 475). Goldschmidt var ikke Monrad venligsindet, sml. de to karakteristikker NS 1848 II 53ff. og 1856 III 65ff. - *Modersmaal (...)* *Lyd*: fra Grundtvigs »Modersmaalet« 1837 (hvor der dog står »Moders Navn«).

196

Takkebøn (...) *Tolder*: sml. Luk. 18, 9-14, hvor farisæeren beder en bøn til Gud, hvori han takker for, at han ikke er som toderen, der står ved siden af ham. - *Folket er selv et Geni*: sml. s. 192.

197

Thiers('s) Revolutionshistorie: det nærmest lignende citat er fundet i Lamartines *Girondisternes Historie* (Overskous overs. II 1847 s. 162), der tillægger Robespierre udtalelsen »Ene folket er stort, ene det er hæderværdigt i mine øjne«. - *Danton*: se n.t.s. 162. - *Vergniaud*: fransk girondinsk politiker, henrettet 1793. - *Suttungs Mjød*: skjaldemjøden vogtedes ifølge Eddaen af jættten Suttung. - *hvad har De da imod Politiken?*: om P.L. Møllers aversion mod folkestyret sml. *LE I* 172. - *Bukke*: trak ifølge nordisk mytologi Thors vogn. - *Apis*: oldægyptisk hellig tyr. - *Matrikel*: Danmark fik ny m. (skyldsætning af jordegods, ejendomsvurdering) 1844. - *cameralistisk*: statsøkonomisk.

198

vise Dem, at De intet veed: jf. n.t.s. 136. Om P.L. Møllers sokratiske fremgangsmåde over for Goldschmidt se *LE I* 173f. - *Rescripter*: kgl. anordninger. - *Muselmændene*: muslimerne. - *Byfoged*: se n.t.s. 12.

199

Mandarin: eg. kinesisk statsembudsmand. - *Hverdagshistorie(helt)*: efter Thomasine Gyllembourgs (1773-1856) Hverdagshistorier. - *Brysseler Gulvtæpper*: se n.t.s. 175. - *Milner*: sml. s. 175. - *Liaison*: fr., kærlighedsforbindelse.

200

Winkelried: efter usikker overlevering en schweizer, der i slaget ved Sempach 1386 skaffede sine landsmænd en sejr over Habsburgerne ved at bryde hul i lansenerernes rækker, hvorved han selv blev dræbt, men muliggjorde, at fjenden nedkæmpedes. - *fældede*: sænkede. - *Sæbekjælderfolk*: sæbehandleren A. Møller på Gråbrødretorv lod, da en konkurrent etablerede sig lige i nærheden, et skilt opsætte: »Her er den rigtige gamle Sæbekjælder, hvor de rigtige gamle Sæbekjælderfolk boe.« Søren Kierkegaard omtaler episoden i sine papirer: I A 220 (1836) samt II B 1 og 21 (1838), hvor den benævnes »Striden mellem den gamle og den nye Sæbekjælder« (*Søren³⁷²Kierkegaards Papirer* 2. udg. 1968). - *Werther*: titelpersonen i Goethes roman *Die Leiden des jungen Werthers* (1774) begår selvmord af ulykkelig kærlighed til Lotte.

201

Centripetalkraften: den midtpunktsøgende kraft (mods. den midtpunktflyende centrifugalkraft). - *von all seinem Glanz (...)*: Af al hans glans og skær intet andet end møjen og smerterne og det, vi gælder for i vore hjerter. Fra Schillers drama *Wallensteins Lager* (1798) sc. 11; også citeret *LE I* 179. - *Goethe var med (...)*: han ledsagede hertug Karl August af Weimar i de allierede magters uheldige felttog mod det revolutionære Frankrig og udgav herom sin dagbog *Die Campagne in Frankreich 1792*; det pågældende sted er 30/8 (*Jub. Ausg.* XXVIII 24ff.).

202

Slaget ved Valmy: 20/9 1792, skildret af Goethe anf. st. 57ff. - *Dumouriez*: den franske general Charles François D. vandt de revolutionæres første sejr ved Valmy. - *Kofod*: Hans Ancher K. (1777-1829) udgav tidens mest brugte skolebog i verdenshistorie *Historiens vigtigste Begivenheder* (1808 og senere) og flere andre historiske håndbøger. - *Correggio*: Oehlenschlägers drama fra 1811 3. akt (*Poet. Skr.* ved Liebenberg V 78). - *Hør Ungersvend (...)*: fra H.C. Andersens syngestykke *Liden Kirsten* 1846 (*Saml. Skr.* 2. udg. 1876ff. X 285) efter folkevisen *DgF* 238.

203

herrische Gewohnheit (...): den herskesyge vane at bistå unge mænd på min alder i hjertekvide og åndelig nød. Fra Goethes *Die Campagne in Frankreich* (anf. st. 168). - *engt*: (fra ty.) tæt, nært. - *sugede ham ud (...)*: se n.t.s. 183.

204

noget medfødt Troløst: forbindes i Efterskrift NS 1858 I med begrebet hjemløshed.

205

Information: se n.t.s. 182. - *Skoser*: spydigheder. - *à la suite*: fr., uden for nummer, på ekspektance.

206

Rhinoceros: gr., næsehorn. - *regenerere*: forny, gendanne. - *Geschäftet*: ty., forretningen.

207

Slutteriet: gældsfængslet. - *Zephyren*: gr., vestenvinden. - *Bions Klagesang*: den græske lyriker B. (3. årh. f.Kr.) forfattede en længere elegi over den skønne yngling Adonis, der efter sagnet blev dræbt på jagt af et vildsvin. - *Fælleden*: Nørre- eller Østerfælled. - *Bommen*: vejboom, hvor der opkrævedes bompenge. - *Anapæster*: versefødder med to tryksvage stavelser efterfulgt af en trykstærk.

208

visible: fr., visibel, i stand til at modtage besøg. - *courgjørende*: opvartende. - *Schofelist(erne)*: sjofel, rå person. - *Morian*: neger. - *Equipage*: fint køretøj. - *som Goethe tilraader*: dels i *Wilhelm Meisters Lehrjahre* II 1796, 5. bog kap. 1 (*Jub. Ausg.* XVIII 5), dels i *Unterhaltungen mit dem Kanzler Müller* 30/5 1814. - *Murillo(er)*: spansk maler (1617-82). - *Monterey*: hovedstaden i den mexikanske stat Nuevo Leon, benyttet som vinterkursted. - *Zenobia*: dronning af Palmyra, overtog efter sin mand Odenathus' død 267 e.Kr. regeringen for sin umyndige søn og bekæmpede med held romerne, indtil kejser Aurelianus gjorde ende på det peloponnesiske rige og førte hende som fange i triumftog til Rom. Goldschmidt holdt foredrag om hende 1864, trykt i *Illustreret Tidende* 1864-65 (sml. *Br.* III 84). - *fantasia*: arabisk rytterleg. - *Cleopatra(s)*: ægyptisk dronning, som bl.a. bedårede den romerske feltherre Antonius (1. årh. f.Kr.).

209

Glassing eller Levin: københavnske modehandlerinder (ifølge *Vejviseren* 1843). - *Lieutenant Holm (...)*: sml. s. 173.

210

den Skjæbne (...): efter Lessings drama *Nathan der Weise* 1779 III 5 (Saladin: »Tritt näher, Jude! - Näher! - Nur ganz her!/ Nur ohne Furcht!« - Nathan: »Die bleibe deinem Feinde!« Træd nærmere jøde - helt herhen uden frygt! Den være forbeholdt din fjende!).

211

Æther: fin luftart. - *sympathetisk*: se n.t.s. 126. - *For every thought (...)*: eng., for hver tanke er bestemt til at bevise hendes lidenskab i prøvens time. Citatet forekommer ikke det anførte sted i *Childe Harold's Pilgrimage* 1812-18 (Canto I) og er ikke fundet andetsteds i Byrons værker.

212

Det sagde Mendoza: s. 138. Om tankegangen bagved se nærmere NS 1858 I 132. - *Pygmalion*: konge på Cypren, der blev så indtaget i et elfensbilsbillede af en ung kvinde, han selv havde udført, at han fik Afrodite til at give det liv, hvorpå han ægtede hende (Ovids *Metamorfoser* X 243ff.). - *Periander (...)*: en tyrant i Korinth (ca. 625-585 f.Kr.), der dræbte sin hustru *Melissa* (Herodot III 50).

213

som Schiller siger: i epigrammet »Wissenschaft« 1796 (»Einem ist sie die hohe, die himmlische Göttin, dem andern / eine tüchtige Kuh, die ihn mit Butter versorgt«). For en er hun den høje, den himmelske gudinde, for den anden en dygtig ko, som forsyner ham med smør).

214

Carriere: firspring, hurtigløb. - *ta'e ham op*: indfange en person, der færdes på anden mands jord, ligesom bønderne havde ret til at bemægtige sig løsgående kreaturer. - *Til Seir (...)*: Kuliemandens spådom til kongen i Ingemanns roman *Valdemar Seier* 1826 kap. 9. Se også nærværende udgaves efterskrift II s. 331.

215

Galfrands: kåd, letsindig person; galning. - *Luften hører det (...)*: fra J. L. Heibergs skuespil *Pottemager Walter* 1814 III 3; orig.: »Jo Luften 374 hører dem, og disse Bjerge, / Og gennem dem de bringes til min Herre«. I NS 1849 havde Goldschmidt anbefalet, at Det kgl. Teater genoptog stykket, der er »et af Heibergs ypperste Værker«.

216

Plato: i *Phaidros* (248e) skelnes mellem »den poetiske mand« (elskeren af det skønne), der sættes i første klasse, og digteren (der lever for at digte), som anbringes i sjette klasse; Goldschmidt beskæftiger sig

også med tanken i afhandlingen »Oehlschläger-Festen« (NS 1849 I 377ff) og *Br. U 115. - et Stykke udpebet*: Platon havde også skrevet tragedier, som han senere brændte. - *Hvis jeg var god (...)*: digterens ord i Heibergs »En Sjæl efter Døden« (Nye Digte 1841, *Danske Klassikere* 61). Goldschmidt protesterer i Efterskrift NS 1858 I mod, at disse ord tages bogstaveligt: »Man digter, som man er; Poesien er en Handling, en Udstraaling eller Udstrømning af det, man virkelig bærer i sig, af den Idealitet, man har bevarer eller erhvervet, og som længes bort fra det Syndige, af Erfaring og Tro, af hele Charakteren«. - *Om det hændes (...)*: Heiberg smst. (*Danske Klassikere* 60).; orig.: »Om forresten det hænder nogensinde«.

217

Det Mandige og det Productive: sml. s. 211.

218

Hindsgavls Skovkuppel: sml. et dagbogsblad fra Wien 1846 (*Kyrre* I 112). - *forekomme*: komme i forkøbet. - *hendes nye Hjem*: sml. s. 205.

220

Gracchernes Moder: de romerske brødre Tiberius og Gajus Gracchus blev forbilledligt opdraget af moderen Cornelia, Scipio Africanus' datter (se n.t. II s. 54), som romerne betragtede som mønsteret på en hustru og mor; sml. »Fortælling om to Børn« (*Poet. Skr.* VIII 1898 370). - *Coriolans Moder*: Veturia; da den stolte patriciersøn med volskernes hjælp påførte det folkestyrede Rom krig, skal hun have overtalt ham til at frafalde sit forehavende med ordene: »Tænkte du ikke, da du så Rom for dine øjne: bag disse mure findes mit hjem, mine husguder, min moder, min hustru, mine børn? Hvis jeg ikke havde født dig, så ville Rom ikke nu have været belejret. Jeg kunne dø i et frit land, hvis jeg ikke havde haft en søn« (Livius II, XL). - *Byfoged*: se n.t.s. 12. - *Bonmots*: fr., kvikheder, indfald.

221

Knud Gjedde og Skovballet: sml. s. 91. - *Balinspecteur*: leder af dansen.

222

Stav: som Moses' stav 4. Mos. 20, 11. - *Vanille(n)*: slyngplante af orkidéfamilien.

224

Svogeren: moderens svoger. - *Mæsk*: blanding af malt og vand ved ølbrygning.
375

225

iAbrahams Skjød: allusion til Luk. 16, 22.

226

Justitsmad: se ovf., note A. - *Tjærekande*: i ældre tid medførte man tjære til at smøre vognhjulene; senere brugtes ordet spøgefuldt om en person, der under kørslen sad eller stod bagest i vognen.

227

Der falder ingen Spurv: Matt. 10, 29.

228

Manden skal forlade (...): allusion til 1. Mos. 2, 24. Ordene indgik i vielsesritualet. - (*bitter-*)*travesterende*: vrængende.

229

oversee: overskue.

230

Funker: gnister.

231

Paulsen: sml. s. 151.

232

Veteraner: ikke identificeret.

233

Tyrus ('s): oldtidsby i Fønikien (nu Libanon).

234

hvad er hele Livet (...): fra Oehlenschlägers digt »Biarke-Maal« 1802 (*Poet. Skr.* ved Liebenberg XIX 37); orig.: »Hvad er vel Livet / Et Pust i Sivet«. - *Ranunklerne (...)*: citatet ikke identificeret.

236

Schiøtts Lære (...): s. 163. - *Alkibiades*: se n.t.s. 128. - *Diogenes('s)*: græsk kynisk filosof, som stræbte efter uafhængighed af alt ydre. Sml. n.t.s. 175. - *Taver*: totter.

237

Schiøtts Yttring (...): s. 163. - *Humboldt*: tysk statsmand og sproggransker (1767-1835). I Gustav Schlesiens *Erinnerungen an Wilhelm von Humboldt* 1843-45 fortælles episoden om den filantropiske særling grev Gustav Schlaberndorf (2. Ausg. 1854 II 11). Denne var legationssekretær hos den svenske gesandt v. Stael i Paris, hvor Humboldt 1797 lærte ham at kende. - *perikleisk*: målende sig med Athens store statsleder Perikles (n.t.s. 134).

238

spurgte sin Fader, hvorlænge (...): fra Holbergs komedie *Erasmus Montanus* I, 5.

239

Nuits(-Bourgogne): fra den østfranske vinby Nuits-sous-Beaune. - *jus primæ [noctis]*: lat., herremandens tidligere antagne »ret« til at tilbringe den første nat hos bondens brud. - *Drag af din Sko*: Guds ord til Moses, 2. Mos. 3, 5. - *Pertinens*: lat., tilhører til grundejendomme. - *incorporerede*: indlemmede. - *Da han plukker (...)*: slutningslinjen af Leporellos »listearie« i Mozarts opera *Don Juan* (L. Kruses oversættelse 1807 s. 23). - *Goethes Digt (...)*: balladen »Der Müllerin Reue« (1797, *Jub. Ausg.* I 128). Elsker du mig endnu så højt og meget, som du ellers har svoret mig, så er for os to heller ikke mere tabt. Tag imod den højtelskede kvinde, det unge uberørte legeme, det er nu alt dit eget!

241

Ball: billardkugle. - *Odysseus (...)*: *Odysseen* 12. sang. - *omvankende*: forbivandrende.

376

242

kypriske Aphrodite: Venus Cypria, som steg op af havet ved øen Kythera, men derfra førtes til Cypern. - *Axel (stykker)*: skulder.

243

græskformede: med antik profil. - *de tørre Jyder*: vindtørrede småfisk (om at måtte nøjes med en simpel ægtemage; sml. J. H. Wessels *Kierlighed uden Strømper* (1772) I, 5).

244

Empfange (...): fra Schillers digt »Resignation«. Modtag mit fuldmagtsbrev til lykke! Jeg bringer dig det ubrudt tilbage.

245

hans Moders og Skibets Navn: s. 11.

249

Eventyret: kilden ikke identificeret. - *væn(este)*: skøn, smuk.

251

Engelskmænd(ene): under kaperkrigen efter orlogsflådens bortførelse 1807.

252

Bombardementet: af København sept. 1807.

253

Information: se n.t.s. 182. - *Attestats*: lat., teologisk embedseksamen. - *Hovmester*: huslærer.

254

Morland: Ætiopien. - *Armada*: Filip II's spanske flåde, der 1588 skulle underlægge sig England, men blev ødelagt undervejs.

255

den gale Tid: årene omkring statsbankerotten 1813 og tabet af Norge 1814. - *Austerlitz og Jena*: slagpladser under Napoleonskrigene 1805-06. - *Catalani*: den berømte italienske sangerinde Angelica C. (1780-1849), der gav koncerter i aUe Europas byer, 1827-28 i København.

256

Alt dette (...): Matt. 4, 9. - *Jeg takker Guderne (...)* *Kvinde*: allusion til Platon, der ifølge kirkefaderen Lactantius (*Institutiones divinae* III, 19) takkede naturen for fire ting, deriblandt at han ikke var blevet en kvinde.

258

Lispund: 8 kg. - *Bismervægt*: stangvægt med et forskydeligt lod.

259

Hvor de vakkre (...): fra Danevirkevisen (se n.t.s. 132); *de vakkre (...)* *Drenge*: orig.: »de voksne, danske drenge«. - *Kongen i Thule*: Goethes digt »Es war ein König in Thule« (*Faust* I 1808 vers 2759ff). - *feire*: fagre (fra Oehlenschlägers gendigtning »Kongen i Leire« 1803). - / *Dit Skjød (...)*: fra Ingemanns digt »Dannevang med grønne Bred« (1817).

260

Reilingen: rælingen.

261

Skuffelse: illusion, bedrag.

262

Undine: titelfiguren i den tyske romantiker de la Motte Fouqués eventyr (1811), der, netop før hun kommer til sine plejeforældre, er faldet i vandet fra en båd (kap. 2). - *Fru Heiberg*: se n.t.s. 137. - *Alferne*: J. L. Heibergs eventyrspil fra 1835. - *Berthalda*: ridder Huldebrand bliver først gift med havfruen Undine, men hans kærlighed vender sig snart til den jordiske kvinde Berthalda, som bliver hans 377 anden hustru. Efter brylluppet kommer Undine tilbage og trykker et kys på hans læber, hvorpå han synker død om.

263

Danserinden: i dette episke digt af Fr. Paludan-Müller fra 1833 elsker grev Charles danserinden Dione.

264

Huset: s. 248f. 266 *Rebellion*: oprør.

268

Accoucheur: fr., fødselshjælper. - *Forsten*: den dyrkede skov.

269

Reseda: plante, som man i folkemedicinen lagde på syge steder. - *Gak til Skovrideren*: forvanskning af Ordspr. 6, 6: Gak til myren og bliv viis. - *Fru Justitia*: personifikation af retfærdigheden.

270

tributpligtige: forpligtede til skyldig ydelse eller hylding. - *Greven(s)*: først s. 349 erfarer man hans navn Løvenhjem. - *Skoser*: se n.t.s. 205. - *Vienerovogn(en)*: se n.t.s. 25.

271

Miklagard: Konstantinopel, hvor nordiske krigere - væringer - i 10.-11. årh. dannede livvagt for de byzantinske konger. Herom skrev Oehlschläger skuespillet *Væringerne i Miklagard* (s. 128).

272

duc de Noailles: af den gamle franske adelsslægt er her formodentlig tale om hertug Paul (1802-83), kendt som historisk forfatter.

273

gammelfransk: barok med symmetriske anlæg.

274

Haandtag: håndbevægelse. - *Baronet*: engelsk adelsmand med rang mellem baron og ridder (knight).

275

Lord Castlereagh: den irske Henry Robert C. (1769-1822), der som udenrigsminister ledede kampen mod Napoleon, men p.g.a. politisk modgang i et anfald af tungsind skar halsen over på sig selv med en pennekniv. - *funeste*: fr., sørgelig, ulykkelig. - *den gordiske Knude*: i Zeustemplet i Gordion (Frygien); om knuden var det spået, at den, der løste den, ville blive hersker over Asien; den huggedes over af Aleksander den Store (se n.t.s. 175). - *Roscius*: romersk skuespiller (1. årh. f.Kr.), der især glimrede i komiske roller. - *Mars*: den franske skuespillerinde Anne Françoise Salvetat, kaldt M. (1779-1847), i perioden 1798-1841 en af Théâtre Français' stjerner. - *Talma*: den franske skuespiller François Joseph T. (1763-1826), en af teaterhistoriens største tragiske scenekunstnere. - *Phidias*: se n.t.s. 128.

276

Aastrup: se s. 350. - *Resolution*: afgørelse. - *Forstanderskabet*: sogneforstanderskabet, i tiden 1841-67 svarende til nutidens sogneråd (sml. Goldschmidts artikel »Sogneforstanderskaberne, de danske Filial-Jacobiner-Comiteer« i *Corsaren* nr. 84, optrykt i *LE* 31 242). - *Holzsneppe (jagt)*: skovsneppe. - *gjorde Honneurs*: optrådte som værtinde. - *Alkibiades(-Naturen)*: se n.t.s. 128.

378

277

Und wären (...): Og var piger end så undselige, og var kvinder end så knibske, bliver dog alle så kærlighedsangste ved tryllestreng og sang. Fra Goethes digt »Der Rattenfänger« 1804. *Jub. Ausg.* I 117). - *Whist en trois*: uden fjerdemand. At Otto ikke opfordres til at spille med, har til baggrund, at Goldschmidt som gæst på Frijsenborg 1852 oplevede, at værten dannede whistparti med to adelige gæster uden at lade sin borgerlige gæst deltage (*Kyrre* I 253).

278

Besætte(r): gennem kaldsret eller forslagsret (bortfaldet 1849). - *gjøre Lykke*: sml. s. 158.

279

Medisance: bagtalelse. - *Victor Hugo*: den franske digter blev 1845 pair (ærestitel med forskellige privilegier); ubehagelighederne var hans kærlighedsforhold til forfatterinden Léonie Biard, der for hans skyld lod sig skille fra sin mand, maleren Fr. Biard. Takket være kong Louis-Philippes venskab undgik han alt for følelige konsekvenser. - *Dumas*: Louis-Philippes undervisningsminister foreslog 1846 Alexandre Dumas d.æ. en Algier-rejse for at skrive en bog om dette land og skaffede ham tilladelse til at sejle med krigsskibet »Le Véloce«, hvad der senere gav anledning til kritik i Deputeretkammeret (sml. H. Gorman: *Dumas den fjerde Musketer*, da. overs. 1930 II 87ff.). - *Linieskib*: stort orlogsskib.

280

et fast Punkt: efter en udtalelse tillagt den græske matematiker og fysiker Archimedes (3. årh. f.Kr.): Giv mig et fast punkt at stå på, så skal jeg dreje Jorden. - *den franske Digter*: Honoré de Balzac fik 1832 et anonymt beundrerbrev fra en polsk slotsfrue Evelina Hanska, som senere efter sin mands død ægtede

digteren.

281

Copist: skriver, assistent. - *Collegier(ne)*: således kaldtes ministerierne før 1849. - *Vindspiller*: sangviniker. - *Etatsraad*: se ovf., note A.

282

Janushovedet: anbragt ved det antikke Forum Romanum i Rom med dobbelt ansigt mod øst og vest forestillende guden for fremog tilbageblik. - *indgetogent*: stilfærdigt, tilbagetrukket.

283

laante han fra Schiøtt: s. 156. - *Sollyset*: om Goldschmidts interesse for fysik sml. LE I 105f.

284

Bog om Agnes: af Woltmann; se n.t.s. 158; bogens anden del hedder »Gräfin Agnes«. - *Forførerens Dagbog*: afsnit af Søren Kierkegaards *Enten-Eller* 1843.

285

Ferierne: ferien.

286

gradere: måle. - *syv Grader*: alkohol i forhold til vand. - *Spendrups Gradestok*: Johannes Ewalds ven, brændevinsbrænder Peter S., opfandt 1809 et alkoholometer, der indbragte ham Videnskabernes Selskabs guldmedalje. - *halvsyvende*: seks og en halv. - *Gjendøberiet(s)*: 379 hentydning til baptisterne. - *endemisk*: en lokal sygdom. - *Caroline Amalies Gang*: hertil var Bays sti i Vordingborg blevet omdøbt (LE I 54). Sml. Prinsessehøjen s. 92.

287

Gjæstgivergården: »Tre Hjorte«.

288

jo (var): ikke. - *Postpapiir*: tyndt brevpapir. - *Klampenborg Badeanstalt*: oprettet 1844 med cottager til udlejning og en lille koncertsal. Kuren bestod væsentlig i at drikke kildevand, og søbadeanstalten lå noget længere fra vandkuranstalten. Goldschmidt boede her selv i 1845 (LE I 244).

289

Dalberg: med denne er tænkt på politikertypen Carl Ploug. - *Dampskibet*: mellem København og Helsingør, sml. »En Dampskibstur« 1883, DK 196. - *Byfoged*: indtil 1919 valgte kongen byernes borgmestre, der stod i spidsen for byrådene. - *Maire*: fr., borgmester.

290

Kik-in-die-Welt: af ty: Guckindiewelt: grønskolling. - *Næringsfriheden*: først 1857 ophævedes det gamle laugsvæsen. Goldschmidt var tilhænger af den nye lov og kommenterede den i artikler i NS s.å. - *Skattebevillingsret*: indtil Grundloven af 1849 var det regeringen, der udskrev skatter. - *Tallien*: den spanske grevedatter Thérèse Cabarrus (1773-1835) var skilt fra den gamle markis de Fontenay, blev arresteret under revolutionen, men efter Robespierres fald gift med politikeren Jean T; hun var førende i Paris' selskabsliv og virksom for at befri fængslede. - *Roland*: Jeanne-Marie R. de la Platière (1754-93), gift med politikeren Jean-Marie de la R, holdt salon i Paris og gjorde sit hus til mødested for girondinerne; hun forsøgte at hindre Ludvig XVI's henrettelse, men blev selv fængslet og dømt til skafottet. - *Staël*: finansministeren Neckers datter Germaine de S.-Holstein (1756-1817), forfatterinde til bl.a. *Corinne* og *De l'Allemagne*. - *Recamier*: Julie R., f. Bernard (1777-1849) holdt salon i Paris; bedst kendt fra Davids maleri. - *Staal-Dalaunay*: Marguerite S.-D., f. Cordier (1684-1750) kom ved sit giftermål med en baron til at spille en rolle i salonlivet og har i fire bind *Mémoires* (1755) skildret sit liv og sin samtid. - *de Bundsforvandte(s)*: de joniske stater, som efter perserkrigene i 5. årh. f.Kr. gik i forbund med Athen.

291

Nedladenhed: nåde. - *Vienerovgn*: se n.t.s. 25. - *Kaffemøllebefordring*: se n.t.s. 142. - *attiske*: smagfulde, åndrige (efter sproget i Athen på halvøen Attika). - *Sokrates*: se n.t.s. 136. - *Gorgias*: græsk filosof af den

sofistiske skole, hvis kunstlede retorik fordømtes af Platon i den af hans dialoger, der bærer hans navn.

380

292

libere: ofre. - *oderint, dum metuant*: lat., lad dem hade, når kun de frygter (Cicero *Philippicae* I 14, 34). - *De l'audace* (...): fr., dristighed og atter dristighed, revolutionsmanden Dantons (jf. n.t.s. 162) stadige udtryk for at opdigne masserne. I Den akademiske Læseforening traf Goldschmidt en urmager, der yndede at spille Danton og bruge hans løsen (LE I 139). - *Pilatus*: Joh. Ev. 18, 38. - *Mulct*: bøde. - *Coterier*: fr., kliker.

293

Jene machen (...): Hine stifter parti, hvor utilladeligt at begynde på det! Men vort eget parti, ganske vist, forstår sig af sig selv. Fra Goethes digt »Vier Jahreszeiten« Nr. 64 (1796, *Jub. Ausg.* I 243). - *façon de parler*: fr., talemåde. - *var jeg ikke Schiøtt* (...): efter de ord, som Aleksander den Store skal have sagt ved sit møde med Diogenes (se n.t.s. 175): Var jeg ikke Aleksander, ville jeg være Diogenes. - *hiin Gildesaften*: s. 174. - *den Goetheske* (...): se s. 160 og note dertil.

295

1 *Sk.*: se ovf., note B. - *Numer*: nummer, plads. - *aabent Spørgsmaal*: s. 290.

296

Klubberne: selskabelige foreninger efter engelsk forbillede; optog gerne »sommermedlemmer« og »rejsende medlemmer«. - *Brysseler Gulvtæpper*: se n.t.s. 175. - *Turnering*: hvor parterne skiftes til at have sol og vind i ryggen. - *ikke Smaapenge*: sml. s. 176. - *Naturen* (...): sml. s. 164. - *rystet sin Kappe*: se n.t.s. 153.

297

Ven med Løvehovedet: s. 192.

298

Embedet: som assessor, s. 402. - *Servilisme*: servilitet, kryberi. - *Embedsed*: skriftlig ed ved tiltrædelse af embeder. - *Niels Ebbesen*: i folkevisen om hans drab på grev Gert (*DgF* nr. 156). - *anfaldt*: angreb.

299

Julirevolutionen: folkeopstanden i Paris 1830. - *Ludvig Philip*: fransk oppositionsleder, valgtes til konge efter opstanden 1830. - *naar Folkets retfærdige Villie* (...): udtalelsen tillægges Carl Ploug (avisen *Fædrelandet* (1834-82) efteråret 1841). - *Billige*: rimelige. - *Thöricht ist's* (...): Tåbeligt er det at være rimelig i alle henseender; det betyder at ødelægge sit eget selv. Fra Goethes skuespil *Torquato Tasso* (1790) IV 2.

300

Maskinen: temaskinen. - *Bispehue*: sml. s. 174. Bregnings afkald på at blive biskop og teologisk doktor har fået nogle til at finde lighed med D. G. Monrad, men ligheden er dog ikke stor.

301

Sognebaandets Løsning (...) *Statens Forhold til Kirken*: disse spørgsmål stod på dagsordenen allerede før Grundloven af 1849; med denne forandredes statskirken til en folkekirke; loven om sognebåndsløsning (dvs. individets ret til at søge kirke uden for sit bopælssogn) 381 vedtoges først 1855. - *Eidervæsen*: Gram er som nationalliberal imod helstaten og vil have forbindelsen mellem Slesvig og Holsten (»det Gottorpske Kram«) ophævet og Slesvig nærmere knyttet til kongeriget, sml. s. 392. Goldschmidt selv var helstatsmand. - *Have*: hentydning til Danevirkevisen (se n.t.s. 132) (»En ting mangler ved den have / ledet er af lave«). - *immer*: altid. - *sødt i Liv* (...): fra Grundtvigs digt »Modersmaalet«, sml. s. 195. - *Tusserne*: jætterne (grundtvigsk jargon).

302

Mundklemme: mundkrampe. - *Forlig*: Grundtvig havde i 1825 beskyldt teologiprofessoren H. N. Clausen for at foragte Guds ord, men den bitre strid forhindrede dem dog ikke i senere at mødes til fredeligt samvær, som i Skandinavisk Selskab 1845 på Vesterbro Skydebane, hvor Grundtvig holdt et foredrag og Clausen derefter udbragte hans skål. - *aabent Spørgsmaal*: sml. s. 290 og 295. - *Demosthenes*: græsk taler (383-322 f.Kr.). - *en Dumhed*: måske efter »Tale for Kransen« 72 (»hvis Hellas skulle have lov til at ligge som gefundenes Fressen for hvem som helst, sålænge der var athenæer til og i live: ja så har jeg gjort en

dumhed ved at tale om de ting«. A.B. Drachmanns overs. 1917 s. 157). - *oversaae*: overskuede.

303

Omnibussen: hesteomnibusser var indført i København ca. 1840. - *Frigga*: Odins viv. - *hun (...) tier*: efter Eddadigtet »Lokasenna« strofe 29.

304

Convent: forsamling. - *Bundsforvandt*: forbundsfælle.

305

Scenen med Æblet: s. 9.

306

Ottos lille Bedrift: s. 54.

307

Af en Landsbypige at være: fra A.E. Scribes tekst til den franske komponist D.F.E. Aubers opera *Fra Diavolo* (opf. 1830, overs. af Overskou 1831, *Det kgl. Theaters Repertoire* nr. 37 s. 122). - *hans Linned*: sml. s. 557.

308

Cancelli(et): regeringskontor.

309

Anbefaling: s. 78.

310

Dialog om Kjærlighed: Platons *Faidros* 229a. - *Kaffemøller*: se n.t.s. 142.

311

Billede, der forestiller Ariadne: vistnok Cima da Cognelianos maleri »Bacchus og Ariadne«, nu i Museo Poldi Pezzoli, Milano. - *Labyrinthen*: sagnagtigt palads på Kreta. - *funkler*: et stjernebillede hedder Ariadnes krans.

313

Nimrod: omtales i 1. Mos. 10, 9 som en vældig jæger, der stiftede et rige i Babylonien eller Assyrien.

314

Hagen Jarl: kilden ikke identificeret.

382

315

Conferensraad: se ovf., note A. - *Storkors*: ridder af den højeste klasse inden for dannebrogordenen. - *Min Søn (...)*: begyndelseslinjen til Werner Abrahamsons vise »Norma morum« (lat., norm for dannelsen) 1790.

316

Norma: opera (1832) af Vincenzo Bellini til tekst af Felice Romani.

317

snild som m Slange (...): Matt. 10, 16.

318

Krisis: krise.

320

Bettina: Goethes meget yngre veninde B. v. Arnim (1785-1859). I hendes *Goethes Briefwechsel mit einem Kinde* står: »Auf jeden Fall ist das Göttliche die Leidenschaft, die das Menschliche verzehrt« (1835 I 181, I hvert tilfælde er det guddommelige den lidenskab, som fortærer det menneskelige). Om hende skrev P.L. Møller et udmærket »Litteraturbillede« til *NS* 1851 VI 425ff. - *En anden Dame*: måske Mathilde Fibiger (1830-72), hvis roman *Minona* 1853 (udg. i *Danske Klassikere* 1994) behandler kærligheden mellem bror og søster.

321

Perser: fejl eller ældre form for parser, den del af den persiske befolkning, der efter arabernes overfald 652 flygtede især til Indien, hvor de kunne dyrke deres religion Mazdaismen, hvis hellige bog er Zend-Avesta. - *Agésilas*: konge i Sparta (444-362 f.Kr.), som skal have praktiseret denne regel efter det ulykkelige slag ved Leuktra 371 for at undgå uroligheder.

322

keg: kiggede. - *Det lovede Vorherre (...)*: 1. Mos. 9, 13.

323

en af deres hellige Bøger: Satapatha Brahmana (*Sacred Books of the East* XII 1882 216ff., overs. i H.F. Feilberg: *Skabelsessagn og Flodsagn* 1915 163f.).

324

Vatch: tildels efter P. v. Bohlen: *Das alte Indien* 1830 (også benyttet af Paludan-Müller til digtet *Kaianus* 1854). - *han skal ægte en Pige*: sml. *Sacred Books of the East* XXV 1886 77,69,85,196.

326

Krønike om Erik Eiegod: formodentlig Saxo 12. bog. - *Mantille*: fr., løst overstykke hængt over skuldrene. - *deres (bedste)*: evt. trykfejl for *Deres*.

328

Vivat: lat., leve. - *Fractus si (...)*: lat., Hvis himmelhvælvingen sønderbrudt skulle falde ned, vil faldet ramme ham, uden at han frygter (Horats *Oder* III 3, 7f. Eg. »Si fractus (...)«). - *Du kannst (...)*: Du kan fatte dig, du kan forsage, heltemæssigt gå det svære skridt ved nødvendighedens hånd. Fra Goethes drama *Egmont* (1788) 5. akt (*Jub.Ausg.* XI 332).

329

Forlæggelse (...) *Lavdag*: fornyelse af stævning, når den foregående 383 ikke er efterkommet, til en fastsat dag. - *sex tusind Daler*: se ovf., note B.

330

hiin Aften: s. 174. - *Lykken (...)*: s. 175. - *Indskrift*: smst.

331

Rosiflengius: person i Holbergs komedie *Det lykkelige Skibbrud* (1731), som »roser i flæng«, skamroser.

332

Geert Westphaler: den meget talende barbér i Holbergs komedie (1722) af samme navn. - *Agrippas Hof*: Paulus blev som romernes fange fremstillet for kong Herodes II Agrippa under hans besøg hos prokuratøren Festus. Denne sagde efter at have påhørt hans forsvar: »Den megen lærdom gør dig rasende!« (Ap. Gern. 26, 4).

333

Mariamne: gift med Herodes den Store, der lod hende dræbe år 29 f.Kr. - *Examen ved Kunstacademiet*: sml. s. 313. - *Railleri*: fr., spot, drilleri. - *Hovedpynt*: hanrejhorn, tegn på at være bedraget af hustruen.

335

kunstig sammensatte: s. 186. - *affaire manquée*: fr., fejlslaget foretagende.

339

sin hvide Vest: s. 72.

340

Æther: fin luftart.

341

Tribut: ydelse; hyldest. - *Naturvidenskaben*: s. 67. Den blev bl.a. foredraget på universitetet af H.C. Ørsted og Georg Forchhammer (s. 360). - *uryggelige*: urokkelige.

342

Volontair: ulønnet assistent. - *Præfect*: øverste embedsmand i et fransk departement. - *Noget, han havde for*: bebudet s. 319, 335. - *Arago*: fransk fysiker og astronom (1786-1853), uddannet polytekniker, ville være officer, men blev snart optaget af gradmåling. - *Galleriet*: de øverste, billige rækker i teatret. - *Mynt*: mønt.

343

Lidenskaben er Guddommen: s. 319. - *tale surr*: tale forvirret.

344

Drue-Luer: s. 319.

345

Campagnen: felttoget. - *suge ud*: se n.t.s. 184. - *den gamle Greve*: s. 270. - *Bayadere*: indisk tempeldanserinde; også om prostitueret kvinde. - *kaukasisk*: fra krigeriske folkeslag ved Kaukasus. - *Brahmaner*: offerpræster, som besidder Brahma (tryllekraft).

346

Sid taus og paa Luur: kilden ikke identificeret. - *Sokrates siger*: i Piatons *Faidros* 82b. - *iPhædrus*: smst. 244e. - *Gud med tre Hoveder*: Trimurti, treenigheden Brahma, Vishnu og Civa (Bohlen anf. st. I 212). - *Zeus, Poseidon og Pluto*: de græske guder i himlen, havet og underverdenen.

347

(Grund)cadancer: afslutningsformler. - *Çatapata-Brahmana*: se n.t.s. 323. - *Jernport (...)*: s. 15. - *mankerede*: mislykkede, fejlslagne. - *Eider-Theorien*: se n.t.s. 301.

384

348

Es-Bouquet: fr., essens af blomsterekstrakt. - *Talleyrand(s)*: Napoleons udenrigsminister (1754-1838), der brød med ham og efter slaget ved Leipzig 1813 omstemte zar Aleksander I til at støtte Bourbonerne (den franske kongeslægt). - *Thiers*: historikeren Louis Adolphe T. (1797-1877), der 1832 blev indenrigsminister. - *Quadruppelalliancen*: tilvejebragtes 1815 som et firemagtsforbund mellem England, Rusland, Prøjsen og Østrig til opretholdelse af freden i Europa. - *Abigael og Masham*: personer i A.E. Scribes lystspil *Le vene d'eau (Et Glas Vand*, opført på Det Kgl. Teater 1841), henholdsvis hertuginde af Marlboroughs kusine og en fænrik i garden. Marlborough faldt i unåde og blev 1712 afskediget fra sine embeder, efter at det var kommet til et brud mellem hans hustru og dronning Anne, og i den nye regering, der dannedes af Harley, blev Henry St. John Bolingbroke optaget. - *Løvenhjelms*: s. 276.

349

Bidassoa: flod i den spanske provins Navarra, hvor Pyrenæerfreden mellem Frankrig og Spanien sluttedes på Fasan-øen 1659. Fredsforhandlere var Jules Mazarin (1602-61) og Luis Medez de Haro (1599-1661). - *hans Fætter*: s. 276.

350

Expectance: forventning, lovning. - *Tønder Hartkorn*: mål for ejendomsvurdering; der må være tale om et ret stort gods. - *Shakespeare siger*: i tragedien *Julius Cæsar* (ca. 1600) IV 3. - *Peter Schiøtt i Barndoms Alder*: efter den folkelige vise »Peter Schiøtt i Barndoms Alder«, overs. fra tysk af H.G. Sommer (*Folkets Sangbog* ved Madsen-Steensgaard 1903 706), om en gift tømmermand, der forfører en pige og forleder hende til at give hans kone gift, hvorpå de to skyldige henrettes.

351

Salon: selskabelighed med underholdning, diskussioner o.l. - *gjøre Honneurs*: optræde som vært. - *Acquisition*: gevinst. - *Man darf (...)*: Man må ikke lade børnene mærke, hvor meget man holder af dem. Siges af Wilhelm Meisters fader i Goethes roman (1795, *Jub.Ausg.* XVII 19).

352

Rosina(s): i Rossinis opera *Barberen i Sevilla* (opf. 1816) I, 12. - *Fortepiano*: klaver, flygel.

353

Chambertin: fornem rød bourgognevin. - *skuffende*: illuderende. - *Anstand*: udsættelse af retssag. - *Proclamer*: indkaldelser.

354

Feuilletoner: tillæg. - *sætte Beterne i Krøllen*: overføre bøderne el. indsatserne fra regnskabets kant til en kvadrat tegnet på spillebordet eller regnepapiret, så at regnskabet kan gøres op.

355

Petri: St. Petri (tyske) kirke ved Nørregade. - *Trop*: den gamle juridiske 385 student og kritiker i J.L. Heibergs vaudeville *Recensenten og Dyret* 1826 7. sc.

356

en veine: fr., i ånde. - *en Mand i Haarskjorte*: Johannes Døberens (Matt. 3, 4). - *Mediceerne*: magtfuld florentinsk slægt af storkøbmand og fyrster; kendt er især den gavmilde mæcen Lorenzo »il Magnifico« (1449-92). - *Frants den 1ste*: fransk konge 1515-47. - *Leonardo da Vinci*: italiensk kunstner (1452-1519). - *Benvenuto Cellini*: italiensk billedhugger og guldsmed (1500-71). - *Raphael*: se n.t.s. 157. - *Michel Angelo*: italiensk kunstner (1475-1564).

357

Mæcenas: romersk rigmand på Augustus' tid, der støttede kunst og litteratur. - *Phidias*: se n.t.s. 128. - *Sophokles*: se n.t.s. 107. - *Euripides*: græsk tragediedigter (484-406 f.Kr.). - *egne Ord*: s. 272 (»i Athen ... Tribut til«). - *Soirée*: aftenselskab. - *Mirabeau*: fransk politisk forfatter (1747-91).

358

jakobinske: revolutionære. - *Tiden maa tilsidst (...)*: kilden ikke identificeret.

359

Cometen af 1770: Messier's komet.

360

Anfald: overfald, angreb. - *Forchhammer*: Georg F. (1794-1865), professor i mineralogi og kemi.

361

Kosmogoni: lære om verdens opståen. - *Epopée*: gr., epos.

362

Døden kom ind i Verden: 1. Mos. 3, 19.

363

billigt: rimeligt. - *Thi paa hvilken Dag (...)*: 1. Mos. 2,17. - *Bøhmen*: sceneangivelsen i Shakespeares *Et Vintereventyr* lyder: »Bøhmen. En øde kyst«, hvad der i Oehlschlägers *Sanct Hansaften-Spil* 1803 giver Harlekin lejlighed til at tale om den uvidende brite, »som troer at Bøhmen er omflydt af Vand« (*Poet. Skr.* ved Liebenberg I 7). - *Kranielæren*: videnskaben om hovedskallens former, sml. II s. 64.

364

Sara-svati: se s. 324. - *Historie, som Abraham havde*: Sara fødte ham, skønt 90 år gammel, sønnen Isak (1. Mos. 17, 19). - *Solen (...)*: Jos. 10. 13. - *Mir nichts (...)*: ty., uden videre. - *Phaeton*: solgudens søn, der fik lov til at køre solvognen, men da hestene løb løbsk, og vognen kom ud af sin bane, måtte Zeus dræbe ham med en lynstråle. - *Herodot*: den græske historiker H. (485-425 f.Kr.) i *Historier*, 2. bog II 142. - *Josva*: Jos. 10.

- *Connexioner*: forbindelser.

365

Mellemtilstand: tiden mellem døden og dommen, i den katolske dogmatik udformet som læren om skærsilden, som H.L. Martensen havde sympati for (*Den christelige Dogmatik* 1849 § 276). - *Origenes('s)* (ca. 185-ca. 254): kirkelærer, hvis teori om alle menneskers definitive frelse (apokastasis) blev forkastet på en synode i Konstantinopel

386

543.

- *forsoner* »de Dannede« (...): der tænkes sikkert på Schleiermachers religionsfilosofiske skrift *Über die Religion. Reden an die Gebildeten unter ihren Verächtern* (1799).

366

den national-krigersk-orthodoxe og den moderne danske Theologi: Grundtvigs og Martensens. Samtalen om præsterne skulle if. Goldschmidt have været anledning til et eller andet sidenhen i romanen, men da den kierkegaardiske kirkestrid udbrød omkring *Øieblikket*, måtte Goldschmidt »undgaae, hvad der end ikke kunde blive Rivalisering, men blot Efterklang« (NS 1857 XI 227). - *Mangen gjør* (...): Peder Syvs Ordsprog nr. 6748. - *Jus*: lovkyndighed, jura.

367

Guizot og Thiers: af disse to franske statsmænd (hhv. 1787-1874 og 1797-1877) havde den første studeret æstetik, før han skrev i *Le Globe*, og den anden været litterær medarbejder ved *Le Constitutionnel*, inden han stiftede bladet *National*. - *Gesandtskabshoteller*: palæer for gesandter.

368

Maade, hvorpaa Dalberg optraadte (...): sml. LE I 164 om Goldschmidts forhold til Carl Ploug. - *Kammerjunker*: se ovf., note A.

369

je ne sais quoi: fr., jeg ved ikke hvad.

370

Er hält (...): Han fastholder de fromme tåbers indbildning, at de døde ikke går tabt for os, og forbitres over sandhedens dristige bejlere, som afslører menneskets lod og kækt lader blikket dykke ned gennem hellige tåger, der indhyllende ryger over afgrunden. Fra Nikolaus Lenaus episke digt *Die Albigenser* (1842, s. 57).

371

Periculum: lat., eg. periculum in mora, risiko ved at vente - antydning af, at et barn er undfanget inden brylluppet. - *Jeg var hans Gjæst*: s. 276.

372

fik Paulsen paa Døren: s. 151. - *guddommelig Lidenskab*: s. 319. - *Actrice(rs)*: skuespillerinde. - *Choristinde(rs)*: kvindelig korsanger. - *Figurantinde(rs)*: danserinde, der optræder i mindre roller. - *Don Quixote*: sindsforvirret ridderlig tilbeder (efter helten i Cervantes' roman (1605-15)). - *Sinecure*: sovepost. - *Samtidig(s)*: Otto selv s. 371.

373

hans døende Fader: s. 70. - *hans Brev*: s. 319. - *skuffet*: bedraget.

374

Guds Kirkes Længsel: antagelig efter W F. Engelbreths oversættelse af Højsangen med titlen »Guds Kirkes Længsel og Glæde udtrykt i Høisangen og den 45de Psalme« 1852.

375

Heibergs Vaudeville: Kong Salomon og Jørgen Hattemager (1825). - *Jeschaia*: hebraisk form for Esaias; citaterne er fra 11, 5. - *Parder*: leopard. - *Mange Vande*: Højs. 8, 7.

387

376

Du, min Veninde: smst. 6, 4f.

377

en Historie: kilden til denne Talmudlignelse er ikke identificeret. - *artium*: studentereksamen.

378

Glæd Dig (...): Sal. Ordspr. 5, 18. - *hvorfor vil Du (...)*: smst. 3, 20. - *Salomon, som selv havde (...)*: 1. Kong. 11, 3. - *Derfor tog Gud (...)*: smst. 11, 11. - *lidt af*: dvs. lidt under. - *to halvvoxne Fætttere*: sml. LE I 59.

379

Pauluner: telte. - *Men vil Du indgaae (...)*: Matt. 19, 17-22. - *Liggendefæ*: rigdom.

380

Den, der er reen (...): Joh. 8, 7. - *Kvinden, der salvede ham*: smst. 12, 3. - *en from Mand*: Martin Luther.

381

lade Violen sørge: bortkaste bekymringerne. Talemåden er muligvis af tysk eller hollandsk oprindelse; ses hos Holberg i komedien *Abracadabra I*, 6. *Ordbog over det danske Sprog* siger: »egl. maaske: lade Spillemanden spille op til Begravelsesgilde som Tegn paa, at nu vil man ikke sørge længere« (*ODS IV 1021 40*). - *Student Lind*: s. 160.

383

Manna: hvormed Herren bespiste israelitterne i ørkenen (2. Mos. 16, 14). - *Lykken hjælper (...)*: dansk talemåde efter latin (»fortes fortuna adjuvat«, Lykken står den kække bi, fra Terents' (190-159 f.Kr.) skuespil *Phormio*). - *Moder sagde*: s. 99. - *ien Pokkers Fart*: s. 346. - *har godt ved*: kan sagtens.

384

Kjeldermand: ordvittighed, brander. - *Grisetten*: se n.t.s. 157. - *Studiegaarden*: Universitetet. - *Deutscher Jüngling (...)*: Tyske yngling, smuk men ulykkelig. Kilden ikke identificeret. Er ligesom *Zerrissen* og *Weltschmerz* udtryk for en affekteret modedyrkelse af livstræthed. - *Præmisserne*: forudsætningerne, på hvilket grundlag der drages en konklusion.

385

bansat Syllogisme: jf. Holberg: *Erasmus Montanus IV*, 1; *Syllogisme*: følgeslutning. - *Jean Dupuis*: en fransk bryder, der optrådte i København 1839 og udlovede en stor sum til hvem, der kunne besejre ham. - *Grevens Fejde*: s. 371. - *Jægeren*: i J. K. A. Musäus' (1735-87) eventyr »Gældsrevet« (overs. fra tysk af Oehlenschläger i hans *Eventyr I* 1816), hvor hovedpersonen dog ikke er jæger, men bonde. - *Rübezahl*: Riesengebirges bjergånd. - *Elysium*: de saliges opholdssted efter græsk mytologi. - *Valhal*: Odins hal for de faldne krigere efter nordisk mytologi. - *Reise til Jothunheim*: Oehlenschlägers epos fra *Nordiske Digte* 1807. - *Ydun*: nordisk gudinde, som gemmer Asernes gyldne æbler, der skænker evig ungdom. - *absenteret*: fjernet. - *Dronning Elisabeth*: regerede England 1558-1603 og 388 var kendt for sin forfængelighed. - *Hebe*: ungdommens gudinde, som skænkede vin (nektar) for de græske guder. - *Condition*: aftalt tjeneste. - *lis ødelægger ei de græske Haver*: fra Oehlenschlägers *Væringerne i Miklagard* (1826, Poet. Skr. ved Liebenberg VIII 28), sml. n.t.s. 271.

386

Rhapsoderne: foredrog i antikken de episke digte, især Homer, evt. til citharakkompagnement. - *Hexametret*: seksfodet urimet versemål, hvori de homeriske digte er affattet. - *Alexandrinen*: seksfodet rimet versemål (efter et middelalderepos om Aleksander den Store). - *Snefokke*: snefnug. - *gaae i Kloster*: Fr. Schlegel forlod Berlin efter at have skrevet kærlighedsromanen *Lucinde* (1799), der blev betragtet som usædelig. - *Zacharias Werner*: tysk digter (1768-1823), førte et ret vildt liv og blev gift og skilt tre gange. - *gelebt und geliebt*: levet og elsket. Fra Theklas sang (også kendt som »Des Mädchens Klage«) af Schillers trilogi om Wallenstein (*Die Piccolomini* 1799, III 7); sangens anden strofe slutter: »Ich habe gelebt und geliebet«. - *gehaßt*: ty., hadet. Sml. Ottos ord om had s. 199. - *gode Venner (...)*: her må især være tænkt på Heibergs venskab med H. L. Martensen og stiftsprovsterne Paulli og Tryde.

387

Phidias: se n.t.s. 128. - *Sophokles*: se n.t.s. 107. - *at ikke Græsk (...)*: fra Heibergs komedie »En Sjæl efter Døden« 2. akt (*Nye Digte* 1841, *Danske Klassikere* 39). - *Horats*: *Oder* IV 2, 25. - *Cocytus*: flod i den græske underverden. - *Elysiums »Gefilde«*: de saliges enge, udtryk fra Goethes *Dichtung und Wahrheit* (1811ff. *Jub. Ausg.* XXII 247). - *Saa Meget (...)*: fra Platons *Symposion* 214a. - *offre Asklepios en Hane*: Sokrates' ord lige inden døden ved gift (Platons *Faidon* 117e). Asklepios var lægekunstens gud.

388

Venustemplet: i den romerske kirke S. Lorenzo fuori le mure, som Goldschmidt havde besøgt 1847. - *Post*: vandpost. - *Tilværelse efter græsk Anskuelse*: sml. forsøgene herpå i Goldschmidts vennekreds, omtalt *LE* I 176, 212. - *Elskov! (...)*: fra Oehlenschlägers digt »Naturtemperamenter« 1803 (*Poet. Skr.* ved Liebenberg XIX 55). - *Philomele*: gr., nattergalen. - *Eders*: jeres.

389

Pigeskole: P.L. Møller søgte 1837 en stilling som dansklærer (sml. Frithiof Brandt: *Den unge Søren Kierkegaard* 1929, 182). - *Applomb*: sikkerhed, styrke.

390

Dogma: gr., læresætning. - *300 Rbd.*: se ovf., note B. - *Nicht mehr (...)*: Ikke mere for Fieskos hoved. Fra Schillers drama *Die Verschwörung des Fiesco zu Genua* (1783) I 9. - *Skattebevillingsret*: se n.t.s. 290.

389

391

Cancellipræsident: justitsminister. - *Storkors*: se n.t.s. 315. - *collegiale*: baseret på »Collegier«, bestyrelser med afgørelser gennem stemmeflerhed. - *Eidergrændsen*: se n.t.s. 301.

392

Chimære: hjernespind. - *skjønnere at erobre en Kvinde (...)*: sml. Orla Lehmanns ord om friheden *LE* I 192. - *Hjarne*: en sagnskjald, der ifølge Saxo 6. bog kap. 1 som tak for et mindekvad om Frode Fredegod fik kongeværdigheden. - *Vægteren*: sml. Chr. Richardts vise til Carl Plougs 25-års studenterjubilæum 1854 med linjen »Han var vor Hejmdal, naar Vægterne sov« (*Saml. Digte* I 1895 12). - *ikke (...)* *Hatteskygge*: citat fra Plougs avis *Fædrelandet*.

393

macte: lat., hil dig. - *Ivanhoe*: i Walter Scotts roman 1820 kap. 12. - *Ney*: franskmanden, den senere marskal Michel N. (1761-1815) var født i fattige kår, blev kontorist og gik derefter ind i hæren som husar.

394

Medusaskjold: det kvindelige uhyre Medusa, der forstenede enhver med sit blik, blev fældet af Perseus, som satte hendes hoved i sin værnegudinde Athenes skjold. - *Nabrin*: ifølge vejviseren 1834 paraplyfabrikant på Østergade.

395

Patronesse: beskytterinde. - *Honneurs*: hædersbevisning. - *Distinctionerne*: kendetegn. - *Ugle*: visdommens fugl hørte til gudinden Athene (Minerva). - *Alumnus*: discipel. - *den store Gaard*: universitetet. - *Fideicommiss*: stamgods.

396

en ung Pige: sml. s. 119. - *Fru Heiberg*: se n.t.s. 137. - *Mdm. Nielsen*: skuespillerinde ved Det kgl. Teater Anna N., f. Brenøe (1803-56).

397

Hercules's Støtter: bjergene Kalpe (Gibraltar) og Abyla (Ceuta) ved indgangen til Middelhavet.

398

Kom nu (...): Aladdins bad i sultanpaladset, sandsigerindernes dronning Peribanus ord frit citeret fra Oehlenschlägers *Aladdin* 3. akt (*Poet. Skr.* ved Liebenberg I 190; orig.: »Kom nu, min vakkre Yngling! / Nu Alt er tilberedt, / Alt, hvad dit Hierte ønsker, / Er efter Ønske skeet: / En sval og kølig Grotte / Nu herligt hvælver

sig, / De slebne Marmorsider / Saa glat omgive dig. / Paa Bunden strøet er bleven / Flint Alabastersand. / I Badet bølgler Rosen- / Og klart Lavendel-Vand«. - *vorden*: blevet. - *Alabaster(sand)*: hvid krystallinsk gipsart.

399

sagt til Bregning: s. 365. - *skrive*: notere udgift. - *Bordter (...)* *udhugges*: om udskæring af borter (pyntebræmmer) som del af malerarbejde. - *Adjunct*: s. 224 omtales han som overlærer.

400

gaillards: fr., muntre fyre. - *enfin*: fr., velan, godt!

401

Iversyge: jalousi.

390

402

ulykkelig Maade: forklaringen gives s. 452. - *Basse*: sml. s. 42.

403

iKloster: sml. II s. 57, 142. - *Guds Moder (...)*: fra H.C. Andersens syngestykke *Liden Kirsten* 1846 sc. 1 (sml. n.t.s. 202).

404

Papisten: katolicisme. - *voxe dens Vinger*: efter Platons *Faidros* 245-247. - *sex Slags Kjærlighed*: formentlig inden for sufismen, den islamiske mystik.

406

Bernard de Palissy: fransk keramiker (1519-90). - *Rubens og Klosterbroderen*: kilden ikke identificeret. - *Refectoret*: spisesalen.

407

uskatteerlige: uvurderlige.

408

Hekatomber: ofringer hos grækerne af hundrede okser (*Øxne*) eller andre dyr; navnet er afledt af ordene for 100 og okse, ikke af gudindenavnet Hekate. - *deriverer*: afleder. - *hiin Aften*: s. 178.

409

Inclination: tilbøjelighed. - *Gud naade dennem (...)*: sidste strofe i folkevisen om Aksel Thordsen og Valborg (i A.S. Vedels gengivelse; *DgF* nr. 475).

410

Kobbersmeddøttre: hentydning til J. C. Hostrups komedie *Genboerne* 1844.

412

Tædas exosa (...): lat., Hun hadede bryllupsfakler (Ovids *Metamorfoser* I 483; om Daphne, der ønskede at forblive jomfru. For at undgå Apollons tilnærmelser lod hun sig af sin mor Gaia (se n.t. II s. 220) forvandle til et laurbærtræ). - *Nausikaà*: s. 133. - *Herren beskyttede (...)*: udtryk fra Alterbogen. - *Opfylder Jorden (...)*: 1. Mos. 1, 28. - *lapsus linguæ*: lat., fortalelse. - *Baden*: se n.t.s. 150. - *lover*: lovpriser.

413

iOctav: sml. s. 60. - *Foreningen*: se n.t.s. 183. - *2 Mk. 8 Sk.*: se ovf., note B. - *Ferrini*: restauratør på Kongens Nytorv (if. Vejviseren 1840 og 1841). - *honnet*: s. 187, 210, 497.

414

Marmorkirken: påbegyndt 1749, henlå som ruin p.g.a. pengemangel, indtil C.F. Tietgen erhvervede pladsen 1874 og fik bygningen fuldført 1894. - *Og hvor er din Barm (...)*: fra Poul Martin Møllers digt »Den

gamle Elsker« 1817; *saa fuld*, orig.: »saa fuld?«. - *Genier*: ånder.

415

hans Mosters Mand: s. 220ff.

416

Spølkum: skål, stor kop. - *den Nat*: s. 178.

417

Eventyret: muligvis fru Gyllebourgs novelle »Den magiske Nøgle« (sml. n.t.s. 115). - *Fløitespiller*: efter et tysk sagn lovede borgerne i Hameln en mand mange penge for at befri byen for rotter, og ved at blæse på sin fløjte lokkede han alle dyrene ud i floden Weser; men da man »glemte« at betale ham, lokkede han byens børn med sig og forsvandt ind i et bjerg med dem.

391

418

Prindsessen i Eventyret: ikke identificeret.

419

Lieutenant Holm(s): s. 172. - *Delicatesse*: finfølelse. - *sin musikalske Smag*: sml. s. 212 og NS 1858 I 132. - *sit Ansigt*: s. 417.

420

Studentmagersvend: student (spøgende, måske efter *Genboerne*, sml. n.t.s. 410). - *Nabober*: rigmænd.

423

Tag Bladet bort (...): s. 407. - *Kom ned (...)*: s. 114.

424

sat Ret: fast sædvane.

425

Isabella: s. 30. - *Schabbesgoi*: jiddisch, en kristen, der hjælper jøderne med handlinger, de ikke må udføre i sabbatten (sml. novellen »Maser« 1868, DK 222).

428

Cardinalen som Djævel: efter sigende har Michelangelo på Dommedagsfresken i det sixtinske kapel givet Minos (se n.t.s. 136) den pavelige ceremonimester Biagios ansigtstræk som hævn, fordi denne forargede sig over personernes nøgenhed (sml. Georg Brandes: *Michelangelo Buonarotti* 1921 s. 387).

429

Der Meilech: hebr. (eg. Melek), kongen. - *Doris*: se n.t.s. 30.

430

Adaunoi: hebr. (eg. Adonaj, plur. af Adon), Herren.

431

en stor Digtets Ord: muligvis Goethes afhandling »Am Rhein, Main und Neckar« 1816 (*Jub. Ausg.* XXIX 238). - *Kunstværk*: templet (1. Kong. 6, 1). - *Schamir*: ifølge Talmudskriftet Gittin; Goldschmidts kilde er Abr. Tendlau: *Das Buch der Sagen und Legenden jüdischer Vorzeit* 1842 218ff. - *Asmodai*: dæmonernes konge i den jødiske Haggada (fortælletradition).

432

det andet Tempel: Jerusalems 2. tempel blev brændt af kejser Titus 70 e.Kr. (sml. »Et Dagbogsblad fra Rom«, *Udv. Skr.* I 449). - *Lilis*: hebr. Lilita, hos Esaias 34, 14 en kvindelig natdæmon, efter rabbinsk overlevering Adams første hustru, som forlod ham og derefter i slangens skikkelse blev årsag til syndefaldet.

433

Bileam: jødisk profet, omtalt i 4. Mos., som forledte israelitterne til frafald fra Jahve og for den senere jødedom kom til at stå som inkarnationen af alt ondt. - *Kabbala*: jødisk mystisk lære af teosofisk art. - *Schamsadai*: omtalt i de talmudiske skrifter Gittin og Pirke Aboth (kap. 5), i digtform behandlet af Tendlau (se n.t.s. 431). Sml. skitsen »I en Postvogn« (*Udv. Skr. V 273*).

434

Børnebal: s. 30. - *Daimonisk*: fra en indre stemme (daimon som hos Sokrates). - *Tag Bladet bort*: s. 404, 423.

435

der er Forhold (...): s. 213.

436

Carriere: se n.t.s. 214. - *Salen*: stadsestuen, som i tidligere tiders hjem blot benyttedes ved selskabelige lejligheder. 439 *reputeerlig*: agtværdig. - *Fru Heiberg*: se n.t.s. 137. - *Mdrn. Nielsen*: se 392 n.t.s. 396. - *Jomfru Ryge*: skuespilleren Joh. Chr. R.s datter Natalia (1816-95), selv skuespillerinde ved Det kgl. Teater. - *Er Tante rig?*: sml. s. 453, 466.

440

Revue: oversigt. - *Feuilleton*: se n.t.s. 354. - *fratræde Embedet*: endnu så sent som 1854 havde regeringen A. S. Ørsted afskediget de nationalliberale førere C.C. Hall, C.G. Andræ og D.G. Monrad fra deres embeder, fordi de angreb ministeriets politik. - *brød sig (...)* om: tog sig nær.

441

Balzac: fr. romanforfatter (1799-1850). - *Periklesser og (...) Aspasier*: Perikles' (se n.t.s. 134) elskerinde Aspasia holdt en slags salon for græske kunstnere og forfattere. - *Fablen om Ræven*: Jean de La Fontaines (1621-95) »Le corbeau et le renard«, i hvilken ræven med smiger får raven til at forsøge at synge, hvorved fuglen taber den ost, den har i næbbet.

442

kun een Nøgle: antydning af, at den letlevende dame måske også havde givet Otto nøglen til hendes entredør. - *Wenn die Jugend (...)*: ty., hvis ungdommen vidste. Kilden ikke identificeret. - *Holms Vindue*: i vejviserne fra 1840erne forekommer to silkekræmmere af navnet Holm.

444

Da man Deine Tempel (...): Da man endnu bekransede dine templer - Fra Schillers digt »Die Götter Griechenlands« (1788) strofe 1. - *Amathusia*: fra den fønikiske by Amathus, et hovedsæde for dyrkelsen af Afrodite (Venus). - *Agnes*: sml. s. 158 og 284. - *Heloïse*: blev elsket af sin lærer, den skolastiske teolog Pierre Abailard (1079-1142); forholdet fik følger, og de blev hemmeligt viet. - *Concubine*: elskerinde.

445

Beranger(s): den franske visedigter P.J. de B. (1780-1857), af hvis sange flere handler om hans elskede, grisetten Lisette. I en afhandling om ham siger Goldschmidt bl.a., at nogle af hans digte »indeholde den største Profanation af Kjærligheden, som omtrent er mulig« (NS 1857 III 26). - *Waterlooslaget*: Napoleons nederlag 1815.

446

Dryade(n): trænymfe i græsk mytologi. - *Aber ich (...)*: Men jeg, jeg har vundet dig og alt, slot og folk, pauker og trompeter hylder min unge herlighed. Fra Heinrich Heines »Berg-Idylle« nr. 3 i *Die Harzreise* 1826. - *Stads*: festivas. - *indgetogen*: se n.t.s. 282.

447

Svingbasser: se n.t.s. 11. - *Harald Godwinson*: den sidste angelsaksiske konge, faldt i slaget ved Hastings (1066). Af kilder citeres Lappenbergs *Geschichte von England* (1854) i NS 1857 I 139. - *William*: 393 Vilhelm Erobreren (1027-87). - *Harald Haardraade*: norsk konge 1046-66.

448

Editha: således kaldes Haralds elskede Edgyth hos Heine i romancen »Das Schlachtfeld von Hastings« (*Romanzero* 1851). - *Æolsharpe*: vindharpe (efter vindenes gud Aiolos). - *Francesca da Rimini*: fyrstedatter fra Ravenna, var ulykkeligt gift med Gianciotto Malatesta og elskede hans bror Paolo; da ægtemanden opdagede forholdet, dræbte han dem begge (ca. 1285). Parret optræder i Dantes *Divina Commedia* (1302-21), hvor oldtidsdigteren Vergil leder Dante gennem Helvede (5. sang). Maleriet af den fransk-hollandske Ary Scheffer fra 1834 er omtalt i *Arvingen* (1865, *Danske Klassikere* 109). - *Amor noi* (...): ital., Kærligheden fører os sammen i døden (*Divina Commedia* vers 106).

449

sympathetisk(e): samstemt, samfølende. - *vilde have os til at danse*: s. 398.

450

determineert: bestemt.

451

deres gamle Sted: s. 447. - *gjøre Honneurs*: se n.t.s. 276. - *Barnet døde*: II s. 143.

452

Kongen selv, siger (...): 2. akt 4. se. - *Kjøbmand Bille*: s. 402. - *Borgerrepræsentant*: borgerrepræsentationen blev indført i København 1840 som et kommunalt råd på 36 medlemmer, valgt af borgerne. - *Kobbermarker*: markstykker, jf. ovt., note B.

453

Broderdatter: Pauline Bille.

454

da han saae hende i Brudedragt (...): s. 381.

455

Jo ringere (...): s. 157. - *En god Huusmoders Rang* (...): af Jens Baggesens rejsebog *Labyrinten* (1792-93, *Danske Værker* 2. Udg. IX 111), anvendt på den tyske skuespiller F. L. Schröders hustru, der selv var skuespillerinde.

456

Feinter: se n.t.s. 60.

457

chicaneus: fr., ondsindet, præget af lovtrækkeri. - *Basse*: sml. s. 42, 402, 563. - *Bedækning*: beskyttelse. - *Firnan*: tyrkisk forordning. - *den hvide Sne*: s. 407.

458

Syngemester: embedsmand, der ledede korindstuderingerne ved Det Kgl. Teater.

459

Francesca da Rimini: se n.t.s. 448.

460

Choristinde: se n.t.s. 372.

461

Æneas (...): trojanernes landflygtige leder søgte efter sagnet tilflugt hos Karthagos dronning Dido, hvem han fortalte om alle sine genvordigheder (skildret i Vergils (70-19 f.Kr.) *Æneide* 4. sang). - *à qui*: 394 fr., for alle og enhver. - *Baisse moi* (...): kys mig, Suzon, og lad os ikke fordømme nogen. Fra Bérangers digt »Mon curé« (*Oeuvres Complètes* 1836 I 163). Sml. n.t.s. 445.

462

Mein Sohn (...): Min søn har sagt, at hvad der trykker en, må man forarbejde, og når han har haft en sorg, har han gjort et digt deraf. Fra Bettina (se n.t.s. 320) I 53. Også citeret LE I 200.

463

skuffe: bedrage. - *Podagra*: fodgigt.

464

folie: fr., tåbe (eg. tåbelighed). - *folly*: eng., d.s. - *Christiansted*: by på St. Croix. François André havde som ung opholdt sig i Vestindien (s. 58). - *Bankhæftelser*: efter Statsbankerotten og Rigsbankerotten 1813 blev der pålagt alle ejendomsbesiddere en engangsskat, kaldet B., på 6 % af ejendommens værdi. Da folk gennemgående ikke regnede med, at banken snart ville kunne give dem dividende, solgte de dem til lav pris (forklaret af Goldschmidt i den engelske oversættelse af romanen II 203).

465

Cato: Marcus Porcius Cato den Yngre (95-46 f.Kr.) ønskede ikke at opleve republikkens undergang gennem Cæsars sejr ved Thapsus; efter filosofiske samtaler med sine venner og læsning i Platons *Faidon* dræbte han sig med sit sværd (Plutarchs Levnedbeskrivelse kap. 68ff.). - *en gentilhomme*: fr., som fin mand. - *chose*: fr., ting. - *bêtise*: fr., dumhed. - *Que voulez vous?*: fr., hvad vil De have? - *messieurs (...)*: fr., de herrer studenter. - *Mundus vult (...)*: lat., verden vil bedrages, lad den derfor blive bedraget (tillagt kejser Neros hofmand, forfatteren Gajus Arbiter Petronius (1. årh. e.Kr.)).

466

J'en conviens: fr., det indrømmer jeg. - *je ne dis pas non!*: fr., det nægter jeg ikke! - *Priis*: dosis snustobak. - *Pauline Bille arver*: s. 439.

467

dialectisk: set fra flere sider, tvetydig.

468

Jam tempus (...): lat. Kilden ikke identificeret. - *Jeg har reent Linned paa*: sml. s. 59, 73.

469

Flip: engelsk betegnelse for blandingsdrik af øl og brændevin. - *Seir og Lykke*: s. 214.

470

mange Piger (...): s. 64. - *Justitsraad Roed*: s. 352. - *at leve mere (...)*: s. 564.

471

Baldur: Odins søn, som ifølge Snorres Edda blev dræbt ved Lokes list af den blinde Høder, der skød en mistelten mod ham. - *et greveligt Huus*: ifølge den engelske udgave (II 218) er det grev Løvenhjelms.

472

den magiske Nøgle: se n.t.s. 115.

473

Mæcenat: se n.t.s. 357. - *Privatpræceptor*: se n.t.s. 105.

474

Academiet: Kadetskolen hed indtil 1869 Søkadetakademiet.

395

475

Greven af Montferrat(s): se n.t.s. 113. - *Français e (rne)*: fransk selskabsdans med seks ture.

476

mener deux (...): fr., føre to intriger på en gang. - *à la guerre (...)*: fr. ordsprog. I krig må man indrette sig

efter krigens gang.

477

en gros: fr., i det store. - *Kammerjunker*: se ovf., note A. - *tegne(de) sig*: blive noteret på en dames balkort. - *Balsløifer*: som herren erhverver fra damen i cotillon (selskabsdans med skiftende ture).

478

Ponton: brobåd. - *Hr. Bagger*: s. 110. - *Hende*: s. 475. - *Zaubersaiten (...)*: ty. tryllestreng, se s. 277 med note. - *leflende*: letfærdige, flirtende.

479

engang paa Østergade: s. 116. - *Couvrez æ sein (...)*: Bedæk dette bryst, som jeg ikke vil vide af at se! Ved slige genstande bliver sjælene såret, og deraf kommer syndige tanker. (*Tartuffe* 1669 III 2).

480

Persifflage: fr., spot, stikpiller.

481

Borddansen: den første dans efter souperen.

482

Mdm. Roland: se n.t.s. 290.

483

gentil: fr., nobel. - *Strid med Regeringen*: s. 440.

484

forsøgt: prøvet. - *Conferensraad*: se ovf., note A. - *Lady Macbeth*: i Shakespeares drama *Macbeth* (ca. 1605) ægger hun sin mand til at dræbe kong Duncan og efterfølge ham på tronen.

485

Ludvig Philip: den franske »borgerkonge« (d. 1850) var i sine senere regeringsår stærkt upopulær og blev fordrevet ved Februarrevolutionen 1848.

486

Spanier: stolt, ærekær person. - *Cicisbeo*: ital., en hustrus fortrolige ven (eg. den, som hvisker).

487

Victoria Colonna: italiensk digterinde (1492-1547). - *Carl d. 5te(s)*: tysk kejser 1519-56, konge i Italien fra 1526.

488

Til Seir (...): se n.t.s. 214.

489

skuffende: bedrageriske, illuderende. - *hans Frue*: skuespillerinden (s. 371).

490

ved Leilighed: s. 491. - *Han betroede mig*: s. 367. - *Baron*: s. 371 omtales han som greve. - *ride en Mand over*: s. 214. - *ride til Byen*: s. 235.

491

faae deres Krig frem: få deres vilje.

493

slimede Kryb: sigter vel til s. 188. - *Bagger*: s. 478.

494

Gongon'en: brugtes i Det kgl. Teater, når der opstod meningstumulter, for at genskabe ro.

495

Rappierer: fr., fægtekårder. - *ingen Mand (...)*: ifølge NS 1858 I 136 citat fra Aristofanes, men ikke identificeret. Aristoteles' *Ethica Nicomachæa* X 8 har en lignende tankegang (Niels Møllers overs. 1936 396 s. 278). - *Pistolen*: s. 46. - *Humlestang*: s. 13. - *Hun paa Ballet*: s. 481.

496

Gladiator (er): fægter, sværdkæmper. - *bøie*: vende nedad. - *Fader stod (...)*: s. 70. - *Vinde*: hejseværk. - *Tabula rasa*: lat., ubeskrevet blad, her måske i betydningen: rent bord. Udtrykket ses hos Albertus Magnus (1193-1280) i *De anima* 3,2,17, men har forudsætninger hos Aristoteles. - *et Blik (...)*: kilden ikke identificeret.

497

honne: s. 187, 210, 413. - *Forskjellen mellem Ideal og Natur*: s. 156, 356, 523.

498

Prosit: fra Johan Herman Wessels *Kierlighed uden Strømper* 1772 V, 7. - *Marmorbilder stehet (...)*: Marmorbilleder står og ser dig an. Fra Goethes digt »Kennst du das Land« (1795, *Jub. Ausg.* II 85); *sehen Dich an*: orig.: »sehn mich an«.

499

Bei meines (...): Ved min faders evige skæg. Fra Goethes farce *Götter, Helden und Wieland* (1774, *Jub. Ausg.* VII 137).

500

romerske Hærfører: Menenius Agrippa i kampen mod volskerne 446 f.Kr. (Livius' *Romerske historie* III kap. 70).

501

Birgitte: s. 421. - *seet sin Barndom*: smst.

502

jactus yeneris: Venus' kast. - *Genier*: ånder. - *schofelt*: uanstændigt, gement. - *Arrak*: rusdrik af ris m.m.

503

kvægede: vederkvægede, forfriskede. - *Pythagoræerne*: disciple af den græske filosof Pythagoras (6. årh. f.Kr.). - *Wahlverwandtschaft*: valgslægtskab. Hentydning til Goethes roman *Die Wahlverwandtschaften* (1809).

504

Bank: spilleparti. - *allons (...)*: fr., afsted, mine herrer, fat mod; næsten ordret citat fra Oehlenschlägers *Sanct Hansaften-Spil* (1803), »mødende Chor af Alt«. - *Wohlauf (...)*: Afsted, kammerater, til hest! Fra Schillers drama *Wallensteins Lager* (1798) sc. 11 vers 1050. - *Jacob den 2den*: flygtede 1688 fra England og slog sig ned i Frankrig.

505

krigersk-religiøse Sang: Mirjams sang (se n.t.s. 31).

506

Gid han var et Grevebarn: sml. s. 37.

507

Gudernes Tog: efter Platons *Faidros* 248d. - *Perikles*: se n.t.s. 134. - *Sophokles*: se n.t.s. 107. - *Rector*: Goldschmidts gamle skolebestyrer K.C. Nielsen troede i anledning af *Corsaren*, at han var ved at gå i hundene (*Br. I* 81).

508

Equivoque: fr., tvetydighed. - *Han med de store Ører*: s. 506. - *chevalereske*: kavaleremæssige.

509

Muser: se n.t.s. 167. - *Gratier*: se n.t.s. 152.

397

511

Laugssvend: medlem af håndværkerlaug (med eneret indtil 1857, sml. n.t.s. 290).

512

Udskrivning: til soldat. - *trække sig fri*: ved lodtrækning af frinumner. - *gravet i Maven*: s. 219. - *Cirkelns Quadratur*: en umulig opgave, da en cirkel ikke kan inddeles i kvadrater.

513

Perpetuum mobile: drivværk, som ved egen kraft holder sig i stadig bevægelse.

514

Folkefest: ved anordningen af 28. maj 1831 fastlagdes de grundlæggende bestemmelser for stænderforsamlingerne, hvilket gav anledning til, at Tscherning foreslog afholdelse af politiske møder på denne dag. Sml. »En Maifest« (*Fortællinger* 1846), *LE I* 206f. Efter gennemførelsen af Junigrundloven i 1849 afløstes 28. majfesten af møder på grundlovsdagen. - *Foreningen*: se n.t.s. 183.

515

fortrød det ham: fortrød han. - *Phønix*: sagnfugl, som opbrændte sig selv og genopstod forynget af asken. - *Athenes gamle Skik*: som oftere i de homeriske digte. - *Det virkelige Liv*: gentagelse fra s. 394.

516

Dalberg havde udviklet: Orla Lehmann havde på Casinomødet 11/3 1848 opfordret til at tvinge de slesvigholstenske oprørere, mens Goldschmidt anbefalede at spørge dem, om de ville gå i konstitutionel forbindelse med Danmark (*NS* 1848 II 80ff.); for ham betød friheden mere end nationaliteten. - *Metternich*: østrigsk kansler 1821-48. - *Herskere*: det 1815 oprettede tyske forbund bestod af 31-35 stater og 4 fristater. - *Uffe*: U. hin Spage, sagnagtig forkæmper for Danmarks frihed og ære, jf. Saxo 4. bog.

517

uforsøgte: uerfarne. - *Kjærminde(folk)*: hentydning til et af Grundtvig hyppigt brugt udtryk, fx i sangen »Fædreneland ved den bølgede Strand« 1848.

518

Derfor hver (...): ifølge den engelske udgave af romanen et citat af Oehlenschläger, men det har ikke kunnet identificeres. - *det levende Ord*: hentydning til Grundtvig, der opr. brugte udtrykket i *Kirkens Genmæle* (1824) om Guds ord (som i Ap. Gern. 7, 38). - *vælske*: sydlandske.

519

i de bare Skjorteærmer: s. 389.

520

see Dig ud (...): omkvædet i folkevisen »Svend Vonved« (*DgF* nr. 18).

521

Nordens Gjenfødelse: s. 191. - *Ludvig Philip dør*: se n.t.s. 485. - *Føre til Seir*: se n.t.s. 191.

522

altklugt: ty, gammelklogt. - *Fremtidens Martyrer*: s. 392.

523

Collot d'Herbois: fransk revolutionsmand (1750-96), som i sin ungdom 398 skrev skuespil, hvoraf et blev udpebet i Lyon; i sin senere politiske karriere blev han som medlem af Velfærdskomiteen sendt til denne by for at undertvinge den og for da meget hårdt frem, måske som hævn for sit tidligere nederlag. - *Gideon*: gik i spidsen for sine mænd frem mod Mideanitterne med fakler skjult i lerkrukker, som de pludselig med stor larm knuste, hvorpå de stormede fjendens lejr (Dom. 6-8). - *Alles von mir gelernt*: ty., altsammen lært af mig. - *Historien hos Milner*: s. 371. - *schofel*: se n.t.s. 502. - *Cekrops*: græsk sagnhelt, ansås for den, der havde bibragt beboerne af Attika kultur og gode sæder.

524

Nur die Lumpe (...): Kun uslinge er beskedne. Fra Goethes digt »Rechenschaft« (1810, *Jub. Ausg.* I 92).- *Fylgie*: se n.t.s. 122.- *Fogden*: Jesper Ridefoged i Holbergs komedie *Erasmus Montanus*. - *Hvad er Sandhed?*: Pilatus' ord til Jesus (Joh. Ev. 18, 38; sml. s. 292). - *Jesuitisme*: Jesuiterordenens lære, ifølge hvilken hensigten helliger midlet. - *Raphael(s)*: se n.t.s. 157.

525

Nürnbergerværk: betegnelse for billig og dårlig kunst. - *Og naar Folket (...)*: ifølge den engelske oversættelse (II 264) citat af et dansk skuespil; hvilket vides ikke. - *Conradin*: den sidste Hohenstauffer (1252-68), der sammen med sin farbror Manfred forsvarede dynastiet mod paven; begge faldt i kamp mod Karl af Anjou. - *Bandiera*: de italienske patrioter, brødrene Attilio (1811-44) og Emilio B. (1819-44) var oprindelig officerer i den østrigske flåde, men sluttede sig til »det unge Italien«, dvs. den bevægelse, der opstod i 1830'erne og 1840'erne og som mål havde Italiens »genrejsning« (»Risorgimento«) som et sprogligt og kulturelt fællesskab. Da de forsøgte at undsætte calabreserne, blev de fanget og henrettet.

526

profecto: lat., sandelig. - *Sokrates oplæser (...)*: s. 346. - *Mennesket er et Selskabsdyr*: det ses ikke, at Schjøtt tidligere har udtalt dette; derimod svarer det til Aristoteles' ord, at »mennesket er af naturen et samfundsvæsen« (*Statslære* I, 1, 9) og Kierkegaards, at »Mennesket er et selskabeligt Dyr« (*Enten-Eller, Søren Kierkegaards Skrifter* II 1997 s. 278). - *Rangforordning*: se ovf., note A.

527

Og dem, jeg elsker (...): fra Carl Baggers digt »Ønskerne« (1826). - *staaer i Borggaarden*: s. 202.

528

Hør Ungersvend (...): se n.t.s. 202, sml. II s. 55. - *Bruspulver*: pulver til fremstilling af brusende drik mod ildebefindende.

529

Revers: forpligtelsesdokument; Hald havde måttet love ikke at skrive mod regeringen (s. 440). - *Etatsraad*: se ovf., note A. - *Ottos Yttring*: s. 519f.

399

530

Æresord: sml. s. 522.

532

Tasso, Torquato (1544-95): italiensk digter; med ordene om *gode Stridsmænds Løn* sigtes der formodentlig til *II Gerusalemme liberata* 8. sang vers 29. - *Hvo der holder (...)*: Emilie har fortalt Camilla (s. 305) om sine ord til Otto (s. 9, sml. II s. 138). - *Viinaand*: alkohol.

533

iLysthuset: s. 50. - *Correggios Nat*: maleriet »Den hellige nat« af Correggio (ca. 1494-1534) i Dresdnergalleriet. - *Slag af Sværdet*: på skulderen, hvormed man blev slået til ridder. - *Bøn til Muserne*: s. 509.

534

lært at bede: s. 99, sml. 383. - *Bankactierne*: s. 465. - *Fattigskat*: skat eller afgift til fattigvæsenet, som siden 1762 måtte betales i København; blev fra 1816 pålagt de mere velhavende borgere, især grundejere. Fra 1861 blev fattigvæsenets udgifter afholdt sammen med kommunens udgifter i øvrigt. - *Kjærlighedsmaaltider*: de kristnes »Agaper« i de ældste menigheders tid (1. Kor. 11, Jud. 12).

535

hvorfor man læser: s. 384. - *Kjelder mænd*: se n.t.s. 384. - *Juno Lucina*: Jupiters hustru i egenskab af fødselsgudinde.

536

Æresord: s. 530. - *den »Gamle paa Bjerget«*: Gud på Sinai, sml. 2. Mos. 19ff. - *holdt Lyset*: var til nar.

538

Kvinden behøver (...): s. 162. - *sympathetisk*: se n.t.s. 126.

539

Stropher ved Stranden: s. 528. - *Kjære Sjæl (...)*: mulig reminiscens af Mephistopheles' ord til Sjælen i J. L. Heibergs komedie »En Sjæl efter Døden« 3. akt (»Kjære Ven, det er Det, Du nu taler igjen«), idet Sjælen har spurgt, hvad en anapæst er (*Danske Klassikere* 51). - *Pricerne(s)*: den oprindelig engelske kunstnerfamilie, der først optrådte i pantomimerne på Morskabsteatret, senere på Casino og sluttelig i Den kgl. Ballet. - *Der hører Lykke*: sml. s. 214, 383.

540

Asyllærer: lærer på anstalt for fattige børn, hvis forældre er på arbejde. - *anch io (...)*: ital., også jeg er maler. Ord tillagt Correggio (se n.t.s. 533), da han i Bologna så Rafaels »Hellige Cæcilia«. - *Buk*: se n.t.s. 82. - *norske Skiløber*: vistnok en lap, som i 17. årh. skulle vise vej for nogle svenskere ned til Tysfjorden i Nordland, men i mørket ledte dem vild hen til en afgrund, der siden kaldtes Mandefjordfjeldet (fortalt af P. Chr. Asbjørnsen i *Billed-Magazin for Børn* 1839).

541

Cimbrernes Nedgliden (...): i folkevandringstiden, da de rykkede ind i Italien. Sml. n.t.s. 18, II s. 164. - *døe i sin Rede*: vending fra Jobs Bog (29, 18) tillagt Frederik III, da han under Københavns belejring 1658 blev tilrådet at flygte ud af landet. - *Vilhelm af Oranien*: prins Vilhelm »den Tavse« (1533-84), statholder i Holland, men 400 modstander af Filip II og hertugen af Alba, sluttelig snigmyrdet af spanierne ved Balthasar Gérard, der var lejet dertil af jesuiterne. - *Und setzet (...)*: Og sætter I ikke livet ind, vil I aldrig have vundet livet! Fra slutningsscenen af S. Chaliers drama *Wallensteins Lager* (1798). - *Gustav Adolph*: Sveriges konge Gustaf 2. Adolf regerede 1611-32 og faldt i Tredivårskrigen.

542

Dommedag: s. 353. - *Die Menschen scherzen (...)*: Menneskene spøger og ængster sig over livsgåderne; få bekymrer sig om de forløsende ord. Fra et brev fra Goethe til Schiller 12/7 1801. - *iSkoven*: s. 523.

543

sympathetisk: samstemmende, dertil svarende.

544

Herre i Aandens Rige: se n.t.s. 106. - *Physiognomi*: ansigtsudtryk. Sml. II s. 218. - *at Christendommen ikke (...)*: sml. s. 195. - *Kjærlighedsmaaltid*: se n.t.s. 534.

546

den maccabæiske Kvinde: 2. Makk. 7. - *Stephanus*: kristenhedens første martyr, der blev stenet (Ap. Gern. 7). - *Noæh Ark*: sådan kaldtes Sems kvistkammer (s. 130). - *4000 Daler*: se ovf., note B. - *Pjæs*: piece.

547

tenax (...): en mand, der holder fast ved sit forsæt. Horats *Oder* III 3,1.

548

en Comedie: baggrunden herfor kan være den atellan (se n.t.s. 152) af Carl Plougs *Et Besøg*, der opførtes

1852 ved en Studenterforeningsforestilling. Heri forekom en »rejsende Skjønaand« Moses Meyer, redaktør af *Øst og Vest*, som var møntet på Goldschmidt (sml. *Br.* III 123; *Kyrre* I 248f.). - *in effigie*: lat., billedligt, gennem en forestillende person. - *Lad derfor Svøben* (...): s. 189. - *ikke kunde aabne Munden* (...): se n.t.s. 106. - *stige ned* (...): s. 188. - *1ste Klasse*: sml. s. 505f.

549

tæmmede et heelt Publicum: da tilskuerne i Weimar Teater lo højt på de alvorligste steder i Fr. Schlegels *Alarcos* (1802), tilvejebragte Goethe som direktør ro ved at råbe »Man lache nicht!« - *saa Mange »stænge deres Dør* (...): s. 188. - *Honneurs*: ærestegn.

550

Greven: s. 276f. - *Dersom jeg var et Grevebarn*: s. 37, 506. - *Cæsars Hustru* (...): Pompeia gav en fest til ære for gudinden Cybele, hvorved ingen mand måtte være til stede; da det rygtedes, at en sådan alligevel skulle have indfundet sig, forklædt som kvinde, lod Cæsar sig skille fra hende med denne begrundelse, selvom mistanken viste sig urigtig (Plutarchs levnedbeskrivelse af Cicero kap. 28).

401

551

Scene i Øehlschlægers Levnet: i sine *Erindringer* (1850 I 231ff.) fortæller han, at et par af hans venner, der skulle rejse til Vestindien, holdt et gevaldigt afskedsgilde i Ermelundshuset i Dyrehaven. - *Fortunen*: traktørsted i Dyrehaven.

552

Halds reise sydpaa: sml. s. 327, II s. 109. - *Øl og Mjød* (...): fra Oehlschlägers heltedigt *Hrolf Krake* 1828 (*Poet. Skr.* ved Liebenberg XXXI 162).

553

Fortunus: hentydning til »Fortunen«. - *Faldera de rødeste Roser*: fra sanglegen »Bryde kloster« (se n.t.s. 15). - *da gik Munken i Enge*: se n.t.s. 14.

554

Bommen: del af flydebro til havnespærring. - *thi vogt Dig* (...): orig.: »Men vogt dig, o min Pige, for Elverkongen seer dig«, fra J. L. Heibergs skuespil *Elverhøj* I, 1. - *Jeg lagde mit Hoved* (...): smst. og fra folkevisen »Elverhøj« (*DgF* nr. 46). - *Hylas*: Herakles' yndling, der i Mysien blev draget ned i en kilde, hvor han ville hente vand (Vergils 6. Ekloge og Theokrits 13. Idyl). - *Gibson(s)*: den engelske billedhugger John G. (1790-1866), hvis skulptur »Hylas, overrasket af nymfer« Goldschmidt havde set 1847 i kunstnerens atelier i Rom. - *Minder om Barndommen*: s. 14.

555

Kjøbmanden: s. 168.

556

deres første Møde: s. 353ff. - *Samfundsstilling*: Berg er blevet kontorchef (II s. 231). - *Friherrinde v. Stein*: Charlotte v. Stein (1742-1827), hvis nære forhold til Goethe er kendt gennem deres brevveksling; 1806 ægtede han den jævne borgerlige pige Christiane Vulpius, som han længe havde haft boende hos sig. - *Voluspa*: Eddadigtet *Vølvens spådom* vers 42-44.

557

omkring et Æbletræ: sml. s. 12, II s. 91, *LE* I 71.- *hvor Støtten kneiser*: vel en oversættelse af »colonne étincelante« i Victor Hugos digt »A la colonne de la Place Vendôme« (1824, *Odes et Ballades*). - *Ich gehe* (...): Jeg rejser videre i morgen og kommer vel aldrig igen. Efter Heines ord til en ung pige i Goslar, som han har fravristet et kys (*Harzreise* 1826, Eisters udg. III 38).

558

Stoicisme: selvbeherskelse, upåvirkethed (efter de græske stoikeres filosofiske levelære). - *Execution*: udpantning.

559

Samuel: ågerkarlen, sml. s. 206. - *Jus*: lat., jura. - *tyve Daler*: se ovf., note B. - *Slutteriet*: se n.t.s. 207. - *Alkibiades*: se n.t.s. 128.

560

le jeu (...): spillet er ikke en tælleprås værd (datidens scener blev oplyst af tællelys). Fra den franske dramtiker Pierre Corneilles *Le menteur* (opf. 1643) I, 1. - *Mississippi-Bank*: den skotske finansmand 402 og eventyrer John Law (1671-1729) dannede i Louisiana det såkaldte Mississippi-Kompagni, der en tid blomstrede, men til slut krakkede og forvoldte aktionærene store tab.

561

(Reise)penning: kasse. - *skuffede*: bedrog. - *Luften hører (...)*: se n.t.s. 215. - *kastet paa Hovedet*: et lignende fald med en hest var overgået P.L. Møller (Br. I 211).

562

Fru Vandamme: s. 182.

563

Eventyret: kan være Grimm-eventyret »De tre feltskærer«. - *Heldraad*: heldbringende råd (efter de islandske sagaer). - *den ene Side*: sml. II s. 175. - *Proces*: s. 457.

565

Hun var ellers (...): Emilie, der har været hjemme til faderens begravelse. - *bag Haverne*: s. 87. - *Byfoged*: se n.t.s. 12. - *Caroline Amalies Gang*: s. 286. - *despecteerlig*: respektløst. - *Odelsbonde*: selvejende bonde (i kraft af odel, slægtsbetinget jordejendomsret). - *gentilhomme bourgeois*: titelpersonen i komedien *Le bourgeois gentilhomme* (Den adelsgale borger) 1670, II 6. - *philosophiske Sten*: »de vises sten«, et kemisk middel, der antoges at kunne forvandle ethvert metal til guld, hjælpe mod sygdom og forlænge livet. - *Jochum*: kilden ikke identificeret.

566

Assembleer(ne): forsamlinger, sammenkomster.

567

Servilisme: følgagtighed. - *approberet*: godkendt. - *Sølvgehæng*: sølvindvirket bælte el. skærf, især til at bære våben i.

568

bleven bleg i Paris: s. 90.

Bind II

7 Brüsselertæpper: se n.t.s. 175. - *Schach*: shah, konge. - *søgte et lykkeligt Menneske*: gammelt folkeeventyr, genfortalt bl.a. af H.C. Andersen i »Talismanen« (1836). Kilden kan være et fransk digt om Harun-alRaschids søn, sml. *Anderseniana* 1976 s. 265. - *Töplitz*: Teplitz, Teplice, by på den tjekkiske side af grænsen.

8

Vognslaget: vogndøren. - *Mailænderinder*: damer fra Milano. - *Lombardiet*: norditaliensk landskab. - *Østerrigernes Adfærd (...)*: først 1859 lykkedes det størstedelen af Italien at befri sig for østrigsk overherredømme. Sml. II s. 160f.

9

bøhmisk(e): tjekkisk. - *gjøre Honneurs*: se n.t. I s. 351. - *traktede*: tragtede. - *ambrosisk*: guddommelig (af gr. ambrosia, gudespise). - *Rübezahl(s)*: se n.t. I s. 385. - *gjækket*: narret. 10 *table-d'hôte*: værtens

fællesservering. - *Syvsoverne*: efter et sagn blev 403 syv kristne på kejser Decius' bud (ca. 250) indemuret i en hule, hvor de faldt i søvn og først vågnede op ca. 200 år efter under Theodosius II; de dyrkedes som helgener og mindedes i kalenderen med en »Syvsoverdag«.

11

(*Wiener-)*Würste: ty, pølser. - *Ruster*: vin fra egnen omkring byen Rust på grænsen mellem Østrig og Ungarn. - *Kjæmpeviser*: folkeviser. - *Overøsterrigere*: nordøsterrigere. - *Gloggnitz*: ikke identificeret. - *Da ist er ty.*, der er han.

12

Elle est terrible (...): Frygtindgydende er min kastaniebrune elskede, som synet af en krigsfane, og hendes blik trylleri er en trompet, som river os med. Fra visedigteren Pierre Duponts sang »Ma châtaine« (af *La Muse populaire* 1851), som Goldschmidt citerer i sin afhandling om Béranger (se n.t. I s. 445). - *Winthers Digt*: »En lille Erobring« 1840 (*Saml. Digtinger* 1860 I 204). - *Jeg har oplevet noget Lignende*: I s. 259f.

13

Kroat: sml. II s. 11.

14

Juliske Alper: Alpeparti nord for Triest. - *Borra*: eg. Borea(s), det græske navn for nordenvinden. - *Diana(s)*: månegudinden. - *Karfunkler*: røde ædelsten.

15

Capitolium: Kapitolinerhøjen, stedet for det antikke Roms hovedtempel. - *erkjende*: anerkende. - *Æneas*: efter sine rejser (sml. n.t. I s. 461) nåede han til slut Latium, som han vandt herredømme over. - *Porta salaria*: port i den aurelianske mur ved Via Salaria. Sagnet er opstået i forbindelse med den 2. puniske krig (218-201 f.Kr.) mod Karthagos feltherre Hannibal (sml. n.t. II s. 165). - *den Søile*: i kirken S. Prassede (*Dagb.* 13.3.1847). - *ført Jerusalem hertil*: de hellige genstande efter Titus' ødelæggelse af jødernes hovedstad (sml. »Et Dagbogsblad fra Rom« *NS* 1849 V 50, *Udv. Skr.* I 449). - *Monte cavallo*: også kaldet Piazza del Quirinale, med kolossalgruppen af Zeus-sønnerne Castor og Pollux med deres vilde heste, tidligere fejlagtigt tilskrevet de græske billedhuggere Phidias (se n.t. I s. 128) og Praxiteles (4. årh. f.Kr.). - *rund Hal*: Sala delle Muse.

16

Sokrates: se n.t. I s. 136. - *Bias*: en af Grækenlands såkaldte »syv vise« (ca. 570 f.Kr.). - *Demosthenes*: se n.t. I s. 302. - *Sophokles*: se n.t. I s. 107. - *Alkibiades*: se n.t. I s. 128. - *Perikles*: se n.t. I s. 134. - *Af dem, jeg elsker (...)*: se n.t. I s. 527. - *bedet til Gudinderne*: I s. 509. - *Antigone*: avlet i blodskam af Ødipus med hans egen mor, begravede trods et forbud sin bror og blev til straf levende begravet. - *engang lovet mig*: I s. 386. - *Oberon*: sml. n.t. I s. 85. - *Hippogryphen*: fabeldyr, hest med rovfuglehoved (grif).

404

17

Hjelmkrones: I s. 371. - *giftes*: med fru Vandamme (I s. 182, 562, II s. 213). - *Osteri*: ital., værtshus. - *Aloysius*: romersk adelsmand (1568-91), som plejede pestsyge og 1726 kanoniseredes som helgen. - *Befani-Festen*: til fejring af Kristi åbenbarelse (gr. epiphani) for hedningene på Helligtrekongersdag 6. jan.

18

Torlonia: hertug Alessandro T. (1800-86), rig bankmand og mæcen, der også udfoldede stor gæstfrihed. - *Principe*: ital., fyrste.

19

prostituerede: vanærede, skandaliserede. - *mærkværdige*: bemærkelsesværdige, særprægede.

20

Achilleus: homerisk helt.

21

cortile: ital., indre gård (her Cortile ottagonale del Belvedere). - *belvederiske*: fra Vatikanfløjen Belvedere

(»den smukke udsigt«).

22

Du Heilige (...) geliebet: Du hellige, tag dit barn tilbage, jeg har nydt den jordiske lykke, jeg har levet og elsket. Fra Theklas sang (se n.t. I s. 386); *nehme Dein Kind*, orig. »rufe Dein Kind«. - *Aftenseiladsen*: I s. 258ff.

23

Thekla (...) Max Piccolomini: personer i Schillers Wallenstein-trilogi. - *Aabning*: sml. II s. 102. - *Forum*: det antikke Roms centrale torv. - *Colosseum*: det flaviske amfiteater til gladiator- og dyrekampe. - *via sacra*: lat., »den hellige vej« på Forum Romanum. - *Gladiator*: se n.t. I s. 496.

24

et Grevebarn: sml. I s. 37.

25

Monte Pincio: en af Roms nordlige høje på venstre Tiberbred. - *engang i Kjøbenhavn*: sml. I s. 124. - *engt*: se n.t. I s. 203. - *Maria del neve*: ital., sneens Maria, nu S. Maria Maggiore, en af Roms syv pilgrimskirker. - *Basilika*: rektangulær bygning med forhøjet midterskib og to eller fire sideskibe. - *Passegiataen*: ital., promenaden, her om parkanlæggene på Monte Pincio, sml. II s. 84.

26

den appiske Vei: gammel landevej fra Rom i sydøstlig retning, benævnt efter anlæggeren Appius Claudius (312 f.Kr.). - *Kedrons Bæk*: i dalen mellem Jerusalem og Oliebjerget (nævnes bl.a. i 1. Kong. 2, 37, Joh. Ev. 18, 1). - *Hylas*: se n.t. I s. 554.

27

Hver Vaar (...) selv: fra »Christi Fødsel«, som indleder digtkredsen »Jesu Christi gientagne Liv i den aarlige Natur« (1804, *Poet. Skr.* ved Liebenberg XIX 195); *i Jord, i Luft og Elv*, orig.: »i Luft, i Lund, i Elv«. - *Oplagsstedet*: lagerpladsen.

28

sat mig Stævne: sml. II s. 13. - *Ubillighed*: urimelighed. - *forlade Alt*: Matt. 19, 29.

29

Virak(en): røgelse. - *Bournonville(s)*: franskfødt koreograf (1805-79), som fornyede den danske ballet. - *Pirouette*: fr., snurren på én fod.

405

30

søger (...) finde (...) banker (...) blive oplukket: jf. Matt. 7, 7. - *Kapuciner(kutten)*: hættemunk af Franciskanerordenen (grundlagt af Frans af Assisi).

31

Fra (Ambrosio): frater, broder. - *Fredag*: katolsk fastedag.

32

Jesuit: sml. n.t. II s. 74.

33

Kopar: ar efter kopper.

34

Pallavicini: Pietro P. (1607-67) skrev *Istoria del concilio di Trienti* 1656-57 om kirkemødet i Trient i 16. årh., hvor romerkirken drøftede modforanstaltninger mod reformationen.

35

Menneskepakket (...): fra Goethes *Wilhelm Meisters Lehrjahre* 7. bog, 3. kap. (*Jub. Ausg.* XVIII 184). - *Savonarola*: Savonarola, florentinsk bodsprædikant og kirkereformator (1452-98); brændt som kætter.

36

Fourierismen: utopisk socialistisk lære, udformet af Charles Fourier (1772-1837), hvorefter de menneskelige tilbøjeligheder skal tilgodeses frit, og ægteskab og familie erstattes af storfællesskaber.

37

Sophisme: spidsfindighed. - *Aloysius*: se n.t. II s. 17.

38

Janitscharerne: korps i den tyrkiske hær, fra 1361 til ind i det 17. årh. rekrutteret af unge græske krigsfanger, som blev omvendt til muhamedanismen. Korpsets musik af slående og skingrende instrumenter vandt i løbet af 18. årh. indpas i europæisk (især militær)musik. - *Maria Maggiore*: se n.t. II s. 25. - *i Familie med Schiøtt*: I s. 505. - *Wahlverwandtschaft*: se n.t. I s. 503.

39

Santa Prassede: helgeninde, som med en svamp opsugede blodet fra kristne martyrer, der blev dræbt for hendes øjne, og fyldte det i et kar, hvori hun senere selv blev begravet. Sml. n.t. II s. 15.

40

Om ti Uger: sml. II s. 101.

41

Sta. Agnese in Piazza Navona: Sta. Agnese in Agne (sml. *Dagb.* 17.3.1847). - *Vita nuova*: kærlighedsfortælling (ca. 1293), overs. af Johs. Dam 1915 s. 7f.

42

Pascal og Bossuet: franske teologiske skribenter (1623-62, hhv. 1627-1704). - *Lagrime Christi*: ital., Kristi tårer. - *Campagnen*: den flade egn omkring Rom. - *Falcone*: restaurant nær ved Pantheon, der søgtes af skandinaverne (sml. »Ghetto«, *Poet. Skr.* V 23).

43

Velletri(vin): by med vinavl i Albanerbjergene 30 km sydøst for Rom. - *Falerner*: en i oldtiden berømt vin fra Ager Falernus i Campanien.

44

en haie: fr., på række, i spalier.

45

Tilhold: tilholdssted, holdepunkt.

46

S. Eustachio: den meget gamle kirke S. E. in platana nær ved Corso Vittorio Emanuele.

406

47

Kom ned (...): sml. n.t. I s. 114. - *deroppe ved Apollo*: II s. 23f. - *Marmorstatuen*: II s. 25.

49

Pygmalion: sml. n.t. I s. 212. - *Didrik af Bern*: i slutkapitlet af sagaen om denne sagnhelt (eg. østgoterkongen Teoderik fra o. 500 e.Kr.) bortføres han af en sort hest, der forsvinder med ham. - *Der hører Lykke til Livet*: I s. 213. - *Mein Glück (...)*: Min lykke er min hjemstavn. Fra Goethes *Briefwechsel* (se n.t. I s. 320) I 147. - *oversaae*: overskuede. - *Virak*: røgelse.

50

En Hyrdedreng: bondesønnen Hildebrand fra Toscana blev 1073 pave under navnet Gregor VII. - *Souverainetet*: overhøjhed. - *de Tydskes Casino*: samlingssted for den tyske koloni i Rom (i Palazzo Poli, sml. *Dqgb.* II 24). - *nazarenske Malere*: eg. en spottende betegnelse for den skole af tyske malere (Overbeck, Schnorr, Carolsfeld m.fl.), der i begyndelsen af 19. årh. malede fromme billeder i smag med de italienske 1400-tals-malere. Goldschmidt besøgte selv Overbecks atelier og skildrer hans kunst med stor sympati (NS 1849 V 69). - *Biblen kun var for gamle Folk*: I s. 99.

51

communistisk: præget af ejendomsfællesskab. - *Stenen smeltede*: II s. 26.

52

Donna Agnes: Ottos værtinde, sml. II s. 48. - *Senatorernes Tog*: ifølge Goethes *Italienische Reise* 1786-88 åbnes karnevalet med, at guvernøren og en senator (omtr.: rådmand) med følge kører i kareter gennem Corso (hovedstrøget) (*Jub. Ausg.* XXVII 212).

53

Menneskeslægten var bleven Barn igjen: sml. »Karnevalet« 1863 (*Udv. Skr.* II 210). - *Scudo*: italiensk mønt til en værdi af ca. 5 lire, dvs. ca. 1½ øre.

54

Høitideligheden paa Capitolium: sml. n.t. II s. 15. Her frigives karnevalets løssluppenhed ved klokkeringning (Goethe anf. st. 201). - *Scipio*: efter triumftoget for feltherren S. Africanus, der havde bragt den 2. puniske krig (se n.t. II s. 15) til heldig afslutning, nedlagde han i Jupitertemplet sin laurbærkrans og gyldne krone som tak til guderne (Appians romerske Historie VIII 66). - *Frisk Mod (...)*: fra Holbergs komedie *Den politiske Kandestøber* (ca. 1723) I, 1 (sammensmeltning af to replikker). - *betale Omkostningerne*: siden 1467 måtte nogle jøder åbne karnevalet ved at løbe en kilometer gennem Corso; dette afløstes fra 1668 af en afgift på 300 scudi (sml. »Ghetto«, *Udv. Skr.* III 10ff.).

55

Cajus Gracchus: romersk politiker (153-121 f.Kr.); var så temperamentsfuld, at han som taler hævede stemmen og tabte tråden, hvorfor han lod en tjener stå bagved og med et musikinstrument 407 angive den rette tonehøjde (Plutarchs *Levnedsbeskrivelse* kap. 2). - *Den tredie Gang (...)*: sml. n.t. I s. 202, 528. - *Runer*: trylletegn, der kunne vække elskov. - *imorgen er der atter en Dag*: mundheld tillagt Valdemar Atterdag (konge 1340-75).

56

S. Onofrio: kloster på højen Janiculum, hvor den italienske digter Torquato Tasso døde 1595 (sml. *Dagb.* 16/3 1847 og kapitlet »Ved St. Onofrio« i *Fortællinger og Skildringer* I 1863).

57

Afbilledet af Ens Sjæl: modsat tankegangen i Paludan-Müllers *Adam Homo* (1842-49), sml. Goldschmidts efterskrift NS 1858 I.

58

Din Seirssang: sml. n.t. I s. 31, 434.

59

Mocatta: navnet på den engelske finansmand Isaac Goldsmids kompagnon. Forbilledet for Sir James har dog været finansmanden Moses Montefiore, der ligeledes rejste omkring i Østen for at støtte jødernes frigørelse. Sml. artiklen »De londonske Jøder« NS 1852 I 141 og *Fam.br.* I 90f.

60

efter engelsk Skik: vel i modsætning til sædvanen i romanske lande, hvor herren kysede damen på hånden (sml. Karen Blixen: *Sidste Fortællinger* 1957, 71). - *de Castro*: navnet (sml. borgsymbolikken i lignelsen I s. 377) efter Montefiores ven Chananel de C. (*Brøndsted GF* 354). Det var en anset slægt af livlæger og hofagenter (P. Katz: *Jøderne i Danmark i det 17. århundrede* 1981).

62

iSamtaler hos Milner: I s. 360. - *Alexandrien*: Alexandria. - *Paladset*: II s. 54.

63

Ara Coeli: lat, »Himlens alter«, kirke ved siden af Capitolium. - *Concordia(-Templet)*: gudinden for enighed, hvis tempel blev indviet under kejser Augustus (2 e.Kr.). - *Catilina*: romersk patricier (108-62 f.Kr.), anstifter af en sammensværgelse mod staten. - *Septimius Severus('s)*: romersk kejser 193-211. - *Palatinerbjerget*: den tidligst bebyggede af Roms høje, bl.a. med flere kejserpaladser.

64

de mamertinske Fængsler: statsfængslet i det gamle Rom, benævnt efter et røverfolk på Sicilien. Herover er bygget kirken S. Guiseppe dei Falegnami. - *Jugurtha* (d. 104 f.Kr.): konge i Numidien, led nederlag mod Rom og omkom i fængslet. Hans replik nævnes i Plutarchs levnedbeskrivelse af Gajus Marius (kap. 12). - *Hjernebygning*: kranialogien som videnskab var nylig grundlagt af den svenske antropolog Retzius (1796-1860). - *Tiber, Sejan*: S. var prætorianerpræfekt (leder af den kejserlige livgarde) under Tiberius (romersk kejser 14-37 e.Kr.), men da denne opdagede, at han stræbte efter selv at blive kejser, lod han ham henrette (31 e.Kr.).

65

Dominikanerne: munkeorden stiftet af spanieren Dominicus, stadfæstet 408 af paven 1216. - *Inquisitionen(s)*: forhørsdomstol over kættere. - *Albigenserne*: sydfranske kættere fra landskabet Albigeois. - *Pius d. 5te*: inkvisionens generalkommissær, der var pave 1566-72. - *Um den Namen (...)*: Kun navnet, navnet er det dem om at gøre. Fra Lessings drama *Nathan der Weise* (1779) II, 1. - *forgreb sig jo endog paa en Konge*: Juda lod Adoni-Beseks tommelfingre og storetæer afhugge (Dom. 1, 6). - *en krigersk Mand*: Moses dræbte en ægypter, der havde slået en jøde ihjel (2. Mos. 2, 12). - *Det er sagt Eder*: Matt. 5, 43-44.

66

par préférence: fr., fortrinsvis.

67

Schechina: i rabbinisk teologi betegnelse for Gud, der bor iblandt sit folk, svarende til de kristnes Helligånd; kilden er A. F. Gfrörers *Geschichte des Urchristenthums* I 1. Abt. 1858, 301 ff. (sml. *LE* I 73, II 95, 132, 157f., *Brøndsted GF* 141ff. og Knud Wentzel i tidsskriftet *Kritik* X 78ff.). Beretningen om templets bygning er gengivet i D. Simonsens *Jødiske Æventyr og Legender* 1928, 47ff.

68

Villa Mills: nu Villa Mattei, anlagt på ruinerne af kejserpaladset på Palatinerhøjen; Goldschmidt havde set den i 1847 (*Dagb.* 29/1) og genså den i 1863 (»Ghetto«, *Udv. Skr.* III 18). - *Arons Stav*: 4. Mos. 17, 8. - *Sokrates*: i begyndelsen af Platons *Faidros*. Sml. også *NS* 1849 I 375. - *det andet Tempels Fald*: 70 e.Kr., sml. n.t. II s. 15. Kilden er Gfrorer anf. st. 381-87. - *Rabbi Jonathan*: efter Gfrorer anf. st. 304. - *Bathseba*: Urias' hustru, som David forførte efter at have sendt hendes mand i felten, hvor han dræbtes (2. Sam. 11).

69

Nemesis: den rette tildeling, græsk skæbnegudinde. Af Goldschmidt er N. udvidet til en forestilling om tilværelsen som et ordensrige, jf. *Brøndsted GF* 143ff. - *Lære om Sjælen*: efter Gfrorer anf. st. 2. Abt. 55f. (sml. Wentzel i *Kritik* X 77f.). - *Schamir*: se n.t. I s. 431.

70

Mennesket staaer til Ansvar (...): Matt. 12, 36. Denne tanke fremhæves i Efterskrift *NS* 1858 I som den væsentlige deri og forklares nærmere ved, at »af den Omgang, af de Lærdomme, af de Exempler, man modtager, paavirkes Ens Natur og Ens Skjæbne, og Skjæbnen fuldbyrdes ved de Ord, man siger, og de Handlinger, man foretager.« - *Schiøtts Foredrag*: I s. 157f. - *2den Mose Bog*: »og Moses gik ned af Bjerget til Folket og helligede Folket, og de toede deres Klæder« (GT 1902). - *grundet paa Retfærdigheden*: om denne grundidé se *NS* anf. st.; smst. 137 anføres de Castros efterfølgende ord om at sætte sig til doms. Sml. også *LE* II 58, *Brøndsted GF* 86f.

409

71

Jeg straffer (...): 2. Mos. 20, 5-6. - *Calvinisterne*: tilhængere af reformatoren Calvins lære (d. 1564). - *anglikanske*: engelske biskoppelige (ved løsrivelsen fra paven 1534). - *Prædestination*: forudbestemmelse.

72

Djævlens er nødvendig: således fortælles i den babyloniske Talmud Joma 63b. - *sympathetisk*: se n.t. I s. 126.

73

Hun fra den forrige Dag: II s. 55. - *Albanerinde(dragt)*: fra Albanerbjergene 18 km sydøst for Rom. - *haver andensteds hjemme*: fra St. St. Blichers digt »Præludium« til hans cyklus *Trækfuglene* (1838). Også citeret i fortællingen »Mendel Hertz« (1883, DK 7). - *i Colosseum*: II s. 24. - *gik hjem fra Baggers*: I s. 111.

74

Sphinx: fabelvæsen (løvekvind), der taler i gåder. - *St. Pauls Kirke*: S. Paolo fuori le mure, der var blevet genopført efter en hærgende brand i 1823. - *S. Lorenzo*: valfartskirke for martyren St. Laurentius ved Via Tiburtina. - *Jesuiterkirken*: S. Ignazio (opkaldt efter ordenens stifter Ignatius af Loyola). - *Trinità del monte*: kirke for Treenigheden for enden af den spanske trappe. - *Christi Brude*: de til Kristus viede nonner.

75

rystet sin Kappe: sml. n.t. I s. 153.

76

den belvederiske Apollo(s): sml. n.t. II s. 21. Medaljonen er modstykket til værtinden Agneses medalje II s. 48. - *Piazza del popolo*: central plads for enden af Corsoen (hovedstrøget) med en obelisk hentet fra Ægypten af Augustus. - *oversee*: overskue.

77

Forjettelse: bebudelse, sml. I s. 35. - *Albanerinden*: II s. 73.

79

den magiske Nøgle: se n.t. I s. 115.

80

Vig fra mig (...): Jesu ord til djævelen på bjerget (Matt. 4, 10, sml. 16, 23). - *omplantet*: Fra Jacobeo er født jøde (II s. 37).

81

Fra Jacobeo prædikede: efter en prædiken, Goldschmidt hørte af en katolsk præst i St. Goar (*Dagb.* 3/7 1853, *NS* 1857 X 1221). Sml. også opsatsen om italienske prædikener i *Blandede Skrifter* IV 1860 304.

82

Kidduschin Jeruschalaim: traktat af den jersalemske Talmud, lat. udg. *Tractatus Kiddschin seu de Sponsalibus*, Venedig 1765. Selve eremitfortællingen står dog ikke deri, men et lignende stykke om gode og onde gerninger, der lægges på Guds vægt (*Le Talmud de Jerusalem* s. 237-39).

83

Jacob, da han blev halt: Isaks søn brødes ved Pnuel med en engel, der rørte ved hans hofteskål, så at han blev halt (1. Mos. 32, 24f.).

84

la Passeggiata: se n.t. II s. 25. - *Villa Borghese(s)*: den borghesiske 410 fyrsteslægts lystslot fra beg. af 1600-tallet. - *Porta del popolo*: antik byport ombygget til æresport for den svenske dronning Christina ved hendes indtog 1658.

85

Nemesis: se n.t. II 69, 144.

86

Rabbi Jacob: Jakob Tannaite (2. årh.), som sagde: »Skønnere er én time i omvendelse og gode gerninger

i denne verden end det hele liv i den kommende verden« (P. Mischa-traktaten *Pirke Abot* IV 22). - *Nilens Vande til Blod*: 2. Mos. 7, 20. - *Vand til Viin*: Joh. Ev. 2, 9. - *Lazarus*: Joh. Ev. 11, 44. - *Denn wer Gefahr (...)*: Thi hvem, som ikke skyer fare og død, er herre over Jordan, herre over ånderne. Fra Goethes festspil »Des Epimenides Erwachen« (*Jub. Ausg.* IX 152).

87

physikalsk: fysisk. - *Moria Bjerg*: 2. Krøn. 3, 1.

88

Vore gamle Rabbinere: sml. »Rabbi Jakob plejede at sige: Når en mand vandrer hen ad en vej og benytter tiden til at repetere det lærte og så afbryder sin repeteren og siger: Hvor skønt er ikke dette træ, hvor skøn er ikke denne mark! så regner Skriften det, som om han havde gjort sig skyldig på sin sjæl« (*Pirke Abot* III 9, sml. *Br.* II 118).

89

Revolution i Paris: 24. febr. 1848 dannedes en provisorisk regering, der afsatte kong Louis Philippe og indførte republikken. - *Basunstød*: Matt. 24, 31. - *Civita Vecchia*: Roms havneby 71 km mod nordvest. - *Vetturiner*: hyrekuske.

90

Ha ragione (...): ital., Han har ret! Godt sagt! Nå hvorfor? - *Evviva la libertá (...)*: ital., Leve friheden og hvem der forstår at bruge den, og hvem der ikke forstår at bruge den, sukke ved dag og nat (også NS 1849 V 14, sml. 4). Kilden ikke identificeret. - *Evvivano i due milordi*: ital., Leve de to lorder. - *Depescher*: ilbreve, hastemeldinger. - *Lamartine*: digteren Alphonse de L. (1790-1869) var overbevist frihedstilhænger og i revolutionens første måneder dens egentlige leder. - *Sætte Livet ind (...)*: se n.t. I s. 541.

91

hemmelige Selskaber: reaktionsperioden efter Napoleons fald medførte i mange lande en opblomstring af sådanne sammenslutninger, der virkede for politisk frihed. - *Guldbrikker*: sml. I s. 556.

92

Parablen: lignelsen i Luk. 12, 16-21. - *Røst af venlige Vinde*: Herren åbenbarede sig for Elias først ved et stærkt vejr, dernæst ved et jordskælv og til sidst ved en stille sagte lyd (1. Kong. 19) - *fordred ham til Kamp (...)*: alluderer til Poul Martin Møllers digt »Til Kamp!« ca. 1824, der indledes: »Til Kamp jeg kræver dig, du gamle blinde« (*Efterladte Skrifter* 3. udg. 1855 I s. 131).

411

93

den tyske Kunstner: II s. 51. - *Cohorte*: fra lat., eg. afdeling af krigsfolk; skare af forbundsfæller. - *Brutus*: en af de sammensvorne mod Cæsar. - *medicæisk(e Venus)*: fra den florentinske familie Medicis kunstsamlinger. - *Silen*: halvgud, som opdrog vinguden Bacchus (Dionysos). - *capitolinske*: fra samlingerne på Capitolium (II s. 15).

94

Triton: havgud, halvt menneske og halvt fisk. - *unitarisk*: tilhørende en kristen sekt, som kun antager én person i guddommen. Sml. *Udv. Skr.* VI 291.

96

Herweghs Sang: se n.t. I s. 194. - *Quirinalet*: det pavelige (efter 1870 kongelige) palads. - *den liberale Pave*: Pius IX, der som nyvalgt 1846 blev modtaget med begejstring, da man af ham ventede en liberal kirkepolitik, men som efter et par år gik over til reaktionen (sml. artiklen om ham NS 1849 V 1ff..).

97

Nemesis: gengældelsens guddom, sml. II s. 68, NS 1858 I 129f. - *Midgardsormen*: i nordisk mytologi en uhyre slange, der i verdenshavet omslynger jorden.

98

Ghettos Mure: nedrivningen fandt først sted i april 1848. Sml. »Ghetto« 1865 (*Udv. Skr.* III 13, hvor

årstallet fejlagtigt er 1847) og Vilh. Bergsøe: *Eventyr i Udlandet* 1905, 237. - *Jøderne tilbage til Palæstina*: af afhandlingen »Palæstina-Pladsen« (NS 1856 III 1ff.) fremgår, at Goldschmidt var modstander af denne tanke. - *Sta. Maria in Trastevere*: middelalderlig kirke på højre Tiberbred. - *Ciceroacchio*: romersk folketribun (eg. Angelo Brunetti 1800-49), som opildnede romernes glæde over Pius (sml. n.t. II s. 96) og iøvrigt medvirkede til nedbrydningen af ghettomurene (NS 1848 II 11). - *Sappeurer(ne)*: pionersoldater, der havde til opgave at rydde veje og anlægge løbegrave.

99

Høitidsdragt: på de store jødiske festdage er hjemmets overhoved iført en hvid dragt (sml. romanen *En Jøde*, 1845, *Udv. Skr.* I 221, samt LE I 48).

100

Skuffelse: illusion. - *San Francesco*: Frans af Assisi (1182-1226; helgenåret 1228) (Fra Jacobeo er franciskaner, sml. II s. 32). - *Sichem(s)*: by i Kanaan. - *Japhet(s)*: en af Noas sønner, stamfader til indoeuropæerne.

101

Ti Uger: sml. II s. 40. - *Santa Prassede*: se n.t. II s. 39. - *Scudi*: flt. af scudo, se n.t. II s. 53.

102

Sorgens Huus: II s. 54. - *Café nuovo*: Roms fornemste kaffehus i Palazzo Ruspoli på Corsoen (skildret af flere danske digtere, bl.a. H.C. Andersen i hans romerske dagbøger). - *Du har luret paa mig*: II s. 18, 23.

412

103

aabnede pludselig Døren: II s. 25.

107

Elba: ø ved Korsika, Napoleons forvisningssted 1814-15. - *Grenaderer*: stormtropper. - *St. Helena*: ø ud for Sydafrika, Napoleons forvisningssted fra 1815, sml. n.t. I s. 65.

108

Skjæbne som Han: måske fejl for »Skjæbne som Hans«. - *Austerlitz*: by i Mähren, hvor Napoleon besejrede den russisk-østrigske hær; i overført betydning: sejr. - *Comtessen havde sat ham Stævne*: II s. 12f., 28. - *ewig Weibliche*: det evigt kvindelige, fra Goethes tragedie *Faust* II vers 12.110.

109

Coppet: ved Genfersøen, hvor forfatterinden Madame de Staël (se n.t. I s. 290) ejede et slot. - *stod overfor Comtessen*: sml. n.t. II s. 108. - *Forfatning*: Christian VIII var død i januar 1848, og Frederik VII gav 5. juni 1849 landet en grundlov.

110

(*at den*) *jo (har)*: ikke.

111

Orlogsmand(s): kriger, spec. søkriger. - *det grevelige Bal*: I s. 477f. - *1846-Revolutionen*: Genève's liberale under ledelse af James Fay gjorde oprør mod den konservative regering, og 24. maj 1847 fik kantonen en demokratisk forfatning (skildret NS 1848 I 155ff.). - *Virak*: røgelse. - *en General og en Oberst*: sml. II s. 149.

112

Belgarde(s): Ottos rejsefælle II s. 8.

113

Guerickes Halvkugler: den tyske fysiker Otto v. G. (1602-86) opfandt luftpumpen og demonstrerede den bl.a. ved Rigsdagen i Regensburg 1654, hvor 16 heste forsøgte at trække to »magdeburgske halvkugler« fra hinanden, efter at luften var pumpet ud. Sml. n.t. I s. 118 om Goldschmidts interesse for fysikken. - *Mirjams Sang*: se n.t. I s. 31.

114

to Gange kaldt: I s. 434 og II s. 58.

115

Rousseaus Ø: sml. *Dagb.* 13/6 og 21/6 1847, *Fam.br.* I 63.

116

Stamfælle: Fra Jacobeo, der var jødisk født (II s. 37, sml. 80). - *fire hellige Floder*: ifølge 1. Mos. 2, 11-14 Pison, Gihon, Hiddekel og Phrat.

117

Lyd af Instrumenter: erindring fra Traunsee 1855 (*Fam.br.* I 191).

118

St. Maurice: by i Berneralperne, nu kendt som vintersportstedet St. Moritz. - *Afhang*: skråning. - *Kothurne(n)*: tyksålet støvle for skuespillerne i de græske tragedier; patetisk stil. - *(som) jo (kan)*: ikke. - *Herluf Trolle*: skal som admiral have sagt »Vide I, hvorfor vi hedde Adelsmænd, hvi vi bære Guldkæder«, da teologen Niels Hemmingsen ved søsætningen af et nyt skib rådede ham fra at deltage i det farlige togt (refereret i Hemmingsens ligtale 1565). Sml. II s. 315.

413

119

lykkelige, som ere hende nær: afspejling af forelskelsen i skuespillerinden Anna Rosenkilde 1855 (*Fam.br.* I 39-42, *Dagb.* 18/7 1855). - *Escadroner*: se n.t. I s. 48. - *skuffet*: snydt. - *oversee*: overskue. - *Altorf*: Altdorf ved Vierwaldstättersøen, hovedstaden i kanton Uri.

120

Peter Krøll: hans udenlandsrejse bebudet I s. 513. - *Facultet*: (her) lægevidenskab. - *en Mand*: de Castro, sml. II s. 96f., 122.

121

Verschiß: ty. slang, vanry. - *Lumpazivagabundus*: østrigeren Johann Nestroys tryllefarce, opført på Casino 1850, handler om en fattig snedkersvend, der går på valsen med sin randsel, men ved ånders hjælp bliver en holden mand. - *Ziegenhainer*: ty., den vandrende håndværkers knortekæp. - *Einsiedeln*: klosterby i kanton Schwyz.

122

Nehme mein Kreuz (...): ty., Tag mit kors på dig og følg mig! Jesu ord til disciplene (Matt. 16, 24 og Mark. 8, 34), som Goldschmidt fandt over en hvælvet gennemgang til saltværket i Ischl, og som han opfattede som et tilsvarende tegn på, at han skulle modstå en fristelse (*Dagb.* 15/7 1855).

123

Feinter: se n.t. I s. 60. - *bona officia*: lat., redbonne tjeneste.

124

Orion (...) *Berenices Haar*: stjernebilleder. O. blev ifølge græsk mytologi dræbt af jagtens gudinde Artemis, men forvandlet til et stjernebillede. - *Kjærlighedsmaaltid*: som Goldschmidt havde holdt det efter afskeden med Anna Rosenkilde (*Dagb.* 21/1 1855, *Fam.br.* I 41). Se også n.t. I s. 534.

126

Miss Mirjam: II s. 60. - *Til Seir og Lykke (...)*: sml. I s. 214.

127

Gejstlighedens Ægteskab: der tænkes formentlig på Tridentinermødets beslutning herom (1562-63, sml. n.t. II s. 34). - *Anden Mose Bog (...)*: »Moses sagde til Folket: Holder Eder ikke til Kvinder« (v. 15) (GT 1902). - *Collegio Romano*: den af pave Gregor XIII 1582 grundlagte Jesuiterskole, som Goldschmidt havde besøgt i 1847.

128

Fredens Due: 1. Mos. 8, 11.

130

Dalbergs Lære: I s. 298. - *Daguerreotypi*: fotografi (opfundet af L.J.M. Daguerre 1838). - *Piazetta*: pladsen uden for Dogepaladset.

131

ved Ave Maria: tiden for aftenbøn. - *besynderlig*: særdeles. - *Senn(hytte)*: ty., alpe-, sæterhyrde.

132

Johannis Evangelium: »Og da han [Jesus] gik frem, saa han et Menneske, som var blind født. Og hans Disciple spurgte ham og sagde: Mester! Hvo har syndet? Denne eller hans Forældre, at han er blind født? Jesus svarede: Hverken denne syndede, heller hans Forældre; men paa det at Guds Gerninger skulde blive aabenbarede paa ham.« (NT 1902). - *ingen (...) Utroskab*: samme beslutning, 414 som Goldschmidt tog overfor ægteparret Rosenkilde (*Fam.br.* I 191, 194). - *holdt ilde Huus med*: skændtes med.

133

Croquis: fr., udkast, skitse. - *Sangen*: »Es blies ein Jäger wohl in sein Horn« (digtet »Die schwarzbraune Hexe« fra *Des Knaben Wunderhorn*, se n.t. I s. 128). - *Ideens Bærere*: sml. II s. 127. - *parerende i Octav*: Andrés lære I s. 60, 112.

134

Ignatius Loyola: se n.t. II s. 74.

135

Cananiterne: indbyggerne i Kanaans land (mellem Syrien og Sinai), 5. Mos. 12, 29-31. - *et tredie Sted*: Mellemtilstanden (se n.t. I s. 365). - *Iøse*: se n.t. I s. 157.

136

gjenkendte (...) Manden: prædikenen minder dog mere om Pater Benedikts udlægning II s. 43ff. - *Jægerhornet*: se n.t. II s. 133. - *Verdens Hank*: sml. II s. 24, 166 (også J.P. Jacobsen bruger ordet i denne billedlige betydning i *Niels Lyhne* 1880, *Danske Klassikere* 155). - *Man skulde være et Grevebarn*: sml. I s. 37, 506, 550, II s. 24.

137

alt: allerede. - *Scenen i Genf*: II s. 113. - *Katastrophen*: hans stykkes dårlige modtagelse (I s. 492). - *Fatum*: lat., skæbne.

138

Dryade: trænymfe. - *meest elsket af Ideen*: sml. I s. 532. - *Du meest velsignede*: efter Højs. 1, 8.

139

Ilden i os: Camilla optager Ottos ideer om »Gud i lidenskaben« (I s. 319), som hun har fået videregivet gennem Milner (I s. 326). Sml. *Brøndsted* GF 151.

140

blev (...) Billedstøtten levende: hentydning til Pygmalion (se n.t. I s. 212).

142

ham i Middelfart: I s. 452.

143

forkastede min Stemme: sml. I 419. - *takket mig for min Nonnesang*: II s. 131. - *fordret hendes første Barn*: I s. 451.

144

Redskab i Guds Haand: forklares således i Efterskrift NS 1858 I »Da disse Personer (...) ere nærvædet at ødelægge hinanden, kommer Nemesis og tager sig af dem, saa at det samme Slag, der i de barmhjertige Søstres Kloster kaster Otto fra Camilla, tillige frelser hende - bevirker et Sammenstød af Omstændigheder, hvorved hun føler sig indhyllet i Vidunderets farvede Sky, løftes op paa Pligtens og Ærens Tinde og forsagende holder sig der i sit øvrige Liv - og desuden viser, hvorledes Pauline er blevet udsonet med Livets ideale Magter«. »Nemesis«: se n.t. II s. 69. - *Etatsraad*: se ovf., note A. - *Bau*: ved landsbyen Bov nord for Flensborg besejrede danskerne 9. april 1848 slesvigholstenerne. - *Hertugen af Augustenborg(s)*: Frederik Emil August (1799-1865) indtrådte 1846 i den provisoriske regering, 415 men udtrådte efter nederlaget ved Bov og forlod 1850 Danmark. Året efter blev han landsforvist.

145

Croquis: se n.t. II s. 133. - *paa Kothurnen*: se n.t. II s. 118. - *Nausikaa*: Se n.t. I s. 130; desuden I s. 133, 412. - *Kvinde, veed Du ei (...)*: se n.t. I s. 126.

146

i Steyermark: II s. 13.

147

Undine: vandnymfe. - *Afhang*: skrånning. - *oversee*: overskue. - *engt*: snævert.

148

Revolutionerne i Wien og Berlin: udbrød henholdsvis 13. og 18. marts 1848. - *brister Hjertet (...)*: kilden ikke identificeret. - *Skjønt at udvikle sin Menneskelighed*: kilden ikke identificeret. - *Halds Brudfærd*: I s. 381. - *med Paraplyen*: I s. 393. - *i Colosseum*: se n.t. II s. 23. - *Vaabnene i Vognen*: II s. 10. - *Costergia*: lille bjergby.

149

Aus der Welt (...): Friheden er forsvunden ud af verden. Fra Schillers *Wallensteins Lager* 11, vers 105. - *raillerende*: spotsk. - *General*: II s. 111. - *Dalmatier*: fra bjerglandskabet Dalmatien i det nordvestlige Balkan, 1815 indlemmet i Østrig, efter 1848 grebet af en slavisk nationalbevægelse. - *Tscherkessien*: uroligt område i Nordvestkavkasus, præget af opstande mod russerne.

150

Selskabs (liv): (fra ty. Gesellschafts-) samfunds-. - *Marius*: romersk statsmand og hærfører (155-86 f.Kr.), syv gange valgt til konsul. Om hans indtog i Rom fortæller Plutarchs Levnedbeskrivelse kap. XLIII.

151

Paré: fr., væddemål. - *Ducat(er)*: guldmønt til en omtrentlig værdi af 4 rigsdaler (8,50 kr.). D. mistede egenskaben af rigsmønt i 1857.

152

den belvederiske Apollo: se n.t. II s. 21.

153

afsluttede: indesluttede. - *en garde*: fr., på vagt. - *Mailand og Venedig*: Milano (på ty. *Mailand*) og Venedig gjorde henholdsvis 18. og 22. marts opstand mod østrigerne, men de gamle tilstande vendte snart tilbage i Norditalien.

154

der Mensch irrt (...): ty., Mennesket fejler indtil graven. Sagt af en russisk dame, som Goldschmidt traf i Traunkirchen 1855 (*Dagb.* 20/7). - *L'homme est (...)*: fr., sagt af samme dame (*Dagb.* anf. st.). Oversat i en anmærkning til originaludg. (III s. 1221): »Mennesket er en permanent Eva, nemlig med Hensyn til Æblebidet.« - *C'est à dire (...)*: fr., Det vil sige, at der skal være en slange - som det bør sig.

155

Veit Weber: pseudonym for den tyske digter Leonhard Wächter (1762-1837), der havde opholdt sig i Schweiz og begejstret for den 416 franske revolution kæmpet under Dumouriez (I s. 202); opholdet

inspirerede til skuespillet *Wilhelm Tell*. Sml. n.t. I s. 132.

156

Heidelbergerfad: i Heidelbergs slotskælder, et af kurfyrst Karl Theodor 1751 bestilt fad, som rummer 221.726 liter. - *opkrampet*: hæftet op. - *Appenzellere (...)* *Glarnere*: beboere fra svejtsiske kantoner. - *vælske*: sydlandske, især italienske.

157

Den græske Gud: Apollon. - (*som*) *jo*: ikke. - *Uglspilagtigt*: som Till Eulenspiegel, en middelalderlig spasmager, hvormed der fandtes en folkebog, overs. bl.a. til dansk (*Uglspil* ved R. Paulli, *Danske Folkebøger* udg. af DSL, XI 1930).

159

Stikpenge: bestikkelse.

160

Spindelvævs-Vægtskaal: hårfin vægt. - *Kapun(er)*: kastreret hane.

161

hængt hendes Fader (...): sml. II s. 8 med note. - *Grev Fulco*: vistnok ingen historisk person. I Lenaus *Albigenserne* (n.t. I s. 370 og II s. 65) handler sidste afsnit om Fulco, den senere biskop af Toulouse (13. årh.).

162

Breno: by i den norditalienske provins Brescia.

163

Folkefesten: se n.t. I s. 514. - *Medaillon*: II s. 76. - *paa Jordens yderste Rand*: I s. 496. - *Den stærke, skønne Gud*: Apollo Belvedere (sml. II s. 21, 152, 172).

164

Solothurner: se n.t. II s. 156. - *Cimbrerne og Teutonerne*: de havde passeret Alperne, men blev slået af Marius (sml. n.t. I s. 18 og II s. 150) ved Aquæ Sextiae år 100 og Vercellæ 101.

165

Hannibal: den karthageniensiske feltherre H. (ca. 247-183 f.Kr.) gik over Alperne og besejrede romernes langt større hær ved Cannæ 216, men vovede ikke at angribe Rom (sml. sagnet II s. 15). Han vendte tilbage til Karthago, hvorefter Scipio (se n.t. II s. 54) slog hans hær ved Zama 202. - *Rossolani*: II s. 149.

166

hemmeligt Selskab: se n.t. II s. 91. - *Hanken*: II s. 136. - *Fødeegnens Skik*: de svejtsiske edsforbund. - *Afhang*: se n.t. II s. 118.

167

Georg af Frundsberg: schwabisk landsknægtfører (1473-1528). - *i Rom hos Sir James*: II s. 75.

168

Landstormen: de sidste årgange af indkaldte soldater. - *gjenerobre Venedig og Mailand*: se n.t. II s. 153. - *Böhmen*: Tjekkiet.

169

Byfoged: se n.t. I s. 12.

170

Mailand (...) *ikke vort Parti*: 25. juli 1848 havde italienerne lidt nederlag mod østrigerne ved Castozza på Posletten, og 5. august rykkede marskal Radetzky igen ind i Milano (*Mailand*). Der eksisterede imidlertid to

anti-østrigske partier; jf. også s. 177. - *Camillus og Cincinnatus*: Marcus Camillus fordrev gallerne fra Rom 390 f.Kr.; 417 Lucius Cincinnatus valgtes til konsul lige fra pløjemarken 460 f.Kr. og blev to gange diktator. Livius' beretning herom er oversat i NS 1849 V 67. - *en oprørske lille Prinds*: Hertugen af Augustenborg (se n.t. II s. 144).

171

du haut en bas: fr., fra oven nedad. - *Gustav Adolph*: se n.t. I s. 541. - *Pater Dauws Prædiken*: II s. 134ff.

172

Skalken: spøgefuglen. - *see med Uvillie*: sml. II s. 21. - *Vincentio(s)*: generalen II s. 196. - *Sablen og Pistolerne*: II s. 10.

173

Donna Agnese: sml. II s. 47, 106. - *va banque*: fr., alt på spil.

175

Michael Angelo (...) Dommedag: på endevæggen i det sixtinske kapel i Peterskirken.

176

Byron: den engelske digter kæmpede som frivillig i den græske frihedskrig mod tyrkerne og døde herunder af sygdom 1824. - *en Mand, som havde foranlediget (...)*: II s. 196.

177

Midas: græsk sagnkonge, som i en musikalsk væddestrid mellem Apollon og Pan gav den sidste prisen, hvorefter Apollon lod ham få æselsøren, som han skjulte under en frygisk hue.

178

Kjoler: soldateruniformer. - *Bandoleer*: skulderrem til våben. - *feilede ham*: var galt med ham.

180

Elle est terrible: se n.t. II s. 12. - *Sands*: fornuft. - *Schwaberen*: adjudanten er svabisk (II s. 161). - *à la suite*: se n.t. I s. 205.

182

franske Konge: Henrik IV (d. 1610) skal have ønsket, at hver bonde i hans rige havde en høne i gryden om søndagen.

183

sympathetisk: se n.t. I s. 126.

184

skuffer: snyder.

185

Tirailleur: fr., blænkere, kædeskytter.

186

Løvenhjelms: sml. I s. 276, 349; han er i mellemtiden blevet østrigsk officer. - *status quo ante*: den tidligere tilstand.

187

Depescher: ilbreve.

188

i Böhmen: II s. 9. - *undkommen*: undsluppet. - *Die Krähe*: ty., Kragen. - *Afhang*: skråning.

190

skuffende: illuderende. - *mødt Skuespillerinden*: I s. 234. - *Sagnet om Røverne*: sml. *Br.* II 193f., *LE* I 94. H.C. Andersen henlægger det til Vissenbjerg (i romanen *O.T.* kap. 12) efter J.M. Thiele: *Danmarks Folkesagn* 1843 I 365.

191

Afslutning: afsondring.

192

Calvariebjerg: valfartsbjerg (af lat. *calvaria*, hjerneskal, benævnt i lighed med Golgata, hovedskalstedet).

193

Nehme mein Kreuz (...): Se n.t. II s. 122.

194

Pater Dauw: omtalte sin mission til Frankrig II s. 33. - *alt*: allerede. 418 - *Cavaignac*: den franske general Louis C. (1802-57), hvem det som krigsminister efter februarrevolutionen påhvilede at nedkæmpe arbejderopstanden i Paris. Junikampen er skildret i *NS* 1848 III 185ff. (optrykt i *Blandede Skrifter* III 72ff.).

198

Athene, Herskerinde (...): fra Aischylos' (524-456 f.Kr.) *Eumeniderne*, overs. af P. O. Brøndsted vers 226ff. (udg. af N.V. Dorph 1844).

201

over Lillebelt: sml. I s. 218. Om gensystematikken i 3. del sml. nærværende udgaves efterskrift II s. 340. En første udformning af kompositionen ses i *Dagb.* 25/7 1855 (I 380). - *derhos*: desuden. - *Creditorer*: formentlig lapsus for »Debitorer«.

202

liden Gunver: fra romancen »Liden Gunver vandrer som helst i Qvel« i Johannes Ewalds syngestykke *Fiskerne* (1779). - *Mendozas Svigerfader*: *Mocatta*, sml. II s. 59.

203

hans Søster: Isabella. - *ved S. Onofrio*: se n.t. II s. 56. - *Børneballet*: I s. 30. - *Forjættelser*: løfter om noget vidunderligt. - *i Genf*: II s. 126. - *Kjøbmanden*: I s. 168, 555. - *Dünkirchen*: den nordfranske havneby Dunkerque.

204

iErmelund: I s. 554. - *Havde Gud ikke (...)*: se n.t. I s. 554. - *Terne*: tjenestepige. - *Det er ikke Alt Guld (...)*: opr. latinsk ordsprog: Non omne quod nitet aurum est. G. Chaucer (1328-1400) hentyder til det i *Chanones Yemannes Tale*.

205

Tilforladelighed: pålidelighed. - *Johannis Evangelium*: »ligesom jeg sagde til Jøderne: Hvor jeg gaar hen, kunne I ikke komme, siger jeg Eder nu« (13, 33, NT 1902).

206

hos Kongen: I s. 427ff. - *Paulsen*: I s. 231. - *Centralskolen*: militærakademi. - *Justitsraad*: se ovf., note A. - *kauscher*: jiddisch, ren, ægte, god, antagelig.

207

ere (jo) hjemme: måske: er tilgængelige. - *Salomo havde lært (...)*: en udbredt jødisk og muhamedansk legende (L. Ginzberg: *The Legends of the Jews* 1909-38, registerbd. s. 448).

208

Jægermester (inde): se ovf., note A. - *blive Ridder (...)* *Baand*: få prygl (elefant- og storkorsridderne

kaldtes riddere af hhv. det blå og det hvide bånd). - *Rasmus (...) Jesper*: efter Erasmus og Jesper Ridefoged i Holbergs komedie *Erasmus Montanus*. - *profecto*: lat., sandelig (udtrykket lånt hos Holberg).

209

Selv var jeg skudt (...): fra Chr. Winthers digt »En Ven« (1840).

210

skyder Dig Huen af Hovedet: sml. Rossolanis taktik II s. 152.

211

Pigen fra Veilaa Mølle: I s. 238. - *ud i Haven*: I s. 219.

212

Um gut tranchiren (...) haben: For at kunne skære godt for må man for det første være af adel og for det andet have mod. Tysk mundheld, 419 sml. Hans v. Fleming: *Der vollkommene Teutsche Soldat* 1726 s. 29. - *Mariage*: fr., et kortspil (eg. giftermål). - *Gudinden*: Nemesis. Sml. om skæbnespillet *Brøndsted GF* 157. - *Eumeniderne (s)*: Erinyerne, skæbnegudinder, som oldtidens grækere søgte at forsone ved ofringer.

213

skuffe: bedrage. - *sin Kone*: den tidligere fru Vandamme (I s. 562). - *at vi vare gifte*: II s. 17. - *Geert Westphaler*: i Holbergs komedie af samme navn en barber, som ustandselig taler om sin rejse til Kiel. - *Schwytz*: kanton i Schweiz.

214

Slangen: sml. II s. 154. - *at gjøre Lykke*: I s. 158, 278.

215

Franklin: amerikaneren Benjamin F. (1706-90), der havde held med sig både som fysiker og statsmand. - *commis voyageur*: fr., handelsrejsende. - *strække Gevær*: nedlægge våbnene. - *Marmorpaladser*: I s. 532. - *Michelet*: den franske historiker Jules M. (1798-1874) har skrevet om kvinden i skrifterne *De la Femme* og *La Femme*.

216

Skuffelser: illusioner. - *og dem er der endnu (...)*: fra Chr. Winthers digt »Henrik og Else« (1828), hvor talen er om trofaste danske piger. - *Ladegaarden*: Københavns fattiggård.

217

Chambertin: se n.t. I s. 353. - *Ben Jonsons Ord*: udtalelsen skyldes dog kritikeren John Dennis (1657-1734) og er gengivet i *The Gentleman's Magazine* 1781 s. 324. - *Kjeldermand*: se n.t. I s. 384. - *Tannhäuser*: sagnomspunden tysk minnesanger fra 13. årh., emne for Wagners opera (1845). - *Venusbjerget*: fristelsernes sted.

218

Physiognomier: Goldschmidt var stærkt optaget af fysiognomik og skrev i anledning af Sophus Schacks *Physiognomiske Studier* (1858) en længere afhandling i NS 1858 III 19ff. (også i særtryk).

219

mere Menneske: sml. slutningen af »Fra Paris« (*Udv. Skr.* I 478).

220

Metal af Leer: kilden ikke identificeret. - *Antæus*: græsk sagnhelt, søn af jordgudinden Gaia og havguden Poseidon, kæmpede bl.a. med Herakles, men kunne ikke besejres, så længe han berørte jorden. - *Birgitte*: I s. 421, 564. - *Penge*: I s. 564.

221

Proces: smst. - *Bagger*: I s. 110, 478, II s. 237. - *paa Colosseums Ruin*: II s. 24. - *tidligere havde sagt*: I s. 527, II s. 91. - *Hannibal(s)*: se n.t. II s. 165. - *Scipio(s)*: se n.t. II s. 54. - *paa Bjergene*: II s. 165.

222

Justitsraad Roed: I s. 352, 472.

223

Hvo sig selv (...): Matt. 23, 12 og Luk. 14, 11.

224

vedblevet at være Minister: Martsministeriet afløstes i november 1848 af et nyt. - *Flødebonde*: mælkekmand. - *capuansk*: fra byen Capua lidt nord for Napoli. - *Hasdrubal*: bror til Hannibal (se n.t. II s. 165). Under et forsøg på at komme denne til undsætning faldt han i slaget 420 mod de romerske legioner ved Sena 207 f.Kr., hvorefter konsulen Gaius Nero kastede hans afhuggede hoved over til Hannibals forposter (Livius' romerske historie XXVII 51, 11). Om den capuanske kvinde er intet fundet hos Livius.

225

gjøre Lykke: sml. I s. 383. - *Priis*: dosis snustobak.

226

Kammerherrinde Hjelmkrone: II s. 18. - *hendes Færd*: II s. 102f. - *en Fremtid i hans Øine*: II s. 21.

227

forekomme: forhindre.

228

en Ubetydelighed i Stykker: sml. II s. 235. - *indgetogent*: tilbagetrukket i sig selv. - *Grevindens Bal*: I s. 474. - *Etatsraad*: se ovf., note A.

229

Conferensraad: se ovf., note A. - *Podagra*: fodgigt.

230

Carlsen: I s. 135ff. - *Lieutenant Holm*: I s. 166. - *Fred*: 10. juli sluttedes en foreløbig fred.

231

Vilhelm Berg: I s. 353, 555. - *i Ermelundshuset*: I s. 556. - *Kammerherre(ns)*: se ovf., note A.

232

den tynde Mand: formodentlig tænker Goldschmidt på Kierkegaard, om hvem han i et udkast til *LE* (I 272) skrev: »Han elskede ikke Menneskene, og derfor var han i sit Hjerte hverken blid eller ydmyg.« I *Corsaren* lod han et af hans pseudonymer sige: »Jeg vil tænke mig det Tankeexperiment, at jeg har givet en fattig Kone med fem smaa Børn en Rigsbankdaler. Tænk Dem hendes Glæde!« (nr. 276). - *Schiøtts Taler*: fx I s. 156ff., 191, 497, 523. - *Ballet i Kjøbstaden*: I s. 223. - *Barnet*: II s. 122. - *2000 Rdl.*: se ovf., note B. - *en græsk Forfatter*: ikke identificeret.

235

Gudinden (...): foran Nørreport stod to statuer symboliserende Christian V's valgsprog: »Pietas et Justitia«, lat., fromhed og retfærdighed. Der er altså her tale om retfærdighedsgudinden. - *Agent Hagemann*: I s. 452. - *den lille Lyd*: II s. 228.

236

Costergia: II s. 148. - *Ponte di Cretto*: II s. 184.

237

Bagger: I s. 110, 478.

238

Løvenhjelms: II s. 186. - *Schofelt*: uanstændigt, gement.

239

Basse: I s. 42, 402. - *Spekhøker(ne)*: eg. forhandler af viktualer og andre madvarer; her om simple folk. - *Justitsraaden*: Roed, sml. II s. 222; *Justitsraad*: se ovf., note A. - *Die Welt ist arg (...)*: Verden er slem, verden er blind, den vil altid miskende dig; *arg*: orig.: »dumm«; *Sie wird Dich*: orig.: »Und dich wird sie«; frit efter Heines »Lyrisches Intermezzo« (1822-23) nr. 15.

240

l'embarras (...): fr., vanskeligheden ved at træffe et valg. - *Donna Agnes*: II s. 105. - *havde hjemme overalt*: Ottos egne ord, II s. 7. - *god Karl*: min gode.

421

241

Die Welt (...): forts. af citatet s. 239. Den ved ikke, hvor bløde dine arme er, og hvordan dine kys brænder. - *Comtessen*: II s. 196. - *tyve Daler*: I s. 442.

242

Kom ned til vor Vigne (...): se n.t. I s. 114.

243

ewig Weibliche: se n.t. II s. 108.

244

*den Nat i Rom (...)*faae Øieblikket: II s. 47.

245

bad i Colosseum: II s. 24. - *Donna Agnes stod ved Lampen*: II s. 47. - *tog Afsked med Camilla Hald*: II s. 116, 126. - *til Comtessen om Protestantisme*: II s. 171. - *vilde være en Fra Jacobeo*: II s. 90. - *som de Castro sagde*: II s. 71. - *sondret*: adskilt, hver for sig.

246

Domine quo vadis: II s. 26. - *den lille Dreng*: II s. 17. - *de mamertinske Fængsler*: se n.t. II s. 64.

247

Table d'hôte: se n.t. II s. 10. - *Probenreutere*: se n.t. I s. 79. - *Medaillonen*: II s. 76. - *Daphne*: nymfe, som efterstræbtes af Apollon og for at undgå ham bad sin mor Gaia (sml. n.t. II s. 220) om at blive til et laurbærtræ. - *Nehme mein Kreuz (...)*: Se n.t. II s. 122. - *jeg har lært at bede*: I s. 99.

248

Otto skrev: om Ottos dagbog siges det i Efterskrift NS 1858 I til romanen, at der i den »er og skal være noget Skjævt eller Ufuldstændigt, hvilket man vel ogsaa bemærker, naar man har læst Bogen ud«. - *han havde Ret*: de Castro II s. 87. - *Marmorpaladserne*: I s. 532, II s. 215, 257. - *magiske Nøgle*: Se n.t. I s. 115.

249

at allerede Bregning sagde: I s. 365. *det viser sig i vor Literatur*: i H. L. Martensens teologi og Paludan-Müllers skærsild-sang i versromanen *Adam Homo* (1842-49).

250

Jeg fordømmer Dig ei heller (...): Joh. 8, 11. - *en Mark*: se ovf. note B.

251

Varmestue: opvarmet offentligt lokale, især for hjemløse og fattige. - *Parias*: udskud.

252

Gustav Adolph: Se n.t. I s. 541. - *Mendozas Sang*: II s. 58. - *Noget i Luften hører En (...)*: II s. 27. -

Maaneden udløben: II s. 246. - *kjendt Peter Krøll*: I s. 513.

253

Wenn aber (...): Men når nu hjertet vender sig bort fra skinnet og kun begærer det ægte, rene, menneskelige - og dog med al stræben ikke kan nå noget mål: da må man vel også tilgive manden sorgen. Fra Uhlands digt »Rechtfertigung« (*Gedichte* 10. Aufl. 1836 s. 65). - *Fattigskolerne*: Goldschmidt var stærkt socialt interesseret og havde især i London besøgt fattigskoler, som beskrevet i *NS* 1852 II, sml. *Dagb.* I 292ff, 312ff.

254

Luther (...) Beviisførelse: ikke identificeret. - *en Bog, hvori historisk paavises*: formentlig David Strauss' *Das Leben Jesu* (1835). - *omvendt422Pyramide*: sml. Holbergs roman *Niels Klim* (1741-42) kap. 3 (*Værker* IX 1971, 50). - *Handsel*: dagens første indtægt.

255

Et Kongerige (...): sml. Shakespeares tragedie *Richard III* V 4 (»Et kongerige for en hest«). - *Fra Jacobeo sagde*: II s. 34.

257

Drømme (...) paa Bjergene: II s. 147. - *det forgaaede Skib(s)*: I s. 42. - *Rübezahl*: I s. 385.

258

Molina: den portugisiske jesuit Luis M. (1535-1600), der i sit skrift *Liberi arbitrii* (1588) ville forene læren om viljens frihed med Guds forudbestemmelse. - *I Joh. Aabenbaring*: »Og Folkeslagene af de Frelste skal vandre i den [himmelske Stad]s Lys, og Jordens Konger føre deres Glans og Herlighed (...) til den« (21, 24) (NT 1902). - *Herrens Bøn*: den 6. i Fadervor.

259

Frøken de Vega: I s. 479. - *hendes Mands Hovedprydelse*: hanrejhorn, jf. n.t. I s. 333. - *Hende*: Camilla.

260

Har De Budskab: II s. 115. - *Værtshuset*: II s. 122. - *Klostret*: II s. 143. - *Schechina*: se n.t. II s. 67. - *Selvskuffelse*: selvbedrag. - *Affald*: frafald.

261

Bruderherz: ty., broderhjerte. - *Skuddet*: II s. 186. - *Bagger beskyldte*: II s. 238. - *min Fætter*: sønnen af den ældre greve, I s. 275f. - *Sammenstødet*: I s. 371. - *som administrativ Embedsmand*: den næstældste grev Løvenhjem har en kort tid været amtmand (I s. 349), men er derpå blevet kaldt til en indflydelsesrig stilling i hovedstaden (I s. 520). Han synes tegnet over grev C.E. Frijs (*Brøndsted GF* 164).

262

Mdm. Staëls Sætning: fr., Moralen er tingenes natur. En bærende tanke i hendes værk *De la littérature considérée dans ses rapports avec les institutions sodaks* (1800). Sml. n.t. I s. 290. - *Aristoteles udtalte*: i *Ethica Nicomachea* 2, 5. - *Tapperhed*: sml. Aristoteles anf. st. 1107a 33f.

263

Han skrev: som fortsættelse af dagbogen, der blev afbrudt ovf. s. 260. - *Denn wer Gefahr (...)*: se n.t. II s. 86. - *sex Fod*: ca. 2 m. - *Jord*: ved begravelsen. - *paa bestemt Udtræk*: særlig valgt udtrykket nummer.

264

overveier: har overvægt over, overgår. - *Tobiæ Bøn*: det apokryfe skrift Tobias' Bog 8, 4-10.

266

Eswar mir nicht lieb (...): Det var mig ikke kært at bemærke dette, thi det tyder på en for sart samvittighed, som skatter det egne moralske selv så højt, at den ikke vil tilgive det noget. En sådan samvittighed skaber hypokondre mennesker, hvis den ikke afbalanceres af en stor aktivitet. Fra Eckermann: *Gespräche mit Goethe* 29/5

1831.

- *En Brahmin (...)*: kilden ikke identificeret. - *man muß erstens (...)*: II s. 212.

267

Conferensraad: se ovf., note A.

268

Tausend Ritter (...) *Geist*: Tusind riddere vel bevæbnet har den Helligånd udvalgt. Nå, så se mig an mit barn, kys mig og se dristigt, thi jeg er selv en sådan ridder af den Helligånd. Fra Heines digt »Berg-Idylle« nr. 2 af *Die Harzreise* 1826. - *det, han havde skrevet*: II s. 259f. - *Will Einer (...)*: Vil en lade mærke, at han holder med Gud, så må han give sig kækt i lag med den slemme, onde verden. Fra Uhlands digt »Bitte« (*Gedichte* 10. Aufl. 1836 s. 56).

269

Til Seir og Lykke (...): I s. 214. - *Accord*: overenskomst, aftale. - *Seelenverkooper*: holl., hverver af kolonitropper (eg. sjælesælger). - *alt*: allerede. - *Patchouli*: parfume af æterisk olie.

271

Afhandling: afhandlingen »Om legemlige Berøringer paa Scenen« i J.L. Heibergs tidsskrift *Kjøbenhavns flyvende Post* 1830 nr. 86-87 er skrevet af C.N. David. - *Hadchi*: dvs. haschish, hash. - *Hadchi Babas Æventyr*: romanen *The Adventures of Hajji Baba of Ispahan* 1824 af den engelske legationssekretær i Persien James Morier (1780-1849). - *Sennhytte*: sæterhytte (i Schweiz). - *Zenobia*: se n.t. I s. 208. - *Panacee*: gr., universalmiddel.

272

altkluge: ty., gammelkloge.

273

forlovede med Friheden: sml. I s. 392. - *efter Biblen*: Matt. 5, 39. - *Viriathus*: fører for lusitanerne (portugiserne) i deres uafhængighedskrig mod romerne år 150-133 f.Kr. Kilden er Theodor Mommsens *Römische Geschichte* II (1855) 9f.

274

Justitsraad Paulsen: I s. 226. - *Umtriebe*: ty, intriger.

277

Rencontre: fr., sammenstød. - *Pelham*: den engelske politiker Thomas Pelham-Holles (1693-1768), adlet under navnet hertug af Newcastle, premierminister og berygtet for at bestikke sine vælgere; hvilken bog der er tale om, kan ikke afgøres. - *canvassing*: eng., hvervning af stemmer.

278

Vienerovogn: se n.t. I s. 25. - *Viggo Gram*: I s. 365. - *Thrymurs Bryllup*: i Eddadigtet »Thrymskvadet«. - *Oberlin*: Johan Friedrich O. (1740-1826), præst i Waldersbach i Steintal mellem Elsass og Lothringen.

279

spytte Dem ud (...): Joh. Ab. 3, 16. - *Odin bortgav sit ene Øie*: for at vinde kundskab om skæbnen satte han sit ene øje i pant hos jætten Mimer, der var visere end nogen anden. - *Forstanderskabet*: se n.t. I s. 276. - *snilde som Slinger (...)*: Matt. 10, 16. - *Dansken er Herre i Danmark*: kilden ikke identificeret.

424

280

Lykkensgave: i den engelske udgave er det justitsråd Paulsens gård, der bærer dette navn.

281

Bregning: I s. 152. - *Tjørnelund*: I s. 245. - *Birgitte*: om B. i *Brøndsted GF* 170f.

282

Madamen (...) Jægermesteren: fru Vandamme, I s. 562. - *Faderens Død*: II s. 220.

283

Saras Død: I. Mos. 23.

284

Tyltebær: tidligere anvendt sideform til tyttebær.

286

Rhonen hiin Aften: II s. 115. - *Elven ved »die Krähe«*: II s. 188.

287

hidses: hejses. - *Fjer*: fjeder. - *Urt*: mødet i Altdorf II s. 120. - *holde Dug og Disk*: (dvs. bord) har egen husholdning.

289

Assembleer: fr., selskaber. - *Historien om Alexander*: verdensherskeren skal have sagt, at hvis han ikke var Aleksander den Store, ville han være den nøjsomme filosof Diogenes (sml. n.t. I s. 293). Fortælles i Diogenes Laertios' filosofihistorie 6, 32 og Plutarchs levnedbeskrivelse af Aleksander 14. - *kneben*: smålig.

290

Landstinget: efter 1849 rigsdagens førstekammer. - *Scenen i Skoven*: I s. 244.

291

Hilsen og Velkomst: I s. 248.

293

Consuelo: roman fra 1843 af den franske forfatterinde George Sand (1804-76), hvori hun har gendigtet sin kærlighedshistorie med Chopin. Paul V. Rubow har eftervist påvirkning fra hende hos Goldschmidt (*Goldschmidt og Nemesis* 1968, 67ff.). - *havde forsket*: sml. dagbogen ovf. s. 258.

294

den kommer aldrig i den Forstand: sml. II s. 69f. - *Læren om de tre Slags Sjæl*: smst.

295

da han havde siddet i Baaden: I s. 260.

297

lege Mand og Kone: I s. 49. - *i Huset etsteds*: hos familien André, I s. 64.

298

Saa ta'er vi (...) Vandgrød: I s. 26. - *Green*: I s. 17. - *Dueslaget*: I s. 16.

299

paa Grathehede: ifølge Saxo havde Valdemar den Store i slaget på Gråhede 1157 et mandskab i stålgrå koffer, der lignede brynjer så nøje, at Svend først rettede sine mænd mod dem i den tro, at det var kærnetropperne (Jørgen Olriks overs. 1908, III 254). - *til Seir og Lykke (...)*: I s. 214.

300

Munken gaaer (...): Se n.t. I s. 14. - *Der stander et Kloster*: se n.t. I s. 15.

301

lagt det af: II s. 246. - *Pauli Breve*: især Rom. 14, 1ff., 17ff., 1. Kor. 6, 12ff., Kol. 2, 20 og 1. Tim. 4, 1ff. - *Manden af første Classe*: I s. 505f.

302

Deres Ord for rum Tid siden: I s. 365. - *Maria*: Lazarus' søster, der 425 ifølge Joh. Ev. 12, 5-7 salvede Jesu fødder med kostbar nardussalve, hvad Judas bebrejdede hende.

303

Interpellation: forespørgsel. - *Axeltorvet*: torv, hvortil varer føres »på aksel« og sælges fra vogn. - *Byfogden*: se n.t. I s. 12. - *Fødelandets gemytlige Blødhed*: sml. betragtningerne over danskerne i *Arvingen* (*Danske Klassikere* 76-77).

304

Kongebrev: ægteskabsbevilling. - *Rebellion*: oprør.

306

Rister De Runer?: se n.t. I s. 55. - *Hvo der holder (...)*: I s. 9.

307

det er stærkere end jeg: ifølge Paul V. Rubow (*Goldschmidt og Nemesis* 1968, 70) fordækt citat af George Sands roman *Valentine* 1832. Sml. også I s. 12 (»en Magt over ham«).

308

Fru Ingeborgs Ja: det påskud kong Erik Klipping bruger til at have forført Marsk Stigs hustru Ingeborg i hans fravær (i den såkaldte lange vise om Marsk Stig, DgF nr. 145 A strofe 41).

309

Paulsen (...) gaae isøvne: II s. 277.

310

Da det brændte i Paris: II s. 196. - *Troldkjærling*: legetøjsfyrværkeri, heksehyl. - *Sparre- (...) værk*: spær, bjælkeværk.

311

det er det Vindue Jeg skal ind ad: sml. II s. 307. - *sin Faders Ansigt*: I s. 70. - *Barnebilledet*: II s. 122, 232, 246. Sml. *Dagb.* 20/7 1855 (I 375). - *fri os fra det Onde (...)*: syvende og sidste bøn i Fadervor.

313

Uri: II s. 120, 287.

315

Verden er god, men handler ondt (...): Goldschmidt udtaler det samme som sin egen »tro« i et julebrev 1854 (*Br.* II 25f.). - *den smertefulde Bro*: sml. »Dødens Bro« II s. 250. - *Derfor ere vi Adelsmænd*: se n.t. II s. 118. - *en Maanedes Tjeneste*: sml. II s. 17, 246.

316

sit Kald: som lærer ved fabrikken. - *Snuustobak*: II s. 219. - *Gracchernes Moder*: se n.t. I s. 220.

317

Barnet: Se n.t. II s. 311.

Tillæg

2den D. Pg. 418, 644 og 1118: I s. 329-30, I s. 452, II s. 144. - 1ste D. Pg. 11, 2den D. Pg. 427 og 3die D. Pg. 207: I s. 12, I s. 334, II s. 308. - *Nemesis*: se n.t. II s. 69. - 2den D. Pg. 394 og 413 (...) Pg. 980 (...) Pg. 1110: I s. 316, I s. 326-27, II s. 70, II s. 139-40. - *Guden Vatch*: se n.t. I s. 324. - 2den D. Pg. 457 og flg.: I s. 353ff.

321

Oversættelser: se nærværende udgaves efterskrift II s. 350.

426

427

Indhold

- *Hjemløs. En Fortælling*

- **Bind I:**

- Første Deel: Hjemme 7
- Anden Deel: *Hjemløs. Første Bog* 101
- Anden Deel: *Hjemløs. Anden Bog* 337

- **Bind II:**

- Anden Deel: *Hjemløs. Tredie Bog* 5
- Tredie Deel: *Hjem* 199
- Tillæg: M. A. Goldschmidts efterskrift til *Hjemløs* 319

- **Efterskrift**

- I. Baggrund og tilblivelse 325
- II. Tolkning 328
- Første del. Hjemmet 328
- Anden del. Hjemløsheden 330
- 1. Ungdommens prøvesejladser 330
- 2. Skiftende engagementer 332
- 3. Rejsens udfordringer 334
- Tredje del. Hjemgangen 340
- III. Modtagelsen 346
- IV. Tekstforhold og udgaver 348
- V. Litteraturhenviisninger 352
- Noter 353

